

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI KÜLTÜR VARLIKLARI
ARŞİVİNDE YER ALAN 1943 İLE 1973 YILLARI ARASINDA
YAPILMIŞ TERFİ TEZİ ÖRNEKLERİNİN MİMARLIK TARİHİ
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çiğdem BİLGİN

DOKTORA TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimarlık Tarihi ve Kuramı Programı

Danışman

Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU

Şubat, 2020

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI KÜLTÜR VARLIKLARI
ARŞİVİNDE YER ALAN 1943 İLE 1973 YILLARI ARASINDA
YAPILMIŞ TERFİ TEZİ ÖRNEKLERİNİN MİMARLIK TARİHİ
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çiğdem BİLGİN tarafından hazırlanan tez çalışması 18.02.2020 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Mimarlık Tarihi ve Kuramı Doktora Programı **DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU

Yıldız Teknik Üniversitesi

Danışman

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU, Danışman

Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Zeynep Gül ÜNAL, Üye

Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Aygöl AĞIR, Üye

İstanbul Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Zafer Sağdıç, Üye

Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Haluk Çetinkaya, Üye

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Danışmanım Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU sorumluluğunda tarafımca hazırlanan T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan Terfi Tezi Örneklerinin Mimarlık Tarihi Açısından Değerlendirilmesi başlıklı çalışmada veri toplama ve veri kullanımında gerekli yasal izinleri aldığımı, diğer kaynaklardan aldığım bilgileri ana metin ve referanslarda eksiksiz gösterdiğimi, araştırma verilerine ve sonuçlarına ilişkin çarpıtma ve/veya sahtecilik yapmadığımı, çalışmam süresince bilimsel araştırma ve etik ilkelerine uygun davrandığımı beyan ederim. Beyanımın aksinin ispatı halinde her türlü yasal sonucu kabul ederim

Çiğdem BİLGİN

İmza

Biricik çocuklarıma

ve

eşime

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yazımına başlanmış bir müze defteriyle ilgili Ankara'da T.C. Kültür Bakanlığı'na bağlı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde yapılan arşiv taramaları esnasında, Türkiye'nin dört bir yanındaki müzelerde farklı meslek ve ünvanlara sahip müzeciler tarafından çalışılmış, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşiv envanterine "terfi tezi" ve "terfi etüdü" olarak kaydedilmiş, farklı dosya numaraları verilmek suretiyle klasörlerde ve dijital olarak muhafaza altına alınmış, günümüze kadar ulaşabilmiş 330 adet tez çalışması bulunmaktadır. Halkbilimi, hukuk, coğrafya, dilbilimi, tarih, sanat tarihi, arkeoloji, kazı, restorasyon, mimarlık ve mimarlık tarihi vb. gibi birçok çeşitli alanı kapsayacak şekilde yazılmış olan bu tezler oldukça özgün konular seçilerek hazırlanmıştır. Adından da anlaşılacağı üzere bu terfi tezleri her ne kadar, bir müzede asistan, uzman yardımcısı, uzman, müdür yardımcısı ve hatta müdür olarak memurluk hizmeti veren müzecilerin terfiye hak kazanmalarını sağlamak amacıyla istenmiş dahi olsa, terfi tezlerinin içerik ve kurgularına bakıldığında önemli birer arşiv belgesi niteliği taşıdıkları görülmektedir. Ayrıca bu çalışmaların 1934'de yürürlüğe giren 2530 sayılı Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu'na göre yazılmış olmaları da, bu tezlerin önemini ve Türk müzeciliği adına sergilenen kültür politikasındaki hassasiyeti ve titizliği göstermesi adına büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan 330 adet terfi tezi içerisinden bilhassa mimarlık ve sanat tarihi alanlarına büyük katkı sunan en erken 1943 tarihli, en geç ise 1973 tarihli 37 adet terfi tezi/terfi etüdü irdelenmiştir. Mimarlık ve sanat tarihi alanlarına değer katan bu 37 adet tez çalışması, farklı meslek gruplarından gelen müze memurları tarafından oldukça ilginç konu seçimleri yapılarak yazılmıştır. Her bir terfi tezi, çalışıldıkları konu itibarıyla kıymetli verilere sahiptir. Aynı zamanda, bu terfi tezlerinin bazılarının yayınlar yapılmış olması, tezlerin öneminin daha iyi idrak edilmesine olanak sağlamaktadır. Bu yüzdendir ki, terfi tezlerinin yazılma maksatları düşünüldüğünde, bunların gün yüzüne çıkarılması ve araştırmacıların hizmetine sunulması gerekmektedir. Türk müzeciliğinin gelişimine katkı sunan bu değerli arşiv belgelerinin yayınlanması ve bu belgelerin koruma kurullarından üniversite

kütüphanelerine kadar eski eserlerle ilgili her kurumda bulunmalarına gerektiğine olan inancım ve bu çalışmaları hazırlayan müzecilerin ülkelerine verdikleri büyük hizmeti anlatmak istemem bu konuyu çalışmamdaki en büyük etkenlerdir.

Bu konuyu çalışmamı istediğim ve kendisine ilettiğim andan itibaren benimle aynı heyecanı duyan, yoğun destek ve ilgisini benden esirgemeyen değerli tez danışmanım Sn. Prof. Dr. Nur Urfalıoğlu'na, Tez İzleme Komitesi'nde bulunan ve sundukları fikirlerle tezin gelişimine olan katkıları için Sn. Prof. Dr. Gül Ünal'a ve yüksek lisans tez danışmanım kıymetli hocam Sn. Prof. Dr. Aygül Ağır'a teşekkürlerimi bir borç bilirim. Bu tez çalışmalarını, çalışmamda kullanmak için bütün yasal izinleri bana veren T.C. Kültür Bakanlığı bünyesinde hizmet veren Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün tüm birimlerine ve buralarda çalışan sayın yetkililerine, bilhassa ilgisiyle çalışmama büyük destek veren Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne bağlı Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü arşiv yetkilisi Sn. Serihan Güner'e ve aynı birimdeki diğer yetkililere çok teşekkür ederim. Terfi tezleri hakkında görüşme sağlayabildiğim tezlerin yazılmış olduğu müze müdürlüklerine ve buralarda görev yapan müzecilere, yine ulaşılabilmesi mümkün olabilmiş bazı tez müelliflerine ve yakınlarına ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Akademik yolda ilerlememdeki en büyük ilham kaynağım olan ve şu anda yanımda olmasalar da, sevgilerini ve desteklerini hep yüreğimde hissettiğim merhum babam ve merhum kardeşime, çalışmalarımda bana güç olan ve kendi çalışma azmiyle de bana örnek olan sevgili eşim Selahattin Bilgen'e, enerjileriyle bana da her daim enerji veren ve pes etmeden yolumda ilerlememe vesile olan biricik çocuklarım Çağan ve Mira'ya, manen hep yanımda olan ve bana her daim güvenen sevgili annem Çağlar Arat ve sevgili kardeşim Ergün Arat'a, eşimin kıymetli aile üyelerine ve bana olan inançlarını ve desteklerini hep hissettiren tüm dostlarıma, yakınlarıma ve diğer aile üyelerime de ayrı ayrı çok teşekkür ederim.

Çiğdem BİLGİN

İÇİNDEKİLER

KISALTMA LİSTESİ	X
ŞEKİL LİSTESİ	XI
TABLO LİSTESİ	XII
ÖZET	XVIII
ABSTRACT	XX
1 GİRİŞ	1
1.1 Literatür Özeti	1
1.2 Tezin Amacı	6
1.3 Hipotez	8
2 TÜRK MÜZECİLİĞİNİN GELİŞİMİ ve T.C. KÜLTÜR VE TURİZM	
BAKANLIĞI'NIN KURULUŞU	11
2.1 Cumhuriyet'in İlanına Kadar Olan Dönem ve Türk Ocakları'nın Kuruluşu ..	11
2.2 Cumhuriyet'in İlanından Sonra 1935'e Kadar Olan Dönem	28
2.2.1 Türk Tarih Tezi	35
2.2.2 1935'e Kadar Olan Dönem İçinde Müzecilikle İlgili Kanun ve Yönetmelikler ve 2530 Sayılı Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu (23.VI.1934)	46
2.3 1935'den 1970'lere Kadar Olan Dönem	53
2.3.1 T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Kuruluşu	80
2.3.2 1935'den 1970'lere Kadar Çıkan Müzecilikle İlgili Kanun ve Yönetmelikler ve 3459 Sayılı Kanun (17.6.1938)	82
3 2530 SAYILI MÜZE ve RASATHANE TEŞKİLÂT KANUNU ile HAZIRLANAN	
T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI KÜLTÜR VARLIKLARI TERFİ TEZLERİ	
(1943-1973) KATALOGLARI	88

3.1	1943- Ayasofya'nın Garp Avlusunda Yapılan Kazı, Alfons Maris Schneider (Çeviren: Rüstem Duyuran)	93
3.2	1943- Ruzbehanı (Horozluhan), Vahit Armağan	96
3.3	1946- İstanbul Suları, Avni Erbabacan	98
3.4	1946- İstanbul'da Mahmut Paşa Türbesi, Mustafa Ayaşlıoğlu	101
3.5	1948- Afyon Arkeoloji Müzesi Resimli Kılavuzu, Süleyman Gönçer	103
3.6	1949- Kastamonu Eski Eserler Kılavuzu, Ahmet Gökoğlu	107
3.7	1949- Kalınkaya'da Bir Tümülüs Kazısı, Raci Temizer	109
3.8	1949- Rüstem Paşa ve Türbesi, Mustafa Ayaşlıoğlu	112
3.9	1950- Erzurum Saltıkoğulları, Halil Üstün	115
3.10	1952- Pamphylia ve Attaleia'nın Mevcut Tarihi Anıtları, Sabahat Öğretmenoğlu	116
3.11	1952- Manisa ve Yöresinde Arkeolojik İncelemeler II, Vahit Armağan	118
3.12	1952- Ayazmayeni Köyü Kayapınar Höyüğü Buluntuları, Raci Temizer ...	120
3.13	1953- Sivas Anıtları, Kadri Erdil	123
3.14	1953- Konya'da Müzeciliğin İnkışafı ve Yeni Müzeler Açılması Hakkında Rapor, Mehmed Önder	124
3.15	1958- Revan Köşkü, M. Hâdi Altay	126
3.16	1964- Adana Ramazanoğulları'ndan Kalan Mimari Anıtlaras Anıtlar, M. Hâdi Altay	130
3.17	1966- Sütun Başlıklarının Kısa Tarihçesi, Vahit Armağan	132
3.18	1967- Nevşehir Kurşunlu Camisi, Güner Hakkıbeyoğlu	134
3.19	1968- Behram Camisi, Suzan Uluaslan	136
3.20	1969- Sultan Cem, Hayatı ve Türbesi, Vahit Armağan	138
3.21	1969- Pamphylia Bölgesi Sütunlu Caddeleri, Fatma Özoral	140
3.22	1969- Eskişehir Kurşunlu Camii ve Külliyesi, Göksen Özüesen	143
3.23	1970- Kayseri Müzesi Kılavuzu, Mehmet Eskioğlu	146

3.24 1970- Sivas Darüşşifası, N. Burhan Bilget.....	150
3.25 1970- Amasya’da Bulunan Yan Mekanlı Camilerin Osmanlı Mimarisindeki Yeri, Hikmet Takaz.....	151
3.26 1970- Maraş’ta Dulkadiroğulları Mimarisi, Cengiz Köseoğlu	156
3.27 1970- Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri, Necla Çakmaklı	159
3.28 1970-1971- Teos Dionysos Mabedi, Sevil Tunç	172
3.29 1971- Ezine’de Osmanlı Devri Yapıları, Zümrüt Akşit.....	175
3.30 1971- Roma Hamamı, Mustafa Gürdal	177
3.31 1972- Anadolu Selçuklu Devri Ahşap Camileri, Göksen Özüesen	180
3.32 1972- Kemerhisar Bizans Devri Hamam Kalıntı ve Buluntuları, Vural Sezer	183
3.33 1972- Mübarüziddin Ertokuş Medresesi Atabey/Isparta, Sadık Ersümer .	185
3.34 1973- Amasya’da Selçuklu Devri Dini Abideleri ve Türk Mimarisindeki Yeri, Hikmet Takaz.....	187
3.35 1973- Topkapı Sarayı Harem Dairesindeki Mimar Sinan’ın Yapıları, Hülya Tezcan.....	190
3.36 1973- Alanya Selçuklu Tersanesi, Nurettin Yardımcı	193
3.37 1973- Harputlu Artuklu Eserleri, M. Kemal Can	199
4 KÜLTÜR VARLIKLARI ARŞİVİNDE YER ALAN MÜZE ÇALIŞANLARINA AİT TERFİ TEZLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	202
5 KÜLTÜR VARLIKLARI ARŞİVİNDE YER ALAN MÜZE ÇALIŞANLARINA AİT TERFİ TEZLERİNİN SANAT ve MİMARLIK TARİHİNE KATKILARI	227
5.1 Kent Tarihi Konusunda Yapılan Terfi Tezlerinin Sanat ve Mimarlık Tarihine Katkıları	228
5.2 Tek Yapı Ölçeğinde Yapılan Terfi Tezlerinin Sanat ve Mimarlık Tarihine Katkıları	233

5.3 Arkeolojik Ören Yerleri Konusunda Yapılan Terfi Tezlerinin Sanat ve Mimarlık Tarihine Katkıları	253
5.4 Dönem İncelemesi Konusunda Yapılan Terfi Tezlerinin Sanat ve Mimarlık Tarihine Katkıları	260
6 SONUÇ ve ÖNERİLER	306
Kaynakça	315
A RESMÎ GAZETELER, KANUN LÂYİHALARI ve MAARİF ile BÜTÇE ENCÜMENLERİ MAZBATALARI	321
A.1 2530 Sayılı Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu (23.VI.1934), (03 Temmuz 1934 Tarihli Resmi Gazete)	321
A.2 Müze ve Rasathane Teşkilâtı Hakkında 1/1044 Numaralı Kanun Lâyihası ve Maarif ve Bütçe Encümenleri Mazbataları, (TBMM Resmi Web Sayfası)	327
A.3 3459 Sayılı Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu Hakkında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (17.6.1938), (28 Haziran 1938 Tarihli Resmi Gazete)	342
A.4 3459 Sayılı Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu'nun 10'ncu Maddesinin 2'nci Fıkrasının Kaldırılması Hakkında Kanun Lâyihası ve Maarif ve Bütçe Encümenleri Mazbataları (1/1056), (TBMM Resmi Web Sayfası)	343
B KRONOLOJİK TABLOLAR	346
B.1 Türk Müzeciliği (Cumhuriyet'in İlanına Kadar Olan Dönem)	346
B.2 Türk Müzeciliği (Cumhuriyet'in İlanından 1940'lara Kadar Olan Dönem)	347
B.3 Türk Müzeciliği (1940'lardan 1970'lere Kadar Olan Dönem)	348
Tezden Üretilmiş Yayınlar	349

KISALTMA LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BKNZ.	Bakınız
C.	Claude
ÇEV.	Çeviren
ÇEV:	Çeviren
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DR	Doktor
ETC	Et Cetera
ICOM	International Council of Museums
NATO	The North Atlantic Treaty Organization
NO:	Numara
ORD.	Ordinaryüs
PROF.	Profesör
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	Türk Cumhuriyeti
TTK	Türk Tarih Kurumu
UNESCO	The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
VB.	Ve benzeri
VS.	Vesayre
YAZ:	Yazan

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1	Maarif Vekili Yusuf Hikmet Bayur.....	51
Şekil 2.2	Türk Tarih Kurumu tarafından II. Türk Tarih Kurultayı nedeniyle hazırlanan ve 1937 yılına kadar yapılan kazıları gösteren harita	58
Şekil 4.1	Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan Toplam 330 Adet Terfi Tezinin Senelere Göre Dağılımını Gösteren Grafik.....	204
Şekil 4.2	Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan 37 Adet Terfi Tezinin Senelere Göre Dağılımını Gösteren Grafik.....	206
Şekil 4.3	Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan 37 Adet Terfi Tezini Yazan Müze Memurlarının Mesleklerinin Senelere Göre Dağılımını Gösteren Grafik	209
Şekil 4.4	Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan 37 Adet Terfi Tezini Yazan Müze Memurlarının Mezun Oldukları Okulların Dağılımını Gösteren Grafik	212
Şekil 4.5	Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan 37 Adet Terfi Tezinin Yayına Dönüşenlerin Senelere Göre Dağılımını Gösteren Grafik	213
Şekil 4.6	Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan 37 Adet Terfi Tezinin Konularının Senelere Göre Dağılımını Gösteren Grafik.....	215
Şekil 4.7	Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan 37 Adet Terfi Tezinin İçeriklerinin Senelere Göre Dağılımını Gösteren Grafik 1-A.....	219
Şekil 5.1	Niğde Kılavuzu kapak sayfası, (Halil Etem, 1936).....	286
Şekil 5.2	Niğde Kılavuzu sayfalarından örnekler, (Halil Etem, 1936).....	287
Şekil 5.3	Yalova Kılavuzu kapak sayfası, (Arif Müfid Mansel, 1936).....	288
Şekil 5.4	Yalova Kılavuzu sayfalarından örnekler, (Arif Müfid Mansel, 1936)...	289
Şekil 5.5	Silifke Kılavuzu kapak sayfası, (Arif Müfid Mansel, 1943)	290
Şekil 5.6	Silifke Kılavuzu sayfalarından örnekler, (Arif Müfid Mansel, 1943) ...	291
Şekil 5.7	Tarsus Kılavuzu kapak sayfası, (Arif Erzen, 1943).....	292
Şekil 5.8	Tarsus Kılavuzu sayfalarından örnekler, (Arif Erzen, 1943).....	293
Şekil 5.9	Konya Eski Eserler Kılavuzu kapak sayfası, (F. Soyman ve İ. Tongur, 1944)	294
Şekil 5.10	Konya Eski Eserler Kılavuzu sayfalarından örnekler, (F. Soyman ve İ. Tongur, 1944)	295
Şekil 5.11	Priene Kılavuzu kapak sayfası, (Rüstem Duyuran, 1948).....	296
Şekil 5.12	Priene Kılavuzu sayfalarından örnekler, (Rüstem Duyuran, 1948).....	297
Şekil 5.13	Efesos Kılavuzu kapak sayfası, (Rüstem Duyuran, 1950)	299
Şekil 5.14	Efesos Kılavuzu sayfalarından örnekler, (Rüstem Duyuran, 1950)	300

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1	“Ayasofya’nın Garp Avlusunda Yapılan Kazı” başlıklı terfi tezi katalog no: 1-a	93
Tablo 3.2	“Ayasofya’nın Garp Avlusunda Yapılan Kazı” başlıklı terfi tezi katalog no: 1-b	94
Tablo 3.3	“Ayasofya’nın Garp Avlusunda Yapılan Kazı” başlıklı terfi tezi katalog no: 1-c	95
Tablo 3.4	“Ruzbehanı (Horozluhan)” başlıklı terfi tezi katalog no: 2-a	96
Tablo 3.5	“Ruzbehanı (Horozluhan)” başlıklı terfi tezi katalog no: 2-b	97
Tablo 3.6	“İstanbul Suları” başlıklı terfi tezi katalog no: 3-a	98
Tablo 3.7	“İstanbul Suları” başlıklı terfi tezi katalog no: 3-b	99
Tablo 3.8	“İstanbul Suları” başlıklı terfi tezi katalog no: 3-c	100
Tablo 3.9	“İstanbul’da Mahmut Paşa Türbesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 4-a	101
Tablo 3.10	“İstanbul’da Mahmut Paşa Türbesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 4-b	102
Tablo 3.11	“Afyon Arkeoloji Müzesi Resimli Kılavuzu” başlıklı terfi tezi katalog no: 5-a	103
Tablo 3.12	“Afyon Arkeoloji Müzesi Resimli Kılavuzu” başlıklı terfi tezi katalog no: 5-b	104
Tablo 3.13	“Afyon Arkeoloji Müzesi Resimli Kılavuzu” başlıklı terfi tezi katalog no: 5-c	105
Tablo 3.14	“Afyon Arkeoloji Müzesi Resimli Kılavuzu” başlıklı terfi tezi katalog no: 5-d	106
Tablo 3.15	“Kastamonu Eski Eserler Kılavuzu” başlıklı terfi tezi katalog no: 6-a	107
Tablo 3.16	“Kastamonu Eski Eserler Kılavuzu” başlıklı terfi tezi katalog no: 6-b	108
Tablo 3.17	“Kalinkaya’da Bir Tümülüs Kazısı” başlıklı terfi tezi katalog no: 7-a	109
Tablo 3.18	“Kalinkaya’da Bir Tümülüs Kazısı” başlıklı terfi tezi katalog no: 7-b	110
Tablo 3.19	“Kalinkaya’da Bir Tümülüs Kazısı” başlıklı terfi tezi katalog no: 7-c	111
Tablo 3.20	“Rüstem Paşa ve Türbesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 8-a	112

Tablo 3.21	“Rüstem Paşa ve Türbesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 8-b	113
Tablo 3.22	“Rüstem Paşa ve Türbesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 8-c	114
Tablo 3.23	“Erzurum Saltıkoğulları” başlıklı terfi tezi katalog no: 9-a	115
Tablo 3.24	“Pamphylia ve Attaleia’nın Mevcut Tarihi Anıtları” başlıklı terfi tezi katalog no: 10-a	116
Tablo 3.25	“Pamphylia ve Attaleia’nın Mevcut Tarihi Anıtları” başlıklı terfi tezi katalog no: 10-b	117
Tablo 3.26	“Manisa ve Yöresinde Arkeolojik İncelemeler II” başlıklı terfi tezi katalog no: 11-a	118
Tablo 3.27	“Manisa ve Yöresinde Arkeolojik İncelemeler II” başlıklı terfi tezi katalog no: 11-b	119
Tablo 3.28	“Ayazmayeni Köyü Kayapınar Höyüğü Buluntuları” başlıklı terfi tezi katalog no: 12-a	120
Tablo 3.29	“Ayazmayeni Köyü Kayapınar Höyüğü Buluntuları” başlıklı terfi tezi katalog no: 12-b	121
Tablo 3.30	“Ayazmayeni Köyü Kayapınar Höyüğü Buluntuları” başlıklı terfi tezi katalog no: 12-c	122
Tablo 3.31	“Sivas Anıtları” başlıklı terfi tezi katalog no: 13-a	123
Tablo 3.32	“Konya’da Müzeciliğin İnkişafı ve Yeni Müzeler Açılması Hakkında Rapor” başlıklı terfi tezi katalog no: 14-a	124
Tablo 3.33	“Konya’da Müzeciliğin İnkişafı ve Yeni Müzeler Açılması Hakkında Rapor” başlıklı terfi tezi katalog no: 14-b	125
Tablo 3.34	“Revan Köşkü, M. Hâdi Altay” başlıklı terfi tezi katalog no: 15-a	126
Tablo 3.35	“Revan Köşkü, M. Hâdi Altay” başlıklı terfi tezi katalog no: 15-b	127
Tablo 3.36	“Revan Köşkü, M. Hâdi Altay” başlıklı terfi tezi katalog no: 15-c	128
Tablo 3.37	“Revan Köşkü, M. Hâdi Altay” başlıklı terfi tezi katalog no: 15-d	129
Tablo 3.38	“Adana Ramazanoğullarından Kalan Mimari Anıtlar” başlıklı terfi tezi katalog no: 16-a	130
Tablo 3.39	“Adana Ramazanoğullarından Kalan Mimari Anıtlar” başlıklı terfi tezi katalog no: 16-b	131
Tablo 3.40	“Sütun Başlıklarının Kısa Tarihçesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 17-a	132
Tablo 3.41	“Sütun Başlıklarının Kısa Tarihçesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 17-b	133
Tablo 3.42	“Nevşehir Kurşunlu Camisi” başlıklı terfi tezi katalog no: 18-a	134
Tablo 3.43	“Nevşehir Kurşunlu Camisi” başlıklı terfi tezi katalog no: 18-b	135
Tablo 3.44	“Behram Camisi” başlıklı terfi tezi katalog no: 19-a	136

Tablo 3.45	“Behram Camisi” başlıklı terfi tezi katalog no: 19-b	137
Tablo 3.46	“Sultan Cem, Hayatı ve Türbesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 20-a.	138
Tablo 3.47	“Sultan Cem, Hayatı ve Türbesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 20-b.	139
Tablo 3.48	“Pamphylia Bölgesi Sütunlu Caddeleri” başlıklı terfi tezi katalog no: 21-a.....	140
Tablo 3.49	“Pamphylia Bölgesi Sütunlu Caddeleri” başlıklı terfi tezi katalog no: 21-b.....	141
Tablo 3.50	“Pamphylia Bölgesi Sütunlu Caddeleri” başlıklı terfi tezi katalog no: 21-c.....	142
Tablo 3.51	“Eskişehir Kurşunlu Camii ve Külliyesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 22-a.....	143
Tablo 3.52	“Eskişehir Kurşunlu Camii ve Külliyesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 22-b.....	144
Tablo 3.53	“Eskişehir Kurşunlu Camii ve Külliyesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 22-c.....	145
Tablo 3.54	“Kayseri Müzesi Kılavuzu” başlıklı terfi tezi katalog no: 23-a.....	146
Tablo 3.55	“Kayseri Müzesi Kılavuzu” başlıklı terfi tezi katalog no: 23-b.....	147
Tablo 3.56	“Kayseri Müzesi Kılavuzu” başlıklı terfi tezi katalog no: 23-c.....	148
Tablo 3.57	“Kayseri Müzesi Kılavuzu” başlıklı terfi tezi katalog no: 23-d.....	149
Tablo 3.58	“Sivas Darüşşifası” başlıklı terfi tezi katalog no: 24-a	150
Tablo 3.59	“Amasya’da Bulunan Yan Mekanlı Camilerin Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 25-a	151
Tablo 3.60	“Amasya’da Bulunan Yan Mekanlı Camilerin Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 25-b.....	152
Tablo 3.61	“Amasya’da Bulunan Yan Mekanlı Camilerin Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 25-c	153
Tablo 3.62	“Amasya’da Bulunan Yan Mekanlı Camilerin Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 25-d.....	154
Tablo 3.63	“Amasya’da Bulunan Yan Mekanlı Camilerin Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 25-e	155
Tablo 3.64	“Maraş’ta Dulkadiroğulları Mimarisi” başlıklı terfi tezi katalog no: 26-a	156
Tablo 3.65	“Maraş’ta Dulkadiroğulları Mimarisi” başlıklı terfi tezi katalog no: 26-b	157
Tablo 3.66	“Maraş’ta Dulkadiroğulları Mimarisi” başlıklı terfi tezi katalog no: 26-c	158

Tablo 3.67	“Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-a	159
Tablo 3.68	“Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-b	160
Tablo 3.69	“Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-c.....	161
Tablo 3.70	“Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-d	162
Tablo 3.71	“Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-e	163
Tablo 3.72	“Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-f.....	164
Tablo 3.73	“Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-g	165
Tablo 3.74	“Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-h	166
Tablo 3.75	“Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-ı	167
Tablo 3.76	“Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-j	168
Tablo 3.77	“Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-k	169
Tablo 3.78	“Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-l	170
Tablo 3.79	“Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-m.....	171
Tablo 3.80	“Teos Dianysos Mabedi” başlıklı terfi tezi katalog no: 28-a	172
Tablo 3.81	“Teos Dianysos Mabedi” başlıklı terfi tezi katalog no: 28-b.....	173
Tablo 3.82	“Teos Dianysos Mabedi” başlıklı terfi tezi katalog no: 28-c	174
Tablo 3.83	“Ezine’de Osmanlı Devri Yapıları” başlıklı terfi tezi katalog no: 29- a	175
Tablo 3.84	“Ezine’de Osmanlı Devri Yapıları” başlıklı terfi tezi katalog no: 29- b	176
Tablo 3.85	“Roma Hamamı” başlıklı terfi tezi katalog no: 30-a.....	177
Tablo 3.86	“Roma Hamamı” başlıklı terfi tezi katalog no: 30-b	178
Tablo 3.87	“Roma Hamamı” başlıklı terfi tezi katalog no: 30-c.....	179

Tablo 3.88	“Anadolu Selçuklu Devri Ahşap Camileri” başlıklı terfi tezi katalog no: 31-a.....	180
Tablo 3.89	“Anadolu Selçuklu Devri Ahşap Camileri” başlıklı terfi tezi katalog no: 31-b.....	181
Tablo 3.90	“Anadolu Selçuklu Devri Ahşap Camileri” başlıklı terfi tezi katalog no: 31-c.....	182
Tablo 3.91	“Kemerhisar Bizans Devri Hamam Kalıntı ve Buluntuları” başlıklı terfi tezi katalog no: 32-a.....	183
Tablo 3.92	“Kemerhisar Bizans Devri Hamam Kalıntı ve Buluntuları” başlıklı terfi tezi katalog no: 32-b.....	184
Tablo 3.93	“Mübarüziddin Ertokuş Medresesi Atabey/Isparta” başlıklı terfi tezi katalog no: 33-a.....	185
Tablo 3.94	“Mübarüziddin Ertokuş Medresesi Atabey/Isparta” başlıklı terfi tezi katalog no: 33-b.....	186
Tablo 3.95	“Amasya’da Selçuklu Devri Dini Abideleri ve Türk Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 34-a.....	187
Tablo 3.96	“Amasya’da Selçuklu Devri Dini Abideleri ve Türk Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 34-b.....	188
Tablo 3.97	“Amasya’da Selçuklu Devri Dini Abideleri ve Türk Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 34-c.....	189
Tablo 3.98	“Topkapı Sarayı Harem Dairesindeki Mimar Sinan’ın Yapıları” başlıklı terfi tezi katalog no: 35-a.....	190
Tablo 3.99	“Topkapı Sarayı Harem Dairesindeki Mimar Sinan’ın Yapıları” başlıklı terfi tezi katalog no: 35-b.....	191
Tablo 3.100	“Topkapı Sarayı Harem Dairesindeki Mimar Sinan’ın Yapıları” başlıklı terfi tezi katalog no: 35-c.....	192
Tablo 3.101	“Alanya Selçuklu Tersanesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 36-a.....	193
Tablo 3.102	“Alanya Selçuklu Tersanesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 36-b.....	194
Tablo 3.103	“Alanya Selçuklu Tersanesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 36-c.....	195
Tablo 3.104	“Alanya Selçuklu Tersanesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 36-d.....	196
Tablo 3.105	“Alanya Selçuklu Tersanesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 36-e.....	197
Tablo 3.106	“Alanya Selçuklu Tersanesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 36-f.....	198
Tablo 3.107	“Harput Artuklu Eserleri” başlıklı terfi tezi katalog no: 37-a.....	199
Tablo 3.108	“Harput Artuklu Eserleri” başlıklı terfi tezi katalog no: 37-b.....	200
Tablo 3.109	“Harput Artuklu Eserleri” başlıklı terfi tezi katalog no: 37-c.....	201
Tablo 4.1	Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan Toplam 330 Adet Terfi Tezinin Senelere Göre Dağılımı Tablosu	203

Tablo 4.2	Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan Terfi Tezlerinde Doktora Tez Çalışmasında Ele Alınan 37 Tanesine Ait Bazı Veriler Tablosu.....	207
Tablo 4.3	Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan 37 Adet Terfi Tezinin İçeriklerine Göre Dağılımı Tablosu.....	214
Tablo 4.4	Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan 37 Adet Terfi Tezinin İçeriklerine Göre Dağılımı 1-A Tablosu	218
Tablo 4.5	Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan 37 Adet Terfi Tezinin İçeriklerine Göre Dağılımı 1-B Tablosu	226
Tablo 5.1	Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan 37 Adet Terfi Tezinin İçeriklerine Göre Dağılımı 1-B Tablosu	303

T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı Kùltür Varlıkları Arşivinde Yer Alan 1943 İle 1973 Yılları Arasında Yapılmış Terfi Tezi ÖrneKlerinin Mimarlık Tarihi Açısından Değerlendirilmesi

Çiğdem BİLGEN

Mimarlık Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Danışman: Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU

T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı Kùltür Varlıkları ve Mùzeler Genel Mùdùrlùđù arşivinde, "terfi tezi" olarak adlandırılmış bazı belgeler bulunmaktadır. Bu belgeler, Tùrkiye'nin dùrt bir yanındaki mùzelerde, değişik meslek ve ünvanlardaki mùze memurları tarafından terfi edebilmek amacıyla hazırlanmıştır. Günümüze ulaşabilmiş olan bu terfi tezleri, 330 dosya şeklinde olup, Kùltür Varlıkları ve Mùzeler Genel Mùdùrlùđù arşiv birimindeki yetkililer tarafından Klasör 1'den Klasör 34'e kadar numaralandırılarak muhafaza altına alınmıştır. Tezlerin halkbilimi, dilbilimi, coğrafya, tarih, hukuk, arkeoloji, kazı, restorasyon, sanat tarihi, mimarlık tarihi vb. gibi birçok farklı alanda ve özgün konu başlıklarına göre yazıldıkları tespit edilmiştir. Literatùr taraması sonucunda, bu terfi tezlerinin 23.06.1934 tarihinde Tùrkiye Bùyük Millet Meclisi'nde kabul edilen 2530 sayılı "Mùze ve Rasathane Teşkilât Kanunu" doğrultusunda yazılmaya başladıkları anlaşılmıştır. Bu kanunun dikkat çektiği nokta ise, terfi tezlerinin yazılma amacının sadece terfi etmek olmadığı, ùlkenin müzeciliğini çağdaş medeniyetler seviyesine

ulaştırmak için ülkenin milli değerlerinin kayıt altına alınmasının önemidir. Bu alışmada, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde bulunan 330 adet terfi tezi içerisinden tarih bilgileri belli olup, mimarlık ve sanat tarihi alanlarına büyük katkı sunan en erken 1943 tarihli, en geç ise 1973 tarihli çalışılmış olan 37 adet terfi tezinin birçok açıdan irdelemesi yapılmıştır. Terfi tezleri ve müelliflerine ait okumalar, hem birçok verinin aktarıldığı tablolar ile yapılan analizler sonucunda hazırlanan grafikler, hem de belli bir kurguya göre tasarlanan kataloglar üzerinden yapılmıştır. Bu bağlamda, terfi tezine uzanan süreç incelenirken, Osmanlı’dan başlayarak T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı’na kadar ülkenin müzecilik ve eski eser politikasına yön veren tüm önemli gelişmeler anlatılmıştır. Bütün bunların ışığında, 37 adet terfi tezinin tek tek sanat ve mimarlık tarihine olan katkıları, birçok farklı perspektiften bakmak suretiyle incelenmiştir. Sonuç olarak ise, terfi tezlerinin Cumhuriyet’in ilanıyla beraber ülkede yaratmış olduğu etkinin büyüklüğünden, ülkenin eski eser ve müzecilik politikasında sahip olduğu yerden ve bu önemli arşiv belgelerinin gün yüzüne çıkarılmasının gerekliliğinden bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, müze memuru, terfi tezi, kanun, mimarlık tarihi.

Evaluation Of Samples Of Promotion Dissertations Present In The Cultural Assets Archive Of Republic Of Turkey Ministry Of Culture And Tourism That Were Written Between 1943 And 1973

Çiğdem BİLGEN

Department of Architecture

Doctor of Philosophy Thesis

Advisor: Prof. Dr. Nur URFALIOĞLU

Museologists with different occupations and titles in museums all over Turkey prepared the “Promotion dissertations” in the archive of General Directorate of Cultural Assets and Museums of Republic of Turkey Ministry of Culture and Tourism to be promoted. Archivists of General Directorate of Cultural Assets and Museum who numbered these from Folder 1 to 34 protected extant promotion dissertations. These were about different fields and under unique headings like folklore, linguistics, geography, history, law, archeology, excavation, restoration, art history, history of architecture etc. Literature review revealed that these promotion dissertations started being written in line with “Law On Organization of Museums and Observatories” numbered 2530 enacted by TGNA on June 23, 1934 remarking that these were not written just for promotion but recording country’s national values was also important to raise our country to the level of contemporary civilizations. This study examines 37 among 330 promotion dissertations with timestamp in the archive written between 1943 and 1973 which contributed greatly

to architecture and art history. Promotion dissertations and writers thereof were read via graphics prepared considering analysis carried out with tables capturing many data and catalogues prepared considering a specific construct. In this context, all significant developments from the Ottoman to the Republic of Turkey Ministry of Culture and Tourism that dominate country's museology and relic policy are explained during the investigation of the process leading to the promotion dissertations. Having said that, 37 promotion dissertations' contributions to art and architecture history are investigated on several counts. In the conclusion, magnitude of promotion dissertations' impact on the country upon reclamation of the Republic, position of the country in the relic and museology policy and the need for unearthing these important archive documents are explained.

Keywords: General Directorate of Cultural Assets and Museums, museologist, promotion dissertation, law, history of architecture.

T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde hizmet veren Kùltür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde, Erken Cumhuriyet Dönemi'ne ait bir müze defteri ile ilgili araştırma yapıldığı esnada, Türkiye'nin dört bir yanındaki müzelerde görev yapmış olan müze memurlarına ait 330 adet terfi tezi olarak bakanlık envanterine kaydedilen belgelere rastlanmıştır. Kùltür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde terfi etüdü olarak da adlandırılan ve oldukça özgün konu seçimleri düşünülerek hazırlanan bu çalışmalar, ülkenin müzelerinde asistan, uzman yardımcısı, uzman, müdür yardımcısı ve hatta müdür olarak farklı ünvanlarda çalışan ve farklı disiplinlerden gelen müze memurlarına aittir. Özünde müze memurlarının terfiye hak kazanmalarını sağlamak maksadıyla istenmiş olsa da, bu belgelerin aslında 1934 senesinde yürürlüğe giren 2530 sayılı Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu'nun ilgili maddeleri gereğince müze memurlarından istendiğı bulgusuna ulaşılmıştır.

1.1 Literatür Özeti

Ankara'da bulunan T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı'na bağı Kùltür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde yer alan 330 adet tez klasörü arşiv bilgisayarlarında tek tek taranmıştır. Bu 330 adet tez, ülke genelindeki müzelerde, değışik meslek gruplarından gelen ve müzelerde farklı ünvanlarla görevini yapmakta olan müzeciler tarafından halkbilimi, hukuk, coğrafya, dilbilimi, tarih, arkeoloji, kazı, restorasyon, sanat tarihi ve mimarlık tarihi gibi birçok farklı alanı kapsayacak şekilde hazırlanmış, kurgusu ve içeriğı ağırlıklı olan müelliflerin insiyatifleriyle belirlenmiş olan önemli arşiv belgeleridir. Özgün çalışmalar olarak hazırlanan bu 330 adet tez dijital arşivde taranmış ve bu tarama neticesinde, teze ait tez bilgisi ve tezi yazan müze memuruna ait isim bilgileri bulunan, mimarlık ve sanat tarihi alanlarına katkı sunan 37 adet tez incelenmesi için seçilmiştir. Bunun üzerine, bu 37 adet tezin doktora tezi olarak çalışılabilmesi adına, öncelikle

21.10.2015'de Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne bir dilekçe gönderilmiştir. Dilekçeye istinaden 01.11.2015 tarihli izin yazısı gelmiş ve ardından çalışma için gerekli olan diğer literatür taramalarıyla ilgili başka dilekçeler hazırlanmıştır. 37 adet tezin müellifleri olan müze memurlarının özgeçmişleri hakkında bilgi edinebilmek ve gerekli belgeleri temin edebilmek maksadıyla T.C. Kültür Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne bağlı Strateji Dairesi Başkanlığı'na 23.02.2016 tarihli bir diğer dilekçe gönderilmiştir. Ancak 10.06.2016 tarihli gelen cevap yazısında, 24.03.2016 tarihli 6698 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Kişisel Verilerin Korunması Kanunu"nun 8. Maddesinin 1. Fıkrasında "Kişisel veriler, ilgili kişinin açık rızası olmaksızın aktarılamaz" denildi inden ötürü izinle ilgili olumsuz geri dönüş yapılmıştır. Terfi tezini yazan memurların  zge mişleriyle ilgili kütüphane ve net üzerinden kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Bu araştırmalar sonucunda haklarında hiçbir bulguya rastlanılmamış bazı müze memurlarıyla ilgili sadece mezun oldukları okul ve mesleki bilgileri ile, buna ek olarak 1940'lı yıllardan 1970'li yıllara kadar yazılmış olan terfi tezlerinin neden yazılmış olduğunu anlayabilmek için 1940-1970'li yılları kapsayan mevzuat, yönetmelik ve genelgelerle alakalı T.C. Kültür Bakanlığı Personel Dairesi Başkanlığı'na 29.01.2018 tarihli başka bir dilekçe ile yeni bir başvuru daha yapılmıştır. Bu dilekçeye 09.02.2018 tarihli gelen cevap yazısında ise 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ve Bilgi Edinme Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usuller ve Esaslar Hakkındaki Yönetmeliğin "Kurum İçi Düzenlemeler" başlıklı 36'ıncı maddesi gereğince olumsuz geri dönüş yapılmıştır. Bakanlıktan gelen bu cevaplar ve literatür taramalarından istenilen neticenin alınamaması üzerine, 37 adet terfi tezi içinden 10 müzeci tayin edilerek, bu müze memurlarının terfi tezlerini yazdıkları dönemde çalıştıkları müze müdürlükleri ile ulaşılabilmesi mümkün olan tez müellifleri ile irtibata geçilmiştir. Çalışmanın verimli bir şekilde ilerleyebilmesi Afyon Müzesi, Antalya Müzesi, Sivas Müzesi, Adana Müzesi, Side Müzesi, Kayseri Müzesi, Kahramanmaraş Müzesi, Tire Müzesi, İzmir Arkeoloji Müzesi ve Topkapı Sarayı Müzesi'ne bağlı olarak çalışılan tezlerin yazarları ile yazarların tezleri bağlamında veya varsa müzede yaptıkları başka çalışmalarla ilgili veriler mail, mesaj ve telefon kanallarıyla gerçekleşen görüşmeler sayesinde toplanmaya çalışılmıştır. Bazı görüşmeler sonucunda birtakım veriler toplanabilmiş, bazılarında ise

herhangi bir bilgi elde edilememiştir. Bunun sebebi, terfi tezini yazan müze memurlarıyla ilgili bilgilerin görüşülen müze müdürlüklerinde de mevcut olmamasına dayanmaktadır. Bu araştırma yöntemiyle amaçlanan, T.C. Kültür Bakanlığı'na bağlı olarak hizmet veren Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü bünyesinde yazılmış olan bu tezlerin neden/neye göre yazılmış olduğunu bulabilmek, tezleri yazan memurların uzmanlıklarıyla çalıştıkları konuların bağlantısını kurabilmek ve yazılan bu tezlerin yayınlanıp yayınlanmadığının sorgusunu yapabilmektir. Kaynak taramalarından ve yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular ışığında yola çıkarak doktora tez çalışmasının ana gövdesini oluşturan, 1943 ve 1973 yılları arasında yazılan 37 adet terfi tezinin katalogları A3 formatına uygun bir şekilde oluşturulmuştur. Bu kataloglar kronolojik bir düzene göre ve sıra numarası verilmek suretiyle yapılmış, kataloglar belirli bir şablon kurgusu doğrultusunda hazırlanmıştır. Bu şablon iki farklı bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde kataloğu oluşturulan tezin metin kısımlarından birkaç örnek sayfa, ikinci bölümde tezin fotoğraf, çizim, harita vb. gibi görsel malzemeleri içeren tüm sayfaları yer almaktadır. Kataloglardaki başlıklar; "Terfi Tezi Envanter No", "Klasör No ve Dosya No", "Terfi Tezinin Adı", "Yılı", "Tezi Hazırlayan", "Mesleği", "Katalog No", "Yazarın Özgeçmişi", "Yazarın Yayınları", "Tezin Metin Sayfalarından Örnekler", "Tezle İlgili Açıklamalar", "Tezden Yapılan Yayın/Yayınlar" ve "Tezin Görsel Sayfalarından Örnekler" şeklindedir. Terfi tezlerinin yazım amacına yönelik olarak bu çalışmaların tam olarak neye göre yapıldığı, belli bir mevzuat ya da bir yönetmelik doğrultusunda mı çalışılıp çalışılmadığı, tezleri değerlendiren ilgili merci, kurum ya da kişilerin olup olmadığı ve gerçekten bu tez çalışmaları sonrası bir terfi durumunun oluşup oluşmadığına dair birçok sorunun cevaplarının bulunabilmesi adına Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde bulunan 330 adet tez detaylı bir şekilde tetkik edilmiştir. Bu yöntemdeki amaç ise, tez dosyalarında bu mevzuları aydınlayabilecek ufak bir ayrıntıyı yakalayabilmek ve tezlere ekli olarak yer alan bir belgenin var olup olmadığını tespit edebilmektir. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşiv ve dökümantasyon bölümünde yapılan bu tetkik neticesinde, bazı terfi tezlerinin içinde ekli olarak yer alan oldukça ilginç verilere sahip birtakım belgelere rastlanılmıştır. Bu belgeler gizlilik değeri taşıdığından çalışmada sadece atıf olarak

yer almıştır. Bu belgeler ışığında terfi etmek gayesiyle yazılmış olan bu çalışmaların Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından 1934 tarihli 2530 sayılı Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu gereğince istendiği, yine bu kurum tarafından belirlenmiş müzeci, akademisyen ve araştırmacı vasfıyla görev yapan kişilere tezlerin değerlendirilmesinin yaptırıldığı ve bu tayin edilen kişiler tarafından yazılan raporlar doğrultusunda tez müellifi olan müze memurunun terfiye hak kazanıp kazanmadığı gibi durumlar netlik kazanmıştır.

Çalışma kapsamında, Osmanlı Dönemi'nden başlayıp T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın kuruluşuna giden süreç ele alınırken, hükümetlerin kültür politikasında müzecilik ve eski eserler alanlarında yapılan çalışmalar araştırılmıştır. Bu açıdan, Türk müzeciliğinde dönüm noktası teşkil eden, eski eserler ve müzelerle ilgili kritik önem arz eden mevzuatlar, karar ve kararnâmeler, nizamnâmeler, talimatnâme ve genelgeler, müzeciliğimizi doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen kurumlar ve kanunlar incelenmiştir. Özellikle Osmanlı Dönemi'ndeki eski eser yaklaşımını ve müzeciliğini incelerken, ve bunlara bağlı olarak hayata geçirilen nizamnâmelerle ilgili Halit Çal'ın "Osmanlı Devleti'nde Âsâr-ı Atîka Nizamnâmeleri (1997)" ve "Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Müzeler (2009)" başlıklı eserleri çalışmanın önemli referans kaynakları olmuştur. Osmanlı'dan başlayarak 1950'li yıllara kadar Türk müzeciliğiyle ilgili kapsamlı bilgiler içeren, bunu olaylar üzerinden ilerleyerek yapan, nizamnâmelere ve yönetmeliklere titizlikle değinen Gerçek'in 1999'da yayınlanmış "Türk Müzeciliği" adlı eserinden oldukça yararlanılmıştır.

Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1938) yıllarını kapsayan dönemde yürütülen eski eser politikaları, o dönemde ülkede yapılan arkeolojik faaliyetler ve kazı programlarıyla ilgili Ünar'ın "Atatürk Döneminde (1923-1938) Eski Eser Politikaları ve Türkiye'de Yapılan Kazı Çalışmaları" adlı yüksek lisans tezi çalışmaya büyük katkı sağlamıştır. Türk Ocakları'nın kuruluşu, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Türk Tarih Tezi'nin şekillenmesindeki etkenler ve Atatürk'ün tarih anlayışı ile ilgili Uluskan'ın 2017 tarihli "Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları" ve bu bağlamda Türk resmi tarih anlayışını etkileyen ve Erken Cumhuriyet Dönemi tarih yazımına tesir eden Alman ve Fransız historiyoğrafleri, Osmanlı tarihçiliği ve Türk ulusalcı tarihçilikleri

gibi konularda ise, Behar'ın 1996'da yayınlanan "İktidar ve Tarih: Türkiye'de Resmi Tarih Tezinin Oluşumu (1929-1937)" çalışmanın bir diğer husustaki önemli referans kaynaklarını oluşturmaktadır.

1934'de yürürlüğe giren 2530 sayılı Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu ve bu kanunun 10. maddesinde değişiklik öngören 3459 sayılı kanun hakkında TBMM tutanakları ve Resmi Gazete taranmıştır. TBMM'nin dijital arşivinde yapılan kapsamlı taramalar neticesinde hem 2530 sayılı kanun, hem de 3459 sayılı kanunlara, tasarılarına, mazbata ve tutanaklarına ulaşılmıştır. Cumhuriyet Dönemi'ndeki eski eser, müzecilik ve koruma anlayışına birçok perspektiften baktığı çalışmasıyla dikkat çeken ve çalışmanın gelişimine yön veren ve bilhassa dipnotlarda yoğun olarak kullanılan Madran'ın 1996'da yazdığı "Cumhuriyet'in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi- II" ve 1997'de kaleme aldığı aynı başlıklı makale çalışmasının ikincisi önemli kaynaklardandır. Özellikle halkevlerinin müzecilik bağlamındaki faaliyetleriyle ilgili kapsamlı bilgilere Arık'ın 1947 basımlı "Halkevlerinde Müze, Tarih ve Folklor Çalışmaları Kılavuzu" eserinde ulaşılmıştır ve yine Arık tarafından yazılmış olan 1953 tarihli "Türk Müzeciliğine Bir Bakış" adlı eserde de Türk müzeciliğine dair dönüm noktaları ile ilgili birçok bilgiden büyük ölçüde yararlanılmıştır. Erken Cumhuriyet Dönemi'ndeki bazı önemli genelgeler çalışmanın dipnot bölümünde aktarılmıştır ve aktarılan genelgelerde Ülgen'in 1943'de yazdığı "Anıtların Korunması ve Onarılması I" başlıklı eserinin katkısının büyük olduğunu söylemek mümkündür.

Türkiye'de 1950-1960 yılları arasında yürütülen kültür politikası ve bunun müzeciliğe yansımalarını araştırırken, 2006'da Güzel tarafından yapılmış "Türkiye'de 1950-1960 Arasında Kültür Politikaları ve Müzelere Etkileri" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından faydalanılmıştır. 1960'lı yıllar müzeciliği ile ilgili Özkasım ve Ögel'in 2005'de yayınlanmış olan "Türkiye'de Müzeciliğin Gelişimi" başlıklı makalesi mühim bilgiler içermektedir. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın geçmişten günümüze kuruluş süreci ile ilgili ağırlıklı olarak Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün web adresindeki bilgilerden ve Sorguç'un 1982 tarihli "1920'den 1981'e Milli Eğitim Bakanlığı" adlı kitabından yararlanılmıştır.

Ayrıca çalışmanın değerlendirmesi yapılırken, yine Erken Cumhuriyet Dönemi'nin müzecilik, arkeoloji ve eski eserlerle ilgili yaklaşımının en güzel örneklerinden biri ve müzecilik mesleğinden gelen kişilerin yapmış olduğu çalışmalar sonucunda kılavuz olarak adlandırılan kent tarihi çalışmalarından örnekler verilmiştir. Bu kılavuz yayınlarının terfi tezleri ile olan mukayesesini yapabilmek, müzecilerin yaptığı ilmi çalışmaların ne boyutta yayın ya da yayınlara dönüştüğünü gösterebilmek adına büyük önem taşımaktadır. Bilhassa 1940 ve 1950'li yıllarda yayınlanmış olan bu kılavuz kitaplarını yayınlayan kurumların Maarif Vekilliği Antikiteler ve Müzeler Direktörlüğü Anıtları Koruma Kurulu, Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Anıtları Koruma Kurulu, Kültür Bakanlığı Antikiteler ve Müzeler Direktörlüğü Anıtları Koruma Kurulu oldukları düşünülecek olursa, bu kılavuz eserlerin taşıdığı önem daha iyi idrak edilmektedir.

1.2 Tezin Amacı

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nde gerek dijital, gerekse klasörlerde muhafaza edilen ve günümüze kadar gelebilmiş 330 adet terfi tezi olarak tanımlanan çalışmalar sadece ilgili oldukları kurum, merci, kişiler için değil akademisyen, bilim adamı, araştırmacı, yazar ve öğrenciler için de büyük öneme sahip belge değeri olan çalışmalardır. Dolayısıyla mimarlık ve sanat tarihi alanlarını kapsayan ve çalışmaya dahil edilerek sunulan, 1943 ve 1973 yılları arasında yazılmış olan bu 37 adet tez sayesinde, arşivde yer alan diğer tezlerin ortaya çıkarılması, neden ve hangi kanun ya da yönetmeliğe göre yazıldıklarının araştırılmasının yanısıra, ihtisas alanları ile ilgili çalışma yapan başka araştırmacılara da bu anlamda ilham kaynağı olması hedeflenmiştir. Aslında tez çalışması, makale ve kitap gibi yayınlara birçok konu örnek teşkil eden bu belgelerin gün yüzüne çıkarılması büyük önem taşımaktadır. Yine bu terfi tezlerinin çalışıldıkları konular bakımından ele alındığında büyük bir zenginliğe ve çeşitliliğe sahip oldukları görülmektedir. Bu yüzden tezler, çalışılan konular için yapılan araştırmaların boyutunu değiştirmek ya da araştırılan konu üzerine daha fazla literatür taraması yapmaya sevk etmek gibi bir niteliğe sahiptir. Nitekim bu çalışmayla, bu hususun ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

Çalışmaya dahil edilen bu 37 adet terfi tezi, tıpkı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde yer alan diğer tezler gibi Erken Cumhuriyet Dönemi'nde eski

eserler ve müzecilik alanlarında uygulanmaya başlayan kültürel politikanın ürünleridir. Zaten 1934’de yürürlüğe giren 2530 sayılı Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu ile bu durum apaçık görülmektedir. Kanun maddelerinde belirtildiği üzere, müze memurlarının bağlı oldukları müzede yapmış oldukları bilimsel çalışmanın neticesinde terfi etmeleri ve terfi tezlerinden bazılarının aynı başlıkla ya da farklı başlıklarla yayına dönüşerek içeriğinde mimari yapıları gerek metinsel olarak gerekse görsel malzemelerle incelemiş olması mimarlık ve sanat tarihi alanlarına sundukları katkının boyutunu göstermesi bakımından büyük öneme sahiptir. Ayrıca terfi tezi yazarlarının seçtikleri tez konularını, konularıyla ilgili literatürdeki boşluğu doldurmak, bağlı olduğu müzeye katkıda bulunmak veya merak ettiği ve ilgi duyduğu konuları çalışmak gibi kriterlere göre belirlemiş olması, tezlerin Türk müzecilik tarihinde sahip oldukları büyük payı göstermesinin yanında mimarlık ve sanat tarihi alanlarını da kapsayacak şekilde hazırlandığını kanıtlamaktadır. Bu çalışmada bunun da önemi vurgulanmak istenmiştir.

Terfi tezini hazırlayan müze memurlarının bazıları günümüzde tanınsa da, içlerinde hiç ismi duyulmamış müzeciler de bulunmaktadır. Bu kişilerin birçoğu hakkında, tezlerini hazırladıkları dönemde vazife yaptıkları müze müdürlüklerinde bile herhangi bir kayıt ve bilginin yer almaması üzücü bir durumdur. Bahsi geçen müzecilerle ilgili yapılan bazı taramalarda sadece terfi tezleri değil, bunlar dışında başka çalışmalara da imza atmış olmaları onların bilinir olmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu sebepten dolayı, çalışmanın böylesine belge değeri taşıyan tezlerin müelliflerini gün yüzüne çıkarmak gibi bir misyonu da bulunmaktadır.

Her bir tez, ele aldıkları konu itibarıyla mühim bilgiler barındırmaktadır. Yazılma maksatları itibarıyla, terfi tezlerini Türkiye müzeciliği adına yapılmış bir devrimin ürünleri olarak kabul etmek abartı olmaz. Erken Cumhuriyet Dönemi ile başlayan bir sürecin içinde yer bulan bu çalışmalarla ülkenin bir kültür envanterinin çıkarılmasının da hedeflendiği düşünülebilir. Bu bağlamda, terfi tezlerinin birçok farklı perspektiften incelenmek suretiyle aktarılması, bu çalışmada önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca tezlerin yazıldıkları dönemde hükümetlerin uyguladığı kültür politikasında ne gibi bir yere sahip olduğunu yorumlamak da bu çalışmanın amaçlarından biridir.

Tezin ikinci bölümünde sözü edilen müzecilik ve eski eserlerle ilgili kırılma noktaları bütün yönleriyle EK B’de yer alan tüm kronoloji tablolarına yansıtılmıştır.

1.3 Hipotez

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde bulunan terfi tezlerinin yazılma amacının tahmin edilenden daha ciddi bir önem taşıdığı anlaşılmaktadır. Tez kapsamında ele alınan Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde bulunan terfi tezleriyle ilgili öncelikle;

- 1.Terfi tezi olarak adlandırılan bu çalışmalar neden yapılmıştır?
- 2.Terfi tezi olarak adlandırılan bu çalışmalar neye göre yapılmıştır?
- 3.Terfi tezi olarak adlandırılan bu çalışmalar kim ya da kimler tarafından değerlendirilmiştir?
- 4.Terfi tezi olarak adlandırılan bu çalışmalar neticesinde gerçekten bir terfi durumu söz konusu olmuş mudur?

Sorularının cevaplanması amaçlanmaktadır. İlk olarak 1936 yılında yazılmaya başlanmış olan terfi tezlerine uzanan sürecin, aslında Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin 23 Nisan 1920’deki açılışının ardından, 4 Mayıs 1920’de 11 bakan olarak göreve başlayan “İcra Vekilleri Heyeti”nde Maarif Bakanı olarak göreve başlayan Sinop Milletvekili Dr. Rıza Nur’un 9 Mayıs 1920’deki hükümet programı içerisinde “Maarif” konusunda aktardıklarının bir yansıması olarak üretilmeye başlandıklarını düşünmek yanlış olmaz. Çünkü özünde bu çalışmalar, terfi tezi olabilmenin ötesinde Türk milliyetçiliğinin geliştirilmesi yönünde yapılmış ve bir ülkenin rejim değişikliği ile beraber o ülkenin sahip olduğu kültürel varlıklarına sahip çıkıp bunların ciddi bir şekilde kayıt altına alındıklarını gösteren belgeler olma vasfındadır. Zaten 1920’de Nur’un açıkladığı hükümet programındaki en dikkat çekici şey, sadece eğitimde değil, aynı zamanda eski eserler ve tarih yazımı konularında hep “milliliğe” gönderme yapmış olmasıdır. Bu durum, Cumhuriyet’in kuruluşunun temel ilkelerinden birisinin “milliyetçilik” olmasına sebep olarak ilerleyen süreçte yapılan reformlarda ve hükümetler tarafından yürütülen programlarda da büyük etki yaratmıştır. Dolayısıyla Cumhuriyet döneminde müzecilik işlerinin ve arkeolojik kazı faaliyetlerinin yürütülmesi milli bir husus olarak yapılmıştır. Türkler, kendi

topraklarındaki eserlerine ve kültürel değerlerine sahip çıkmanın gerekliliğine olan inançla bu alanda ileriye gidebilmenin ulus-devlet yapısını güçlendireceği olgusunu kabul etmişlerdir. Neticede, Cumhuriyet döneminde Atatürk'ün öncü olduğu Türk Tarih Tezi'nin ortaya çıkması ve bu tezin savunduğu temel ilkeleri baz alarak çalışmalarda bulunmuş olan Türk Tarih Kurumu'nun arkeolojik kazı faaliyetlerine bakıldığında tarih, müze, arkeoloji ve antropoloji gibi alanların birbirleriyle olan ilişkileri milliyetçilik olgusu çatısı altında daha iyi idrak edilmektedir. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde bulunan her bir terfi tezi de, Cumhuriyet dönemi milliyetçilik ilkesinin ışığı altında, eski eserler ve müzeler konusunda ileri gidebilmek ve ülkenin kendi mirasına sahip çıkarak kalkınması adına ortaya konulmuş örnek çalışmalardır.

Türkiye'nin dört bir yanındaki farklı müzelerde yazılmış olan terfi tezleri ait oldukları dönemler ve özgünlükleri itibarıyla incelendiğinde, Cumhuriyet dönemi milliyetçilik ilkesi ekseninde ele alındıkları düşüncesi ağır basmaktadır. Zaten bu husus, bazı terfi tezi dosyalarında ekli olarak bulunan belgelerin içeriklerinde kendini başka bir şekilde göstermektedir. Bu belgelerde açıkça ortaya konulduğu üzere, 1934'de kabul edilen 2530 sayılı Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu ile istenen şey, Cumhuriyet'in ilanının hemen ardından ülkede özellikle müzecilik sahasında ve eski eserlere yönelik olarak yapılmak istenen bir fikrin hayata geçirilmesi olmuştur. Dolayısıyla Cumhuriyet ile başlayan bu durum, 1950 ve 1960'lı yıllarda yazılmış olan tez dosyalarında bile kendini göstermekte ve yaratılmak istenen atmosferin o dönemlerde bile devamlılığının istendiğini kanıtlar nitelik taşımaktadır. Her ne kadar tezler 1934'deki kanunun gereği üzerine yazılmaya başlanmış olsalar dahi, sadece Erken Cumhuriyet Dönemi müzecilik politikasındaki yaklaşımı değil, aynı zamanda 1970'li yıllardaki müzeciliğe bakış açısındaki titizliği gözler önüne sermektedir. Bu kanun, Türk müzecilik tarihinde müzeler teşkilâtını ayrı bir kurum olarak resmen tescilleyen ilk yasal düzenleme vasfını taşımakta ve müzeler örgütünü ayrı özel bir statüye kavuşturmaktadır. Ülkenin o günkü koşullarında okuma yazma oranı oldukça düşüktür ve üniversite mezunu sayısı çok azdır. Bütün bunlara rağmen, 2530 sayılı kanunun maddeleri gereğince, müze uzmanlıkları için istenen kriterler, Türk müzeciliğinin gelişimine verilen hassasiyeti ve müzeleri birer bilim kurumuna dönüştürme yönündeki çabayı

net bir şekilde ortaya koymaktadır. Sergilenen bu tutum, terfi tezlerine giden süreci daha anlaşılır kılmakta ve terfi tezleriyle ilgili muhakeme yapabilmeyi kolaylaştırmaktadır.

Müze memurlarının terfi tezleri için seçtikleri konuların özgünlüğü ve bu konularla ilgili çalışmalarını oluştururken hazırladıkları kurgu ve içerik tezleri farklı bir noktaya taşımaktadır. Çalışmanın özünü oluşturan 37 adet terfi tezine bakıldığında, müzeci sıfatıyla ülkesine hizmet eden kişilerin uzmanlık alanının dışında bir eser üretmiş olması takdir edilecek bir durumdur. Tezlerin mimarlık ve sanat tarihi alanlarına kattıkları değer göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür. Arşiv belgesi niteliğindeki bu tezler karşımıza arkeolojik ören yerleri, kent tarihi çalışmaları, tek yapı ölçeği çalışmaları ve dönem çalışmaları olarak çıkmakta olup, hem mimarlık tarihçileri, hem de sanat tarihçileri açısından oldukça önemli referans kaynaklarıdır. Örneğin mimar ya da sanat tarihçisi olmayan, ressam hatta antropolog ve öğretmen olarak çalışan bir müzecinin, terfi tezini yazarken verdiği detaylar, gerek görsel olarak gerekse yazılı olarak aktardıkları veriler bir mimarın ya da bir sanat tarihçisinin eserini oluştururken gösterdiği titizlikle neredeyse eşdeğerdir. Bu husus da, mimarlık tarihi ve sanat tarihi gibi alanlarda çalışan kişilerin yönlerini zamanla müzecilerin yaptıkları çalışmalara çevirecekleri ihtimalini güçlendirmektedir.

Bütün bunların ışığında baştaki soruların cevapları olarak şu sonuçlara varılmış olması oldukça önemlidir:

- 1.Terfi tezi olarak adlandırılan çalışmalar Maarif Vekaleti'ne bağlı Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü tarafından istenmiştir.
- 2.Terfi tezi olarak adlandırılan çalışmalar 1934 tarihinde yürürlüğe giren 2530 sayılı Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu gereğince yapılmıştır.
- 3.Terfi tezi olarak adlandırılan çalışmalar Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından görevlendirilmiş olan müzeciler, akademisyenler, eğitimciler ve bilim adamları tarafından değerlendirilmiştir.
- 4.Terfi tezi olarak adlandırılan bu çalışmalar neticesinde, tezi değerlendiren kişinin olumlu bir raporu var ise gerçekten bir terfi durumu söz konusu olmuştur.

TÜRK MÜZECİLİĞİNİN GELİŞİMİ ve T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI'NIN KURULUŞU

2.1 Cumhuriyet'in İlanına Kadar Olan Dönem ve Türk Ocakları'nın Kuruluşu

Türkler'de eski eserlere olan ilgi Osmanlı'da Fatih Sultan Mehmet zamanında kendini göstermiş, eski sanat eserlerine karşı büyük ilgisi olan Fatih Sultan Mehmet, Topkapı Sarayı'nın avlusunda Bizans dönemine ait sütun başlıklarını ve lahitleri bir araya getirtmiştir [1]. Zaman içerisinde Osmanlı İmparatorluğu'nda müzecilikle ilgili önemli adımlar atılmaya başlanmış, 16. yüzyıldan itibaren Saray'ın silah deposu olarak hizmet veren Aya İrini (Sainte Irène) Kilisesi'nde, 1703 ve 1730 yılları arasında Sultan III. Ahmet tarafından Silah Müzesi kurularak "Darül-Esliha" adıyla halkın ziyaretine açılmıştır.¹ 1845'de ise Sultan Abdülmecit Han, Yalova'ya yapmış olduğu seyahati esnasında rastlamış olduğu Bizans dönemine ait bazı kalıntıların toplatılarak saraya gönderilmesi emrini vermiştir.² Konu ile ilgili görevlendirilen Tophane-i Âmire Müşiri Ahmet Fethi, eserleri Aya İrini Kilisesi'nde toplatmaya başlamıştır. Dolayısıyla, İlk Türk müzeciliğini başlatan olay, 1846 yılında Sultan Abdülmecit'in Tophane-i Âmire Müşiri Ahmet Fethi Paşa'ya Aya İrini Kilisesi'ni müzeye dönüştürme emrini vermesi olmuştur [2]. 16. yüzyıldan beri Saray'ın silah

¹ 1808'de çıkan yeniçeri isyanından dolayı müze kapatılmıştır.

² Ferruh Gerçek'in ifadeleriyle: "Sultan Abdülmecit muhtemelen 1845 yılında bir gün Yalova'ya yaptığı bir gezi sırasında yerde dağınık vaziyette mermerden üzeri yazılı taşlara rastlar. Merak ederek bunların ne olduğunu sorduğu zaman, kendisine bu taşların üzerinde Kral Konstantin'in isminin de bulunduğu bir takım ibarelerin yazılı olduğu söylenir. Bunun üzerine sultan: "Böyle büyük bir hükümdarın namını taşıyan şeylerin yerde yatması doğru değildir" diyerek bu taşları toplatıp başkent İstanbul'a gönderir. O zaman Tophane-i Amire Müşiri olan Damat Ahmet Fethi Paşa bu taşları koruma altına alarak eskiden beri silah deposu (Harbiye Ambarı) olan Aya İrini'ye naklettirir ve böylece ilk müze oluşmaya başlar." "İlk müzemizin kuruluş aşamasında, muhakkak ki önemli olan bu olay hakkındaki bilgileri, ülkemizdeki çeşitli antik merkezlerde kazılar yapmış ve o zaman Berlin Müzeleri müdürü olan ünlü Alman arkeolog Dr.Th. Wiegand'ın kaleme aldığı, 1910 yılında 14 Nisan 1910 tarihli Serveti Fünun dergisinde yayınlanan bir yazıdan öğreniyoruz." "Bu olay, 19.yy'ın ortalarında hüküm sürmüş bir Osmanlı padişahının klasik anlamdaki eski eserlere değer verdiğini vurgulaması ve bunun da yabancı bir bilim adamınca kayıt altına alınması bakımından son derece önemlidir." Gerçek, F., (1999). Türk Müzeciliği, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara, s. 81.

deposu olarak kullanılan Aya İrini (Sainte Irène) Kilisesi, Yalova'dan getirilen eserler ve silah deposu sırasında toplanmış eski silahlarla birlikte 1846'da Osmanlı'nın ilk müzesi olarak açılmıştır. Kilisedeki revakların aralarında camekân bölümler oluşturularak eski eserler teşhir edilmiştir. Müzede eski silah koleksiyonların (Mecmua-i Âsar-ı Atika³) ve arkeolojik eserlerin (Mecmua-i Esliha-i Atika⁴) sergilendiği iki ayrı bölüm bulunmakta idi [3].

Daha sonraki süreçte, 1852 yılında Sultanahmet At Meydanı'nda Yeniçeri Müzesi olarak açılan müzede, Elbise-i Atika olarak adlandırılan eski Osmanlı giysileri teşhir edilmiştir. 1867 yılında Fransız arkeolog Albert Dumont ilk defa Fransızca olarak müze envanter çalışmasını yayınlamıştır [2].⁵ Arkeolojik eserlerin derlenmesi ile müze oluşturulması düşüncesi ise daha sonra gerçekleşmiştir. 1869'da Sadrazam Ali Paşa'nın döneminde Aya İrini Kilisesi'nde depolanan eserler düzenlenmiş ve buraya Müze-i Hûmayun bir diğer adıyla İmparatorluk Müzesi adı verilmiştir. Ali Paşa'nın sadrazamlık yaptığı yıllarda, Galatasaray Lisesi tarih öğretmenlerinden İngiliz asıllı Edward Goold, Müze-i Hûmayun müdürlüğü görevine atanmış ve Osmanlı sınırları içerisindeki taşınabilir mühim eski eşyaların herhangi bir tahribata uğramadan İstanbul'da toplanması kararı alınmıştır [3]. O dönemin Maarif Nazırı Saffet Paşa bir genelge ile Anadolu'dan bu müzeye 160 kadar eserin getirilmesini sağlamıştır [2]. Yine aynı tarihte, 14 Şubat 1869 tarihli 7 maddeden oluşan ilk Âsar-ı Atika Nizamnâmesi yürürlüğe girmiştir.⁶ Nizamnâme'nin yüksek önem arz eden 2. maddesi, kazı esnasında bulunan eserlerin sikkeler istisna tutularak yurt dışına çıkarılamayacağı, yurt içinde satışının serbest olduğu, devlete satın almada öncelik

³ Arkeolojik eserlere ayrılan bu bölümde hipodrom kazısında çıkarılan yılanlı sütuna ait bir parça, Topkapı Sarayı ikinci avlusunda yapılan kazıda bulunan ve hipodrom yapısında olduğu bilinen porfir imparator lahitleri ile araba yarışçısı olduğu bilinen Porphyrios heykelinin kaidesi gibi eserler yer almaktadır. Gerçek, F., (1999). Türk Müzeciliği, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara, s. 82.

⁴ Kuruluşu oldukça eskilere dayanan bu bölüm askeri müzenin esas kısmını oluşturmaktadır. 1856'da Anadolu Hisarı'ndaki eski toplar da buraya getirtilmiştir. Askeri müze, Arkeoloji Müzesi gibi parlak bir tarihe sahip olamamıştır. Gerçek, F., (1999). Türk Müzeciliği, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara, s. 82.

⁵ Aya İrini Müzesi'nin tanıtımıyla ilgili ilk bilimsel yayını, 1867'de İstanbul'a gelen ve özel izinle müzeyi ziyaret eden incelemelerde bulunan Fransız arkeolog Albert Dumont tarafından yapılmıştır. Dumont'un çalışması 1868'de "Revue Archeologique" dergisinde 26 sayfa olarak yayınlanmıştır. Gerçek, F., (1999). Türk Müzeciliği, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara, s. 83.

⁶ Nizamnâme maddeleri ve detayları için Bknz: Şimşek, F. ve Dinç, G., (2009). "XIX. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda Eski Eser Anlayışının Doğuşu ve Bu Alanda Uygulanan Politikalar", U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:10, Sayı:16.

tanınması hususlarıyla alakalıdır. Bir diğer önemli madde ise, kazı işinin yalnızca toprak altındakiler için geçerli olduğunu, toprak üstündeki eserlere dokunulamayacağını karara bağlamaktadır. Buna göre devletin ilk kazı ruhsatlarında çift olan eserlerin birini alma hakkından vazgeçerek, çıkan eserleri tamamen şahıslara bıraktığı, buna karşılık eserlerin yurt dışına çıkarılamayacağı gibi çok önemli bir sınırlama getirdiği görülmektedir [4].

1871 senesine gelindiğinde ise, Mahmut Nedim Paşa'nın müze müdürlüğünü tamamen kaldırdığı ve müze müdürü olan Edward Goold'un da işine son verdiği görülmektedir [5]. Eski eserlerin korunması görevine ise Terenzio adlı bir ressam getirilmişse de, vazifesinde yeterince etkinlik gösteremediğinden dolayı sadece bir sene görev yapabilmıştır. 1872'de Ahmet Vefik Paşa'nın Maarif Nazırı olmasıyla⁷ müze çalışmaları büyük bir ivme kazanarak ilerlemiş ve Müze-i Hûmayun yeniden açılmıştır [6]. Müzenin müdürlük görevine ise Avusturya Lisesi müdürü Dr. Philipp Anton Dethier atanmıştır.⁸ Dr. Dethier eski eserlerle ilgili önemli çalışmalar yapmış ve müzeye büyük katkılar sunmuş önemli bir şahsiyettir.⁹ Onun döneminde Aya İrini'de toplanan eserlerin sayısı 650'yi bulmuştur. Aynı dönemde, Müze-i Hûmayun'un yeni bir binaya taşınması yönünde girişimler başlatılmıştır [7].¹⁰ 1873

⁷ Gerçek Ahmet Vefik Paşa ile ilgili şu ifadeleri aktarmıştır:

"Ahmet Vefik Paşa kültürlü, aydın ve âlim bir kişidir. Fransa'da da eğitim görmüş, Londra'da görev yapmış, Tahran ve Paris Elçiliği, Adliye ve Evkaf Nazırlığı, Darülfünun'da Tarih Felsefesi Hocalığı görevlerinde bulunmuş, Bursa'da kendi adını taşıyan tiyatro açtırmış, Victor Hugo, Voltaire ve Moliere gibi yazarlardan tercüme ve adaptasyonlar yapmıştır. Böyle tanınmış bir şahsiyetin Maarif Nazırı olması müze için de bir şans olmuş ve müze müdürlüğü yeniden ihdas edilmiş, müzecilik alanında yeni bir şevkle çalışmalar başlatılmıştır." Gerçek, F., (1999). Türk Müzeciliği, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 89.

⁸ Dethier, 1803 yılında Köln yakınlarında dünyaya gelmiş, Berlin Üniversitesi'nde tarih, klasik filoloji, arkeoloji, sanat tarihi alanlarında eğitim almıştır. Müzenin müdürlük vazifesine atandığında 68 yaşında olan Dethier, Türk müzeciliğindeki son yabancı müdürdür. Fehim, K., (2010). Osmanlı Devleti'nde Müzecilik, Tarih Okulu Ocak-Nisan 2010 Sayı VI, 45-61, s. 50.

⁹ Dr. Dethier başka önemli işlere de imza atmaya devam etmiştir. Bir diğer mühim icraatı, Kıbrıs'tan 88 sandık Cesnola Koleksiyonu getirtmesi olmuştur. Bu koleksiyonun içinde yer alan heykellerin görselleri, dönemin gazetelerinden biri olan Medeniyet Gazetesi'nde yayınlanmıştır.

Yaman, Z.Y., (t.y.). Sanat Müzelerinin Tarihi Kimlikleri ve Sorumlulukları Üzerine, <http://www.sanatmuzesi.hacettepe.edu.tr/zeynep.htm>, 24 Ekim 2017, 10:19. Dethier, Anadolu'daki kültür varlıklarının yağmalanmasını ve yurt dışına çıkarılmasını önlemeye çalışmış, bu arada Heinrich Schliemann'ın Atina'ya kaçırmış olduğu Truva hazinelerini geri almak için bizzat Atina'ya gidip mahkemeye başvuru yapmıştır. Lakin Osmanlı Hükümeti'nin yüklü bir tazminat olarak davadan vazgeçmesiyle dava düşmüştür. Yücel, E., (2006). "Müze", TDV İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, Cilt 32, Ankara, 240-243, s. 241.

¹⁰ Bu hususla alakalı Gerçek, Maarif Nezareti Meclisi Kebiri Maarif Dairesi (Talim Terbiye Dairesi)'nin hazırlamış olduğu iki rapora dikkat çekmektedir. 30 Ocak 1972 tarihli rapor ve süreci ile alakalı

yılında Maarif Nazırı olan Cevdet Paşa, Suphi Paşa'nın desteğini alarak müzenin genişletilmesi ve Avrupa'da eserlerin halk tarafından görülebilmesi uygulamasının aynı şekilde Osmanlı'da da yapılmasını ve eserlerin halka teşhir edilmesini istemiştir. Dr. Dethier, önce müze olarak Çemberlitaş'ta bir bina yaptırmayı düşünmüşse de, bu düşüncesini hayata geçirememiştir. Bu sırada İstanbul'da eski eserler için Topkapı Sarayı civarındaki Cebehânede ayrılan bir bölüm müzehane olarak kullanılmıştır. O zamana dek toplanan eserler, bu mekanda muhafaza edilmesine rağmen, mekanın teşhire uygun olmayışı ve buranın askerlerin silahlarının konulduğu bölüm olması sebebiyle, Seraskerlikçe boşaltılması talep edilmiştir. Dolayısıyla depolanan eserlerin daha büyük ve ferah olan Çinili Köşk'e taşınma konusu mevzubahis olmuştur. 1873 yılının sonunda ilk olarak, Suphi Paşa, Çinili Köşk'ün müze olarak faaliyet vermesi hususu hakkında hükümete başvurusunu yapmıştır. Nihayetinde, 1874 yılının Ocak ayında müzenin Çinili Köşk'e taşınması netleşmiştir [7].¹¹ Dethier'in kültür varlıklarının yurt dışına

aynen şu ifadeleri aktarmıştır: *"... halen müze olarak kullanılan binanın çok rutubetli ve elverişsiz olduğu, eski eserlerin paslandığı, bazılarının çürüyerek esas sanat özelliklerini kaybedip mahvolduğu, yer olarak da herkesin giriş çıkışına uygun olmadığı, amaç olarak maarifin ve güzel sanatların gelişmesine hizmet edemediği, ifade edilerek müzenin bilim aleminin ve halkın hizmetine sunulması düşünüldükçe Çemberlitaş hizasındaki mevcut olan bir arsanın satın alınarak buraya, birbirine bağlantılı iki kat halinde bir bina yapılarak, üst katının çeşitli kütüphanelerden getirilecek kitaplarla umumi bir kütüphane, alt katının ise müze olarak düzenlenmesi teklif edilmekte, müze bölümüne mevcut eski eserlerin nakledilerek ve teşhir tanziminin yapılarak bir giriş ücreti karşılığında halkın ziyaretine açılabilmesi, binanın inşası için birkaç yüz bin akçe harcanmasının gerektiği, ama bu harcamaya şimdiki durumda bütçenin izin vermeyeceği, ancak maarifin ve güzel sanatların gelişmesi için yapılacak harcamanın gereksiz sayılamayacağı ifade edilmektedir."* "Bu teşebbüs, o zamanki koşullar uygun olmadığı için hayata geçirilememiştir. Ama şu gerçek var ki, bu tarihlerde Maarif Nezareti yetkililerinin ve özellikle Talim Terbiye Kurulu üyelerinin eski eserlerin korunmasına ve müze kurulmasına ne kadar sıcak baktıkları ve çaba gösterdikleri açıkça ortadadır. Eğer 1872 yılındaki bu girişim gerçekleşseydi, herhalde müzecilik alanında daha fazla yol alınmış olacaktı." 22 Haziran 1872 tarihli diğer rapor için ise: *"... mevcut müzenin herkesin yararına açık olmadığı, müzelerin sadece basit ziyaret yerleri olmadığı, ilgilenenler için birer kütüphane demek olduğu, müzenin genişletilip düzenlenmesi, eserlerin iyi korunması, uygun bir biçimde teşhir edilmesi ve etiketlenmesi, müzede özel bir envanter defteri bulundurulması bu deftere eserlerin cinsi, türü, çıktığı yerin ismi ve eserin tasviri gibi bilgilerin kaydedilmesi gerektiği, müzenin kuruluş ve oluşumundan bu yana yapılan harcamalar ile bundan sonra yapılacak harcamalara ait bir ödenek defterinin tutulması gerektiği bildirilmektedir."* Gerçek, F., (1999). Türk Müzeciliği, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 89- 90.

¹¹ Onarım çalışmalarına 1875 yılı sonları ya da 1876 yılının başlarında başladığı düşünülen Çinili Köşk'te tadilat, değişiklik ve eski eserlerin nakil işleri 1880 yılına kadar sürmüştür. 16 Ağustos 1880'de yapılan bir törenle Çinili Köşk bugünkü adıyla İstanbul Arkeoloji Müzesi dönemin Maarif Nazırı Münif Paşa tarafından hizmete açılmıştır. Atasoy, S., (1983). "Türkiye'de Müzecilik", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 6, (yay. haz. Mücteba Anş vd.), İletişim yayını, İstanbul, s.1459-1460. Yine aynı dönemde Osmanlı arkeologları tarafından eski para ve yazı alanları konusundan uzmanlar yetiştirilmiş ve bazı kataloglar hazırlanmıştır. Şahin, G., Avrupalıların Osmanlı

kaçırılmasına mani olmak maksadıyla hazırlamış olduğu ve 1874’de yılında yürürlüğe giren “Âsar-ı Atika Nizamnâmesi (Eski Eserler Tüzüğü)” Türk müzeciliğinin ilk müze ve eski eserler yönetmeliği olması bakımından büyük önem arz etmektedir [8].¹² Bununla beraber müze personeli sayısı arttırılmış, arkeoloji ve müze dalları üzerine eğitim verecek okul açılması fikri oluşmuştur. Ayrıca bir de "Müze Komisyonu" kurulmuştur. Komisyon üyeleri arasında Beyoğlu 6. Daire Belediye Reisi olan Osman Hamdi Bey de yer almaktadır [9]. 1874 tarihli Âsar-ı Atika Nizamnâmesi’ne göre yabancıların yaptıkları kazılardan çıkan eserlerin üçte biri kazıyı yapana, üçte biri arazinin sahibine, üçte biri de devlete verilmektedir. Ayrıca kazıyı yapana eserlerinde dilediğini seçme hakkı da tanınmıştır. Her ne kadar bu nizamnâme ile kazılar kontrol altına alınıyormuş gibi görünse de, özünde kazı yapana herhangi bir sınırlama olmadan arzu ettiği eserleri yurt dışına çıkarma izni tanınmış, ve böylece Anadolu’dan eski eser kaçırma hakkı yasalaştırılmıştır. 1875’de Müze-i Hümâyûn’daki (İmparatorluk Müzesi) koleksiyonların bir bölümü, Çinili Köşk’te ilk kez 100 para karşılığında halkın ziyaretine açılmış, bu durum Çarşamba günleri ise sadece kadınlara mahsus olmuştur. Aynı sene Aya İrini de askeri müze olarak faaliyete geçmiştir [3].

Türk müzeciliğinde bir diğer dönüm noktası olarak kabul edilen olay ise, ilk Türk müzecisi ressam Osman Hamdi Bey’in¹³ Müze-i Hümâyûn Müdürlüğü’ne getirilmesidir. 1881’de Müze Müdürü Dethier’in ölümü üzerine Maarif Nezareti ülkede eski eserlere dair bilgisi bulunan kimse olmadığı için Berlin elçiliğine bir yazı

Ülkesindeki Eski Eserlerle ilgili İzlenimleri ve Osmanlı Müzeciliği, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/831/10505.pdf>, 23 Ekim 2017, 00:19, s. 115.

¹² Nizamnâme maddeleriyle ilgili detaylı bilgilere ulaşmak için Bknz: Çal, H., (1997). “Osmanlı Devletinde Âsâr-ı Atika Nizamnâmeleri”, Vakıflar Dergisi, 26: 391-400, s. 392-393.

¹³ “Osman Hamdi 1842 yılında İstanbul’da dünyaya geldi. Babası elçilik, bakanlık ve başbakanlık etmiş Ethem Paşa idi. Ethem Paşa, o devirde pek ender rastlanan Avrupada öğrenim yapmış devlet adamlarımızdan biri olduğundan, oğullarının da Batı kültürü ile yetişmesini istemekteydi. Bu sebeple büyük oğlu Osman Hamdi’yi hukuk öğrenimi için Paris’e yollamıştı. Osman Hamdi bir taraftan hukuk öğrenimine devam ederken bir yandan da Güzel Sanatlar okulunda resim dersleri almaya başladı. Zamanın ünlü ressamlarından GGröme ve Boulanger’nin atölyelerinde çalıştı. Benliğindeki sanatçı ruh, nasıl onu hukuk öğreniminin yanıbaşında resim atölyelerine koşturmuşsa, aynı heyecan hayatının sonuna kadar da palet ve fırçasını yanından ayırttırmadı. Kardeşi Halil Ethem’in; “hayatının son zamanlarına kadar her gün bir kaç saatini resime hasrederdi” şeklindeki cümlesi, bu konuda, en yakın şahidin ifadesidir.” Cezar, M., [1987]. “Müzeci-Ressam Osman Hamdi Bey (1842-1910)”, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı, İstanbul. <http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/>.

göndererek uygun bir müze müdürü bulunmasını talep etmiştir. O dönem Berlin Müzesi Başkâtipliği vazifesini yürüten Dr. Millhofer'le sekiz yıllık bir sözleşme imzalamak üzere anlaşma yapılmıştır [8]. Fakat müzede bir Türk'ün denenmesi fikri daha baskın gelmiş, arkeoloji ve güzel sanatlara yoğun ilgisi bulunan Osman Hamdi Bey, babası Ethem Paşa ve okul arkadaşı Münir Paşa'nın desteğiyle Sultan II. Abdülhamit tarafından 11 Eylül 1881'de ilk Türk müzecisi olarak Müze-i Hümayûn Müdürlüğü'ne atanmıştır [9]. Ölümüne kadar yaklaşık 30 yıl müze müdürlüğü görevinde bulunarak, gerçek anlamda Türk müzeciliğinin ilerlemesine büyük katkı sağlayan Osman Hamdi Bey, arkeolojik kazıları yürütmüş ve kazılardan çıkan eserlerin yurt dışına çıkışını önlemeye çalışmıştır. Müze müdürlüğü yaptığı süre içinde Mezopotamya, Suriye, Filistin ve Anadolu'da yaptığı kazılarla Müze-i Hümayun'a çok sayıda önemli eser kazandırarak Türk arkeolojisinin gelişimine büyük ölçüde fayda sağlamıştır [8]. Osman Hamdi Bey'in vazifesine başladığı andan itibaren öncelikli gördüğü işlerden biri de Dethier döneminde yapılmamış olan, müzedeki eski eserlerin tasniflerinin yapılması olmuştur. Osman Hamdi Bey, müzedeki eserlerin tasnifinin yapılması için Fransız Arkeolog M. Salomon Reinach'ı İstanbul'a davet etmiş ve Çinili Köşk'te bulunan müzenin ilk kataloğu olan "Catalogue du Musee Imperial d'antiquites Constantinople, a la Direction du Musee 1882, Imprimeire Le vant-Times" adlı eseri hazırlatarak 1882 yılında basılmasını sağlamıştır [5]. Osman Hamdi Bey Osmanlı'nın ilk güzel sanatlar okulu olan "Sanayi-i Nefise Mektebi"ni¹⁴ (Güzel Sanatlar Akademisi) 1882 yılında kurmuş ve kurucusu olduğu okulun aynı zamanda müdürü de olmuştur [10]. İlk eğitim dönemine yirmi öğrenci ile 3 Mart 1883'de başlayan Sanayi-i Nefise Mektebi, müzeye bağlı bir şekilde çalışmıştır. Dersler ise okulda 1884 yılında başlamıştır. Osman Hamdi Bey, okulda ders vermeleri için Mimar Vallaury, Mimar Bello, Ressam Valeri, Mimar Vedat, Ressam Varnia ve Ressam Adil gibi çok önemli kişileri göreve getirmiştir [11]. Nizamnâmesi Paris Güzel Sanatlar Akademi'sinin tüzüğü baz alınarak hazırlanan

¹⁴ Sanayi-i Nefise Mektebi, Osmanlı Devleti'nin ilk güzel sanatlar okulu olup eğitim programı, yönetmelik esasları, öğrenci alımları ve ders seçimlerine kadar bir çok unsorda kendisine Paris'teki güzel sanatlar okulunu (L'Ecole Des Beaux-Arts) örnek almıştır. Aydın, D.U. (2014). Sanayi-i Nefise Mektebi Ve Paris Güzel Sanatlar Okulu "L'Ecole Des Beaux-Arts" Üzerine Bir Değerlendirme, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 6, Eylül 2014, 74-81, s. 74.

Sanayi-i Nefise Mektebi, günümüzdeki Mimar Sinan Üniversitesi'nin çekirdeğini oluşturmuştur [5].

1883'de Osman Hamdi Bey, Osmanlı Devleti topraklarındaki arkeolojik çalışmalarına başlamış, Nemrut'ta kazılar yapmıştır. Lübnan'ın Sayda şehri yakınlarında bulduğu Kral Mezarı İskender Lahitleri'ni İstanbul'a getirtmiştir.¹⁵ Aynı dönem yeni bir müze binası ihtiyacı hasıl olduğundan müze binası yapımına başlanmıştır [2]. Bir yandan müzeyi geliştirmeye çalışan Osman Hamdi Bey, bir yandan değiştirmek için girişimlerde bulunmuştur. Bilhassa Osman Hamdi gibi onun da üyesi olduğu Meclis-i Maarif-i Kebir yürürlükte olan nizamnâmenin 3.maddesinin değişmesini istemiştir. Osman Hamdi Bey'in kuşkusuz en mühim icraatı, 21 Şubat 1884'de yürürlüğe soktuğu ve 1973 yılına kadar yürürlükte kalan ikinci Âsar-ı Atika Nizamnâmesi'dir [12].¹⁶ Bu nizamnâme sayesinde eski eserlerin yurt dışına kaçırılmasının önüne geçilmiştir.

Osman Hamdi Bey, 1884 nizamnâmesinin uygulanmasında tespit ettiği bazı eksiklikler üzerine, mevcut nizamnâmenin ana maddelerini değiştirmeyen, ancak bazı ifadelere daha çok netlik getirmek gayesiyle 24 Nisan 1906 tarihli yeni nizamnâmeyi yürürlüğe sokmuştur. 1884 tarihli nizamnâmede, özellikle eski eser tanımı hukuki açıdan problem yaratmıştır. 1906 tarihli nizamnâmeyle giderilen bir diğer önemli eksiklik, ilk kez net bir şekilde Müzeler Umum Müdürlüğü'nün bütün eserlerle ilgili işleri takip etmekle sorumlu olduğunun belirtilmiş olmasıdır. Ayrıca bu nizamnâme ile Osmanlı idarecilerinde eski eser anlayışının önem kazanmaya başladığı ve yavaş yavaş bu anlayışın geliştiği görülmektedir [4]. Her ne kadar 1906 tarihli nizamnâmede ufak değişiklikler yapılmışsa da, 1884 tarihli tüzüğün ana yapısı değişmemiş, ve bu tüzük 6 Mayıs 1973 tarihinde yürürlüğe konulan 1710 sayılı "Eski Eserler Kanunu" çıkarılıncaya kadar geçerliliğini korumuştur. Bu da,

¹⁵ Lübnan'da bulunan Sayda kentinde yapılan kazılarda krallara ait bir mezarlık ve yirmi kadar lahit bulunmuştur. Aynı dönemde Çinilli Köşk'ün onarılacak Aya İrini'deki eserlerin buraya taşınması, ve yapılan kazılarda çıkarılan eserlerin de bu müzeye konması sayesinde müze oldukça zengin bir eski eser koleksiyonuna sahip olmuştur. Osman Hamdi Bey'in 1887-1888 yıllarında Sayda Kral mezarlarını keşfetmiş olması Türk Müzeciliği için oldukça mühim bir öneme sahip bir gelişme olarak tarihe geçmiştir. Yücel, E. (1990). "Çağdaş Müzeciliğin Neresindeyiz", Türkiye Tüning ve Otomobil Kurumu Belleteni, s. 50.

¹⁶ Nizamnâme maddeleriyle ilgili detaylı bilgilere ulaşmak için Bknz: Çal, H., (1997). "Osmanlı Devletinde Âsar-ı Atika Nizamnâmeleri", Vakıflar Dergisi, 26: 391-400, s. 393.

1884 tarihli tüzüğün ne kadar sağlam temeller üzerine inşa edilerek hazırlandığının bir ispatıdır [5].

Çinili Köşk'te gittikçe çoğalan eski eserlerin tamamını barındıracak yer olmamasından dolayı yapımına başlanan ve projesi Mimar Alexandre Vallaury'e ait olan yeni müze binası, eski Grek mâbedleriyle Sayda lahitlerinden esinlenerek yapılmıştır. Türkiye'nin ilk müzesi olan "İstanbul Arkeoloji Müzesi" adını alan müze binasının 1. bölümü 1891 yılında açılmış, geri kalan bölümlerinin yapımı ise 1902 ve 1908 yıllarında tamamlandıktan sonra ziyarete açılmıştır [13]. 1895 yılında Ahmet Fethi Paşa döneminde zenginleştirilen Topkapı Sarayı Kayıkhane'sindeki Saltanat Kayıkları ile Bir Bahriye Müzesi kurulmuştur. 1898'de Müze-i Hümayun'un doğu tarafında ek bir müze binası inşasına başlanmış, 1904'de de batı kısmına ikinci bir ek bina yapılmıştır. Osman Hamdi Bey müze müdürlüğü yaptığı dönemde sadece İstanbul'da değil, Anadolu'nun başka illerinde de müzelerin açılması için önemli girişimlerde bulunmuştur [2]. Osman Hamdi Bey göreve geldiği 1881 senesinden itibaren, günden güne genişleyen müze idaresi için 1889 tarihinde "Müze-i Hümayun Nizamnâmesi" yayınlamıştır. Beş bölümden oluşan ve 43 madde olarak hazırlanan nizamnâme, müzenin nasıl yönetilmesi gerektiği hakkında bilgi vermesinin yanı sıra, müzede görev yapacak uzmanlardan görevlilere kadar bütün müze personelinin sorumluluklarını tarif etmektedir [11].¹⁷

1902 yılında Konya'da ve 1904 yılında Bursa'da müzelerin kurulması, Osman Hamdi Bey'in harcadığı büyük çabaların ve girişimlerin bir sonucudur [7]. 1906 yılında, yine Osman Hamdi Bey tarafından hazırlanan son Âsar-ı Atika Nizamnâmesi yürürlüğe girmiştir. Bu nizamnâmenin temelini, 1884 nizamnâmesinde yapılması gereken değişiklikler oluşturmaktadır. Daha net bir yaklaşımla hazırlanan bu son tüzüğe göre, eski eser araştırması için yapılacak olan her çalışma belli kurallara dayandırılmıştır [14]. Osmanlı Devleti bu nizamnâme ile zaruri olan tedbirleri almış ve araştırmacılara kazı için ruhsat verilmesini yasaklamıştır. Altı bölüm ve otuz beş

¹⁷ "Müze-i Humayun Nizamnâmesi"nde eski eserlerin bakımı ve korunması konusunda da maddeler bulunmaktadır. 14. Maddesinde vilayetlerde müze kurulmasının önemine dikkat çekilmiştir. Nizamnâmenin maddeleri için Bknz: Gülekli , N. C., (1948). Eski Eserler ve Müzelerle İlgili Kanun Nizamname ve Emirler, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, s. 48- 55.

maddeden oluşan son nizamnâme Valilik ve Maarif Müdürlükleri'ne gönderilerek, eski eser araştırmalarının bu tüzük doğrultusunda yapılması sağlanmıştır [11].¹⁸

Osman Hamdi Bey, müze koleksiyonlarının kayıt ve envanter, kataloglama ve sergileme işlerine büyük önem vermiş ve bunların yapılması için yabancı arkeolog ve müzecilerden faydalanmıştır. Ayrıca yurt içinde yapılan kazılarda ortaya çıkan eserlerin yurt dışına çıkarılmasının önüne geçmek için bu kazıların takibinin Türkler tarafından yapılması gerektiğinin altını çizmiştir. Dolayısıyla Osman Hamdi Bey Dönemi'nde başlayan arkeoloji çalışmaları sadece bir bilim olarak değil, aynı zamanda kendi kültürel ve tarihsel değerlerini Avrupa dünyasına karşı koruyup kollayan ve zamanla bu alandaki gelişimin ve değişimin öncülüğünü yapan bir tutum olarak devam etmiştir [15]. 1910 yılındaki ölümüne kadar müze müdürlüğü vazifesini yapmış olan Osman Hamdi Bey ile Türkiye'de modern müzeciliğin temelleri büyük ölçüde atılmıştır [7].

1892 yılından beri müze müdürlüğü yardımcılığı görevini yürüten Osman Hamdi Bey'in kardeşi Halil Ethem (Eldem)¹⁹, Osman Hamdi'nin 1910 yılındaki vefatından

¹⁸ "1973 yılına kadar yürürlükte kalan ve kültür varlıkları konusunda önemli bir düzenleme olan 1906 Asar-ı Atika Nizamnamesi de eski eserler üzerinde devlet mülkiyetini kabul etmiştir. 4. maddeye göre devlete, özel kişiler ve cemaatlara ait bulunan arazide varlığı bilinen veya ileride bulunacak olan her nevi eski eser devletin malıdır. Eski eser bulan kişiler bunu bir hafta içinde idari makamlara haber vermek zorundadırlar. Haber verenlere bulunan eski eserin yansına eşit bir ikramiye ödenir." Özel, S. (1997). "Kültür Varlıkları Üzerinde Geniş Kapsamlı Kanunlarla Tesis Edilen Devlet Mülkiyeti ve Türk Hukukundaki Durum", İHFM C : LV- S 4, s. 80.

¹⁹ Semavi Eyice'nin ifadeleriyle Halil Ethem:

"Sadrazam İbrahim Edhem Paşa'nın oğlu ve ressam Osman Hamdi Bey ile eski sikkeler uzmanı İsmail Galib Bey'in kardeşi olan Halil Ethem, ilkokuldan sonra Kaptan İbrahim Paşa Rüşdiyesi'nde başladığı orta öğrenimini 1875 yılında babasının elçi olarak bulunduğu Berlin'e giderek orada tamamladı. Bir yıl İsviçre'nin Zürih Üniversitesi'ne devam ettikten sonra Viyana'da Politeknik Yüksek Okulu'nda jeoloji ve kimya öğrenimi gördü (1881-1884) Buradan tekrar İsviçre'ye geçerek Berne Üniversitesi Felsefe Fakültesi'nde doktora yaptı ve 1885'te İstanbul'a döndü. İlk olarak Bab-ı Seraskeri Fabrikalar Nezareti muavinliğine tayin edilen Halil Ethem, dört yıl sonra Erkan-ı Harbiyye-i Umümiyye Dairesi'nin tercüme şubesine geçti: bu resmi görevlerinin dışında çeşitli okullarda dersler verdi. Halil Ethem ağabeyi Osman Hamdi Bey gibi eski eserlere ve güzel sanatlara meraklı idi; ancak babası onun jeoloji ve kimya dallarında yetişmesini tercih etmişti. Fakat 1892'de, babasının ölümünden birkaç ay önce, ağabeyinin müdürü bulunduğu Asar-ı Atika Müze-i Hümayunu'nun (bugünkü İstanbul Arkeoloji Müzeleri bünyesinde yer alan Eski Şark Eserleri Müzesi) müdür yardımcılığına tayin edildi ve böylece kendisine ileride şöhret sağlayacak olan asıl sevdiği mesleğe girmiş oldu. II. Meşrutiyet'te İttihatçılar tarafından kendilerine yakın bir kişi olarak görülen Halil Ethem 1909'da, Yıldız Sarayı'ndaki çeşitli eşya ve kitapların ne yapılacağı hususunda kurulan komisyonda görevlendirildi ve onun çabasıyla Yıldız'daki çok değerli Çin ve Batı porselenleriyle II. Abdülhamid'e yirmi beşinci cülüs yıl dönümünde yabancı devlet başkanları tarafından gönderilen hediyeler müzeye verildi. Ancak bunlar daha sonra Topkapı Sarayı Müzesi'ne devredilmiştir. Saraydan çıkarılan bazı mobilyalar ise Asar-ı Atika Müzesi'nin idare bölümündeki odalara dağıtıldı. Aynı yıl içinde Halil Ethem'e, Konya'da bulunduğu bir sırada Dahiliye

sonra müze müdürü olarak tayin edilmiştir. Emekli olduğu 1931 yılına kadar Halil Ethem Bey dönemi, Halit Çal'ın tanımına göre: *"Halil Ethem'in müdürlüğü ile başlayan süreci Türk Müzeciliğinin ikinci aşaması olarak bir geçiş devri"*dir [16].

1909'da Topkapı Sarayı'nı yaşayan bir anıta dönüştürmek ve bir müze haline getirilmesini sağlamak amacıyla Halil Ethem Bey'in de dahil olduğu komisyonca kritik önem arz eden çalışmalar yapılmıştır. Lakin Topkapı Sarayı, bir müze haline ancak 1924 senesinde çevrilmiştir. Halil Ethem Bey döneminde, yabancı uzmanlardan yararlanarak çeşitli bilimsel yayınlar hazırlanmıştır.²⁰ Halil Ethem Bey, özellikle Anadolu müzelerinin gelişmesine büyük katkıda bulunmuştur. 1914 yılında açılan Türk ve İslâm Eserleri Müzesi (Evkaf-ı İslamiye) ve 1925'de açılan İstanbul Şark Eserleri Müzesi onun döneminde gerçekleşen mühim müzecilik faaliyetlerindendir [5]. Gerek Halil Ethem Bey, gerekse ilk Türk müzecisi olan ağabeyi Osman Hamdi Bey eski eserleri korumak, müzeleri geliştirmek, eski eser koruma bilincini topluma kazandırmak ve müze sevgisini toplumun her kesimine aşılacak suretiyle bazı zamanlar halkla da biraraya gelerek, beraber bulundukları kamusal vazifede büyük gayret sarfetmişlerdir. Bu ilkeler çatısı altında, her ikisi de bilhassa İstanbul'da yapılan eski eser katliamının önüne geçmek için bir cemiyet kurma çabasına girmişlerdir [5]. Sadrazam Said Halim Paşa'nın başkanlığında beş bölüm şeklinde ve 18 madde olarak hazırlanan, 12 Şubat 1910 tarihinde 25 kurucu üye ile kurulan İstanbul Âsar-ı Atika Muhipleri Cemiyeti (İstanbul Eski Eserleri Sevenler Derneği) kendi üyelerinden toplanan aidatla ayakta kalmaya çalışmış, birkaç önemli eserin kurtarılmasında etkin rol oynamış ve ancak I. Dünya Savaşı'na kadar çalışmalarını sürdürebilmiştir. Sonrasında ise, 1917'de Maarif Nezareti tarafından başkanlığına Halil Ethem Bey'in getirildiği "Muhafaza-i Âsar-ı Atika Encümeni-i Daimi" kurulmuş, kurumun bugünkü Arkeoloji Müzesi'nde bulunan

Nazırı Avionyalı Ferid Paşa'nın gönderdiği bir telgrafla, Halil Ethem Eldem'in İstanbul şehreminliğine tayin edildiği bildirildi (1 Ağustos 1909). Fakat kendisine çok sıkıntılı gelen bu görevden, iki ay sonra verdiği istifası geri çevrilmekle birlikte ikinci defa verdiği istifa dilekçesinin kabul edilmesi üzerine ayrıldı (19 Ocak 1910). Osman Hamdi Bey'in 1910'da vefatı üzerine Halil Ethem onun yerine müdür oldu." Eyice, S. (1995). "ELDEM, Halil Ethem", TDV İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyânet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, Cilt 32, Ankara, 18-21, s. 18-19.

²⁰ Örneğin, Gustav Mendel tarafından, 1912 ve 1914 yılları arasında İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ni dünyaya tanıtan üç ciltlik "Catalogues de Sculptures Grecques, Romanes et Byzantines" adlı katalog yayınlanmıştır. Cengiz, H.,(2010). "İstanbul Müzeleri Literatürü", Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 8, Sayı 16, 277-332, s. 282.

arşivin oluşmasında çok önemli gayretleri olmuştur. Müze müdürlüğü süresi zarfında, kendi çabasıyla kurulan bu encümendeki görevine devam eden Halil Ethem Bey, 1931'deki emekliliğinin ardından bile üye sıfatıyla encümenin toplantılarına katılmaya devam etmiştir [17].

Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde, imparatorluğun tarihini ayrıntılı bir şekilde araştırmak amacıyla Cumhuriyet döneminde, Türk Tarih Kurumu'na dönüşecek olan, "Tarih-i Osmani Encümeni" kurulmuştur. Müze müdürü Halil Ethem Bey'in tarihe olan yoğun ilgisi ve merakı ile engin bilgisi onun encümenin Ahmet Mithat Efendi'den boşalan daimi üyeliğine, padişahın emriyle 25 Mayıs 1913'de atanmasına neden olmuştur. Halil Ethem Bey, bu kuruluşun yayın organı olan "Tarih-i Osmani Mecmuası"nda ve ardından "Türk Tarih Encümeni Mecmuası"nda Türk tarihiyle ilgili çok sayıda makale yayınlamasının yanı sıra Batı'da basılmış kitapların da analiz ve tanıtımlarını yapmıştır [17]. Yine onun döneminde bir diğer önemli nizamnâme olan 31 Temmuz 1912 tarihli "Muhafaza-i Abidat Hakkında Nizamnâme (Anıtların Korunması Hakkındaki Tüzük)" adıyla yürürlüğe konmuştur [5].²¹

Son olarak, Osmanlı Devleti döneminde kısaca yapılan arkeolojik kazılara değinmek gerekmektedir. Çünkü ülkede müzeciliğin temelini ve eski eserlerle ilgili koruma anlayışının gelişiminin esasını bu kazılar oluşturmaktadır. Osmanlı Devleti, bu kazılarda çıkarılan eserlerini korumak ve bu eserlerin yurt dışına kaçırılmasını önlemek amacıyla faaliyetlerde bulunmuş, birçok müze kurmuş ve kazılardan elde edilen eski eserler yeni kurulan müzelerde muhafaza altına alınmıştır. Bu kazı çalışmalarının temeli ise, 19. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı Devleti Dönemi'nde başlayan bilimsel, siyasi ve askeri amaçlarla yapılan seyahatler ile atılmıştır. Ülkedeki ilk arkeolojik kazı faaliyetleri yurt dışından gelen arkeolog tarafından yürütülmüştür [18].²²

²¹ Muhafaza-i Abidat Nizamnâmesi ile ilgili detaylı bilgiler için Bknz: Gerçek, F., (1999). Türk Müzeciliği, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 133.

²² 19. yüzyılın ilk yarısından başlamak suretiyle, Cumhuriyet'in ilk dönemine kadar yabancı arkeologlar tarafından yapılan mühim araştırmalar ve yürütülen kazılar şöyledir: 1827'de Alman Schulz'un Doğu Anadolu'da yaptığı çalışmalar, 1834'de Charles Texier'in Hattuşaş/Boğazkale keşfi, 1835'de Hamilton'un Alacahöyük ile ilgili bulguları, 1857'de Newton'un Bodrum Mausoleum'daki yürüttüğü kazılar (bu kazıdan çıkardığı eserleri İngiltere'ye kaçırmıştır.), 1866'da Popplewell'in

Osmanlı Devleti'nin sona ermesi ve T.B.M.M'nin 23.04.1920'de kurulmasıyla yeni ve yasal bir statüye kavuşan Anadolu hareketi, müzeciliğe dair önemli bir mirası da devralmıştır. Osmanlı döneminden devralınan bu miras, Cumhuriyet yönetimleri tarafından da benimsenmiş ve kullanılmıştır [19].²³ Türkiye'de müzecilik faaliyetleri Cumhuriyet döneminde büyük bir hız kazanarak ilerlemiştir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yeni müzeler açılmış, eski eserlerin ve anıtların onarımına büyük önem verilmiştir. Tabiki bütün bu süreç, eski eserlere, müzelere ve kazılara büyük alaka gösteren ve bulduğu her fırsatta Anadolu'yu karış karış gezerek müze ve ören yerlerini ziyaret eden ve *"Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür"* diyen Mustafa Kemal Atatürk'ün öncü olduğu bu felsefenin ışığı altında gerçekleşmiştir. Madran'ın da ifade ettiği gibi [20]: *"Türkiye Cumhuriyeti Dönemi; eski eserlerin müzelerde toplanarak korunması anlayışı ile başlar, ard arda çok sayıda müze ve müzeleri denetleyen kurumlar oluşturulur."*

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Ankara Ulus'taki binasında açılmasından sonra, 25 Nisan 1920'de yapılan toplantıda Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığında toplam yedi kişiden oluşan "Geçici İcra Encümeni" seçilmiştir. Seçimde en çok oyu alan Hamdullah Suphi Tanrıöver, sonraki yıllarda Maarif Vekilliği yapan ve müzecilik alanında önemli işler başarmış mühim kişilerden birisidir. Vazife aldığı tarihten 3 Mayıs 1920 tarihine kadar görev yapan Geçici İcra Encümeni, Türkiye'de hükümet

Priene kazısı, 1870'de Schliemann'ın önce kendi sonra 1893'e kadar belirli sürelerle Dörpfeld ile birlikte yaptığı Truva kazıları, 1872-1873 yılları arasında Rayet ile Thomas'ın Didim kazısı, 1878-1881'deki İngilizler'in yaptığı Kargamış kazısı, 1878-1886 aralığında Humann ve Conze'nin Bergama kazısı (bu kazıda buldukları anıtsal eserl Almanya'ya kaçırmışlardır.), 1879 Rassam'ın Van Toprakkale kazısı, 1882-1894 yılları arasında Humann, F. von Luschan ve Koldewey'in Zincirli kazıları, 1899'da Wiegand'ın yürüttüğü Milet kazısı, 1895'de Efes'te Avusturyalılar'ın başlattıkları kazı çalışmaları, 1898'de Alman bilim adamları Belck ve Lehmann Haupt'un Van Toprakkale kazıları ve yine aynı bölgede 1916'da Rus Marr ve Orbeli'nin çalışmaları, 1901'deki Gustav ve Koerte'nin Gordion'da yürüttükleri kazı, 1894'de Chantre'nin başlatıp, 1907-1912 yılları arasında Garstang'ın Sakçagözü'nde yaptıkları kazı faaliyetleri, 1911'deki Campbell-Thompson, Hogarth ve Woolley'in Karkamış kazıları ve 1925'deki Hrozny'nin takip ettiği Kültepe kazısı. Yurt dışından ülkemize gelen ve Osmanlı'da başlatılan bu kazılar Türk arkeolojisini ileri seviyeye taşımaktan ziyade, daha çok Osmanlı toprakları içerisinde bulunan tarihi eserleri yurt dışına kaçırmak maksadıyla yapılmıştır. Ünar, Ş., (t.y.). 1923-1938 Yılları Arasında Türk Arkeolojisi, <https://www.academia.edu/6656276>, 22.10.2018 16:48, 1-20, s. 3- 4.

²³ Merkezi İstanbul Müzeleri olan "Müze-i Hümayun" 1877 tarihli 'Ebniye-i Emiriye (Kamu Yapıları) ve Vakfiye İnşaat ve Tamirâtı Hakkında Nizamname', 1906 tarihli AAN ve 1916 tarihli MAN. Sadece İstanbul ile ilgili konularda görev yapan AAED. Vakıf malların yönetimi ve vakıf kökenli yapıların bakım ve onarımından sorumlu 'Evkaf Hümayun Nezareti' ve bu nezaret bünyesinde 1914 yılında oluşturulan 'İnşaat ve Tamirat Müdüriyet-i Umumiyesi'. Öztürk, K. (1968). T.C. Hükümetleri ve Programları, Ak Yayınları, İstanbul, s. 193.

görevini icra eden ilk heyettir [5]. 3 Mayıs 1920’de Türkiye Büyük Millet Meclisi İcra Vekillerinin Süre-i İntihabına yani seçim yöntemine dair kanun çıkarılmış ve bu kanunun 1. maddesinde adı geçen bakanlıklar arasında “Şeri’ye ve Evkaf Vekaleti” ile “Maarif Vekaleti” de yer almıştır. Dolayısıyla korumacılık ve buna bağlı olarak da müzecilikle ilgili iki ana merci Cumhuriyet döneminde de vazifelerine aynen devam etmiştir. Fakat 1920 ile 1922 yılları arasında Osmanlı hükümeti bünyesinde faaliyetine devam eden Evkaf-ı Hümayun Nezareti bulunmaktadır. Bu ikili yönetime 1922 senesinin Kasım ayında son verilmiştir. Cumhuriyet döneminde, önceki dönemde yapılan çalışmalar daha da genişletilerek uygulanmıştır. T.B.M.M’nin kurulmasından sonra oluşan ilk Bakanlar Kurulu, 9 Mayıs 1920’de Meclis’te programını açıklamış, Mustafa Kemal Atatürk’ün göreve başlayan ilk hükümete verdiği emirlerden biri de eski eserlerin derlenmesi yönünde olmuştur. Neticede, henüz İstiklal Savaşı bile bitmeden, müzecilik tarihi için büyük öneme sahip olan, 10 Mayıs 1920’de Maarif Vekaleti’ne bağlı olarak bir müdür ve bir katipten oluşan, Türk kültürü hakkında incelemelerde bulunmak, yabancı kazıları denetlemek ve ören yerlerinin korunmasını sağlamak gayesiyle “Türk Âsar-ı Atıkası Müdürlüğü” kurulmuştur [21]. Bir yıl sonra “Hars (Kültür) Müdürlüğü” olarak adı değiştirilecek bu kurum, özünde daha çok müzecilik işlerini yürütmek için kurulmuştur [19].

Mustafa Kemal Atatürk, Sakarya Savaşı devam ederken, hatta top seslerinin Ankara’dan duyulduğu zamanlarda, bugünkü Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nin temelini oluşturan Eti Müzesi’nin kurulması emrini vermiş ve bu emirin ardından 1921 yılında Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi açılmıştır [22]. Kurtuluş Savaşı’nın devam ettiği süre zarfında gerek koruma, gerekse müzecilik alanlarında herhangi bir faaliyet görülmemektedir [19].²⁴ Savaşın bitmesinin ardından, eski eserler ve müzelerle ilgili olarak atılmış en önemli adımlardan bir başkası, Mustafa Kemal Atatürk’ün talimatı üzerine, Maarif Vekili İsmail Safa tarafından 5 Kasım 1922’de yayınlanan ve valiliklere gönderilen “Müzeler ve Âsar-ı Atika Hakkında

²⁴ Buna birkaç sebep vardır. Vakıf durumu açısından bakıldığında, hem Ankara, hem İstanbul’da iki ayrı vakıf idaresinin bulunması yani çiftbaşlılık, Kurtuluş Savaşı’nın devam ediyor olması ve buna bağlı olarak Hüdavendigâr, Karesi, İzmit, Manisa ve Adana gibi vakıf açısından önemli yörelerin düşman işgali altında kalmasını göstermektedir. Madran, E. (1996). “Cumhuriyet’in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi- I”. ODTÜ MFD (16:1-2), 59-97, s. 63.

Talimat" adlı genelgedir.²⁵ O dönem Maarif Vekaleti'nin konuya olan hassasiyetini göstermesi bakımından kritik önem arz eden bu genelge ile eski eserlerin kaydı, korunması ve yeni müzelerin açılması ile müzecilerin vazifeleri gibi hususlara ağırlık verilmeye başlanmıştır [23].

Cumhuriyet ilan edilmeden önce, 14 Ağustos 1923- 27 Ekim 1923 tarihlerinde faaliyet gösteren Fethi Okyar Hükümeti'nde İsmail Safa Bey'in başkanlığı döneminde, Maarif Vekaleti'nin merkez örgütü, Fransa ve İspanya merkezi eğitim örgütü esas alınarak ilmi ve idari bölümlere ayrılmış; "Heyet-i Teftişîye", "İstatistik Müdürlüğü" ile "Hars ve Sanayi Dairesi" kurulmuştur. Kurtuluş Savaşı esnasında Türk kültür belgelerini incelemek ve muhafaza etmek amacıyla kurulan, dönemin eski eserlerle ilgili tek merkezi örgütü olan "Hars [Kültür] Müdürlüğü", çalışmalarını tamamen müzecilik ve kazı faaliyetleri doğrultusunda yapmıştır [23]. Görev tanımında koruma ve onarım çalışmaları bulunmayan Hars Müdürlüğü, 1923 yılında "Âsarı Atıka ve Müzeler, Kütüphaneler ve Güzel Sanatlar Müdürlüğü" olarak üçe ayrılmıştır [24].²⁶

Daha sonraki çalışmalarında, koruma hususuna da yoğunlaşan Âsarı Atıka ve Müzeler Müdürlüğü yayınladığı bir başka genelgede²⁷, ülke ölçeğinde bir kültür varlıkları envanteri hazırlanması konusunda ilk girişimde bulunmuş, ve müzecilik tarihi için bir diğer önemli olaya imza atılmıştır [25]. Maarif Vekaleti bünyesinde, özünde milli eğitim ile ilgili sorunları incelemek amacıyla kurulan ve bir nevi

²⁵ Genelgenin tüm maddeleri için bkz: Gerçek, F., (1999). Türk Müzeciliği, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 142- 143.

²⁶ Bu birimler, 1940'lı yıllarda genel müdürlüğe dönüşecek ve daha sonra kurulacak olan Kültür Bakanlığı'nın temelini oluşturacaktır. Gerçek, F., (1999). Türk Müzeciliği, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.147.

²⁷ "Hars Dairesi, illere gönderdiği genelgede, şu konularda bilgi toplanıp gönderilmesini istemiştir: İl dahilindeki kent ve kasabaların tarihi ve çeşitli dönemlerde aldıkları değişik isimler, İslam öncesi uygarlıklara .ait eser kalıntılarının fotoğrafları ya da krokileri ve raporları, Osmanlı ve öncesi 'Türk Harsına' ait tarihi eserler, bunlardan değerli olan ve onarımı mümkün olanlar, Yerel yönetimlere devredilen vakıf eserler, İlde mevcut, cami, mescit, medrese, tekke, çeşme, köprüler, imaretler, kervansaraylar, şifahaneler ve benzerinin durumları, İlde gömülü meşhur kişiler ve bunların süsleme açısından değerli sandukalarının fotoğrafları, Genelgede ayrıca, Cumhuriyet'in ilanından sonra yayınlanan yasa, nizamname, talimatname, Bakanlar Kurulu karar ve genelgelerin de bir listesi yer almış, yerel yönetimlerin bu konuda bilgilenmeleri istenmiştir. Ancak, bu girişimin ne tür sonuçlar verdiğine ilişkin bir bilgi ya da belgeye ulaşılamamıştır." Madran, E. (1996). "Cumhuriyet'in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi- I". ODTÜ MFD (16:1-2), 59-97, s. 63.

danışma birimi gibi de çalışan Heyet-i İlmiye sadece eğitimle ilgilenmemiş, Ankara'da bir Milli Müze ve bir Etnografya Müzesi kurulmasını²⁸, mevcut 1906 tarihli Âsar-ı Atika Nizamnâmesi'nin yeni şartlara göre revizyondan geçirilmesini gündem maddeleri içerisine dahil etmiştir [19].

Ülke genelinde birçok şube açarak temel konularda Cumhuriyet dönemiyle beraber yönetime tam destek sağlayıp bir yandan kültürel açıdan pantürkist düşüncelerin ele alındığı bir platform olma niteliğine sahip Türk Ocakları'nın kuruluşuna değinmeden önce, öncelikle Pantürkizm ve Ulus-devlet kavramlarını kısaca hatırlamak gerekmektedir. Ayverdi'nin tanımıyla Pantürkizm: *"Türk tarihinin araştırılmasını, Türk kültürünün incelenip geliştirilmesini, zenginleştirilmesini, Türkler arasında kültür birliğinin kurulmasını, sömürgeci devletlerin saldırılarına karşı bütün Türklerin ve Türk ülkelerinin savunulup korunmasını, Türklüğün yükselmesini amaç edinen fikir akımı, Türkçülük"* demektir [85]. Ulus-devlet ise; *"Sınırları belli bir coğrafyada, ortak bir kültürü, dili ve geçmişi olan, yine ortak bir gelecek için bu özellikleri temel alarak birlikte yaşayan bir toplumun, yasal güç kullanma hakkına sahip, feodal dönemden ayrı olarak merkezi otoriteyi temel alan yeni politik rejimi, yani milliyeti ve milleti baz alan devlet örgütlenmesine denmektedir. Ulus devlet, vatandaşına "yurttaşlık" şeklinde homojen bir ulusal kimlik sunmaktadır [86]."* Bu tanımlar çerçevesinde, ilerleyen bölümlerde de bahsedileceği üzere Türkçülüğü ilk defa bir siyaset üslubu olarak 1904 yılında

²⁸ "Ziya Gökalp yine milli kültür bağlamında; Etnografya Müzeleri'ne değinmiş ve bu müzelerin olmamasının büyük bir eksiklik olduğuna dikkat çekmiştir. Bu müzelerin resmen kurulsa bile esaslı olamayacağını, ancak Etnografya müzelerinin Türk Ocağı tarafından kurulursa milletin mevcudiyetini yansıtabileceğini ifade etmiştir. Ayakkabı, serpuş, eyer, çadır, giyecekler ve bunlar dışında farklı eşyaların örneklerinin, bazen aynı bazen de küçük ölçekli modelleri ve fotoğraflarının merkezdeki müzeye yollanarak Umumi Etnografya Müzesi meydana getirilmesinin mümkün olduğunu vurgulamıştır. Gökalp ayrıca Tarih müzelerine de değinmiş, bu kavramı "Milli Müze" kavramı yerine kullanmıştır. Tarih müzelerinin Etnografya Müzeleri'nden farklı görülmesi gerektiğini şu ifadeyle vurgulamıştır: "Tarih müzeleri maziye, Etnografya Müzeleri hâle aittir." Gökalp, 30 Mayıs 1339 (1923) tarihinde Yeni Gün gazetesinde yayınlanan "Hars Teşkilatı" isimli makalesinde bu konuyu daha da aydınlatarak; yazısında milli harsımızın bilinçli bir hale gelip yükselmesi için, milli harsımızı ortaya çıkararak aydınların görüşüne sunacak Milli Müze ve Etnografya Müzesi gibi teşkilatlara ihtiyaç olduğunu aktarmıştır." Bilgen, Ç., (2014). Erken Cumhuriyet Dönemi'ne Ait Bir Kitap Taslağı: Tokat Kent Tarihî Çalışmaları Tokat Müzesi Örneği, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 13. Gökalp, Z., (1980). "Hars Teşkilatı", *Ziya Gökalp Makaleler IX: Yeni Gün-Yeni Türkiye- Cumhuriyet Gazetelerindeki Yazılar*, Haz. Şevket Beysanoğlu, Kültür Bakanlığı Yayınları.359, Ziya Gökalp Serisi.15, İstanbul.

yazdığı “Üç Tarz-ı Siyaset” başlıklı bir makalede ele alan Türk siyasal ve düşünce hayatında büyük rol oynayan Yusuf Akçura ismi ön plana çıkmaktadır. İlk olarak, 1905-1908 yıllarında Rusya Türkleri’nin milli hareketinin en önemli aktörlerinden biri olarak dikkat çeken Akçura, 1908-1914’te Türkiye’de Türkçülük fikrini savunan aydın kesimin içerisinde yer almıştır. Zaten 1908 senesinin Aralık ayında Türkiye’ye dönüşünde, Veled Çelebi ve Necip Asım gibi kişilerle “Türk Derneği”ni kurmuştur. Derneğin maksadı, Türkler’in tarihi, edebiyatı, dili ve toplumsal yapısı konusunda incelemelerde bulunmak suretiyle, bu araştırmalar neticesinde elde edilen sonuçları kamuoyu ile paylaşmak olmuştur ki, dernek kendi adını taşıyan fakat sadece yedi sayıdan oluşan dergi yayınlamıştır. Yine Türkoloji alanında bazı klasikler yayınlama gibi bir hedefi de olan Türk Derneği’ni, 1911 yılı Ağustos’unda kurulan “Türk Yurdu Cemiyeti” ve 1912’de faaliyete geçen “Türk Ocağı” gibi önemli teşkilâtlar takip etmiştir. Bütün bu yapılanmalar, siyasetten uzak kalma ilkesiyle yola çıkmış, hem toplumsal hem de kültürel alanda çalışmalarda bulunarak ülkesine hizmet etmiş ve bunu yaparken de bütün Türk kitlesini seçmişlerdir [86].

Türk Ocakları, hem Osmanlı Devleti hem de Cumhuriyet Devleti döneminde ülkede sosyal ve kültürel faaliyetlerde aktif rol oynamış, bilhassa inkılâpların halk tarafından özümsemesinde büyük bir sorumluluk üstlenmiştir. Türk müzeciliğinin kalkınmasında göz ardı edilemez bir yere sahip olan bu yapılanma, II. Meşrutiyet sonrasında bağımsızlık ve milliyetçilik hareketlerinin arttığı, İslâmcılık ve Osmanlıcılık tezlerinin artık çok fazla kabul görmediği bir ortamda devleti kurtarmaya yönelik bir çabanın sonucunda biçimlenen Türkçülük hareketinin bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır. Fiilen 3 Temmuz 1911’de, resmi olarak ise 25 Mart 1912’de kurulan Türk Ocakları’nın kuruluş gayesi 1912 tarihli nizamnamesinde belirtilmiştir [81].²⁹ 1918’de dönemin değişen şartlarına göre yeni bir nizamname düzenlenmiş ve ocağın maksadı, “*Türklerin harsi birliğine ve medeni kemaline çalışmak*” olarak yeniden ifade edilmiştir.³⁰ Bu revizyon aslında Türk Ocakları vizyonunun, siyasetten kültüre doğru geçişini göstermektedir. Kısacası,

²⁹ “Cemiyetin maksadı akvam-ı İslâmiyenin bir rûkn-ü mühimi olan Türklerin milli terbiye ve ilmi, içtimai, iktisadi seviyelerinin terakki-ilâsıyla Türk ırk ve dilinin kemaline çalışmak”tır. Türk Ocağının Nizamname-i Esasî ve Dahilişî. (1328). Tanin Matbaası, İstanbul, s. 3.

³⁰ Türk Ocakları. (1918-1334). Türk Ocağı Esas Nizâmı, Orhaniye Matbaası, İstanbul.

Türkler arasında kültür birliğinin meydana getirilmesi düşüncesine varılmıştır. İstanbul merkezli kurulan Türk Ocağı'nın başkanlık vazifesini yürütmek üzere Ahmet Ferit Tek'ten sonra seçilen Hamdullah Suphi Tanrıöver ile yeni bir dönem başlamış, "Türk Yurdu" isimli derginin yayın hayatına başlamasıyla, Türk Ocakları etkinliğini arttırmış ve bu sayede Türk Ocakları daha geniş kitlelere ulaşma imkanı bulmuştur [81].³¹

Cumhuriyet'in ilanıyla başlayan yeni süreç içerisinde, Türk Ocakları da örgütlenme faaliyetlerini arttırmış, 1924 yılının Nisan ayında yapılan kongrede Türk Ocağı yasası kabul edilmiştir.³² Kongre sonunda Hamdullah Suphi³³, Ziya Gökalp, Rıza Nur, Necip Asım ve İstanbul Âsar-ı Atika Müzeleri Umum Müdürü Halil Ethem Bey gibi önemli isimlerden oluşan bir Hars Heyeti belirlenmiştir. Türk Ocakları³⁴, 1925'de

³¹ Kurulma sürecinde birçok aydının karşısında durduğu Türk Ocakları, Balkan Savaşlarında alınan mağlubiyetler, İttihat ve Terakki Partisi'nin ocaklar ile iletişimini güçlendirmesi ve Sultan Mehmet Reşâd, Veliahd Abdülmecid Efendi, Enver Paşa, Dr. Nazım gibi önemli şahıslardan gelen maddi destek ile daha da güçlü bir teşkilâta dönüşmüş ve artık herkes tarafından kabul görmeye başlamıştır. Uluskan, S. B., (2017). Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, s. 29.

³² Türk Ocakları Yasası'nın 2. Maddesinde Türk Ocaklarının amaçlarını ifade eden şu madde ise yine teşkilatın kültür programını ifade etmesi bakımından önemlidir. "2. Madde: Türk Ocağı'nın maksadı bütün Türkler arasında milli şuûrun takviyesine, Türk harsının meydana çıkarılmasına, medeni, sıhhi tekâmüle ve milli iktisadın inkişafına çalışmaktır." Şahin, M., (2009). Türk Ocaklarının Eğitim ve Kültür Faaliyetleri (1912-1931), (yayınlanmış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, s. 14.

³³ Hamdullah Suphi'nin Türk Ocağı'nın Çağaloğlu'nda bulunan merkez binasını birçok millî tezyinî sanat esyası ile bezediği bilinmektedir. Ayrıca İstanbul Darülfünun'da hocalık yapan Tanrıöver'in asıl hedefi İslami sınırlar içinde milli sanatı, ikinci hedefi de yine benimsediği bu ilke doğrultusunda oluşmuş Arap, İran ve Müslüman Hint sanatlarını aktarmak olmuştur. Tanrıöver, derslerin bir kısmını uygulamalı olarak İstanbul'daki milli mimari abideler üzerinden yapmıştır. Onun Türk-İslam sanatlarına yakınlık gösteren tutumu, kültürel birliğin kurulmasında ana unsurlardan biri olarak bu yaklaşımı kabul ettiğini çağrıştırmaktadır. Hamdullah Suphi'nin yine Türk Ocakları Yasası kapsamında teşkilat bünyesinde kurulan Mümessillik Kurumu'nun amacını, Türk harsının gelişmemiş olduğu bölgelerde, yeni bir şubenin açılması, yönetim kurulunun seçilmesi gibi ilk kuruluş amacına ilişkin olarak vurgulaması da onun kültür konusundaki titizliğini gösteren detaylardandır. Bilgen, Ç., (2014). Erken Cumhuriyet Dönemi'ne Ait Bir Kitap Taslağı: Tokat Kent Tarihi Çalışmaları Tokat Müzesi Örneği, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 14.

³⁴ Türk Ocakları bünyesindeki her ocak sorumlu olduğu bölgeden başlamak koşuluyla gitgide genişleyen bir çalışma alanı içinde birçok kültürel temanın yanında şehirden nahiyesine kadar gezerek buralarda bulunan eski devirlerden kalma askeri, dini, mülki, mimariye ait anıt ve abidelere ait çekitlikleri fotoğrafları kendi oluşturdıkları kütüphanelerde muhafaza altına almıştır. Türk Ocakları; sadece milli tarihine dahil olan devreleri değil, Eski Yunan ve Roma dönemlerinden başlayan ve Batı medeniyeti oluşturan bütün dönemleri incelemeye yönelik bir kültür politikası takip etmiştir. Ayrıca Selçuklu, Arap ve İran'da dahil olmak üzere, Anadolu'nun eski çinicilik merkezlerinden toplanan birçok çeşitten oluşan çini koleksiyonu ile Türk ressamlarının hat sanatı eserlerinden oluşan bir koleksiyon Türk Ocağı İdare Heyeti'nin yaptığı önemli kültürel

hars birliğini gözeterek Hars Müzelerini öncelikli kılan bir strateji izlemiştir. Türk Ocağı, Hars Müzesi ile Milli Müze kavramlarını aynı kabul ederek, 1925'den önce Hars Müzesi'nin temelini oluşturacak Türk-İslâm eserleri toplama girişimlerinde bulunmuşlardır [23]. Türk Müzeciliği'nin gelişiminde oldukça büyük bir paya sahip olan Türk Ocakları, Türk Milleti'nin sadece Osmanlı'dan ibaret olmadığını, çok zengin ve köklü bir geçmişe sahip olduğunu, Osmanlı Devleti'nin ise bunun bir parçası olduğu düşüncesini halka kabul ettirmeyi ve her kesime bu ideolojiyi aktarmayı amaçlayan gönüllü bir yapılanma olarak kurulmuştur [23].

2.2 Cumhuriyet'in İlanından Sonra 1935'e Kadar Olan Dönem

29 Ekim 1923'de Cumhuriyet'in ilanı ile ilk cumhuriyet kabinesinin ittifakla heyet halinde seçildiği ve İsmet Paşa'nın başvekil olarak görev yaptığı I. İnönü Hükümeti kurulmuştur [26]. Bu kabine hem İsmet Paşa'nın ilk kabinesi, hem de Cumhuriyet döneminin ilk hükümeti olma vasfını taşımaktadır. Yeni kabinenin programında, her ne kadar İsmet İnönü Nutuk'ta kültür konusuna değinmemiş olsa da, Cumhuriyet'in ilanından birkaç ay önce başlayan ve 1926 yılına kadar üç kere toplanan "Heyet-i İlmiye", Milli Eğitim şuralarının da bir çeşit başlangıcı olarak kabul edilmektedir [27]. T.B.M.M.'nin yeniden İsmet İnönü tarafından kurulan ikinci Cumhuriyet kabinesi'nde Maarif Vekilliği görevine özellikle Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun çıkmasında önemli bir payı olan Saruhan Mebusu Vasıf Çınar getirilmiştir [26]. Bu dönemde, eğitim tarihimizde ilk sistemli çalışma olması açısından büyük öneme sahip ve ayrıca müzeciliğe dair mühim maddelerin görüşüldüğü 15 Temmuz-15 Ağustos 1923 tarihlerinde Ankara'da "Birinci Heyet-i İlmiye Toplantısı" yapılmıştır [28]. Toplam 25 maddenin görüşüldüğü toplantıda "Etnografya Müzesi", "Milli Müze" ve "Okul Müzesi" gibi konular da yer almıştır.³⁵ Aynı dönemde Fethi Bey'in

faaliyetlerdendir. Üstel, F., (2010). İmparatorluktan Ulus-devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931), İletişim Yayınları, İstanbul, s. 89- 205- 215- 220.

³⁵ "Birinci Heyet-i İlmiye toplantısına, dönemin bakanı İsmail Safa Bey başkanlığında müsteşar, bakanlık genel müdürlükleri, ilgili bakanlıkların temsilcileri, üniversite profesörleri, yükseköğretim müdürleri, çeşitli tür ve derecedeki eğitim kurumlarının temsilcileri katılmıştır. Eğitim ve kültür ile ilgili toplam 25 maddenin görüşüldüğü toplantıda, Cumhuriyet dönemiyle beraber önem verilen ve kültür politikasını belirleyici "Milli Hars (Kültür)", "Üstün Değerde Müracaat Kitaplarının Dilimize Çevrilmesinde Takip Olunacak Esaslar", "Milli Tarih Kitaplığı", "Etnografya Müzesi", "Milli Müze" ve "Okul Müzesi" gibi hususlar da görüşülmüştür." Bilgen, Ç., (2014). Erken Cumhuriyet Dönemi'ne Ait Bir Kitap Taslağı: Tokat Kent Tarihi Çalışmaları Tokat Müzesi Örneği, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 10.

başkanlığında toplanan İcra Vekilleri Heyeti (14.08.1923- 24.10.1923) toplantısında "Maarif" başlığı altında kültür konusunda 10. maddede müzecilikle ilgili yeni müzelerin açılması yapılacak işler arasında gösterilmiştir. İlgili madde şöyledir [29]:

"Milli hars [kültür] teşkilatına ehemmiyet-i mahsusa verilecek terbiye ve talimin esası milli harsa ve asri medeniyete müstenid olacaktır. Maarif Vekaletindeki Hars Müdüriyeti tevsi ve ikmal olunarak muhtelif yerlerde tetkikata başlanılacak, münasip mevkilerde milli müzeler vücuda getirilecek..."

Yine 1924 yılında hükümet, 1917 yılında kurulmuş olan Âsar-ı Atika Encümeni Daimisi'nin yönetmeliğini, "İstanbul'da Müteşekkil Muhazai Âsar-ı Atika Encümeni'nin Teşkilat ve Vazifelerine Dair Talimatnâme" olarak değiştirip yeni haliyle kabul etmiştir [30]. Encümenin ilk üyeleri arasında Halil Ethem Bey, Celal Esad Bey ve Mimar Kemaleddin gibi kıymetli isimler yer almaktadır. Yeni oluşturulan kadroda bir Bakan, bir üye, bir yazman ve Âsar-ı Atika Müzeleri Mimarı'nın yer aldığı encümen üyelerinin, kati surette tarih, eski eser, güzel sanatlar, mimarlık ve eski anıtlar konusunda bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Encümenin asıl vazifesi, İstanbul ve İstanbul il sınırları içerisinde bulunan tüm eski eserlerin ve anıtların belgelenmesini ve bu yapılarla ilgili yayın yapılmasını sağlamaktır. Ayrıca Encümen, Âsar-ı Atika Nizamnâmesi'nin 5. maddesinde belirtilmiş olan eski eserlerin onarımı, taşınması ve yıkılması gibi hususlarda hem kamu görevlilerinin hem de halkın başvuracakları ve karar alacakları yetkili bir mercidir. Kurum, Âsar-ı Atika Nizamnâmesi ve Muhafaza-i Abidat Nizamnâmesi esaslarını uyguladığı gibi , kendi tespitleri neticesinde de kural koymuş ve karar almıştır. Daha sonradan "Eski Eserleri Koruma Encümeni" olarak adlandırılacak olan kurum, Türkiye'de korumayı denetleyen ve karar organı olarak görev yapan ilk kurum olma niteliğini taşımaktadır. Eski Eserleri Koruma Encümeni'nin her ne kadar sorumlu olduğu bölge İstanbul ili ile sınırlı olsa da, encümen üyelerinin vasfı, üyelerin seçim yöntemi, karar alma ve kural koyma mekanizması bakımından encümen, 1951 yılında kurulmuş olan "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu"na benzemektedir [19].

1924 yılında halifeliğin kaldırılmasından sonra, saraylarla ilgili bazı tedbirlerin alındığı görülmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin idaresine bırakılan

sarayların, kasırların ve saraylarda bulunan kıymetli eşyaların muhafaza altına alınması için Mart ayında yine komisyon üyeleri aralarında Halil Ethem Bey'in bulunduğu bir kurul oluşturulmuştur. Komisyonun çalışmaları doğrultusunda, Topkapı Sarayı'nın müzeye dönüştürülmesi yönündeki gerekçeli karar, 3 Mart 1924 tarihinde Maarif Bakanı İsmail Safa tarafından hazırlanmış, daha sonra 3 Nisan 1924 tarihinde dönemin Maarif Vekili Vasıf Çınar'ın imzasının yer aldığı Bakanlar Kurulu kararı³⁶ ve Atatürk'ün onayıyla kabul edilmiştir [31]. Topkapı Sarayı'nın müze olarak ziyarete açılmasına karar verilmesinin ardından sarayın restorasyonuna başlanmış, içerisindeki eşyaların envanter, tasnif ve teşhir çalışmaları yapılmış ve 1927 senesinde sarayın bir bölümü halkın ziyaretine açılmıştır [2]. Atatürk de bu tarihten sonra, zaman zaman buraya ziyaretlerde bulunmuş, ve yapılan çalışmaların durumu hakkında Müzeler Müdürü Halil Ethem Bey'den bilgi almıştır [32].

Mustafa Kemal Atatürk, eski eserlere, arkeolojiye ve müzeciliğin gelişimine çok kıymet vermiştir. Özellikle 1930 yılından sonra bu hususların üzerine daha bir titizlikle eğilmiş, yurt içi gezileri yapmış, bu gezilerinde antik kent kalıntılarını ve müzeleri ziyaret etmiş, tarihi anıt ve abideleri yerinde incelemiştir. Yine bir yurt gezisi esnasında, Şubat 1931'de Konya'ya geldiği zaman, kendi isteğiyle müzeye dönüştürülmüş olan Mevlâna Türbesi ve Dergâhı'nı ziyaret ettikten sonra, Konya'da bulunan Selçuklu Dönemi ve Osmanlı Dönem'lerine ait mimari eserleri de incelemek istemiştir. Bu gezisi esnasında, bu dönemlere ait yapıların ne kadar harap durumda olduğunu ve bazılarının da askeri depo olarak kullanıldığını gören Mustafa Kemal Atatürk, hemen gereken talimatı vermiş ve bu eserlerin ivedilikle onarımdan geçirilmesini istemiştir. Aynı gün, Atatürk'ün Başvekil İsmet İnönü'ye çektiği telgrafındaki tarihi açıklamalar müzecilik tarihimizde bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir [35]. Telgrafın hemen sonrasında 1 Nisan 1931'de Bakanlar Kurulu kararı ile, Başbakanlık Müsteşarı, İçişleri Bakanlığı Müsteşarı, Vakıflar

³⁶ 3 Mart 1924 tarih ve 341 sayılı kanunun 9.maddesindeki "Mülga padişahlık sarayları, kasırları ve emakin-i sairesi dâhilindeki mefruşat, takımlar, tablolar asar-ı nefise ve sair bilumum emval-i menkule millete intikal etmiştir" hükmü uyarınca, 3 Nisan 1924 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile Topkapı Sarayı müze haline getirilmiştir." Çetin, Y. (2007). Mustafa Kemal Atatürk Dönemi'nde (1920-1938) Müze ve Eski Eserler Konusunda Yapılan Çalışmalar, DergiPARK Sanat Dergisi, Cilt 0, Sayı 12, Sayfalar 117-121, s. 118.

Umum Müdürü, Antikiteler ve Müzeler Müdürü İle Etnografya Müzesi Müdürü'nden oluşan bir komisyon kurulmuştur [19].³⁷ Telgraf metni şöyledir [36]:³⁸

(Acele ve Mühimdir) Konya: 19.2.1931

Başvekâlete

Son tetkik seyahatimde muhtelif yerlerdeki müzeleri, eski ve medeniyet eserlerini de gözden geçirdim:

- 1- İstanbul'dan başka Bursa, İzmir, Antalya, Adana ve Konya'da mevcut müzeleri gördüm. Bunlardan şimdiye kadar bulunabilen bazı eserler muhafaza olunmakta ve kısmen de ecnebi mütehassısların yardımı ile tasnif edilmektedir. Ancak memleketimizin, hemen her tarafında emsalsiz defineler halinde yatmakta olan kadim medeniyet eserlerinin ileride tarafımızdan meydana çıkarılarak ilmi bir surette muhafaza ve tasnifleri ve geçen devirlerin sürekli ihmali yüzünden pek harap bir hale gelmiş olan abidelerin muhafazaları için müze müdürlüklerinde ve hafriyat işlerinde kullanılmak üzere arkeoloji mütehassıslarına kat'î lüzum vardır. Bunun için Maarifçe harice tahsile gönderilecek talebelerden bir kısmının bu şubeye tahsisi muvafık olacağı fikrindeyim.*
- 2- Konya'da asırlarca devam etmiş ihmaller sebebiyle büyük bir harabe içinde bulunmalarına rağmen sekiz asır evvelki Türk medeniyetinin hakiki şah eserleri sayılacak kıymette bazı mebâni vardır. Bunlardan bilhassa Karatay Medresesi, Alâeddin Camii, Sahip- Ata medrese, cami ve türbesi, Sırçalı Mescit ve İnce Minare, derhal ve müstacelen tamire muhtaç bir haldedirler. Bu tamirin gecikmesi, bu abidelerin kâmilten inkırazını mucip olacağından evvelâ asker*

³⁷ Bu komisyonun yaptığı iki önemli tespit 2 madde ile şöyledir:

1. Anıtların bakım ve onarımları, çeşitli yasal düzenlemelerle değişik kurumlara bırakılmıştır. Bu kuruluşların yeteri kadar ödeneği bulunmamakta, olsa bile bilimsel onarım yapamamakta, bu nedenle anıtlar ihmal edilmektedir.

2. Belediyeler ve Özel İdareler, anıtların değeri ve korumanın önemine ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıkları için, yol açmak, eski eserin arsasını satmak gibi nedenlerle bunları yıkmak istemektedir. Madran, E. (1996). "Cumhuriyet'in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi- I". ODTÜ MFD (16:1-2), 59-97, s. 70.

³⁸ Madran'a göre, telgraf iki farklı uygarlığın eserlerine ayrı ayrı değinmiş, ilk paragrafta tamamen arkeolojik değerlerden, ikinci paragrafta ise Anadolu Selçuklu medeniyetinin eserlerinden bahsedilmiştir. Her iki paragrafın ortak noktası ise, koruma olgusunun uzmanlar aracılığıyla gerçekleştirilmesinin gerekliliğine yapmış olduğu vurgudur. Madran, E. (1996). "Cumhuriyet'in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi- I". ODTÜ MFD (16:1-2), 59-97, s. 69.

işgalinde bulunanların tahliyesinin ve kâffesinin mütehasıs zevat nezaretile tamirinin temin buyrulmasını rica ederim.

“Gazi Mustafa Kemal”

Mustafa Kemal Atatürk'ün Başbakanlığa gönderdiği bu telgraf sayesinde Türkiye’de eski eserlerin korunması ve kollanması yolunda ve buna bağlı olarak Türk müzeciliğinin modern seviyeye çıkarılması konusunda en büyük adım atılmıştır. Bu telgraftan sonra yurt dışına öğrenci gönderilmesi ve müzelerin açılması hızlanmıştır [18].³⁹ Maarif Vekaleti’ne bağlı Müzeler Müdürlüğü, elindeki kısıtlı sayıda eleman bulunmasına rağmen birçok konuyu ivedilikle gündemine almış, ülke genelinde tespit ve belgeleme çalışmalarına özellikle Atatürk'ün İsmet İnönü’ye Konya’dan yollamış olduğu telgraf sonrası hız vermiştir. Bilhassa 1930’lu yılların başlarında yapılan çalışmalar, müzecilik tarihinde kritik önem arz etmektedir.

Daha önceden bahsedildiği üzere, 1932 yılının başında Atatürk, “Türk Tarihi’nin Anahatları”nın yetersiz ve eksik yönlerinin tespit edilerek Türk Tarih Tezi’ni sağlamlaştırmak ve bu doğrultuda tarih ders kitaplarının da revize edilmesi amacıyla bir kongre tertip edilmesini istemiştir. Maarif Vekaleti ile Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti’nin beraberce yapmış olduğu I. Türk Tarih Kongresi, 2 Temmuz 1932’de Ankara Halkevi binasında şimdiki haliyle Resim ve Heykel Müzesi’nde yapılmıştır [39]. Kongrenin açılışına Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, Başbakan, Genel Kurmay Başkanı ve birçok bilim adamı ve başka izleyiciler katılmıştır. Ankara Hukuk Fakültesi Siyasi Tarih Profesörü ve Cemiyet Başkanı Yusuf Akçura’nın dahil olduğu 25 üyeden oluşan Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti (Türk Tarih Kurumu) üyeleri arasında, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Emekli Müdürü Halil Ethem Bey ve Maarif Vekaleti Müzeler Müdürü Hamit Zübeyr yer almaktadır. Maarif Vekili ve Kongre Başkanı Esat Bey’in konuşmasıyla

³⁹ Gerçek bu durumla ilgili aynen şu ifadelerde bulunmuştur: “*Reisicumhur sıfatıyla Mustafa Kemal tarafından çekilen böyle bir telgraf isabetli olmuş ve etkisini göstermiştir. Nitekim Maarif vekaleti istatistiklerinden öğrendiğimize göre, 1930-1936 yılları arasında, arkeoloji tahsili yapmak üzere 10 öğrenci, antropoloji öğrenimi yapmak üzere 5 öğrenci, eski önyasya dilleri öğrenimi yapmak üzere 4 öğrenci ve müzecilik öğrenimi yapmak üzere 2 öğrenci devlet hesabına batı ülkelerine gönderilmişlerdir.*” “*Değerli bilim adamları Ekrem Anurgal ve Sedat Alp, bu dönemde eğitim görmek üzere yurtdışına (Almanya’ya) devlet hesabına gönderilen öğrencilere iki örnektir.*”Gerçek, F., (1999). Türk Müzeciliği, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.153.

başlayan ve dokuz gün süren kongrede Halil Ethem Bey ise “Müzeler” konulu bir konferans vermiş ve ilk tarih kongresinde sunulan konferanslarla ilgili bildirilerin yer aldığı kitap 1933 yılında basılmıştır [5]. Yine aynı sene Mustafa Kemal Atatürk dil devriminin şart olduğunu ve dolayısıyla dil sorunu için örgütlü ve merkezi bir çalışmanın zorunluluğu yönünde kanaat getirerek “Türk Dili Tetkik Cemiyeti”ni kurmuştur [39].⁴⁰

1933 yılına gelindiğinde, daha önceden de bahsedildiği üzere Mustafa Kemal Atatürk’ün İsmet İnönü’ye gönderdiği telgraf sonrası 1931’de Hükümet tarafından yapılan iş programı⁴¹ doğrultusunda Müzeler Dairesi’ne bağlı olarak kurulan “Anıtlar ya da Abideleri Koruma Komisyonu”nun başlattığı çalışmalar, Madran’ın deyişiyle, *“Cumhuriyetin ilk programlı etkinliğidir.”* Bu komisyonun görev tanımı, Osmanlı Devleti’nde kurulmuş olan “Eski Eserleri Koruma Encümeni” ile benzer gibi görünse de, görev alanı tüm ülke ölçeğini kapsamaktadır [19]. Komisyon 1933 yılında 50.000 liralık kısıtlı bir bütçe⁴² ile acil olarak yapıların onarımına başlamıştır. Topkapı Sarayı Müzesi Müdürü Tahsin Öz, tarihi anıtların herhangi bir dönem ve uygarlık farkı gözetilmeksizin onarımlarının yapıldığını belirtmiştir.⁴³ Komisyonun çalışmaları neticesinde harap halde olmaktan kurtarılan birçok yapı, müze binaları olarak işlevlendirilmiş ve yapılar bu sayede günümüze kadar ayakta

⁴⁰ Türk Dil Kurultayı ilk olarak 26 Eylül-5 Ekim 1932 tarihleri arasında, İstanbul Dolmabahçe Sarayı’nda bir araya gelmiştir. Yapılan kurultayda Türk Dilini Tetkik Cemiyeti’nin amaçları belirlenmiş ve bu amaçlar, Türk dilinin başka dil aileleriyle karşılaştırılması, tarihsel ve karşılaştırmalı gramerinin yazılması, Osmanlıca sözcüklere Türkçe karşılık bulunması, Türkçe sözlüğün hazırlanması ve terimlerin Türkçeleştirilmesi şeklinde belirlenmiştir. Yıldız, Ş. K., (2010). Kültürel Miras ve Koruma Bağlamında Erken Cumhuriyet Dönemi Kültür Politikaları, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Ankara, s. 24.

⁴¹ İş programında şu hususlar da yer almaktadır:

“Türkiye eski eserler örgütü bakımından, merkezleri Ankara, İstanbul, İzmir ve Elazığ olmak üzere dört bölgeye ayrılmıştır. Her bölgede bir arkeolog, iki mimar, bir ressam ve bir fotoğrafçıdan oluşan bilimsel ve teknik bir komisyonun bulunması, bu komisyonun yerel müzelerle ortak görev yapması öngörülmektedir.

Ülkenin arkeolojik haritalarının yapılması için, üniversite ya da yerel eğitim kurumlarında görev yapan coğrafya uzmanlarından yararlanılması kararlaştırılmıştır.” Madran, E., (1996). “Cumhuriyet’in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi- I”. ODTÜ MFD (16:1-2), 59-97, s. 70- 71.

⁴² Kültür Bakanlığı’nın vermiş olduğu 50.000 TL bütçe; abidelerin onarımı ve tanzimleri, abidelerin tescil edilmeleri, abidelerin rölevo, stampaj, mulaj ve fotoğraflarının hazırlanması, bilimsel çalışmaların yayınlanması, abidelerin ziyareti için turist kuruluşlarıyla işbirliği yapılması, yabancı uzmanların onarım amacıyla yapacakları seyahatlerin harcama masraflarına ayrılmıştır. Madran, E., (1996). “Cumhuriyet’in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi- I”. ODTÜ MFD (16:1-2), 59-97, s. 70.

⁴³ Öz, T., Ahmet Fethi Pasa ve Müzeler, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s. 14.

kalabilmiştir [50]. Komisyonun yapmış olduğu tespitler doğrultusunda, 1933 yılında 3500 anıt fişinin hazırlandığı görülmektedir. Aynı zamanda Maarif Vekaleti tarafından ülkenin il ve ilçeleri olmak üzere toplam 95 yerde bulunan 250'den fazla anıtsal yapının yer aldığı "Acilen Tamiri İktiza Eden Tarihi Binalar Listesi" yayınlanmıştır. Bu liste ve fişler hazırlanırken, tarihi yapıların çizimsel belgelemelerinin büyük bir hassasiyetle ve hızlı bir şekilde yapıldığı görülmektedir [19].⁴⁴

28.06.1933'de 14640 sayılı Bakanlar kurulu kararıyla Ankara'da Müzeler Müdürlüğü'ne bağlı "Abideler (Anıtlar) Koruma Kurulu" kurulmuştur. Cumhuriyet döneminde kazılara çok büyük önem verilmiş, Cumhuriyet'in 10.yılı münasebetiyle, Atatürk'ün talimatıyla ülkede 1933'den 1938'e kadar giden süreçte yoğun bir milli kazı programı başlatılmıştır [18].⁴⁵ Türk Tarih Kurumu da görev alanına dahil olan kazı faaliyetleri ve tarihi eserlerin korunması konularında çalışmıştır. Bütçesi yetersiz olan Türk Tarih Kurumu⁴⁶, 1933- 1935 yılları arasında daha küçük kazı

⁴⁴ Bunun nedenlerini ise Madran şu maddeler olarak sıralamıştır:

"Mimarlık tarihimizin en ayrıntılı biçimde saptanması, gelişim sürecinin tanımlanması ve süsleme sanatlarının özelliklerinin ortaya çıkartılması; Cumhuriyet mimarlığının oluşumunda, gençler için sağlıklı belgeler oluşturulması; Abidelerin değerli ve değersizlerinin ayrıştırılmasına yönelik bir sınıflama yapılması; Birçok anıtda, son yüzyıllarda yapılmış yanlış onarımların belirlenerek, doğru restorasyon projelerinin elde edilmesi; Bir rölöve müzesi kurulması; Türk sanatının yayın yoluyla tüm dünyaya tanıtılması," Bu ilkelerden yola çıkarak, bu yapıtların belgelenmelerinin öneminin gelecek mimariye de yön verebileceği düşüncesiyle, ilk kez Sedat Çetintaş, 1933 yılından başlayarak Bursa ve Edirne'de çalışmış, 49 levhadan oluşan rölöveler hazırlamıştır. Çetintaş'ın rölöveleri, 1935 yılı Nisan ayında Ankara'da sergilenmiştir. Madran, E., (1996). "Cumhuriyet'in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi- I". ODTÜ MFD (16:1-2), 59-97, s. 71- 72.

⁴⁵ İlk kazı tecrübesi Ankara'ya 18 km uzaklıkta bulunan Ahlatlıbel mevkinde Hamit Zübeyr Koşay tarafından yapılmıştır. Atatürk, 5 Mayıs 1933'de kazı alanına gelmiş, ve burada 1 saat kalarak incelemelerde bulunmuştur. Aynı zamanlarda Remzi Oğuz Arık'ın başkanlığında Ankara Karalar mevkinde de kazı çalışması devam etmiştir. Cumhuriyet'in 10.yıldönümü olan 1933'de, Türkiye'de başka bölgelerde de kazı çalışmaları başlamıştır. Bunlardan bazıları; Amerikalı Prof. Blegen Troia kazısı, Alman Dr. Kurt Bittel Boğazköy kazısı, Almanlar'ın takibinde olan Bergama kazısı, Fransız Prof. M.Delaporte Malatya Aslantepe kazısı ve Prof. Keil'in İzmir Müzesi Müdürlüğü yönetiminde yürüttüğü İzmir Namazgâh kazısı, 1934'de Larissa ve Niğde- Göllüdağ kazıları da dahil olmuştur. 1935'de ise İngiliz Miss Winfriend Lamp Sandıklı Kusura kazısı, Amerikalı Miss Hetty Goldmann Tarsus Gözlükule kazısı, Alman mimar Schneider Ayasofya Avlusu kazısı, İskoç James Huston Baxter Sultanahmet kazısı, Amlan Alfons Maria Schneider İznik kazısı, Alman Zeignaus Bergama kazısı ve Avusturyalı Josep Keil Efes Belevi kazılarında görev alan yabancı bilim adamlarıdır. Gerçek, F., (1999). Türk Müzeciliği, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 156- 157.

⁴⁶ Türk Tarih Kurumu'nun başlattığı kazıların devamlılığın sağlanması ve bütçesel sıkıntılar yaşamaması için Atatürk, kendi kurduğu vakfından Türk Tarih Kurumu'na bütçe ayırmıştır. Kazılara büyük önem veren ve bu husus da çok hassas davranan, Mustafa Kemal Atatürk ayrıca hazırlamış olduğu vasiyetnamesinde vefatından sonra kendi kişisel mirasından kalan paradan her yıl düzenli olarak Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu'nun ödenek almasını istemiştir. Tarihe ve kültüre büyük önem veren, tarihin aydınlatılmasını isteyen ve bu konuda hiçbir mali sıkıntı yaşanmamasını

sahaları olan Ahlatlıbel, Karalar ve Göllüdağ kazılarında görev almıştır. Türk Tarih Kurumu 1935 yılından sonra, kendi bütçesi ve kendi üyeleriyle ilk kapsamlı milli kazı faaliyetlerinde bulunmuştur. Türk Tarih Kurumu'nun küçük kazı sahaları düşünülmeyecek olunursa, Ahlatlıbel kazısı kurum tarafından yapılan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk arkeolojik kazısıdır. Ahlatlıbel kazı mevkiisi, Atatürk'ün de yakın olarak takip ettiği ve sık aralıklarla ziyaret ettiği bir kazı sahası olmuştur. Hatta Atatürk kazı sahasıyla ilgili tespitler yapmış, bu tespitlerine bağlı olarak yönlendirmelerde bulunmuş ve de onun kazı yapılmasını istediği alanlarda değerli sanat eserleri bulunmuştur. Türk Tarih Kurumu kazı çalışmalarına başladığı andan itibaren, müzelere sayıları binleri bulan çok nadide eserler kazandırmış ve kazı buluntularına dair araştırmalarını yapmış olduğu yayınlarına aktarmıştır [5].

1934 senesinde müzecilik çalışmalarına ara vermeden devam edilmiştir. Maarif Vekaleti'ne bağlı Müzeler Müdürlüğü elinde az sayıda personel olmasına rağmen ülkede birçok konuya el atmıştır. Cumhuriyet'in ilanı ile beraber, müzecilik faaliyetlerine hızlı bir şekilde başlanmış ve ilerleyen süreçte de soluk kesmeden çalışmalara devam edilmiştir. Müzelerde 1929-1934 yılları arasında 287 uzman ve memur çalışmış, 1923 yılına kadar müzelerde 109.000 eser mevcutken, bu sayı 1934'te 759.000'e ulaşmıştır [50].

2.2.1 Türk Tarih Tezi

Türk Tarih Tezi'ne geçmeden önce, Türk resmi tarih anlayışını etkileyen bazı historiyoğrafi akımlarından yani Batı dünyasının tarihçiliği, Osmanlı'nın tarihselciliği ve Türk milliyetçi tarihçiliğinden bahsetmek gerekmektedir.

Türk resmi tarihi anlayışını etkileyen Batı dünyasından, bilhassa Fransız ve Alman tarihçiliğinde görülen romantik, idealist, pozitivist ve tarihselci akımlardır [82]. Historiyoğrafi bir disiplin olarak bu ülkelerde görülmüş ve tarih yazımı ile milliyetçilik arasındaki en sıkı ilişki de ilk olarak bu ülkelerin tarih düşüncesinde formüle edilmiştir. Fransa ve Almanya gerek Avrupa'daki diğer ülkeler, gerekse Avrupa dışındaki ülkeler için birer ilham kaynağı olmuşlardır. Fransız ve Alman

isteyen Atatürk sayesinde, arkeoloji bilimi Cumhuriyet Döneminde açılan üniversitelerimizde en çok gelişen bilim dallarından birisi olmuştur. Ünar, Ş., (t.y.). 1923- 1938 Yılları Arasında Türk Arkeolojisi, <https://www.academia.edu/6656276/>, s. 5.

historiyografi okulları Türkiye'deki yeni tarih yazımı akımlarının oluşmasında etkindirler. Cumhuriyet'in 10. yılında tarihin yeniden yazılması denemelerinde Aydınlanma filozoflarının ve Fransız romantik tarihçilerinin ne kadar büyük bir rol oynadığı görülmektedir. Fransızlar'ın etkisi ve bir taraftan da Almanlar'ın tarihlerini oldukça gerilere taşıyarak destansı bir ortam yaratma yönündeki teşebbüsleri Türk tarih yazımını etkilemiştir [82].

Özellikle 1930'larda Türk tarih yazımı üzerinde Fransızlar'ın pozitivist ve ahlaki tarihçiliği ile Almanlar'ın idealist ve devletçi tarihçiliğinin baskın tesiri görülmüştür. Türk tarihçileri, tarih yazımını sorunları olan bir düşünce akımından ziyade bir hükümet politikası olarak kabul etmişlerdir. Sergilenen bu tutum, 19. yüzyıl Osmanlı tarihçiliği geleneğinin devamı niteliğinde denilebilir. 1937'de yapılan İkinci Tarih Kongresi'nde her ne kadar bazı iktisat ve sosyal tarih örnekleri verilmiş olsa da, kongrenin geneline hakim olan yaklaşım arkeoloji ve antropolojiye önem veren yaklaşımdır. Bu sayede tarih öncesi dönemler sayesinde destansı kahramanlık hikayeleri daha kolay üretilebilecektir. Sonuç olarak, romantizm, pozitivism ve Alman historisizmi Cumhuriyet dönemi tarih yazımının ilk on yıllarının ilham kaynağı olmuştur [82].⁴⁷ Dünyayı etkileyen romantik akım Türkiye'deki ulusçu tarihçilikte büyük role sahiptir.⁴⁸ Cumhuriyet dönemi Türk tarihçiliğine tesir eden Alman tarihselciliği⁴⁹ ya da tarihçiliğinin devleti herşeyin üstünde bir irade olarak gören idealist ve devletçi nitelikleri, Türkiye Cumhuriyeti tarihçilik anlayışını nerdeyse 1940'lı yıllara kadar etkisi altına almıştır. Devleti yücelten Alman tarihçiliği, ulusu da yücelten bir felsefeye sahiptir ve geçmişin araştırılması için

⁴⁷ "Romantizm, tarihçilerin ulusal ülkülerini geliştirmeleri için bir moral güç yaratıyordu; pozitivism kısa vadeli siyasetin pragmatik ve laik hedefleri için gerekliydi ve nihayet Alman historisizmi "ideal-devlet-iktidar" özdeşliğini kafalarda yaratmak için çok uygundu." Behar, B. E., (1996). İktidar ve Tarih: Türkiye'de Resmi Tarih Tezinin Oluşumu, Afa Yayınları, İstanbul, s. 23.

⁴⁸ 18. Yüzyılın ortalarından başlayarak bir yüzyıl boyunca etkisini devam ettiren romantik akımın en önemli özelliği, geçmişin nostalji bir hayranlıkla yüceltilmesi olmuştur. Doğa yasalarına hayranlık besleyen romantikler tarihi, geçmişteki olgulara ve doğa yasalarına dayandırarak yorumlamışlardır. Bu doğrultuda yeni yöntemler geliştirmişlerdir. Behar, B. E., (1996). İktidar ve Tarih: Türkiye'de Resmi Tarih Tezinin Oluşumu, Afa Yayınları, İstanbul, s. 26.

⁴⁹ Alman historisizmi Doğu Avrupa ülkelerinde ve diğer doğu ülkelerinde oldukça etkili olmuştur. Ulusların kimliklerini vurgulayan bu anlayış, ulusların özgün değerlerine önem vermiştir. Bu tarihselci tutum, "mümkün olan en yüksek sayıda kişinin refahının, topluluğun tarihi kaderine" bağlı olarak ele alınması gerektiğini farz etmiştir. Behar, B. E., (1996). İktidar ve Tarih: Türkiye'de Resmi Tarih Tezinin Oluşumu, Afa Yayınları, İstanbul, s. 38.

zengin yöntemler icat etmiştir. Bilhassa Almanlar'ın Türkiye topraklarına yaptıkları arkeolojik- antropolojik çalışmalar ve bu çalışmalar için geliştirdikleri yöntemler, Türkler için ulusal geçmişlerini aydınlatan yeni bir ilgi alanı doğurmuştur [82]. Sonuç olarak, Türk milliyetçi tarih yazımında en çok etkisi olan Batılı akımlar romantizm, pozitivizm ve Alman idealizminin yarattığı tarihselciliktir.

Türk tarih yazımında batı dünyası akımlarıyla aynı seviyede etkili olan diğer bir gelenek ise, Osmanlı tarih yazımının yaratmış olduğu gelenektir. Osmanlı tarihçilik anlayışının Cumhuriyet tarihçiliğine hem üslup hem de anlayış olarak kuvvetli bir tesiri olmuştur [82]. Osmanlı tarih yazımının Cumhuriyet tarihçiliğine doğrudan yansıması tarihin siyasal meşruluk için yazılmış olarak kendini göstermesi şeklindedir. Bu meşruluğu sağlamanın kısa ve sağlam yöntemi ise, tarihi yapan ile yazanın aynı kişiler olmasıdır. Siyasal iktidarın bu doğrudan ilişkisi, hem kullanılan üslubta hem de tarih yazım anlayışında kendini göstermektedir. Gerek başarılar, gerekse başarısızlıklar bu dar çerçeve içinde hikayeleşmektedir. Bu tarihselcilikte anlatım, üslup ve zaman içerik olarak kendine dönüktür [82]. Bu kendine dönüklülük ve şimdiki zamanlılık Cumhuriyet tarihçiliğinde de görülmüştür. Bunun sebebi ise, bu tutumun siyasal kararları hızla alabilmek için uygun olmasından kaynaklanmaktadır. Tarih yazımı bir edebi anlatım biçimidir ve tarihçiliğin sorumluluğu yalnızca tarihteki önemli aktörlerin yani büyük siyaset adamlarının bir yansıma hikayesidir. Tarih kullanarak siyasalların sorgulanması geç Osmanlı Dönemi'ndeki nasihatnamelerde varlık göstermenin yanısıra bunlar iktidarı sorgulayan değil, padişahın yoluna ışık tutan bütünleyici ve koruyucu yapılar şeklinde kendini göstermektedir. Eleştirci tutumdan sıyrılan anlayışları, ve zamanı zamanlar ve mekanlar içinde bir aşama olarak görmeyişleri, Cumhuriyet tarihselciliğine bir kolaycılık, bir pragmatizm ve işlevsellik getirmiştir. Ama şunu belirtmek gerekir ki, Osmanlı'nın tarih yazımındaki tarz zenginliği aynı seviyede Cumhuriyet tarihçiliğinde olmamıştır. Laiklik ve pozitivizmin etkileri, diğer taraftan Osmanlı'dan uzaklaşma eğilimini beraberinde getirmiştir. Kısacası, Osmanlı tarihselciliğinde pozitif olan, zenginlik içeren nitelikler, Cumhuriyet tarihselciliğinde pek kendini göstermemiş, halbuki olumsuz özellikler ise özellikle siyasi sorunların üstesinden gelinmesi adına erken Cumhuriyet tarihçiliğinde süreklilik göstermiştir [82].

Türk milliyetçi tarihçiliğinin gelişiminde II. Meşrutiyet bir kırılma noktası olmuştur.⁵⁰ Türklüğün geçmişine olan merak, Meşrutiyet ile beraber eğitim alanında görülmeye başlanan laikleşme faaliyetleriyle beraber tarih çalışmaları üzerinde ikili bir tesir yaratmıştır. İlk olarak, milliyetçi duygular Osmanlı öncesi Türkler'in daha çok incelenmesi yönünde bir eğilim yaratmış, ikinci olarak da, laikleşme ve modernleşme tarih yazma ve araştırma methodlarının geliştirilmesini ve bu yöntemlerin yeni inşa edilmekte olan ulusal eğitim sistemi içinde yer almasını gerekli kılmıştır. Örneğin, Darülfunun'da, tarih bölümünde verilen derslerin sayısı artmış, Türk Tarihi, Yunan ve Roma Tarihleri, Güzel Sanatlar Tarihi, Ortaçağ Tarihi, Siyaset Tarihi vb. gibi müfredata birçok yeni tarih dersi eklenmiştir. Türk tarihinin araştırılması yönünde ve Türk kimliğine bağlı bir ulusçuluk anlayışına sadık birçok kurum oluşmuş ve bu kurumlar bu milliyetçi tutumlarını çıkardıkları yayınlara aktarmıştır [82].⁵¹ Özetlemek gerekirse, İkinci Meşrutiyet dönemi ile ortaya çıkan bu kurumlar ve yayınları Türk ulusunun gelişmesine büyük bir katkı sağlayacağına duydukları inançla, ulusçu ve bilimsel tarihi geliştirecek şekilde çalışmışlardır. Gerek bu dönem çıkan dergiler, gerekse kitaplar olsun tarih alanında yapılan çalışmaların ve özgün araştırmaların sayısını arttırmıştır. Bu durum, dolayısıyla Türklük alanında yapılan çalışmaların da çoğalmasına sebep olmuştur. Bütün bu çalışmalar, Cumhuriyet dönemi tarihselciliğinin temelini oluşturmaktadır [82].

Tüm bu süreç ve içerisinde yapılan çalışmalar, zamanla resmi bir tarih görüşünün yani tezinin oluşmasına uygun ortam hazırlamıştır [81]. 1930 yılında, daha önce bahsi geçen Türk Ocakları olarak adlandırılan teşkilat, bu dönemde oynadığı aktif

⁵⁰ 1908 anayasasında yapılan değişiklikler siyasal ve sosyal hayatta liberalleşmeye sebep olmuştur. Bu dönemde birçok gazete, dergi ve süreli yayın çıkarılmaya başlanmış ve birçok farklı siyasal örgütler kurulmuştur. Reformlara karşıt bir zihniyetin hakim olduğu ve dinci hareketlerin yaygın olduğu bir zamanda modernleşme ve dini yönetimden uzaklaşma yolunda önemli bir yol katedilmiştir. Dolayısıyla önceden başlayan Türkçü faaliyetlerle mutabakat sağlanmıştır. Behar, B. E., (1996). İktidar ve Tarih: Türkiye'de Resmi Tarih Tezinin Oluşumu, Afa Yayınları, İstanbul, s. 78.

⁵¹ Türk milliyetçiliğini esas alarak 1908'de kurulan ve 1911'e kadar faaliyet veren "Türk Derneği" ve yedi sayı çıkardığı "Türk Derneği" adlı dergi; Osmanlı İmparatorluğu'nun detaylı bir tarihinin yazılması ve Osmanlı Tarihi ile alakalı belgelerin yayınlanması için 1909'da kurulan "Tarih-i Osmani Encümeni" ve 1910-1928 yılları arasında yayınladığı "Tarih-i Osmani Encümeni Dergisi", sosyoloji ve çağdaş bilimsel yöntemlere duyulan ilgi doğrultusunda kurulan "Asar-i İslamiye ve Milliye Tedkik Encümeni" ve bu encümenin yayın organı olan "Milli Tetebbular Mecmuası", 1912'de kurulan ve bu teşkilatlar içinde en uzun soluklu ve en etkili olanı "Türk Ocakları" ve yayınladığı "Türk Yurdu Dergisi"dir. Behar, B. E., (1996). İktidar ve Tarih: Türkiye'de Resmi Tarih Tezinin Oluşumu, Afa Yayınları, İstanbul, s. 79- 83.

rolle karşımıza bir kez daha çıkmaktadır. 1930'da Türk Ocakları tarafından yapılan ve Atatürk'ün son olarak katıldığı kurultayda, söz hakkı isteyen Afet İnan'ın konuşması kültürel tarihimizi derinden etkilemiştir. Sözleri şöyledir:⁵²

"Türk brakisefal ırkı Anadolu'da ilk devlet kuran bir millettir. Bu ırkın kültür yurdu ilk zamanlarda, iklimi müsait olan Orta Asya'da idi. İklim tabii şartlar dahilinde değişti. Taşı cilâlamayı bulan, ziraat hayatına erişen, madenlerden istifadeyi keşfeden bu halk kütlesi, göç etmeye mecbur kaldı. Orta Asya'dan şarka, cenuba, garpte Hazar Denizinin şimal ve cenubunda olmak üzere yayıldı. Gittikleri yerlere yerleştiler. Kültürlerini oralarda kurdular. Bazı mıntıklarda otokton oldular, bazılarında otokton⁵³ olarak diğer bir ırk ile karıştılar. Avrupa'da tesadüf ettikleri ırk tipi dolikosefal⁵⁴ idi. Irak, Anadolu, Mısır, Ege medeniyetlerinin ilk kurucuları Orta Asyalı brakisefal⁵⁵ ırkın mümessileridir. Biz bugünkü Türkler de onların çocuklarıyız. İşte Atatürk'ün tarih tezi kısaca böyle hülasa edilebilir."

Aksaray delegesi olarak toplantıda konuşan Afet İnan'ın "Türk Tarih Tezi" olarak nitelenecek bir tezin görüşlerini dile getirmesi, bir önerge vererek Türk tarih ve medeniyetinin ilmi surette araştırılmasını yapmak üzere bir heyet kurulmasını talep etmesi ve sonuçta Türk Tarih Heyeti'nin kurulması, Türk Ocakları'nın o dönem attığı en önemli adımlardan biridir [33]. Kurulan Türk Tarih Heyeti'nin içinde tarihçilerle beraber İstanbul Müze Müdürü Halil Ethem, Ankara Etnografya Müzesi Müdürü Hamit Zübeyr ve bu müzenin uzmanı Macar asıllı bir türkolog ve müzeci olan Gyula Mészáro gibi müzeciler bulunmaktadır. Türk Ocakları Merkez reisliği görevinde bulunan Reşit Galip, Türk Tarih Tetkik Cemiyeti umumi katipliği ve Türk Dili Tetkik Cemiyeti başkanlığı vazifelerini de yürüterek "Türk Tarih Tezi"nin önemli savunucuları arasında yer almıştır [34].

Atatürk'ün tarih tezi, Selçuklu ve Osmanlı bir tarafa, Hititler'e hatta Sümerler'e kadar gitmiş, kısacası Orta Asya ekseninde biçimlendirilmiştir. Bu tez ile Hititler ve

⁵² İnan, A., (1939). "Atatürk ve Tarih Tezi", Belleten, Cilt 3, Sayı 10, s. 245- 246.

⁵³ Otokton: Yerli. (<http://www.tdk.gov.tr>).

⁵⁴ Dolikosefal: Uzun kafalı. (<http://www.tdk.gov.tr>).

⁵⁵ Brakisefal: Kafatasının genişliği ile uzunluğu hemen hemen eşit olan, (<http://www.tdk.gov.tr>).

Sümerler'in Türk oldukları, Etrükslerin Türkler ile aralarında bir kan bağı olduğu, bütün uygarlıklarının Orta Asya'dan doğduğu ve Türkler'in bu uygarlığı dünyanın her yerine götürdüğü savı tartışılmıştır [81]. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde milliyetçilik olgusu ile milliyetçi dilin yükselmesi beraberinde tarihe ait yeni bir kabul ve müşterek doğrular anlayışının varlığını gerekli kılmıştır. Sonuçta, devletin desteğiyle ve denetimiyle istediği şekilde yön verdiği bir tarih yazıcılığı dönemi başlamıştır. "Türk Tarih Tezi" olarak adlandırılan bu tarih yazımı projesi, resmi tarihçiliğin en belirgin örneğidir [83]. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde tarih, Türk ulusalcıları tarafından kimliğin anlatısı ve hikayelendirilmesi olarak kullanılan en önemli araç olmuştur. Tarihin yeniden yazımında, Türkler'in devlet olmasına ve bilhassa Türk kültürel mirasının antikitesine, değerlerine itinalı bir vurgu yapılmıştır. Söz konusu tarih yazımının ve Erken Cumhuriyet Dönemi Türk milliyetçiliğinin asıl tartışması, Osmanlı öncesi geçmişi daha ayrıcalıklı kılan bir felsefeye dayanmaktadır [83].

2.2.1.1 Halkleri'nin Kuruluşu

1932 senesinde, bu sefer bambaşka bir örgütün Türk kültürünü korumak ve geliştirmek adına üstelik de halka dayanan bir yapılanma ile karşımıza çıktığı görülmektedir. Türk Ocakları'nın 1931'de kapatılmasından yaklaşık on ay süre sonra yani 19 Şubat 1932'de kurulan Halkevleri, ocağın oynamış olduğu tarihsel role değer vererek, Türk Ocakları'nın bilgi, birikim ve deneyimini yerli yerine oturtmaya hassasiyetle özen göstermiştir. Halkevleri bünyesinde çıkan "Ün" dergisinde yayınlanan bir yazıda Türk Ocakları'nın hatırasına duyulan saygı belirtilmiş, Ocaklar'ın tarihsel işlevleri vurgulanmış, ve Halkevleri'ne geçiş gerekçeleriyle beraber belirtilmiştir [40].⁵⁶

⁵⁶ Bu gerekçelerden bazı satırbaşları şöyledir:

"...Birinci Dünya Harbi içinde geliştirdiği sınır dışına doğru meyil ve heyecanlardan kendini kurtaramayan Türk Ocağı zihniyeti yerini başka müesseselere terk etmek zorunda kaldı ve teşekkül kendi kendini lağv etti. Ciddi bir hazırlıktan sonra 1932 yılında Halkevleri kuruldu."

"Türk Ocakları tarihi vazifesini yapmış milli bir müessesedir. Onun çatıları altında çalışmış insanların yurt severlikleri, fazilet ve hizmet duyguları söz götürmez..."

"Sadece bir kültür organı olarak doğan Türk Ocakları, Balkan hezimetini sonunda Birinci Dünya Harbi içinde ve Milli Mücadele yıllarında tamamen siyasi bir hüviyet almıştı. Ancak memleket yabancı istiladan kurtulup politika yalnız bir parti işi olunca Ocakların bu hüviyetinin muhafazası güçleşmişti. Böylece kültür işini dün ile bugünü ve yarını ile tamamen politika dışında tutacak bir teşekküle ihtiyaç vardı. İşte Halkevleri bu ihtiyaçtan doğmuştur." Arıkan, Z., (1999). "Halkevleri'nin Kuruluşu ve

Türk ulusunun kültürel değerlerini ortaya koyarak, devletin yetersiz kaldığı durumlarda halkın gönüllü gücünü seferber ederek, bunları ülke düzeyinde örgütleyen Halkevleri, Cumhuriyet döneminde ülkenin sosyal ve kültürel kalkınmasında, Cumhuriyet'le aktarılan değerlerin geniş halk kitlelerine ulaşmasında önemli bir vazifeyi yerine getirmiştir [41]. Halkevleri ve bünyesinde çalışan odalar sayesinde, Anadolu'nun kent, kasaba ve hatta köylerine kadar çağdaş bilimin ışığı girmiş, memleketin her köşesinde yayınlanan halkevi dergileri ise bu ışığı yayan en önemli araçlar haline dönüşmüştür. Halkevlerinin tarih, edebiyat, güzel sanatlar ve folklor gibi alanlarda yürüttüğü faaliyetler, milli değerleri yarına taşıyan büyük ve tarihsel değeri yüksek bir rol oynamıştır [23]. Halkevleri cumhuriyet ve modernleşme düşüncesini toplumla buluşturmayı hedefleyen teşkilâtlardır. Mustafa Kemal Atatürk dönemi Aydınlanma felsefesini derinlemesine çözümlemiş olan Prof. Macit Gökberk ise, Halkevleri'nin Aydınlanma hareketi içinde büyük bir paya sahip olduğunu yaptığı şu açıklamalarla vurgulamıştır [42]:

“Yine Atatürk'ün kurduğu halkevleri, Cumhuriyet'in dünya görüşünü aydınlar aracılığıyla halka kadar indirme girişimi ve denemesidir. Halkevleri pratik becerilerin kazanıldığı yerler olmaktan çok, türlü sanat dallarındaki çalışma ve gösterileriyle, yöre tarihi ve kültürü üstündeki araştırmalarıyla, çeşitli konulardaki konuşmalarıyla bilinçlenme yerleriydi; yeni çağdaş yurttaş'ı yetiştirmeye yardımcı olan odaklardı.”

Halkevleri etkinliklerini, sosyal reformları benimsetmek ve modernleşmeyi tesis edecek kültür- sanat etkinliklerini yürütmek olarak iki ana misyon üzerine şekillendirmiştir [38]. Bu prensiple, 1932 tarihli il Halkevleri Talimatnamesi'nde vatandaşların dikkatini çekmek ve toplumun her kesiminden bireylerin ilgi duydukları alanlara yanıt verebilmesi, Cumhuriyet ile gelen çağdaş olma ilkesi doğrultusunda halkın eğitilebilmesi ve buna bağlı olarak da kendisine uygun bir çalışma alanı seçebilmesi için Halkevleri'nin kuruluşunda dokuz farklı şube halinde örgütlenmesi kabul edilmiştir [43]. Halkevleri'nin bu şubeleri Dil, tarih ve edebiyat

Tarihsel İşlevi”, Atatürk Yolu Dergisi, Cilt.VI, S.23, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 261-281, s. 266- 267.

şubesi, Güzel sanatlar şubesi, Temsil şubesi, Spor şubesi, Sosyal yardım şubesi, Halk dershaneleri ve kurslar şubesi, Kütüphane ve yayın şubesi, Köycülük şubesi, Müze ve sergi şubeleri olarak tanımlanmıştır [44]. Halkevleri'nin en önemli kolları Tarih şubesi ile Müze ve Sergi şubesidir.⁵⁷ Remzi Oğuz Arık bu hususla ilgili yaptığı değerlendirmelerde şu sözleri sarfetmiştir [45]:

"Tarih için ne düşünürsek düşünelim onun geniş nüfuzunu azaltmak imkansızdır. Milletleri ne tarih okumaktan, ne tarihi okutmaktan, ne de tarih için büyük çalışmalar yapmaktan alıkoymak akla gelebilir."

"Diğer yandan yine arkeoloji de Halkevlerinin ilgi alanına girmekte olup ilk dönem tarihi belgelendiren bir yapıya sahiptir."

Tarih ve Müze/sergi şubeleri bağlı oldukları bölgelerde tarihe ışık tutacak araştırmalar yaparak, milli tarihe katkı sağlamak, tarihi anıtları korumak, höyük gibi yerleri ilgili mercilere bildirmek, milli kültür ve etnoloji ile ilgili belgeleri toplamak, halk arasında billinen masal, türkü, adet, anane, merasimler, halk sanatı ve eşyaları kısacası halkın maddi ve manevi değerlerini derlemek ve yayınlamak, milli ve mahalli tarihi konferanslar aracılığı ile geniş halk kitlelerine ulaşmak, tarihi vesikâlar toplamak, tarihi yapıların ve sanat eserlerinin korunması hususunda yardımcı olmak, tarih tezinin halk arasında giderek yayılması ile beraber yeni ve yerel savlarla tezin güçlenmesini sağlamayı ilke edinmiştir. Ayrıca Halkevi'nin tarih kolu, bulunduğu yerin sınırları dahilinde bulunan tarihi eserleri korumayı, bu eserlerin değeri ve önemi hakkında yöre halkını ve memurları bilinçlendirmeyi önemli bir vazife olarak kabul etmiş, bu doğrultuda faaliyetlerde bulunmuştur. Halkevleri, yerel olarak yaptıkları araştırmaların yayınlanmasını ise Türk Tarih Kurumu ile beraber yapmıştır [23]. Ülkenin tarihi mirası olan abideler ve sanat eserleri ağırlıklı olmak üzere birçok mevzuda halkı bilgilendirmek amacıyla sergiler

⁵⁷ Müze ve sergi şubesinin görevleri şöyledir:

"Halkevinin bulunduğu yerde resmi müzeler varsa onları zenginleştirmeye, eksiklerini tamamlamaya, yoksa bunların kurulmasına çalışmak; Armağan yoluyla veya para imkânları varsa satın almak suretiyle tarihi değeri olan eski eserleri ve Türk etnografya belgelerini toplamaya çalışmak; Tarihi eserlerin ve anıtların korunmasına çalışmak; Zaman zaman sanat ve ürün sergileri açmak," Halkevleri bilhassa bu son maddede etkin olarak çalışmıştır. Birçok farklı temada başarılı sergiler organize etmiştir. Erzincan, T., (2007). Cumhuriyetin Kuruluşundan 1950'Ye Sergiler ve Müzeler İlişkisi (yayımlanmış yüksek lisans tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 17.

açmıştır. Buna ek olarak, müze kılavuzlarının yazılması, bağlı oldukları yere ait tarihi eserlerin, mimari anıt ve kitabelerin doğru bir şekilde tanıtılması ve harabelerin tespit edilmesi hususlarında çalışmalar yapmıştır [46].

Halkevleri talimatnâmesinde sergiler konusuna verilen öneme ilave olarak, Halkevleri'nin müzecilikle ilgili çalışmaları da karara bağlanmış, buna göre Halkevleri'nin arkeoloji müzeleri kuramayacağı, çünkü bunun uzmanlık isteyen bir iş olduğu kanaatine varılmıştır. Zaten devlet arkeolojik eserlerin korunması ve sergilenmesi için uzmanlar yetiştirmiştir [38]. Dolayısıyla Halkevleri'nin Müze Kolları olarak çalışan birimi, kendi haline bırakılmış milli etnografya vesikâlarını arayarak bunları bir araya getirmek, mahalli müzeler kurulmasına veyahut da bulundukları yerde kurulmuş olan Resmi Müze'nin zenginleşmesine katkı sağlamak, mahalli, milli, tarih ve umumi konular hakkında yazılar yazmak, konferans düzenlemek ve sergi organizasyonları gerçekleştirmekle yükümlüdür [47]. Bütün bunlar sayesinde halka rahatlıkla ulaşabilmek mümkün olacak, halk mahalli tarih hakkında yapılan araştırma ve inceleme sonuçları hakkında bilgilendirilecektir. Ayrıca Müze Kolları, tarihi eser ve abidelerin muhafazaları hususuna ayrı bir önem vermiş, müzelerde teşhir edilecek kıymetli eserleri toplamış ve müzelerin korunmasının yanında müzelerin ihtiyaçlarının giderilmesi gibi konularda büyük gayret sarf etmişlerdir [48]. Bütün bu aktiviteler, Halkevleri'nin faaliyet raporlarında açıkça ortaya konulmuştur.⁵⁸ Halkevleri en hızlı gelişimini 1932- 1940

⁵⁸ 1933 senesi faaliyet raporlarına göre halkevlerinin müzecilik hususunda etkin faaliyetlerde bulundukları anlaşılmaktadır. Örneğin; 1933 yılı içinde Afyon Halkevi bir halk müzesi açmış, Ankara Halkevi bir inkılâp müzesi açma yolunda girişimlerde bulunmuş, Aydın Halkevi bir sıhhi müze kurmuş, Balıkesir Halkevi ileride açacağı şehir müzesi için malzeme toplamaya başlamış, Bursa Halkevi bir inkılâp müzesi kurmuş, Gaziantep Halkevi İstiklal Savaşı hatıralarına yönelik bir müze kurma hazırlıklarına başlamış, Kayseri Halkevi bir müze kurmuş, Diyarbakır Halkevi ise bir şehir müzesi kurmak için malzeme toplamış ve Zonguldak Halkevi de şehir müzesi açma hazırlıklarına başlamıştır. 1934'deki raporlara göre, Aydın Halkevi'nin bir kıyafet müzesi kurma yönündeki hazırlıkları, Balıkesir Halkevi'nin müze kurma yönündeki faaliyetleri, çalışmaları, Gaziantep Halkevi'nin silahlar ve milli kıyafetlerin teşhiri için müze kurma gayreti, İzmir Halkevi'nin müze kurma hazırlıkları, Isparta Halkevi'nin bir etnografya müzesi kurma yönündeki girişimleri, Kocaeli Halkevi'nin müze açma hazırlıkları, Maraş Halkevi içinde küçük bir müze açılması, Samsun Halkevi'nin şehir müzesi kurma yönündeki çabaları girişimleri dikkat çekicidir. Halkevleri'nin son faaliyet raporları 1935 tarihli olup, bu raporlara göre ise Elazığ Halkevi'nin 49 parçalık bir esenlik müzesi kurduğunu, İnegöl Halkevi'nin müze temeli attığı, Isparta Halkevi'nde bir müze açıldığı, Niğde ve Tire Halkevleri'nin müze kurma yönündeki faaliyetlerinden bahsedilmektedir. Erzincan, T., (2007). Cumhuriyetin Kuruluşundan 1950'Ye Sergiler ve Müzeler İlişkisi, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 19.

yılları arasında göstermiş, 1931- 1951 yılları arasında ise Londra'daki şubesi dahil sayıca 479'a ulaşmıştır [49]. Halkevleri de aynen Türk Ocakları gibi yaptığı birçok çalışmanın yanında müzeciliğe çok büyük katkılar sunmuştur. Üstelik de bunu dönemin zorlu koşullarına rağmen başarmış, sanatı ve müzeciliği halkın her bir ferdine benimsetmek için büyük uğraşlar vermiştir.

2.2.1.2 Türk Tarih Kurumu'nun Kuruluşu

Türk Ocakları'nın 1931 Nisan'ında kapatılmasının hemen ardından, "Türk Ocakları Türk Tarihi Tetkik Heyeti" 15 Nisan 1931'de müzeciliğin gelişimine kayda değer tesiri olan "Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti"⁵⁹ adı altında bağımsız bir teşkilâta dönüşmüştür. Türk Tarihi'nin kaynaklarını araştırmak ve bu tarihin geçmişine ışık tutacak belgeleri derlemek maksadıyla kurulmuştur.⁶⁰ 1935 yılında adı "Türk Tarih Kurumu" olarak değiştirilmiştir. Atatürk, 14 Şubat 1932'de kuruma iki önemli görev vermiştir. Bunlardan ilki; "Türk tarihinin Ana Hatları Kitabı"nın yeniden yazılması, ikincisi de "I. Türk Tarih Kongresi"nin toplanmasıdır. Kurumun bünyesinde

⁵⁹ Direkt alıntı: "Türkiye Cumhuriyeti, Türk kültür faaliyetleri çerçevesinde milli tarihe büyük önem vermiştir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Türk yurdunu ve istiklalini kurtardıktan sonra ilk olarak, dünya tarihine hakiki milli tarihi de göstermek istemiştir. Türk milletinin tarihini ilmi belgelerle tespit ve elde edilen verileri yayınlamak amacıyla kurduğu Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'ni himaye altına almıştır. Atatürk'ün öncülüğünde ve Türk geçmişinin zenginliğinden ilham alan cemiyet, gece gündüz çalışarak Atatürk'ün çizdiği anahatlar üzerinde Türk tarihini araştırmış ve gelecek nesillere önemli bir miras olarak dört ciltlik bir tarih kitabı yayınlamıştır. Sadece Türk tarihine değil, aynı zamanda dünya tarihine de ışık tutan ve tarihe yeni bir anlam kazandıran bu kitapların okullarda ders kitabı olarak okutmak vazifesini ise Türk öğretmenleri üzerlerine almıştır. Dolayısıyla cemiyetin Türk tarihi hakkında yaptığı araştırmalar hakkında bilgi vermek ve okullardaki tarih derslerinde yeni uygulanacak yöntemler ile ilgili ortak bir görüş birliğine varmak amacıyla Maarif Vekaleti ve Türk Tarih Tetkik Cemiyeti el ele vermiştir. Ve bu bağlamda 1932 senesi Temmuz ayında Ankara'da Türk Tarih Kongresi toplanmıştır. Hayattaki asıl amaçlarını bu vazifeye adanmış yüzlerce meslektaş, memleketin her yerinden Ankara'ya gelerek Atatürk'ün yarattığı samimi bir çalışma ortamı içinde 9 gün boyunca çalışarak, memleketlerine Türk milli tarihine hizmet etmek üzere dönmüşlerdir." Bilgen, Ç., (2014). *Erken Cumhuriyet Dönemi'ne Ait Bir Kitap Taslağı: Tokat Kent Tarihi Çalışmaları Tokat Müzesi Örneği, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 11-12.*

⁶⁰ 1931 Nisan'ı başlarında Türk Ocakları'nın kapatılması üzerine, "Türk Ocağı Türk Tarihi Tetkik Heyeti" türesel vasfını yitirmiştir. Aynı kurul o dönem var olan dernekler kanununa göre İçişleri Bakanlığı'na başvurarak 15 Nisan 1931'de "Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti" kurulmuştur. Dil devriminin ardından cemiyetin adı, Atatürk tarafından "Türk Tarih Kurumu" olarak değiştirilmiştir. Kurucu üyeler arasından bazıları kurumun da başkanlığını yapmış olan Yusuf Akçura, Hasan Cemil Çambel, Şemsettin Günaltay, Hikmet Bayur, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Halil Ethem Eldem, Afet İnan, Sadri Maksudi Arsal, Reşit Saffet Atabinen, Mükrimin Halil Yinanç, Hamit Zübeyr Koşay ve başka önemli kişiler yer almaktaydı. Önceleri dar bir kadroya sahip olan Türk Tarih Kurumu, 1940'lı yıllardan sonra kendi alanlarına iyi eğitim görmüş bilim insanlarıyla genişletilerek Atatürk'ün özlem duyduğu seviyeye ulaşmıştır. Yıldırım, R., (1996). Atatürk'ten Günümüze Eskiçağ Tarihi ve Arkeoloji Çalışmaları, Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi, Cilt 2, Sayı 6, 33- 47, s. 33- 34.

sürdürülen “Tarih Tezi” çalışmaları aslında bağımsızlık savaşının kültürel boyuta taşınmış hali vasfındadır ve amacı Türk kimliğini ortaya çıkarmaktır. Ayrıca Türk Tarih Tezi, milli anlayış ekseninde bir tarih görüşünü bağımsız kılmak ve Türkler’in medeniyetin dışında tutulduğu savlarına karşı, her alanda Türk uygarlığının aranmasının gerekliliği ve Anadolu toprakları üzerindeki asılsız tarihsel iddiaları çürütmek gibi ilkeler doğrultusunda şekillenmiştir [37].

Türk Tarih Kurumu, kültürel sahadaki çalışmalarıyla adından söz ettirmiş, düzenlemiş olduğu sergilerle topluma tarih bilincini kazandırmayı ilke edinmiştir. Tüm bu etkinlikler için Kültür Bakanlığı’nın Türk Tarih Kurumu’na oldukça kapsamlı bir program uygulattığı görülmektedir. Türk Tarih Kurumu’na bu programın uygulanmasında fakülteler, okullar, akademiler, müzeler, devlet kurumları, uzmanlar ve halk yardımcı olmuştur. Programda “Eski Eserler ve Müzeler” konusu da geniş yer bulmuş, müzeciliğe dair yapılmak istenenler net bir şekilde belirlenmiştir. Bu doğrultuda ülkede yer alan ulusal tarihi eserlerin korunmasına ve tarihi belgelerin toplanmasına çalışılacaktır [38]⁶¹:

Türk Tarih Kurumu’nun üç aylık periyotlar halinde yayınladığı en önemli eserlerden biri de “Belleten” isimli dergidir. 1937 yılının Ocak ayından itibaren yayınlanmaya başlayan dergi, tarih, arkeoloji ve antropoloji gibi alanlarda yürütülen çalışmalara önem vermiştir. Dergiye “Belleten” ismini Atatürk vermiş ve ayrıca bu dergi Atatürk’ün son gördüğü eser olmuştur. Belleten dergisiyle yapılmak istenen, Türk araştırmacıların yayınlarını ve çalışmalarını sadece Türkiye’ye değil, tüm dünyaya tanıtmaktır. Bilimsel ve özgün çalışmaların yayınlandığı dergi sayesinde, ülkenin ilim ufku genişlemiş ve tarih bilimi de bu sayede gelişmiştir. Dergi sayesinde

⁶¹ Bu doğrultuda şunlar gerçekleştirilecektir: “Ulusal tarih tezimizin ilmi utkusunu elde etmeye yarayacak tarihsel kanıtları kapsayan, tehlikeli, nemli yerlerde dağınık ve yığın halinde duran bütün belgeleri, el yazmalarını, kitabeleri, vakfiyeleri devlet merkezinde kurulacak modern, geniş bir binada toplamak ve en yeni teknik usullerle sınırlamak ve düzenlemek; Yurt içinde dağınık bir halde açıkta duran tarihsel eserleri harap edilmek, çalınmak, satılmak, kaybolmak ve zamanla kendi kendine bozulmak tehlikelerinden korumak için, hükümetçe bütün tedbirleri almak; Günlük gazete ve dergilerde yaptırılacak sürekli, dokunaklı, halka özgü yayınlarla bu ulusal, tarih mallarını, asıl iyesi olan Türk halkına korutmak; Ankara, İstanbul, Bursa, İzmir, Edirne, Kayseri, Sivas’ta ve baska yerlerde belli devirlerin kültür eserlerini toplayarak, bunları birer “eski eserler ve anıtlar müzesi” haline koymak, ayrıca Ankara’da ve başka merkezlerde devrim müzeleri kurmak; Yurt içindeki ve dışındaki önemli kazı ve açım yerlerine geziler hazırlayarak, tarihsel eserler ve anıtlar üzerinde ilmi araştırmalar yapmak,” Erzincan, T., (2007). Cumhuriyetin Kuruluşundan 1950’ye Sergiler ve Müzeler İlişkisi, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 30.

organize edilen ulusal ve uluslararası kongreler ile Belleten'in kültür hayatımızda özel bir yeri vardır [81].

2.2.2 1935'e Kadar Olan Dönem İçinde Müzecilikle İlgili Kanun ve Yönetmelikler ve 2530 Sayılı Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu

1925 senesinde, müzeciliği özellikle korumacılık bağlamında alakadar eden Maarif Vekaleti Hars Heyeti tarafından hazırlanan İcra Vekilleri Heyeti (Bakanlar Kurulu) kararname önemlidir [5].⁶² Cumhuriyet döneminde Maarif Vekalet teşkilatına dair ilk kanun 1926 senesinde çıkarılmıştır. 27 madde olarak oluşturulan, 22 Mart 1926 tarih ve 789 sayılı bu kanunda sadece 24. Maddede müzelerle ilgili kayıt bulunmaktadır [5]. Bu madde şöyledir: *“Türkiye’de yapılacak resmi mektep binaları, kütüphaneler ve müzeler, ancak Maarif Vekaleti’nin ilk hazırladığı projeler dairesince yapılır.”*

Ülkede yeni müzelerin açılması ve geliştirilmesi temelde Kültür Bakanlığı’na aitse de, başka kurumlar da bu görevi üstlenmişlerdir. Şöyle ki, 3 Haziran 1930 tarihli ve 1580 sayılı “Belediyeler Kanunu” belediyeleri halk müzeleri açmak yönünde görevlendirmiştir. Fakat, İstanbul’daki “Belediye Müzesi” dışında ciddi bir belediye müzesi görmek mümkün olamamıştır [6].

Maarif Vekaleti’nden Maarif Müdürlükleri’ne müzelerin belge ve kayıt yapma hususuyla ilgili oldukça kritik önem arz eden 24.07.1931 tarihli nizamname gönderilmiştir [30].⁶³ Bir diğer önemli genelge, Âsar-ı Atika ve Müzeler Dairesi

⁶² Kararname şöyledir: *“Türkiye Cumhuriyeti içerisinde çeşitli kişilerin elinde mevcut olan hat, tezhip ve minyatür gibi değerli eserlerin, lisan hazinelerinden sayılan yazmalarla, tarihi değeri bulunan etnoğrafyaya ait eşyanın her ne surette olursa olsun dışarıya ihracının kesin surette yasaklanmasını ve bu gibi eserlerin müze ve kütüphaneler için satın alınmasını sağlamak amacıyla maarif vekaletince her yılın bütçesine yeterli ödenek konulması ve eserlerin değerlerinin taktiri için uzman heyet çalıştırılması ve dışarıya kitap satılıp ve kaçırılırken gümrük idarelerince tutulduğu takdirde sorumlularının, ceza kanunun 138. maddesi gereğince cezalandırılmak üzere mahkemeye sevk edilmesi ve eserlerin müsadere olunması ve yabancılara veya dışarıya satılırken gören veyahut işiten bilumum memurların ve şahısların durumdan hükümeti haberdar etmekten sorumlu tutulması ve ihbar edene maarif vekaletince yeterli miktarda nakdi mükafat verikmesi ve söz konusu eserlerin ihracını kayıtsız şartsız önleyecek kanun tasarılarının adı geçen bakanlıkça hazırlanması, tanzim edilmesi, teklif edilmesi maarif vekaletinin 19 Ağustos 1925 tarih ve hars müdüriyetinin 5356-1460 sayılı yazısıyla yapılan teklif üzerine İcra Vekilleri Heyeti’nin 26 Ağustos 1925 tarihli toplantısında uygun görülmüş ve kabul edilmiştir.”* Gerçek, F., (1999). Türk Müzeciliği, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.154.

⁶³ Bu nizamnamenin maddeleri için Bknz: Gülekli, N. C., (1948). Eski Eserler ve Müzelerle İlgili Kanun Nizamname ve Emirler, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, s. 94- 95.

tarafından hazırlanıp 19.12.1931 tarihinde Maarif Vekili Esad Sagay tarafından valiliklere gönderilen yine müzelerin kayıt ve belgeleme yapmalarının ehemmiyetini gözetten maddelerle hazırlanan genelgedir [23].⁶⁴

10 Haziran 1933 yılında çıkarılan Maarif Vekaleti'nin "Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Kanun" ile bünyesinde "Müzeler Müdürlüğü" birimi oluşturulmuş, müdürlüğe bir Müdür, bir Arkeolog, bir Mümeyyiz ve iki katipten oluşan bir kadro tayin edilmiştir. Kanunun 16. Maddesinde müdürlüğün görevi, *"tarihi ve bedii kıymeti haiz eserlere mahsus müzelerin, idare, tesis ve idameleri, tarihi abidelerin muhafaza ve tamir işleriyle iştigal, arkeolojik hafriyat için vaki müracaatların tetkik ve hafriyata nezaret etmek"* olarak belirtilmiştir [30]. 1933 yılında oldukça vahim bir halde bulunan mezarlıklarla ilgili de bir karar alınmış, ve mezarlıklar da müzeciliğe kazandırılmış eserler olmuştur. Maarif Vekaleti'nin 26.06.1933 tarih ve 174 sayılı genelgesinde mezar taşlarının gerek tarihsel, gerek sanatsal ve etnografik niteliklerine değinilerek, özellikle park ve yeşil alanlar içinde bulunanların açık müze olarak faaliyet verip koruma altına alınması, ve kayda değer tarihsel öğeler içeren değerli mezar taşlarının da incelenerek müzelerde muhafaza altına alınmasına karar verilmiştir [19].⁶⁵ Yine Maarif Vekaleti'ne bağlı Müzeler Dairesi'nce, turistik amaçlı bir yayın için bilgi almak amacıyla küçük çaplı bir kültür envanter çalışması hazırlanması için valiliklere 17 Ekim 1933 tarihinde bir başka genelge gönderilmiştir [5].⁶⁶

⁶⁴ Genelge için Bknz: Bilgen, Ç., (2014). Erken Cumhuriyet Dönemi'ne Ait Bir Kitap Taslağı: Tokat Kent Tarihi Çalışmaları Tokat Müzesi Örneği, T.C. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 46.

⁶⁵ Genelge maddeleri için Bknz: Gerçek, F., (1999). Türk Müzeciliği, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 155.

⁶⁶ Genelge maddeleri şöyledir: *"Ülkemizin tarihi anıtlar itibariyle zenginliği hakkında bir fikir verecek, turizmi teşvik etmek amacıyla hazırlanmakta olan propoganda neşriyatı arasında Türkiye'nin tarihi anıtları bulunan mevkilerini gösteren resimli bir harita yapılacaktır. Bunun için bazı fotoğrafların teminine ihtiyaç vardır."*

1- Vilayet ve kaza merkezlerinin genel manzarasını gösteren ikişer fotoğraf.

2- Hangi çağa ait olursa olsun vilayet ve kaza merkezlerinde bulunan tarihi anıtlardan ikisinin birer fotoğrafı.

3- Vilayet içindeki en meşhur harabe ve anıtların birer fotoğrafı.

"Fotoğrafların iyi ve net olması ve çekilen manzara veya binanın en karakteristik yerini göstermesi, arkasında açıklamasının yazılı olması şarttır."

Yukarıda yazılı hususların teminine yardımcı olunması rica olunur Efendim." Gerçek, F., (1999). Türk Müzeciliği, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 154.

Maarif Vekaleti'ne bağılı Müzeler Müdürlüğü'nün bir diğere önemli icraatı da, 11 Şubat 1934'de Müzeler Müdürlüğü'nün hazırladığı, Maarif Vekili Yusuf Hikmet Bayur'un onayladığı İl Maarif müdürlüklerine gönderilen genelgedir [5].⁶⁷ 1934 senesinde müzecilik adına bir başka çok önemli gelişme yaşanmıştır. Müzeciliğın hukuki problemlerini çözmeye yönelik olarak 23 Haziran 1934 tarihinde 2530 sayılı "Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu" ile müzelerde vazifelendirilecek personelin nitelikleri ve çalışma koşulları belirlenmiş, bu kişilerin ilgili alanlarda uzmanlaşmış olmaları koşulu getirilmiştir [39].⁶⁸ Aynı yıl, bu kanunla beraber "Eski eserlerin muhafaza ve Belediye hususi idarelerce asar-ı atika için muallimlere düşen vazife hakkında tamim" adıyla bir başka mühim tamim yayınlanmıştır [52]. 1934'deki diğere bir mühim konu da, cami olarak kullanılan Ayasofya Kilisesi'nin müzeye çevirilmesidir. 24 Kasım 1934'de Bakanlar Kurulu'nda kabul edilen "Ayasofya Camii'nin Müzeye Çevrilmesi Hakkında Kararnâme" ile Ayasofya'nın müze olması kabul edilmiş ve kilise yapısı müzeye dönüştürülmüştür [39]. Bunların haricinde, 1934'de "milli tarihimiz için ehemmiyeti haiz evrak hakkında tamim ve müze müdürlerinin müze binalarında ikameti" ile ilgili kararname kabul edilmiştir [50]. 31 Ocak 1934 tarihli genelge, eski eserlerin korunması konusunda devletin en üst seviyesinin titizlikle yaklaşım sergilediğine dair başka bir örnek teşkil etmektedir. Başbakan İsmet İnönü tarafından, gerek Maarif Vekaleti'ne gerekse bakanlıklara,

⁶⁷ Genelge metni için Bknz: Gerçek, F., (1999). Türk Müzeciliğı, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.161.

⁶⁸ Bu kanunla devlette "ihtisas memuriyetleri" kadroları oluşturulmuş ve bu kadroların "özel bir ilmi hazırlığa" ihtiyaç duyduğu belirtilmiştir. Müzede çalışacak personel: 1. sınıf mütehasşsılar (üniversite ya da yüksek okul mezunu, doktora yapmış ve en az bir yabancı dil bilen kişiler): müze müdürleri, umum müdürleri, umum müdür muavinleri gibi yönetici kadroların yanı sıra, epigrafist, nümizmat, arkeolog, eski şark eserleri mütehasşısı gibi kadrolarda çalışanlar; 2. sınıf mütehasşsılar (yalnız üniversite veya yüksek okul mezunu): başkâtip, eski eserleri koruma encümeni umumi kâtibi, fotoğraf atölye şefi, kütüphaneci, müze mimarı, hazine başmemuru, mülazım ve başmülazım gibi kadrolarda çalışanlar; 3. sınıf mütehasşsılar (en az lise veya ikinci derecede bir ortaokul mezunu): hazine başmemuru muavini, emanet dairesi şefi ve şef muavini, kütüphane memuru, Topkapı Sarayı Müzesi'nde çini hazinesi, harem dairesi ve silah müzesi şefleri, müstahzır gibi kadrolarda çalışanlar olarak tanımlanmıştır. Yine bu kanunda başkâtip, ecnebi lisanlar kâtibi, dosya ve hesap memuru, kâtip ve mutemet, bilet memuru ve mutemet, dosya ve hesap memuru, depo ve nakliyet memuru, dahiliye müdürü, duhiliye ve katalog satış memuru, başmuhafız gibi kadrolar, memur olarak tanımlanmıştır. Kadroların terfilerinde ise kıdem, yabancı dil bilgisi ve bir eser yayımlamış olmak şartları aranmaktadır. Terfi koşullarındaki yabancı dil ve yayın vurgusu, bu dönemde mesleki gelişimin önemsendiğini göstermektedir. Çınar, Y. K., (2009). Müzecilik Eğitiminde Yeni Eğilimler Türkiye'de Müzecilik ve Mesleki Eğitim, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 52- 53.

tüm valilik ve kuruluşlara gönderilen 6/370 sayılı genelgede, İnönü “*imar hevesi yüzünden eski eserlerin yıktırıldığıнын görüldüğü*” belirtilerek, “*bundan sonra Maarif Vekaleti’ne sorulmadan hiç bir eserin yıktırılmaması*”nı istenmiştir [51].⁶⁹

Türkiye’de Osman Hamdi Bey döneminin 13.V.1889 tarihli ilk müze düzenlemesi olan “Müze-i Hümayun Nizamnâmesi”, Cumhuriyet’in ilanından önce müzelerde bir düzenleme yaptıysa da, 1934 tarihine kadar, müzelerin örgütlenmesine başlanmamıştır. 23.VI.1934 tarihinde yürürlüğe sokulan 2530 sayılı “Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu” ile Maarif Vekilliği’ne bağlı olarak umumi müzeler ile rasathanelerin yeni baştan örgütlenmesi sağlanılmıştır. Bu tarihten sonra ülkede müzecilik hızlı bir şekilde gelişim göstermiş, daha yeni ve modern müzeler inşa edilmiştir [6].

2530 sayılı “Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu” Türk müzeciliğinin kalkınabilmesi adına çok büyük atılımların yapılmasına neden olmuştur. Bu atılımlardan biri de, 1930’lu yıllardan başlayarak 1980’li yıllara kadar uzanan bir zaman dilimi içerisinde, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesine bağlı olarak çalışmalarını yürüten Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde muhafaza edilen terfi tezlerinin hazırlanması olmuştur. Terfi tezlerinin çözümlemesini yapabilmek adına sorulması gereken bu tez çalışmalarının ne sebeple ve ne doğrultusunda yazıldığı, biri ya da birileri tarafından istenip istenmediği ve bu tezlerin kontrolünü yapan herhangi bir kişi, ilgili merci ya da kurum olup olmadığı gibi kritik önem arz eden sorular 2530 sayılı kanunla cevaplanabilmiştir. Dolayısıyla 1934’de kabul edilen 2530 sayılı “Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu”nun Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde bulunan terfi tezleri için çok önemli bir yeri vardır ve birkaç terfi tezi dosyasında ekli olarak yer alan evraklardan elde edilen bulgular ışığında tezlerin, 2530 sayılı “Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu” doğrultusunda hazırlandığı bilgisine ulaşılmıştır.⁷⁰ Bu belgelerde Maarif Vekâleti’ne

⁶⁹ Genelge metni için Bknz: Gerçek, F., (1999). Türk Müzeciliği, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.160.

⁷⁰ Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivi müze memurları yayınlanmamış terfi tezleri (1957-1958) ekli belgeleri içeren dosyalar :

Klasör 1, Dosya No:9. Hayrettin Solmaz, “Konya Müzesi’nde Mevcut Karaman’dan Gelen Aphrodite Heykelciği”, Ocak/1957, Konya Müzesi Asistanı.

Klasör 19, Dosya No: 186. Seyide Çelikkol, “Türklerin Sanatına İntikal Eden Yılan ve Ejderha Şekillerinin Mana ve İzahı, 10.6.1958.

bağlı Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü'nün, terfi tezlerini müze memurlarının terfiye hak kazanmaları için müzecilerden istemesinin yanında, müdürlük tezlerin kontrolünü yapma ve buna bağlı olarak teze dair değerlendirme ve sonrasında ise müze memurunun terfi hak edip etmeyeceği ile ilgili raporlama görevini ise önemli müzeci, akademisyen, öğretmen vb. gibi kişilere vermiştir. Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü'nün bir terfi tezi için sergiledikleri bu yaklaşım, yürütülen kültür politikasında müzeciliğin bulunduğu konumu açıkça ortaya koymaktadır. Kısacası, 1934 tarihli 2530 sayılı "Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu" mevzuatı, Türk müzecilik tarihinde, müzeler teşkilâtının ayrı bir kurum olarak resmen tescilinin yapıldığı ilk yasal düzenleme vasfını taşımasıyla beraber müzeler örgütünün ayrı özel bir statüye kavuşmasını sağlamıştır [84].

Kanunun yasalaşma süreci ise şu şekilde gelişmiştir: Maarif Vekili, Manisa Milletvekili Yusuf Hikmet Bayur döneminde Maarif Vekaleti tarafından hazırlanan "Müze ve Rasathane Teşkilâtı Hakkındaki Kanun Tasarısı" icra vekilleri heyetinde görüşülerek onaylanmış, tasarının Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderilmesi konusunda oy birliğine varılmıştır. Dönemin Başvekili olan İsmet İnönü'nün imzasını taşıyan 24 Mayıs 1934 ve 6/1487 sayılı yazı ekinde yasa tasarısının gerekçesindeki müzeye ve müzeciliğe verilen öneme işaret eden şu satırlar Türk müzeciliği adına oldukça büyük öneme sahiptir [5]:

"Milli kültürün gelişmesine ve medeni varlığımızın bütün değerleriyle tanınmasına hizmet bakımından önemli görevleri üzerine almış bulunan milli müzelerimizin ve bunların rolüne yakın bir işi bulunan rasathanemizin, kendilerinden istenen hizmetleri hakkıyla görebilmeleri için, kendi ihtisas şubesinde deneyim ve kabiliyet sahibi unsurlara sahip bulunmaları gereklidir. Ancak bu sayededir ki bu şubelerde yetişmiş yeterli bilim ve ihtisas adamları kazanmak suretiyle, bu kurumlarımızın çağdaş milletlerin

Klasör 28, Dosya No: 268. Saadet Onat, "İtalya'nın En Eski Mübadele Vasıtaları, Londra, 13.VIII.1957, Arkeoloji Müzesi Asistanı.

Klasör 29, Dosya No: 275, Nezih Fıratlı, "İstanbul Arkeoloji Müzelerindeki Cenaze Tasvirini Havi Mezar Stelleri", İstanbul Arkeoloji Müzeleri Arkeoloğu, Nisan 1957.

bu tür teşkilâtları arasında özel bir değer ve önem elde etmeleri mümkün olabilecektir.”

Şekil 2.1 Maarif Vekili Yusuf Hikmet Bayur⁷¹ (27.10.1933-08.07.1934), [99]

⁷¹ İstanbul’da doğan Bayur, Sadrazam Kıbrıslı Kâmil Paşa’nın torunudur. Küçük yaşta babasını kaybeden Bayur dedesinin yanında yetişmiş, ilk ve orta tahsilini İstanbul’da, yüksek öğretimini ise Paris’te yapmıştır. Ülkeye döndükten sonra Galatasaray Lisesi’nde öğretmenlik yapmaya başlayan Bayur, 1920’de Kurtuluş Savaşı’na katılmak üzere Ankara’ya gitmiş ve Dışişleri Bakanlığı’nda vazifelendirilmiştir. Yabancı dili çok iyi bilen Bayur dış siyasette oldukça etkin rol oynamıştır. Lozan Konferansı sırasında İsmet Paşa’nın müşavir kadrosunda yer almış, 1925’ten sonra da dış ülkelerde çalışmıştır. 1927’deki Belgrad orta elçilik vazifesinden sonra Cumhurbaşkanı Genel Sekreteri olmuş, ardından Afganistan büyükelçiliği yapmıştır. Ankara’daki ilk memuriyet günlerinde ise Sevr Antlaşması’nı protesto eden Ankara Hükümeti’nin haklılığını sergilemek amacıyla imzasız olmak suretiyle Türk Muâhede-i Sulhiyyesi ve Mâhiyyet-i Hakîkiyyesi (İstanbul 1336) adlı risâleyi hazırlamıştır.

İlmi çalışmalarına ise Türk Tarih Kurumu üyesi olarak bu dönem başlayan Bayur’un esas siyasi hayatı 1933’te Manisa milletvekili olarak seçilince başlamıştır. Kısa bir süre Maarif Vekaleti olarak görev alan Bayur döneminde üniversite reformu yapılmış ve üniversitelerde inkılâp dersinin okutulması zaruri olmuştur. İlk dersi de kendisi 4 Mart 1934’de İstanbul Üniversitesi’nde vermiştir. Ankara Üniversitesi’nin çeşitli fakülte ve yüksek okullarında Türk İnkılâp dersleri veren Bayur siyasî tarih profesörlüğüne, bir süre sonra da Hint tarihi ordinaryüs profesörlüğüne tayin edilmiştir. Çok partili siyasete geçişle İsmet İnönü’ye muhalif olmuş ve dönemin gazetelerinde siyasi yazılar yazmıştır. Millet Partisi’nin kurucuları arasında yer alarak, bu partinin genel başkanı olmuştur. Sonrasında Demokrat Parti listesinden bağımsız milletvekili olarak Büyük Millet Meclisi’ne girmiştir. Demokrat Parti’nin iktidarlığı döneminde din derslerinin ortaokulda okutulmasına karşı çıkmış, TBMM’ye soru önergesi vermiş, bu önergede din eğitimin modern Türkiye’nin geleceği için risk yaratabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca ibadet dilinin de Türkçe olması gerektiğini savunan Bayur, 27 Mayıs 1960’ta gerçekleştirilen askerî harekât sırasında tutuklanarak Yassıada mahkemesinde yargılandı ve mahkûm edilmiştir. Daha sonra çıkarılan af yasasının ardından serbest kalan Bayur, sonraki hayatında siyasetin içinde olmamıştır. 1961 anayasasından sonra ortaya çıkan sol görüşlere muhalif olarak, bu fikrin taraftar bulmaması için gazete ve dergilerde seri makaleler yazmıştır. 6 Mart

Daha sonra yasa tasarısı, Meclis Başkanlığı tarafından, Maarif Komisyonu ve Bütçe Komisyonu'na gönderilmiş ve komisyonlarda görüşülüp değerlendirildikten sonra Meclis Genel Kurulu'na aktarılmıştır. Bütçe Komisyonu raporunda, kanun tasarısının yürürlüğe girmesi durumunda, mevcut memurların maaşlarına zam yapılacağı ve bu zamların uygulanacağı yıl bütçesindeki ödenek miktarının, sadece müzeler için 6584 lira olacağı belirtilmiştir. 13 madde ve 4 geçici madde olarak hazırlanan 3 Temmuz 1934 tarihli 2530 sayılı “Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu” 2742 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır.⁷² Bu kanun ile, bu kurumda çalışan kişiler nitelik bakımından sınıflandırılmış ve alacakları maaş, tayin konuları ve vazifeleri kanun kapsamında tayin edilmiştir. 2530 sayılı kanunun amacı mecliste şu ifadelerle belirtilmiştir:⁷³

“Müze ve rasathanelerde çalışan kimselerin hayatını oraya vakfederek yetişmesi, Türk harsının yükselmesi ve memlekete ait rasadatı kendimizin yapmasıdır.”

Bu kanuna göre, müzelerde çalışan görevliler, birinci sınıf, ikinci sınıf, üçüncü sınıf uzmanlar ve memurlar olarak dört sınıfa ayrılmıştır [5]. O dönem, ülkede okuma

1980’de ise İstanbul’da ölmüştür. *Eserleri. 1. Türk İnkılâbı Tarihi (Ankara 1940-1967). Üç cilt halinde on kitaptan oluşan bu eser 1878 Berlin Muahedesi ile başlar, I. Dünya Savaşı’nın sonuna kadar gelir. 2. Hindistan Tarihi (Ankara 1946, 1947, 1950). Hindistan’la ilgili çalışmalarına Kâbil elçiliği sırasında başlayan yazar bu çalışmalarını Türk Tarih Kurumu’nun neşretmeyi amaçladığı “Türk Tarihinin Ana Hatları” serisinde değerlendirmiş, daha sonra da bunları Hindistan Tarihi adlı kitabında toplamıştır. Üç ciltten oluşan bu eserin I. cildi İlkçağ’lardan başlayarak Gurkanlı Devleti’nin kuruluşuna kadar, II. cildi Gurkanlı Devleti’nin büyüme devri (1526-1737), III. cildi Nâdir Şah Avşar’ın akınından bağımsızlık ve Cumhuriyet devrine kadar (1737-1949) gelir. Son cilt, kuruluşundan son zamanlarına kadar Afganistan tarihini de ihtiva eder. 3. Yeni Türkiye Devleti’nin Haricî Siyaseti (İstanbul 1942). Bayur’un üniversitede okuttuğu inkılâp tarihi derslerinin notlarından oluşmaktadır. 4. Atatürk, Hayatı ve Eseri (Ankara 1963). Bu kitapta doğumundan Samsun’a çıkışına kadar Mustafa Kemal’in hayatı anlatılmaktadır. 5. XX. Yüzyılda Türklüğün Tarih ve Acun Siyaseti Üzerindeki Etkileri (Ankara 1974). Humâyunnâme ve Vekâyi (Babur’un Hâtıratı) adlı eserlerin önsöz ve girişlerini de yazan Bayur, Türk Tarih Kurumu Belleten’inde pek çok makale neşretmiş ve Türk Tarih kongrelerine ilmi tebliğlerle katılmıştır. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu çeşitli zamanlarda Bayur’un eserlerinin tıpkıbasımlarını yapmıştır. 1927 yılında Mustafa Kemal Paşa’nın Nutuk’unu hazırladığı sıralarda en büyük yardımcıları arasında bulunan Y. Hikmet Bayur hayatı boyunca onun yolundan ayrılmamıştır. Atatürk’ün “Bursa Nutku” diye adlandırılan konuşmasının hiçbir zaman yapılmadığını savunanların başında geliyordu. Laik eğitim ve öğretimin ömrü boyunca vaz geçmemiş, dil ve din alanlarında derhal reformlar yapılmasını isteyen eserlerinde yeni kelimeleri de aşırıya varan bir ısrarla kullanmıştır. Mahmut H. Şakiroğlu, “BAYUR, Yusuf Hikmet, (1891-1980) Türk devlet adamı ve tarihçi”, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/bayur-yusuf-hikmet> (28.02.2019).*

⁷² Kanun maddeleri için GÜLEKLİ, Nurettin Can, Eski Eserler ve Müzelerle İlgili Kanun Nizamname ve Emirler, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1948, s. 12- 16.

⁷³ T.B.M.M Zabıt Ceridesi, D:4, Cilt: 23, s. 286.

yazma oranının oldukça düşük ve üniversite mezunu sayısının ise yok denecek kadar az olduğu bilinmektedir. Bütün bu olumsuz koşullara rağmen, 2530 sayılı kanun maddelerinde, müze uzmanlıkları için gereken koşullara bakıldığında, müzecilik konusundaki hassasiyet ve müzelerin birer bilim kurumu niteliği taşıması gerektiği konusunda sergilenen yaklaşım, terfi tezlerine giden süreci daha anlaşılır hale getirmektedir [5].

Sonuç olarak vurgulamak gerekirse, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde, 1934 yılında, sadece müzeciliğe dair, Türkiye müzeciliğinin gelişimi ve değişimine büyük bir etkisi olan ve ülkenin müzeciliğinin büyük bir ivme kazanarak ilerlemesine neden olan bir kanun çıkarmak ülke adına çok önemli bir reform hareketidir. Bu durum, o dönemin kültür politikasında müzeciliğe ve özünde eski eserlere olan titiz yaklaşımı göstermesi açısından çok mühimdir.

2.3 1935'den 1970'lere Kadar Olan Dönem

1935 yılına gelindiğinde, Atatürk'ün eski eserlerin korunması ve müzecilik hareketlerine yeni bir hız kazandırmak amacıyla birçok ilke belirlediği görülmektedir. Bu ilkeler özünde, yeni gelişmekte olan milli arkeolojik etkinliklerin yönlendirilmesi doğrultusunda şekillenmiştir. Mustafa Kemal Atatürk, 1935 yılında Florya'daki köşkünde Afet İnan ve TTK başkanı Hasan Cemil Çambel'e on maddeden oluşan bir direktif vermiştir[18]. Bu maddeler şu şekildedir:⁷⁴

"1- Her türlü tarihi vesika, malzeme ve abideleri bulmak, toplamak, muhafaza ve restore etmek,

2- Memleketin içinde ve dağınık bir halde açıkta duran tarihi eserleri tahrip olunmak, çalınmak, satılmak, ziya'a (kaybına) uğramak ve zamanla kendi kendilerine harap olmak tehlikelerinden masun bulundurmak için hükümetçe bütün tedbirler alınmak,

3- Hükümet otoritelerinin ve belediyelerin yakın ilgi, takip ve mesuliyetleri altında Cumhuriyet Halk Partisinin Halk Evlerine ve Parti organlarına açtıracığı sürekli usanmaz bir propaganda faaliyeti ile ve Basın Yayın Umumi

⁷⁴ Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti Nizamnamesi 1932, s.1-7.

Müdürlüğü nezareti ve takibi altında günlük gazete ve mecmualarda yaptırılacak sürekli, tesirli, popüler neşriyatla, bu milli tarih mallarını asıl sahibi olan Türk halkına muhafaza ettirmek,

4- Gerek içerde ve gerek dışarıdaki müzeler ve kütüphanelerde mevcut eski eserlerin ve tabloların kopyalarından koleksiyonlar vücuda getirmek,

5- Ankara, İstanbul, Bursa, İzmir, Edirne’de muayyen devirlere ve kültürlere ait eserleri toplayarak bu şehirleri büyük üslupta birer “eski eserler ve abideler merkezi haline koymak”,

6- Ecnebi tarih ekspedisyonların (seferlerinin, araştırmalarının, keşiflerinin) büyük sermayelerle başardıkları kazıları, ileride mali kudretimizin vüs atılı (geniş bir zamanda) zamanında yapmak üzere, şimdilik, küçük mikyasta kazılar tertibi ile arkeolojik ve antropolojik araştırmalar ve keşifler yapmak,

7- Memleket içinde ve dışındaki mühim kazı ve keşif yerlerine seyahatler tertip ederek, bulunan tarihi eserler ve abideler üzerinde ilmi tetkikler yapmak,

8- Hükümete düşen işleri, bu projeleri uygulamakla görevli komisyonların Hükümet nezdinde takip etmeleri,

9- Yabancı bilim müesseseleriyle ve otoritelerle, mütehassıslarla işbirliği kurmak,

10- Kültür Bakanlığı verimli yardımını, işbirliğini sağlamak.”

Atatürk’ten gelen bu on maddelik talimat sonrasında, yurdun dört bir yanında ele geçen eserler ilgili kurumlarca toplanmış ve müzelerde koruma altına alınması ile ilgili emirler verilmiştir. Hatta CHP il teşkilâtları da bu hususta vazifelendirilmiştir. Atatürk’ün bu direktifleri belirlerken kafasında yeni kurmuş olduğu devleti her alanda çağdaş seviyeye ulaştırma hedefi vardır. Özellikle eski eserlerin korunması ve bu doğrultuda müzelerin gelişmesini çok isteyen Atatürk, Türk Tarih Kurumu’nu bu mevzularla ilgili yönlendirmiş ve Türk Tarih Kurumu’nun bu alanları her zaman desteklemesini istemiştir [18]. 1933’de kurulan Müzeler Müdürlüğü birimi, 10 Haziran 1935 tarih ve 2773 sayılı kanun ile kurulan Kültür Bakanlığı’na bağlı eski eserlere ait işlerden sorumlu “Öntükler ve Müzeler Direktörlüğü” adını almıştır. Dolayısıyla 1935 yılına kadar kültür faaliyetlerinden sorumlu kurum Maarif Vekaleti

iken, artık kültürel çalışmaların yapılmasından 10 Haziran 1935’de kurulan Kültür Bakanlığı sorumlu hale gelmiştir [39].

Cumhuriyet’in ilanının ardından, Türkiye’de müzeciliğin ve arkeolojinin hızla geliştiği görülmektedir. Kuşkusuz bunda en büyük payı olan bir diğer kurum da Türk Tarih Kurumu’dur. Fransız bilim adamı C. Schaeffer da 1936’daki Oslo Kongresi’nde bu hususa dikkat çekmiş, Türk müzeciliğindeki bu hızlı yükselişin sebebini Türk Tarih Kurumu’nun varlığına ve faaliyetlerine bağlamıştır [5]. Müzeler, milli kimliğin yansıtılmasında, Erken Cumhuriyet Dönemi’nde büyük bir misyon üstlenmiş kurumlar olarak dikkat çekmektedir. Türk Tarih Kurumu da müzeleri destekleyerek, müzecilik alanının gelişimine büyük değer katmıştır. Türk Tarih Kurumu’nun 1936’daki bildirisi bu tutumu apaçık sergilemektedir. Bildiri şöyledir [23]:

“Yurttaş,

Türk toprağının üst ve altı değerli antikiteler, anıtlar ve tarihi eserlerle doludur. Bunlar Türk ulusunun dünyada ilk kültürü kurduğunu, ulusumuzun başka uluslara kültür önderliği ettiğini bütün acuna tanıtacak şahitlerdir. İnsanlık kültürünün kuruluşunda, gelişiminde ve ilerleyişinde Türk ulusunun yaratıcı varlığını gösteren, bu ata andaçlarını korumakla Türk tarihini korumuş oluruz.

Yurddaş, Ulu Cumhurbaşkanımız Atatürk’ün yüce önderliği altında Türk tarihini başlangıcından başlayarak incelemekte olan ve Türk tarihinin eskiliğini, genişliğini ve yüksekliğini bütün çalışmalarında tarihi eserlere dayanmaktadır. Bu eserler, hepimizin ulusal, müşterek malımızdır. Onun için bu eserleri yıkılmaktan harab olmaktan, yabancı illere ve ellere geçmekten korumak her Türk için ulusal bir ödevdir.

Yurddaş, bu ödevi canla başla yerine getirmeğe çalış. Tarihi eserler bulur, böyle eserlerin yerlerini görür veya işitirsen, bu eserlerin şunun bunun eline geçmesine meydan vermeden müzelere ve hükümet adamlarına haber ver. Kendi kendine usulsüz ve tarih devirlerini altüst edecek toprak kazılarında bulunma. Böylelikle define arayacağım diye, bulacağın eserler ne sana, ne de tarihe yarar. Sana atalardan kalmış veya eline geçmiş olan tarihi eserleri de yabancı ellere kaptırma. Bütün bunları ulusal kurumlara vermek kutsal amacın olsun.”

Atatürk, müzecilik, eski eserler ve arkeoloji ilimlerinin geleneğini memlekette kurmak için, yerli ilimin doğmasının en öncelikli koşul olduğunu ifade etmiştir. Bu doğrultuda, 1900’de “İstanbul Darülfünûn” olarak kurulan, 1933’de yürürlüğe sokulan bir kanunla İstanbul Üniversitesi’ne çevrilen fakültede 1926’dan başlamak üzere, arkeoloji ve sanat tarihi kürsüleri yeniden esaslı olarak kurulmuştur. İstanbul Darülfünûn’da sanat tarihi bulunmaktadır, fakat amacı uzman kişiler yetiştirmekten ziyade daha çok umumi kültüre hizmet maksadı taşımaktadır. Cumhuriyet’in ilanıyla açılan kürsülerin amaçları ise, memlekette kalifiye eleman sıkıntısı gidererek müzeci, arkeolog, sanat tarihçisi vb. gibi değerli bilim adamları yetiştirmektir. İstanbul Üniversitesi’nden sonra, 1936’da Ankara Dil, Tarih, Coğrafya Fakültesi açılmış⁷⁵, eğitim alanındaki eksikler birbir tamamlanmaya çalışılmış, hususiyetle Ankara Dil, Tarih, Coğrafya Fakültesi’nde en büyük yeri tarih ve arkeoloji disiplinleri almıştır. Bu eğitim kurumlarında vazifelendirilmek için, Nazi Almanyası’ndan kaçan Musevi kökenli bilim adamları Türkiye’ye çağırılmıştır [53].

1936’dan sonra, 1935’de hükümetin “Devletçe İntifa Edilen, Amme Tüzel kişiliklerine ait Binaların Onarım Gideri” adı altında oluşturduğu ödeneğe, 1936’dan yılından sonra, “Müzeler Giderleri” maddesine ek olarak Anıtları Koruma Komisyonu’nun kira, fotoğraf ve malzeme masrafları dahil edilmiş, o yıla kadar hiç bahsi geçmemiş olan “Rölöve Kısmı”na ise yeni bir madde açılarak, bu kısımda çalışan mimar ve müstahdemlerin aylık ve diğer giderleri için ek ödenek konmuştur [19].

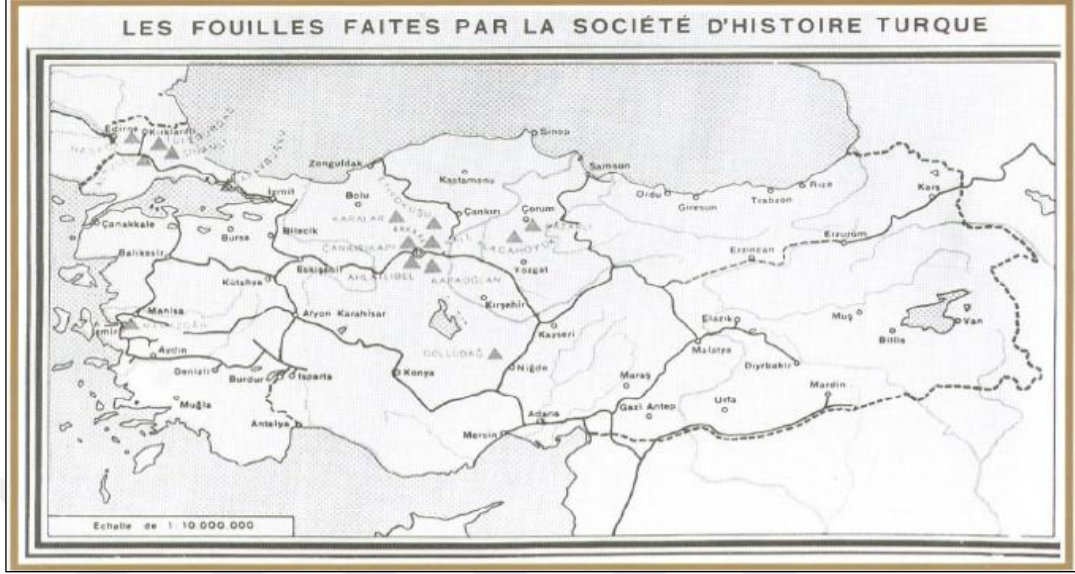
Daha önce de bahsi geçtiği üzere, 1935’de “Öntükler ve Müzeler Müdürlüğü” olan birim, 9 Haziran 1937’de 3225 sayılı kanunla “Antikite ve Müzeler Direktörlüğü” olarak yeniden tanımlanmıştır. Türk Tarih Kurumu da aynı sene, ilk sayısı Ocak’ta yayınlanan “Belleten” isimli üç ayda bir yayınladığı dergisiyle eski eserler ve müzeciliğe büyük faydalar sağlamaya devam etmiştir [5]. Yine Türk Tarih Kurumu

⁷⁵ Fakülte, Atatürk’ün isteklerine göre Maarif Vekili Saffet Arıkan döneminde yaptırılmış ve Maarif Vekaleti’ne bağlı olarak 9 Ocak 1936’da faaliyete başlamıştır. Atatürk’ün de açılışına katıldığı üniversitenin açılış konuşmasını Saffet Arıkan yapmış ve ilk dersi Müderris Bayan Adet İnan vermiştir. Arkeoloji, prehistorya, antropoloji, sanat tarihi ve müzecilik gibi uzmanlık dallarında eğitim verecek olan Dil, Tarih, Coğrafya Fakültesi’ne ilk eğitim öğretim yılında 145 erkek ve 94 kız olmak üzere 239 öğrenci kayıt olmuştur. O tarihlerde akademik kadro sayısı 29’dur. Önemli bilim insanlarından Tahsin Özgüç ve eşi Nimet Özgüç ilk mezunlardır. Gerçek, F., (1999). Türk Müzeciliği, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 168.

tarafından takibi yapılacak bilimsel kazılar için oluşan masrafları karşılamak maksadıyla, 1937 yılından itibaren Nafia Vekaleti yani Bayındırlık Bakanlığı bütçesine ödenek verilmiştir [19]. Ayrıca aynı yıl 20- 26 Eylül tarihlerinde II. Türk Tarih Kongresi yapılmıştır. Kongrenin asıl amacı, kültür varlıklarımızın dünyaya tanıtımının yapılması olmuştur. Kongrenin yanı sıra Cumhuriyet devri kazılarında bulunan eserler Beylerbeyi Sarayı'nda sergilenmiştir [54]. 1938'de müzecilikle ilgili yaşanan gelişme ise, onarımları yapılan Mahmut Paşa Bedesteni ile Kurşunlu Han'ın, Hitit eserlerinin bu yapılara taşınmasıyla beraber Hitit Müzesi olarak anılmaya başlanmaları olmuştur [30].

Atatürk'ün *"Türkiye Cumhuriyetinin temeli kùltürdür"* özdeyişı, yeni kurulan Cumhuriyet'in yapısını belirlemiş ve onun kùltür varlıklarının korunduğu müzelere verdiği önem bu sözle bir kez daha vurgulanmıştır [55]. Bu doğrultuda ÷lkede bilimsel kazı programı başlatılmış, hatta birçok kazıyı Mustafa Kemal Atatürk bizzat yerinde incelemiştir. Dolayısıyla Cumhuriyet'in ilanıyla başlayan süreçte müzecilik ve arkeoloji sahalarında atılan adımlar tesadüfi değil, bilimin ışığı altında Türk tarihi ve kùltürüyle alakalı soruların cevaplarının araştırılmasıyla atılmıştır [56]. Atatürk, bu topraklarda hüküm sürmüş olan eski medeniyetlerin ve onlardan miras olarak kalan buluntuların belgeler doğrultusunda araştırılmasını istemiş ve bunun gerçekleşmesi için 15 Nisan 1931 yılında kurulan Türk Tarih Kurumu'na, kendisinden sonra arkeolojik çalışmaların ve kazı faaliyetlerinin sürdürülebilmesi için mirasının büyük bir bölümünü bırakmıştır [57]. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde

hem Türk bilim adamları tarafından⁷⁶ hem de yabancı bilim adamları tarafından⁷⁷ önemli kazılar gerçekleştirilmiştir (Şekil 2.2).

Şekil 2.2 Türk Tarih Kurumu tarafından II. Türk Tarih Kurultayı nedeniyle hazırlanan ve 1937 yılına kadar yapılan kazıları gösteren harita, [100]

⁷⁶ Türk bilim adamları tarafından Anadolu topraklarında takip edilen kazıların bazıları kronolojik sırayla şu şekildedir: 1931 yılında Çankırıkapı, 1932 yılında Hamit Zübeyr Koşay tarafından takip edilen Ankara Orman Fidanlığı kazısı, 1933 yılında Remzi Oğuz Arık başkanlığında yürütülen Karalar kazısı, yine 1933 yılında Hamit Zübeyr Koşay başkanlığında başlayan Ahlatlıbel kazısı, 1933 Ankara Kale kazısı, 1934’de Remzi Oğuz Arık tarafından başlatılan Göllüdağ kazısı, 1935’de Hamit Zübeyr Koşay başkanlığında yapılan Alacahöyük kazısı, 1936-37’de İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdür yardımcısı arkeolog Dr. Arif Müfit yönetiminde yürütülen Trakya Tümülüsleri kazısı, 1937 yılında Şevket Aziz Kansu tarafından yapılan Etiyokuşu kazısı, 1937 yılında yapılan Çankırıkapı, Etiyokuşu, İzmir Namazgah ve İstanbul Sarayburnu kazıları, 1937-38 yılları arasında yapılan Hamit Zübeyr Koşay ve Mahmut Akok tarafından yapılan Pazarlı kazısı, 1937-41 yılları arasında Remzi Oğuz Arık başkanlığında yürütülen Karaoğlan kazısı. Ünar, Ş., (2013). Atatürk Döneminde (1923-1938) Eski Eser Politikaları ve Türkiye’de Yapılan Kazı Çalışmaları, T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Konya, s. 51- 57.

⁷⁷ Yabancı bilim adamları tarafından Türkiye’de yapılan önemli kazılar şöyledir: 1925 yılında B. Hrozny Kültepe’de, 1925-1926 yılında Alman Krenker ve Schede Ankara Augustus Tapınağı’nda 1927 yılında H. von der Osten Alishar’da, 1931 yılında L. Delaporte Hashöyük’te, K. Bittel Boğazköy’de, T. Whittemore Ayasofya Mozaikleri üzerine, L. Delaporte Hashöyük’te, 1932 yılında C.W. Blegen Troya’da, L. Delaporte Malatya Arslantepe’de, 1934 yılında J.W. Sperling Kumtepe’de, H. Goldman Gözlükule’de, 1935 yılında W. Lamb Kusura’da, J. Braidwood Tell el Cüdeyde’de, Tell Tayinat’ta, Çatal Höyük’te (Hatay), 1936 yılında G. H. Baxter Sultanahmet’te, K. Bittel Babaköy’de, 1937 yılında ise K. Bittel Demircihöyük’te, E. B. Reilly Van Tilkitepe’de, J. Garstang Yumuktepe’de, L. Woolley Tell Açına/Alalakh’da, aynı yıl E. B. Reilly Van Tilkitepe Höyük’te, 1937 yılında Alman Enstitüsü adına K. Bittel Demirci Höyük’te, 1938 yılında R. J. Braidwood Hatay Tell Dhahab Höyük’te ve yine 1938’de K. Ve S. Lake Van Kalecik Höyük’te kazılar yapmışlardır. Ünar, Ş., (2013). Atatürk Döneminde (1923-1938) Eski Eser Politikaları ve Türkiye’de Yapılan Kazı Çalışmaları, T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Konya, s. 57- 64.

Özetlemek gerekirse, Mustafa Kemal Atatürk dönemi müzecilik ve eski eserler konusunda, özellikle müzelerin hukuki sorunlarını çözümleyebilmek adına önemli kararnamelerin ve yönetmeliklerin çıkarıldığı bir dönemdir.⁷⁸ Cumhuriyet döneminde, eski eserler ve müzecilikle ilgili birçok önemli yasal düzenlemenin 1940'lı yıllara kadar etkin bir şekilde yapıldığı görülmektedir. 1940'larda gerek taşınmaz gerek taşınır değerli ve eski eserlerle ilgili sorunlar, yapılan kuramsal çalışmalarla tespit edilmiş ve problemler çözülmeye uğraşmıştır. Dolayısıyla eski eserlerin korunmasıyla ilgili yasalarla kurumların oluşturulması adına dikkat çeken çalışmalar yapılmıştır. Lakin kamuoyu desteği ve maddi kaynakların yetersiz kalması gibi sebeplerle uygulama olanakları sınırlı kalmıştır. Bu dönemde koruma anıt ölçeğinde kalmış olsa da, imar planlarıyla korumanın gerekliliği anlaşılmıştır [58].⁷⁹

1940'lı yıllara geçmeden önce, Eski Eserleri Koruma Encümeni etkinlikleri kapsamında, kurumun 1939 yılında bir rapor hazırladığını ve bu raporda Eski Eserleri Koruma Encümeni'nin o zamana kadar yapmış olduğu çalışmalara yer verildiği görülmektedir.⁸⁰ Bu mevzu, encümenin koruma ve müzecilik kavramlarına olan tutumunu göstermesi bakımından önemlidir. Madran'a göre bu tutumla iki temel husus önem kazanmıştır. Ona göre: *"Milletin kültürel aşamalarının somut göstergeleri olan eski eserleri korumak, bilinmeyenleri ortaya çıkartmak ve böylece bilgilerin artmasını sağlamak, ikincisi ise eski eserleri koruyarak, kentin güzelliklerini de korumak ve bozulmasını önlemek olarak tanımlanmıştır."* Encümen hem Maarif Vekaleti, hem de İstanbul Belediyesi ve İstanbul Vakıflar Başmüdürlüğü'nden gelen başvurularla ilgili görüşlerini sunmak ya da direkt olarak kendi takibinde olan

⁷⁸ Yusuf Çetin, "Mustafa Kemal Atatürk Dönemi'nde (1920-1938) Müze ve Eski Eserler Konusunda Yapılan Çalışmalar", Sanat Dergisi, 117-121, s. 120.

⁷⁹ "Vakıflar Umum Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Nizamname, 17.2.1940/12870." Madran, E., (1997). "Cumhuriyet'in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi- II", ODTÜ MFD (17:1-2), 75- 97, s. 97.

⁸⁰ 1939 yılında Encümen üyeleri isimleri ve vazifeleri şöyledir: Aziz Oğan (Bakan), İstanbul Arkeoloji Müzeleri Umum Müdürü; Tahsin Öz, Topkapı Saray Müzesi Müdürü; Arif Müfid Mansel, Arkeoloji Müzesi Müdür Muavini; Efdaleddin Tekiner, Siyasal Bilgiler Fakültesi eski öğretim üyesi; II. Fehmi Karatay, Üniversite Kütüphanesi Müdürü; Abdülkadir Erdoğan, Türk ve İslam Eserleri Müzesi Müdürü; Nuri Ebussutoğlu, Vakıflar İdaresi eski denetçisi; Süleyman Yörüken, Müze eski iç hizmetler müdürü; Kemal Altan, Müze Mimarı; Avni Erbabacan (Genel Sekreter) Müze Başkanlığı. Madran, E., (1996). "Cumhuriyet'in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi- I", ODTÜ MFD (16:1-2), 59- 97, s. 80.

konularla ilgili süreci yönetmekle sorumludur. Ek olarak, encümen yapılarla ilgili tespit yaparak, yapıların korunmasının gerek olup olmadığına karar vererek tescil işlemlerini gerçekleştirmektedir.⁸¹ Encümen 716 yapının tescilini yapmış, bunlardan 416'sının fişleri hazırlanmıştır. Sadece İstanbul içindeki yapılarla ilgili çalışmalar dahi yapmış olsa, kurum bu vasfıyla şimdiki Koruma Kurulları gibi görevlerde bulunmuştur. Encümenin oynadığı roller, 1945 yılında toplanan Eski Eserler ve Müzeler I. Danışma Komisyonu gündeminin önemli maddelerini teşkil etmiştir. 1940- 41 yılları arasında yaptığı işleri bir rapor şeklinde yayınlayan Eski Eserler ve Koruma Encümeni'nin bu süre zarfında 187 yapı tescil ettiği, 200 tescil fişi hazırladığı ve 415 tarihi yapının İstanbul haritasındaki konumlarını işaretlediği görülmektedir. Tespitini yaptığı bazı yapılara dair ise, onarım ve düzenleme raporları üzerinde çalışmıştır [19].⁸²

1930'lu yıllarda olduğu gibi, 1940'lı yıllarda da ibadet edeni olmayan ya da çok az kişi tarafından kullanılan camiler devletin idaresine geçerek, önemli bir kısmı müze olarak faaliyetlendirilmek üzere Milli Eğitim Bakanlığı'na bırakılmıştır.⁸³ 1940 yılına kadar Aya İrini'deki faaliyetlerini sürdüren Askeri Müze, II. Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye sıçrayabileceği düşüncesi ile faaliyetlerine bir süre ara vermiştir. Savaş

⁸¹ Tescil işlemleri esnasında her yapıya bir numara verilmek suretiyle, yapıların yerleri bulundukları kent haritası üzerinde işaretlenmiştir. Sonrasında, her eser için bir tescil fişi hazırlanıp, bu fişlere yapıların künye bilgileri, tarihi bilgileri ve fotoğrafları eklenmiştir. Eski Eserler Koruma Encümeni, 1939 yılına kadar kendisine yapılan başvuruların 361'ini değerlendirmeye almış, bu yapılardan %50'sinin korunması gerektiğine karar vermiş, %20'sinin ise korunmasına gerek olmadığını belirtmiş ve %30'unun da onarımının yapılması hususunu onaylamıştır. Madran, E., (1996). "Cumhuriyet'in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi- I". ODTÜ MFD (16:1-2), 59-97, s. 80.

⁸² Bu yapılardan bazılarını örnek olarak vermek gerekirse; Sadabad'da bulunan çeşitli yapılar (özellikle Çağlayan ve İmrahor Köşkleri), Çakmakçılar yokuşundaki hanlar (Büyük Valide Hanı, Küçük Valide Hanı, Sümbüllü Han vd.), Samatya Narlıkapı'da bulunan sur parçası, Beyazıt'taki Simkehane, Galata Mevlevihanesi, Mısır Çarşısı, Topkapı dışındaki mezarlıklar ve Küçükçekmece'deki bazı yapılar şeklindedir. Madran, E., (1996). "Cumhuriyet'in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi- I". ODTÜ MFD (16:1-2), 59-97, s. 81.

⁸³ 1940'lı yıllarda müze yapısı olarak kullanılacak cami ve dergâhlara ait tamim ve genelgelerden bazıları şöyledir: İstanbul'da Yedikule'deki İmrahor (Studium Baziliki) Camii'nin müze olarak kullanımına dair Milli Eğitim Bakanlığı'na tahsisi (BCA, Tarih:5/12/1945, Sayı:3/3373, Dosya:694). İstanbul'daki Galata Mevlevihanesi'nin bakım ve onarım giderleri devlet tarafından karşılanmak koşuluyla müze olarak faaliyet vermesi amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı'na tahsisi (BCA, Tarih:18/11/1946, Sayı:3/4951). Dolmabahçe Camii'nin müze olarak Milli Savunma Bakanlığı'na tahsisi (BCA, Tarih:7/3/1947, Sayı:3/5583, Dosya:69-8). Malatya'daki Ulu Camii'nin müze olması için Milli Eğitim Bakanlığı'na tahsisi (BCA, Tarih:30/6/1949, Sayı:3/9573, Dosya:69-16). Güzel, E. C., (2006). Türkiye'de 1950- 1960 Arasında Kültür Politikaları ve Müzelere Etkileri, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 21.

tehlikesi durumundan dolayı eserler 1949 yılına kadar Maçka Silahhânesi'nde depolanmıştır [59].⁸⁴ Daha önce de belirtildiği üzere, 1925 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla kapatılan türbeler, İstanbul Arkeoloji Müzeler Müdürlüğüne bağlanmış, 1940 yılında ise türbeler, Topkapı Sarayı Müzesi müdürü Tahsin Öz'ün özel gayretleriyle Topkapı Sarayı Müzesi Müdürlüğü sorumluluğuna intikal etmiştir [59]. İlk kurulduğunda dar bir kadro ile kurulmuş olan Türk Tarih Kurumu'nda, 1940'lı yıllardan itibaren kendi uzmanlık alanlarında iyi yetişmiş bilim adamları vazife almaya başlamış, ve böylece kurum, büyük atılımlar ve önemli keşiflerle Atatürk'ün arzu ettiği bilim seviyesine yükselmiştir [57]. Yine 1940'lı yıllarda, Atatürk'ü ve onun devrimci fikirlerini yaşatma arzusu yaygındır. Dolayısıyla bu tutumun en güzel örnekleri, kendini o dönemde açılan Atatürk Evleri ve Müzeleri ile göstermiş, böylece Atatürk'ü tanımayan genç kuşağa onun varlığı hissettirilmek istenmiştir [50].⁸⁵

Halkevleri Çalışma Talimatnamesi'nin hazırlandığı ve Halkodaları'nın kurulduğu yıl olan 1940 yılları arasında gerek şube adlarında, gerekse şubelerin faaliyet alanlarında bazı değişiklikler yapılmıştır. Meselâ halkevlerinin kollarından biri olan Müze ve Sergi Şubesi'nin ismi, Tarih Müze Şubesi olarak değiştirilmiştir. Halkevleri'nin faaliyet gösterdiği 9 koldan birisi olan "Tarih ve Müze Kolu", eski eserlerin tanıtılması, korunması ve kültürel miras konusunda halkın bilinçlenmesi yönünde önemli faaliyetler yürütmüştür. Halkevleri'nin çıkardıkları yerel dergilerde, bulundukları şehrin tarihi ve eski eserleri hakkında yazılar yayınlanmıştır. Halkevleri tarih faaliyetleri, müze çalışmalarıyla beraber yapılmıştır [60]. Tarih müze şubesinin tarih hususuyla ilgili yapacağı çalışmalar, 1940 yılı halkevleri çalışma talimatnâmesinde; *"Tarih ve müze şubesi ayrıca halkevinin bulunduğu yerde resmi müze varsa, arkeolojik eserlerle onları zenginleştirmeye,*

⁸⁴ 1949'dan sonra, 1959 tarihinden itibaren Harbiye Mektebi Jimnastikhanesi binasında tekrar sergilenmeye başlanmıştır. Bu binanın zamanla Askeri Müze koleksiyonları için yetersiz kalması ve çağdaş anlamda gelişime imkan vermemesi üzerine, 1966 yılından itibaren restorasyon çalışmaları sürdürülen eski Harbiye binasının Askeri Müze olarak kullanılmasına karar verilmiş ve 10 Şubat 1993 günü yeni bir düzenleme ile ziyarete açılmıştır. Cengiz, H.,(2010). "İstanbul Müzeleri Literatürü", Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 8, Sayı 16, 277-332, s. 287.

⁸⁵ Bu yaklaşım 1950'li yıllarda da devam etmiştir. Ancak Atatürk evleri ve müzelerinin esas olarak 1960'tan itibaren ve özellikle de 1980 sonrasında yoğunlaşmaya başladığı görülür. Güzel, E. C., (2006). Türkiye'de 1950- 1960 Arasında Kültür Politikaları ve Müzelere Etkileri, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 83.

eksiklerini tamamlamaya çalışmak. Yoksa tedarik edecekleri eserleri, en yakın resmi müzeye göndermek veya müze tarafından alınmasını temin için haber vermek, eski eserleri fazla bulunan yerlerde resmi müzenin kurulması için ilgililerle işbirliği yapmak” şeklinde belirtilmiştir [45].⁸⁶ Yine 1940 senesinde CHP bilhassa müzecilikle ilgili hususlara ağırlık verdiği bir talimatnâme yayınlamıştır [61].⁸⁷ 1940 tarihli bu talimatnâme, Halkevleri’nin müzecilik çalışmalarının sınırlarını net bir şekilde tayin etmiştir. Müze kolunun, koleksiyon toplayabileceği fakat müze kuramayacağı, yine kazı yerini muhafaza edip kazıya yardım edebileceği ama tek olarak kazı yapamayacağı koşulları talimatnâmede net bir şekilde açıklanmıştır. Bu sebepten ötürü Halkevleri’nin müzelere ve müzeciliğe ne oranda katkı yaptıklarının istatistiksel olarak anlaşılması güçtür [50]. Lakin 1940’lı yılların başlarında, ülkede 9 ilde toplam 14 müzenin mevcut olması, ülke genelinde mevcut olan Halkevleri’nin ve onun tarih müze kolunun müzecilik alanına sağladığı büyük faydaları sunması adına önemli bir detaydır [61].

CHP, 8 Haziran 1943 tarihinde gerçekleştirdiği VI.Büyük kurultayında sunulan parti programı teklifinin 11. Paragrafı’nda müzelerle ilgili mevzuaya değinmiş [61], 11.

⁸⁶ “Tarih ve müze şubesinin bu amaca varmak için takip ettiği yol, mahallî ve millî tarihle umumî tarih konuları üzerinde yazıların yazılması, konferansların verilmesi, sergilerin düzenlenmesi olmuştur. Bütün bu vasıtalar kullanılarak halka aydınlatıcı bilgiler sunulacaktı. Mahallî tarih hakkında yapılan araştırma ve incelemeler sonucunda ele geçen bilgiler yayınlanacaktı. Ayrıca resmi makamlarla, eğer varsa çevrelerindeki müzelerle temas ve işbirliği sağlanacak, bölgelerindeki eski eserlerin korunmasına yardım edilecekti. Her yerde ele geçen eski vazo gibi taşınabilir eşyalar ve küp parçalarının tarihî kıymetleri olduğu vurgulanarak, halkın bu tür eşyaları koruma altına alması istenmiş ve bunun tarihi bir ödev olacağı vurgulanmıştır”. Ortakçı, A., (t.y.). Halkevleri Müze ve Sergi (Tarih) Şubesi’nin Faaliyetlerinde Halk Kültürünü Koruma Düşüncesi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:7, Sayı:30, Volume:7, 182- 189, s. 186.

⁸⁷ Bu talimatnâmede tarih ve müzecilikle ilgili şu maddeler yer almaktadır: 113. maddesi (c) fıkrasında: “Halkevi bölgesindeki tarihi eser ve anıtların iyi korunması için ilgilileri aydınlatır. Bu eserlerin korunması amacıyla kurulmuş özel cemiyetlere yardım edeceği gibi, konuşmalarla, temaslara, halkı da eserleri korumaya davet eder” denmiştir. 114. maddede ise: “Halkevlerinin bulunduğu yerde resmi müze varsa arkeolojik eserlerle onları zenginleştirmeye, eksiklerini tamamlamaya çalışır. Yoksa tedarik edecekleri eserleri en yakın resmi müzeye gönderirler. Veya müze tarafından alınmasını sağlamak için haber verirler. Eski eserleri bol yerlerde resmi bir müzenin kurulması için ilgililerle işbirliği yapmak, şubenin belli başlı işlerinden olmalıdır.” 115. madde: “Halkevlerinin kendilerine mahsus Arkeoloji Müzesi kurmaya çalışmaları doğru değildir.” 116. madde: “Halkevleri, teberruları teşvik ve para imkânları oranında folklor ve etnoloji malzemesi toplamaya çalışırlar. Bu malzeme arasında; tarihi değeri olan eski yazılar, kitap kapakları, tezhipler, divanlar, minyatürler, çiniler, halılar ve nakışlar gibi milli kültür belgeleriyle eski milli kıyafetler, oyallı yazmalar, çevreler, eski kılıçlar, yatağanlar, tüfekler, tabancalar ve her türlü silahlar, sedef altın gümüş vs. kakmalar, oymalar vs. Türk etnoloji belgeleri sayılabilir. Bu gibi eserlerden başka folklor sahasına giren bütün malzemeleri toplamaya, korumaya ve bunlar üzerinde tetkiklerde bulunarak neşriyatta bulunmaya çalışırlar.” şeklindedir.

maddesinde müzelerle ilgili olarak: *“Müzelerimizi zenginleştirecek kıymette tarihi eserlerin toplanmasına ve bu maksatla kazılar yapılmasına ehemmiyet verilecek, umumiyetle eski eserlerin tasnifine, muhafazalarına itina olunacaktır.”* ifadeleri yer almıştır [45]. Cumhuriyet Halk Partisi’nin bu son genel kurultayında, alınan kararlar doğrultusunda, Halkevleri Halkbilim, Tarih ve Müzecilik Kolları derleme işinin üzerine eğilmiştir. Kurultaydan çıkan başka bir kararda, Halkevleri ve Halkodaları’ndan, bağlı bulundukları yerlerden topladıkları tarihi ve kültürel eserleri merkezi bürolara göndermeleri talep edilmiştir. Gelecekte bir “ulusal müze” kurma projesinin hayata geçirilmesinin ilk safhası olarak Halkevleri, merkez bürosunda bir araya getirilen arşiv kaynaklarının, daha da çoğaltılmasını hedeflemiştir [50]. 1944 yılında Cumhuriyet Halk Partisi Halkevleri broşürü çıkarmıştır. Bu broşürde Tarih ve Müze şubesinin çalışma yöntemlerine yer verilmiştir [45].⁸⁸ 1944 senesinde sayıları 405’e ulaşan Halkevleri’nin sadece 90 tanesinde Tarih ve Müze Şubesi faaliyetleri yürütülmüş ve burada yapılan çalışmalar kılavuz kitaplara aktarılmıştır [50].

1943- 1944 yıllarında ikisi Ankara’da, beşi İstanbul’da olmak üzere toplam 19 müze müdürlüğü, 8 müze memurluğu ve 14 müze deposu mevcuttur [62]. Madran bu yeni müzelerin oluşması hakkında aynen şu ifadeleri aktarmıştır:

“Yeni müzelerin oluşmasının müzeciliğin gelişmesi dışında bir diğer yararı, kimi anıtsal nitelikli yapıların onarılarak müze olarak kullanılmasıdır. Maarif Vekaleti'nin önerisi üzerine, bakım ve onarım giderleri genel bütçeden karşılanmak üzere, bir gurup vakıf yapının müze olarak işlevlendirilmesi, 29.8.1945 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kararlaştırılmıştır. Bu yapılar arasında, Konya, Alaaddin Camii, Karatay Medresesi, Mevlana Dergahı, Sırçalı Medrese, Sahipata Camii; İstanbul, Fethiye Camii ve Kariye Camii; Eskişehir, Alaaddin

⁸⁸ Bu yöntemler şu şekilde aktarılmıştır: *“1- Mahalli ve milli tarihle umumi tarih konuları üzerinde yazılar, konferanslar, sergiler vasıtasıyla halk kitlelerine bilgiler vermek, mahalli tarih hakkında yapılan araştırma ve incelemeleri ve ele geçen bilgileri yayınlamak, resmi makamlarla, eğer varsa, çevrelerindeki müzelerle temas ve işbirliği yaparak bölgelerindeki eski eserlerin korunmasına yardım etmektir.” “2- Tarih ve Müze kolunun ikinci ve geniş bir çalışma alanı da folklordur. Folklor ve etnoğrafya bakımında değeri olan maddi eserleri, halkı teberullara ve satın almak yoluyla toplamak ve bunların düzgün kayıtlarını tutmak kolların görevleri arasındadır. Toplanan, mahalli özellikleri haiz esya ile bir çok Halkevlerimizde folklor ve etnografya müzelerinin çekirdekleri kurulmaktadır.”* Arık, R. O., (1947). Halkevlerinde Müze Tarih ve Folklor Çalışmaları Klavuzu, Ulus Basımevi, Ankara, s. 52.

Camii; Gaziantep, Nuri Mehmet Paşa Camii ve Akşehir, Taş Medrese ile Aksaray, Zinciriye Medresesi bulunmaktadır.”

1940'lı yıllarda da müzeciliğe büyük değer katan Halkevleri ve Köy Enstitüleri gibi yapılanmalarla beraber, birçok sivil toplum örgütünün de eski eserler konusunda duyarlı oldukları ve önemli faaliyetlerde bulundukları görülmektedir.⁸⁹ Bu da yine o dönemin eski eser ve müzeciliğe bakış açısını farklı bir perspektiften görmek adına kritik öneme sahiptir. 1943 ve 1944 yıllarında Türkiye'deki müzelerde bulunan eser sayılarında ciddi bir artış olmamıştır. Bunun nedenini, aynı dönem gerçekleşen II. Dünya Savaşı'nın sebep olduğu sıkıntılı sürece bağlamak mümkündür. Savaşın etkileri, müzecilik sahasına da olumsuz yönde tesir etmiş ve müzecilik çalışmalarının aksamasına neden olmuş olabilir [50]. 1940'lı yıllara dair müzeciliğe dair dönüm noktalarından bir diğeri de, Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in ülkemizdeki eski eserlerin ve müzelerin durumlarıyla ilgili olarak görüşmek üzere, 1945 yılında Eski Eserler ve Müzeler Birinci Danışma Komisyonu'nu toplamış olmasıdır. "Eski Eserler ve Müzeler Birinci Danışma Kurulu", eski eserlerin ve

⁸⁹ Bu konuyla ilgili detaylı bilgileri Madran, "Cumhuriyet'in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi-II adlı çalışmasında vermiştir. Kurulan ilk sivil toplum örgütlerinden biri olan 1927'de kurulan "İzmir Asar-ı Atika Muhipleri (Seveleri) Cemiyeti, 1935'de adı değişen "İzmir Antikite Sevenler Sosyetesii"nin gayesi, "her çeşit antikite müzelerine, antikite kazıları ile Türkiye'de bulunan tarihsel bina, eserler, anıt ve harabelere maddi ve manevi yardım etmek... mevcudiyetleri bilinen henüz bulunmamış antikiteyi bulup çıkartmak... bunlara ait yazıları toplayıp bastırarak dağıtmak... her türlü araçlarla halk arasında antikitelere ilgi, sevgi ve bilgi uyandırmak" şeklindedir. Cemiyetin özellikle müzeciliğe ve arkeoloji konularına hassasiyetle eğilmesi ve hatta İzmir Müzesi için rehberler yayınlaması çok önemlidir. Kurum 1940'lı yıllarda da faaliyetine devam etmiş, 40'lı yılların sonuna doğru "Ege Turizm Cemiyeti" olarak adını değiştirmiştir. Cemiyet aynı zamanda eski eserlere verdiği önemi birçok tarih kitabının yayınlanması için parasal destek sağlamak ve "Batı Anadolu Arkeoloji İstasyonu" oluşturmak için verdiği emekle göstermiştir. Bir diğer dernek ise, 1941 yılında kurulmuş olan "Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu"dur. Kurum daha çok yayın politikasına önem vererek eski eserler ve koruma konusundaki yaklaşımını göstermiştir. Her ay yayınladığı Belleten'inde, eski eserler ve koruma konusunda makaleler yayınlamış, İstanbul'da bazı yapıların onarım masraflarını karşılamıştır. Kurum bünyesinde faaliyet gösteren bir diğer dernek ise "İstanbul'u Sevenler Kurumu"dur. Bu da İstanbul ve çevresindeki eserlerin onarımları için önemli girişimlerde bulunmuş, anıtsal yapılara yönelik yapılacak olan eklerle alakalı yoğun çalışmalara imza atmıştır. Tüm ülkeyi kapsayan çalışmalarla ilgili kurulan bir diğer önemli dernek ise, "Türkiye Anıtlarının Korunması ve Onarılmasına Yardım Derneği"dir. 1946'da Ankara'da kurulan bu dernek, birçok ilde bulunan yapıların onarımına katkı sağlamak, yürürlükte olan "Âsar-ı Atika Nizamnâsi"nin yerine geçmek üzere, Maarif Vekaleti'nin hazırladığı yeni kanun tasarısının T.B.M.M'de öncelikli olarak ele alınması hususunda gerekli girişimleri yapmak, Anıtları sevdirmek ve koruma bilincinin artırılması için programlar hazırlamak ve bütün bu ilkelerin uygulanması için çok sayıda üye sayısına sahip olmak ve bağış toplamak gibi önemli vazifeleri vardır. Madran, E., (1997). "Cumhuriyet'in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi- II", ODTÜ MFD (17:1-2), 75-97, s. 83- 84.

müzelerin durumlarını kapsamlı bir şekilde ele almıştır [63]. Eski Eserler ve Müzelerle ilgili 1931'de yayınlanan nizamnâme dışında, Eski Eserler ve Müzeler Birinci Danışma Komisyonu (15.11.1945- 23.11.1945) toplantısında gündeme getirilen birçok mevzunun yanısıra, müzecilik çerçevesinde tarihi eserlerle ilgili kayıt ve belgelemeye verilen önem de vurgulanmıştır. Komisyonun açılış konuşmasını Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel⁹⁰ yapmıştır [64]. Yücel, komisyonun açılış toplantısında şu ifadelerde bulunmuştur [50] :

“Yapılacak ilk iş yurdumuzun önemli merkezlerinden başlayarak bütün ülkede tarih ve sanat değeri bulunan eserleri haritalarda tespit etmektir. Kültür denen bütün, yalnız okulda elde edilemez. Kütüphanesiz, müzesiz, tiyatrosuz bir şehirde okul içi kültürün kuvvetli olabileceğine inanmak güçtür. Onun için ben, müzeleri başlı başına bir okul saymaktayım.”

Yücel'in bu komisyonda dile getirdikleri müzecilik adına büyük önem arz etmektedir. Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü'nün bünyesinde çalışan kişilerin eğitilmiş, bilgili ve erdemli olması gerektiğine dikkat çeken Yücel, bilhassa müzelerde çalışacak memurların Dil, Tarih- Coğrafya ve Edebiyat Fakülteleri ile Mimarlık Fakültelerinden yetişen kişiler olması gerektiğinin altını çizmiştir. 1929 yılından 1934 yılına kadar eski eserler ve müzeler bünyesinde çalışan memur sayısını 287 olarak aktaran Yücel [23], konuşmasında bir diğer mevzuya da parmak basmıştır. Şöyle ki [64]:

“Sizden programlanmasını beklediğim ilk iş, yurdumuzun mühim merkezlerinden başlayarak bütün memlekette tarih ve sanat değeri bulunan eserleri haritalarda tesbit etmektir. Eski tabiriyle, sizden eski eserlerimizin «levhi mahfuzu» nu istiyorum.”

⁹⁰ 1938- 1946 yılları arasında Maarif Vekilliği vazifesini yürüten Hasan Ali Yücel, özellikle kültürel miras bilincinin artırılması ve korunması adına büyük emek veren önemli devlet adamıdır. Yücel tarafından 1946'da yayınlanan “Türkiye'nin Tarihi Anıtları” adlı eserde, anıtların mülkiyet ve idarelerinin farklı kurumlara verilmesinin, bakım ve onarım işlerinin de dağıtılmasına etken olduğu ifade edilmektedir. Kitabın sonunda her ilde bakım ve onarım ihtiyacı olan yapıların “sanat değerleri büyük olan ve esaslı onarım görmesi gerekenler” ve “değerli eserler olmakla beraber şimdilik onarımları geciktirilebilenler” olarak iki farklı grup olarak bir listesi verilmiştir. Yıldız, Ş. K., (2010). Kültürel Miras ve Koruma Bağlamında Erken Cumhuriyet Dönemi Kültür Politikaları, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlanmış Uzmanlık Tezi, Ankara, s. 77.

Yücel, tarih öğretiminde müzeler ve müzecilik kavramlarının çok önemli olduğunu işaret etmiş, müzelerin arkeologlara, araştırmacılara, öğrencilere, yüksek öğretim mensuplarına bir kütüphane, bir laboratuvar gibi olması gerektiği ifade etmiştir. Bu sistemin etkin bir şekilde işleyebilmesinin müzelerin kayıt yapma esasına dayandığını ise şu sözlerle vurgulamaya çalışmıştır [64]:

“Müzeler için önemli işlerden biri, kayıttır. Eserleri bir kütüğe geçirmek, müzeciliğin ayrılmaz sıfatı olan emniyeti ilk temin eden iştir. Müzede emniyet, eserlerin bir yere yazılmasından başlar. Her hangi bir odaya tasnifsiz ve kayıtsız yığılmış eserleri, silahlı bekçilerle de bekletseniz, onları emniyette sayamazsınız. Onun için, bu konuda çabuk gerçekleşecek tedbirlerin alınmasını çok lüzumlu bulurum.”

1946 yılı başında Hasan Ali Yücel’in Milli Eğitim Bakanlığı görevini bırakması, Atatürk döneminde başlayan kültür politikalarının devamlılığını büyük sekteye uğratmıştır.⁹¹ Bu sıkıntılı durumdan doğal olarak müzecilik alanı da olumsuz anlamda etkilenmiş, müzecilik çalışmaları devletin kültür programının dışına itilmiştir. Ancak Halkevleri’nin hâlen devam eden varlığı ve müzecilik konusunda yoğun bir gayret içerisinde olmaları sayesinde yeni müzeler kurulmaya ve müze kadroları oluşturulmaya devam etmiştir [50].

Bununla birlikte Atatürk döneminde başlayan, arkeoloji, sanat, tarih ve müzecilik vb. gibi alanlarda yetişmiş iyi bilim adamları yetiştirmeye yönelik eğitim politikasının 1940’lı yıllarda devam ettiği görülmektedir. 1946 yılında yapılan üniversite reformu ile Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi’nde klasik arkeoloji kürsüsü kurulmuştur. Kürsünün başına da dönemin müze müdür yardımcısı ve Almanya’da klasik arkeoloji eğitimi almış olan Doçent Arif Müfid Mansel profesör olarak getirilmiştir. 1946 yılında Celal Bayar’ın başkanlığında Demokrat Parti’nin kurulmasıyla beraber ülke yönetimi çok partili sisteme geçmiştir. Dolayısıyla 1946 yılı, ülke politikası ve Halkevleri bakımından önemli bir viraja girişin de yılı olmuş,

⁹¹ Kültür politikasındaki yenilikler duraklama safhasına girmiş ve bu durumdan birçok kurum olumsuz etkilenmiştir. Köy Enstitülerinin ve Tercüme Büroları’nın kapatılması bu durumun ilk yansımalarıdır. Güzel, E. C., (2006). Türkiye’de 1950- 1960 Arasında Kültür Politikaları ve Müzelere Etkileri, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 16.

devlet idaresi yavaş yavaş Halkevleri'nden uzaklaşmış, Halkevleri sadece CHP'nin organları olarak rol almaya başlamış ve Halkevleri'nin faaliyetleri azalmaya başlamıştır [50]. Çok partili siyasal sisteme geçişten Köy Enstitüleri de nasibini almış, kurum adetâ muhalefetin hedef tahtasına dönmüştür [50].⁹² 1946'da, II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle, hem ABD hem de Avrupa'nın girişimleri neticesinde ülkeler arası kültür ve sanat sınırları yok olmaya başlamıştır. Bilhassa Birleşmiş Milletler Örgütü'ne bağlı UNESCO'nun aynı yıl kurulması bu süreci hızlandırmıştır. Türkiye'nin de UNESCO'ya üye olması, Batı dünyasıyla aktif olarak kültürel iletişim kurulmasına etken olmuştur [50].

1947 yılında, Türkiye'nin çok partili siyasal hayata geçmesi ve çok partili dönem hükümetlerince yönetilmesiyle başlayan süreçte, ülkenin ekonomik, siyasi ve tüm bunlara paralel olarak da kültürel politikaları önemli değişikliklerin tesirinde kalmıştır. Türkiye'nin siyasi ve ekonomik anlamda Batı dünyası ve ABD'nin global kimliğinin etkisinde olması neticesinde Truman Doktrini (Mart 1947), Marshall Planı (Mayıs 1947), ve NATO'ya üyelik (1952) gibi durumlar hızlanmıştır. Tüm bu proses, kültür politikaları üzerinde de yeni bir projeksiyon yaratmıştır [50]. 1947'de Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) kurulmuştur. ICOM'la beraber kültür varlıklarına sahip çıkılması, bu eserlerin korunması ve gelecek kuşaklara miras olarak aktarılması bilincinin yaygınlaşması ve zamanla çok farklı ve çeşitli alanlarda faaliyet verecek yüzlerce hatta binlerce müzenin kurulmasına zemin hazırlayarak Türk müzeciliğini doğrudan etkileyen bir durum oluşturmıştır [61].

1949'a gelindiğinde ise, metnin başında ifade edilen ağırlıklı olarak İstanbul kenti ve yakınında çalışmalar yapan Eski Eserler ve Koruma Encümeni'nin⁹³ aynı yıl

⁹² Demokrat Parti'yle beraber başka muhalif sesler, Köy Enstitüleri'nin komünizm ve ahlaksızlık yuvası olduğunu belirterek, CHP kanadından da konuya destek veren birkaç milletvekilinin onayıyla Köy Enstitüleri zamanla statüsünü değiştirerek yavaş yavaş kapatılmaya başlamıştır. Köy Enstitüleri'nde 1946 yılına kadar 16.400 kız ve erkek öğretmen, 7.300 sağlık memuru ve 8756 eğitimci mezun olmuştur. 1954'e kadar ise 25.000 öğretmen yetişmiştir. Fakir Baykurt, Bekir Coşkun, Talip Apaydın ve Mahmut Makal gibi meşhur yazarlar enstitü mezunlarıdır. Güzel, E. C., (2006). Türkiye'de 1950- 1960 Arasında Kültür Politikaları ve Müzelere Etkileri, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 17.

⁹³ 1949 yılındaki raporlardan öğrenildiğine göre Eski Eserleri Koruma Encümeni'nin üye sayısı artmıştır. Encümen İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürü Aziz Ogan'ın başkanlığında 15 üyeye sahiptir. Üyelere bakılacak olursa; Bir mülkiye profesörü, üç milletvekili, Prof. Arif Müfid Mansel, İstanbul Üniversitesi Kütüphane Müdürü, Eski bir Vali, Prof. Sedat Hakkı Eldem, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdür Yardımcısı Rüstem Duyuran, Vakıflar İdaresi eski denetçisi, İstanbul Şehir meclisi

içinde 99 toplantı gerçekleştirdiği ve kendisine aktarılan 550 konuyu ele aldığı görülmektedir. Bu konular doğrultusunda birçok yapıyı yerinde incelenmiş ve bu yapıların onarım durumlarına karar verilmiştir. Yine aynı sene, 72 adet eski eserin fişleri hazırlanmış ve tescil işlemleri yapılmıştır. Encümen bütün bu çalışmalarını yürütürken sadece tek yapı ölçeğinde değil, aynı zamanda çevre ölçeğinde de çalışmıştır [62]. 1949'da Türkiye Avrupa Konseyi'ne katılmıştır [58]. Son olarak aynı sene, UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) Türkiye Milli Komisyonu yönetmeliği Milli Eğitim Bakanlığı'nın yazısı üzerine Bakanlar Kurulu tarafından yürürlüğe girmiştir [50].

1950'lerden 1960'lara kadar olan dönem, Türkiye'nin tarihinde hem ulusal hem de küresel boyutta bir dönüm noktasıdır. Bu dönem ekonomik ve siyasi anlamda yaşanan köklü değişiklikler, kültür politikasına da yansımış, bu durum Türk müzeciliği'nde de belirgin etkilerin görülmesine neden olmuştur [50]. 7 Ocak 1946'da kurulan, Adnan Menderes'in başkanı olduğu Demokrat Parti⁹⁴, 4 yıl sonra 14 Mayıs 1950 seçimlerinde 27 yıllık tek parti dönemini sona erdiren, çok partili dönemi başlatan ve Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk defa serbest yani demokratik bir seçimle iktidar olan partidir.⁹⁵ Aynı zamanda 1950- 1954 ve 1957 seçimlerini de kazanarak 10 yıl boyunca (1950- 1960) iktidarda kalmayı başarmıştır [65].

üyeleri (sonradan müze müdürlüğü de yapmış olan) Feridun Dirimtekin, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Mimarı Y.Mimar Fikret Yücel, belediye temsilcisi iki mimar üyeler arasında yer almaktaydı. Encümenin umumi kâtipliğini İstanbul Arkeoloji Müzeleri iç hizmetler Müdürü Bekir Şükrü Egeli tarafından yapılmakta idi. Arık, M., (2015). Türk Müzeciliğinin Tarihsel Gelişimi, T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s. 117.

⁹⁴ 1950 yılında Adnan Menderes'in başkanlığında hükümet kuran Demokrat Parti, kendini neredeyse tamamen ekonomik kalkınmaya adanmıştır. Aynı sene başlayan Kore Savaşı'nın da buna uygun zemin yarattığını söylemek gerekir. Savaş sebebiyle dünyanda bir takım hammaddelerin ve tarımsal ürünlerin değeri artmış, bu dönemde Türkiye'de, gelişmiş tarım teknolojisinin kullanılmasına koşut olarak tarım üretiminde de ciddi bir artış olmuştur. Sadece 1956 yılında ekilen toprak miktarı 1948 yılının iki katıdır. Güzel, E. C., (2006). Türkiye'de 1950- 1960 Arasında Kültür Politikaları ve Müzelere Etkileri, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 36- 37.

⁹⁵ *Demokrat Parti'nin iktidar olduğu dönemle ilgili Uçar'ın yapmış olduğu tespitler şöyledir:*
"Bu dönemde serbest ticaret Türkiye için yararlı gözükmüştür. Yurt dışına ihtiyaç söz konusu olan mallar üretilip gönderilmiştir. Fakat tarım ürünlerine çok yüksek fiyatlar verildiği için kentten kırsala doğru bir servet oluşumu göze çarpmaktadır. Dengesiz servet dağılımı ve bu servetlerin vergilendirilememesi ciddi bir bütçe açığı yaratmıştır. Ayrıca ülkede döviz darboğazı da yaşanmıştır. 1953 ve 1954 yılları ekonomik kriz olarak hissedilmiştir. 1958 yılında "İstikrar Tedbirleri" alınmış, böylece daha planlı adımlarla devlet korumacı dönemin ilkelerine dönmüştür. 27 Mayıs 1960 tarihindeki darbeden sonra ise Devlet Planlama Teşkilatı'nın girişimleri ile karma ekonomiye geçilmiştir." Uçar, N., (2008). İstanbul'da Sanatsal Alanın Yeni İkonları, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 38.

Demokrat Parti'nin gündemine aldığı öncelikli konuları kalkınma, ekonomi ve tarım olmuştur. Dolayısıyla 1950-1960 aralığında Demokrat Parti'nin kültüre ilişkin konuları ikinci plana attığı, programını ağırlıklı olarak ekonomik konulara göre şekillendirdiğini söylemek yanlış olmaz [65].⁹⁶ Bu dönemde liberal bir ekonomik zihniyetin tüm alanlara hakim olması istenmiş, tarım kalkınmanın yapıtaşı gibi görülmüş, tarımda teknoloji ve makineleşmeye gidilmiştir. 1950'lerde tarım ve ticaretin, siyasal iktidarın önceliğinde olmasının diğer bir nedeni de Marshall Planı'dır. Batı dünyasının, II. Dünya Savaşı'nda özellikle tarım üretimi büyük zarar gördüğünden ötürü, Marshall Planı Türkiye'ye tarım üretimini arttırması yönünde bir görev yüklemiştir [50].⁹⁷

Demokrat Parti, her ne kadar özellikle ekonomik ve siyasi olarak Atatürk döneminden farklı bir politika uygulamaya başlamış olsa da, kültürel politika açısından bakıldığında Atatürkçü kültür mirasını devam ettirmek istemiştir. Ama bunu yaparken farklı bir yol haritası izlemeye başlamış, daha çok popüler kültüre öncelik vermiştir. Dolayısıyla, Demokrat Parti'nin iktidarda kaldığı dönem, devletin ağırlıklı bir yönetim şeklinden, toplum ağırlıklı bir siyasal işleyişe geçişin kırılma noktasının yaşandığı bir dönemdir [66]. Ayrıca bu dönem, Cumhuriyet'in ilk zamanlarında uygulanan devrimci kültür politikalarına sırt çevirmeyen, kültür sahasında olan değişim ve gelişimlerin halkın demokratik idaresine dayanması

⁹⁶ Demokrat Parti'nin siyasi kökeni Jön Türklerin liberal kanadına dayanmaktadır. Dolayısıyla kültür alanında uyguladığı liberal politikayı, hem geçmiş iktidar dönemine bir tepki olarak, hem de geldiği kanadın siyasal tercihi olarak uygulamaya çalışmıştır. Bunun en ciddi yansıması, Atatürk ve İnönü zamanlarında uygulanan devletçi- hümanistbaticı, devletin idaresinde olan kültür mercileriyle ya da kurumlarıyla halkı bilinçlendirme, aydınlatma ve yönlendirme maksadıyla uygulanan kültür politikasının Demokrat Parti'nin programında ya sınırlandırılmış ya da hiç girmemesi olarak görülmüştür. Hatta bu durumun eksikliğine karşın, hükümet tarafından da sağlam bir alternatif üretilenmiş, kültür alanı geri planda bırakılmıştır.

⁹⁷ 1950'li yıllar, Atatürk zamanında yaratılmaya çalışılan bağımsızlık politikasının ve milli ekonominin tersine işleyen yıllardır. 1950 öncesi milli kaynaklar kullanılarak yapılan işler, 1950'den sonra emperyalist güçlerin ekonomik ve siyasi yönlendirmeleri doğrultusunda yapılmaya başlanmıştır. Buna en güzel örnek demiryolu yapımı politikasıdır. Atatürk döneminde, Türkiye kömür rezervleri bakımından zengin bir ülke olduğu için, demiryolu ağına önem verilmiştir. Aksine, Demokrat Parti, II. Dünya Savaşı'ndan sonra karayolları ulaşımına ağırlık vermiştir. Böylece petrol ihtiyacı artmış, Türkiye ekonomisi dışa bağımlı bir hale gelmiştir. Bütün bu dış dayatmalarla beraber, II. Dünya Savaşı sonrası oluşan koşulları fırsata dönüştüren ticaret burjuvazisi, müteahhit sermayesi ve CHP yönetimiyle muhalif düşen büyük toprak sahipleri ve tarım burjuvazisi ülkenin yönetiminde kendileri de söz hakkına sahip olmuşlardır. Demokrat Parti de bunlara göz yummuş ve böylece Atatürk dönemi politikalarının dışına çıkış süreci başlamıştır. Güzel, E. C., (2006). Türkiye'de 1950-1960 Arasında Kültür Politikaları ve Müzelere Etkileri, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 36- 37.

gerektiğine kanaat getiren bir dönemdir [65]. Cumhuriyet'in ilk yıllarında kurulan ve modern ulus devletin kurulma sürecinde aktif rol oynayan kurumlardan olan Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu gibi kurumlar da bu dönemde hükümetten bağımsız olarak yayınlarına devam etmişlerdir. Aynı dönem, Halkevleri (1953) ve Köy Enstitüleri (1954) gibi kurumlar ise kapatılmıştır. Daha önce de bahsedildiği üzere, çok partili siyasal yaşama geçişle Halkevleri etkinliğini yitirmeye başlamıştır. 1950 yılına kadar ülkede 478 Halkevi ve 4322 Halkodası mevcuttur. Fakat, Demokrat Parti'nin 1950 yılında iktidar olmasıyla Halkevleri etkinliğini kaybetmiş ve siyasi iktidarın baskı ve engellemeleri neticesinde ise Halkevleri tamamen kapatılmıştır [50].⁹⁸

1950'lerde müzelerin öğrenciler için iyi bir araştırma sahası olduğu belirtilmiştir. Ayrıca bu dönemde müzeler, toplumu eğiten ve ilgi uyandıran şekilde koleksiyonlarını düzenlemiştir [67]. Müzecilikte 1950'li yıllarda atılmış en önemli adımlar, II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünyada müzeciliğe ilişkin gelişmelerin bir yansıması olarak, Türkiye'nin hem UNESCO'ya, hem de bunun altında kurulmuş olan ICOM'a üye olmasıdır. Asıl amacı müzeler ve müzeciler arasındaki işbirliğini daha güçlü hale getirmek, müzecilik konusundaki standartları belirlemek, uluslararası kuruluşlarla ortak çalışmalar yaparak bilgi alışverişini sağlamak ve halk eğitimini yaygınlaştırmak vb. gibi görevleri olan Uluslararası Müzeler Konseyi "ICOM" tüzüğüne göre ICOM Türkiye Milli Komitesi⁹⁹ Talimatnâmesi 24.08.1956 tarihli ve 4/ 7862 sayılı Bakanlar Kurulu ile kurulmuştur [68].¹⁰⁰ Müzecilik çalışmaları,

⁹⁸ O dönem, eski Halkevleri merkezlerinden birine bomba atılmış, bir başkası ise müzeye dönüştürülmüştür. Halkevleri, 27 Mayıs 1960 askeri darbesinin üzerinden üç yıl geçene kadar kapalı kalmıştır. Halkevleri, kapatıldıkları zamana değin, Cumhuriyet tarihimizde kültür politikalarının etkili bir şekilde uygulanmasında ve ülkenin kültürel seviyesini modern çizgiye taşıyabilmek adına çok çalışmış önemli bir teşkilattır. Diğer bir deyişle, aydınlanma hareketini taşralara kadar taşıyan merkezler olarak tarihte yer almışlardır. Güzel, E. C., (2006). Türkiye'de 1950- 1960 Arasında Kültür Politikaları ve Müzelere Etkileri, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 14.

⁹⁹ ICOM Türkiye Milli Komitesi'nin çalışma programı ise, ICOM'un esas görüş ve amaçları baz alınarak hazırlanmış ve Bakanlar Kurulu'nun 07.09.1957 tarih ve 9401 sayılı kararıyla kabul edilmiştir. Gerçek, F., (1999). Türk Müzeciliği, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 183.

¹⁰⁰ "Müzecilikte 1950'li yıllara ait en önemli gelişme ise Uluslararası Müzeler Konseyi'nin (ICOM) bir şubesinin Türkiye'de açılmış olmasıdır; fakat burada bulunan üyeler kapsamlı projeler gerçekleştirememişlerdir. Sadece bir kaç çeviri yayınlandığı kaynaklarda geçmektedir. Etnografya ve arkeoloji müzeleri dışında müzeler kurmak için ICOM üyelerinin de bir girişimi olmaması; bu 28 nedenle sanayi müzesi ve oyuncak müzesini görmek için 1980'lerdeki küreselleşme sürecini beklemek gerekli

1956'da ICOM Türkiye Milli Komitesi¹⁰¹ kurulana kadar, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu tarafından kurulan Müzecilik Komitesi tarafından yapılmıştır. Bu komisyon ayrıca onarılması gereken yapılarla da ilgilenmiş ve ülkemizde bulunan tarihi anıt ve abidelerin tanıtılmasına katkı sağlamıştır. [50].¹⁰²

Türkiye ICOM Milli Komitesi'nin kurulma çalışmaları, UNESCO Milli Komisyonu öncülüğünde yapılmıştır. 1950'lerin ortalarında UNESCO Milli Komisyonu, müzeler ve eğitim ilişkisi konusunu gündeme taşımış ve bu hususlarda gerekli mercileri bilgilendirmiştir. Müzelerin eğitimdeki büyük payı üzerine UNESCO tarafından organize edilmiş olan toplantının çevirisi yapılarak devlet yetkililerine ve uzmanlara takdim edilmiştir [69]. Türk müzeciliği için yeni bir anlam taşıyan bu hususla alakalı, Milli Komisyon, müze ve eğitim arasındaki ilişkinin daha iyi idrak edilmesi için çalışmalarına hız kesmeden devam etmiş ve 1958'de gerçekleşen UNESCO Milli Komisyonu Genel Kurul toplantısında, gerek müzecilik gerekse kütüphanecilik alanlarında destek vermek amacıyla UNESCO ve Vekaletler denetiminde teşebbüse geçilmesine ve müzelerin tedris müesseseleri haline getirilmesi konusundaki faaliyetlerin geliştirilmesine karar verilmiştir [50].¹⁰³ UNESCO Milli Komisyonu,

olmuştur. Öte yandan müzelerdeki salon sıkıntısı nedeniyle arkeolojik kazılardan çıkan tüm eserlerin hepsi birden müzelerde sergilenememiştir. Bu buluntuları korumak için ise depolar yaptırılmıştır." Uçar, N., (2008). İstanbul'da Sanatsal Alanın Yeni İkonları, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 27- 28.

¹⁰¹ 1956 yılındaki talimatnâme doğrultusunda kurulan 18 kişilik ilk Milli Komite üyeleri şu müzecilerden oluşmaktadır: Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Şube Müdürü Hikmet Gürçay, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Anıtlar Şubesi Müdürü Avni Kırkağaçoğlu, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Rölöve Bürosu Şefi Mahmut Akok, Ankara Etnografya Müzesi Müdürü Dr. Hamit Koşay, Ankara Arkeoloji Müzesi Müdürü Raci Temizer, Ankara Türkiye Büyük Millet Meclisi Müzesi Müdürü Kemal Güngör, İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Müdürü Haluk Şehsuvaroğlu, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürü Rüstem Duyuran ve Müdür Yardımcısı Osman Sümer, Ayasofya Müzesi Müdürü Feridun Dirimtekin, Topkapı Sarayı Müzesi Müdür Yardımcılarından Türk İslam Eserleri Müzesi Müdürü Kemal Çığ, Topkapı Sarayı Müzesi Müdür Yardımcılarından Çinili Köşk- Fatih Müzesi Müdürü Elif Naci, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Arkeoloğu Nezih Fıratlı, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Başkanı Tahsin Öz, İzmir Müzesi Müdürü Hakkı Gültekin, Bergama Müzesi Müdürü Osman Bayatlı, Konya Müzesi Müdürü Mehmet Önder, Bursa Müzesi Müdürü Vahit Armağan. Gerçek, F., (1999). Türk Müzeciliği, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 183.

¹⁰² 1956 yılında hazırlanan Genel Kurul raporunda geçen ifadeler şöyledir: *Tarihi eserlerimizin restorasyonuna, tarihi değerlerimizin tanıtılmasına büyük önem veren Yönetim Kurulumuz, bu cümleden olmak üzere, Konya civarındaki Sultanhanı'nın restorasyonu işiyle ilgilenmiş, ve bu mıntıkeya gönderilecek eksper heyeti hakkında Maarif Vekaleti'ne teklif ve temennilerde bulunmuştur."* UNESCO Türkiye Milli Komisyonu., (1956), UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yönetim Kurulu Raporu 1955-1956, Maarif Basımevi, Ankara, s. 13.

¹⁰³ UNESCO Milli Komisyonu'nun yayınladığı UNESCO Haberleri adlı derginin Eylül 1959 tarihli 16. Sayısında yer alan habere göre, Brooklyn Müzesi Müdürü Edgar Schenk Ankara'ya gelerek, Ankara Arkeoloji Müzesi Hitit Eserleri Salonu'nda "Müzelerin Eğitimdeki Rolü" konulu bir konferans

müzecilik alanıyla ilgili olarak, 1959'daki UNESCO programında yer alan tavsiye kararlarını benimsemiştir.¹⁰⁴

UNESCO Türkiye Milli Komisyonu üyeleri, uluslararası çapta düzenlenen birçok kongre ve konferansa katılarak Türk müzecilik çalışmalarına katkı sunmuşlardır [50].¹⁰⁵ UNESCO'nun uluslararası etkinliklerinin içerisinde yer alan sergi faaliyetleri de, Türk müzeciliğini anlamlandıran çalışmalardandır. Bilhassa Türkiye'de açılan sanat sergilerinin müzelerde teşhir edilmesi, müzelere farklı anlamlar da kazandırmıştır. Direkt hükümete bağlı olarak faaliyet gösteren UNESCO Milli Komisyonu'nun mali ödenekleri Maarif Vekaleti tarafından karşılanmıştır [50]. Önceden de ifade edildiği üzere UNESCO'nun katkılarıyla kurulan ICOM'a Türkiye 1948 yılında üye olmuş, ICOM Türkiye Milli Komitesi, Maarif Vekaleti'ne bağlı olarak 1956 yılında kurulmuş bir sivil toplum kuruluşudur. Ofisi Ankara Etnografya Müzesi binası olmuştur. İcra Vekilleri Heyeti kararıyla onaylanan genelgede

vermiştir. Güzel, E. C., (2006). Türkiye'de 1950- 1960 Arasında Kültür Politikaları ve Müzelere Etkileri, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 51.

¹⁰⁴ Bu programa göre komisyonun üzerinde titizlikle eğildiği müzecilikle ilgili olan maddeler şöyledir: - "Halkımızın müzelere ilgisinin çekilmesi, müzelerimizin sık sık ziyaret edilmesi için lüzumlu tedbirlerin alınması, rehberli gezilere önem verilmesi, müzelerdeki eserlerin izahlarıyla ilgili broşürler hazırlanması", - "Milli kültür değerlerimizin restorasyon ve idamesi konusunda UNESCO'nun teknik yardımından faydalanma imkanlarının araştırılması, milli ve milletlerarası değerlerimizle alakalı mevzuların Merkeze aksettirilmesi", - "UNESCO Türkiye Milli Komisyonu'nun teklifi üzerine Kültür Değerlerinin Muhafazası ve Restorasyonu Milletlerarası Merkezi adlı kuruma Maarif Vekaleti'nce resmen üye olduğu memnuniyetle öğrenilmiştir", Bu mevzudaki faaliyetin geliştirilmesi", - "Kütüphane ve müzelerimizin geliştirilmesi ve buralardaki eserlerin muhafazası konusunda malzeme sağlamak, uzman yetiştirmek, konservasyon işlerinde çalışan elemanlara yabancı burslar temin etmek konusunda Yönetim Kurulu'nun aracı olması". Güzel, E. C., (2006). Türkiye'de 1950- 1960 Arasında Kültür Politikaları ve Müzelere Etkileri, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 51.

¹⁰⁵ 1952'de UNESCO'nun Venedik'te yaptığı Milletlerarası Sanatkarlar Konferansı'na ülkemizden Müzecilik Komitesi üyesi Zeki Faik İzer katılmıştır. 1954'de İstanbul'da yapılan V. Milletlerarası Sanat Münekkitleri Kongresi, Milli Komisyon'un çalışmaları sayesinde oldukça başarılı bir organizasyon olmuştur. 23-28 Eylül 1957'de Dubrovnik'te gerçekleşen Milletlerarası Plastik Sanatlar Cemiyeti'nin II. kongresine UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yönetim Kurulu üyelerinden Zühtü Mürtoğlu katılmıştır. Bu yoğun kültürel programın tesiriyle 19-24 Kasım 1959 tarihleri arasında Cumhurbaşkanı'nın desteğiyle Milletlerarası I. Türk Sanatları Kongresi Ankara'da düzenlenmiştir. Lakin her ne kadar kongreye üst düzey bürokrat dahi katılmış olsa, Demokrat Parti hükümetinin kültürel politikasında kültürel faaliyetler çok önemsenmemiştir. Kongrenin Türk Sanatlarını kapsıyor olması ise, Menderes'in manevi değerlere ve milli geleneklere yönelik izlediği kültürel yaklaşımdan kaynaklanmaktadır. Güzel, E. C., (2006). Türkiye'de 1950- 1960 Arasında Kültür Politikaları ve Müzelere Etkileri, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 52- 53.

komitenin gayesi, müzecilik mesleğine sahip olan kişiler arasında uluslararası işbirliğini tesis etmek ve bu işbirliğini güçlendirmek olarak belirlenmiştir. Haliyle komite bunları sağlamak için, ülkedeki her türlü müzecilik çalışmasını yurt dışındaki ilgili komitelere bildirmeyi ve müzecilerin yurt dışında eğitim görmeleri için olanaklar yaratmayı kabul etmektedir. ICOM Türkiye Milli Komitesi'nin kurulmasıyla beraber, Türkiye'de müzecilik bağlamında yeni bir dönem başlamış, ülkenin müzeciliği uluslararası gelişmelerin tesiri altında kalarak, modern müzecilik anlayışı çerçevesinde şekillenmeye başlamıştır [50]. Ayrıca 1956'da yapılan 8. UNESCO Genel Konferansı'nda 6- 14 Ekim tarihlerinde kutlanmasına karar verilen ve dünya ölçeğinde kutlanan "Müzeler Haftası"na Türkiye de dahil olmuştur. Müzelere olan ilgiyi arttırmak için her yıl kutlanan Müzeler Haftası kapsamında gerçekleşen organizasyonlarda UNESCO, dünya ülkelerine önerilerde bulunmuş, ve bu öneriler Türkiye Maarif Vekaleti tarafından da kabul görmüştür. ICOM Türkiye Milli Komitesi, 6- 14 Ekim 1956 tarihleri arasında Milletlerarası Müzeler Haftası'na katılmış, ülkemizde bulunan müzelerimizin önemini yansıtan sergiler düzenlemiş ve Müzeler Haftası'yla alakalı yayınlar yapılmıştır. Bu sayede toplumda müzelere ve müzeciliğe karşı ilginin arttırılmasına uğraşılmıştır [70].

UNESCO Milli Komisyonu gibi ICOM Türkiye Milli Komitesi'nin de uluslararası toplantı ve konferanslara katıldığı görülmektedir. Yine müzeciler arasındaki işbirliğini sağlamak ortak maksadıyla bir araya gelinmiş, Türkiye Milli Komitesi de bu organizasyonlara çeşitli seviyelerde katılmıştır.¹⁰⁶ ICOM Genel merkez bünyesinde gerçekleştirilen ve ICOM Türkiye Milli Komitesi'nin de dahil olduğu bu uluslararası boyutta düzenlenen her türlü organizasyonda yer alma ve faaliyetlere katılma durumu, ICOM Türkiye Milli Komitesi'nin 1958- 1959 yıllarında yaptığı toplantılarında alınan Genel Kurul kararlarına yansımıştır. Genel Kurul'un 5

¹⁰⁶ Örneğin, 1956 yılında 23- 27 Ekim tarihleri arasında Şam'da düzenlenen Şark Müzeleri Konferansı'na, ICOM'un davetiyle ICOM Türkiye Milli Komitesi Başkanı Hamit Zübeyr Koşay katılmıştır. 1957'de yapılan Kopenhag'taki Askeri Müzeler Konferansı'na, Milli Komite'nin tavsiyesi üzerine Türkiye Askeri Müzesi adına Tümgeneral Lütfü Güvenç başkanlığında bir heyet katılmıştır. Yine aynı sene Danimarka ve İsveç'te yapılan Açık Hava Halk Müzeleri Konferansı'na ICOM Türkiye Milli Komitesi Başkanı Hamit Zübeyr Koşay katılmıştır. Güzel, E. C., (2006). Türkiye'de 1950- 1960 Arasında Kültür Politikaları ve Müzelere Etkileri, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 57.

Haziran 1958 tarihinde yaptığı ve 5 gün boyunca devam eden toplantı neticesinde aldığı kararlar modern müzeciliğe yön veren hususlardır.¹⁰⁷

“Müzelerin en büyük ihtiyaçlarından biri, personel meselesidir. Müzelerdeki ihtisas elemanlarının yetişmeleri ve yurtdışında ihtisas yapmalarını sağlayacak tedbirler alınmalı; yurt dışındaki kurs ve burslardan faydalanma imkânları araştırılmalı. Müzeleri ihtisas elemanı bakımından takviye için üniversitelere burslar verilmeli, müzelerin başında bulunan idareci elemanlara ek ödenek ve lojman temini hususları araştırılmalı, müzecilerin yurtiçindeki müzeleri ve eserleri tanıma imkânları sağlanmalı ve bu hususları temin için icabında müzeler teşkilat kanunu hemen ele alınmalı ve ihtiyaca cevap verecek hale getirilmelidir.”

Bu kararda müzede çalışacak uzmanların özel bir mesleki eğitime sahip olması gerektiği konusunda farkındalık göze çarpmaktadır, ancak uzmanlık eğitiminin yurtdışından alınması önerilmektedir. Müzecilik alanında üniversite seviyesinde akademik bir eğitim öngörülmüş, ancak eğitimin içeriğinin müzebilim ile ilişkilendirilmesi öngörülmemiştir [71]. Ayrıca bu kararlar, Türk müzecileri tarafından çağdaş müzecilik ilkesi çatısı altında özümsemiştir. Ne var ki, bütün bu alınan kararlar ve belirlenen ilkeler kısa vadede gerçekleştirilememiştir. Bu da yine dönem hükümetinin mali açıdan güçlü olmasına rağmen, müzecilere gereken imkanı sağlayamadıklarını ve Türk müzeciliğinin gelişimine büyük katkısı olacak bu projeleri kayda değer bulmadıklarını göstermektedir. Bu durum, Demokrat Parti döneminin müzecilik bağlamındaki kültür faaliyetlerinin zafiyetini görmek adına önemlidir [50].

Yine aynı sene ICOM Milli Komitesi'nin modern müze binalarının yapımı konusunda aldığı karar gündem konusu olmuştur. O dönem Sardes ve Efes'te yapımına başlanan müze binalarının giderlerinin yarısı Maarif Vekaleti tarafından, yarısı da kazı

¹⁰⁷ Genel kurulda alınan kararlar için Bknz: Güzel, E. C., (2006). Türkiye’de 1950- 1960 Arasında Kültür Politikaları ve Müzelere Etkileri, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 58- 59.

heyetleri tarafından karşılanmıştır. Devletin desteği olması gerektiği gibi değildir. Hatta Side’de yeni bir müze binasını hayırsever bir kişi yaptırmıştır. Milli Komite Başkanı’nın Komite’nin çalışma prensiplerine dair aktardığı şu ifadelerindeki yaklaşımı Erken Cumhuriyet dönemi müzeciliğine verilen öneme gönderme yapmaktadır. Hamit Zübeyr Koşay, şöyle demiştir [50]:

“Komitemizin çalışma programındaki gayelere ulaşmak ve müzecilik sahasında çok ileri seviyede olan milletlere ayak uydurmak, zaman ve maddi imkanlar ile mukayyet olduğu gibi müzecilik sahasında tamamen ilmi ve ileri bir zihniyetin kökleşmesi ile mümkündür. ICOM Türkiye Milli Komitesi’nin en temel amacı, Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü ile işbirliği yaparak, Türkiye müzeciliğini yüksek bir kademeye ulaştırmaktır.”

1950 yılında kurulan Demokrat Parti hükümeti döneminde, devletin müzelerle ilgili faaliyetlerinin sistematik bir şekilde ele alınmadığı görülmektedir. 1960 yılında gerçekleşen 27 Mayıs askeri darbesine kadar, müzelerle ilgili gelişmeler, müzelerle alakalı devlet görevlilerinin ya da müzecilerin kişisel ilgi ve yeteneğine bağlı olarak olumlu ya da olumsuz ivmeler kazanmaya uygun bir duruma dönüşmüştür demek yanlış olmaz [68].

1950 ve sonrasında başlayan hızlı kentleşme ve buna paralel bir şekilde gelişen imar faaliyetleri yüzünden birçok kültürel miras zarar görmüş, hatta yok olmuştur. Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu, bu yapıtların korunmalarına gerek olmadığı yönünde aldığı kararla tahribatın da önünü açmıştır. 1956 yılında ise Kurulun görevlerine, yurt içinde korunması gereken mimari ve tarihsel değer arz eden anıtların ve diğer taşınmaz eski eserlerin korunma, restorasyon, bakım, onarım işlerinde uyulacak ilkeleri ve programları belirlemek, belirlenen ilke ve programların uygulanmasını izlemek ve denetlemek, anıtlar ve taşınmaz eski eserlerle ilgili olarak kendisine sunulacak özel araştırmalara kurul üyeleri tarafından bilimsel görüş bildirmek eklenmiştir [58].

1950’li yıllar arkeolojik çalışmalar açısından da verimli bir dönem olamamıştır. Bu dönemde ne bir azalmadan, ne de kayda değer bir artıştan bahsetmek mümkündür. Ancak dünyadaki arkeolojik gelişmelerin de gerisinde kalındığını söylemek gerekir. 1950’lere kadar olan zaman zarfında, yetişmiş bilim adamları sayesinde arkeolojik

kazıların devamlılığı sağlanabilmiştir. 1950’lerde kazıların daha çok Türk Tarih Kurumu, Maarif Vekaleti ve yabancı enstitüler tarafından yapıldığı özellikle İngiliz, Alman, Amerikalı, Avusturyalı ve İtalyan bilim adamlarının kazılarda görev yaptığı görülmektedir. Bu da aslında yine yabancıların Türkiye’de yaptıkları kazıların, Türk kazılarına oranla daha çok olduğu sonucunu yaratmıştır.¹⁰⁸ Milli kazıların daha az olmasının birkaç sebebi olabilir. Demokrat Parti hükümetinin kültür politikasında kazılara da yeterli bütçeyi vermemesinden ileri gelmektedir denilebilir. İlginç bir şekilde, yapılan kazıların neredeyse hepsi Tarihöncesi, Yunan, Roma ve Bizans dönemlerine dönüktür. Yani 1950’lerde yapılan arkeolojik kazılarda Selçuklu ve Osmanlı dönemleri kısaca Anadolu Türk- İslam Medeniyetleri çalışmalarına rastlanmamaktadır. Aslında bu durum, Demokrat Parti iktidarının “manevi değerler ve milli geleneklere” dayalı politikasıyla da çelişen bir durumdur. Neticede hükümet, kendi değerleri doğrultusunda bile bir kültür politikası takip edememiştir. Milli kazıların az olmasının diğer bir nedeni de, Türk uzmanlarının sayıca yetersiz olması, aynı bilim adamının aynı anda birden fazla kazıyı yürütüyor olmasından ileri gelmektedir. Meselâ Ekrem Akurgal, 1953- 57 yılları arasında Daskleion, Foça, Kyme ve Kyzikos gibi kazıları aynı anda idare etmeye çalışmıştır. Erken Cumhuriyet Dönemi’nin aksine, Demokrat Parti döneminde uzman bilim adamlarının yetiştirilmesi ve sayıca arttırılmaları hususuna çok önem verilmemiştir. Bu da yine dönem hükümetinin kültür programında bu konuyla ilgili çalışmaların yer alamayışı olarak açıklanabilir. Aslında Demokrat Parti dönemine ait kazılar, 1950 öncesi dönemde kazanılan ivme dolayısıyla devam etmiştir. Atatürk zamanıyla başlayan geleneğin devamı olan bu kazılar, 1950- 1960 yılları arasında yeni arkeoloji müzelerinin açılmasını¹⁰⁹ ve mevcutların da eski eser koleksiyonuna ilaveler olması bakımından katkı sağlamıştır [50].

¹⁰⁸ 1950-1957 yılları arasında Türk bilim adamlarının yaptığı kazı sayısı 17, yabancı bilim adamlarının ise yaptığı kazı sayısı 21’dir. 6 kazıyı ise Türk ve yabancı bilim adamları ortak yürütmüşlerdir. 1958’de ise yapılan kazıların 14’ünü yabancı bilim adamları, 8’ini ise Türk bilim adamları yapmıştır. Ne yazık ki, Batılı devletler, Türkiye topraklarında kazı yapmak için, Türkiye Hükümeti’nin yapması gerekenden daha çok emek, para ve iş gücü harcamıştır. Güzel, E. C., (2006). Türkiye’de 1950- 1960 Arasında Kültür Politikaları ve Müzelere Etkileri, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 61- 62.

¹⁰⁹ 1950’li yıllarda yapılan kazılar neticesinde 2 müze kurulabilmiştir. 1958’de Türk Tarih Kurumu ve Maarif Vekaleti’nin 1950 – 1957 yılları arasında Dr. B. Alkım başkanlığında yürüttüğü kazılar

Kazıların yanısıra Türk müzeciliğine tesir eden bir diğer konu da tarihi anıtlardır. Tarihi yapının onarımdan geçerek, müze binası olarak işlevlendirilmesiyle korunmaya başlanmasına Erken Cumhuriyet Dönemi'nde başlanmıştır. Aynı uygulamanın Demokrat Parti iktidarında da devam ettiği anlaşılmaktadır. Demokrat Parti döneminde tarihi yapıların tadilatı için büyük bütçeler ayrılmıştır.¹¹⁰ Özellikle, onarımdan geçen yapılar, Demokrat Parti'nin kültürel yaklaşımıyla örtüşen Selçuklu ve Osmanlı dönemleri yapılarıdır. Bu onarım faaliyetlerinde gösterilen hassasiyet tarihi abideyi koruduğu gibi, bu durum Türk müzeciliğini de olumlu etkilemiş, müzeler tarihi yapılarla beraber gelişmiş ve zenginleşmiştir [50].

Ayasofya Müzesi'ne ait yıllıkların yayınlanmaya başladığı görülmektedir. İlk kez 1959'da yayınlanan Ayasofya yılığı hem Türkçe hem de İngilizce olarak hazırlanmıştır. Ayasofya'nın kısaca tanıtıldığı yıllıkta ayrıca Ayasofya Müzesi'nin 1957- 58 senelerinde yaptığı araştırmalar ve çalışmalara da yer verilmiştir [59].

1960'lı yıllara gelindiğinde ise, Türkiye'de müzeciliğin yeni bir döneme girdiği görülmektedir. Bu dönemde nerdeyse her şehirde, tarihi ve arkeolojik bölgelerde, ören yerlerinde çoğu da Kültür Bakanlığı tarafından inşa ettirilen yeni müze binaları dikkat çekmektedir [72].¹¹¹ Bu müzelerden bazıları ise, Milli Eğitim Bakanlığı

sonucunda Adana'da kurulan Karatepe Açık Hava Müzesi'dir. Diğerleri ise, Alman arkeolog Bossert'in başkanlığında takip edilen kazı sonucunda ortaya çıkarılan mozaikler sebebiyle Adana'da kurulan Misis Mozaik Müzesi'dir. *"Verilerden anlaşıldığı kadarıyla, 1950'li yıllarda, hükümetler tarafından arkeoloji alanına yeterince kaynak aktarılmaması, kurulan müze sayısını da sınırlı seviyede tutmuştur. Ancak bu sayının az olmasında, daha önceki yıllarda bir çok şehirde zaten müze kurulmuş olmasının da etkisi vardır. 1950'li yıllarda açılan ve koleksiyonunda ağırlıklı olarak arkeolojik eserler olan Amasra, İznik, Kastamonu ve Niğde müzeleri ise büyük olasılıkla 1950 öncesi dönemde yapılmış kazıların birikimiyle kurulmuştur. Çünkü elimizdeki verilere göre, 1950'li yıllarda bu 4 şehir ve civarında kazı yapılmamıştır."* Güzel, E. C., (2006). Türkiye'de 1950- 1960 Arasında Kültür Politikaları ve Müzelere Etkileri, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 63.

¹¹⁰ 1950- 59 yılları arasında özel ve devlet kurumları tarafından 52.708.051 lira harcanarak toplam 1354 tarihi yapı onarılmıştır. 1950- 58 yılları arasında Maarif Vekaleti'ne bağlı olarak çalışan Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü'nün yaptığı onarım işlerinin %80'i Anadolu- Türk İslam medeniyetlerine ait yapılar, %20'si ise Anadolu'daki Tarihöncesi, Yunan, Roma ve Bizans medeniyetlerine ait tarihi yapılardır. 1955'den itibaren Eski Eserler ve Umum Müdürlüğü'nün onarımlar için harcadığı miktar hızlı bir şekilde artış göstermiştir. Örneğin, 1950- 55 arasındaki yıllık toplam anıtların onarımı için ayrılan gider bütçesi 250.000 lira civarındayken, 1955'den sonra yaklaşık 1,5 milyon liraya çıkmıştır. Bu yükselişte ICOM'a üye olunmasının da payı olduğunu düşünmek hatalı olmaz. Güzel, E. C., (2006). Türkiye'de 1950- 1960 Arasında Kültür Politikaları ve Müzelere Etkileri, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 63- 64.

¹¹¹ Çok sayıda yeni müzelerin kurulduğu görülmektedir. 1956 yılında Türkiye'de 33 müze ve 7 müze deposu varken, 1963'e gelindiğinde müze sayısının 58'e, müze deposunun ise 12'ye çıktığı

tarafından hazırlattırılmış olan bir “müze projesi”ne göre yapılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak çalışan Yüksek Mimar İhsan Kıyıcı tarafından tasarlanmış olan müze projesi, önceden planlanmadığı halde Türkiye’nin farklı illerinde hayata geçirilmiş, bir çeşit “tip proje” olarak Türk Müzecilik Tarihi’ne adını yazdırmıştır [73].¹¹² Yeni inşa edilmiş müze yapılarında sergileme biçimlerinde; aydınlatma, koruma, depolama vb. gibi teknik daha birçok konuda bazı yeniliklerin yapıldığı görülmektedir [68].

1960’lardan başlayıp 1970’lere kadar hızlı bir şekilde yürütülen müze binası yapım sürecinin değerlendirmesini yapabilmek için, dönemin kültür politikalarını iyi analiz etmek gerekmektedir. Türkiye’de, 1963 senesinden başlamak suretiyle planlı bir kalkınma dönemine girildiği ve kültür politikalarının da bu kalkınma programına dahil edildiği görülmektedir. Bu kalkınma planı, 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi neticesinde yürürlüğe giren 1961 Anayasası’nın getirmiş olduğu bir gelişmedir. İşte kültür yapıları olan müzelerin hızlı bir şekilde inşa edilmeleri, bu yeni anayasanın yarattığı ortama bağlı olarak yapılmıştır [72].

Daha önceki dönemlerde de kısaca değinildiği üzere, müzelerin en önemli görevlerinden birinin eğitim olduğu aktarılmıştı. Bu hususla ilgili farklı yıllarda önemli kararlar alındığı görülmektedir. 1962 senesinde de bu konunun ehemmiyetiyle alakalı, VII. Milli Eğitim Şurası’na sunulan Eski Eserler ve Müzeler Komitesi Raporu’nda değinilmiştir. Raporda, müzelerin en önemli niteliğinin eğitim ve öğretim kurumları olması gerektiği ve eğitici vasfa sahip olmayan müzelerin bir eski eser deposundan öteye gidemeyecekleri vurgulanmıştır [74].¹¹³ 1963’de

görülmektedir. Ekelik, H.G., (2010). Sosyal Bilgiler Derslerinde Müze Faaliyetlerinin Programlanması (Konya Müzeleri Örneği), T.C. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Konya, s.38.

¹¹² İstanbul Arkeoloji Müzesi, Ankara Etnografya Müzesi ve 1960’lı yıllarda bağlı olduğu kentin coğrafi ve iklimsel koşulları, bilhassa da koleksiyonlarının ihtiyaçları gözetilmeden, tek bir proje baz alınarak yapılmış müzeler haricinde, tarihi mekanların müzeye dönüştürülmesinin Türk müzeciliğinin genel karakteri olduğunu söylemek mümkündür. Koruma ve uyarılma gibi işlemler, her ne kadar yeni yapım işlemlerine kıyasla daha az maliyetli olsa da, bu yapıların günümüzün çağdaş müzecilik anlayışının gerektirdiği tasarım ilkeleriyle uyumadığı görülmektedir. Dolayısıyla gerek tarihi mekanların müzeye çevrilmesi, gerek yeni inşa edilmiş müzeler göz önüne alındığında, ülkemizde henüz müze mimarisinde bir tipolojiden bahsetmek zordur. Özkasım H., ve Ögel. S., (2005). “Türkiye’de Müzeciliğin Gelişimi, İtü Dergisi/ B Sosyal Bilimler Cilt:2, Sayı:1 , İstanbul, 96-102, s. 101.

¹¹³ 5-15 Şubat 1962’de düzenlenen Yedinci Milli Eğitim Şurası’nda müzeler ve müze eğitimi ile ilgili bazı tekliflerin yer aldığı görülmektedir. Bu tekliflerin 8. Maddesine göre: “İlk ve orta öğretimde

onarımına başlanan ve 1974'e kadar onarımı süren İstanbul Eski Şark Eserleri Müzesi; Mısır, Mezopotamya ve Anadolu'ya ait birçok eseri, eğitim amacı birinci planda olmak koşuluyla halka teşhir etmiş ve ülkemizde çağdaş sergileme yapan ilk müze olarak kabul edilmektedir. Bu yeni müzecilik prensibi ile diğer müzelere örnek olmaktadır. Eğitim maksadıyla böyle bir müzenin yapılmış olması, Türk müzeciliğinde önemli bir diğer dönüm noktası olarak kabul edilmektedir [75].

1970'ler ve özellikle sonrasında dünyada yaşanan toplumsal, siyasi, ekonomik ve çevresel konuları içeren olaylar, postmodernizm gibi düşünce akımları ve UNESCO'nun somut olmayan kültürel miras çalışmaları ile beraber müzecilik alanında yeni bir dönem başlamıştır. Fransız müzeolog André Devallées ve Hugues de Varine'in yeni müzecilik olarak tanımladığı bu müzecilik ilkelerinin başında, katılımcı, demokratik ve sınırların ortadan kaldırıldığı, müze idaresinde yönetişimin özümsemişi, müze araştırmaları ve uygulamalarında disiplinlerarası çalışmalara önem veren bir yaklaşım ortaya koyulmuştur [87]. Bu yaklaşım müzeleri sosyal, ekonomik ve siyasi olaylardan uzaklaştırmayan bir toplumsal değer yaratarak, sadece belli bir elit kesimi değil tüm toplumu etkilemiştir. Bu değişimle müzelerde daha kapsamlı yeni bir yapılanma görülmeye başlanmıştır [88]. Dünya genelindeki bu müzecilik yaklaşımı haliyle 1970'lerde Türkiye müzeciliğine de tesir etmiştir. Yine Türkiye'de müzecilik faaliyetleri Osmanlı'dan günümüze kadar merkeziyetçi bir otorite ile, bakanlık bünyesine bağlı yürütülerek süreklilik göstermiş olsa da, bağlı olunan bakanlık tarafından istikrar sergilenememiştir. Müzelerin idare edilmesi hususundaki bu istikrarsız tutum, özellikle, 1971 yılı itibariyle kendini daha baskın göstermiş, müzeler hükümetlerin tercihlerine göre, kimi zaman Milli Eğitim Bakanlığı, kimi zaman Kültür Bakanlığı ve hatta bakanlıkların birleştirilmesi sonucu, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı veya Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yönetilmişlerdir [88].

öğretimi desteklemek amacıyla öğrencilere eski eserleri ve müzeleri gezip görme bakımından ciddi bir eğitim verilmeli ve bu konuda müzelerle okullarımızın sıkı bir işbirliği yapmaları sağlanmalıdır." ifadesi yer almaktadır. Ekelik, H.G., (2010). Sosyal Bilgiler Derslerinde Müze Faaliyetlerinin Programlanması (Konya Müzeleri Örneği), T.C. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Konya, s. 52.

2.3.1 T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı'nın Kuruluđu

1971'de kurulan Kùltür Bakanlığı'nın kuruluş sürecinde, bakanlığın kısaca tarihçesine değinmek gerekmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde Cumhuriyet'in ilanından önce, TBMM'nin "İcra Vekilleri Heyeti" hükümet faaliyetlerini idare etmiştir. On bir vekâletten biri olan Maarif Vekâleti kùltür işlerinden sorumlu olup, 1935'de Kùltür Bakanlığı kuruluncaya kadar kùltür faaliyetlerini devam ettirmiştir. Hükümetin kùltür işleri, 1935'te Kùltür Bakanlığı kurulunca Kùltür Bakanlığı tarafından yürütölmeye başlanmıştır. Kùltür Bakanlığı, 1941 yılına kadar çalışmalarını devam ettirmiş, 1941'den sonra Bakanlık görevini yeniden Milli Eğitim Bakanlığı devralmış ve bu durum 1971 senesine kadar sürmüştür [76].

Kùltür Bakanlığı kuruluş sürecinde ise, 1965 senesinde Milli Eğitim Bakanlığı'nın talimatıyla, bakan olan Orhan Dengiz'in döneminde Kùltür Müsteşarlığı birimi kurulmuştur. Müsteşarlığın kuruluşunda büyük emekleri olan Adnan Ötüken ise ilk Kùltür Müsteşarı olarak 1 yıl 11 ay 22 gün görevde kalmıştır. Kùltür Müsteşarlığı'nın vazifesi, bakanlığ kùltür işlerini Bakandan aldığı yönergelere göre yönetmektir. Başbakanlık tarafından 4951 sayılı kanunun 1. maddesi doğrultusunda teklif edilen, kùltür işlerini uygulamak üzere "Kùltür Bakanlığı" adıyla yeni bir bakanlığın kurulması ve kùltür konusundaki çalışmaların Milli Eğitim Bakanlığından bu yeni bakanlığa aktarılmasıyla alakalı karar, Cumhurbaşkanlığı'nın 13.07.1971 tarih ve 4/533 sayılı tezkeresi Millet Meclisi'nin 14.07.1971 günü gerçekleştirdiği toplantısında onaylanmıştır. Dolayısıyla 1965 yılında kurulan Kùltür Müsteşarlığı makamı, 13.07.1971 tarihli ve I/I-5507 sayılı Cumhurbaşkanlığı onayı ile Kùltür Bakanlığı'na çevrilmiştir [77].¹¹⁴ 1971'de yeniden kurulan Kùltür Bakanlığı'na, Kùltür Müsteşarlığı ile ilgili görevler aktarılmış ve Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü de bu bakanlık bünyesinde görevini sürdürmüştür. 1972'de alınan yeni bir kararla Kùltür Bakanlığı yeniden teşkil edilmek suretiyle müsteşarlık olmuş ve

¹¹⁴ Kùltür Bakanlığı'nın kuruluşu, 16.07.1971 tarih ve 13897 sayılı Resmi Gazete'de ilan edilmiştir. Buna göre Kùltür Bakanlığı'na, Milli Eğitim Bakanlığı Kùltür Müsteşarlığına bağlı daire ve personel bir protokolle devredilmiştir. Sorguç, B., (1982). 1920'den 1981'e Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s. 109.

Başbakanlığa bağlanmıştır. Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü de bu müsteşarlığa bağlı olarak çalışmalarını devam ettirmiştir [78].¹¹⁵

1974 tarihinde Kültür Bakanlığı yeniden kurulmuş ve aynı tarihte Kültür Müsteşarlığı'nın görevleri de yeni kurulan bu Bakanlığa verilmiştir. 1977 senesine gelindiğinde Kültür Bakanlığı'nın kaldırılıp Milli Eğitim Bakanlığı ile birleştirildiği ve Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı ismiyle yeni bir bakanlığın kurulduğu görülmektedir. Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü bu bakanlığa bağlanmıştır. 1978'de Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı kaldırılarak, tekrar Kültür Bakanlığı kurulmuştur. 1982 yılında Kültür Bakanlığı bir kez daha kaldırılarak, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile birleştirilmiş, Kültür ve Turizm Bakanlığı ismiyle yeniden kurulmuştur. Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü de bu Bakanlığın Kültür bünyesinde yer almıştır. 1989 yılında Kültür Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan ayrılarak yeniden Kültür Bakanlığı'na dönüştürülmüş, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü bu Bakanlık bünyesinde hizmet vermeye devam etmiştir. 364 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün ismi Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Başkanlığı olarak değiştirilmiştir. Kültür Bakanlığı'na bağlı olarak çalışmalarını sürdüren bu Başkanlık, 06.11.1989 gün ve 379 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü ile Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü olarak iki ayrı Genel Müdürlüğe ayrılmıştır. Bu kararname doğrultusunda Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'nün görevleri ayrı ayrı tayin edilmiştir [78]. Daha sonraki süreçte yani 16.04.2003 tarihinde, 4848 sayılı kanun ile Kültür ve Turizm Bakanlığı yeniden kurulmuştur [80].¹¹⁶ Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri

¹¹⁵ Kültür Bakanlığı'nın 1972'de lağvedilmesinden sonra Kültür Müsteşarlığı Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Daha sonra Cumhurbaşkanlığı'nın 05.06.1972 tarih ve 4/656 sayılı yazısı ile onaylanmış, 07.06.1972 tarih ve 14208 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan kararnameye göre Kültür Müsteşarlığı ve bağlı daireler merkez ve taşra teşkilatlarıyla beraber Başbakanlığa verilmiş ve Kültür Müsteşarlığı kesin bir şekilde Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ayrılmıştır. Sorguç, B., (1982). 1920'den 1981'e Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s. 110.

¹¹⁶ Bu kanunun gayesi; kültürel varlıkları yaşatmak, geliştirmek, yaymak, tanıtmak, değerlendirmek ve benimsetmek, tarihi ve kültürel varlıkların tahribinin ve yok edilmesinin önüne geçmek, ülkenin turizme elverişli bütün olanaklarının imkânlarını ülke ekonomisine olumlu katkı sağlayacak şekilde değerlendirmek, turizmin geliştirilmesi, pazarlanması, teşvik ve desteklenmesi yönünde gereken tedbirleri almak, kültür ve turizm hususlarında kamu kurum ve kuruluşlarını doğru yönlendirmek ve bu kuruluşlarla işbirliğinde bulunmak, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile

Hakkında Kanun başlıklı kanun 29.04.2003 tarih ve 25093 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmış olup, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü ile Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün ismi Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir [78]. Yine aynı sene, günümüzde de hala yürürlükte olan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu yürürlüğe girmiştir.

2.3.2 1935’den 1970’lere Kadar  ıkan Müzecilikle İlgili Kanun ve Yönetmelikler ve 3459 Sayılı Kanun (17.6.1938)

Daha önce bahsedildiği üzere, Müzeler Müdürlüğü birimi, 10 Haziran 1935 tarih ve 2773 sayılı kanun ile kurulan Kültür Bakanlığı’na bağlı eski eserlere ait işlerden sorumlu “ nt kler ve Müzeler Direktörlüğü”ne dönüşmüştür. 1935 yılında Selçuk mezarlarının araştırılması ve tespiti hakkında tamim bulunmaktadır. Birçok olumlu adımın atıldığı 1935’de, bir başka olumsuz düzenleme ile karşılaşılmaktadır. Aynı sene yürürlüğe giren 2845 sayılı “Cami ve Mescitlerin Tasnifine ve Tasnif Harici Kalacak Cami ve Mescit Hademesine Verilecek Muassasat Hakkındaki Yasa” cami ve mescitlerin sınıflandırılmasını, bu sınıflamanın haricinde tutulanların ise satışını öngörmüştür. Tarihi ve mimari değer de dikkate alınacak bir ölçüt olarak belirlenmiştir [19]. Öncelikle camiler olmak üzere, bilhassa vakıf kökenli kültür varlıklarına yönelik bu olumsuz tutumun önüne geçmek üzere, Devlet’in en üst kademeleri acil olarak gereken tedbirleri alma gayretinde bulunmuştur. Başbakan İsmet İnönü, tüm Bakanlık ve velayetlere 3 Ekim 1935 gün ve 6/5548 sayılı genelge yollamış [30], bu genelgede bazı il yöneticilerinin ve belediye reislerinin vakıf eserlerine karşı kanuna aykırı hareket ettiklerini, harap olmadığı halde yapıların yıkılmak üzere olduğu gerekçesiyle sağlam anıtları hemen yıktırdıklarını ifade etmiş, Türklüğün yüksek abidat ve mirasına karşı saygı duyulması gerektiğini belirterek, bu hareketi yapanların ağır mesuliyet altına gireceklerinin altını çizmiştir

iletişimi geliştirmek ve işbirliği yapmak üzere Kültür ve Turizm Bakanlığının kurulmasına, teşkilât ve görevlerine ilişkin esasları tanzim etmektir. Eren G., (2008). Türkiye’de Yerel ve Küresel Kültür Politikaları “Kültür Bakanlığı  rneği”, T.C. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, s. 61- 62.

[45].¹¹⁷ Lâkin bu caydırıcı olması beklenen genelge, vilayetlerdeki yöneticileri durduramamış, idarecilerin olumsuz yaklaşımları devam etmiş¹¹⁸ ve yeni bir genelge yayınlanmıştır.¹¹⁹ Fakat, vakıf mallarının çokluğu ve bunların idaresinin kendine has koşullar barındırması, yeni bir düzenlemeyi gerekli kılmış ve 05.05.1936'da "Vakıflar Kanunu" çıkarılmıştır. Bu kanunla, vakıf kökenli yapılar zamanla tek elde toplanmış, çeşitli nedenlerle özel mülkiyete geçmiş olanlar haricinde, vakıf kökenli tüm yapıların muhafazası ve imarından Vakıflar Umum Müdürlüğü¹²⁰ sorumlu olmuştur. Aynı sene yürürlüğe giren 2762 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 10.maddesinde "mimari ve tarihi değeri olan eserler satılamaz" hükmünün yer almasıyla, satılacak cami ve mescitler için Maarif Vekaleti'nden rapor

¹¹⁷ Genelge şu satırlardan oluşmaktadır: "Çeşitli tebliğlere aykırı olarak, yine bazı vilayetlerde idare amir ve belediye reislerinin vakıflar akar ve hayratına karşı yasal olmayan ve yolsuz harekette bulundukları ve yıkılmak üzeredir diye sapasağlam binaları çarçabuk yıktırdıkları ve daha buna benzer hareketlerle hem vakıfları, hem ulusal kültürü zarara uğrattıkları anlaşılıyor. "Kanunlarımızın gösterdikleri yollar dururken bu gibi hallere sapanların kendilerini ağır sorumluluğa sokmuş olacaklarını bildiririm. Türklüğün yüksek anıtlarına ve yadigârına karşı saygı beslenmesini isterim." Arık, R. O., (1947). Halkevlerinde Müze Tarih ve Folklor Çalışmaları Kılavuzu, Ulus Basımevi, Ankara, s. 49.

¹¹⁸ Bu yaklaşımlar üzerine 10.04.1936'da Başvekil tarafından doğrudan yine Bakanlık ve Valiliklere yollanan genelge ile "askerler tarafından kullanılırken eski eser niteliği taşıdıkları için Milli Savunma Bakanlığı'ndan alınan fakat bu defa Valilik onayı ile Ziraat Bankası'na buğday ambarı yapılmak üzere verilen Diyarbakır Hüsreviye ve Behramiye Camileri'nin boşaltılması ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün onayı alınmadan vakıf eserlerin ve diğer idarelere ait eserlerin amaçları dışında kullanamamaları" son defa istenilmiştir.

Akozan, F., (1977). Türkiye'de Tarihi Anıtları Koruma Teşkilatı ve Kanunlar, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, İstanbul, s. 38.

¹¹⁹ Genelge şöyledir: "Eski sanat eserlerinin her türlü tahripten korunulması için gösterilen hassasiyete ve bunun için yapılan kati tebligata rağmen evvelce ciheti askeriyenin işgali altında iken tarihi ve mimari yüksek kıymeti haiz olmalarından dolayı tahliye ettirilmiş olan Diyarıbekir'deki Hüsreviye ve Behramiye camilerinin, bun en evvel mani olması icap eden valilerin tensibiyle Ziraat Bankası'nca buğday ambarı ittihaz edildiği anlaşılmış ve derhal boşaltılması vilayete emredilmiştir. Herhangi daireye ait olursa olsun Türk sanat medeniyetinin kıymetli belgeleri olmak itibarıyla memleketin malı ve muhafazaları herkesçe milli bir vazife telakki edilmesi lazım olan bu eserlere karşı gösterilecek ihmal ve lakaydı hiçbir sebep maruz gösteremez. Bundan sonra tasnif harici dahi olsa, Vakıflar Umum Müdürlüğü'nün muvafakati alınmadıkça hiçbir cami, mescit ve vakfa ait dit diğer binaların ve alakadar en yüksek makamın muvafakati munzam olmadıkça Vakıftan gayrı idarelere ait eski eserlerin de hiçbir sebep ve bahane ile işgaline ve talebederim." Ülgen, A.S., (1943). Anıtların Korunması ve Onarılması I, Maarif Matbaası, Ankara.

¹²⁰ 17 Temmuz 1936 tarihli 2/5042 sayılı Bakanlar Kurulu kararı doğrultusunda yürürlüğe giren Vakıflar Nizamnamesi'nde Vakıflar Umum Müdürlüğü'nün işleyişine yönelik detaylar mevcuttur. Buna göre nizamnamenin 14. Maddesinde yer aldığı gibi, taşrada vazifeli Evkaf Müdür ve Memurları, kendi bulundukları yerlere ait mimari ve tarihi değeri olan yapıları ve bu yapıların onarım ihtiyaçlarını her yıl Vakıflar Umum Müdürlüğü'ne bildirmekle sorumludurlar. Anıtlar Koruma Komisyonu tarafından 1933-35 yılları arasında başlatılan envanter hazırlamaya yönelik iş programı, sonrasında Vakıflar Umum Müdürlüğü tarafından da uygulanmıştır. Madran, E., (1996). "Cumhuriyet'in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi- I". ODTÜ MFD (16:1-2), 59-97, s. 78.

alınması şart koşulmuş ve böylece değer içeren yapıların satılmasına engel olmaya çalışılmıştır [19].

15.06.1936 gün ve 2/5326 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla, Antikiteler ve Müzeler Umum Müdürlüğü'ne bağlı bir "Rölöve Bürosu" kurulmuş ve büronun başına şef olarak Yüksek Mimar Sedat Çetintaş getirilmiştir. Gerek merkezde, gerekse başka illerde eserlere dair belgeler hazırlanmıştır [19].¹²¹ 1936 yılında Maarif Vekaleti'ne bağlı Antikiteler ve Müzeler Müdürlüğü'nün kazılar ve definecilik hususunda, Maarif Vekili Saffet Arıkan'ın imzasını taşıyan bir genelge hazırladıkları görülmektedir şöyledir [5].¹²²

31 Ocak 1938 senesinde ise, yine yerel yönetimlerin duyarsızlığına karşın yeni bir genelge yayınlandığı görülmektedir.¹²³ Ayrıca 21 Mart 1938'de 3340 sayılı "Müzelerle Ören Yerlerini Ziyaret Edenlerden Alınacak Ücret Hakkında Kanun" kabul edilmiştir [30].

17 Nisan 1940'da kabul edilen "Köy Enstitüleri Kanunu" ile beraber Tarım Bakanlığı'nın belirlediği 11 değişik yerde "Köy Enstitüleri" açılmıştır.¹²⁴ 1942 yılında

¹²¹ "Halil Edhem'in yönlendirmesiyle, Konya Müzesi Müdürü Yusuf Akyurt'un, 1930'lu yılların başında 'Türk Asar-ı Atıkası Binalarına Ait Tarihi Mecmua' adı altında hazırladığı altı ciltlik yapıtı bu belgeler arasında önemli bir yere sahiptir. Bu yapıt Konya ve çevresindeki İslam Çağı eserlerini kapsamakta, yazılı, çizimsel ve fotografik bilgi ve belgeler içermektedir." Madran, E., (1996). "Cumhuriyet'in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi- I". ODTÜ MFD (16:1-2), 59-97, s. 72.

¹²² Genelge maddeleri için Bknz: Gerçek, F., (1999). Türk Müzeciliği, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 161- 162.

¹²³ Genelgede de aşağıdaki hususlar yer almıştır: "Hükümetçe mühim maddi fedakârlıklar ihtiyar edilerek memleket içindeki milli ve tarihi eserleri tamirine ve hatta çok eski zamanlara ve yabancı medeniyetlere ait eserlerin toprak altından çıkarılmasına çalışıldığı halde sarıh nizamla ve mükerrer tebliğlere ve ihtarlar rağmen imar mefhumunu yanlış anlayan bazı memurların bu hususta ufak bir ihtisas bile olmadığı halde görüş ve muhakemeleri bakımından ehemmiyetsiz saydıkları çok kıymetli milli eserlerimizi bimehaba yıkmakta ve yıktırmakta oldukları teessüfle görülmektedir... Milli varlığımızı ve medeniyetimizi bugün ve gelecek asırlarda dünyaya tanıtan ve tanıtabilecek olan kıymetli abidelerin manalı manasız bahanelerle yıktırılması değil, bilakis beşerin ve tabiatın tahribatına karşı titiz bir itina ile korunması mültezimdir; yalnız kanuni bir vazife değil milli bir borçtur. Bir eserin kıymetini muhafazası lazım olup olmadığını ancak mütehassıs olan daire tayin edebileceğinden bundan sonra şehir ve kasabalarda, köylerde ve kırlarda mevcut bulunan eski eserlerin her guna -türlü tahribata karşı muhafazalarını itina olunmasını ve Maarif Vekâletinin muvafakatı alınmadıkça hiçbir eserin, hiçbir bahane ile yıktırılmasına katiben meydan verilmemesini talep ve aksi takdirde yıktıranlar ve müsamaha edenler hakkında şiddetle takibat yapılacağını tamim beyan ederim." Ülgen, A.S., (1943). Anıtların Korunması ve Onarılması I, Maarif Matbaası, Ankara.

¹²⁴ Bu kanunla köylerde yer alan tarihi anıtların onarımı ile ilgili işlerle muhtarlar, köylülerle ve diğer teşkilatlarla birlikte çalışmak görevi enstitülerin görev tanımında yer almıştır. Bu sayede, Köy Enstitüleri'nin tarih ve müze faaliyetleri ile halkı ve öğrencileri bilgilendirmek, köyde ve yakınında bulunan kültür varlıklarının onarımına yardım ederek bulundukları kırsal bölgedeki tarih ve kültürel miras koruma bilincini yaymak gibi sorumlulukları da bulunmaktadır. Yıldız, Ş. K., (2010). Kültürel

onaylanan “Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanunu”nda görüldüğü üzere, Köy Enstitüleri’nin faaliyet alanlarının içinde müzecilik sahası ilgili çalışmalar yer almaktadır. Bunlar okullarda sergiler açmak, ve başka uygun olan yerlerde panayırılar açılmasına destek olmak, sergi, panayır, fuar ve müze gibi kuruluşlar ve organizasyonlarla ilgili halka ve öğrencilere bilgi vermek, köy ve yakın çevrede bulunan tarihi eser ve anıtların onarım çalışmalarına destek vermek şeklinde olmuştur [50].

1935’de kurulmuş olan “Öntükler ve Müzeler Direktörlüğü” kurumunun 22.09.1941 tarih ve 4113 sayılı Kanun ile “Öntükler” ismi değiştirilerek, “Antikiteiler ve Müzeler Müdürlüğü” adıyla yeniden Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlanmıştır.¹²⁵ Antikiteiler ve Müzeler Müdürlüğü’nün sahip olduğu sınırlı kadro yüzünden vazifesini yürütmekte zorlanması sebebi ile, 18.07.1944 gün ve 4624 sayılı yasayla, bu müdürlüğün kadroları iptal edilmiş ve yerine “Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü”¹²⁶ adı altında yeni bir kurum kurularak, yeni kadrolar oluşturulmuştur. 4624 sayılı bu yeni yasa, yeni düzenlemeler öngören bir yasa değil, sadece kadro ve isim değişikliğini uygulayan bir yasa olarak hazırlanmıştır. 1945’e kadar yoğun olarak devlet tarafından yürürlüğe sokulan kanun, kararname ve tamimlerin bu tarihten sonra hızını kaybettiği görülmektedir.

1950’li yıllar müzeciliğinde önemli olaylardan birisi, 1945’deki Eski Eserler ve Danışma Komisyonu toplantısından altı yıl sonra, 1951’de yürürlüğe giren 5805 sayılı "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine

Miras ve Koruma Bağlamında Erken Cumhuriyet Dönemi Kültür Politikaları, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlanmış Uzmanlık Tezi, Ankara, s. 28-29.

¹²⁵ Antikiteiler ve Müzeler Müdürlüğü’nün vazifeleri şöyledir: *Anıtları Koruma Komisyonunun çalışmalarını düzenlemek; Topkapı Sarayı, Eski Evkaf Müzesi (Türk ve İslam Eserleri Müzesi) ve Ayasofya Müzesi’ni yönetmek; Tekke ve türbelerdeki eserlerin müzelere alınmasını sağlamak; Yabancı bilim kurullarının yaptıkları kazıları denetlemek, ve çıkardıkları eserleri müzelere yerleştirmek; Türk Tarihi Kurumu ile birlikte bilimsel kazı yapmak; Anıtların tescil ve onarım hizmetlerini yürütmek*, Madran, E., (1996). “Cumhuriyet’in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi- I”. ODTÜ MFD (16:1-2), 59-97, s. 81- 82.

¹²⁶ Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, kurulduğu dönemde daha çok anıtsal yapıların onarım çalışmaları, eski eserlerin etrafında yapılan kamulaştırmalar ve çeşitli yayınlar çıkarmakla uğraşmakta idi. T.C. Maarif Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, (1945). 1943-1944 Yılları Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğünün Genel Durumu, Maarif Matbaası, Ankara.

Dair Kanun" ile "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu"¹²⁷ kurulmasıdır [58]. Madran, 1945'deki oluşumla 1951'dekinin birbirinden farkını, *"Danışma Komisyonu'nun bu denetim ve karar mekanizmasını, devletin mevcut organları içinde çözmeyi öngörmesi, 1951'de ise kanun koyucunun, mevcut örgütlenme biçiminin dışında ve onunla bağımlı olmayan bir yeni kurum oluşturmıştır."* olarak açıklamıştır. 1952'de, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Kurulu'nun vazifesini ve çalışma şeklini açıklayan "Gayrimenkul Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Talimatnâmesi" çıkartılmıştır.¹²⁸ Özgününde vakıf olan, tarihi ve mimari değere sahip eski eserlerin tekrar Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne devri, 10.9.1957 gün ve 7044 sayılı yasayla gerçekleşmiştir [19].

1935'de kurulan Kültür Bakanlığı'nın 1970'li yıllardaki kuruluş süreçleri ile ilgili çıkarılan kanunlara "T.C. Kültür Bakanlığı'nın Kuruluş" bölümünde detaylı bir şekilde değinilmiştir. Bunlar haricinde 25.04.1973 yılında 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu oldukça büyük öneme sahiptir [79].¹²⁹

3459 Sayılı kanun ise, 17.06.1938'de yürürlüğe giren ve Cumhuriyet dönemi müzeciliğinde kabul edilerek Türk müzeciliğine yön veren, 1934'de Müzeler Örgütü'nün ayrı bir kurum olarak resmen tescillendiği "2530 sayılı Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" olması açısından büyük önem taşımaktadır. Lakin 3459 sayılı kanun, 2530 sayılı kanunun

¹²⁷ Ne tür yapıların anıt vasfına sahip olması gerektiği ve haliyle anıtsal vasıflarının onaylanmaları, restorasyon projelerinin bir teknik komisyon kararı ile geçerliliğe sahip olabilmesi gibi işler, görevlerinin ilk tanımları olarak değerlendirilebilir. Madran, E., (1997). "Cumhuriyet'in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi- II". ODTÜ MFD (17:1-2), 75-97, s. 77.

¹²⁸ Danışma Komisyonu üyelerinden biri olan Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü Şube Müdürü Yüksek Mimar Ali Saim Ülgen'in, 5805 sayılı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu talimatnâmesinin hazırlanmasında ve yürürlüğe sokulmasında önemli bir vazife üstlenmiştir. Ülgen'in kişisel çabalarıyla kurulan kurum birçok yapının restorasyonunu gerçekleştirmiştir. Kurulun ilerleyen süreçte aldığı mühim kararlar arasında, kültürel mirası yaşatmak için yapının işlevlendirilmesi (1953), kültürel miras yıkılma riski taşısa dahi yıkılmayıp onarılması (1956) ve kurul tarafından korunmaları gerekli görülmeyen yapıların yıkılmadan önce rölevelerinin kurula gönderilmesi gibi konular bulunmaktadır. Kaderli, L., (2014). "Kültürel Miras Koruma Yaklaşımlarının Tarihsel Gelişimi", TÜBA- KED 12, 29- 41, s. 36.

¹²⁹ 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu, 6 . 5 . 1973 tarihli 14527 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır. Kanun maddeleri için Bknz:

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc056/kanuntbmmc056/kanuntbmmc05601710.pdf.

sadece 10. Maddesinde değişiklik yapılmasını öngörmüştür. Bu madde şöyledir [30]:

“ONUNCU MADDE- Bu kanuna bağlı (A) cetvelile derecesi ve maaş miktarı tayin edilmiş olan ihtisas vazifelerine tayin olunanlar kadroya göre değik kıdem ve sınıflarına göre maaş alırlar ve bu kanuna göre terfi ederler. Bunlardan kıdemine göre alması lâzımgelen maaşlar bu kanuna bağlı (A) cetvelile tayin olunan miktarların üstüne çıkması iktiza edenlerin maaş farkları ve bu farklara göre teşkilât kadrosunda vukua gelecek olan değişiklik her sene bütçesile teklif olunur.”

Gerek 2530 sayılı “Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu” olsun, gerekse 3459 sayılı kanun olsun, her ikisi de 27.10.1988’de kabul edilen, 19983 sayılı Resmi Gazete’de 08.11.1988’de yayınlanan 3488 sayılı “Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun” kapsamında tamamen yürürlükten kaldırılmıştır.¹³⁰

¹³⁰ Kanun maddeleri için Bknz:

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc072/kanuntbmmc072/kanuntbmmc07203488.pdf

2530 SAYILI MÜZE ve RASATHANE TEŞKİLÂT KANUNU ile HAZIRLANAN T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI KÜLTÜR VARLIKLARI TERFİ TEZLERİ (1943-1973) KATALOGLARI

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde yer alan 330 adet terfi tezi içerisinde tarih bilgisi ve tez yazarı belli olan 37 adet tezin mimarlık ve sanat tarihi açısından oldukça kayda değer bilgiler içerdiği görülmektedir. Bu tezlerin içinde en erken 1943 yılında yazılmış iki terfi tezi olup, en geç ise 1973 yılında dört farklı müellif tarafından hazırlanmış tez çalışmaları bulunmaktadır. Yine bu 37 adet terfi tezi içerisinde, bazı müze memurlarının terfi etmek maksadıyla birden fazla tez yazdığı görülmektedir. Şöyle ki; Çinili Köşk Müzesi memuru Mustafa Ayaşlıoğlu 1946 ve 1949 senelerinde, Konya Müzesi, Bursa Müzesi ve Manisa müzelerinde memur olarak çalışan Vahit Armağan 1943, 1952, 1966 ve 1969 senelerinde, Ankara Arkeoloji Müzesi memuru Raci Temizer 1949 ve 1952 senelerinde, Adana Müzesi memuru M. Hâdi Altay 1958 ve 1964 senelerinde, Eskişehir Müzesi memuru Göksen Özüesen 1969 ve 1972 senelerinde ve son olarak da Amasya Müzesi memuru Hikmet Takaz 1970 ve 1973 senelerinde yazdıkları farklı konulara ait tezleriyle dikkat çekmektedir. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı birimlerden biri olan Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivine kayıtlı 37 adet tezin kronolojik sıralamasına göre envanter bilgileri şöyledir:

1. 10 numaralı klasör, 91 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1943: "Ayasofya'nın Garp Avlusunda Yapılan Kazı" (Die Grabung im Westhof der Sophienkirche zu İstanbul, Yazan: Alfons Maria Schneider, Berlin: 1941)", Çeviren: Rüstem Duyuran, İstanbul.
2. 20 numaralı klasör, 197 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1943: "Ruzbehanı (Horozluhan)", Yazan: Vahit Armağan, Konya.
3. 18 numaralı klasör, 179 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1946: "İstanbul Suları", Yazan: Avni Erbabacan, İstanbul.

4. 1 numaralı klasör, 8 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1946: “İstanbul’da Mahmut Paşa Türbesi”, Yazan: Mustafa Ayaşlıoğlu, İstanbul.
5. 4 numaralı klasör, 36 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1948: “Afyon Arkeoloji Müzesi Resimli Kılavuzu”, Yazan: Süleyman Gönçer, Afyon.
6. 2 numaralı klasör, 17 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1949: “Kastamonu Eski Eserler Kılavuzu”, Yazan: Ahmet Gökoğlu, Kastamonu.
7. 3 numaralı klasör, 26 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1949: “Kalınkaya’da Bir Tümüls Kazısı”, Yazan: Raci Temizer, Ankara.
8. 18 numaralı klasör, 178 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1949: “Rüstem Paşa ve Türbesi”, Yazan: Mustafa Ayaşlıoğlu, İstanbul.
9. 4 numaralı klasör, 37 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1950: “Erzurum Saltıkoğulları”, Yazan: Halil Üstün, Erzurum.
10. 2 numaralı klasör, 14 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1952: “Pamphylia ve Attaleia’nın Mevcut Tarihi Anıtları”, Yazan: Sabahat Öğretmenoğlu, Antalya.
11. 32 numaralı klasör, 306 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1952: “Manisa ve Yöresinde Arkeolojik İncelemeler II”, Yazan: Vahit Armağan, Manisa.
12. 17 numaralı klasör, 169 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1952: “Ayazmayeni Köyü Kayapınar Höyüğü Buluntuları”, Yazan: Raci Temizer, Ankara.
13. 3 numaralı klasör, 21 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1953: “Sivas Anıtları”, Yazan: Kadri Erdil, Sivas.
14. 5 numaralı klasör, 40 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1953: “Konya’da Müzeciliğin İnkişafı ve Yeni Müzeler Açılması Hakkında Kısa Bir Rapor”, Yazan: Mehmed Önder, Konya.
15. 17 numaralı klasör, 167 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1958: “Revan Köşkü”, Yazan: M. Hâdi Altay, İstanbul.
16. 15 numaralı klasör, 148 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1964: “Adana Ramazanoğulları’ndan Kalan Anıt ve Abideler”, Yazan: M. Hâdi Altay, Adana.

17. 31 numaralı klasör, 296 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1966: “Sütun Başlıklarının Kısa Tarihçesi”, Yazan: Vahit Armağan, Bursa.
18. 26 numaralı klasör, 255 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1967: “Nevşehir Kurşunlu Camii”, Yazan: Güner Hakkıbeyoğlu, Ankara.
19. 32 numaralı klasör, 305 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1968: “Behram Camii”, Yazan: Suzan Uluaslan, Çanakkale.
20. 24 numaralı klasör, 236 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1969: “Sultan Cem Hayatı ve Türbesi”, Yazan: Vahit Armağan, Bursa.
21. 21 numaralı klasör, 211 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1969: “Pamphylia Bölgesi Sütunlu Caddeleri”, Yazan: Fatma Özoral, Side.
22. 20 numaralı klasör, 192 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1969: “Eskişehir Kurşunlu Camii ve Külliyesi”, Yazan: Göksen Özüesen, Eskişehir.
23. 11 numaralı klasör, 111 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1970: “Kayseri Müzesi Kılavuzu”, Yazan: Mehmet Eskioğlu, Kayseri.
24. 15 numaralı klasör, 150 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1970: “Sivas Darüşşifası”, Yazan: N. Burhan Bilget, Sivas.
25. 22 numaralı klasör, 216 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1970: “Amasya’da Bulunan Yan Mekanlı Camilerin Osmanlı Mimarisindeki Yeri”, Yazan: Hikmet Takaz, Amasya.
26. 10 numaralı klasör, 100 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1970: “Maraş’ta Dulkadiroğlu Mimarisi”, Yazan: Cengiz Köseoğlu, Tire.
27. 12 numaralı klasör, 114 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1970: “Tire’deki Türk-İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisi İçindeki Yeri”, Yazan: Necla Çakmaklı, Tire.
28. 14 numaralı klasör, 139 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1970-1971: “Teos Dionysos Mabedi”, Yazan: Sevil Tunç, İzmir.
29. 9 numaralı klasör, 86 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1971: “Ezine’de Osmanlı Devri Yapıları”, Yazan: Zümrüt Akşit, Çanakkale.
30. 14 numaralı klasör, 136 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1971: “Roma Hamamı”, Yazan: Mustafa Gürdal, Side.
31. 16 numaralı klasör, 153 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:

- 1972: “Anadolu Selçuklu Devri Ahşap Camileri”, Yazan: Göksen Özüesen, Eskişehir.
32. 7 numaralı klasör, 68 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1972: “Kemerhisar Bizans Devri Hamam Kalıntı ve Buluntuları”, Yazan: Vural Sezer, Niğde.
33. 19 numaralı klasör, 187 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1972: “Mübarüziddin Ertokuş Medresesi Atabey/Isparta”, Yazan: Sadık Ersümer, İznik.
34. 26 numaralı klasör, 254 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1973: “Amasya’da Selçuklu Devri Dini Abideleri ve Türk Mimarisindeki Yeri”, Yazan: Hikmet Takaz, Amasya.
35. 23 numaralı klasör, 220 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1973: “Topkapı Sarayı Harem Dairesindeki Mimar Sinan’ın Yapıtları”, Yazan: Hülya Tezcan, İstanbul.
36. 26 numaralı klasör, 253 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1973: “Alanya Selçuklu Tersanesi”, Yazan: Nurettin Yardımcı, Alanya.
37. 27 numaralı klasör, 257 numaralı dosyada bulunan terfi tezi:
1973: “Harput Artuklu Eserleri”, Yazan: M. Kemal Can, Aydın.

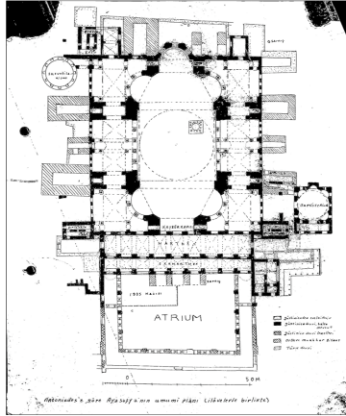
Bu 37 adet tezin, excel dosyasında A3 formatına uygun olarak hazırlanmış olan kataloglarında birçok açıdan irdelenmesi yapılmıştır. Terfi tezlerinin kataloglarda ayrışması, metin sayfalarından sadece seçilmiş örnek sayfalara yer verilmesi ve tezlerde yer alan tüm görsellerin bir ya da birkaç tablo haline getirilmesi şeklinde olmuştur. Kataloglama yöntemine göre hazırlanarak oluşturulan, teze dair birkaç örnek metin sayfalarını ve tezin içerisinde bulunan tüm görsel malzemeyi içererek kurgulanan tablolar, terfi tezlerinin Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nde kayıtlı klasör ve dosya numarası, terfi tezinin adı, terfi tezinin yazıldığı yıl, terfi tezinin müellifi olan müze memurunun adı ve soyadı, biliniyorsa müze memurunun mesleği son olarak da tez ve sıra numarasına göre verilmiş katalog numarası ana başlıklarına göre düzenlenmiştir.

Katalogların ilki olan ve tezle ilgili fikir veren birkaç metin sayfasının eklendiği tablo, teze ve tez müellifine dair detaylı bilgiler barındırmaktadır. Bu katalog, tezin kapak

sayfası, tezin metin sayfalarından örnekler, tezle ilgili açıklamalar, yazarın özgeçmişi, tezden yapılan yayın/yayınlar (varsa) ve yazarın yayınları (tezin dışında varsa) başlıkları altında incelenmiştir. Tez hakkında fikir verebilecek metin içerikli sayfaların eklenmesindeki amaç ise, konuyla ilgili müellifin nasıl bir yöntem izleyerek metinlerini oluşturduğuna yönelik tespiti yapabilmek, tezin formatını tayin edebilmek, düzeltmeler, dipnotlar vb. gibi ayrıntıları görebilmek içindir. Bu yapılırken hedeflenen şey, metinlerin içeriğinin sorgusunu yapmaktan ziyade bu çalışmaların neye hizmet ettiği ve ülkenin müzeciliğini kalkındırırken bir yandan da çalışıldıkları konular, konularına bağlı olarak belirledikleri kurgular, konuyu inceleme biçimleri ve tezlerin içeriklerine dair neleri kapsadığı vb. gibi birçok husus itibariyle önemli birer arşiv belgesi olup mimarlık tarihine sağladıkları katkının irdelenmesidir. Tezle ilgili açıklamalarda ise, tez genel hatlarıyla incelenmiştir. Bu yapılırken, tezin sayfa sayısı ve sayfa numaralandırma biçimi, düzeltmelere bakılması, dipnot kullanımının incelenmesi, kaynakça bilgilerinin var olup olmadığının bilgisi, tezin içinde yer alan ve aktarılan konuların detaylı bir şekilde ana başlıklar ve alt başlıklar altında düzenlenerek sayfa düzenine göre aktarılması, tezde kullanılan görsel içerik hakkında gerek fotoğraf gerek çizim hatta harita vb. gibi kullanılan malzemelerin sayısı ve neye ait oldukları hakkında bilgi paylaşımı gibi konular anlatılmıştır. Bu yapılırken teze ait birtakım değerlendirmeler de bu kısımda kısaca yapılmak istenmiş ve eğer varsa tezden yapılan yayın ya da yayınlara da bakılmıştır. Görsel malzemenin terfi tezini ne ölçüde zenginleştirdiğinin idrak edilebilmesi adına, bu tablolarda bütün görsel malzeme sunulmaktadır. 37 adet terfi tezinin katalog yöntemiyle belli bir sistematik kurguya göre tasarlanarak hazırlanan excel tablolarının toplam sayısı 109'dur.

3.1 1943- Ayasofya’nın Garp Avlusunda Yapılan Kazı, Alfons Maria Schneider (Çeviren: Rüstem Duyuran)

Tablo 3.1 “Ayasofya’nın Garp Avlusunda Yapılan Kazı” başlıklı terfi tezi katalog no: 1-a, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 10 DOSYA NO: 91	TERFİ TEZİNİN ADI:	AYASOFYA'NIN GARP AVLUSUNDA YAPILAN KAZI	YILI: 1943	TEZİ HAZIRLAYAN:	ALFONS MARIA SCHNEIDER (ÇEV. RÜSTEM DUYURAN)	MESLEĞİ: ARKEOLOG	KATALOG NO: 1-a
TEZ KAPAĞI: 		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER: Şekil 1 Ayasofoya'nın garp-avlusunda yapılan kazı (Die Grabung im Westhof der Sophienkirche zu Istanbul) Yazan : Alfons Maria Schneider Berlin:1941 Çeviren : Rüstem Duyuran İstanbul:1943 Şekil 2 Dördüncü İntercolumnium'da serreser kazılmış bir yarı bulunmaktadır (so- hife 20,metre:1).En önemli iki kaidedir. Bunları beraber de- rinleştirilmiş parçaları haris bir düzette görülmektedir. Ve hatta plinthe' lerin daha büyük oldukları tahmin edilmektedir(1). Stylobat ile portigien arısı duvarı arasındaki mabul renkli ve geometrik şekiller arsedeen(kesme taşların yapılmış)mosaik kaplıdır.(tab.12,1) 2. Boyas,meri-siyah,yeşil ve kırmızı renklerde olan mikalyıklar duğum olarak kesilmeşlerdir.(çe- kikler) maktadırlar.İlerletirilmişken araların oldukça açık bırakıldığına alınmış hali görülmektedir.Bu arada bu mozaik şekilleri bir "dalgalı filiz" gibi" ile tabiri" edilmektedir 2-5,kaidelerin arka te- raflarındaki (kaideler ortası hizasında)stylobat içinde demir bekaşları ile sıralı delikler görülmektedir.Bunlar,demir baltaların takılı oldukları demir çubuklara aittir.Baltaların birisi el'e'n 5,kaidenin arkasında gö- rülmeştir.3.Ye 4,kaidelerin arkasında mozaik işine küçük serreser par- çaları yerleştirilmiştir.Ki bunlarda da aynı tarzda baltalar takılı idi. Bütün bunlar gösteriyor ki sütunlar arasında perdeler(j) veya ilâhalar astıydı ve bu baltalar perde veya ilâhaların iplerini bağlanmasına ya- rayorlardı.Arka duvarın boyuna ,mozağın içine,ortalarda birer delik bulunan üç serreser parçasıyerleştirilmiştir.Bunlar birbirlerinden yayrı muntazam mesafelerde bulunmaktadırlar(fuvarın uzaklığı:3 m.).Bu delik- ler,belki de,sütunların koruması mahane nesnelerinin veya aserlerine dial ve duşevî boyutlarının emildiği sütunların tespit edilmelerine hizmet ediyorlardı(4). (1,4) 5.Hükümeşliğe kadar muhafaza edilmiş olan arka duvarda iki kapsa serreserler.Bunlardan 4,2 M.genişliğinde olan cenup kapısının "essu- kapı"olması ilav ediyor.Bu kapının önünde,mozaik döşeme yerline,serreser tebâkaları bulunmaktadır.Bu tebâkaların ve bunların önündeki benzenekle- rin üst üstlükleri-yegmâria havada kayışının diye-arsenî yivlerle cıvı- lmıştır.Kapsı eğili ve yan cıdarları(ren,6)herke cıdarında çıkartılan kırmızı konglomert taşından yapılmıştır. Çıaldeki kapsı ancak 2,3 M. genişliğindedir.Bunun eğili ve cıdarları beyaz mermerdendir(hâlin yerli ayrılacağına herhalde başka sebepleri olsa gerektir.İbn,human,Konstantin genir plan ile izah edilmişlezi konumlanmıştır.Çoklu Filiz subortı Hicrânın nihari ile arası olarak karışmakta ve bunların arasında te- şekkül eden çarvının içinde beyaz bulunmaktadır. İbnî bu suretle Kilise, duvarı ve Hicrânın bir "bütan"teğvili eteşleri arası edilmiştir. 1-İsmaili,human muhâmmî olan muhâmmî muhafaza edilmiştir. 2-Aynı temâgîni gösteren bir mozaik "İse-Anchilote"teğvili 1949,47,100, 30bulunmaktadır. 3-Edirnen İsmailiye'nin Palatium'unda "Agollinare muovo"da tasvir edil- diği gibi,İbnî,Konstantin, Venetianus'taki de.İbnî,1949,ren,65 4-Sorvella edirnen'de Justinien,patrik ve yekâşenâlar,yeni kâna- ların Kiliselerin portiklerinde astırılmasına ilâti etmektedir(İbnî 2, duşevî,İbnî Justinien,1949,70).Daha ilâde da Ayasofoya Kilisesinde tep- hiz edilmekte olan İsmaili'nin bir edict-emirname-inin mevduyatını ilâti maktadırlar. Şekil 3 Theodosien portik(porticoe) stoa) Justinien Atrium'unun tektikî ameliyette küçük yarısı(hendekçiler) vasıtası ile temenâlikten sonra Zosartheos 'in duvarından 16,5 M.garpte (yani tektirben Atrium avlusunun ortasında)başlıan ilk hendekte büyük ve küçük mısarı parçaları ele geçti.Bunlardan en iyi muhafaza edilmiş olan- ları 3,6 M.derinlikteki (1)bir tag döşemenin üzerinde bulunuyorlarve mo- low ve keremî parçaları (kseriyette muhafaz edilmiş)ile örtülüdür.İbnî, İbnî,						

Tablo 3.2 “Ayasofya’nın Garp Avlusunda Yapılan Kazı” başlıklı terfi tezi katalog no: 1-b, (Bilgen 2018)

[illegible]

Tablo 3.3 “Ayasofya’nın Garp Avlusunda Yapılan Kazı” başlıklı terfi tezi katalog no: 1-c, (Bilgen 2018)

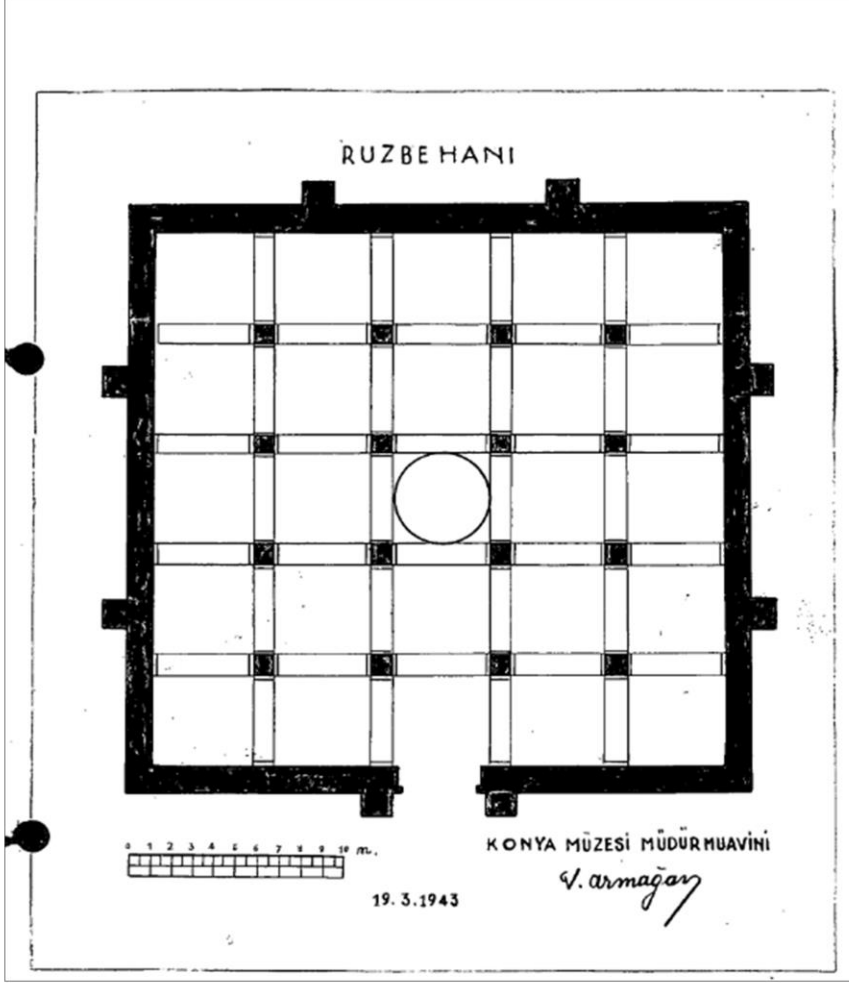
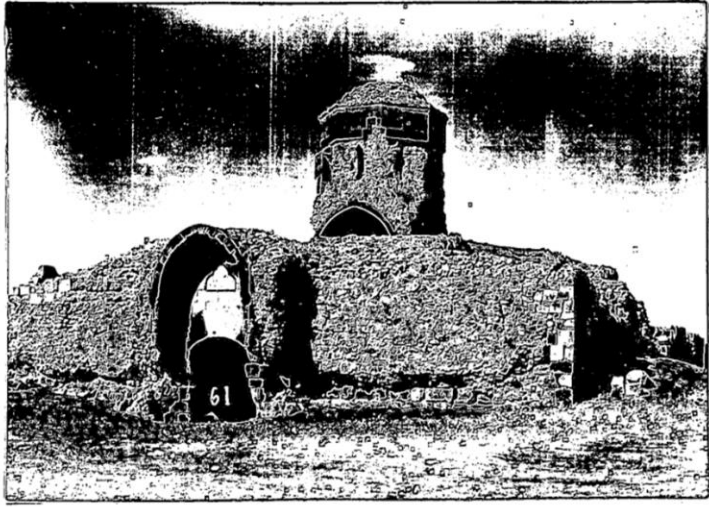
[illegible]

3.2 1943- Ruzbehanı (Horozluhan), Vahit Armağan

Tablo 3.4 “Ruzbehanı (Horozluhan)” başlıklı terfi tezi katalog no: 2-a, (Bilgen 2018)

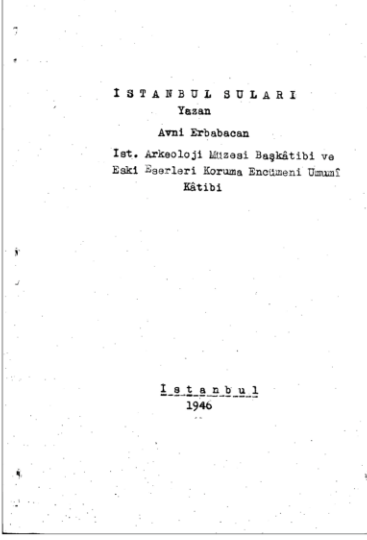
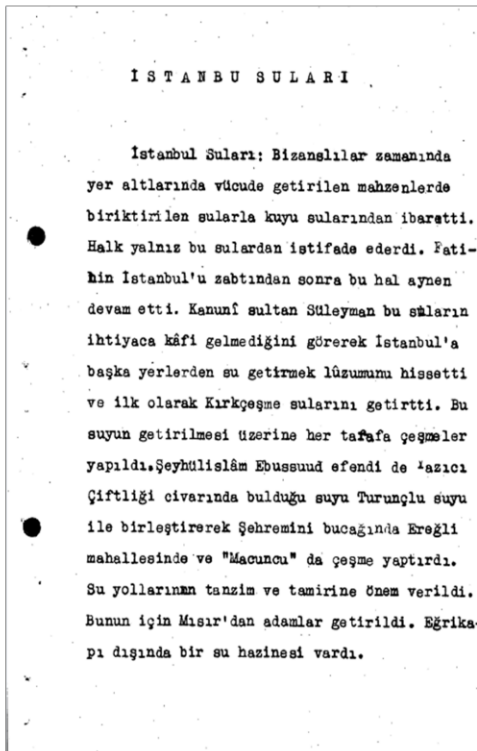
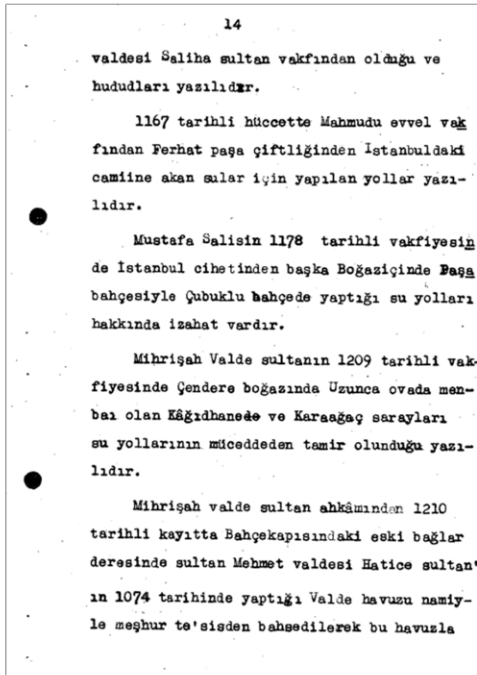
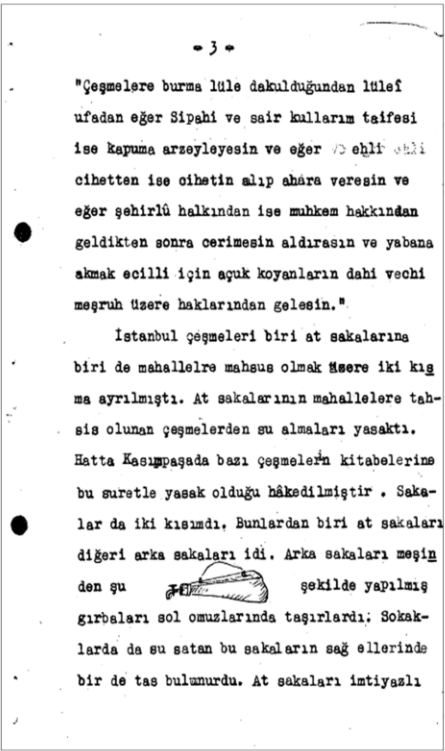
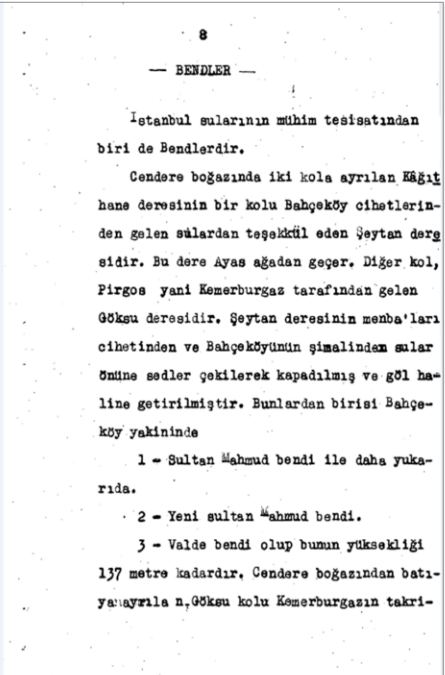
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 20 DOSYA NO: 197	TERFİ TEZİNİN ADI:	RUZBEHANI (HOROZLUHAN)	YILI: 1943	TEZİ HAZIRLAYAN:	VAHİT ARMAĞAN	MESLEĞİ:	RESSAM	KATALOG NO: 2-a
TEZ KAPAĞI: 		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:				TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR: Tez kapak sayfası dahil 26 sayfadır. Yazar tarafından teze sayfa numaraları verilmiş, ve çalışma sayfa 2'den başlanarak tez sayfa 21'e kadar numaralandırılmıştır. Kapaktan hemen sonra bir bibliyografya listesi ekleyen yazar bu kısmın ardından okuyuculara hitaben bir not eklemiştir. Çalışma "Hanların Tarihçesi" başlıklı konuyla başlamıştır. Tezde dipnotlar yer almaktadır. Tezin 23 sayfası metinlerden oluşmakta olup, kapak sayfası dahil üç sayfada hanın görselleri bulunmaktadır. Tezin kapak sayfasında Vahit Armağan'ın çizmiş olduğu hanın perspektif görünüşü, tezin son iki sayfasının ilkinde ise Armağan tarafından çizilmiş olan hanın plan çizimi ve son sayfada ise hanın fotoğrafı vardır. Tezdeki konu başlıkları ise, "Hanların Tarihçesi (s.1-9)" ve "Ruzbe Hanı [Horozlu Han] (s.10- 21)" şeklinde tezde belirtilmiştir.			
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ: 1906 yılı doğumlu olup, evli ve iki çocukludur. 1932 senesinde İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nden mezun olmuştur. Öncelikle Konya Asar-ı Atika Müzesi Müdür Muaviniği görevinde bulunmuştur. Bu vazifesini yaptığı 1940 yılında, Konya Halkevi komite seçimleri sonucunda Vahit Armağan (Müze Yardımcı Direktörü) halkevinde görev almıştır. Daha sonra 1943 yılında Manisa Müzesi ziyarete açılmış ve buranın Müze müdürlüğü görevine Halkevi Tarih ve Müze Şubesi başkanı Vahit Armağan getirilmiştir. En son vazifesini ise Bursa Müzesi Müdürü olarak yapmıştır.Üstün hizmetlerinden dolayı Ankara Müzeler Umum Müdürü ve Anıtkabir Müzesi Müdürü de olmuştur. Asıl mesleği ressamlık olan Armağan'ın birçok suluboya tablosu bulunmaktadır. Kaynak: Bursa İl Yıllığı: 1967, Fono Matbaası, 1968.		Sayın okuyucular : Bu broşür tertip ederken bibliyografya ya da gösterdiğim gibi, muhtelif eserlerden ve rahmetli M.Perid'in Konya dergisindeki makalelerinden faydalandım. Hanların tarihçesinden sonra Ruzbe Han'ın Selçuk medeniyetinin han mîmarisindeki terakki ve tekmülünü tebarüz ettirmek için mevzu olarak seçtim. Eserde görülecek hataların bağışlanması için değerli okuyucularıma rica ederim.				HANLARIN TARİHÇESİ :: Han yahut Kervansaray Şark memleketlerinde ticaret yolları üzerinde vücuda getirilmiş muhtelif yapılardır. (Herodot'un haberlerine göre: Susa'dan Sardes üzeri Efeus'a kadar uzanan göse üzerinde pek güzel hanlar mevcuttur idi.(1) Bilhassa; 30-40 kilometre mesafede ayrı bir han bulunuyordu, yine onun anlatmasına göre soygunculuk ve askerî bakımları havi bir surette inşa edilmişlerdi ki bu düşünceleri havi pek çok hanlar Suriye'ye giden yollar üzerinde mevcuttur bulunmaktaydı. Romalıların vaktinde, şarkta her 75 kilometrede bir han vardı. Bilhassa bu hanlar yolcular ve hayvanlar için ayrı ayrı tertipleri ihtiva ediyorlardı. Bu devrin örnekleri üzerine Cicero'nun uzun izahları ve kayıtları vardır.(2) (1) Herodot'un tarihi Kitap V Sa.52 (2) Cicero'nun mektupları kitap V Sa.16			
YAZARIN YAYINLARI: (1945). "Hatuniye Camii ve Ayni Ali Türbesi", (1945).Tdv İslam Ansiklopedisi, sy. 83, s. 4-5. (1946). Manisa Arkeoloji Müzesi Kılavuzu, CHP Manisa Halkevleri Yayınlarından, İstanbul. (1947). "Demirci Halıcılığı", Gediz Manisa Halkevi Dergisi, s. 97-98. (t.y)."Aigai", Gediz, No: 103, s. 4. 060. (t.y)."Lidya'nın Sonu", Gediz, No: 101-102, s. 2-4. 061. (t.y)."Lidya'nın ve Sardes'in Kısa Tarihçesi", Gediz, No: 82, s. 11-12.		RUZBE HANI (Horozlu han) Konya'ya bir saat mesafede ve Konya'nın kuzeyinde İstanbul caddesi üzerinde ve tayyare meydanının karşısında bulunan bu han Anadolu'da 231 sene hüküm süren Selçukîler(1077-1308) muayyen mesafeler üzerinde o devrin icaplarına göre gayet güzel, sağlam, kullanışlı ve sanatkârane han ve kervansaraylar yaptırmışlardır. Horozlu hanından Akşehir'e giden İstanbul caddesi üzerinde de (Dokuzun derbendi hanı), (Kadın hanı), (Argıt hanı) gibi hanlarda göze çarpar. Aksaray yolu üzerinde de sıra ile: (Obruk hanı), (Zazadın hanı), (Ak han), (Sultan han) ları bulunur. Yine Konya'dan Beyşehir'e giden yolun sağ ve sol taraflarında (Kızıl ören) ne yakın mesafelerde bir takım mamur ve harap hanlara rast geliriz. İşte bu hanlar askerî ve ticarî mah-				Ruzbe kimdir ? Hanı yaptıran Eşeddüddin Ruzbe Selçuk ümerasından, İkinci Gıyaseddin Keyhüsrev 1236 dan 1246 ya kadar saltanat sürmüştü. Bu tarihte Emir(Camedar) idi. (1) İzzeddin Keykavus babası Gıyaseddin'in ölümünden sonra tahta geçtiği zaman teşkil edilen kabinede vezaret, Sahib Şemseddin'e,(2) naiplik (3) Karatay'a, Atabeylik (4) Eşeddüddin Ruzbe'ye, Pervanecilik (5) Ebubekir Attar'a, Emir-idadlık (6) Nusret'e verilmişti. Bunların birleşmeleri ile devlet işleri de yolunda gidiyordu. Melikülümera Hasoğuz kızını Eşeddüddin Ruzbe'nin kız kardeşi oğlu Mübarüzüddin Bayram'a vermiş ve bu sebepten dolayı da Emir'in arasında ki dostluk fazlasıyla kuvvet bulup artmış idi. (1) Emir Camedar= Revabçı başı (2) Sahip = Veziri Azam,Sadri azam (3) Naiplik = İkinci vezir (4) Atabey = Sultanın lalası (5) Pervaneci = Baş mabeyinçi (6) Emir-idadlık = adliye nazırı			
						TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR: -			

Tablo 3.5 “Ruzbehanı (Horozluhan)” başlıklı terfi tezi katalog no: 2-b, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 20 DOSYA NO: 197	TERFİ TEZİNİN ADI:	RUZBEHANI (HOROZLUHAN)	YILI: 1943	TEZİ HAZIRLAYAN:	VAHİT ARMAĞAN	MESLEĞİ: RESSAM	KATALOG NO: 2-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:								
 RUZBE HANI KONYA MÜZESİ MÜDÜR MUAVİNİ V. Armağan 19. 3. 1943 RUZBE HANI nın bu günkü manzarası								

3.3 1946- İstanbul Suları, Avni Erbabacan

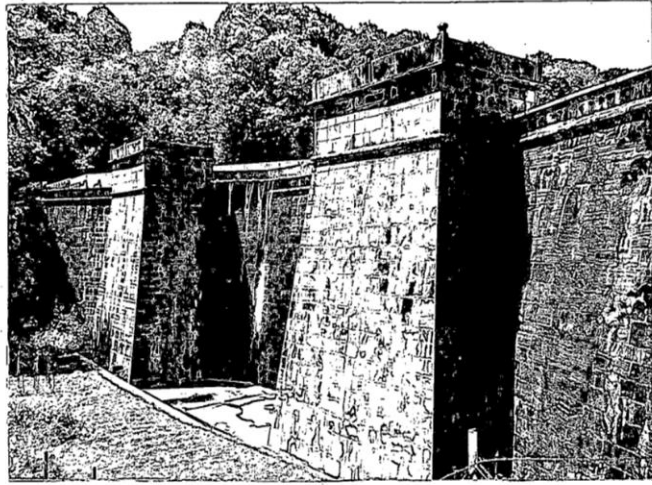
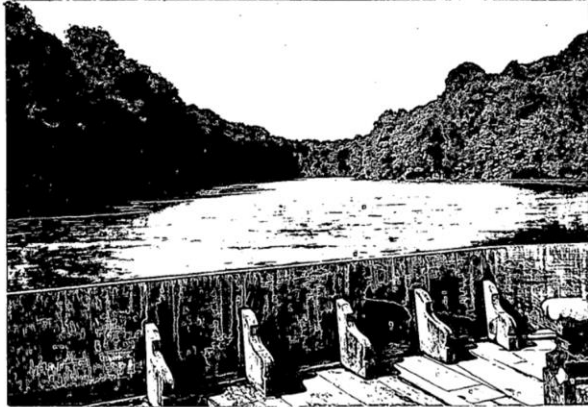
Tablo 3.6 “İstanbul Suları” başlıklı terfi tezi katalog no: 3-a, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 18 DOSYA NO: 179	TERFİ TEZİNİN ADI:	İSTANBUL SULARI	YILI: 1946	TEZİ HAZIRLAYAN:	AVNİ ERBABACAN	MESLEĞİ: ARKEOLOG	KATALOG NO: 3-a
TEZ KAPAĞI:		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:					TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:	
		   					Tez kapak sayfası dahil 33 sayfadır. Yazar tezini "İstanbul Suları" konu başlıklı yazısından sonra, sayfa 2'den başlayarak sayfa 20'ye kadar numaralandırmıştır. Tezde dipnotlar bulunmakta olup, bazı yerlerde yapılmış düzeltme ve cümlelere yapılan kısa eklemeler dikkat çekmektedir. Erbabacan, sayfa 20'den sonra çalışmasına sadece görsel malzeme eklemiştir. Tezin 20 sayfası tamamen metin şeklinde hazırlanmış olup, sadece 1 sayfasına yazar şekil çizimi yapmıştır. Tezin son 12 sayfasında ise fotoğraf görselleri yer almaktadır. Tez ana başlığı olan "İstanbul Suları (s.1- 20)" olarak yazılmış, sadece alt başlık olarak "Bentler (s. 8- 20)" içerikte verilmiştir.	
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ:		TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR:						
İstanbul Arkeoloji Müzesi Baş katibi olan Erbabacan, Eski Eserleri Koruma Encümeni Umumi Katipliği vazifesini yürütmüştür. 1939'da toplanan Eski Eserleri Koruma Encümeni Umumi Heyetinde Umumi Katip Müze Başkatibi olarak görev almıştır. Kaynak: İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Eski Eserleri Koruma Encümeni 1939 Yılı Mesai Raporu, Rıza Koşkun Matbaası, 1939, İstanbul,		1. (1949). İstanbul Eski Eserleri Koruma Encümeni'nin 1948 Yılı Çalışmaları, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni, sayı 85. 2. (t.y.). "Kemal Altan İçin", Tdv İslam Ansiklopedisi, s.179.						

Tablo 3.7 “İstanbul Suları” başlıklı terfi tezi katalog no: 3-b, (Bilgen 2018)

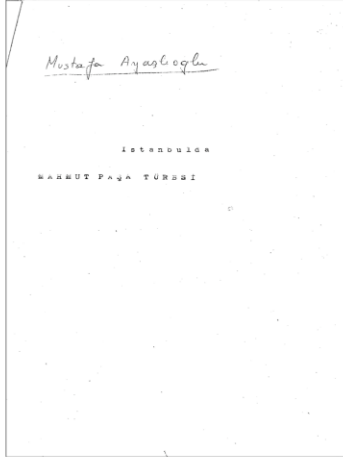
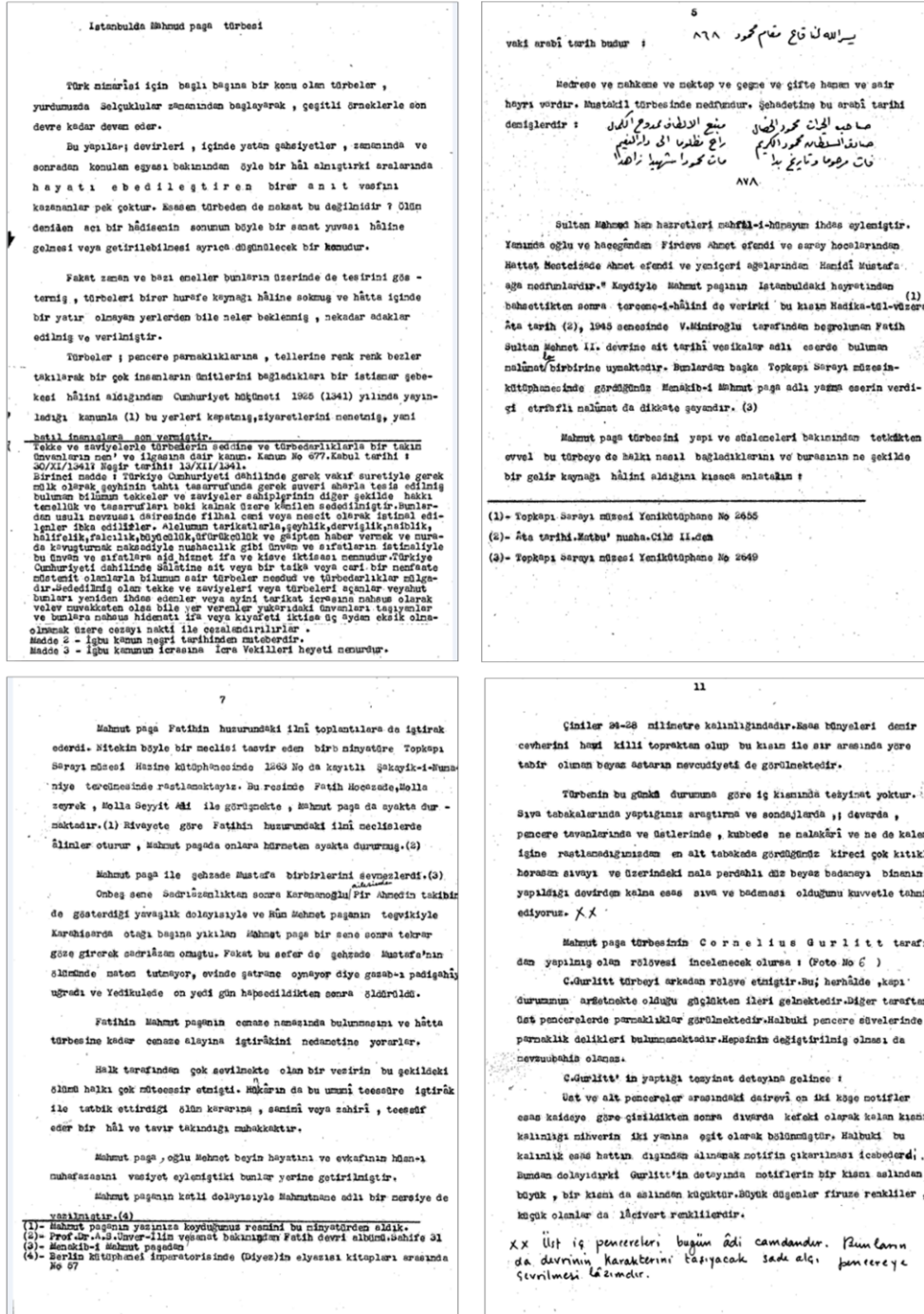
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 18 DOSYA NO: 179	TERFİ TEZİNİN ADI:	İSTANBUL SULARI	YILI:	1946	TEZİ HAZIRLAYAN:	AVNİ ERBABACAN	MESLEĞİ:	ARKEOLOG	KATALOG NO: 3-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:										
										
Büyük Çamlıca suyu çeşmesi										
										
Kızıklı çeşmesi ve kuyusu										
										
Küçük Çamlıca menba suyu çeşmesi										
										
Taşdelen suyu Vakıf tesisatı										
										
Defneli menba suyu mevki										

Tablo 3.8 “İstanbul Suları” başlıklı terfi tezi katalog no: 3-c, (Bilgen 2018)

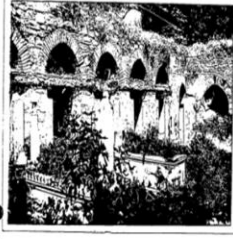
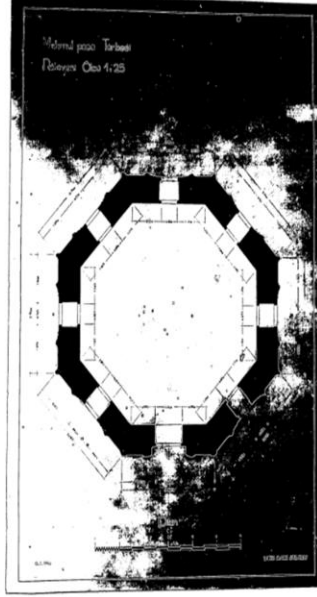
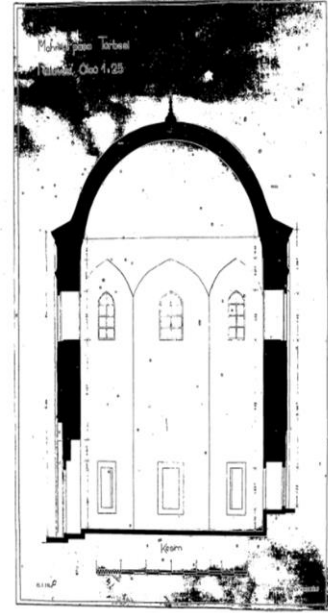
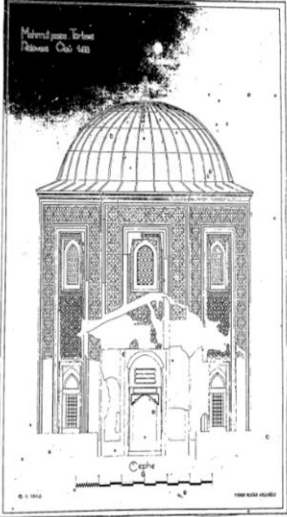
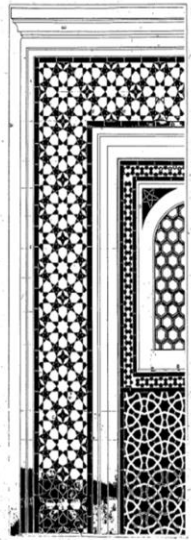
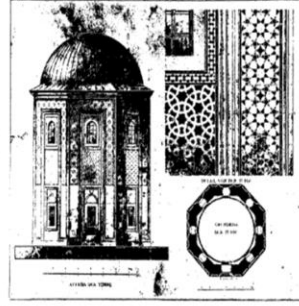
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 18 DOSYA NO: 179	TERFİ TEZİNİN ADI:	İSTANBUL SULARI	YILI:	1946	TEZİ HAZIRLAYAN:	AVNİ ERBABACAN	MESLEĞİ:	ARKEOLOG	KATALOG NO: 3-c
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:										
 Valde Bendi istinat ayakları										
 Valde bendinin savakları										
 Sultan Mahmut Bendinin kitâbe mahallii										
 Valde bendi ve Belgrad ormanından bir görünüş										
 Belgrad ormanı içinden Sultan Mahmut Bendi set kavsinin görünüşü										
 Terkos suyu terşih havuzları ve klorlama yeri ile karşısındaki Laboratuvar binası										

3.4 1946- İstanbul'da Mahmut Paşa Türbesi, Mustafa Ayaşlıoğlu

Tablo 3.9 “İstanbul’da Mahmut Paşa Türbesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 4-a, (Bilgen 2018)

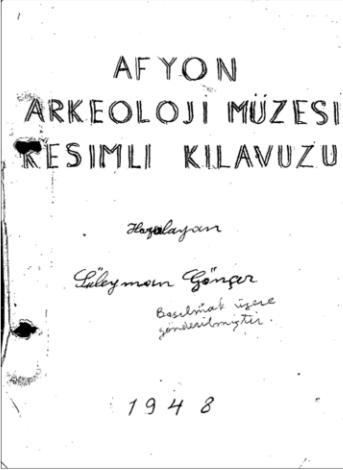
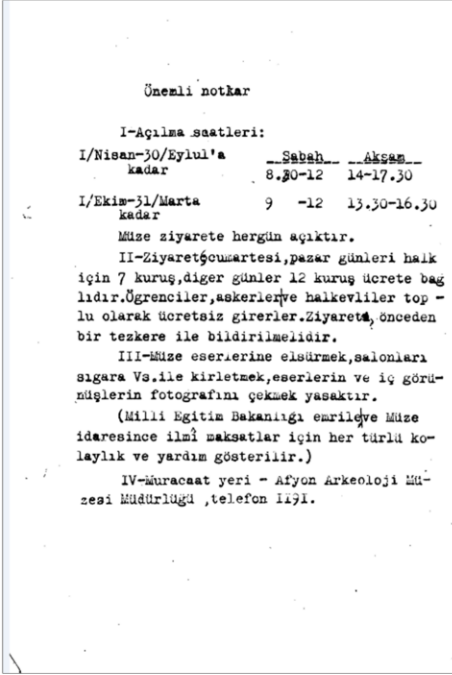
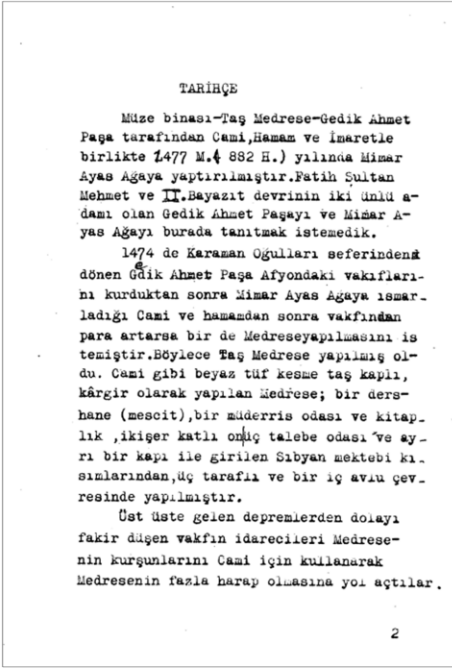
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 1 DOSYA NO: 8	TERFİ TEZİNİN ADI:	İSTANBUL'DA MAHMUT PAŞA TÜRBESİ	YILI: 1946	TEZİ HAZIRLAYAN:	MUSTAFA AYAŞLIOĞLU	MESLEĞİ: YÜKSEK MİMAR	KATALOG NO: 4-a
TEZ KAPAĞI:		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:						TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:
								Tez kapak sayfası dahil 22 sayfadır. Kapak sayfasının hemen arkasına Mahmut Paşa'nın resmini ekleyen Ayaşlıoğlu, teze sayfa numarasını 2'den başlamak suretiyle, sadece metin olarak hazırladığı kısımlara vererek 20'ye kadar yapmıştır. Çalışmanın 12 sayfası tamamen metin kısmına ayrılmıştır. Tezin 9 sayfasında ise şekil çizimi, yapının plan ve görünüş çizimleri ile yapıya ait fotoğraflar bulunmaktadır. Tezin birçok yerinde daktilo yazısına ek olarak, yazarın kendi el yazısıyla yazdığı notları da yer almaktadır. Ayrıca yine Ayaşlıoğlu tarafından yazılan Osmanlıca notlar tezin bir diğer dikkat çekici özelliğidir. Dipnotlara önem verilerek hazırlanan tez çalışmasında, bazı kısımlarda düzeltmelerin yapıldığı görülmektedir. Tezde yazar tarafından yapılmış olan çizimlerin oldukça detaylı ele alındığı görülmekte olup, bilhassa yazarın eklediği yapıyı gösteren fotoğraflarda restorasyon öncesi ve sonrasına önem verdiği anlaşılmaktadır.
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ:								
İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü'nden 1928'de mezun olan Ayaşlıoğlu,1900-1930 yılları arasında Türkiye'de uygulamalı olarak eğitim veren İtalyan mimar Giulio Mongeri'nin atölyesinde Sedat Hakkı Eldem, Muammer Benli, Macit Rüştü Kural gibi sonraki yıllarda ünlenecek olan Türk mimarlarıyla beraber çalışmıştır. Rumelihisarı'nın restorasyon projesi Yüksek Mimar Mustafa Ayaşlıoğlu ve Y. Mimar Selma Emler tarafından yapılmıştır. Aynı yıl, Çandarlı Halil Paşa Kulesi'nin yenileme çalışması için de görevlendirilmiştir. 1940'lı yıllarda Çinili Köşk Müzesi müdürlüğü görevini yürüten Ayaşlıoğlu, aynı yıllarda İstanbul'daki birçok türbe ve hazine yapısının onarımlarını yapmıştır. Yaptığı türbe onarımlarında, Gazi Osman Paşa, Sadrazam Büyük Reşit Paşa, Sadrazam Fuat Paşa ve Kanuni Sultan Süleyman'ın kaptan-ı deryası Blâk Mustafa Paşa, Eyüp'de Pertev Paşa ve Mahmut Paşa Türbeleri en dikkat çekici örnekler arasındadır. Ayrıca Y. Mimar Hüsrev Tayla ve Y. Mimar Mualla Eyuboğlu Anhegger ile Şerifler Yalısı onarımını yürütmüştür. 1959'da rolövesi Fatin Uluengin'e yaptırılan Gülhane'deki Alay Köşkü için Ayaşlıoğlu bir keşif raporu hazırlayarak, köşkün kontrolörlüğünü üstlenerek restorasyonunu yapmıştır. 1973 senesinde İbrahim Paşa Sarayı restorasyon çalışmasını yürütenken vefat etmiştir.		Kaynak: Bilgen, Ç.ve Urfalıoğlu, N. (2019). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları Arşivindeki Müzcelere Ait Terfi Tezlerinin Yüksek Mimar Mustafa Ayaşlıoğlu Örneğinden İncelenmesi, <i>Jass Studies: The Journal Of Academic Social Science Studies</i> , Number:76, p. 529-549.						
YAZARIN YAYINLARI:		-						

Tablo 3.10 “İstanbul’da Mahmut Paşa Türbesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 4-b, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 1 DOSYA NO: 8	TERFİ TEZİNİN ADI:	İSTANBUL'DA MAHMUT PAŞA TÜRBESİ	YILI: 1946	TEZİ HAZIRLAYAN:	MUSTAFA AYAŞLIOĞLU	MESLEĞİ: YÜKSEK MİMAR	KATALOG NO: 4-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:								
 Mahmut paşa (Bu resim Şakir-i Numaniye ter- cümelerinden alınmıştır.) (Foto N° 2) Egip'te Portü Mehmed paşa türbesi (Türbünden evvel) (Foto N° 2) Egip'te Portü Mehmed paşa türbesi. (Türbünden sonra) (Foto N° 2) Kaptan derya Plak. Mustafa paşa türbesinin hali. (Foto N° 3) Kaptan derya Plak. Mustafa paşa türbesinin altına ıvra edilerek ayağa kaldırılan anıtı. Şekil: I Şekil: II Şekil: III (Foto N° 4) Mahmut paşa türbesinin cepheden görünüşü (Foto N° 5) Türbeye yapılan tetavüeller ve türbenin etrafındaki kısımlara kadar dış görünüşünü kapayan malaz duvarlar levha I Mahmut Paşa Türbesi Bastırılan Bakiye (Gözet) (Foto N° 6) Cornelius Gurlitt'in rölevesi								

3.5 1948- Afyon Arkeoloji Müzesi Resimli Kılavuzu, Süleyman Gönçer

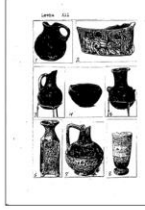
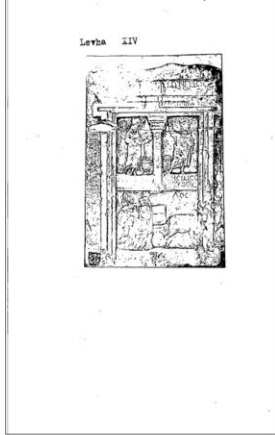
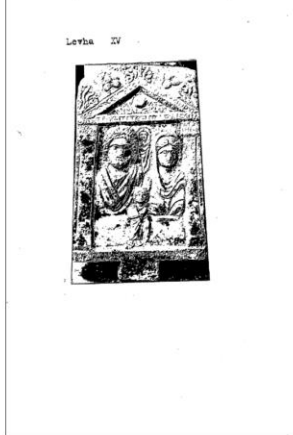
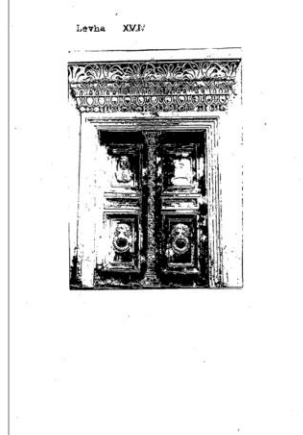
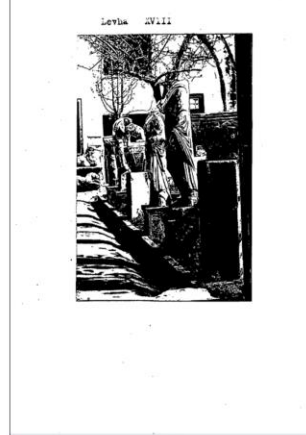
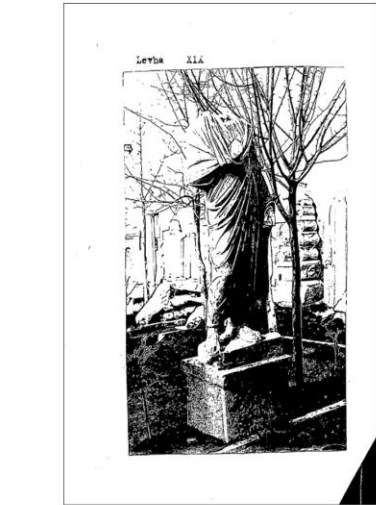
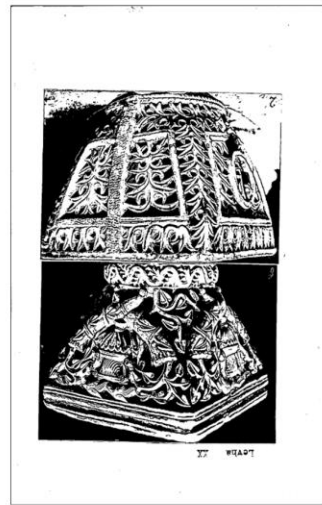
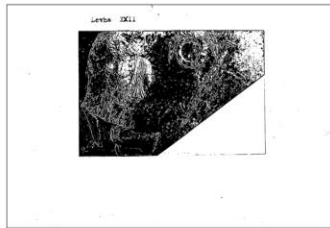
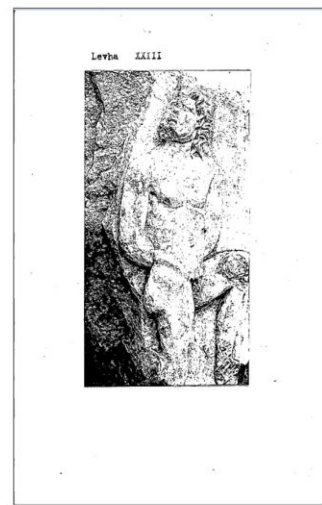
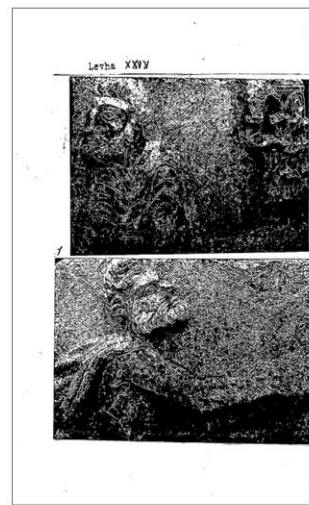
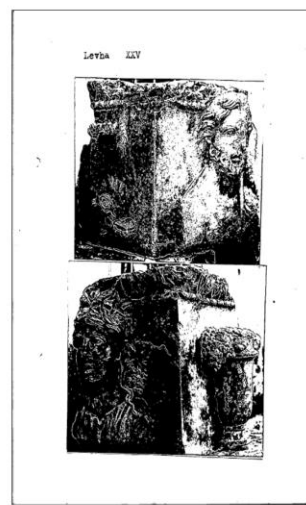
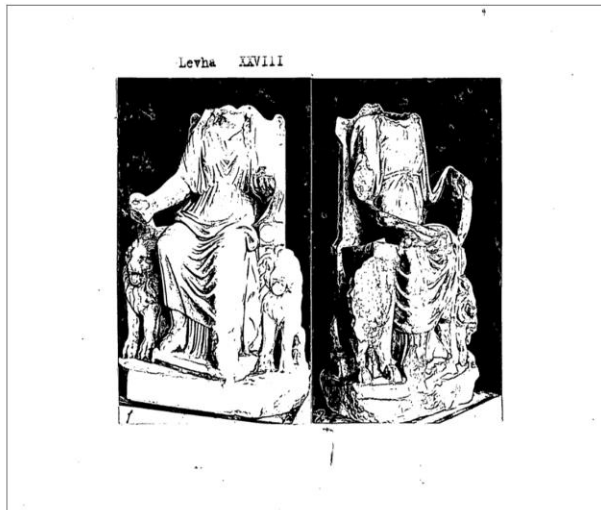
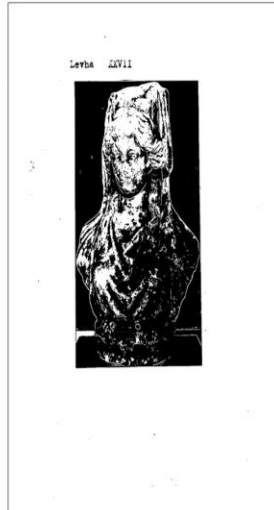
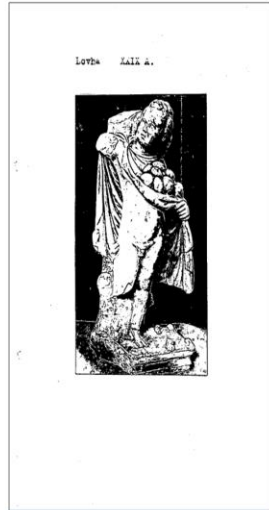
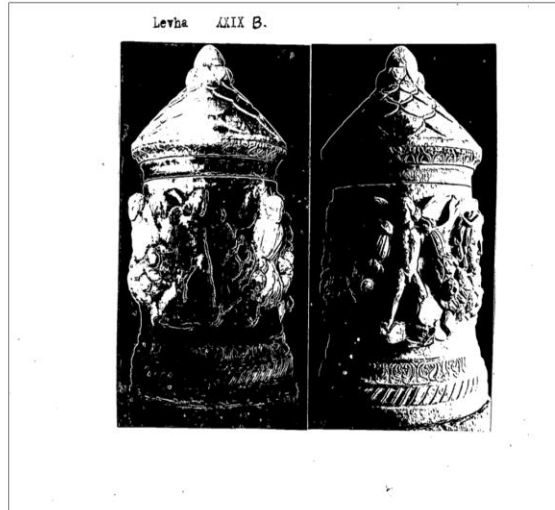
Tablo 3.11 “Afyon Arkeoloji Müzesi Resimli Kılavuzu” başlıklı terfi tezi katalog no: 5-a, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 4 DOSYA NO: 36	TERFİ TEZİNİN ADI:	AFYON ARKEOLOJİ MÜZESİ RESİMLİ KILAVUZU	YILI:	1948	TEZİ HAZIRLAYAN:	SÜLEYMAN (HİLMİ) GÖNÇER	MESLEĞİ:	ÖĞRETMEN ARAŞTIRMACI YAZAR	KATALOG NO: 5-a
TEZ KAPAĞI:		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:						TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:		
								Tez kapak sayfası dahil 90 sayfadır. Çalışmanın yayınlanma maksadıyla hazırlandığı anlaşılmaktadır. Gönçer, müze müdürü olduğu Afyon Müzesi'nin açılış ve kapanış saatleri, müzede uyulması gereken kurallar ve müzenin iletişim bilgilerini içeren "Önemli notlar" başlığıyla verdiği kısımdan sonra Afyon müzesinden bahsetmeye başlamıştır. Eserinde İsmet İnönü'nün Afyon Müzesi'ni ziyaretine dair bir fotoğrafı da paylaşmayı ihmal etmeyen Gönçer, sayfa numaralandırmasına basımı esnasında yazmayı düşündüğü ve tezinde boş bıraktığı "Önsöz" kısmına sayfa 1 olarak başlamış ve sadece metin olarak yazdığı kısımlara sayfa numarası vermiş ve bunu da 17'de sonlandırmıştır. Müzeye dair görselleri içeren ve yazar tarafından "Levha" olarak adlandırılan çizim, fotoğraf vs. gibi sayfaların bulunduğu ve bunların yazar tarafından izahatının yapıldığı kısımlarda sayfa numaralandırması yoktur. Tezin 60 sayfası tamamen görsel malzeme için ayrılmıştır. Bu sayfalardan ilkinde Afyon Müzesi'nin mekanlarının da tarifinin yapıldığı plan çizimi mevcuttur. Tezin 29 sayfası ise tamamen metinsel çalışma için ayrılmıştır. Bu çalışma da düzeltmelerin olduğu görülmekte olup, bazı yerlerde dipnot eklemeye özen gösterilmiştir. Çalışmada, kısa bir not aktarılmış "Önsöz (s.1)" bölümünden sonra, "Tarihçe (s.2-7)"ve "Müzeyi Ziyaret Şekli (s. 8-17)" başlıkları ve notları gelmektedir. Bu asıl metin kısımlarından sonra aralıklarla yazarın eklediği görsel malzemeleri tanıttığı metin kısımları bulunmaktadır. Yazar, bağlı bulunduğu müzeyle alakalı detaylı bilgiler vermeye büyük özen göstermiş ve çalışmasını bu çerçeveye bağlı kalarak sonlandırmıştır.		
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ:								Tezden yapılan yayın/yayınlar:		
YAZARIN YAYINLARI:								1. (1956). Afyon Arkeoloji Müzesi, Bilgi Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 115, s.13- 14. 2. (1961). 10.06.1931- 10.06.1961 Otuzuncu Kuruluş Yıldönümü Münasebetiyle Afyon Arkeoloji Müzesine Toplu Bir Bakış, Zafer Matbaası, Afyon. 3. (1963). Afyon Arkeoloji Müzesi, Afyon Turizm Derneği Neşriyatı. 4. (...).Milletlerarası Müzeler Haftası Münasebetiyle Afyon Arkeoloji Müzesine Toplu Bir Bakış, Altun Yıldız Matbaası, Afyon.		

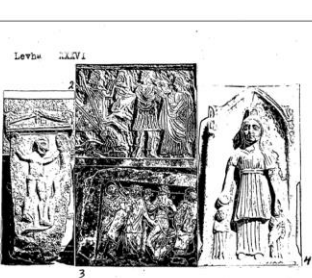
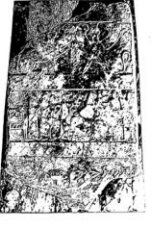
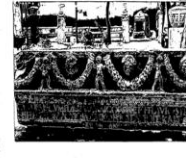
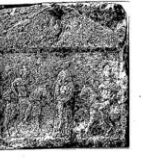
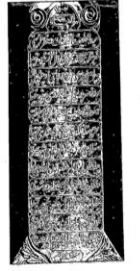
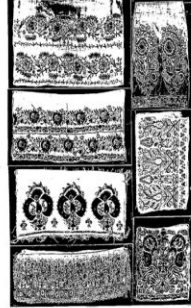
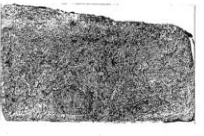
Tablo 3.12 “Afyon Arkeoloji Müzesi Resimli Kılavuzu” başlıklı terfi tezi katalog no: 5-b, (Bilgen 2018)

[illegible]

Tablo 3.13 “Afyon Arkeoloji Müzesi Resimli Kılavuzu” başlıklı terfi tezi katalog no: 5-c, (Bilgen 2018)

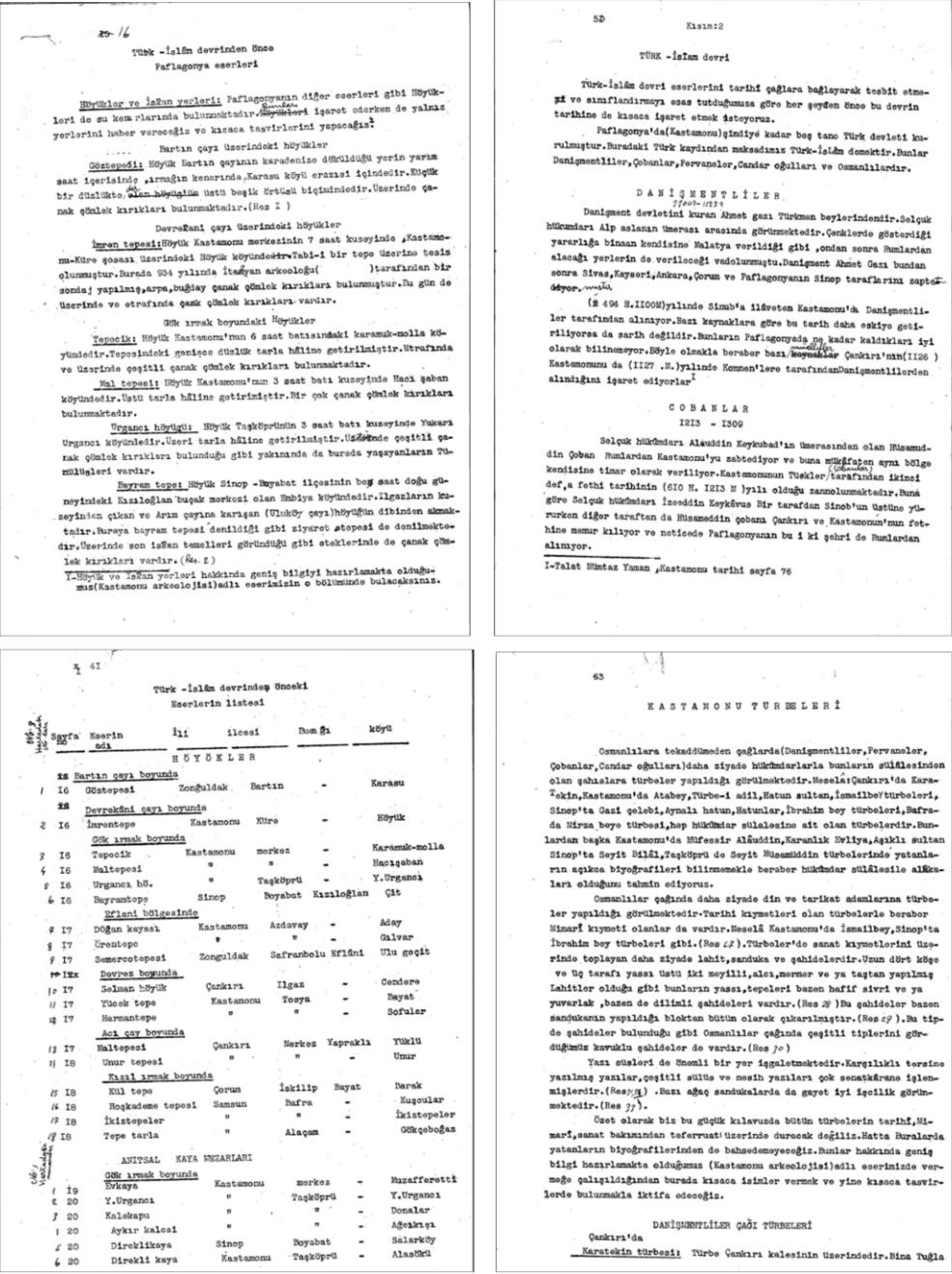
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 4 DOSYA NO: 36	TERFİ TEZİNİN ADI:	AFYON ARKEOLOJİ MÜZESİ RESİMLİ KILAVUZU	YILI: 1948	TEZİ HAZIRLAYAN:	SÜLEYMAN (HİLMİ) GÖNÇER	MESLEĞİ:	ÖĞRETMEN ARAŞTIRMACI YAZAR	KATALOG NO: 5-c
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
									
									
									

Tablo 3.14 “Afyon Arkeoloji Müzesi Resimli Kılavuzu” başlıklı terfi tezi katalog no: 5-d, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 4 DOSYA NO: 36	TERFİ TEZİNİN ADI:	AFYON ARKEOLOJİ MÜZESİ RESİMLİ KILAVUZU	YILI:	1948	TEZİ HAZIRLAYAN:	SÜLEYMAN (HİLMİ) GÖNÇER	MESLEĞİ:	ÖĞRETMEN ARAŞTIRMACI YAZAR	KATALOG NO: 5-d
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:										
										
										
										

3.6 1949- Kastamonu Eski Eserler Kılavuzu, Ahmet Gökoğlu

Tablo 3.15 “Kastamonu Eski Eserler Kılavuzu” başlıklı terfi tezi katalog no: 6-a, (Bilgen 2018)

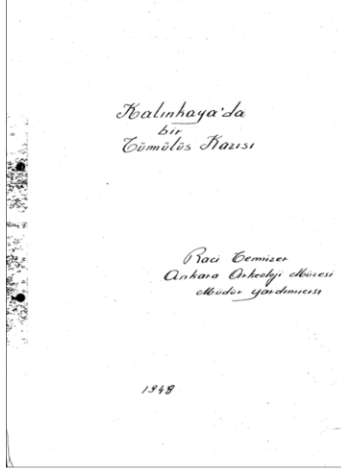
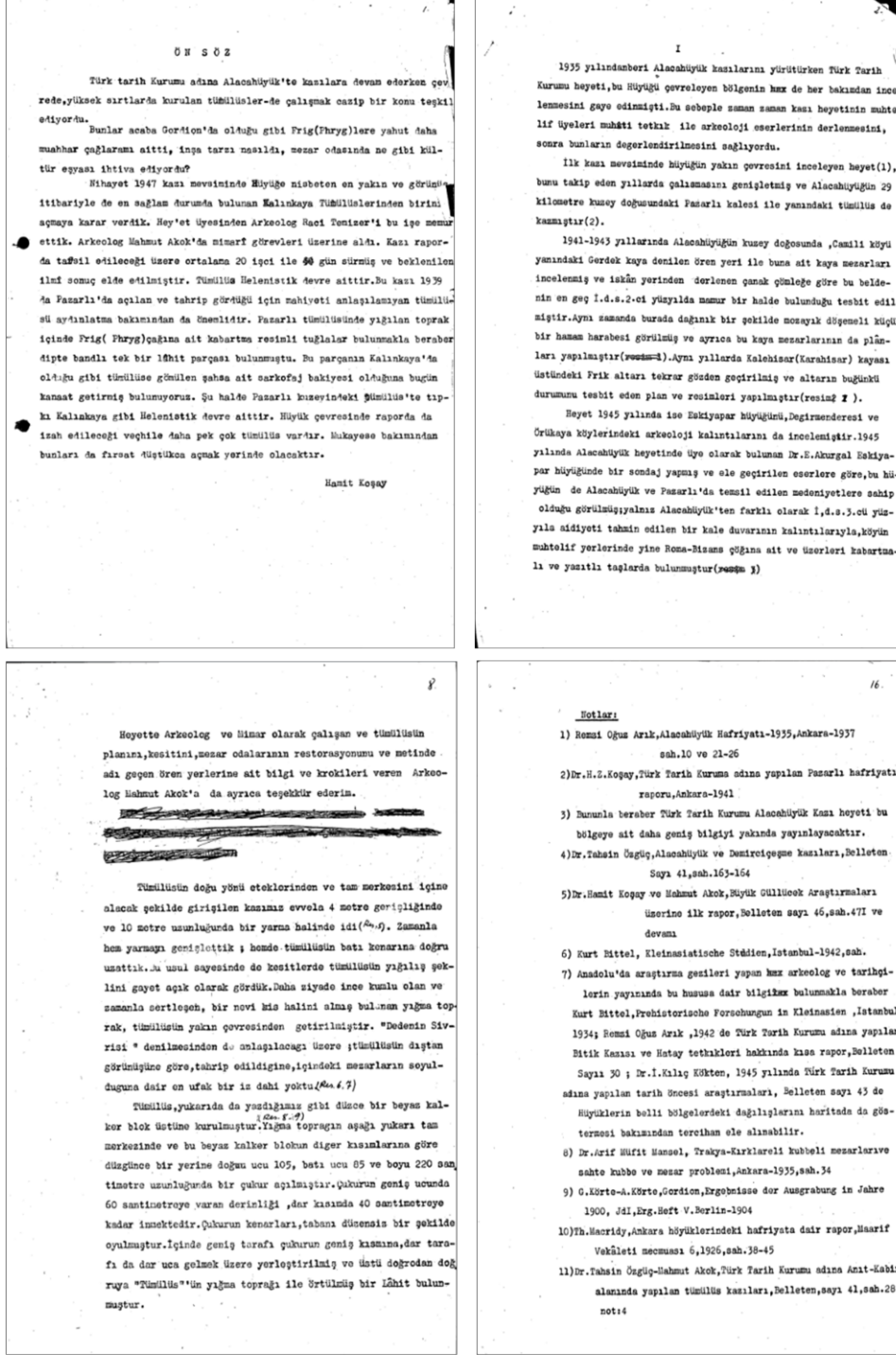
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 2 DOSYA NO: 17	TERFİ TEZİNİN ADI:	KASTAMONU ESKİ ESERLER KILAVUZU	YILI: 1949	TEZİ HAZIRLAYAN:	(ARAÇLI) AHMET GÖKOĞLU	MESLEĞİ:	ARKEOLOG HALKBİLİMCİ ÖĞRETMEN	KATALOG NO: 6-a
TEZ KAPAĞI: 		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:							
(ARAÇLI) AHMET GÖKOĞLU ÖZGEÇMİŞİ: 1902 yılında Kastamonu Araç Almören Köyü'nde doğmuştur. Asıl soyadı Gökce olmasına rağmen daha sonra mahkeme kararıyla soyadı Gökoğlu olarak değiştirmiştir. Kastamonu Erkek Muallim Mektebi'nden (1925-1930) mezun olmuştur. Muallim Mektebi'ni bitirdikten sonra Daday Merkez İlkokulu'na atanmış, 1938 senesine kadar ilkokul öğretmenliği, başöğretmenlik ve Maarif memurluğu gibi vazifelerde bulunmuştur. 1945 senesinde Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nden mezun olmuştur. Bir yıl kadar Ankara Etnografya Müzesinde staj yaptıktan sonra Kastamonu Müzesine asistan olarak atanmıştır. 1 Ocak 1946- 31 Mayıs 1946 tarihleri arasında kısa bir süre asistanlık yaptıktan sonra memuriyet kідeminin fazla olması ve yöneticilik yapmış olmasından dolayı Kastamonu Müzesi Müdürlüğü vazifesine tayin edilmiştir. 1943 yılında eski Türk Ocağı binasında depo olarak kurulmuş olan Kastamonu Müzesi'nde Kastamonu, Sinop, Zonguldak, Çankırı'dan gelen eserleri toplayan Gökoğlu, bu eserleri tanzim ederek teşhire hazır hale getirmiştir. Müze, Vali Nurettin Aynuksa tarafından 30 Ekim 1950 tarihinde ziyarete açılmıştır. Müze Müdürlüğü görevini sürdürürken ayrıca, 7 Ocak 1963-13 Temmuz 1967 tarihleri arasında Araç Ortaokulunda Tarih-Coğrafya dersleri veren Gökoğlu, Kastamonu Müzesi Müdürlüğü yaptığı sırada Paflogonya bölgesinin (Kastamonu, Sinop, Safranbolu, Bartın, Bolu, Gerede, Mudurnu, İskilip, Bafra, Alaçam ve civarı) eski eserleri ve arkeolojisiyle ilgili olan "Paflogonya" eserini hazırlamıştır. İl Genel Meclisi, eserin baskısına yardım yapılabilmesi için bilimsel değeri olup olmadığına yönelik Millî Eğitim Bakanlığı'nın incelemesine karar vermiş, Millî Eğitim Bakanlığı'nın eseri tetkik ettikten sonra bilimsel değeri olduğunu bildirmesi üzerine eserin ilk cildi basılabilmiş, fakat ikinci cildi yayınlanamamıştır. 1967'de yaş haddinden dolayı emekliye ayrılan müzeci, 1981 senesinde ise vefat etmiştir. Kaynak: https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-94798/aracli-ahmet-gokoglu.html.		TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR: Tez kapak sayfası dahil 150 sayfadır. Yazar kılavuz olarak adlandırdığı çalışmasının başına sayfa numaralarını da verdiği bir onun tabiriyle "Kılavuzdaki Bahisler" yani bir içindekiler listesi eklemiştir. Konusuna değinmeye başlamadan önce iki sayfalık bir "Önsöz" bölümü yazdığı görülmektedir. Bu bölümden itibaren başlamak suretiyle 1'den itibaren sayfa numarası verilmiş, bu numaralandırma yine diğer birçok tezde de görüldüğü üzere görsellerin olduğu sayfalarda devam ettirilmemiş ve böylece tez en son metin kısmında sayfa 126 olarak sonlandırılmıştır. Tezin en dikkat çekici özelliği ise her ne kadar Kastamonu'ya ağırlık verilmiş dahi olsa da, birçok bölgeyi içine alarak kapsamlı bir şekilde hazırlanmış olmasıdır. Bu yapılırken de çalışmaya dahil edilen yerlerin coğrafi özellikleri, o bölgelerde yaşamış uygarlıklar ve oralarda bulunan arkeolojik alan ve tarihi yapılarla ilgili bilgileri aktarmaya özen gösterilmiştir. Lakin bu kadar detaylı hazırlanan bir tezde dipnotlar ve referans kaynaklar oldukça azdır. Tezin 127 sayfası metin kısımlarından oluşurken, sadece 22 sayfası görsel malzeme için ayrılmıştır. Bunlar fotoğraflar ve çizimler şeklindedir. Bu sayfalardan da 9'undaki görsel malzeme ise alt kısımlarında açıklamaları olduğu halde, sayfalarda mevcut değildir. Çalışmada yoğun bir şekilde düzeltmelerin yapıldığı görülmektedir. Yazar tarafından tez çalışmasının başına bir içindekiler bölümü eklendiği için, ayrıca konu başlıkları ve içerik hakkında bilgi verilmemiştir.							
YAZARIN YAYINLARI: 1. "Kastamonu ve Kültür Çağları" başlıklı ilk yazı dizisi, Ecevit (1944) dergisinde, diğer makaleleri ise Türk Etnografya Dergisi'nde yayınlanmıştır. 2. (1946). Eski Ankara Evleri I: Erzurum Mahallesi'nde Yusuf Oğraş Evi (Mahmut Akok ile). 3. 1960'da yazdığı Şeyh Şaban-ı Veli ve Külliyesi hakkında basılamamış bir kitap hazırlığı bulunmaktadır. Eser Kastamonulu Fehmi Ataulusoğlu'da bulunmaktadır. Kastamonu yemekleriyle ilgili yazıları Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün Türk Etnografya dergisinde yayınlanmıştır.									

Tablo 3.16 “Kastamonu Eski Eserler Kılavuzu” başlıklı terfi tezi katalog no: 6-b, (Bilgen 2018)

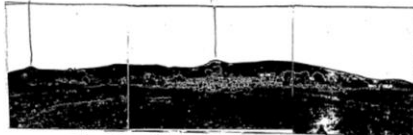
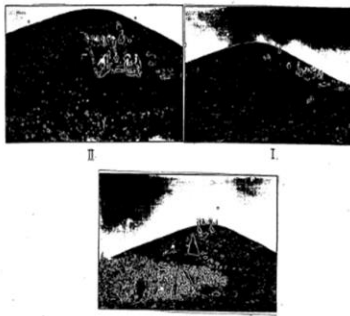
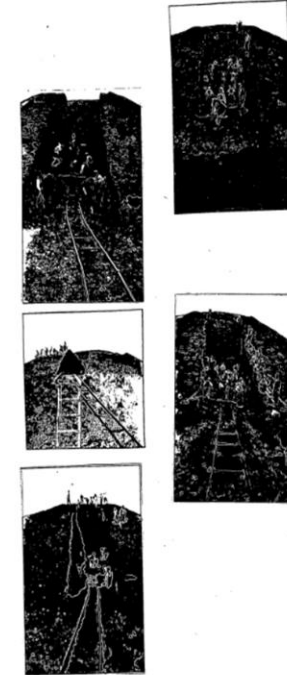
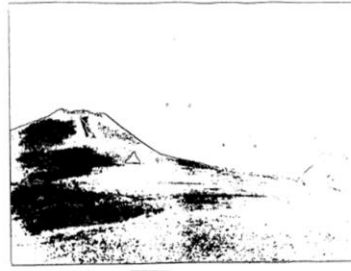
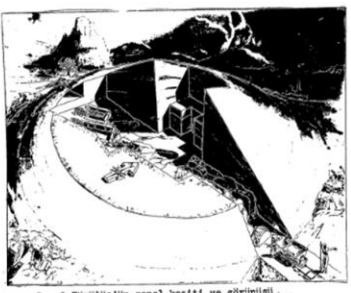
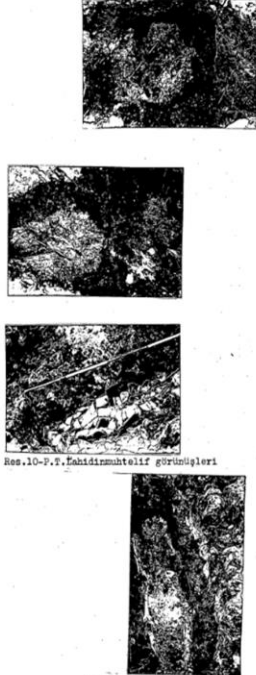
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 2 DOSYA NO: 17	TERFİ TEZİNİN ADI:	KASTAMONU ESKİ ESERLER KILAVUZU	YILI: 1949	TEZİ HAZIRLAYAN:	(ARAÇLI) AHMET GÖKOĞLU	MESLEĞİ:	ARKEOLOG HALKBİLİMCİ ÖĞRETMEN	KATALOG NO: 6-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									

3.7 1949- Kalinkaya’da Bir Tümülüs Kazısı, Raci Temizer

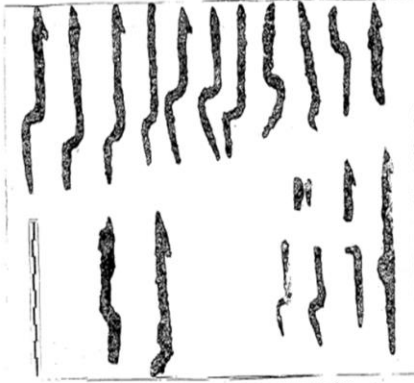
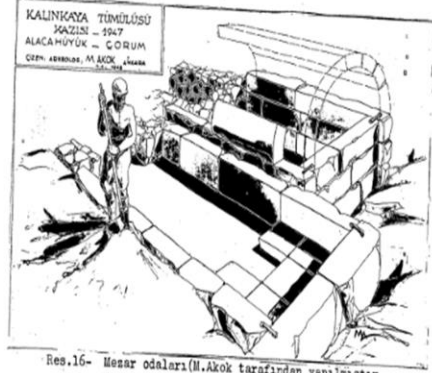
Tablo 3.17 “Kalinkaya’da Bir Tümülüs Kazısı” başlıklı terfi tezi katalog no: 7-a, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 3 DOSYA NO: 26	TERFİ TEZİNİN ADI:	KALINKAYA'DA BİR TÜMÜLÜS KAZISI	YILI: 1949	TEZİ HAZIRLAYAN:	RACİ TEMİZER	MESLEĞİ: ARKEOLOG	KATALOG NO: 7-a
TEZ KAPAĞI: 		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:					TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR: Tez kapak sayfası dahil 30 sayfadır. Kapak sayfasından hemen sonra Hamit Koşay tarafından yazılmış olan bir "Önsöz" kısmı yer almaktadır. Yazar sayfa numaralandırılmasına bu kısımdan başlamış, el yazısıyla 1'den 17'ye kadar yani görselleri eklediği sayfaya kadar numaralandırma yapmıştır. Tezde her yeni bölüme yazar tarafından başlık eklenmemiş, her yeni bölümün başına sırayla roma rakamları eklenmiştir. Bu da tezin kurgusunu ilginç bir hale getirmektedir. Temizer, dipnotlarını metinlerin olduğu bölümde değil, sadece referans numaralarını eklemek suretiyle görsellere geçmeden hemen önce eklediği "Notlar" bölümünde aktarmıştır. Bu tez çalışmasında da sık bir şekilde düzeltmelerin yapıldığı görülmektedir. Çalışmanın 17 sayfası tamamen metin kısımlarından oluşmakta olup, geriye kalan 12 sayfası ise tamamen görsel malzemeye ayrılmıştır. Bunlardan ikisi çizim şeklinde iken, geri kalanlar fotoğraflar şeklinde metne eklenmiştir. Tez "Önsöz (s.1)", "I. Bölüm (s. 2-3)", "II. Bölüm (s.4-6)", "III. Bölüm (s.7)", "IV. Bölüm (s.7-11)", "V. Bölüm (s. 12-15)" ve son olarak da "Notlar (s. 16-17)" şeklinde kurgulanarak hazırlanmıştır.	
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ: 1918 yılında Akşehir'de doğmuştur. 1941 senesinde Ankara Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nin Arkeoloji bölümünden mezun olduktan sonra farklı müzelerde görev almıştır. Tezi yazdığı dönem Ankara Arkeoloji Müzesi'nde şimdiki adıyla Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde müdür yardımcılığı vazifesini yürütmekteyken, 1955 yılında müzenin müdürlük görevine atanmıştır. Ankara Arkeoloji Müzesi'nin gelişiminde büyük rolü olan Raci Temizer, aynı zamanda birçok önemli kazıyı da yönetmiştir. Raci Temizer ve ekibi 1971, 1972 ve 1975 yıllarında üç sezon boyunca Yalburt Yaylasında kazı ve koruma çalışmalarında bulunmuşlardır. Hitit imparatorluk dönemi havuzu, daha sonra Raci Temizer başkanlığında Anadolu Medeniyetleri Müzesi adına yürütülen kazılarla ortaya çıkarılmıştır. Anadolu Medeniyetleri Müzesi müdürü olan Raci Temizer, Uluslararası Müzeler Konseyi Türkiye Milli Komitesi Başkanlığı da yapmıştır. 2005 senesinde ise vefat etmiştir. Kaynak: http://www.flozof.net/Turkce/tarih/tarih-kisilikler-sahsiyetler/41931-raci-temizer-kimdir-hayat-hakk-nda-bilgi.html.							TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR: 1. (1949). Kalinkaya Tümülüs Kazısı , Belleten, Cilt XIII, Sayı 52, s.795-806.	
YAZARIN YAYINLARI: (1953). Kayapınar Höyüğü Buluntuları, Belleten 071, Türk Tarih Kurumu, Ankara, s.317-330. (1956). Yazır Höyüğü Buluntuları, 5. Türk Tarih Kongresi, 1.cilt, Ankara, s.156-164. (1959). Ankarada Bulunan Kybele Kabartması, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara. (1966). Ankara Arkeoloji Müzesi, Türk Tarih Kurumu, Ankara. (1975). Le Musée Des Civilisations Anatoliennes, Dönmez Ofset, Ankara. (1979). Anadolu Medeniyetleri Müzesi: Museum Of Anatolian Civilizations, Ak Yayınları, Ankara. (1984). Ilgın Yalburt Yaylası Hitit Anıtı, in Konya. Feyzi Halıcı (ed.).Ankara, Güven Matbaası,s.53-57.								

Tablo 3.18 “Kalınkaya’da Bir Tümülüs Kazısı” başlıklı terfi tezi katalog no: 7-b, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 3 DOSYA NO: 26	TERFİ TEZİNİN ADI:	KALINKAYA'DA BİR TÜMÜLÜS KAZISI	YILI: 1949	TEZİ HAZIRLAYAN:	RACİ TEMİZER	MESLEĞİ: ARKEOLOG	KATALOG NO: 7-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:								
 Res.1-Kalehisar Frig(Phryg) altarı								
 Res.2-Alacabük'ten Kalınkaya'ya bakış								
 Res.3- Kalınkaya "Dedenin Sivrisi" Tümülü								
 Res.4-Tümülüs'ün garpten görünüşü								
 Res.5-Tümülüste kazıya başlarken								
 Res.6-Kazının dıştan görünüşleri								
 Res.7-Kazının içten görünüşleri								
 Res.8-Tümülüs ve Kalehisar								
 Res.9-Tümülüs'ün genel kesiti ve görünüşü (Arkeolog M.Akok tarafından yapılmıştır)								
 Res.10-7.7. Kahıdırmtelif görünüşleri								
 Res.11- İskeletin yerinde çekimi								

Tablo 3.19 "Kalınkaya'da Bir Tümülüs Kazısı" başlıklı terfi tezi katalog no: 7-c, (Bilgen 2018)

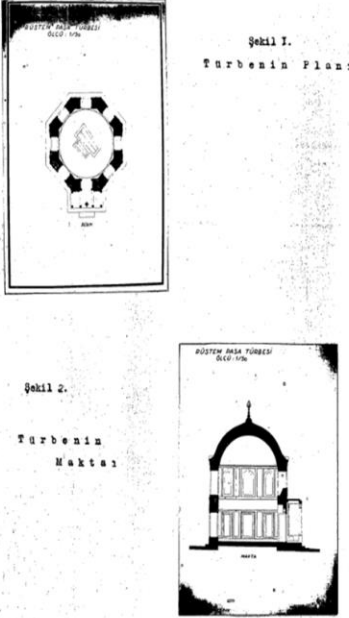
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 3 DOSYA NO: 26	TERFİ TEZİNİN ADI:	KALINKAYA'DA BİR TÜMÜLÜS KAZISI	YILI: 1949	TEZİ HAZIRLAYAN:	RACİ TEMİZER	MESLEĞİ: ARKEOLOG	KATALOG NO: 7-c
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:								
 Res.12- Sikkelerin iki yüzü Res.13-Kefeni yutturmaya yarayan demir iğneler Res.14-İ.İ. Lahit ve mezar odası a) Lahit b) Mezar odaları Res.15 Mezar odalarının iki görünüşü Res.16- Mezar odaları (M. Akok tarafından yapılmıştır)								

3.8 1949- Rüstem Paşa ve Türbesi, Mustafa Ayaşlıoğlu

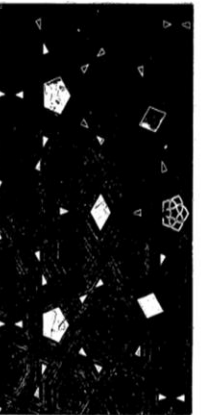
Tablo 3.20 “Rüstem Paşa ve Türbesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 8-a, (Bilgen 2018)

[illegible]

Tablo 3.21 “Rüstem Paşa ve Türbesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 8-b, (Bilgen 2018)

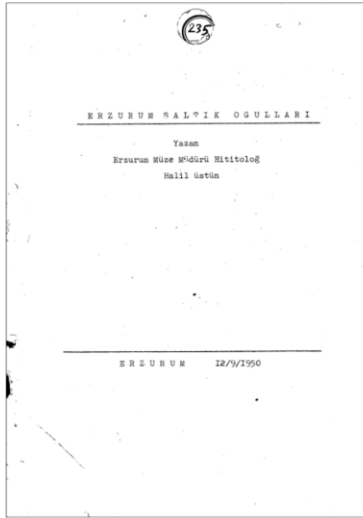
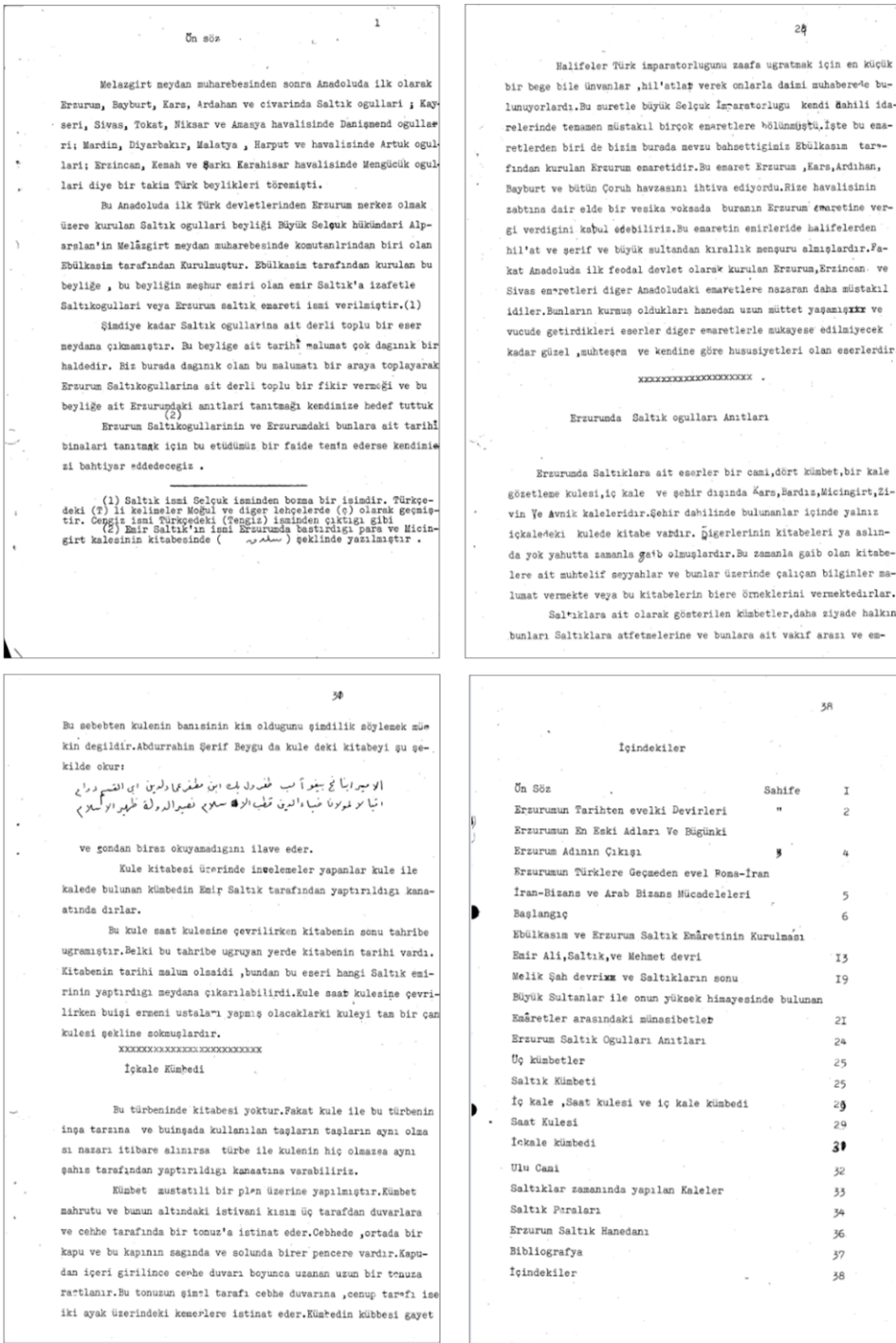
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 18 DOSYA NO: 178	TERFİ TEZİNİN ADI:	RÜSTEM PAŞA VE TÜRBEŞİ	YILI:	1949	TEZİ HAZIRLAYAN:	MUSTAFA AYAŞLIOĞLU	MESLEĞİ:	YÜKSEK MİMAR	KATALOG NO: 8-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:										
										
										
										
										
										
										
										
										
										
										

Tablo 3.22 “Rüstem Paşa ve Türbesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 8-c, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 18 DOSYA NO: 178	TERFİ TEZİNİN ADI:	RÜSTEM PAŞA VE TÜRBESİ	YILI:	1949	TEZİ HAZIRLAYAN:	MUSTAFA AYAŞLIOĞLU	MESLEĞİ:	YÜKSEK MİMAR	KATALOG NO: 8-c
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:										
Şekil 12. Rüstem Paşa Caminden Çini Pano Şekil 13. Rüstem Paşa Camii Dahili Çini- lerinden bir köşe. Şekil 14. Rüstem Paşa Camii Dahili çinilerden diğer bir köşe Şekil 15. Rüstem Paşa Camii Kare Çinilerinden Şekil 16. Rüstem Paşa Camii Çini bordürlerinden Şekil 17. Rüstem Paşa Camii Çini Bordürlerinden Şekil 18. Rüstem Paşa Camii Vazn Kurru- sundan bir parça Şekil 19. Rüstem Paşa Türbesi Kiblik Kapasındaki Motif. 										

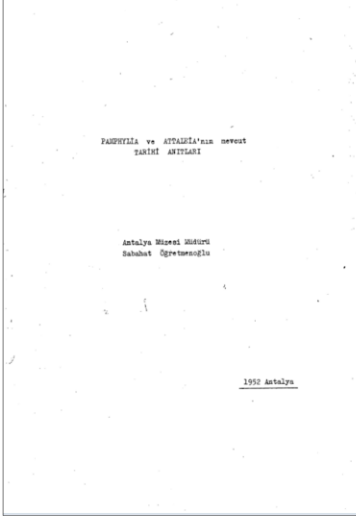
3.9 1950- Erzurum Saltıkoğulları, Halil Üstün

Tablo 3.23 “Erzurum Saltıkoğulları” başlıklı terfi tezi katalog no: 9-a, (Bilgen 2018)

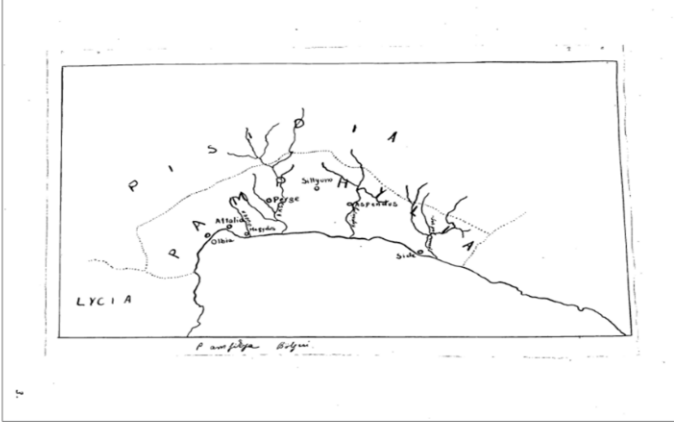
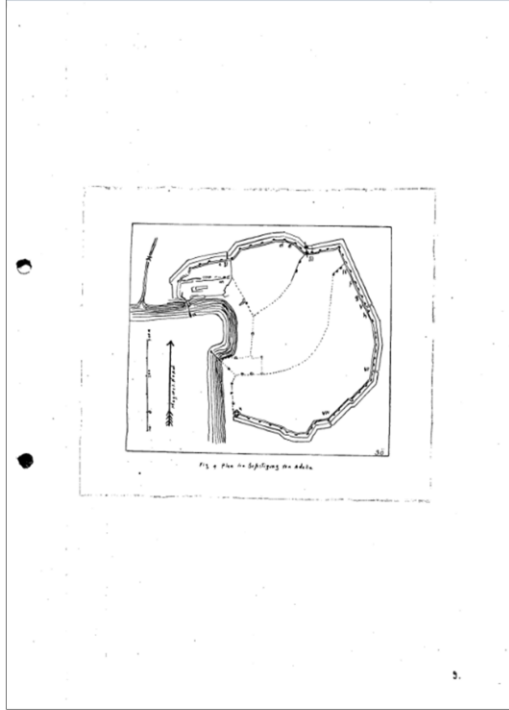
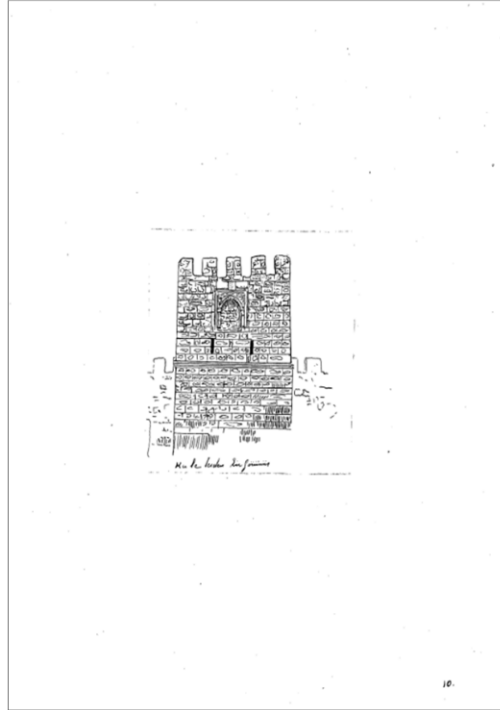
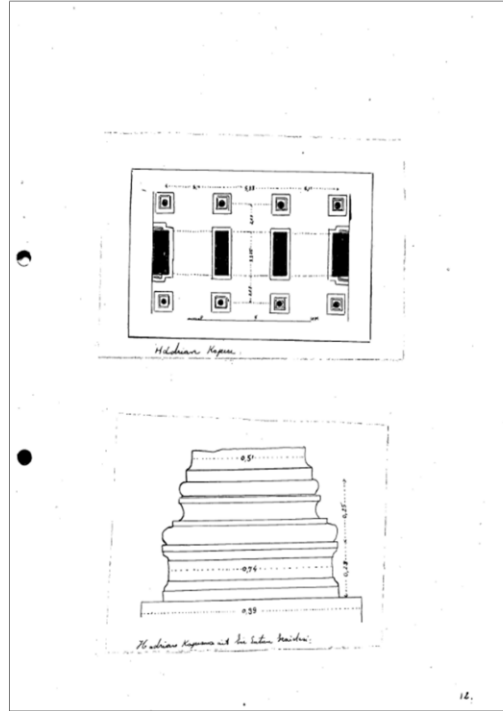
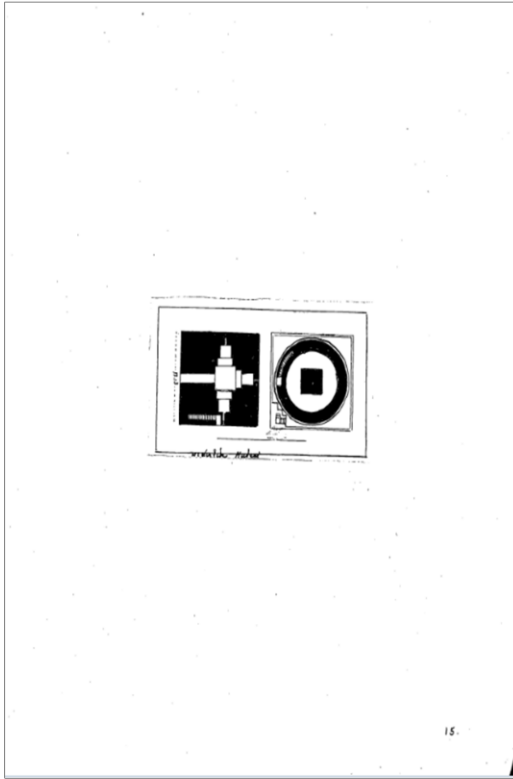
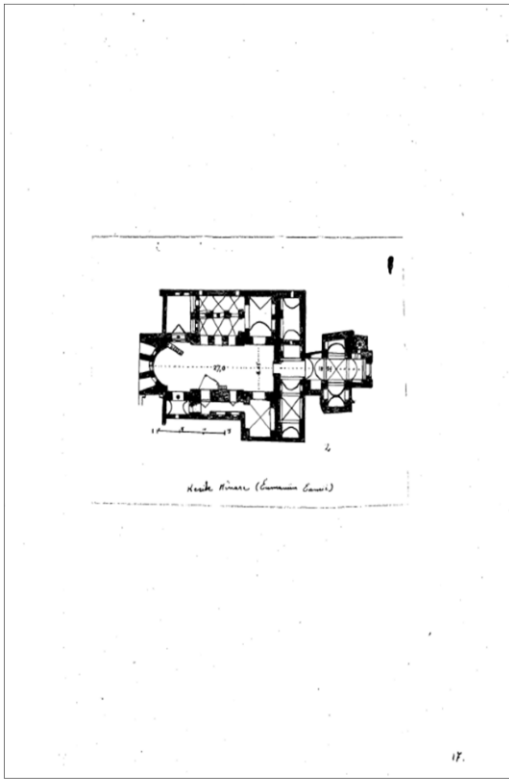
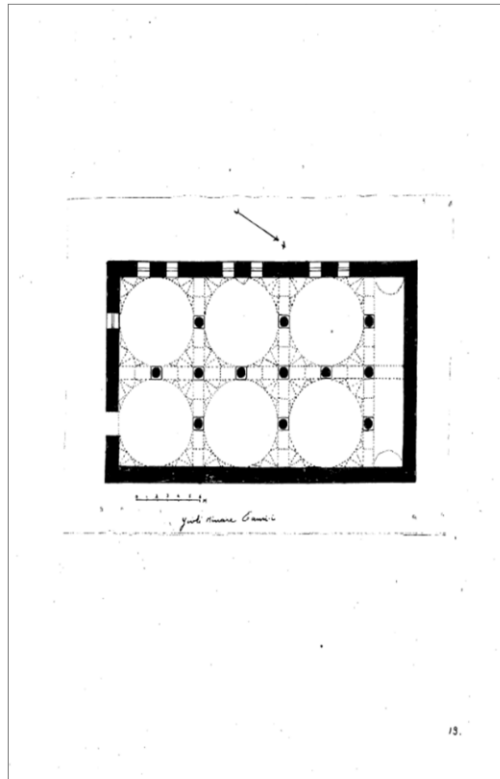
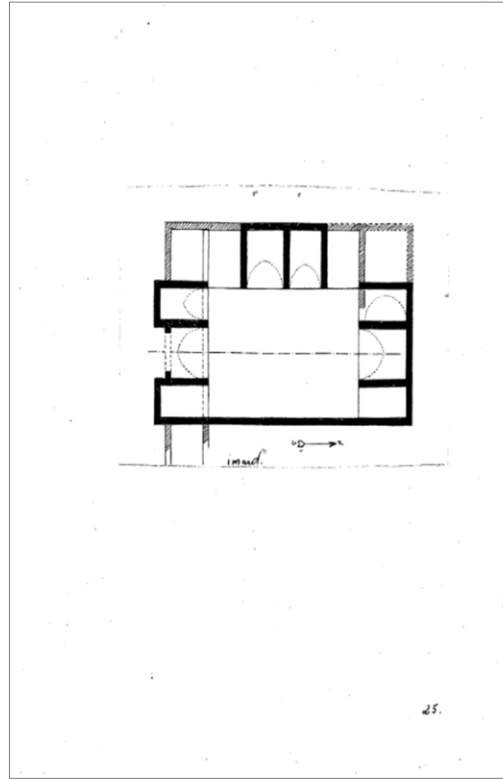
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 4 DOSYA NO: 37	TERFİ TEZİNİN ADI:	ERZURUM SALTİKOĞULLARI	YILI: 1950	TEZİ HAZIRLAYAN:	HALİL ÜSTÜN	MESLEĞİ:	HİTİTOLOG	KATALOG NO: 9-a
TEZ KAPAĞI: 		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:					TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:		
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ: Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü Mezununu olan Halil Üstün, ilk kuruluş tarihi 1942 olan Erzurum Müzesi daha sonra, Milli Eğitim Bakanlığı Atikeler ve Müzeler Müdürlüğü'nün girişimleriyle Erzurum 3. Umumi Müfettişlik Kültür Müşaviri Murat Uraz tarafından, Erzurum'daki Selçuklu devri eserlerinden Yakutiye Medresesi'nin Müze olarak kullanılması için 1943 yılında tahsisi sağlanmıştır ve Antikiteler ve Müzeler Müdürlüğü, Halil Üstün'ü bu müzeyi yönetmek üzere müze asistanı olarak atamıştır. Kaynak: https://www.gazetepusula.net/2017/08/16/yarim-asirlik-muze-artik-yok/ .							Tez kapak sayfası dahil 40 sayfadır. Kapak sayfasını iki kez ekleyen Üstün, tezine "Önsöz" bölümüyle başlamıştır. Bu bölümden itibaren sayfa 1'den başlamak üzere numara vermiş ve çalışmasını sayfa 38'de tamamlamıştır. Üstün de diğer birçok müzeci gibi tez çalışmasında dipnotlar vermeye özen göstermiştir. Yine bu tezde de düzeltmelerin yapıldığı dikkat çekmektedir. Yazarın notlarında imla hataları yapması da bir diğer dikkat çekici ayrıntılardan biridir. Üstün diğer birçok müzecinin aksine tezinin tamamı hiçbir görsel malzeme eklemekten metin olarak hazırlamıştır. Dolayısıyla önsöz kısmı dahil 38 sayfadan oluşan çalışmanın tamamı metin şeklindedir. Yazar bilhassa yapıardan bahsettiği kısımlarda daktilo yazılarına ilaveten kendi el yazısıyla Osmanlıca olarak bazı notlar da eklemiştir. Tezin içeriği ise şu şekildedir: "Önsöz (s.1)", "Erzurum'un tarihten evvelki devirleri (s. 2-4)", "Erzurum'un em eski adları ve bugünkü Erzurum adının çıkışı (s.4-5)", "Erzurum'un Türklere geçmeden evvel Roma- İran, İran- Bizans ve Arap- Bizans mücadeleleri" (s.5-6)", "BAŞLANGIÇ (s.6-12)", "Ebülkasım ve Erzurum Saltık Emaretinin Kurulması (s.13-19)", "Melik şah devri ve Saltık oğullarının sonu (s.19-21)", "Büyük Sultanlar ile onun yüksek himayelerinde bulunan emaretler arasındaki münasebetler (s.21-24)", "Erzurum'da Saltık oğulları Anıtları (s.24-25)", "Üç Kümbetler (s.25)", "Saltık Kümbedi (s.25- 29)", "İç kale, Saat Kulesi ve iç kale kümbedi (s.29)", "Saat Kulesi (s.29-31)", "İçkale Kümbedi (s.31-32)", "Ulu Cami (s.32-33)", "Saltıklar zamanında yapılan kaleler (s.33-34)", "Saltık Paraları (s.34-35)", "Erzurum Saltık Hanedanı (s.36)", "Bibliyografya (s.37)" ve son olarak da "İçindekiler (s.38)" şeklinde kurgulanmıştır.		
YAZARIN YAYINLARI: 1. "Kapadokya Tabletlerinin Önemi", Erciyes, No:19, s. 573-591. 2. "Kayseri ve Etiler", Erciyes, No:20, s. 599-602.		TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR: -							

3.10 1952- Pamphylia ve Attaleia’nın Mevcut Tarihi Anıtları, Sabahat Öğretmenoğlu

Tablo 3.24 “Pamphylia ve Attaleia’nın Mevcut Tarihi Anıtları” başlıklı terfi tezi katalog no: 10-a, (Bilgen 2018)

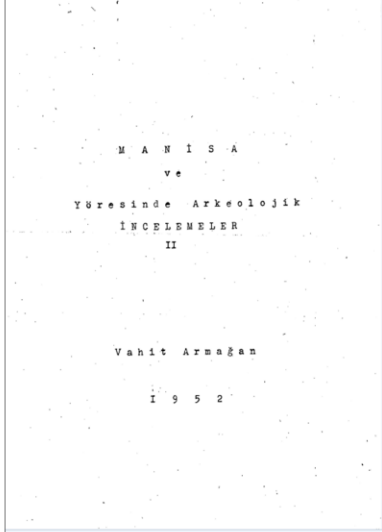
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 2 DOSYA NO: 14	TERFİ TEZİNİN ADI:	PAMPHYLIA VE ATTALEIA'NIN MEVCUT TARİHİ ANITLARI	YILI:	1952	TEZİ HAZIRLAYAN:	SABAHAT ÖĞRETMENOĞLU	MESLEĞİ:	ARKEOLOG	KATALOG NO: 10-a
TEZ KAPAĞI:		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:					TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:			
		Pamphylia'nın Hudutları Ve Attaleia Pamphylia adı verilen bölge kuzeyden Pisidya, batıdan Likya, doğudan Kilikya, güneyden de Akdenizle çevrilmiştir. Bu ova yunanlıların süyu bol mamasına gelen Kataraktas adını verdikleri Dides, Keatros adını verdikleri Akso, Barymedon olarak isimlendirdikleri Köprüçay ve antik Helas'a tahahül eden Manavgat çayları ile sulanmaktadır. Bu münhüt ovaya dağılan şehirler batıdan doğuya doğru sıra ile şunlardır: Olbia, Attaleia (Antalya), Magdos (Kusura), Perge (Muratna), Silyon (Yanköy hisarı), Aspendos (Selçuk), Side (Sahi Aptalya) dir. Bunlardan Olbia ve Magdos dan eser kalmamıştır. Diğer en önemli beg şehrin harita üzerinde dağılıp gelişme göe atacak olursak Attaleia, Silyon ve side bir iktis kenar üğgenin üğ sivri ucuunu teşkil ettiği ve epit iki kenarın ortalarına da Perge ve Aspendos'un isabet ettiği görülür. Bu şehirlerin içinde ençok tahrir ve tahrir edilme şansınlığına uğrayan , devamlı bir iskan görmesi bakımından Attaleia'dır. Bes burada bu şehrin bugüne kadar geçirdiği safhaları ve halen aynakta kalıyş olan enitlerinin durumunu elindeki isekhalar mabe-tinde belirtmeye çalışacağım. Yivli Minare Camii Antalya da bulunan antik yapıların en mühimlerinden biri de Yivli Cami dir. Üzerindeki Kitabeye göre Mieri 774 tarihinde yapılmıştır. Camii üzerindeki Kitabesin gösterdiği tarih ile Minarenin Üzerinde bulunan Kitabesinin gösterdiği tarih birbirini tutmamaktadır. Halbuki bu minareye hae büyük bir caminin bulunması isap ederdi. Bugün camii olarak duran yapı Minareye nazaran çok daha küçüktür. Kible vasiyetinin de uygun olmayışı bu yapının daha başka maksatla yapılmış olması ihtimalini kuvvetlendiriyor. Kiblenin durumu Kesik Minare camisinde olduğu gibidir. İark taraftaki kubbe de ayrıllık gösteriyor. Ve Caminin bir kilise olarak yapıldığı kanaatini uyandırıyor. Bununla bilgece tarihi minaresine uygun kiremitleri olduğuna göre, burada muhtemak ki minareye ait büyük bir camii vardı, bu camii herhangi bir sebeple terk ve tahrir edildi, yerine ikinci bir bina yapıldı ve sonunda bazı değişikliklerle beraber bir de mihrap ilâve ederek camiye tahvil edildi. Cami asıl kubbeden 30 derece inhiraf eden musatıl bir plân üzerine kurulmuştur. Çatısı yarım daire şeklinde altı tane kubbe ile örtülmüştür. Bu kubbeier ikis kemerlere istinat ettirilmiştir. Kemerler sütunların üzerine oturtulmuştur. İki taraftaki kubbeye istinat eden kemerler yapının nihayetine kadar devam etmezler. Burada ayrıca binaya ek bir yapı vardır. Kemerlerin istinat ettiği sütunlar üğ sıra halindedir. Yan taraflarda üğr sütun, orta sırada da altı sütun vardır. Yapının uzunluğu sağdı yokuarı 24 metre, genişliğide 14 metre kadardır. Minarenin içinde kullanılan bağlık ve kaidelerin çeşitli oluğu yapının pek çok değişikliklere uğradığına ve müteaddit defalar yıkılıp yeniden yapıldığına şisel birer delil teşkil etmektedir. Bugün tophir mülcum olarak kullanılmaktadır.					TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR: Tez kapak sayfası dahil 26 sayfadır. Tezine hazırladığı "Index" bölümüyle giriş yapan Öğretmenoğlu, sayfa numarası vermeye de Index'den sonra gelen "Bibliografya" kısmından başlamıştır. Tez çalışmasına sayfa 2'den başlayan müzeci, tezini sayfa 26'da tamamlamıştır. Tezde dipnotlara yer verilmediği, düzeltmelerin ise yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Çalışmanın 8 sayfası tamamen görsel malzeme için ayrılmış olup, geri kalan 17 sayfa ise metin kısmı olarak hazırlanmıştır. Yazarın eklediği görsellerde, kendi çizdiği Pomphlia bölgesinin haritası, Adalia'nın planı, kulelerden birine ait görünüş çizimi, Hadrian kapısının ölçekli plan çizimi ve Hadrian kapısına ait bir sütunun kaidesine ait detay çizimi, Hıdırlık kulesine ait çizimler, Kesik Minare'nin ölçekli plan çizimi, Yivli Minare Camii'nin ölçekli plan çizimi ve son olarak da İmaret'in ölçekli plan çizimleri yer almaktadır. Bu çizimler, müze müdürü Öğretmenoğlu tarafından yapılmıştır. Tezin içeriği ise başlıklarına göre, "Index", "Bibliografya (s.2)", "Pamphilia'nın Hudutları ve Attaleia (s.4)", "Attaleia (s.5-8)", "Tahkimat (s.11)", "Hadrian Kapısı (s.13)", "Hıdırlık Kulesi (s.16)", "Kesik Minare (s.18)", "Yivli Minare Camii (s.20)", "Yivli Minare (s.21)", "Karatay Medresesi (s.22)", "Medrese (s.24)" ve son olarak da "İmaret (s.26)" şeklinde hazırlanmıştır.			
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ:										
Arkeolog olan Sabahat Öğretmenoğlu Antalya Müzesi'nde müze müdürlüğü vazifesini yürütmüştür. Antalya Müzesi ile Sabahat Öğretmenoğlu hakkında herhangi bir bilgiye ulaşabilmek maksadıyla iletişime geçilmiştir. Lakin Antalya Müzesi konuyla ilgili kendilerinde hiçbir bilgi olmadığına yönelik olarak olumsuz geri dönüş yapmıştır.										
YAZARIN YAYINLARI:							TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR:			

Tablo 3.25 “Pamphylia ve Attaleia’nın Mevcut Tarihi Anıtları” başlıklı terfi tezi katalog no: 10-b, (Bilgen 2018)

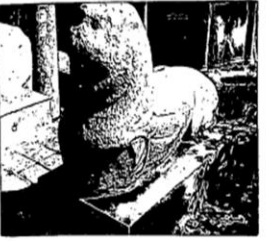
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 2 DOSYA NO: 14	TERFİ TEZİNİN ADI:	PAMPHYLIA VE ATTALEIA’NIN MEVCUT TARİHİ ANITLARI	YILI: 1952	TEZİ HAZIRLAYAN:	SABAHAT ÖĞRETMENOĞLU	MESLEĞİ: ARKEOLOG	KATALOG NO: 10-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:								
 14								
 3.								
 10.								
 12.								
 15.								
 17.								
 19.								
 25.								

3.11 1952- Manisa ve Yöresinde Arkeolojik İncelemeler II, Vahit Armağan

Tablo 3.26 “Manisa ve Yöresinde Arkeolojik İncelemeler II” başlıklı terfi tezi katalog no: 11-a, (Bilgen 2018)

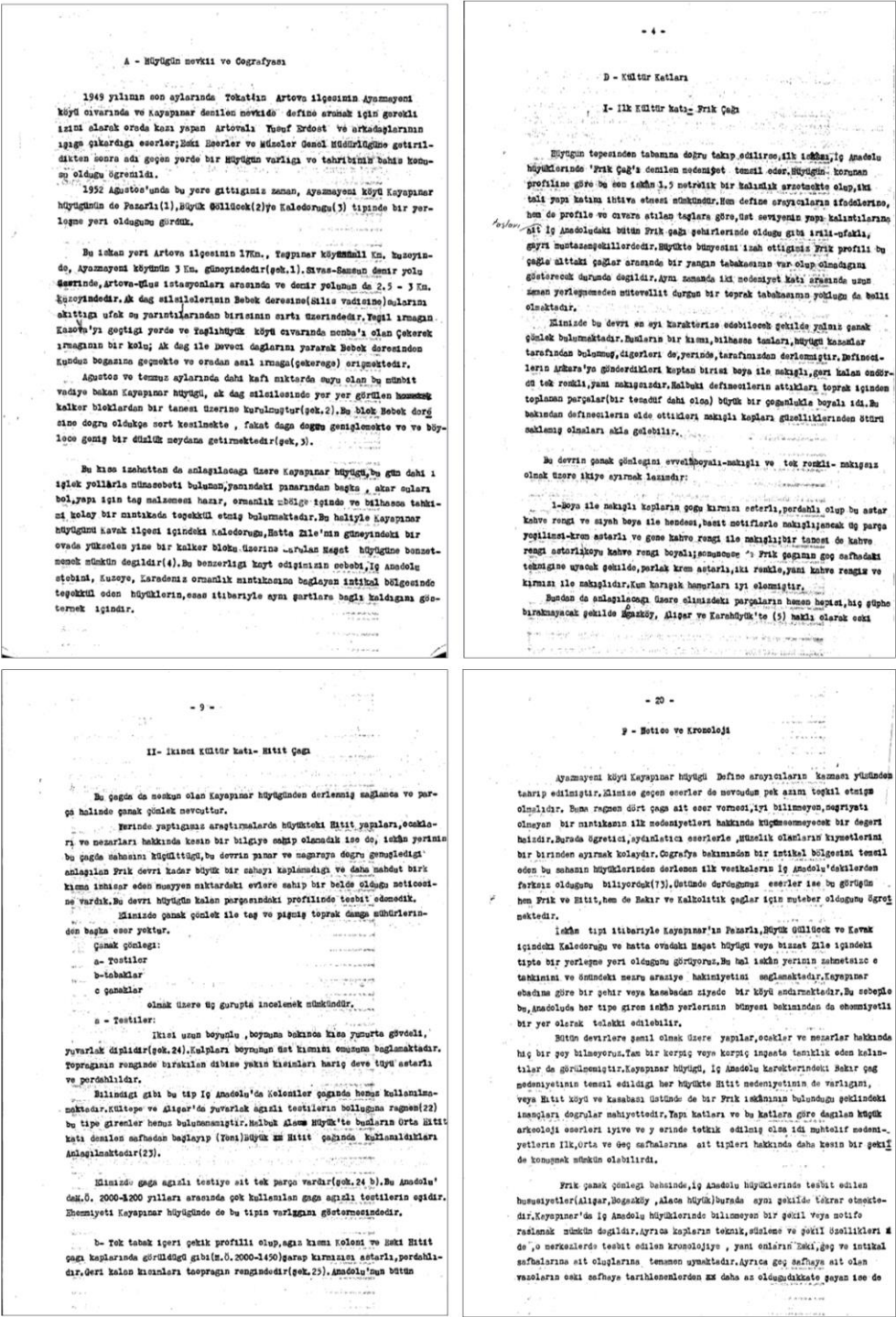
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 32 DOSYA NO: 306	TERFİ TEZİNİN ADI:	MANİSA VE YÖRESİNDE ARKEOLOJİK İNCELEMELER II	YILI:	1952	TEZİ HAZIRLAYAN:	VAHİT ARMAĞAN	MESLEĞİ:	RESSAM	KATALOG NO: 11-a
TEZ KAPAĞI:		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:							TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:	
		CLANUDDA Kula ilçesi vilâyetin doğusuna düşer, bir göse ile Alaşehir'e bağlıdır. Bundan başka Salihli Kula göseside vardır. Arazisi dağlıktır. Kaplanalan, Gönüllüce, Beşkas dağları ile Karadivit dağları sayısını zikirdir. Bu dağların eski sönmüş yanardağ oldukları ayrıca kayda değer. Bilhassa Karadivit; Kula ilçesinin bağucubda yükselen bir eski yanardağdır. Lâv akıntılarının toprak sathındaki seçri burada gayet vazih olarak görülür. Bu dağların hali indifada oldukları saman bilinmiyor. Ancak volkanik tesirler bütün şiddetiyle bu havaliide görülmektedir. Karadivitten başka bildiğimiz kraterler, Topozkale adı verilen tepelerdir. Bunlar Karadivit kadar yüksek olmayıp, onun birer kolu mahiyetindedirler. Bunların etrafında da Büküni eserler mebzul miktarda bulunmaktadır. Karadivit'in rakımı takriben binüçyüz metredir. Diğerlerinde aşağı yukarı buna (1)							EMİR. HAMAMLARI Kulanın onbir kilometre kusey doğusunda, Gediz yakınlarında Emir Hamam denilen ve 59 santigrat sıcaklıkta meşhur bir su vardır. Burada gayet eski eserlerin bekayası mevcuttur. Hamamın güney tarafı keskin bir kaya kütlesiyle kapamıştır. Bu kaya üzerinde bir çok kabartmalar görülmektedir. Pek eski devirlerde dahi burasının bir idroterapi merkezi olduğu anlaşılmaktadır. Bu kaya üzerinde bulunan mahkukata gelince: Bunların ekserisi bozulmuştur. Şarl Teksiye bunların dini mevzulara ait olduklarını söylüyor. Bu kabartmaların en büyüğü 1,5 irtifaında ki kısmın içeriye girmiş bir sath üzerinde olanıdır. Bunun yukarısında bir ikilil görülür. Ortada; başında külahı benzer bir serpuşu, arkasında bir hilâl bulunan çehre vardır. Bu kayada ancak çehrelerin umumî heyeti fark edilebilen diğer kabartmalarda görülmektedir. Bunlardan birisi; etrafına erkekler birikmiş olduğu halde yerde yatan bir adamı tasvir eder. Menbain etrafı harşsız konan büyük taşlarla çevrilmiştir. (7)	
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ:		YAZARIN YAYINLARI:							TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR:	
Bknz: Katalog 2-a		Bknz: Katalog 2-a							1. (1946). Manisa Arkeoloji Müzesi Kılavuzu, CHP Manisa Halkevleri Yayınlarından, İstanbul.	

Tablo 3.27 “Manisa ve Yöresinde Arkeolojik İncelemeler II” başlıklı terfi tezi katalog no: 11-b, (Bilgen 2018)

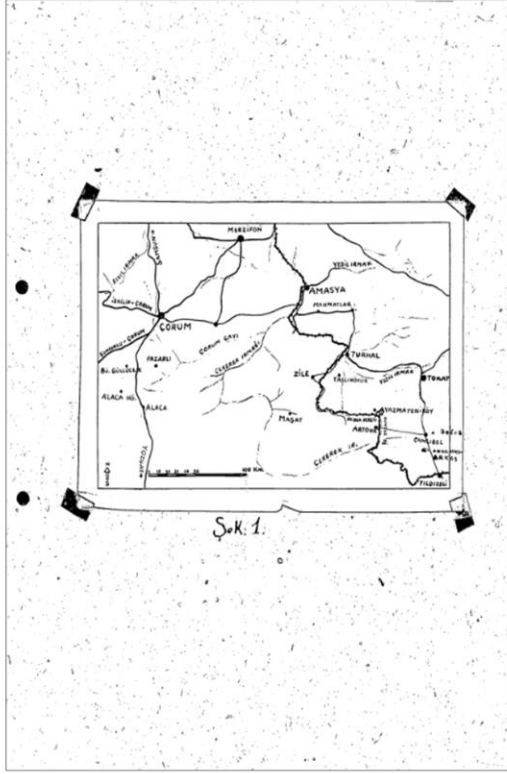
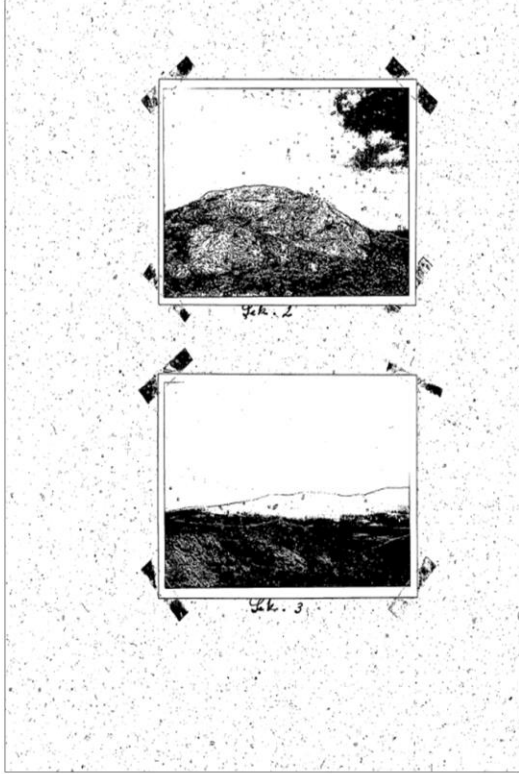
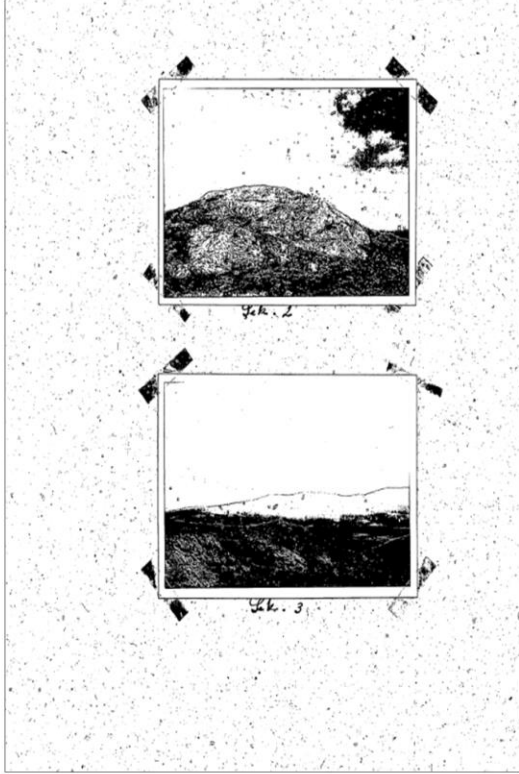
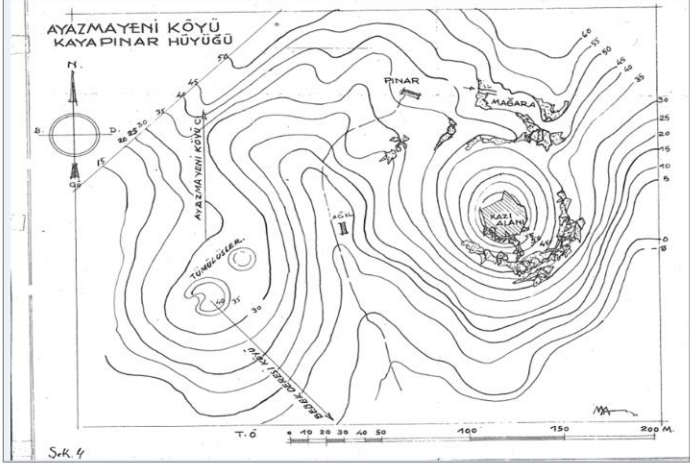
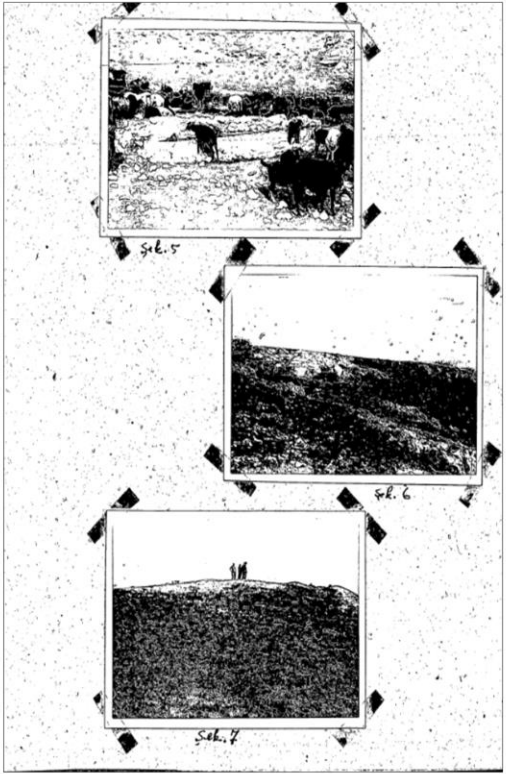
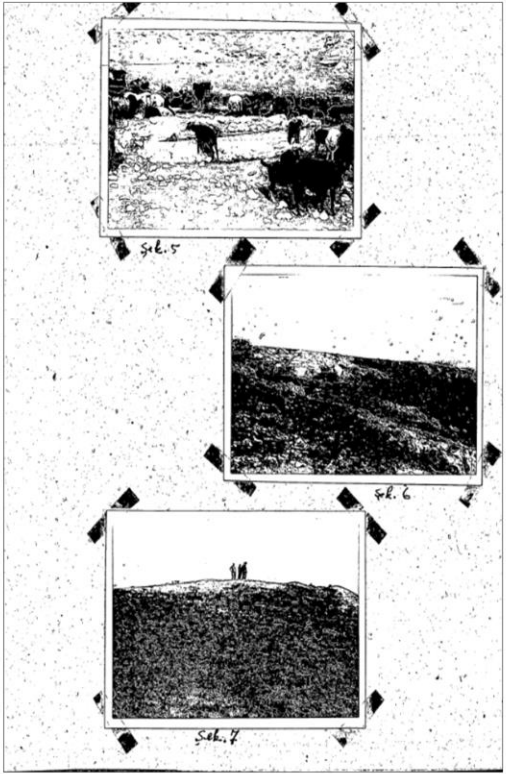
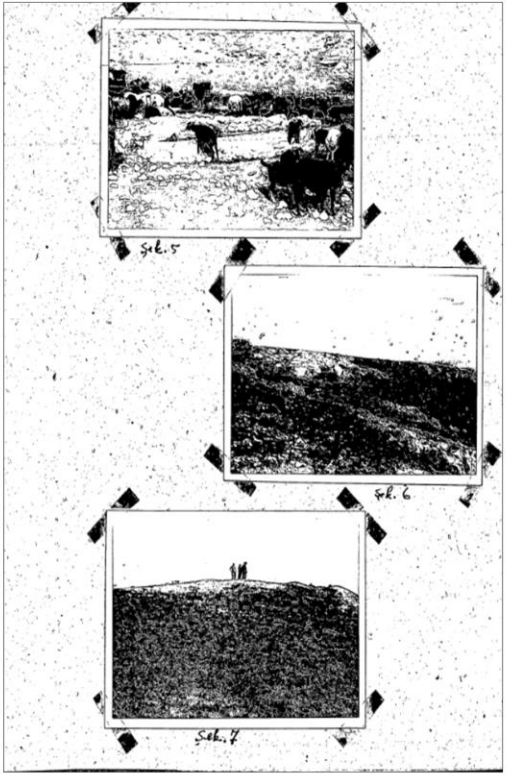
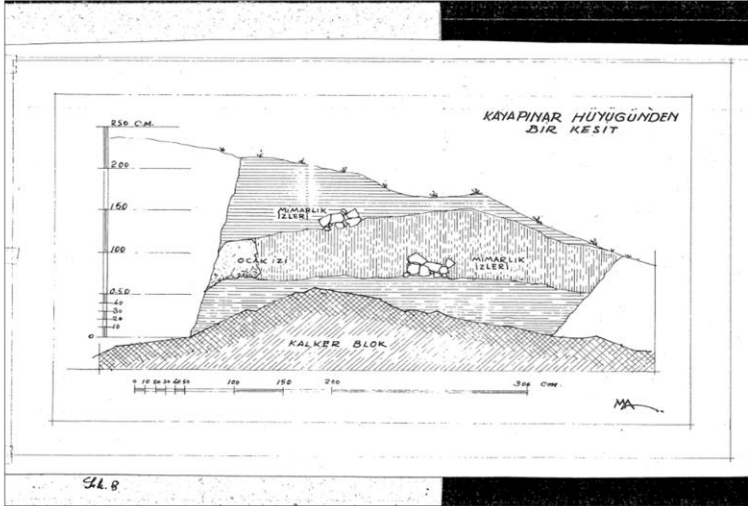
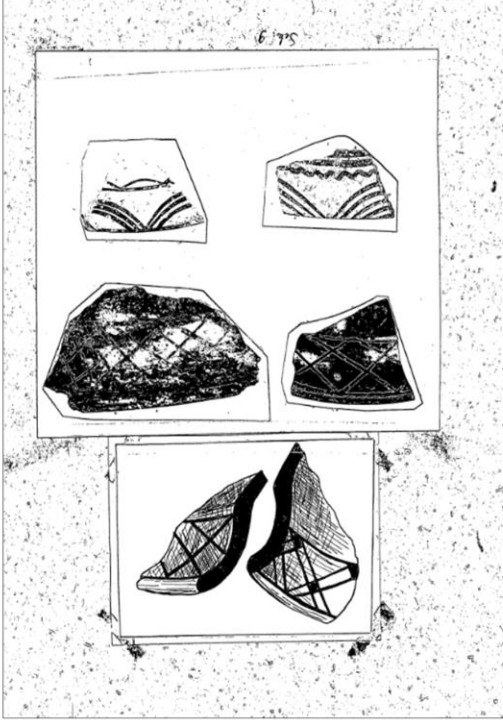
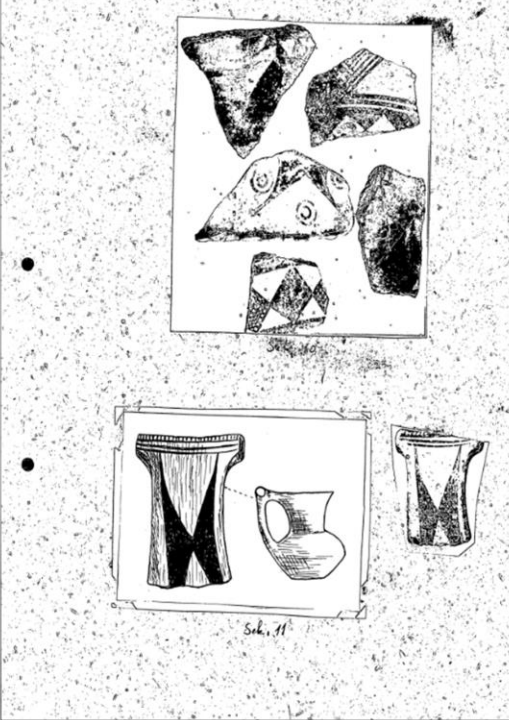
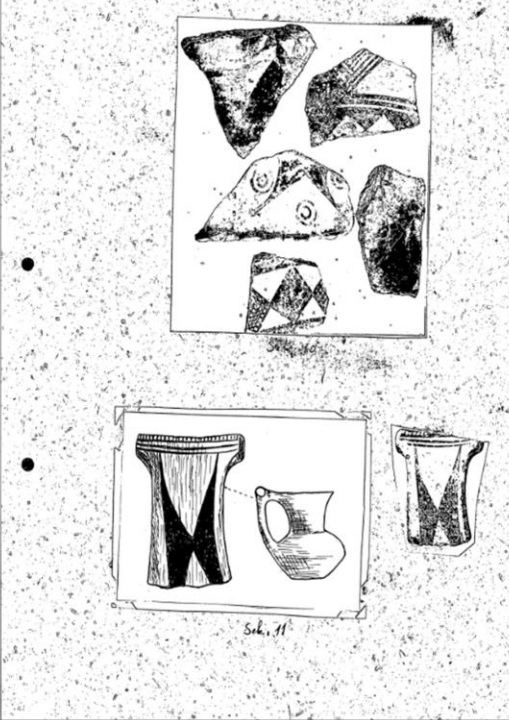
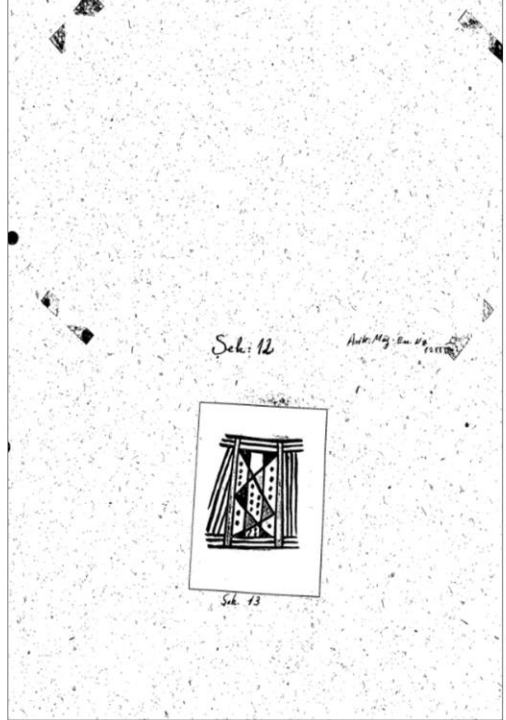
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 32 DOSYA NO: 306	TERFİ TEZİNİN ADI:	MANİSA VE YÖRESİNDE ARKEOLOJİK İNCELEMELER II	YILI:	1952	TEZİ HAZIRLAYAN:	VAHİT ARMAĞAN	MESLEĞİ:	RESSAM	KATALOG NO: 11-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:										
  Resim 1. Resim 2. Resim 3. Resim 4. Resim 5. Resim 6. Resim 7 ön Resim 7 arka Resim 8. Resim 9.										

3.12 1952- Ayazmayeni Köyü Kayapınar Höyüğü Buluntuları, Raci Temizer

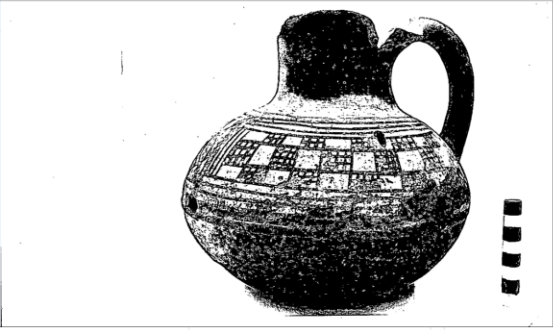
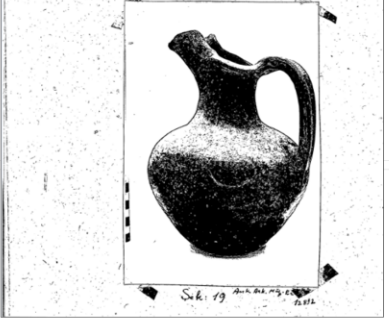
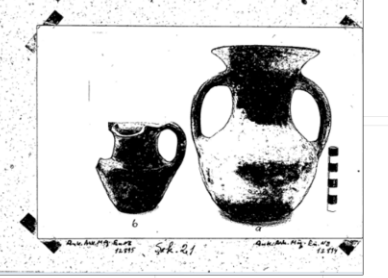
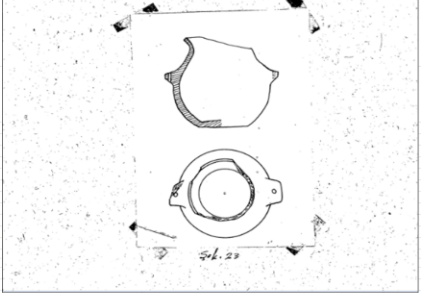
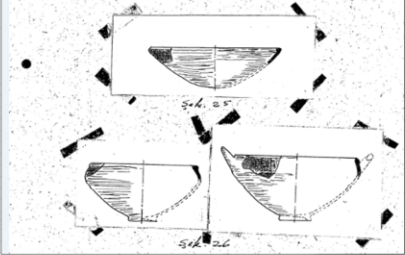
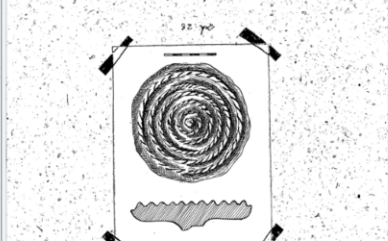
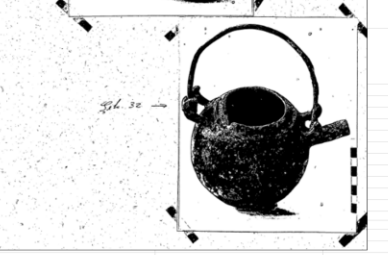
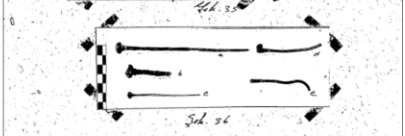
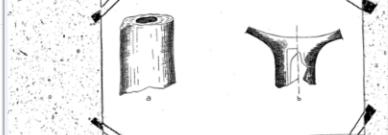
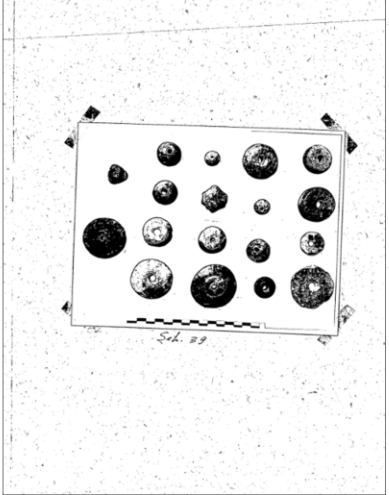
Tablo 3.28 “Ayazmayeni Köyü Kayapınar Höyüğü Buluntuları” başlıklı terfi tezi katalog no: 12-a, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 17 DOSYA NO: 169	TERFİ TEZİNİN ADI:	AYAZMAYENİ KÖYÜ KAYAPINAR HÖYÜĞÜ BULUNTULARI	YILI:	1952	TEZİ HAZIRLAYAN:	RACİ TEMİZER	MESLEĞİ:	ARKEOLOG	KATALOG NO: 12-a
TEZ KAPAĞI: 		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:						TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:		
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ: Bknz: Katalog 7-a								Tez kapak sayfası dahil 48 sayfadır. Yazar çalışmasını sistematik bir kurguya bağlı kalarak hazırlamaya özen göstermiştir. Sadece tezinde bir önsöz ve bir içindekiler bölümünün olmaması dikkat çekici bir husustur. Tezine sayfa numaralandırması yapmaya 2'den başlayan Temizer, numaralandırması 22.sayfada tamamlamış, kaynak bilgilerini aktardığı notlar bölümü ve görselleri eklediği sayfalara herhangi bir sayfa numarası vermemiştir. Çalışmada birkaç yerde düzeltme yapıldığı görülmektedir.ak düzeltmeler görülmektedir. Tezinde notlar bölümünde çalışmasında kullandığı kaynak bilgilerine geniş yer veren Temizer, tezini şu başlıklar halinde düzenlemiştir: "A. Höyüğün mevkii ve coğrafyası", "B. Höyük ve Tümülsler (s.2), C. Höyüğün profili (s.2-3)", "D. Kültür Katları (I. İlk Kültür katı- Frig Çağı, s.4-8, II. İkinci Kültür katı- Hitit Çağı, s.9-11, III. Üçüncü Kültür katı- Bakır Çağı, s. 12-17, IV. Dördüncü Kültür katı- Kalkolitik çağı, s.18)", "E. Ağırşaklar (s.19)", "F.Netice ve Kronoloji (s. 20-22)", "Notlar" ve son olarak da görseller yer almaktadır. Görsellerde höyüğün bulunduğu kent ve çevre illeri gösteren harita ile höyüğün konumunu gösteren başka bir harita daha bulunmaktadır. Höyüğe ait bir kesit çizimini ekleyen yazar ayrıca höyüğün gösteren fotoğraflara da çalışmasında yer vermiştir.Yine höyüğe ait buluntuların fotoğrafları ile bu buluntulara ait bazı el çizimlerinin de çalışmada bulunduğu görülmektedir.		
YAZARIN YAYINLARI: Bknz: Katalog 7-a								TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR: 1.(1953). Kayapınar Höyüğü Buluntuları, Belleten 071, Türk Tarih Kurumu, Ankara, s.317-330.		

Tablo 3.29 “Ayazmayeni Köyü Kayapınar Höyüğü Buluntuları” başlıklı terfi tezi katalog no: 12-b, (Bilgen 2018)

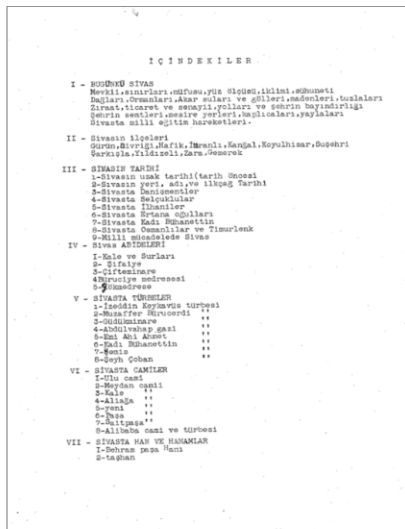
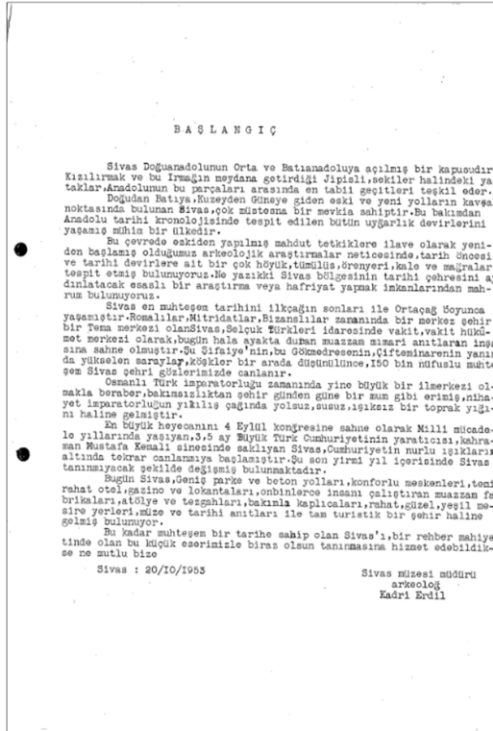
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 17 DOSYA NO: 169	TERFİ TEZİNİN ADI:	AYAZMAYENİ KÖYÜ KAYAPINAR HÖYÜĞÜ BULUNTULARI	YILI: 1952	TEZİ HAZIRLAYAN:	RACİ TEMİZER	MESLEĞİ: ARKEOLOG	KATALOG NO: 12-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:								
           								

Tablo 3.30 “Ayazmayeni Köyü Kayapınar Höyüğü Buluntuları” başlıklı terfi tezi katalog no: 12-c, (Bilgen 2018)

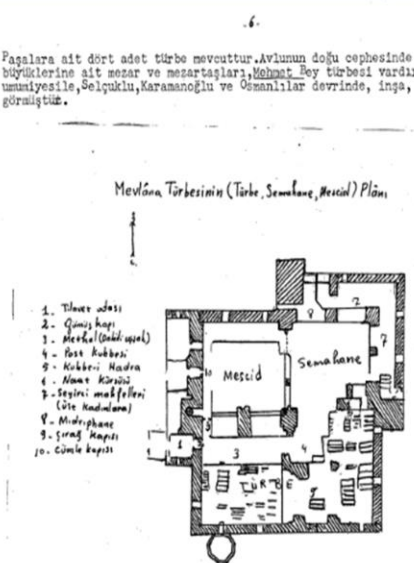
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 17 DOSYA NO: 169	TERFİ TEZİNİN ADI:	AYAZMAYENİ KÖYÜ KAYAPINAR HÖYÜĞÜ BULUNTULARI	YILI: 1952	TEZİ HAZIRLAYAN:	RACİ TEMİZER	MESLEĞİ: ARKEOLOG	KATALOG NO: 12-c
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:								
								
								
								
								
								
								
								
								
								
								
								
								
								
								
								
								
								
								
								
								
								
								
								
								
								
								

3.13 1953- Sivas Anıtları, Kadri Erdil

Tablo 3.31 “Sivas Anıtları” başlıklı terfi tezi katalog no: 13-a, (Bilgen 2018)

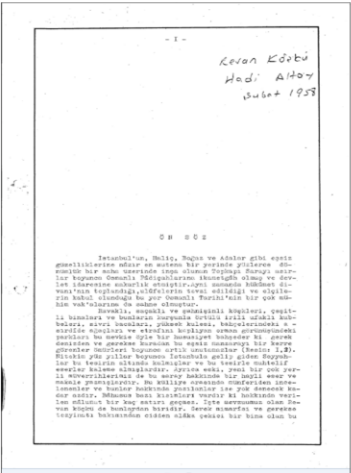
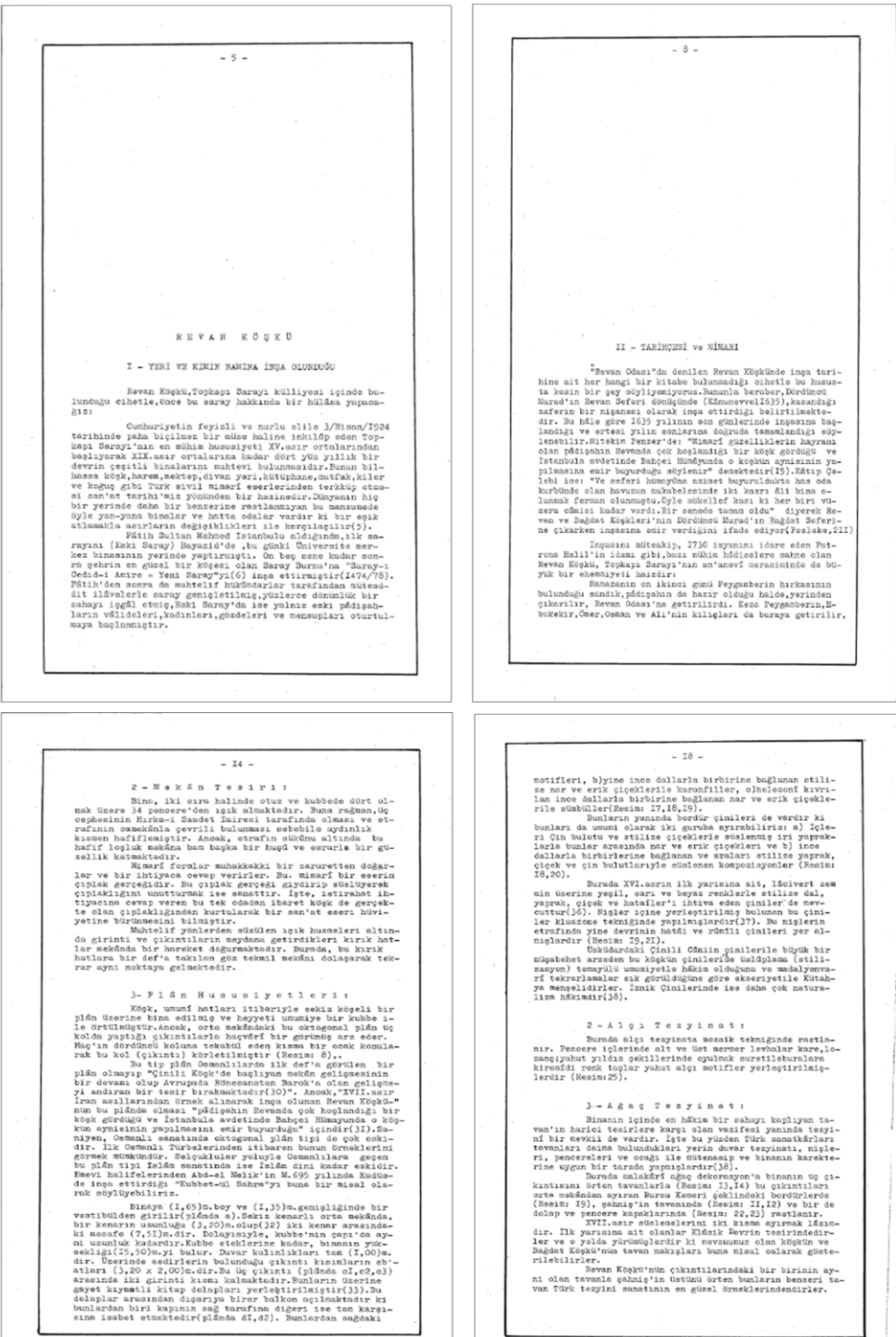
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 3 DOSYA NO: 21	TERFİ TEZİNİN ADI:	SİVAS ANITLARI	YILI: 1953	TEZİ HAZIRLAYAN:	KADRI ERDİL	MESLEĞİ: ARKEOLOG	KATALOG NO: 13-a
TEZ KAPAĞI:		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:						TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:
								Tez kapak sayfası dahil 24 sayfadır. Tez çalışmasına ayrıca kapak tasarlamayan Erdil, tezinin başına bir "İçindekiler" bölümü eklemiştir. Tezine sayfa numarası vermeye ise "Bugünkü Sivas" başlığıyla ele aldığı metin bölümüne sayfa 1 vererek başlamış ve sayfa 22 olarak sonlandırmıştır. Aslında bu da teze dair bir düzeltmedir. Çünkü çalışmada sayfa numaralandırılmasında hatalar ve tekrarlar olduğu anlaşılmaktadır. Tezinde dipnotlara yer vermeyen Erdil'in çalışmasında düzeltmeleri ve eklemeler yaptığı görülmektedir. Bilhassa metinlerinde bazı kısımların yanına Resim referans numaraları vermiştir. Bu durum tezi oldukça ilginç hale getirmektedir. Çünkü ulaşılmış olan özgün halinde hiçbir görsel malzeme bulunmamaktadır. Dolayısıyla tezin 24 sayfa olan tamamı sadece metin olarak çalışılmıştır. Resimleri içeren ayrı bir kısım olduğu aşıkardır. Arşivde kaybolmuş olması yüksek ihtimal olan resimler, belki de sonradan teze dahil edilmemiş de olabilir. Tezde ana başlıklar olarak verilen yerlerde ayrıca bölüm no'su verilmiştir. Buna göre tezin içeriği şöyle oluşturulmuştur: "İçindekiler", "Başlangıç", "I. Bugünkü Sivas (s.1-4)", "II. Sivas'ın İlçeleri (s.5-7)", "III. 1.Sivas'ın Uzak Tarihi (Tarih Öncesi) (s.8-9), 2. Sivas'ın Yeri, Adı ve İlkçağ Tarihi (s.9-11), 3. Sivas'ta Danişmendler (s.11-12), 4. Sivas'ta Selçuklular (s.12-13), 5. Sivas'ta İlhaneler (s.13), 6. Sivas'ta Ertana Oğulları (s.14), 7. Sivas'ta Kadıburhaneddin Hükümeti (1381-1399) (s.14-15), 8. Sivas'ta Osmanlılar ve Timurlenk (s.15-16), 9. Milli Mücadelede Sivas (s.16-17)", "IV. Sivas Abideleri (s.17-19)", "V. Sivas'ın Türbeleri (s.19-20)", "VI. Sivas'ın Camileri (s.20-21)", "VII. Sivas'ın Han ve Hamamları (s.21-22)".
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ:		YAZARIN YAYINLARI:						TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR:
Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü Mezunu olan Kadri Erdil 1949'da Sivas Müzesi Müdürlüğü'ne tayin ettirilmiştir. Erdil'in tayiniyle, bugünkü anlamda ilk müze o zaman kurulmuştur. Hamit Zübeyr Koşay'ın, Türk Tarih Kurumu tarafından 1951'de basılan "Fouilles d'Alaca Höyük" adlı yayınında Kadri Erdil'in 1937'de üniversitede öğrencilik yaparken asistanlık ve muhasiplik yaptığı bilgisi yer almaktadır. Kaynak: Hamit, Z. K., (1951). Fouilles d'Alaca Höyük, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.		1. (2007). "Sivas'ın Uzak Tarihi", Kebikeç: insan bilimleri için kaynak araştırmaları dergisi 4 Eylül, No:4,s.4-6,						1. (1953). Sivas rehberi,Kamil Matbaası, Sivas.

Tablo 3.33 “Konya’da Müzeciliğin İnkişafı ve Yeni Müzeler Açılması Hakkında Rapor” başlıklı terfi tezi katalog no: 14-b, (Bilgen 2018)

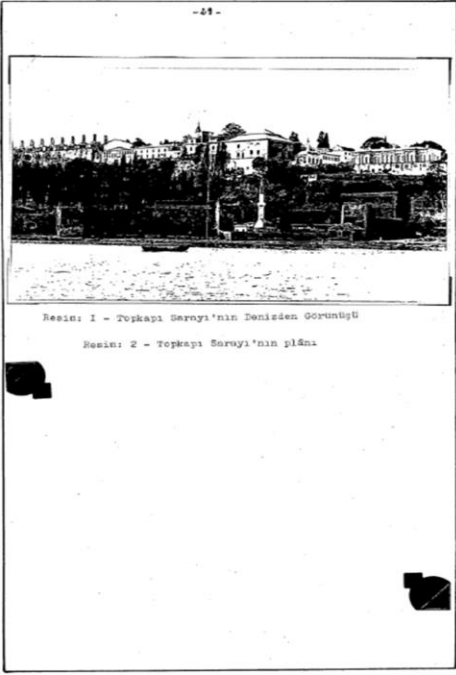
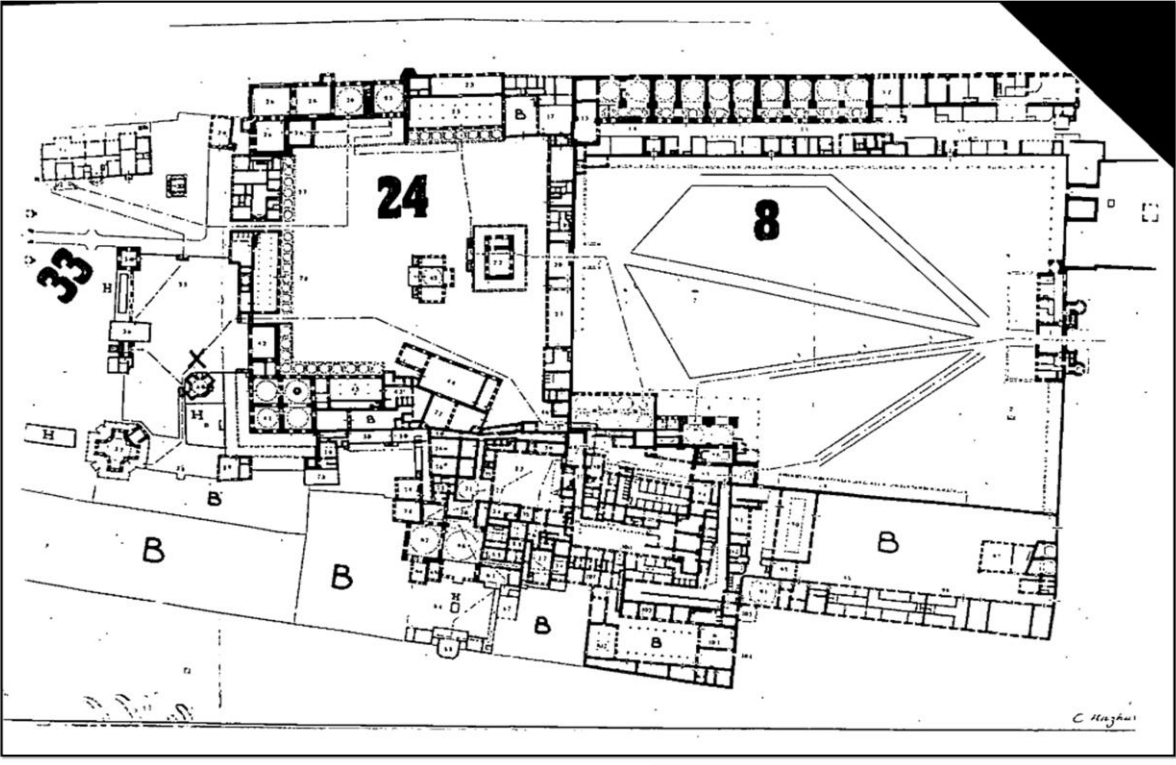
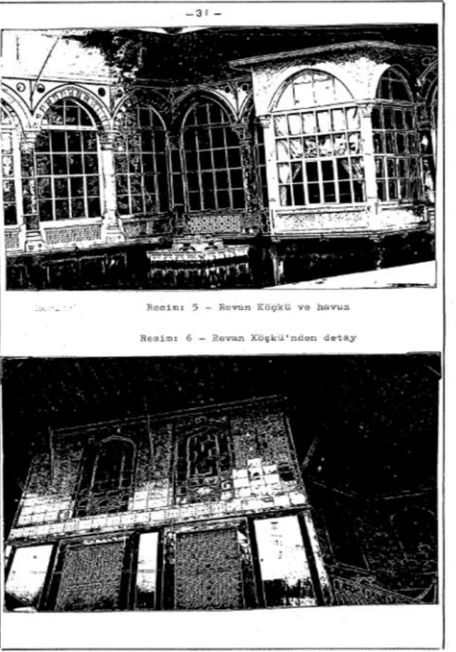
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 5 DOSYA NO: 40	TERFİ TEZİNİN ADI:	KONYA'DA MÜZECİLİĞİN İNKİŞAFI VE YENİ MÜZELER AÇILMASI HAKKINDA KISA BİR RAPOR	YILI: 1953	TEZİ HAZIRLAYAN:	MEHMED ÖNDER	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 14-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
 Alâeddin Tepesi ve Camii İrîsîde Hittî kaberesi Selimiye ve Merîfî Dergâhı Mevlâna Türbesinin (Türbe, Semahane, Mescid) Planı Müzede çiniî sandukalar Mevlâna ve oğlu Süleân Veleddîn sandukaları									

3.15 1958- Revan Köşkü, M. Hâdi Altay

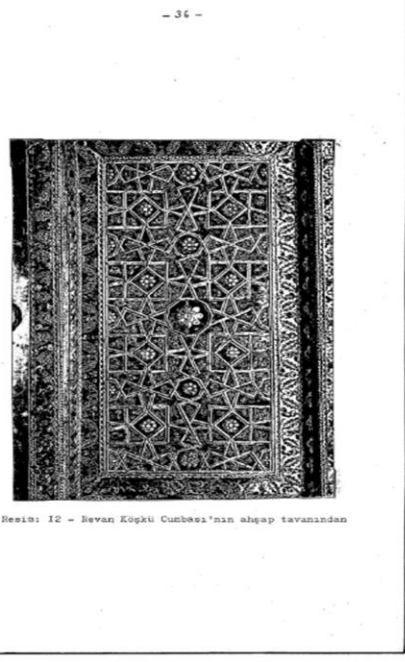
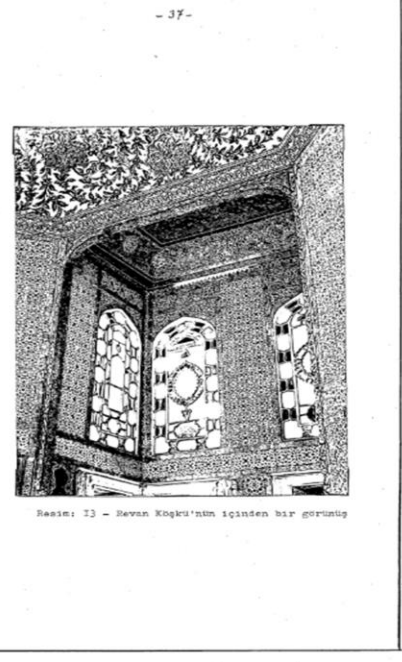
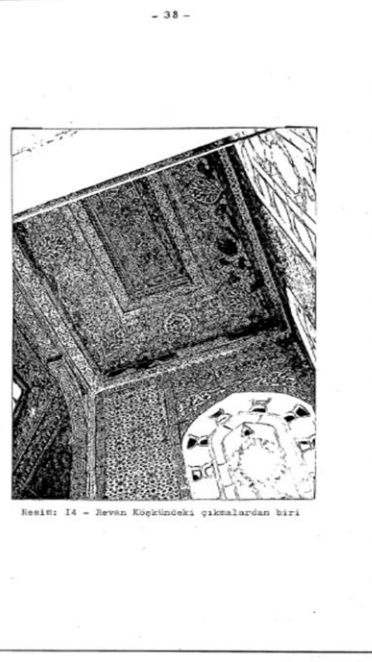
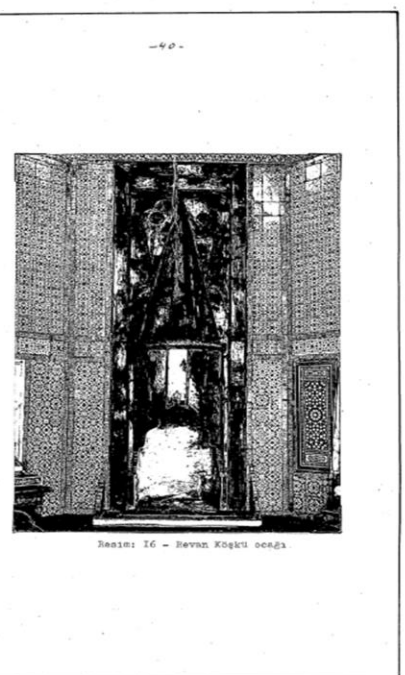
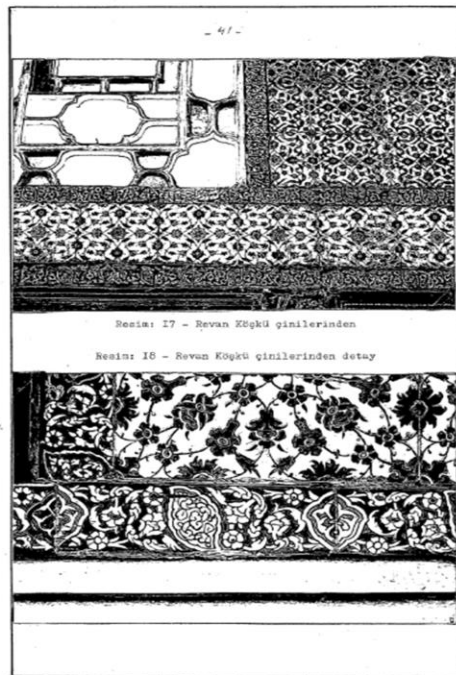
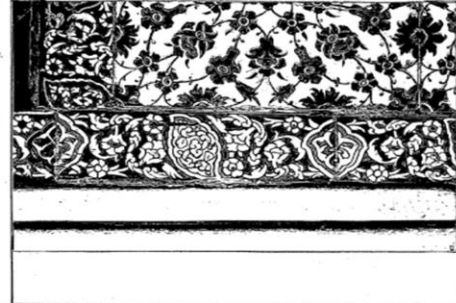
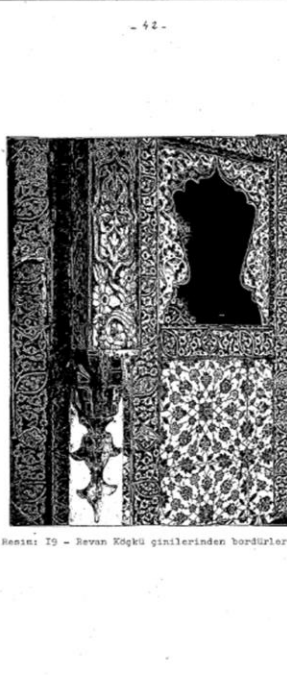
Tablo 3.34 “Revan Köşkü, M. Hâdi Altay” başlıklı terfi tezi katalog no: 15-a, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 17 DOSYA NO: 167	TERFİ TEZİNİN ADI:	REVAN KÖŞKÜ	YILI:	1958	TEZİ HAZIRLAYAN:	M.HÂDİ ALTAY	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 15-a
TEZ KAPAĞI:		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:								
										
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ:		TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:								
1922'de Gürün'de doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini Niğde ve Eskişehir'de tamamladıktan sonra bir süre daha memuriyet yapan Hâdi Altay Yedek Subaylık görevini yaptıktan sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Estetik ve Sanat Tarihi Bölümü'ne girmiştir. Sanat tarihi bölümünden 1951'de mezun olmuştur. Aynı sene Topkapı Sarayı Müzesi asistanlığı vazifesine atanan Altay, müze ve folklor üzerine incelemeler yapmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1959-1960 yılları arasında İskandinav ülkelerine gönderilmiştir. Ülkeye dönüşünde, önce Adana Müzesi Müdürlüğü daha sonra ise sırayla 1968 senesinde Konya Müzesi Müdürlüğü, 1971 yılında da Ayasofya Müzesi Müdürlüğü yapmıştır. Adana Müzesi'nde çalıştığı süre zarfında, Adana'nın Kozan ilçesine bağlı Anazarba köyündeki Roma çağı mozaiklerini bulmuş ve bütün bilim camiasına mozaikleri tanıtmıştır. Kaynak: http://www.flozof.net/Turkce/tarih/tarihli-kisilikler-sahsiyetler/41922-hadi-altay-kimdir-hayat-eserleri-hakk-nda-bilgi.html.		Tez kapak sayfası dahil 48 sayfadır. Tez çalışması için ayrı bir kapak tasarlamayan Altay, çalışmasına direkt "Önsöz" bölümüyle başlamıştır. İki sayfa olarak hazırladığı bu bölümden itibaren de sayfa numaralandırması yapmıştır. Sayfa 1'den başlamak suretiyle çalışmasını sayfa 47'de sonlandırmıştır. Tez çalışmasını daha sistematik bir kurgu içinde hazırlamaya özen gösteren Altay'ın tezinde hiçbir düzeltme yapılmaması çalışmayı oldukça ilginç kılmaktadır. Yazdığı metinlerde çalışmasına dair eklediği resim görsellerini referanslarla belirtmeye dikkat etmiştir. Tezin 28 sayfası tamamen metin çalışması şeklinde hazırlanmış olup, geri kalan 20 sayfası ise sadece görsellere ayrılmıştır. Bu görsellerde Topkapı Sarayı'nı gösteren fotoğraf ve plan çizimi ve Revan Köşkü'ne ait dış cephe ve iç cephe fotoğrafları ve köşkün tezyinatına dair daha detaylı fotoğraflar yer almaktadır. Yalnız köşkün kitabesinin olduğu fotoğraf yeri belli olmasına rağmen tezde mevcut değildir. Altay çalışmasını yayın kurallarını gözeterek büyük bir titizlikle hazırlamıştır. Tezin bölümleri sayfa numaralarına göre şu şekildedir: "Önsöz (s.1-2)", "Giriş (s.3-4)", "Revan Köşkü, I. Yeri ve Kimin Namına İnşa Olunduğu (s.5), II. Tarihçesi ve Mimarı (s.8-9), III. İnşa Malzemesi ve Tekniği (Madde ve Teknik) (s.10-11), IV. Mevzuu ve Muhtevası: I- Dış Görünüş (s.12-13), 2. Mekan Tesiri (s.14), 3. Plan Hususiyetleri (s.14-15), 4. Mimari Organları (s.15-16), V. Tezyinat: I. Çini Tezyinatı (s.17-18), 2. Alçı Tezyinat (s.18), 3. Ağaç Tezyinat (s.18-19), 4. Kalem İşleri (s.19), VI. Mukayese (s.20), VII. Netice (s.21)", "Mehaz ve İzahat (s.22-24)", "Bibliyografya (s.25-26)", "Resimler (s.27)" ve son olarak da "İçindekiler (s.28)" şeklindedir.								
YAZARIN YAYINLARI:		TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR:								
(1965). Adım adım Çukurova, Çukurova Turizm yayınları, no. 1, Adana. (1967).Türkler'in islam sanatına hizmetleri (1967) (1968). Anavarza Mozaikleri Hakkında Ön Rapor, <i>Türk Arkeoloji Dergisi</i>, 2.sayı. (1973). Ayasofya Müzesi, <i>Türkiyemiz</i>, 50.yıl özel sayısı, Yıl.4, Sayı 11. (1981). Ayasofya adlı bir rehber çalışması vardır. (1984).The Blue Mosque: (Sultanahmet Camii). (1984). Çemberlitaş ve Çemberlitaş Hamamı, <i>ECA Kültür Dizisi</i>, Sayı 13. (1984). Mahmud Paşa ve Mahmud Paşa Hamamı, <i>ECA Kültür Dizisi</i>. (1984). Kılıç Ali Paşa Hamamı, <i>ECA Kültür Dizisi</i>, Sayı 12, İstanbul. (1984). Sultan II. Bayezid ve Bayezid Hamamı, <i>ECA Kültür Dizisi</i>, Sayı 2, İstanbul. (1984). Kılıç Ali Paşa Hamamı, <i>ECA Kültür Dizisi</i>, Sayı 12, İstanbul. (1984). Çağaloğlu ve Çağaloğlu ve Hamamı, <i>ECA Kültür Dizisi</i>, İstanbul. (1984). Korikos ve Kız Kalesi, Our World Of The Arts, 10 (30), Yapı Kredi Yayınları, s.32-35. (1988). İstanbul Sebilleri, İstanbul 1986-87, <i>Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi</i>, Cilt 1.		-								

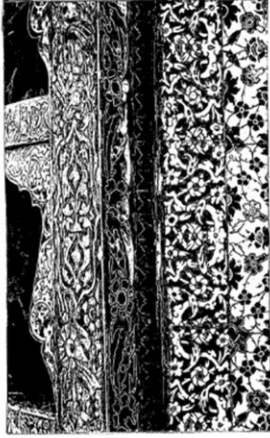
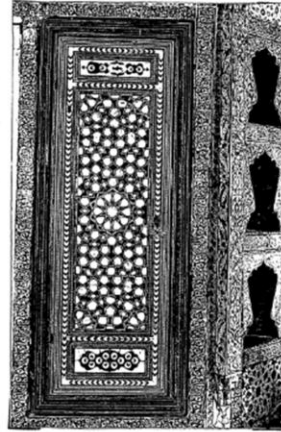
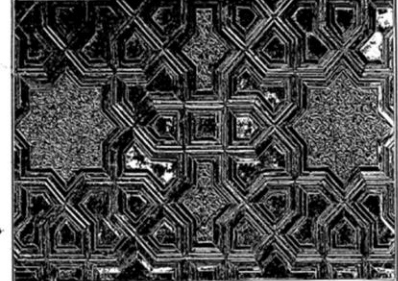
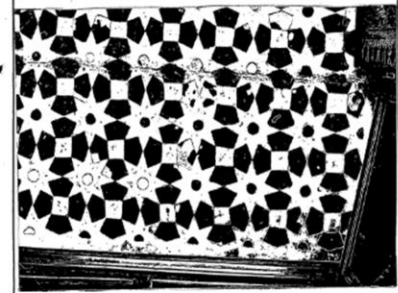
Tablo 3.35 “Revan Köşkü, M. Hâdi Altay” başlıklı terfi tezi katalog no: 15-b, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 17 DOSYA NO: 167	TERFİ TEZİNİN ADI:	REVAN KÖŞKÜ	YILI:	1958	TEZİ HAZIRLAYAN:	M.HÂDİ ALTAY	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 15-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:										
 Resim 1 - Topkapı Sarayı'nın denizden görünüşü Resim 2 - Topkapı Sarayı'nın planı			 Resim 3 - Topkapı Sarayı'nın Kulesi Resim 4 - Revan Köşkü'nün Lale Bahçesinden görünüşü			 Resim 5 - Revan Köşkü ve havuz Resim 6 - Revan Köşkü'nden detay				
 Resim 7 - Revan Köşkü ve yanındaki taşlıca çıkış			 Resim 8 - Revan Köşkü'ne giriş			 Resim 9 - Revan Köşkü'nün içi				

Tablo 3.36 “Revan Köşkü, M. Hâdi Altay” başlıklı terfi tezi katalog no: 15-c, (Bilgen 2018)

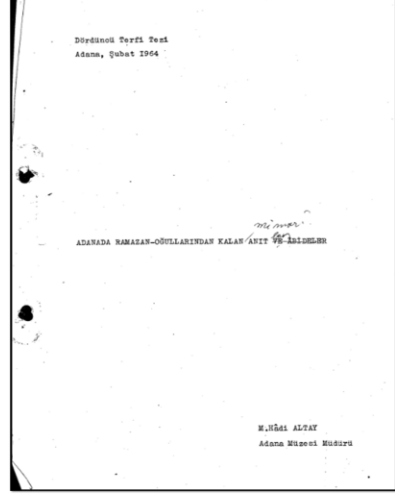
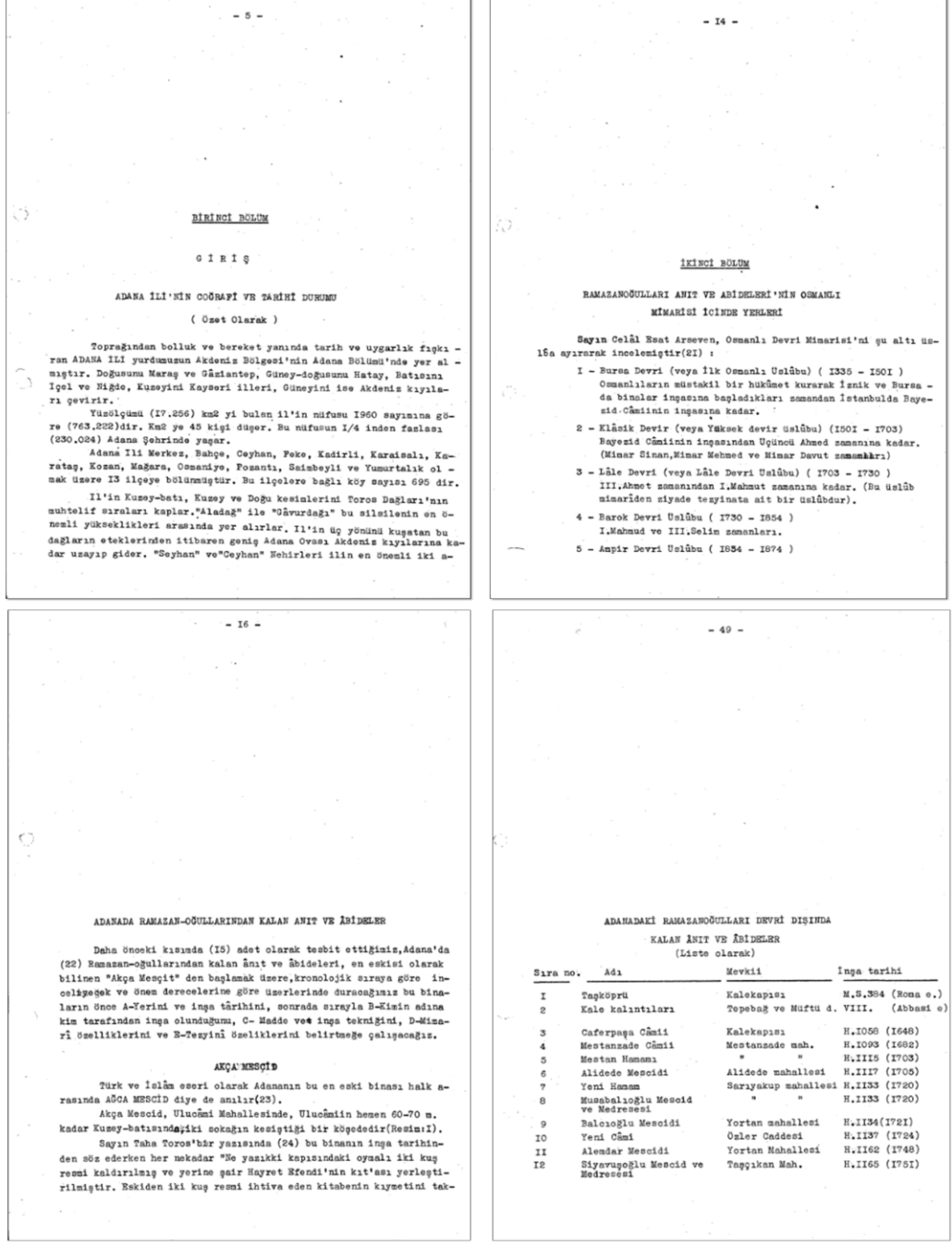
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 17 DOSYA NO: 167	TERFİ TEZİNİN ADI:	REVAN KÖŞKÜ	YILI: 1958	TEZİ HAZIRLAYAN:	M.HÂDİ ALTAY	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 15-c
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
- 35 - Resim 10 - Revan Köşkü Kapısı ve Kitabesi Resim: 11 - Revan Köşkü Cumbası'nın ahşap tavanı - 36 - Resim: 12 - Revan Köşkü Cumbası'nın ahşap tavanından - 37 - Resim: 13 - Revan Köşkü'nün içinden bir görüntü - 38 - Resim: 14 - Revan Köşkü'ndeki çakmalardan biri - 39 - Resim: 15 - Revan Köşkü'nün kubbesinden bir görüntü - 40 - Resim: 16 - Revan Köşkü ocağı - 41 - Resim: 17 - Revan Köşkü çinilerinden Resim: 18 - Revan Köşkü çinilerinden detay - 42 - Resim: 19 - Revan Köşkü çinilerinden bordürler									

Tablo 3.37 “Revan Köşkü, M. Hâdi Altay” başlıklı terfi tezi katalog no: 15-d, (Bilgen 2018)

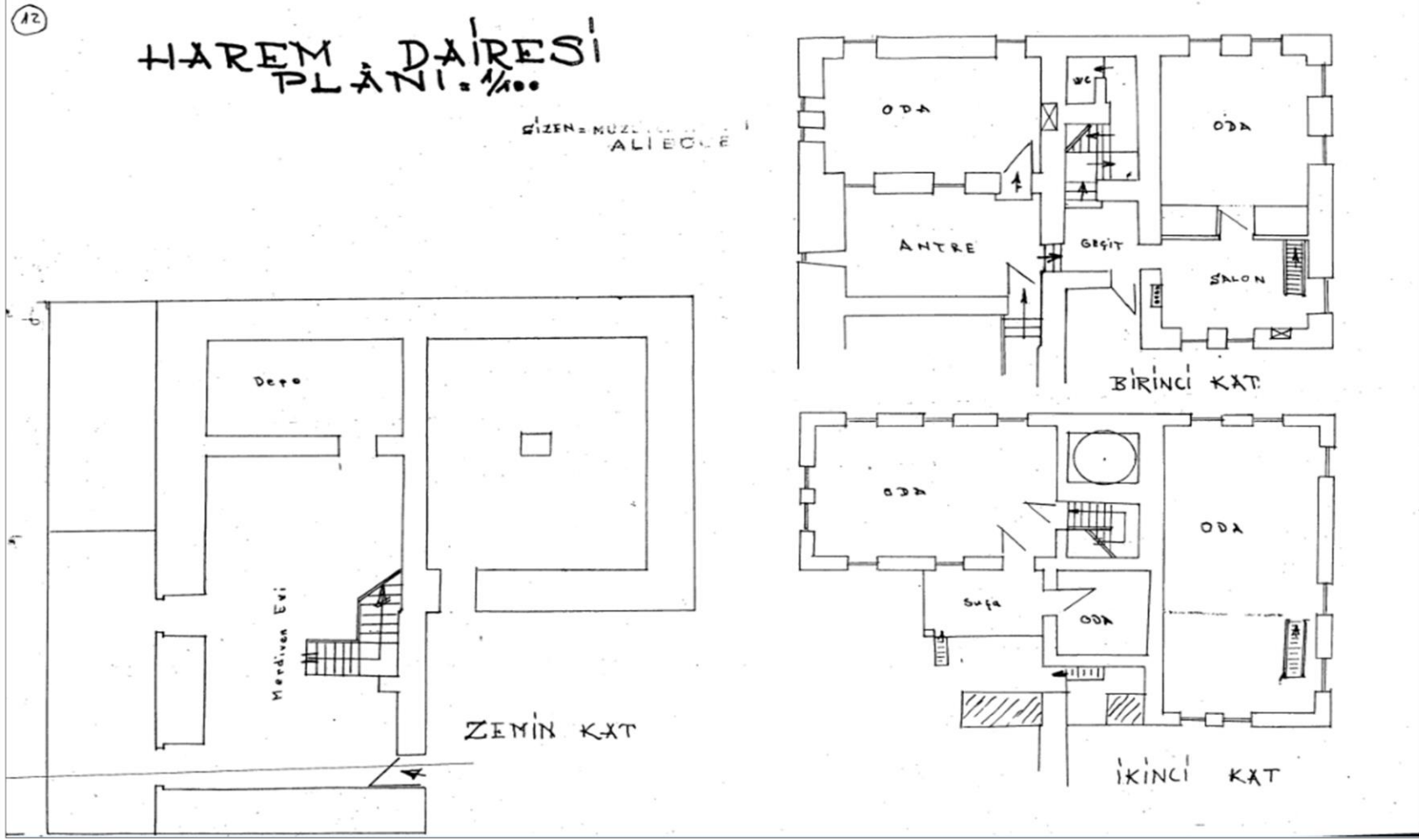
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 17 DOSYA NO: 167	TERFİ TEZİNİN ADI:	REVAN KÖŞKÜ	YILI:	1958	TEZİ HAZIRLAYAN:	M.HÂDİ ALTAY	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 15-d
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:										
- 43 - Resim: 20 - Revan Köşkü çini bordürlerinden detay - 44 - Resim: 21 - Revan Köşkü içindeki nişlerden biri - 45 - Resim: 22 - Revan Köşkü'nden bir detay - 46 - Resim: 23 - Revan Köşkü'nden bir pencere - 47 - Resim: 24 - Revan Köşkü pencere kapaklarından bir detay Resim: 25 - Revan Köşkü pencere içi süslerinden										

3.16 1964- Adana Ramazanoğullarından Kalan Mimari Anıtlar, M. Hâdi Altay

Tablo 3.38 “Adana Ramazanoğullarından Kalan Mimari Anıtlar” başlıklı terfi tezi katalog no: 16-a, (Bilgen 2018)

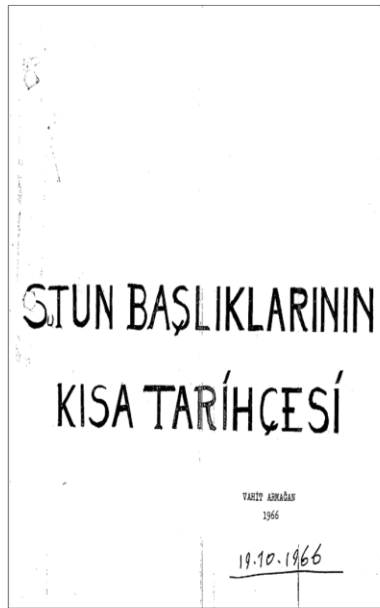
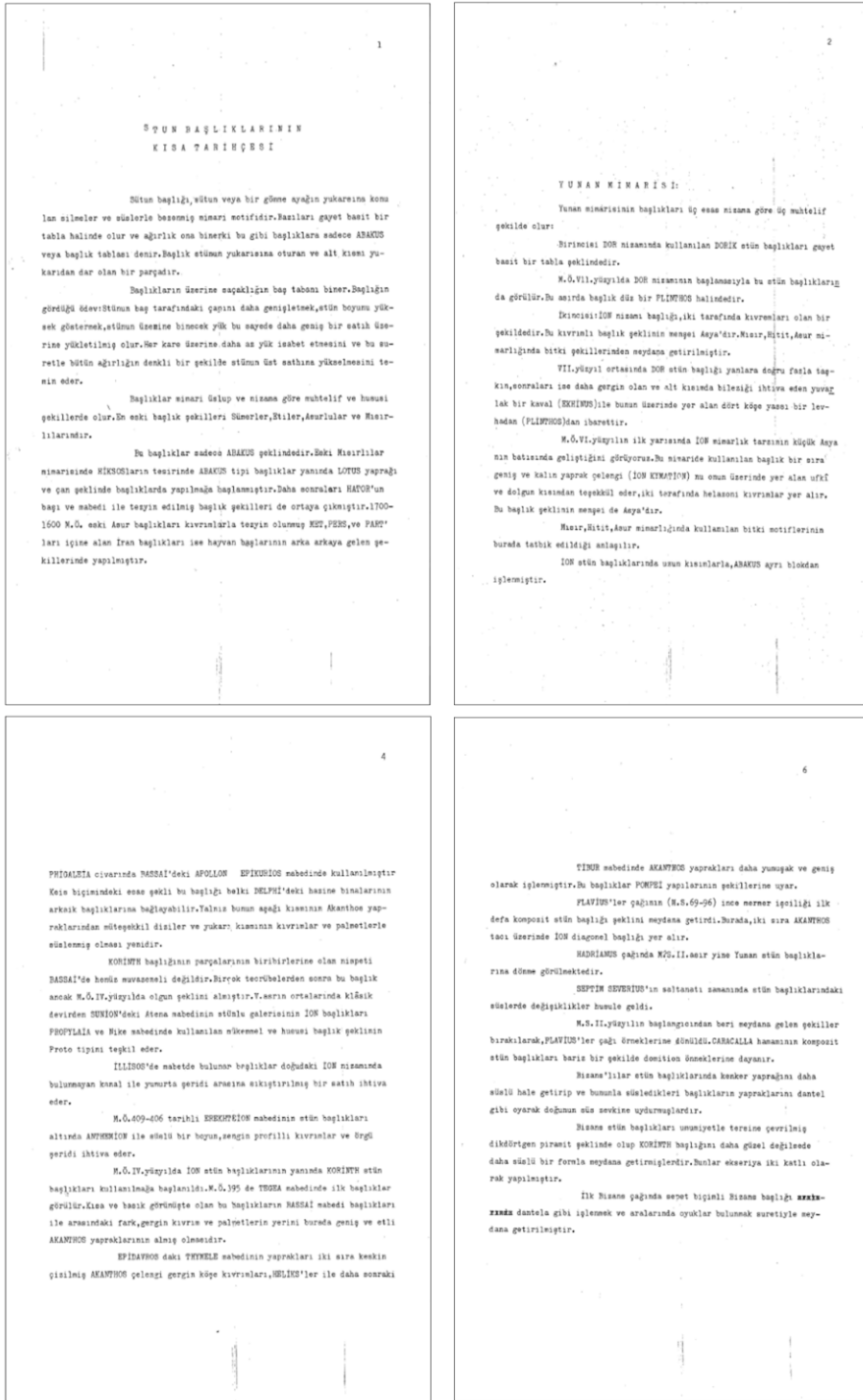
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 15 DOSYA NO: 148	TERFİ TEZİNİN ADI:	ADANA RAMAZANOĞULLARINDAN KALAN MİMARİ ANITLAR	YILI: 1964	TEZİ HAZIRLAYAN:	M.HÂDİ ALTAY	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 16-a
TEZ KAPAĞI: 		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:						TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR: Tez kapak sayfası dahil 87 sayfadır. Altay kapak sayfasında da görüldüğü üzere, bu çalışmasını dördüncü terfi tezi olarak hazırlamıştır. Tezinin başlığını "Adana Ramazan-Oğullarından Kalan Anıt Ve Abideler"den, "Adana Ramazan-Oğullarından Kalan Mimari Anıtlar" olarak değiştirmiştir. Bu düzeltmesi zaten kapak sayfasında da görülmektedir. Çalışmasına sayfa numarası vermeye, kapak sayfasından hemen sonra genel "Bibliyografya" bölümünden 1'den başlamış, ve numaralandırma işini sayfa 84'de sonlandırmıştır. Tezde yapılan düzeltmeler yok denecek kadar azdır. Yazar dipnotları metnin sonunda vermiştir. Çalışmanın 58 sayfası metin kısımlarından oluşmakta olup bu sayfalardan sadece bir tanesinde yazar kendi el yazısıyla Osmanlıca notlar almıştır. Geri kalan 27 sayfa görseller için ayrılmış olmasına rağmen 52 adet fotoğraf görseli tezde maalesef mevcut değildir. Herhangi bir sebeple tezden alınmış olması kuvvetle ihtimaldir. Altay bu çalışmasını da belirli tez ve yayın formatlarına uygun bir şekilde hazırlamaya çalışmıştır. Özellikle yapılara dair birçok fotoğraf görselinin tezden çıkarılmış olması görülememesine neden olmaktadır. Bu görsellerden sadece "Harem Dairesi" olarak bahsi geçen bölüme ait ölçekli çizilmiş plan çizimi teze Altay tarafından eklenmiştir. Bu çizim Altay'ın da "Önsöz" bölümünde bahsettiği üzere Adana müzesinde teknisyen olarak çalışan Ali Böge tarafından yapılmıştır. Altay tezinin içeriğini şöyle hazırlamıştır: "Bibliyografya (s.1-2)", "Önsöz (s.3-4)", "Birinci Bölüm: Giriş, Adana İli'nin Coğrafi ve Tarihi Durumu (Özet Olarak) (s.5-6), Adana'nın Tarihçesine Geline (s.7-9), Ramazanoğulları'nın Tarihçesi (s.10-13)", "İkinci Bölüm: Ramazanoğulları Anıt ve Abideleri'nin Osmanlı Mimarisi İçindeki Yerleri (s.14-15)", "Adana'da Ramazanoğullarından Kalan Anıt ve Abideler: Akça Mescit (s.16-18), Küçük Mescit (s.18-19), Harem Dairesi (s.19-20), Selamlık Dairesi (Tuz Hanı) (s.20-21), Yağ Camii (s.21-24), Yağ Camii Medresesi (s.24-25), Çarşı Hamamı (s.26-27), Gön Hanı (s.27), Ulu Camii (s.28-32), Ulu Camii Türbesi (s.32-37), Ulu Camii Medresesi (s.37-38), Cuma Fakih Mescid ve Medresesi (s.38-39), Savcıoğlu Camii (Savcızade Camii) (s.40-41), Hasan Ağa Camii (s.42-44), Tahtalı Camii (s.45), Irmak Hamamı (s.46-47), Ramazanoğulları'nın Adana'da İnşa Ettirdikleri Diğer Eserler (s.48), Adana'daki Ramazanoğulları Devri Dışında Kalan Anıt ve Abideler (Liste Olarak) (s.49-50)", "Açıklamalar (s.51-54)", "Konuyla İlgili Resimlerin ve Planların Listeleri (s.81-82)", "İçindekiler (s.83-84)".	
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ: Bknz: Katalog 13-a								TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR: -	
YAZARIN YAYINLARI: Bknz: Katalog 13-a									

Tablo 3.39 "Adana Ramazanoğullarından Kalan Mimari Anıtlar" başlıklı terfi tezi katalog no: 16-b, (Bilgen 2018)

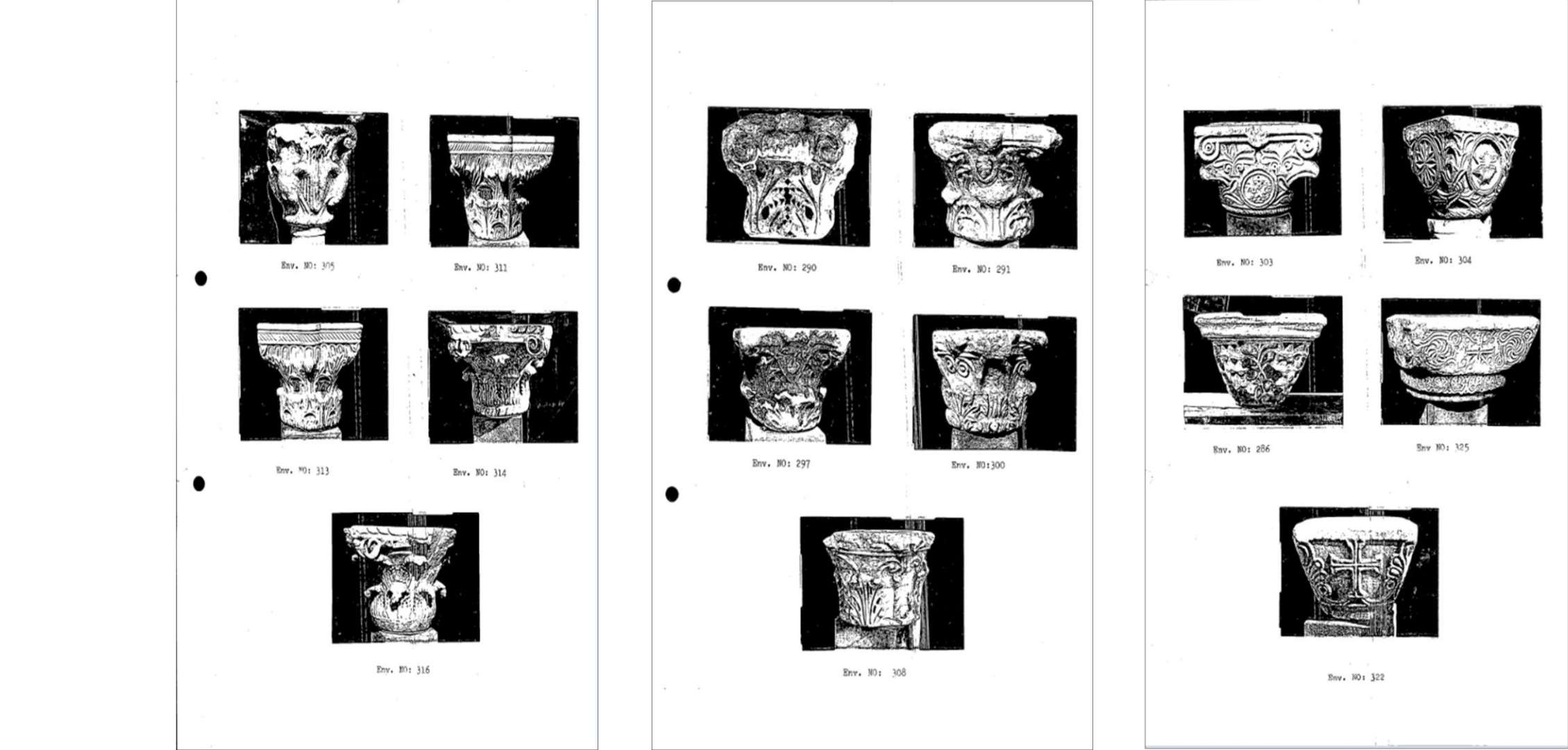
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 15 DOSYA NO: 148	TERFİ TEZİNİN ADI:	ADANA RAMAZANOĞULLARINDAN KALAN ANIT VE ABİDELER	YILI: 1964	TEZİ HAZIRLAYAN:	M.HÂDİ ALTAY	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 16-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
(12) HAREM DAİRESİ PLANI - 1/100 ÖLÇÜLER = MUZELİK ALIŞI 									

3.17 1966- Sütun Başlıklarının Kısa Tarihçesi, Vahit Armağan

Tablo 3.40 “Sütun Başlıklarının Kısa Tarihçesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 17-a, (Bilgen 2018)

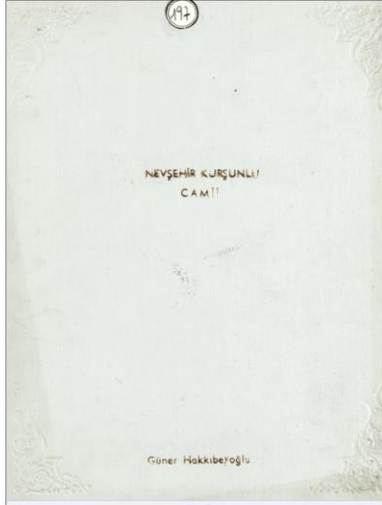
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 31 DOSYA NO: 296	TERFİ TEZİNİN ADI:	SÜTUN BAŞLIKLARININ KISA TARİHÇESİ	YILI:	1966	TEZİ HAZIRLAYAN:	VAHİT ARMAĞAN	MESLEĞİ:	RESSAM	KATALOG NO: 17-a
TEZ KAPAĞI:		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:								
										
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ:		TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:								
Bknz: Katalog 2-a		Tez kapak sayfası dahil 15 sayfadır. Tezine kendi el yazısıyla hazırladığı oldukça basit bir kapaktan sonra başlayan Armağan, çalışmasında herhangi bir index ya da içindekiler bölümü vermemiştir. Tezinin kapak sayfasından hemen sonra, çalıştığı konuyla ilgili metin bölümüne geçen Armağan'ın ilk sayfadan başlamak suretiyle sayfa numaralandırmasına başladığı, 1'den 7'ye kadar numara verdiği, daha sonra ise devirlerle ilgili bahsinde ele aldığı sayfalara da 1'den 3'e kadar numaralandırma yaptığı görülmektedir. Sütun başlıklarıyla ilgili resim görsellerine çalışmasının sonunda yer veren yazarın ise, bu sayfalarda hiç numara vermediği anlaşılmaktadır. Çalışmasında ele aldığı konu başlıklarına ve sayfa numaralarına göre ise şöyledir: "Sütun Başlıklarının Kısa Tarihçesi (s.1)", "Yunan Mimarisi (s.2-7)" "Arkaik Devir (s.1)", "Klasik Devir (s.2)" ve "İntikal Devri ve Helenistik Devir (s.3)". Çalışmada herhangi bir düzeltme yoktur. Ayrıca dipnot ve kaynakça bilgisi de mevcut değildir. Görsellerde görüleceği üzere birtakım sütun başlıklarının envanter bilgilerini içermektedir.								
YAZARIN YAYINLARI:		TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR:								
Bknz: Katalog 2-a		-								

Tablo 3.41 "Sütun Başlıklarının Kısa Tarihçesi" başlıklı terfi tezi katalog no: 17-b, (Bilgen 2018)

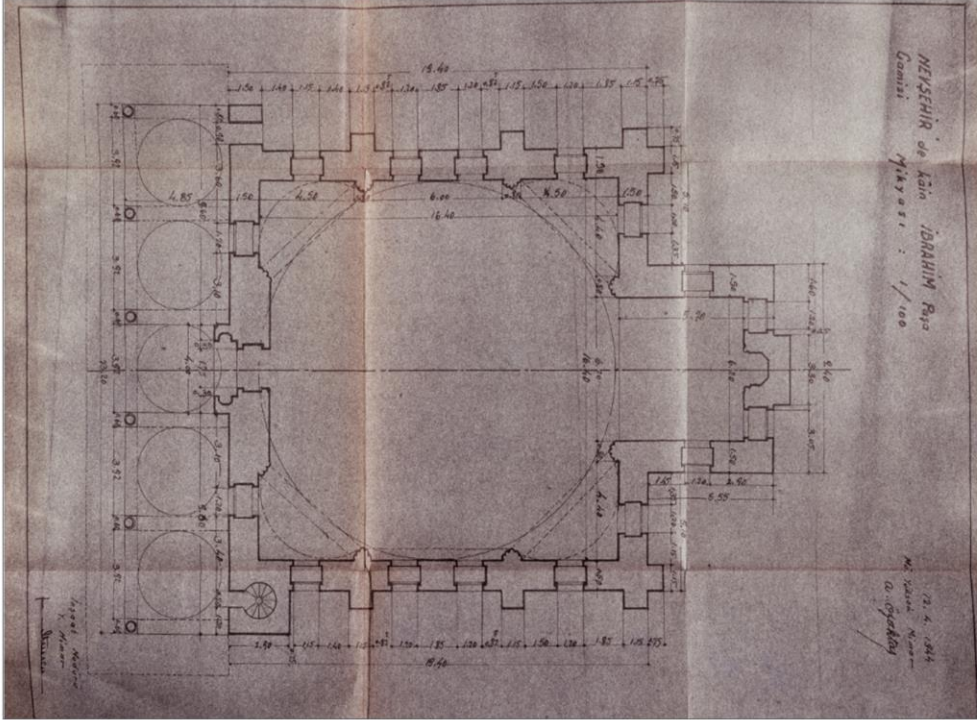
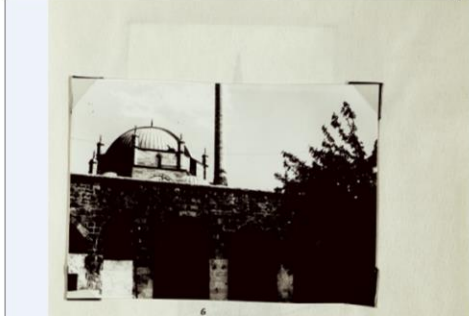
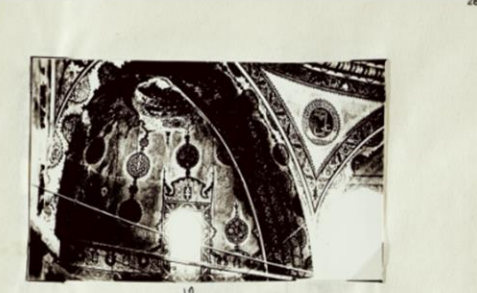
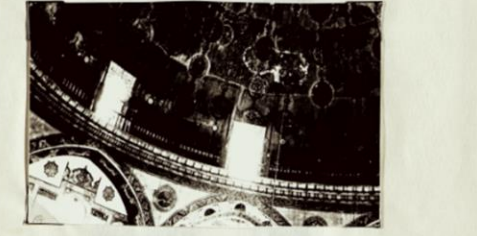
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 31 DOSYA NO: 296	TERFİ TEZİNİN ADI:	SÜTUN BAŞLIKLARININ KISA TARİHÇESİ	YILI:	1966	TEZİ HAZIRLAYAN:	VAHİT ARMAĞAN	MESLEĞİ:	RESSAM	KATALOG NO: 17-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:										
										

3.18 1967- Nevşehir Kurşunlu Camisi, Güner Hakkıbeyoğlu

Tablo 3.42 “Nevşehir Kurşunlu Camisi” başlıklı terfi tezi katalog no: 18-a, (Bilgen 2018)

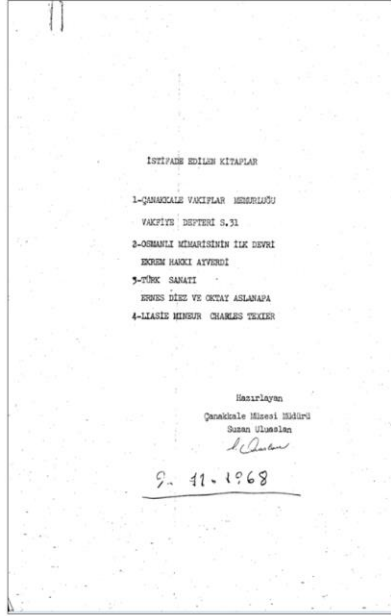
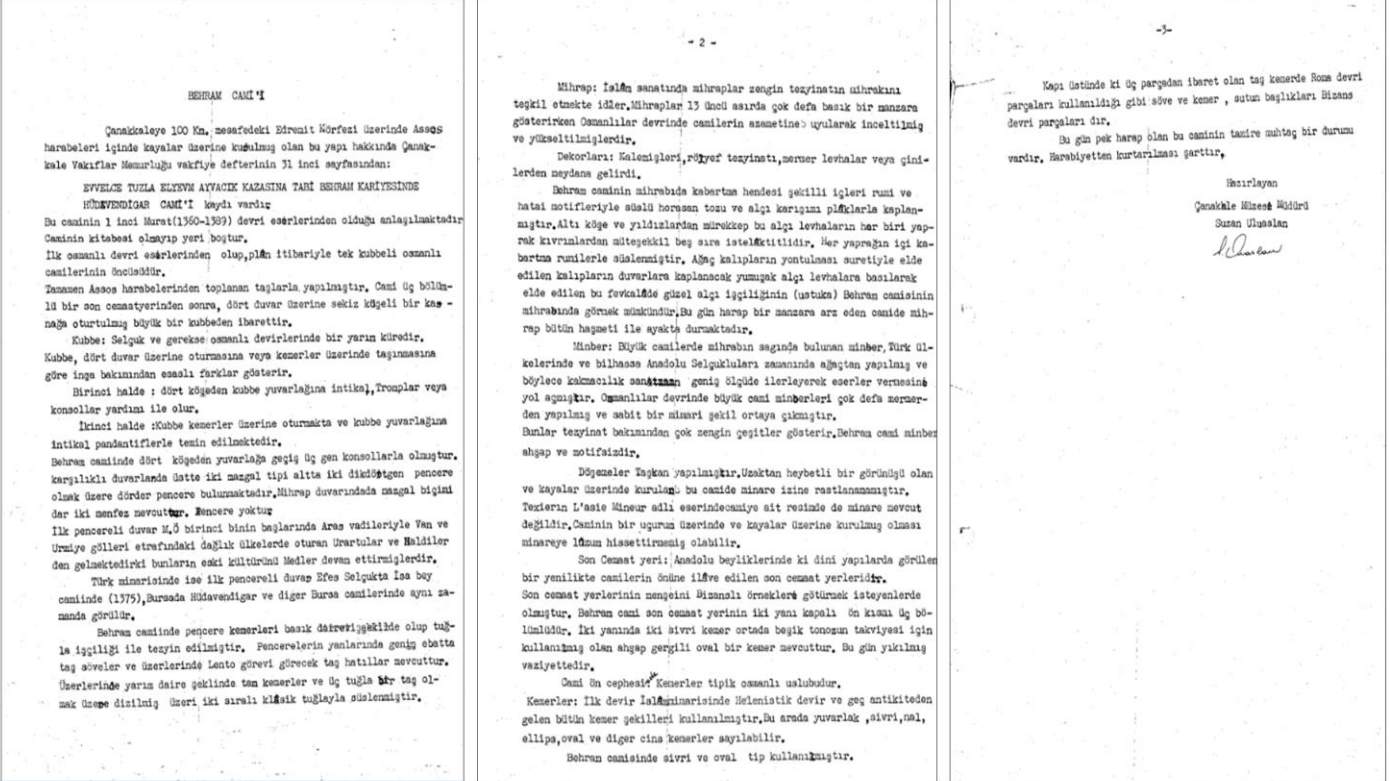
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 26 DOSYA NO: 255	TERFİ TEZİNİN ADI:	NEVŞEHİR KURŞUNLU CAMİSİ	YILI: 1967	TEZİ HAZIRLAYAN:	GÜNER HAKKİBEYOĞLU	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 18-a						
TEZ KAPAĞI:		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:						TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:							
		3.İ NEVŞEHİRİN TARİHİ VE COĞRAFİ DURUMU Nevşehirin Şti,Bilims ve Seluklar zamanında meşhur olduğuna ele geçen eserlerden ve araplardan tahmin ediyoruz dayına bizim için karelik kalıyor. Osmanlı İmparatorluğu zamanında İale Devrinde İtiharın gelişimini izleyebiliyoruz. Baki Bağdat yolu üzerinde olan Hıpkara ,Karamanlilar devrinde kalmaz, asir bir tepe üzerine yapılaş kale ve karpi yapısına rastlayan Kahrvei Dağı eteğine kurulmuş 13 evden ibaret küçük bir köy idi. (1) Hıpkara köyü Karaman vilayetine bağlı Sarıcağın Ürgüp kasabasına bağlı bulunuyordu. Nevşehirde doğup büyüyen İale Devrinin yaratıcısı Damat İbrahim Paşa 1669 da İstanbula giderek saray hizmetine girdi. Selekçe çalışkanlığı ,bilgisi ile dikkati çekerek o zamanaki padişah 3 . Ahmed yanında kısa zamanda yer alarak kızı ile evlenip "Damat" unvanını aldı ve 1718 yılında Sadrazam oldu.(2) Damat İbrahim Paşanın Sadrazam olması ile başlayan devir, Osmanlı tarihinin her bakımdan en yüksek seviyeye ulaştığı bir devir olmuştur. Doğulu köyü umutlanan yüce vesit ilk olarak Hıpkaranın bağlı olduğu Ürgüp kasabasına çeşmeler,sebil, ve binalar yaptırmış, ondan sonra da Hıpkarada İmar hareketlerine başlamıştır. Hıpkarada ilk olarak (Kara Camii)yi 1131 H. vakıfınaman ,çeşmeler yaptırdı. Bu gün hala güzel bir Tarihî eser olan Kara Cami Nevşehirilerin hizmetindedir. Kitabesi Dürriye aittir. Hıman ise 15 seneye öncesine kadar kullanılmış bir halde dururken yıkılıp,bahçe haline getirilmiş ve tarihî eserlerden birisi daha harap olmuştur. O zamanlar Kedi Ürgüde oturuyor,Hıpkaralılar işleri için Ürgüde gitmek mecburiyetinde kalıyorlardı.Civarda pek çok eşkiya olduğu için gidip gelmek çok zor oluyordu. (1) Charles,Texier , "Türkî Asya Tarihi" (2) Hafik-Amet "İale Devri "						7 3.İİİ DAMAT İBRAHİM PAŞA KÜLLİYESİNİN YERİ-NE MAKSATLA YAPILDIĞI: İbrahim Paşa Külliyesi Nevşehirin güney batısında ,Emel Cedit mahallesindedir. o zamanlar harman yeri olanlara,nehirlerinden s-tin alınmış, ve üzerine eserler yapılmıştır. Takriben (117.6x106.4) metrekare lik bir sahaya kaplayan külliye de cami etrafı bir duvarla çevrilierek alt kısımdaki binala beraber, aralarında bulunan bir sokakla kütüphane,medrese,imaret ve mektep-1 şuyundan ayrılır. Hıman ise daha kusyde biruz daha unukta kalır. Bütün konması olan camiye batı,kusy ve güneyde olmak üzere cami avlusu3km-pidan girilir. Cami Klasik Osmanlı tipinde ve İale Devri hususiyetlerini gösterir.Kare planlıdır. Damat İbrahim Paşa bu külliyei Hıpkara köyüne yaptırmakla memleketine gelecekte büyük bir şehir olan faratına vemiş oldu.Buna da tahakkuk ettirecek Hıpkara köy-üni kama merkezi haline getirdi.F adıyla Ürgüpten çekip Hıpkarada oturmasını emretti. Civardaki Roymince,D anıçentli,İrekkli,Balaklı ve-gibi aşiretleri toplayıp onlara arazi ve mahr vererek Hıpkaraya yerleşmelerini temin etti.Köylere müfessan çölleşme sını sınılanmış oldu. (1) Bu aşiretler eskiden "Dürken Mahallesi" olarak isimlendirilen mevkiye yerleştirildi. Hıpkaraya yerleşen halktan vergi alınmadığı gibi askerlikte de maaş tutularak ,civardaki emamlardan faydalanma maddesi vererek bu küçük Nevşehirin doğuşu için ilk adım atılmış oldu. (1)Nevşehir ve İale Devri Tarihi -Bilge ,Arif		8 4.CAMİ (KURŞUNLU CAMİ) TARİHÇESİ: Nevşehir Karyuula Camii İale Devrine ait Sadrazam Damat İbrahim Paşa tarafından 11140 -miledi 1728 tarihinde yapılmıştır. Memleketinde büyük bir kütü-lüye yaptırmaya karar veren İbrahim Paşa sarayın Mimar başı olan Helmet Ağayı çağırarak Hıpkarada güzel bir eser meydana getirmesi için gerekli emirleri verdi.Köylere harman yeri olan arazi satın alındı.Civar kasabaları ve şehirlerde fermanlar gönderilerek malzeme ve işçi hususunda yardımları istendi.Sarayda kalfa olan Sarkis de kontrol için Nevşehirle hareket etti.Köylere güzel bir mimari eser olan külliye meydana geldi. DÜZENİ: Bu küçük daruma gayet iyidir. 1961 de Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restorasyona ne başlamış kubbesinin karyuuları değiştirilmiş,-içini süsleyen ta-lem içi maline uygun olarak yenilemiştir,Küba da tamlire devam edilmektedir. MAZEMİN: Sıra Koyes (kafesi) tağı ile yapılmıştır.Kafide,son cemaat mahalli ve mah-vel altı sütunlarında,minber,minber,mişfel kenarlarında mermer kullanılmıştır. Kubbe karyuula kaplıdır. Planı: Klasik Osmanlı ve İale Devri mimarisinin özelliklerini gösterir.Kare planlı, merkezî kubbeli ,köşelerde yarım kubbe ler yer alır. Hıpkara dışarıya çıkıntılıdır. planı bakımından İstanbul Camii Devri camilerini andırır. Dört köşede birer ve yanlarda ikişer fil ayağı duvarlarda çıkıntı teğkil edecek şekilde yer almıştır. Kubbe 8 köşeli yüksekçe her köşede penceresi bulunan bir ka-mak üzerine oturuyor. Bu köşelerde 4 ,kısakak köşelerinde 6 ince,yüksek ve alimli kalecikler yer alıyor.Cami dört sıra pencereden ışık alıyor. Son cemaat mahalli Klasik Osmanlı mimarisî taranda ,başıkları stalaktitli kaideli kare şeklinde ,alt ve üst kısımlarında madeni bilezik bulunan 6 ince mermer sütunu iki renkli taş kullanılmış sivri kemerli,Küçük kubbe ile örülmüştür.Batı kısmında yer alan minaresi yakıldığı için orijinal değildir ,daha geç devre aittir.		9 İlim ve sanata çok değer verilen İale Devrinde memleketi yeni bir kültür hareketi doğmuştur. İran edebiyatının tesiriyle romantizm, edebiyatte olduğu ka-ydar ,mimarî ve tesviyatta da kendini göstermiştir. Klasik Devrin ağır başlı eserlerinden uzağı olan sanatkarlar yeni bir tarz aramaya başlamışlar.Tesviyatda geometrik ve zanaat şekiller, yerini ilâye ve çiçek motiflerine bırakmışlardır. İale Devri mimari eserlerinde planı daha teferuatlı olduğuna,duvarların marin, hareketli,halkların oynak olduğuna görüyoruz. Kemerler yükselerek baroza yaklaşı-maktadır. Kubbede kamaak daha yükseliyor,minareler daha ince ve zarif,perçeleri ta-fsilatlı,sütun başlıkları stalaktitli ve teferuatlı,duvarlar daha mübaleğalı fasla-lıklarla dolur. Bakiden boş bırakılan yerler süslenip, dolduruluyor.Bütün esatıkları tesviyat kap-lıyor. İale Devri Halıhımm en karakteristik vasıflarından biri de caminin sevk,eğlence, bahçe ve çiçek merakının yaratığı haletî ruhıye göre daha aydınlık,ferah ve neş'e verici olmaıdır. Nevşehir Karyuula Camide de yukarıda saydığımız İale Devri Halıhımm bütün özellik-lerini görüyoruz. Demek ki bu cami Klasik Osmanlı camilerinden biras değişik ola-ak karyuuma çıkıyor, İale Devri ünlübe vasıflarını taşıdığı için bu devir cam-i-leri sınıfına giriyor. Güzel Nevşehirli süsleyen parlak bir devrin özelliklerini taşıyan Külliyesin bir parçası olan ahıdevi camii "Yüce Vasi"nin hatırası olarak ,Nevşehirililer daha ko-runup kendisini rahmetle anacaklardır.		10 5.İHTİ İÇİ İlim ve sanata çok değer verilen İale Devrinde memleketi yeni bir kültür hareketi doğmuştur. İran edebiyatının tesiriyle romantizm, edebiyatte olduğu ka-ydar ,mimarî ve tesviyatta da kendini göstermiştir. Klasik Devrin ağır başlı eserlerinden uzağı olan sanatkarlar yeni bir tarz aramaya başlamışlar.Tesviyatda geometrik ve zanaat şekiller, yerini ilâye ve çiçek motiflerine bırakmışlardır. İale Devri mimari eserlerinde planı daha teferuatlı olduğuna,duvarların marin, hareketli,halkların oynak olduğuna görüyoruz. Kemerler yükselerek baroza yaklaşı-maktadır. Kubbede kamaak daha yükseliyor,minareler daha ince ve zarif,perçeleri ta-fsilatlı,sütun başlıkları stalaktitli ve teferuatlı,duvarlar daha mübaleğalı fasla-lıklarla dolur. Bakiden boş bırakılan yerler süslenip, dolduruluyor.Bütün esatıkları tesviyat kap-lıyor. İale Devri Halıhımm en karakteristik vasıflarından biri de caminin sevk,eğlence, bahçe ve çiçek merakının yaratığı haletî ruhıye göre daha aydınlık,ferah ve neş'e verici olmaıdır. Nevşehir Karyuula Camide de yukarıda saydığımız İale Devri Halıhımm bütün özellik-lerini görüyoruz. Demek ki bu cami Klasik Osmanlı camilerinden biras değişik ola-ak karyuuma çıkıyor, İale Devri ünlübe vasıflarını taşıdığı için bu devir cam-i-leri sınıfına giriyor. Güzel Nevşehirli süsleyen parlak bir devrin özelliklerini taşıyan Külliyesin bir parçası olan ahıdevi camii "Yüce Vasi"nin hatırası olarak ,Nevşehirililer daha ko-runup kendisini rahmetle anacaklardır.	
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ:		Güner Hakkıbeyoğlu terfi tezini yazdığı tarih olan 1967 senesinde T.B.M.M. Müzesi'nde asistan olarak görev yapmakta idi. Yazarın özgeçmişine dair başka bir yerde herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır.						YAZARIN YAYINLARI:							
								TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR:							

Tablo 3.43 “Nevşehir Kurşunlu Camisi” başlıklı terfi tezi katalog no: 18-b, (Bilgen 2018)

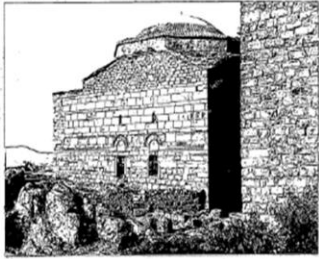
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 26 DOSYA NO: 255	TERFİ TEZİNİN ADI:	NEVŞEHİR KURŞUNLU CAMİSİ	YILI: 1967	TEZİ HAZIRLAYAN:	GÜNER HAKKİBEYOĞLU	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 18-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
									
 Nevşehir'deki Damat İbrahim Paşa heykeli (ilk yerinde)									
 2 Caminin umumî görünüşü									
 4 Caminin Dış Kapısı									
 3 Caminin mihrap yönünden görünüşü									
 5 Son Cemaat Mahallisi									
 6 Alt kısımdaki kareler									
 8 Minareten detay									
 9 Mahfellerin görünüşü									
 10 yarım kubbe									
 11 Merkezi kubbe									
 12 Mihrap üstü tavanı									
 13 Mihrap									
 14 Caminin içinden bir görünüş									
 16 Minber									

3.19 1968- Behram Camisi, Suzan Uluaslan

Tablo 3.44 “Behram Camisi” başlıklı terfi tezi katalog no: 19-a, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 32 DOSYA NO: 305	TERFİ TEZİNİN ADI:	BEHRAM CAMİSİ	YILI: 1968	TEZİ HAZIRLAYAN:	SUZAN ULUASLAN	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 19-a
TEZ KAPAĞI:		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:					TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:		
							Tez kapak sayfası dahil 8 sayfadır. Çalışma diğer terfi tezlerine nazaran oldukça kısa bir şekilde hazırlanmıştır. Yazarın çalışmasının kapak sayfasında, tezinde kullandığı kaynaklarla bilgi vermeyi uygun görmüştür. Sayfa numarası vermeye 2'den başlayan Uluaslan, sadece metin kısmında verdiği sayfa numarasını 3'de de sonlandırmıştır. Tezin 3 sayfasında sadece metin kısmı yer almakta olup, geri kalan 4 sayfada ise yapıya ait görseller bulunmaktadır. Bu görseller de Behram Camisi'nin dış ve iç görünüşlerine aittir. Tezin içeriğinde yalnızca "Behram Camii (s.1-3)" konu başlığıyla yazılan kısa metin yazısı mevcuttur. Bunun haricinde başka bir metinsel bölüm bulunmamaktadır.		
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ:							TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR:		
Suzan Uluaslan terfi tezini yazdığı tarih olan 1968 senesinde, Çanakkale Müzesi'nin müdürlük vazifesini yürütmekte idi. Yazarın özgeçmişine dair başka bir yerde herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır.									
YAZARIN YAYINLARI:									
-									

Tablo 3.45 “Behram Camisi” başlıklı terfi tezi katalog no: 19-b, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 32 DOSYA NO: 305	TERFİ TEZİNİN ADI:	BEHRAM CAMİSİ	YILI:	1968	TEZİ HAZIRLAYAN:	SUZAN ULUASLAN	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 19-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:										
BEHRAM (Ağsa) CAMİSİ FOTOĞRAFLARI UMUMİ GÖRÜŞÜ DOĞU CEPHESİ BATİ CEPHESİ HARAP VAZİYETTE SON CEMAAT MAHALLİ GİRİŞ KAPISI MIHRAP MIHRAP VE MINBER MIHRAP VE MINBER										

3.20 1969- Sultan Cem, Hayatı ve Türbesi, Vahit Armağan

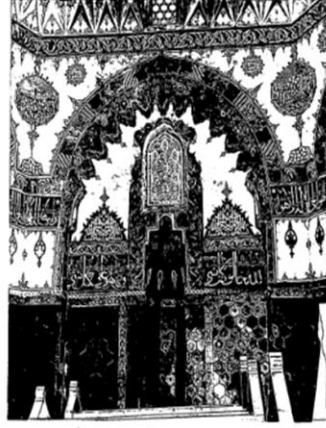
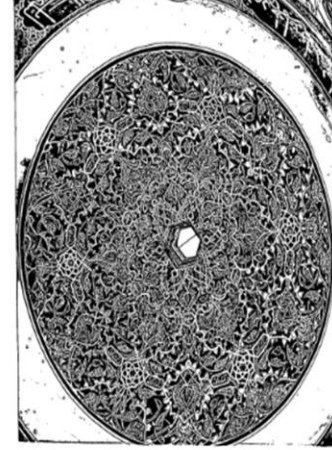
Tablo 3.46 “Sultan Cem, Hayatı ve Türbesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 20-a, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 24 DOSYA NO: 236	TERFİ TEZİNİN ADI:	SULTAN CEM, HAYATI VE TÜRBESİ	YILI:	1969	TEZİ HAZIRLAYAN:	VAHİT ARMAĞAN	MESLEĞİ:	RESSAM	KATALOG NO: 20-a
TEZ KAPAĞI:		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:								
		Sahife 1 SULTAN CEM, HAYATI VE TÜRBESİ Doğu ve Batılı yazarlar hakkında Cem'in annesi hakkında çe- gitli hükümler ileri sürmüşlerdir. Sultan Mehmet II nin egları Oğlubahtar Sul- tan ve Çiçek Hatun sarayın en önemli kadınları idi. Bu kadınlardan Çiçek Ha- tun Mirne'de, Oğlubahtar Sultan ise İstanbul Sarayında otururdu. Cem'in anne- si Çiçek Hatun idi. Doğu ve Batı Tarihçileri, bu kadının milliyeti için çe- litli iddialarda bulunmaktadırlar. Batı tarihçilerinin kaynağı olan Quillietten Garonin ve onun makles L-Thomson Cem'in annesinin bir sırpı prenses oldu- ğu iddiasındadırlar. Hammer ise prenses olduğuna dair iddiasını olmaksızın bera- ber bir sırpı amadan dünyaya gelmiş olduğuna bildirir. İsmail Hani Ramizoglu: (hakkında Cem'in annesinin Çiçek hatun olduğunu, bu kadının milliyeti hakkında çeşitli rivayetler bulunduğunu; Hama- zar, Sirp, Fransız, İtalyanlık gibi milliyetler isnad edilmişinden bahseder. İsmail Özcanlı kaynaklarında da bu konu ile ilgili ciddi bir belge mevut değildir. Sultan Cem'in doğum yeri ve yılı- Bu konuda da Doğu ve Batı yazarlarında ayrışıklık var. En eski ve en doğru Doğu kaynağı olması gereken "Vakıat-ı Sultan Cem" Sultan Muhammed Hâzretleri Konstantin'ye'yi retti ettik- ten sonra Sekizinci sene 864 Hicreti Mevlevîye yılının Mah-ı Saferi'nin yirmi- yedincisinde (Şenbe günü) günden bir saat kaldıkta oğlu Cem Sultan Mirne gah- rında dünyaya geldi..... derki doğum yerini, yilini, ayını ve gündüz ayışke bil- dirmiş oluyor. SULTAN CEM'İN ÇOCUKLUĞU, TAHSİL VE TERBİYESİ Cem'in çocukluğu tahsil ve terbiyesi hakkındaki Vakıat-ı Sul- tan Cem: Pao midedebe dâylelerle terbiye olundu tâkol vakte değin ki dört yıl dört aylık muallime verildi, tâki ilim-â edeb öğrense. der (6) PATİH'İN ÖLÜMÜ Patih'in ölümünd tahvil bir ölüm gibi kabul eden Doğu ve Batı Kay- nakları mevut olduğu gibi bu cinneti sükut ile gıciretlerde var. Doğu Kay- naklarının en eskilerinden olan Oruç Bey Tarihini: " Andan yılan Sultan Muhammed Asadolu'ya geçiş Mehillevvel ayının Gününü gün (Pergembe günü) Tekvîrî çayırında Dâr-ı Feradan Dâr-ı Bed' ya gı- ti (M.886)-(M.1481). Hicretin Sekin yüs seksen altısında demekle iktifa edi- yor. Hastalığından hiç habsetmiyor.) Philippe de Commenes dev "Bu istimal ve Fezle gıda alması sebebiyle hastalandığını, ha- cıklarının yığıldığını ve nihayet elli iki yaşlarında iken birden ölüverdiği- ni... yazıyor. Bu büyük kayıba Batı ile Doğu'da sür'atle duyulması türlü yankılar uyandırmıştır. Fakat, bu olaydan, en çok sevinç duyan Hristiyan alemi olmuş- tur. Patih'in ölümü Osmanlı İmparatorluğu için büyük bir felâket oldu. Osman ülkesinde uyandıracakı acı tesarılar ve yakışı olaylar çok feci ve çoke- gin olacaktı. Nüfus deşpeti ile beliren bu felâketi,)) Ölmeyecek leahetli ted- birleri bir an evvel almak gerekiyordu. Her şeyden evvel seker arasında su- bur edebilecek her hangi bir boğuşma meydana verilememesi gerekiyordu. Davaya hazır durumda olan muasas bir ordu vardı. Kendilerini saferden safere sevk etmiş olan o büyük sultanları, o gerefli komutanları ise ahirete intikâl et- miş buluyorlardı. Bu acı haberi alırlarsa ordu ne yapacaktı.. İyile, Medresen Karamanî Mehmet Paşayı düşündürden de bu müşkel durumda. Ordu Komutanı, taht da Sultanazade kalmıştı. 5- Oruç Bey, Tarih-i XI-ı Osman								
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ:		YAZARIN YAYINLARI:								
Bknz: Katalog 2-a		Bknz: Katalog 2-a								

TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:

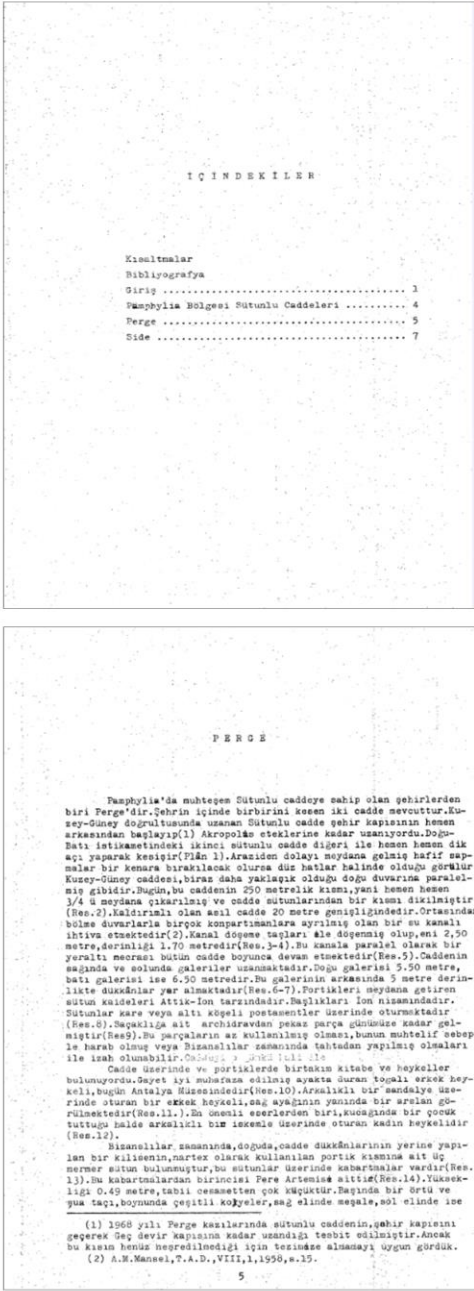
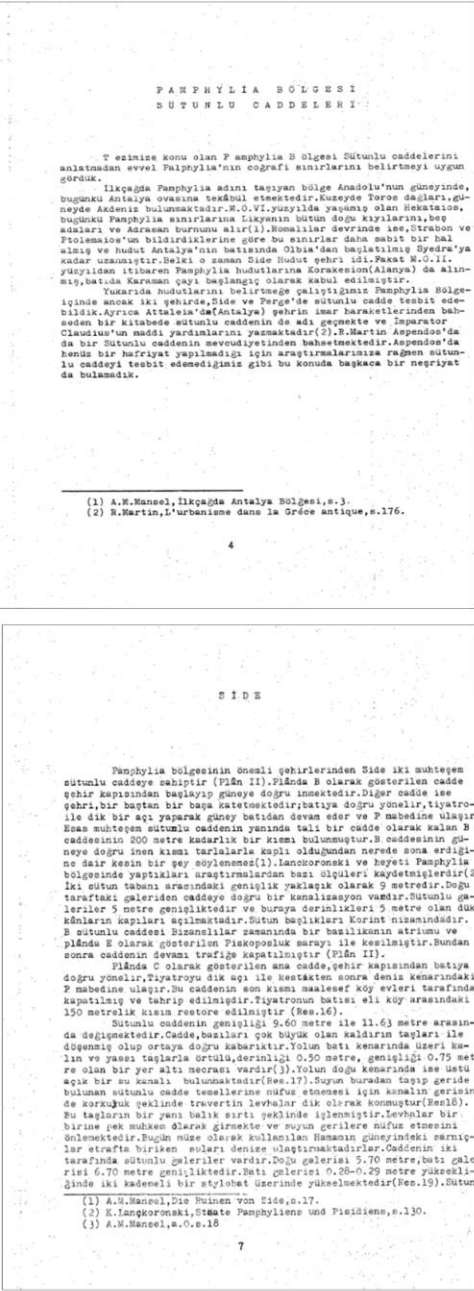
Ayrı bir kapak sayfası olmayan, ve "Önsöz" bölümünü tezinin başlığını koyarak, çalışmasına başlayan Armağan'ın tezi oldukça kısa olup sadece 18 sayfadır. Tezine önsöz olarak eklediği kapak sayfasından hemen sonra Sahife 1 olarak numara vermiş, Sultan Cem'in türbesine dair aktardığı kısa not ve görseller bölümüne kadar sayfa numaralandırmasını 12'de bitirmiştir. Yazar ayrıca bir içindekiler ya da index bölümü yapmamış, ve dipnotlarda aktardığı kaynak bilgileri dışında çalışmasına herhangi bir kaynakça bölümü de eklememiştir. Tezindeki bölüm başlıkları; "SULTAN CEM HAYATI VE TÜRBESİ (sahife 1)", "SULTAN CEM'İN ÇOCUKLUĞU, TAHSİL VE TERBİYESİ (s. 1-3)", "ŞEHZADE CEM'İN İSTİKLAL TEŞEBBÜSÜ (s. 4-5)", "FATİH'İN ÖLÜMÜ (s. 6-8)", "SALTANAT KAVGALARI VE YENİŞEHİR SAVAŞI (s. 9-10)", "CEM'İN II. BAYEZİD'A ARIZASI (s. 11)" ve "SULTAN CEM'İN AİLESİ VE ÇOCUKLARI (s.12)" ve son olarak da "Sultan Cem'in Türbesi" şeklindedir. Bu son bölümden sonra, Armağan Sultan Cem Türbesi'nin hem dış hem de iç cephesine ait 4 adet fotoğraf görselini ekleyerek tezini tamamlamıştır.

Tablo 3.47 “Sultan Cem, Hayatı ve Türbesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 20-b, (Bilgen 2018)

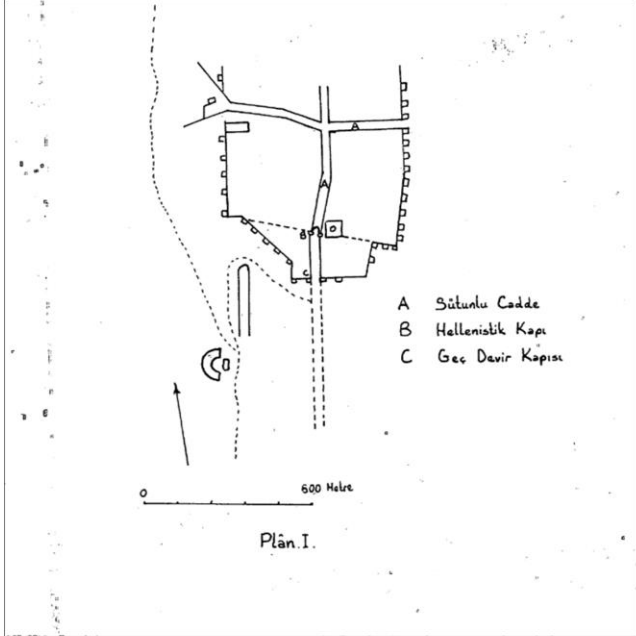
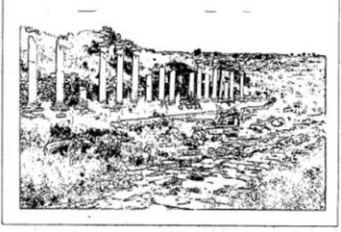
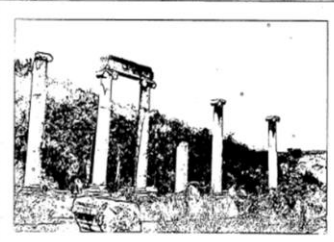
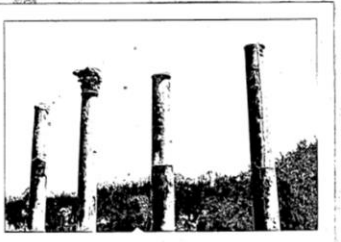
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 24 DOSYA NO: 236	TERFİ TEZİNİN ADI:	SULTAN CEM, HAYATI VE TÜRBESİ	YILI:	1969	TEZİ HAZIRLAYAN:	VAHİT ARMAĞAN	MESLEĞİ:	RESSAM	KATALOG NO: 20-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:										
 Bursa'da Muradiye Külliyesinde Sultan Cem Türbesinin Genel Görünüşü										
 Türbe içerisinde Sultan Cem'in Lâhidi										
 Sultan Cem Türbesinin İnarı Teşvini										
 Sultan Cem'in Türbesi içindeki tavan Teşvini										

3.21 1969- Pamphylia Bölgesi Sütunlu Caddeleri, Fatma Özoral

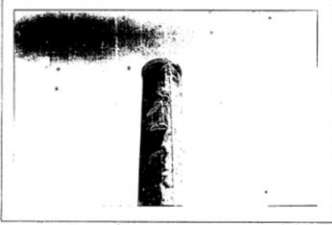
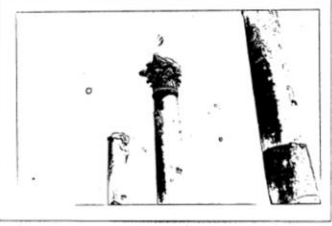
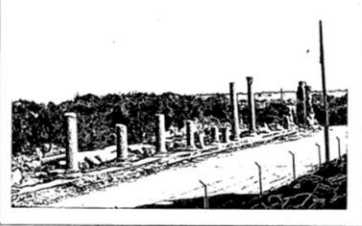
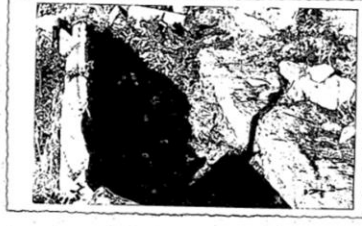
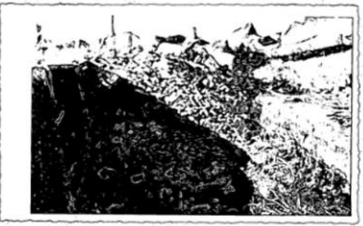
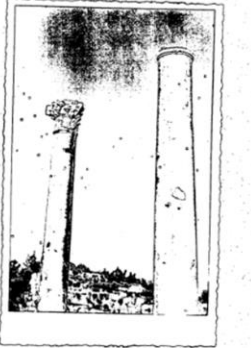
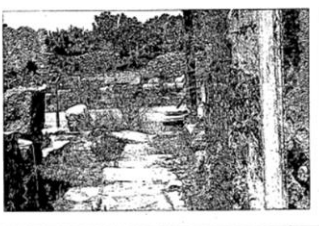
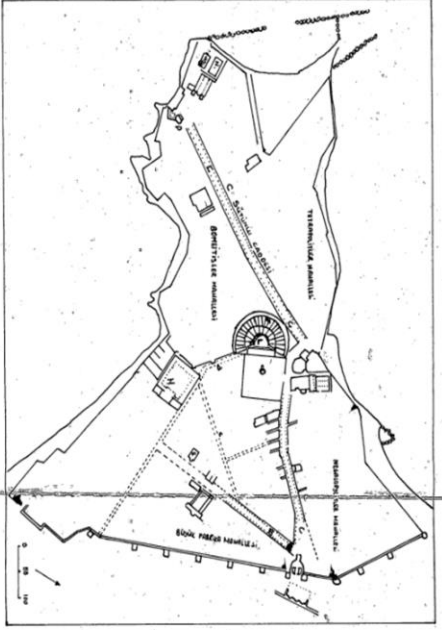
Tablo 3.48 “Pamphylia Bölgesi Sütunlu Caddeleri” başlıklı terfi tezi katalog no: 21-a, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 21 DOSYA NO: 211	TERFİ TEZİNİN ADI:	PAMPHYLIA BÖLGESİ SÜTUNLU CADDELERİ	YILI: 1969	TEZİ HAZIRLAYAN:	FATMA ÖZORAL	MESLEĞİ:	ARKEOLOG	KATALOG NO: 21-a
TEZ KAPAĞI: 		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:				TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR: Tez kapak sayfası dahil 32 sayfadır. Sayfa numarası vermeye "Giriş" bölümünden sonra başlayan sayfada 1'den başlayan suretiyle başlanmış, metin kısımlarının da son bulunduğu sayfada 9 olarak sonlandırılmıştır. Yazar görsellerin olduğu sayfalara numara vermemiştir. Bu tezi diğerlerinden farklı kılan bir özellik ise, bir "Kısaltmalar" bölümünün olmasıdır. Özoral, tezinde dipnotlar kullanmıştır.Tez çalışmasının 15 sayfası metinsel olup, diğer 16 sayfada görsellere yer verilmiştir. Bu görsellerde müze memuru tarafından çizilmiş Pamphylia bölgesine ait 2 adet plan çizimi ve antik kenti gösteren fotoğraflar bulunmaktadır. Yazar, notlarına tezinin sonuna koyduğu görsellere ait referans numaralarını eklemeye özen göstermiştir. Tezin içeriği ise; "İçindekiler", "Kısaltmalar", "Bibliyografya", "Giriş (s.-4)", "Pamphylia Bölgesi Sütunlu Caddeleri (s.4)", "Perge (s.5-6)" ve "Side (s.7-9)" olarak kurgulanmıştır.			
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ: Fatma Özoral, bu tez çalışmasını yazdığı tarih olan 1969 senesinde Side Müzesi'nde müze asistanlığı olarak görev yapmaktadır. Özoral'ın özgeçmişiyle ilgili başka bir kaynakta herhangi bir veriye rastlanılmamıştır. Side Müzesi'ne yapılan başvuru neticesinde de Özoral hakkında hiçbir veri olmadığına dair olumsuz geri dönüş yapılmıştır. Bunun haricinde yapılan araştırmada Ankara'da yapılması düşünülen bir hanın kazı çalışmalarında, tiyatro olabileceği düşünülen antik bir yapının tahrip edildiği görüldüğü kazının durdurulması sağlandığı ve hemen sonrasında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Klasik Arkeoloji Ana Bilim Dalı öğretim üyeleri ve müze elemanlarından oluşan bir ekiple yerinde daha ayrıntılı bir inceleme yapılarak, yapının bir tiyatro olabileceği görüşünün kesinlik kazandığı ve durumun 10.11.1982 günlü raporla Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğüne bildirildiği bilgisine ve bu hazırlanan raporda Fatma Özoral'ın da imzasının yer aldığı kaydına ulaşılmıştır. Bir de Jale İnan "Side'nin Roma Devri Heykeltraşlığı" adlı eserindeki şu ifadesinde Özoral ile ilgili veriye ulaşılmıştır: <i>"Princeton'da çalıştığım sırada ihtiyacım olan yapıt ve fragmanların resimlerini çekip gönderen ve bazı noktaları benim için inceleyerek bildiren eski öğrencilerim, o zaman Side Müzesi müdür yardımcısı bulunan Arkeolog Tanju özoral ve eşi Arkeolog Asistan Fatma özoral'a teşekkür borcum az değildir.</i> Kaynak: İnan, J. (1975). Side'nin Roma Devri Heykeltraşlığı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.									
YAZARIN YAYINLARI: 1. (1975). Antiochia ad Craquum, <i>Türk Arkeoloji Dergisi</i> , 2.sayı , Maarif Basımevi, s.55-71 (Selahattin Erdemgil ile yazmıştır.) 2. (1977). Herakles Lahdi, <i>Türk Arkeoloji Dergisi</i> , Sayı.1, Maarif Basımevi, s.145-153. 3. (1982). Kutludüğün Heykelcikleri, <i>Türk Arkeoloji Dergisi</i> , Ankara, Sayı. XXVI-1, s.1-10.						TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR: -			

Tablo 3.49 “Pamphylia Bölgesi Sütunlu Caddeleri” başlıklı terfi tezi katalog no: 21-b, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 21 DOSYA NO: 211	TERFİ TEZİNİN ADI:	PAMPHYLIA BÖLGESİ SÜTUNLU CADDELERİ	YILI: 1969	TEZİ HAZIRLAYAN:	FATMA ÖZORAL	MESLEĞİ: ARKEOLOG	KATALOG NO: 21-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:								
 Plan I.								
 Res.1								
 Res.2								
 Res.3								
 Res.4								
 Res.5								
 Res.6								
 Res.7								
 Res.8								
 Res.9								
 Res.10								
 Res.11								
 Res.12								
 Res.13								

Tablo 3.50 “Pamphylia Bölgesi Sütunlu Caddeleri” başlıklı terfi tezi katalog no: 21-c, (Bilgen 2018)

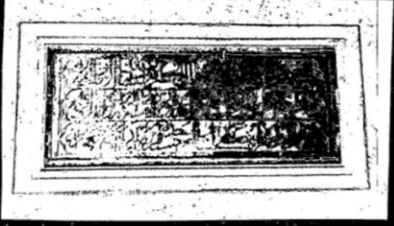
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 21 DOSYA NO: 211	TERFİ TEZİNİN ADI:	PAMPHYLIA BÖLGESİ SÜTUNLU CADDELERİ	YILI: 1969	TEZİ HAZIRLAYAN:	FATMA ÖZORAL	MESLEĞİ: ARKEOLOG	KATALOG NO: 21-c
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:								
 Res.14 Res.15 Res.16 Res.17 Res.18 Res.19 Res.20 Res.21 Res.22 Res.23 Res.24 Res.25 Res.26 Plan II								

3.22 1969- Eskişehir Kurşunlu Camii ve Külliyesi, Gökse Özüesen

Tablo 3.51 “Eskişehir Kurşunlu Camii ve Külliyesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 22-a, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 20 DOSYA NO: 192	TERFİ TEZİNİN ADI:	ESKİŞEHİR KURŞUNLU CAMİİ VE KÜLLİYESİ	YILI:	1969	TEZİ HAZIRLAYAN:	GÖKSEN ÖZÜESEN	MESLEĞİ:	ARKEOLOG	KATALOG NO: 22-a
TEZ KAPAĞI:		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:			TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:					
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ:		YAZARIN YAYINLARI:			TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR:					
Gökse Özüesen, bu tez çalışmasını yazdığı tarih olan 1969 senesinde Side Müzesi'nde müze asistanlığı olarak görev yapmaktadı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Enstitüsü'nden mezun olan Özüesen hakkında yapılan taramalarda kendisi ile ilgili kapsamlı bir bilgiye ulaşmak mümkün olmamıştır. Lakin terfi tezinde belirttiği üzere, müzecinin Eskişehir Kurşunlu Camii ve Külliyesi'nde bölge müzesi kurduğu ifade edilmektedir. Özüesen ayrıca Sümer Atasoy ile, Eskişehir'de bulunan Kocakızlar Tümü'lüs'ündeki kurtarma kazısında bulunmuştur. Eskişehir'de müze asistanlığı olarak başlayan Özüesen, 70'li yıllara gelindiğinde Eskişehir Müzesi'nde müdürlük vazifesine kadar yükselmiştir. Kaynaklar: Özüesen, G. (1969). Eskişehir Kurşunlu Camii ve Külliyesi yayınlanmamış terfi tezi, Kültür Varlıklar ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivi, Ankara. Başgelen, N. (1978). Arkeoloji ve Sanat 1-35 Sayılar.		1. (1965). Eskişehir ve Sivrihisar'da Türk Eserleri, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Enstitüsü, Sanat Tarihi Yıllığı 1966-1968.			TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR: -					

Tablo 3.52 “Eskişehir Kurşunlu Camii ve Külliyesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 22-b, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 20 DOSYA NO: 192	TERFİ TEZİNİN ADI:	ESKİŞEHİR KURŞUNLU CAMİİ VE KÜLLİYESİ	YILI: 1969	TEZİ HAZIRLAYAN:	GÖKSEN ÖZÜESEN	MESLEĞİ: ARKEOLOG	KATALOG NO: 22-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:								
P11.1 Eskişehir Kurşunlu camiiye ait fotoğraflar R.1 - Kurşunlu camii son cemaat yeri R.2 - Kurşunlu camii mermeri sütun ve kabilik P11.2 R.3 - Son cemaat yerindeki şifalı R.4 - Son cemaat yeri kemer ve demir guruller R.5 - Son cemaat yeri pandatif mihi R.6 - Son cemaat yeri kub tazyinatı P11.3 R.7 - Kurşunlu camii portel kemeri ve kitabe R.8 - Kurşunlu camii Kitabe P11.4 R.9 - Kurşunlu camii göny-biçe cephesi tazyinatı R.10 - Kurşunlu camii mahfil kısmı R.11 - Kurşunlu camii minaret R.12 - Kurşunlu camii minberi								
P11.5 R.13 - Kurşunlu camii pencere tazyinatı R.14 - Kurşunlu camii kemer ve üst-küçük pencere tazyinatı R.15 - Kurşunlu camii trapez kemeri tazyinatı R.15/b - Kurşunlu camii kubbe eteği tazyinatı R.16 - Kurşunlu camii kubbe tazyinatı P11.6 R.17 - Bah portelidus minaretine görünüşü R.18 - Kurşunlu camii şadırvanı I. Aghane Fotoğrafları R.19 - I. Aghane'nin kuzey cephesinin görünüşü R.20 - I. Aghane'ye ait Bizans (Kerem) başlık P11.7 R.21 - I. Aghane'nin kubbe ve karniye görünüşü R.22 - I. Aghane'nin bahi duvarındaki pencere tazyinatı R.23 - I. Aghane'nin bahi portelli ve kır kemeri tazyinatı R.24 - I. Aghane'nin doğu cephesindeki del pencere tazyinatı R.25 - I. Aghane'nin doğu cephesindeki P11.8 R.26 - I. Aghane'nin doğu cephesindeki (a) pencereli silindirik pano R.26 - I. Aghane'nin doğu cephesindeki (b) pencereli silindirik pano R.27 - I. Aghane'nin güney cephesinin görünüşü R.28 - Aghane trapezi								

Tablo 3.53 “Eskişehir Kurşunlu Camii ve Külliyesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 22-c, (Bilgen 2018)

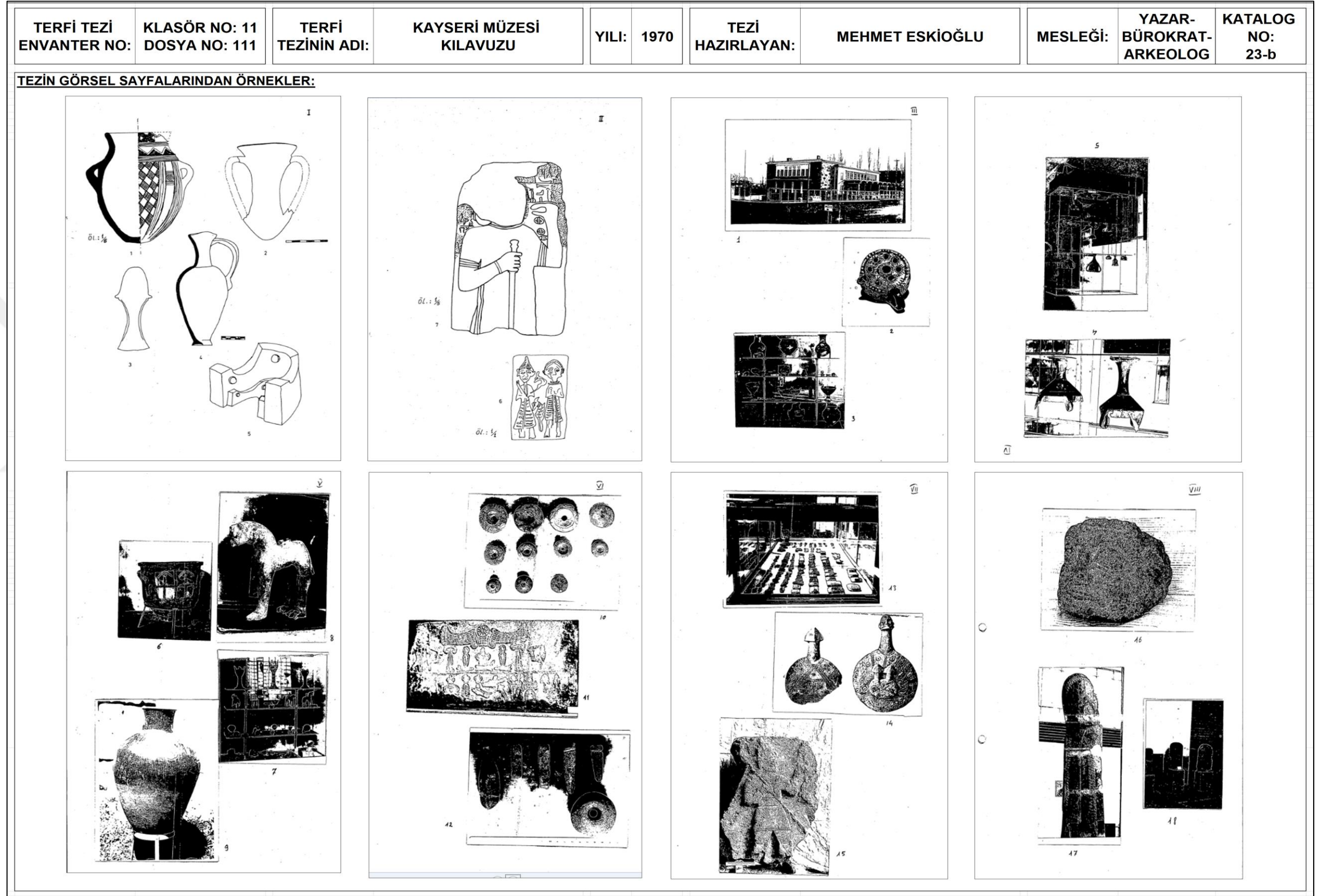
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 20 DOSYA NO: 192	TERFİ TEZİNİN ADI:	ESKİŞEHİR KURŞUNLU CAMİİ VE KÜLLİYESİ	YILI: 1969	TEZİ HAZIRLAYAN:	GÖKSEN ÖZÜESEN	MESLEĞİ: ARKEOLOG	KATALOG NO: 22-c
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:								
PH.9 R.29- Semahane'nin kuzey 9/ cepheden görünüşü. R.29/b- Semahane'nin cepheden görünüşü. R.30- Medrese odalarının kuzey cepheden görünüşü. R.31- Semahane ve Medrese odalarının güneyden görünüşü. PH.10 Semahane, Medrese, Paşa odaları, I. Kervansaray ve II. Aghane'nin Avludan görünüşü. R.32- Paşa odalarının kuzey cepheden görünüşü. R.33/a- Paşa odalarına giriş ve revak. R.33/b- Paşa odalarının güney cepheden görünüşü. PH.11 R.34- I. Kervansarayın batı cepheden görünüşü. R.35/a- I. Kervansarayın Portali. R.35/b- I. Kervansarayın iç görünüşü (bugün O.Semahane galerisidir). R.36- II. Kervansarayın batı cephesi. R.37- II. Kervansarayın Portali. PH.12 R.38/a- II. Kervansarayın iç görünüşü (sivri kemerli). R.38/b- II. Kervansarayın iç görünüşü (Paşa ve Revakler). R.39- II. Aghane'nin Batı cephesinden görünüşü. R.40- II. Aghane'nin Portali. <u>Eskişehir Kurşunlu Camii Manzumesi Vaziyet Planı</u> Ölçü 1/1000 1. Camii 2. Şadırvan 3. Küçük aşevi (bugün müdüriyet binası olarak kullanılmakta) 4. Mevlevi odaları 5. Harem (büyük 4 kubbeli oda) 6. Küçük Kervansaray (bugün Güzel Sanatlar Galerisidir) 7. Büyük Aşevi ve saat kulesi 8. Büyük Kervansaray 9. Set duvarı ve demir parmaklık (h=40cm) 10. Eski set duvarı (camiye ait) 11. Parmaklık ve bordür 12. Parmaklık kapı 13. Camii avlusuna giriş 14. Mevlevihane 15. Yeni istinat duvarı.								

3.23 1970- Kayseri Müzesi Kılavuzu, Mehmet Eskioğlu

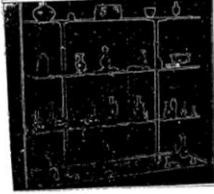
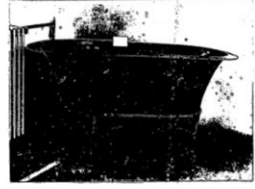
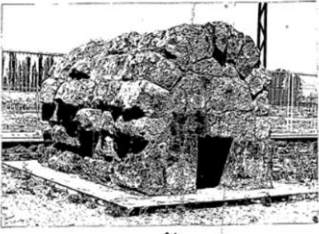
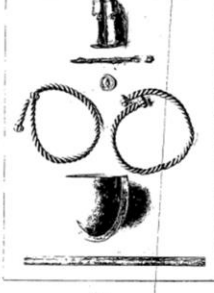
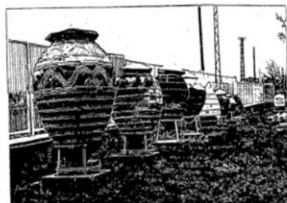
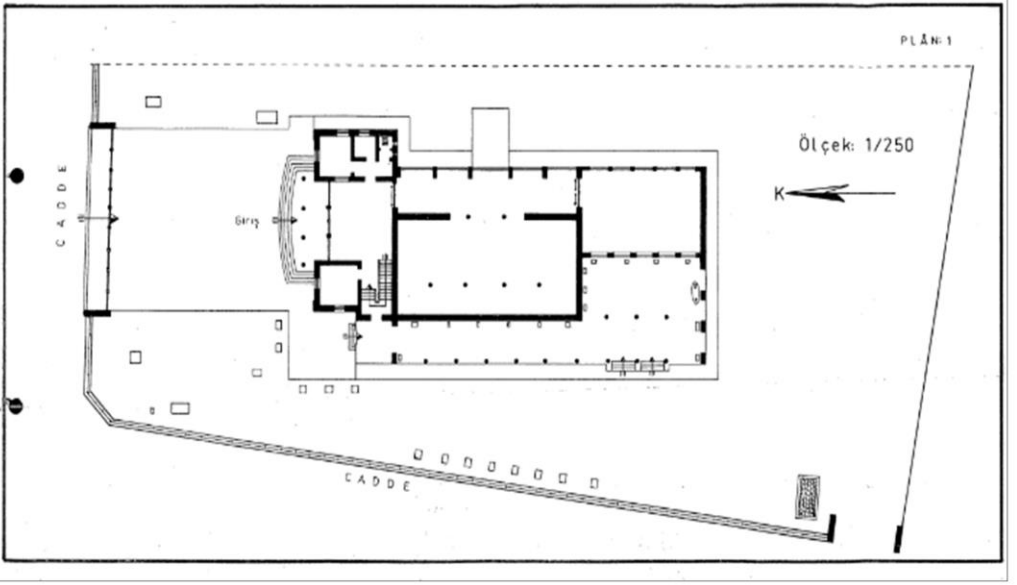
Tablo 3.54 “Kayseri Müzesi Kılavuzu” başlıklı terfi tezi katalog no: 23-a, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 11 DOSYA NO: 111	TERFİ TEZİNİN ADI:	KAYSERİ MÜZESİ KILAVUZU	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN: MEHMET ESKİOĞLU	MESLEĞİ:	YAZAR- BÜROKRAT- ARKEOLOG	KATALOG NO: 23-a					
TEZ KAPAĞI:		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:						TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:					
		KAYSERİ MÜZESİNİN KURULUŞU VE GELİŞİMİNİN TARİHÇESİ Anadolu'nun bütün tarihinde yerini almış olan Kayseri'nin Müzecilikte kırk yılı aşan bir geçmişi vardır. Kültepe'de bulunanlar dışı ülkelere kadar götürülmüş olan ve Kapadokia tabakaları adı verilen çivi yazılı vesikalar, bölgenin önemini daha müze kurulmadan çok önceleri ortaya koymuş idi. 1929 yılında Kayseri, küçük şehir müzesine kavuşmadan önce, böyle bir olaya gebe idi. Daha önceden Kayseri Lise'nin de toplanması olan bazı çanak-çömek, sümrumerinden idoller ve taş kitabeler, Kayseri'nin böyle bir müzeyi hâsretini ifade etmişti. Kadar o müzenin kurulmasına da temel teşkil eden nedenlerden biri olmuştur (R.O.Arak, Türkiye Mğselerine bir Bakış, İstanbul 1953, s.24). Kayseri'nin yarısındaki "Kültepe-Kaniş" daha 1890-1893'te araştırılmış idi. Köylüler de tarlalarına gürbelle toprak çekmek amacıyla durmadan burasını kazıyorlar ve eserleri rasgele açığa çıkarıyorlardı. Rahyet burasına yer yer tahrip etmekle beraber, çivi yazılı vesikaların bolca açığa çıkması ile, daha iyi tanınmasına yardım etti (H.İroşny, Syria 8, 1927, s.2 vd.). Bütün bu olaylar Kayseri'de o kadar değerli malzeme topladı ki, 1926'dan beri filizlenen müze geleceğini, bir arkeoloji müsesi halinde tahkim zorunlu hale gelmiştir. Eski Millî Eğitim Bakanlarından ve Atatürk'ün de hocalarından olan Hacı Bey 1928 Yılı yasında O.Anadolu'da yaptığı bir gezi sırasında Kayseri'ye de uğrar (H.Örgeç, "Kayseri Müzesi", Onayla 53-54 1970, s.16). Burada Millî Eğitim Müdürü ve Vali Hacı Bey'le birlikte eski eserleri gösterdikten, bir müze kurulduğunda yardımcı olacağı vadinde bilunur. Vali Hacı Bey hemen işe koyulur. Millî Eğitim Memurlarından fikirlerebildi de alarak, Hımd Hatun Medresesinin müze buncası olarak kullanılmasına karar verirler. Bakanlıktan para ve maddelen memur kadrosuna istenirler de, Bakanlıkça gerekli yarıdım yapılmaz, fakat çalışan Vali bu işi yarıda kesmez. Öel diye bütçesine ödenek koydurarak Medresesi onartır, tesisler ve bir de memur tayin eder. Durumdan Bakanlıkça da bilgi verir. İlk Müze Memuru olan Nuh Mehmet (Duranel) 20.10.1929 günü görevine başlar. Müze kurulduktan sonra civardaki eserler ve Kayseri Lisesinde korumakta olanlar yava, yavaş müzede toplanmaya başlar. İddi vaziye göre öğretmenlerin, başta ilk okul öğretmen, İken müze memurlarına atanan Nuh Mehmet Bey olmak üzere, müzenin açılmasında ve eserlerin toplanmasında gösterdikleri ilgi ve gayret anılamaz dergilerdir. Bunlar arasında özellikle Fransız öğretmenini merhum K.Karacası'tı saygıyla kaydederek bir görevidir.						I. SALON VE KORİDOR ESKİ BRONZ ÇAĞI KÜLTÜRÜ VE KÜLTEPE (M.Ö. III. binyıl) Kayseri ovasının kuzey-doğusunda yer alan eski Kaniş şehri (şimdiki Kültepe), Kayseri'yi Sivas'a bağlayan yol üzerinde ve genre 22 km. uzakta'dır. Erken çağlarda Kayseri ovasının en büyük şehri ve Anadolu'nun en büyük höyüklerinden biri olan Kültepe 1948 yılından itibaren Prof.Dr.T.Özgüç başkanlığında bir Türk bilim hey'eti tarafından sistimli olarak kazılmaktadır. Kuz güneydeki höyükün biçimi daireye yakın oval olup, yaklaşık olarak 550x450 m. genişlik ve uzunluktadır. Bu devanli yerleşme yeri, Eski Tunc Devri'nde sığın bir merkezdir ve K.Bürye, Kilika ve Mesopotamya ile kuvvetli ticareti ilişkileri vardır. Kazılıncak güneyindeki E.T.D. medeniyetinin bütün aşamalarını ve bundan O.T.D.'ne geçiş Kültepe sayesinde öğrenmek mümkündür. Höyükte 11-14. katların E.T.D.'ne ait olduğu anlaşılmaktadır. Bilginizin kaynağı en çok burada bulunan keramik eşyadır. Buradaki yakın Proto-Battler ve dillerinin de Proto-Battler olduğu bilgileriyle iddia edilir. Battlerin etokton (yerli) halk olmaları da muhtemeldir. E.T.D.'nin başlarında Kültepe'de hayatın varlığı kazılarla doğrulanmışa göre, en azından M.Ö. 2800 yılından itibaren burada oturmaya başlandığı söylenebilir. TEHİNİNGİ ESERLER V i t r i n I Kayseri ovasının E.T.D.'ne (2500-2000) ait tek renkli ve parlak cilalı keramik ile, bu devrin sonuna ait toprak ile nakışlı "İri. Aliğar" veya "Kappadokia Boyalları" adıyla verilen keramik ne'inden bazı örnekler bu vitrinde gösterilmektedir. Bunların tamamı elde yapılmıştır. Siyah, kırmızı ve kahve renginde cilalı olan tek renkli (monocolor) kaplılar, bu vitrinde, medeni kaplara teklifi den yapılmış olup, Alacahöyük mezarlarında bulunan benzerlerini hatırlatırlar. Kappadokia boyalları ile Kültepe'de, "değap" adı verilen çift kulplu bardakların (çek.2) ilk görüldüğü safha olan E.T.D.'nin son aşamasında, üç ayrı yapı katı halinde tesbit edilmiştir. Bir. Bunlar tekniği, şekli ve motif bakımından Aliğar-Bogazköy-					
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ:		1940 yılında Kayseri Tavlusun'da doğmuştur. 1959'da kazandığı Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü'nden 1964 yılında mezun olan Eskioğlu, Konya Müzesi Müdürlüğü (1967-1968), Kayseri Müzesi Müdürlüğü (1968-1973) ve Antalya Müzesi Müdürlüğü (1979) görevlerinde bulunmuştur. 1973-1977 yılları arasında Bakanlık Müfettişliği, 1977-1978 yılları arasında Personel Dairesi Başkan Yardımcılığı ve Başkanlığı, 1980-1983 yılları arasında Başmüsavirlik görevi, 1984-1987 Kütüphaneler Genel Müdürlüğü Daire Başkanlığı ve 1988'de 1997 yılında emekli oluncaya kadar Eski Eserler Müzeler Genel Müdür Yardımcılığı vazifelerini yürütmüştür. Eskioğlu çalışma hayatı süresince Van/Çavuştepe, Bitlis/Adilcevaz, İzmir/Teos antik kenti, Bodrum/Müşgebi arkeolojik kazı çalışmalarına katılmıştır.Kayseri'de Garipler Tümülsü Caesariea Bazilikası, Edirne Enez'de Sancaktepe Tümülsü kazılarını yönetmiştir. Macaristan'da Türk eserleri ve onarımlarla fonksiyone edilşleri üzerine inceleme ve raporlamaları vardır. Türk Arkeoloji ve Etnografya dergilerinde makale seçme ve değerlendirme komisyonu üyeliği, Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu üyeliği (1991-1993), DÖSİM uzmanlar kurulunda arkeolog üyelik, Bakanlıkla ilgili mevzuat hazırlama komisyonları üyeliği ve başkanlığı yapan müzeci, Kültür Envanter Projesi projesinde önemli bölümleri kendisi hazırlamıştır.						6					
YAZARIN YAYINLARI:		1. (1969). Kayseri Bölgesinde Bulunmuş İki Eser (Two Vases From Kayseri Region), ANADOLU (Anatolia), Sayı XIII, Ankara, s. 97-101. 2. (1973). Kayseri Tarihi, Müzeleri, Ören Yerleri, Eski Eserleri, Kayseri İl Yıllığı, s. 1-12, 99-118. 3. (1975/76). Konya Ovasında Bulunmuş Olan Kadın Heykelciği Hakkında Gözlemler (An Unstratified Anthropomorphic Figure From Konya Plain). ANADOLU (Anatolia), Sayı XIX, s.185-188. 4. (1981). Kayseri Müzesi'nin İlk Müdürü Nuh Mehmet Bey ve Atatürk'ten Anılar, Erciyes, Yıl:4 Sayı:43, Kayseri. 5. (1987). Melikgazi Türbesi Rehberi ve Danışmanlıkların Kayseri'deki Eserleri (Summary of the Danışmanlıkların Kayseri), Kayseri Özel İdare Md. & Kay. Belediyesi. (Mehmet Çayırdağ ile beraber yazmıştır.) 6. (1989). Garipler Tümülsü ve Kayseri'de Tümülsü Tipi Mezarlar, <i>Türk Arkeoloji Dergisi</i> , XXVIII Sayı, Ankara, s.189-224. 7. (1990). Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Mevzuatı, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, s.362. 8. (1991). Kaisareia'da Bulunan Bir Bizans Kilisesi, <i>Türk Arkeoloji Dergisi</i> XXIX, Ankara, s.133-152. 9. (1992). Kültür Bakanlığı Kültür Envanteri, yayınlanmamış, Ankara. (Kültür Bakanlığı arşivinde). 10. (1993). Antika, Müze, Müzayede ve Mevzuatımız, Amfora Dergisi, Yıl:1, Sayı 10, s.20-21. 11. (2000). Niğde'de Elma Üretimi ve Aksu Tesisleri. <i>Niğdemiz Dergisi</i> .						7					
		KÜLTEPE'NİN FRİG ÇAĞI MEDENİYETİ (M.Ö. 8. yüzyıl)											
		Trak asıllı kavimlerden olan Friglerin göçlerini izleyen yıllarda Orta Anadolu höyüklerinin çoğu usunca bir süre yerleşme görmemiştir.(Hititİmparatorluğunun yıkılığında sonrakı yüzyıllara ait tarihi belgeler sayılı olduğundan, 8. yüzyıla kadar uzanan devre oldukça karanlıktır. Kültepe höyüğündeki Frig katında iki yapı seviyesi tesbit edilmiştir: Iİb = Eski Frig ; Iİa = Geç Frig. Buradaki yapılar her bakımdan, İç Anadolu'daki çağdaşlarının benzeridir. Hititlerinkine bakılıncsa bunlarda belli bir gerçeklik, basitlik vardır. Boyalı keramik de (Res.1to Vitrin XVIII) çevredeki başka Frig yerleşmelerinde bilinenlere benzer.											
		Kimmer saldırısından sonra buradaki Frig Devleti de bağımsızlığı yitirir (M.Ö. 7. yüzyılın sonu). Başka Frig şehirlerinde olduğu gibi, Kültepe'de de Frig topluluğu bir süre daha yaşamaya ve eski kalitede olmamakla birlikte, eser vermeye devam etmiştir.											
		KÜLTEPE'DE KLASİK ÇAĞLAR											
		Höyükte Frig katının üzerinde 75 cm. kalınlığında bir toprak yığını vardır. Bundan, pek usun olmasa bile şehrin											
		1. (1973). Eskioğlu, M. "Kayseri Tarihi, Müzeleri, Ören Yerleri, Eski Eserleri", Kayseri İl Yıllığı, sh 1-12, 99-118.											

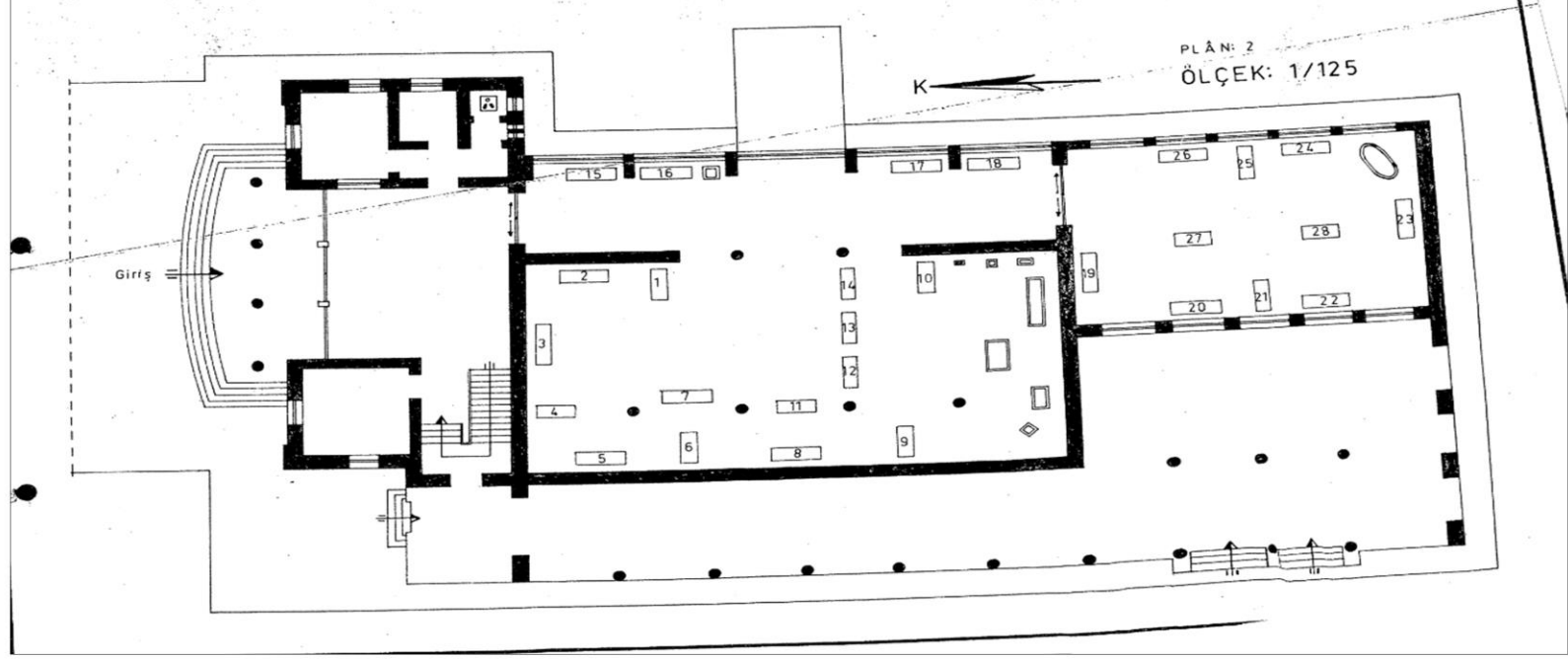
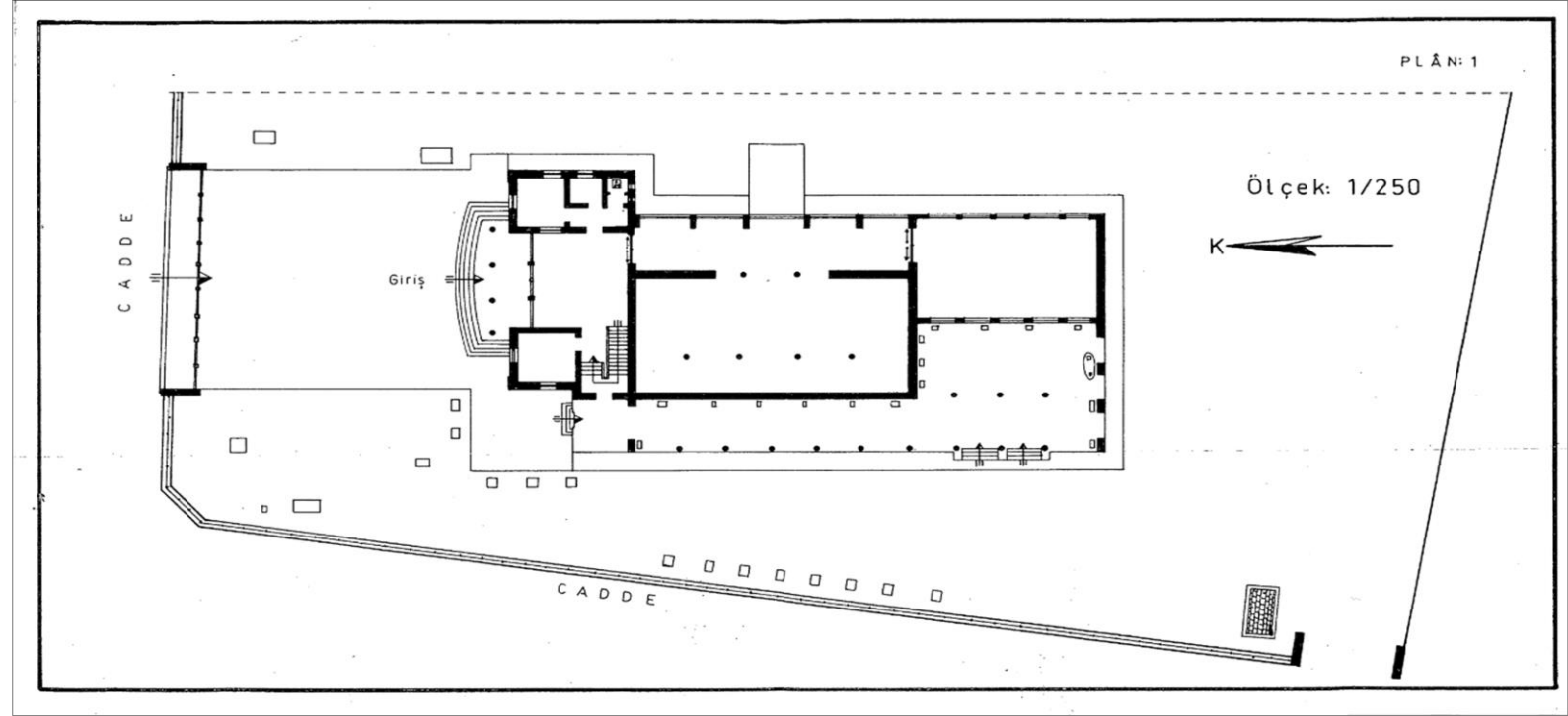
Tablo 3.55 “Kayseri Müzesi Kılavuzu” başlıklı terfi tezi katalog no: 23-b, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 11 DOSYA NO: 111	TERFİ TEZİNİN ADI:	KAYSERİ MÜZESİ KILAVUZU	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	MEHMET ESKİOĞLU	MESLEĞİ:	YAZAR- BÜROKRAT- ARKEOLOG	KATALOG NO: 23-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
									

Tablo 3.56 “Kayseri Müzesi Kılavuzu” başlıklı terfi tezi katalog no: 23-c, (Bilgen 2018)

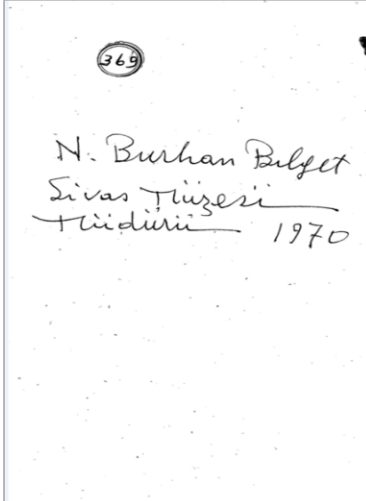
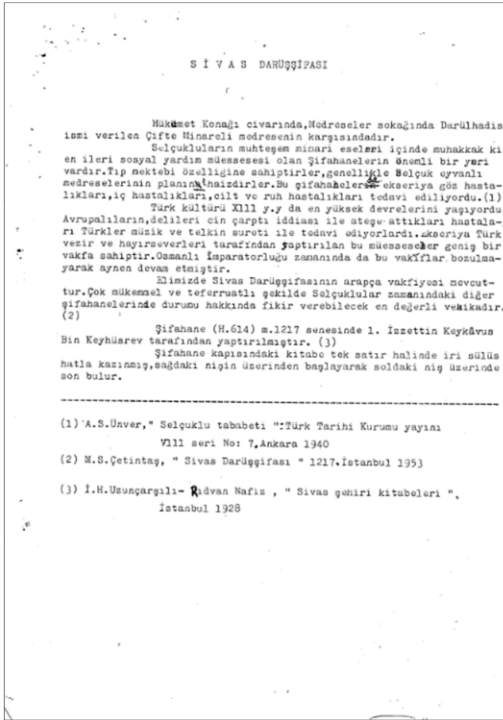
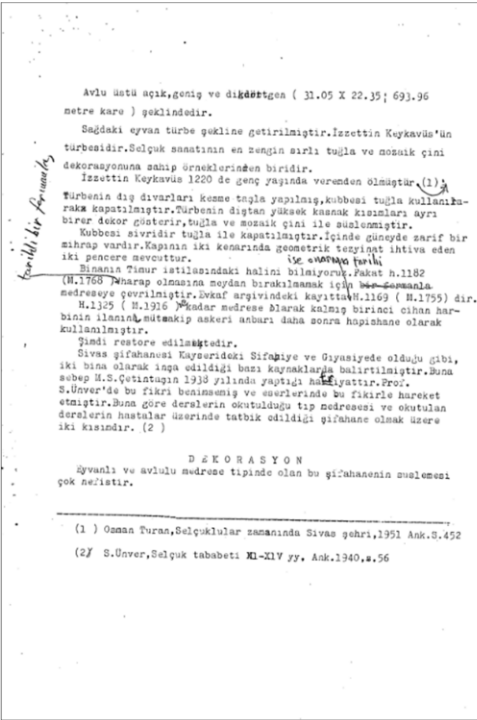
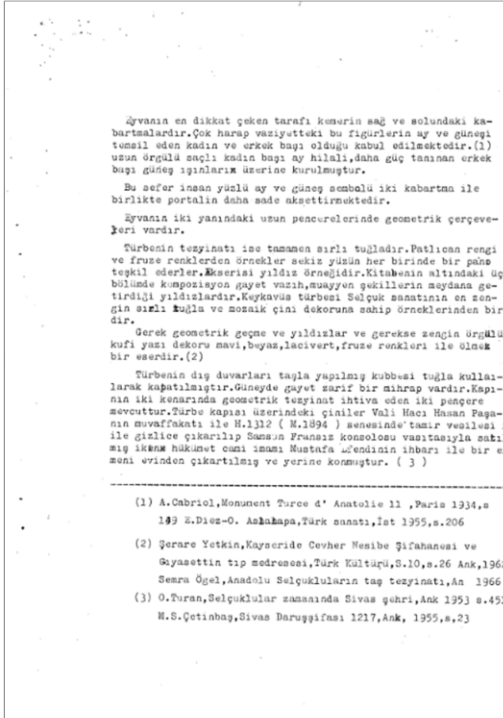
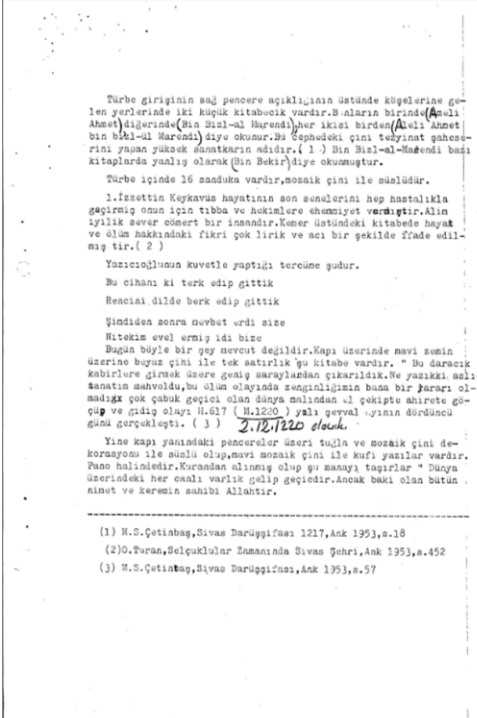
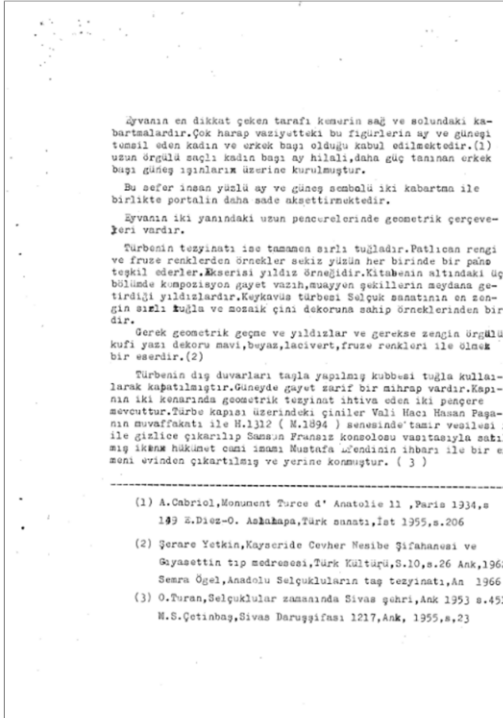
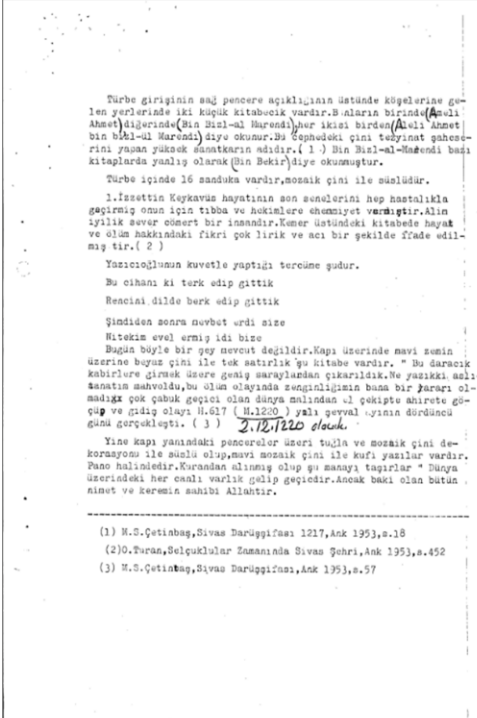
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 11 DOSYA NO: 111	TERFİ TEZİNİN ADI:	KAYSERİ MÜZESİ KILAVUZU	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	MEHMET ESKİOĞLU	MESLEĞİ:	YAZAR- BÜROKRAT- ARKEOLOG	KATALOG NO: 23-c
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38									

Tablo 3.57 “Kayseri Müzesi Kılavuzu” başlıklı terfi tezi katalog no: 23-d, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 11 DOSYA NO: 111	TERFİ TEZİNİN ADI:	KAYSERİ MÜZESİ KILAVUZU	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	MEHMET ESKİOĞLU	MESLEĞİ:	YAZAR- BÜROKRAT- ARKEOLOG	KATALOG NO: 23-d
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
									
									

3.24 1970- Sivas Darüşşifası, N. Burhan Bilget

Tablo 3.58 “Sivas Darüşşifası” başlıklı terfi tezi katalog no: 24-a, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 15 DOSYA NO: 150	TERFİ TEZİNİN ADI:	SİVAS DARÜŞŞİFASI	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	N. BURHAN BİLGET	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 24-a
TEZ KAPAĞI:		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:			TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:				
									
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ:									
YAZARIN YAYINLARI:									

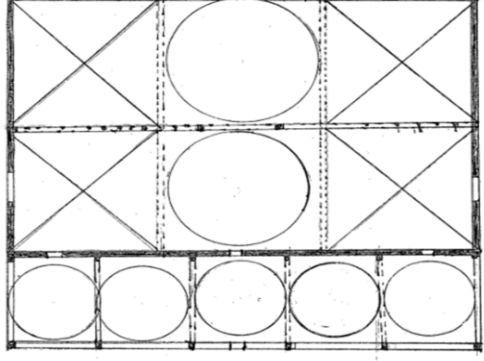
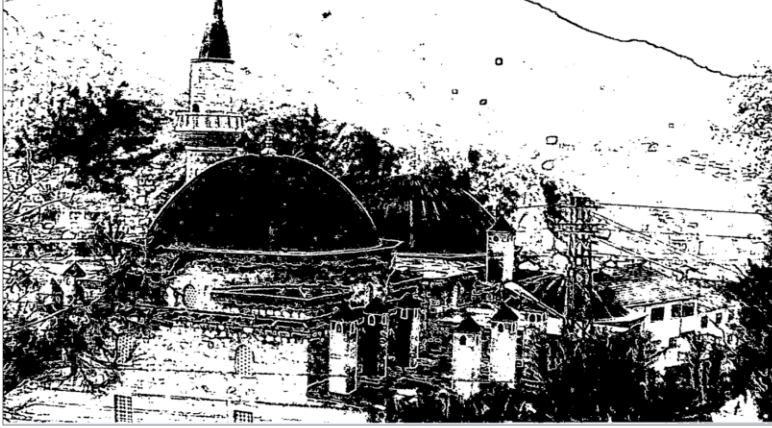
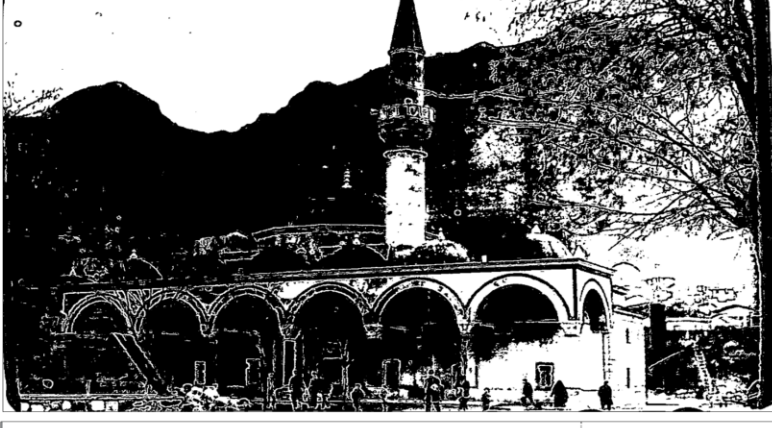
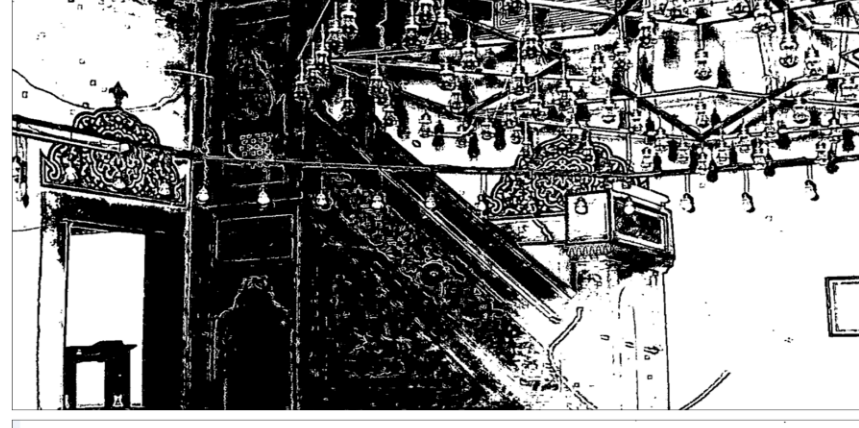
1. (1989). Gök Medrese Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.	1. (1990). I. İzzeddin Keykâvus Darüşşifası, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
2. (1990). Eski Eser Kaçakçılığına Karşı Müzeler, Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi, Cilt 34, Sayı 1-2.	
3. (1991). Sivas'ta Buruciye Medresesi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.	
4. (1992). Sivas Evleri, Kültür Bakanlığı Yayınları Başbakanlık Basımevi, Ankara.	
5. (1993). Sivas Anıt Mezarları, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.	

3.25 1970- Amasya’da Bulunan Yan Mekanlı Camilerin Osmanlı Mimarisindeki Yeri, Hikmet Takaz

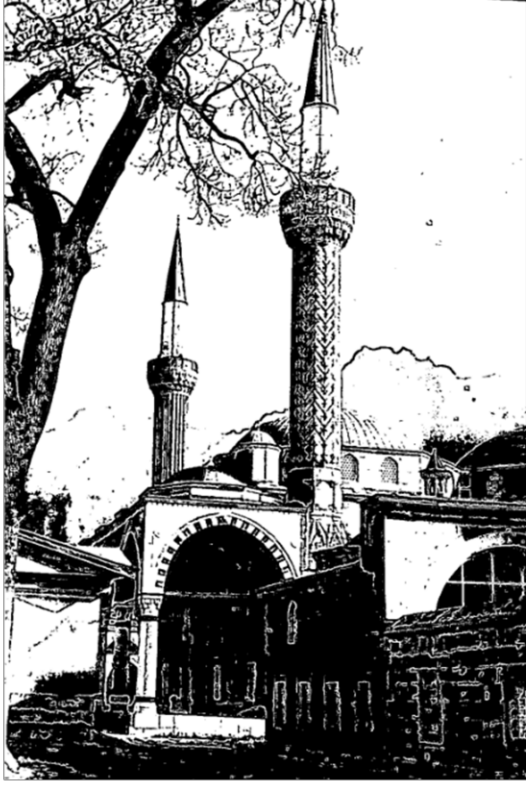
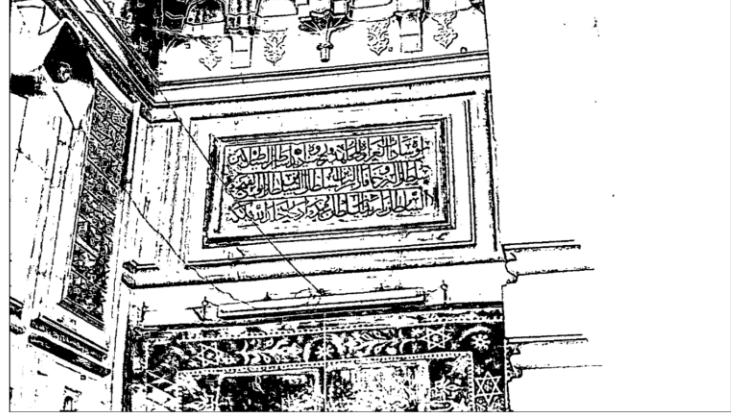
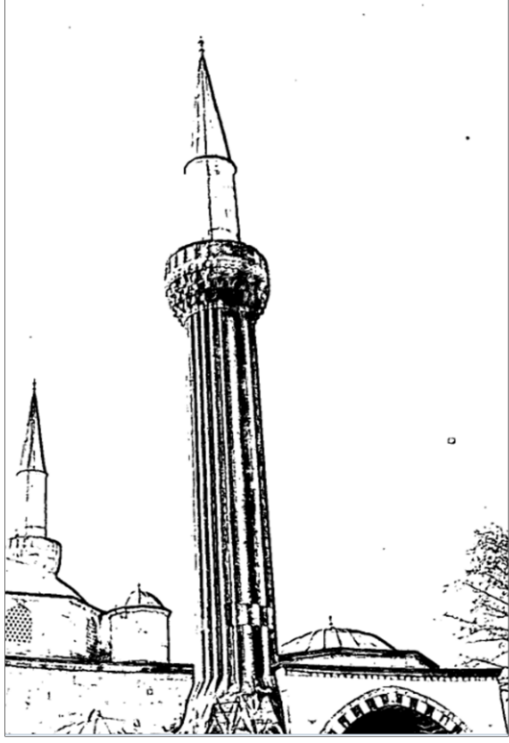
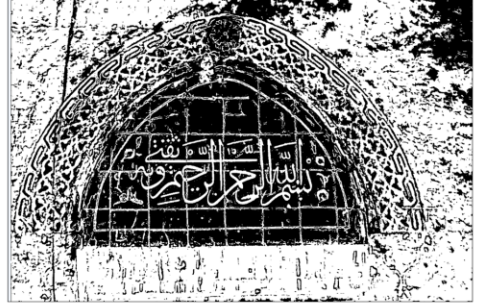
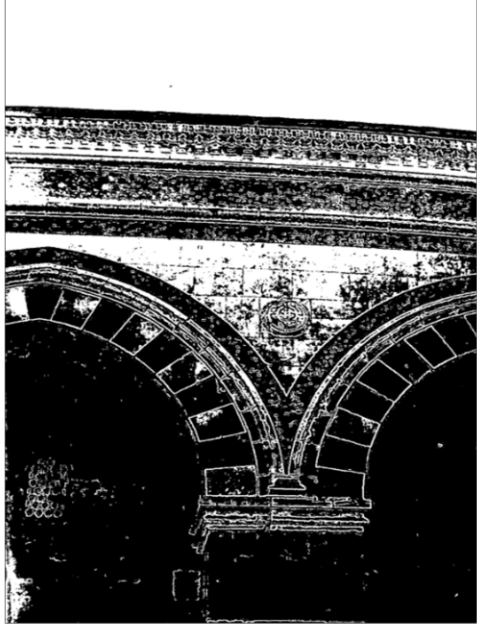
Tablo 3.59 “Amasya’da Bulunan Yan Mekanlı Camilerin Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 25-a, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 22 DOSYA NO: 216	TERFİ TEZİNİN ADI:	AMASYA'DA BULUNAN YAN MEKANLI CAMİLERİN OSMANLI MİMARİSİNDEKİ YERİ	YILI:	1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	HİKMET TAKAZ	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 25-a
TEZ KAPAĞI:		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:								
		- 4 - ŞEHİRDEKİ ABİDEVİ ESERLER VE MAHİYETİ : Kralları ve Şehaneler şehri olan Amasya'da oldukça çok sayıda gerek dini ve gerekse profan Tarihî Abideler yapılaşma alanına rağmen zamanla kadar usulunu bulamamış ve sağlam eserlere pek az rastlanır. Bu gün elde mevcut abidelerin tüpü dini yapılar serisinden olup çoğunluğu camiler teğkil eder. Mesela, bunlar arasında II.Bayazıt Camii Milliyesi, Çilehane, Bayazıt Paşa, Yörgüç Paşa, Mehmet Paşa, Süleyman ve Burhaneddin Camileri sayılabilir. Dini yapılar serisinden olduğu halde medrese, kümbet ve türbelerin sayısı pek azdır. Profan yapılarda olduğu gibi bunlarda ilgisizlik yüzünden yakınsaya terk edilmiş veya ortadan kaldırılmışlardır. Şehirdeki Osmanlı Devri eserlerine bakılınca, erken devir Osmanlı Mimarisinin ana tiplerinin devam ettiğini fakat bunların yavaşla klasik devir cami tipi'ne geçiş abidelerinde bulunduğu görülür. Amasya'da Osmanlı Devri eserleriyle beraber hayli sayıda İlhanlı, Selçukî, Bizans, Roma ve Pontus eserlerinde rastlanır. Şehirdeki Osmanlı öncesi yapı blokları arasında bilhassa Postanlar devrine ait granit kayalara oyulmuş kral eserleri ile ferhat su yolları, Romalılar devriyle alakalı köprüler ve Kalesin temiri, Bizans devrine ait Kilise ve kutsalılar, İlhanlı ve Selçukî devirleriyle ilgili köprüler, Camiler, Medreseler ve Türbeler sıklıkla rastlanılır. Yukarıda adı geçen eserler arasında en değerli olanları şüphesiz ki, Osmanlı evrinde yapılan eserler olup etüd'ün konusunu teşkil eden Ters T tipli Camilerdir.								
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ:		1940 yılında Arhavi'de doğan Hikmet Takaz, 1964 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden mezun olmuştur .1964 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Hikmet Takaz'ın hazırladığı Oktay Aslanapa'nın da tez danışmanlığını yaptığı "Trabzon'daki Türk Mimari Eserleri ve Üslup Özellikleri" başlıklı lisans tezi, Trabzon'daki Osmanlı devri anıtlarının üniversitelerde incelenmeye değer görülmeyle başladığı bir dönemde ilk çalışma olma vasfına sahiptir. Üniversiteden mezun olduktan sonra askerlik görevini yapan Takaz, 1966 yılında Amasya Müzesi'ne asistan olarak atanmıştır. 1970 senesinin Şubat ayında ise aynı müzede müdürlük vazifesine tayin ettirilmiştir. Kaynak: Amasya 1973 li Yılı, (1973). Amasya'yı Tanıtma ve Turizm Derneği.								
YAZARIN YAYINLARI:		1. (1975). 28.12.1973-26.1.1974 Amasya Kulistepe Nekropol Kazısı Önerisi, Türk Arkeoloji Dergisi., S. XXII-I, Cilt 2, s.109. 2. Amasya'da Türk Mumyaları, Hayat Tarih Mecmuası, Sayı 19, s.88.								
		- 5 - YAN MEKANLI CAMİLERİN KAYNAĞI - (Ters T Planlı Cami tipleri) 7. Yüz yılda İslamîlik doğuşu ile dini mimaride önemli çok büyük olan Camilerin yapılmasına başlamıştır. İlk camiler basit ve mütevazı yapılar olup Mimarî konstruksiyonları bakımından pek kıymet ifade etmezlerdir. Ancak, 705-715 yıllarında Bevililer, İskan mîmarisinde camilerin ilk proto tipi olan abidevi Şan Camii'ne geçiş meydana getirmişlerdir. Bundan sonra inşa edilen Camiler'in bir çoğu bu Cami planı esas tutulmuş suretiyle yapılmışlardır, Abbâsîler devrinde de Avlulu Ulu Camii tipi revaç bulmuştur. İran Selçukîleri devrinde ise Avlulu ve Kubbeli Cami tiplerinin birleşmesinden yep yeni 4 Eyvanlı Medrese 'amii' tipi ortaya çıkmıştır. Bununla beraber Anadolu Selçukî devri Camileri, ağıaç sütunlar veya basan kible duvarına paralel basan da dikey olarak uzanan kemerlerle birbirine bağlanmış tap sütunları üzerine dayanan düz çatılı veya tonoz'larla örtülü Cami tipi olarak karşımıza çıkmıştır. (Sivas, Ulu Camii), (X) Daha sonraları bu cami tipi'ne, mihrap önüne bir kubbe ilave edilerek Dımaşır (Kızıltepe) ve Silvan (Meyyafarîkîn) Cami tiplerini meydana getirmiştir. 13. yy. da Anadolu Selçukîlerinin yıkılmasından sonra ortaya çıkan Baylıklar devri Mimarisi ise Türk-İslamî Mimarisinin gelişiminde önemli rol oynamıştır. Osmanlıların İmîk şehrinin alanlarıyla meydana getirdikleri 1333 tarihli Hacı Bekir Camii ve 1370 tarihli Yeşil Cami Tak Kubbeli ilk Osmanlı yapılarıdır. Erken Devir Osmanlı Mimarisinde Tak Kubbeli Cami tipi'nin yeni sıra diğer bir yapı tipi olan ve etüd'ün konusunu teşkil eden Yan Mekanlı (Ters T Planlı- Tabanelli) Cami tiplerini görmektedir. (X) Bkn. Oktay Aslanapa-İsmet Dîce Türk Sanatı 1955 S.52								
		- 9 - 11- İstanbul Mahmut Paşa Camii, (1485) 12- İstanbul Murat Paşa Camii (1472) Amasya'da bulunanlar: 13- Çilehane Camii (1412) 14- Bayazıt Paşa Camii (1414-1419) 15- Yörgüç Paşa Camii (1430) 16- II. Bayazıt Camii (1485-1486) 3- GÜZÜSÜ Orta Mekan teşkil eden büyük kubbeli mekân, iki yanda (Doğu ve batı taraflarında) yer alan küçük kubbeli yan mekânlar ile son cemaat yerinin meydana getirdiği plan genişliği şeklinde tamamlanabilir. Bu tip örneklerde mihrap, kible duvarından çıkan küçük bir mekân duvarına konmuştur. Önemli örnekler arasında: 18 Tire Yeşil İsmet 2- Malatya Uzun Hasan 'amii. 3- Samsat İsmet Camii. 4- Trabzon Hatunpaşa 'amii. 5- Tokat Hatunpaşa Camii. 6- İstanbul Şarut Paşa 'amii. 7- Amasya Mehmet Paşa Camii. 8- GÜZÜSÜ Orta mekân teşkil eden büyük kubbeli mekânın kible tarafına bir yarımküre kubbeli mekân eklenerek meydana getirilen tipki bu tipe, 1- İstanbul Şan Mehmet Paşa 'amii. (X) 2- İstanbul Atik Ali Paşa Camii. gelmektedir. Bu cami planı Eski Fatih Camii planına bağlanarak Merkezî Kubbe Problemine doğru iyi bir geçiş sağlanır. Bu tip binalardan gelme 60 a. yakın cami vardır. İşte etüd'ün konusunu teşkil eden camiler bu seridir. (X) Bkn. Semavi Eyice: Sazıyeler ve Sazıyeli Camiler İst. 1950								
		- 32 - IV - TOPLAMA & MUKAYESE - DEĞERLENDİRME Yan mekanlı camilerin Erken Devir Osmanlı mimarisinde önemli rol oynadığını ve bu tipte hayli eser yapıldığını fakat 1522 tarihinden sonra artık terk olunduğu bilinir. (X). etüd'ün konusu olan Amasya'daki Çilehane Camii, Bayazıt Paşa Camii, Yörgüç Paşa Camii, II. Sultan Bayazıt Camii, Mehmet Paşa Camii ve Hatunpaşa Camii Ters T Planlı (yan mekanlı) camiler arasında yer aldığı için bu camileri en yakın benzerleri ile mukayese ederek bunların Osmanlı mimarisindeki yerini belirlemek gerekmektedir. (X) Semavi Eyice: 1962-63 İst.Üni. Ed.Pak. Dava metnleri arasından								
		TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:								
		Tez kapak sayfası dahil 113 sayfa olarak hazırlanmıştır. Yazar çalışmasına sayfa numarası vermeye "Önsöz" bölümünden hemen sonra gelen sayfaya 2'den başlayarak numaralandırma yapmış ve bunu sayfa 45'de sonlandırmıştır. Takaz'ın tezini büyük bir intizam ile tez yazım kurallarına uymaya çalışarak yazması dikkat çekicidir. Tezde düzeltmeler yok denecek kadar azdır. Yazarın dipnotlara da sık bir şekilde çalışmada yer verdiği görülmektedir. Metin kısımlarındaki bazı eklemeler şekil ve resim çizimlerini referans etmektedir. Çalışmanın 48 sayfası sadece metin kısımlarından oluşmakta olup, geri kalan 14 sayfası yapılara ait fotoğraflara, 15 sayfası ise yapıların çizimlerine aittir. Takaz tarafından yapılan sadece 1 adet camii plan çizimi yer almaktadır. Bunun dışındakiler başka kaynaklardan alınmıştır. Görsellerin bulunduğu kısımlarda, fotoğraf ve çizimlerin arka yüzlerinde ise yapılara ait künye bilgilerini yazar adeta bir kartpostal hazırlar gibi tasarlamıştır. Tezin bölümleri şöyle oluşturulmuştur: "İçindekiler", "Önsöz", "Amasya'nın Tarihi Durumu (s.2-3)", "Şehirdeki Abidevi Eserler ve Mahiyeti (s.4)", "Yan Mekanlı Camilerin Kaynağı (Ters T Planlı Cami Tipleri) (s.5-10)", "Yan Mekanlı Camilerin Kronolojik Sıraya Göre Kataloğu (A. Çilehane Camii [H:815- M: 1412-1413] (s.10-12)", B. Bayazıt Camii [1414-1419] (s.13-18), C.Yörgüç Paşa Camii [H.832- M.1429-1430] (s.19-21), D. II.Sultan Bayazıt Külliyesi [H:891- M.1485-86] (s.22-26), E. Mehmet Paşa Camii [H:891- M.1485-86] (s.27-29), F. Hatunpaşa Camii [M.1510] (s.30-31)", "Toplama- Mukayese- Değerlendirme (s.32) (a. Eserlerin En Yakın Benzerleriyle Mukayesesi [I. Çilehane Camii (s.32-33), 2. Bayazıt Camii (s.34), 3. Yörgüç Paşa Camii (s.35), 4. II. Sultan Bayazıt Camii (s.36), 5. Mehmet Paşa Camii (s.37-38), 6. Hatunpaşa Camii (s.38)], (b. Amasya'da Bulunan Yan Mekanlı Camilerin Birbirleriyle Mukayesesi (s.39-40)", "V. Netice (s.41-42)", "VII. Bibliyografya (s.43-45)".								
		TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR:								
		1. (1970). Amasya'da Bulunan Yan Mekanlı Camilerin Osmanlı Mimarisindeki Yeri, Anadolu ve Rumeli'de gerçekleştirilen Ulusal ve yerel kongreler ve kongre kentleri bibliyografyası, T.B.M.M Sanat, Kültür ve Yayın Kurulu, 1993.								

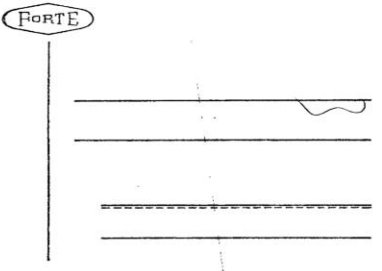
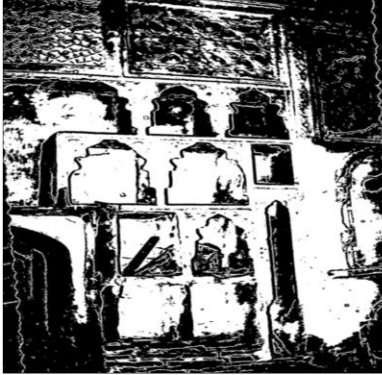
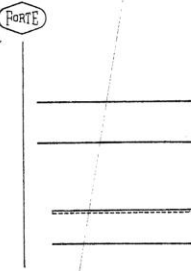
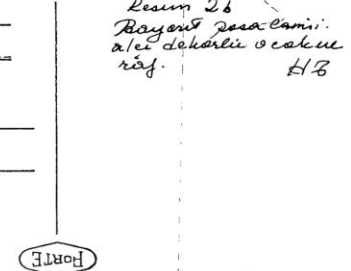
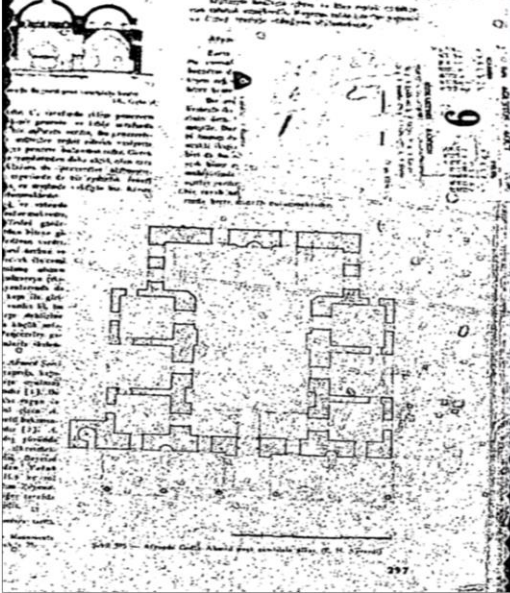
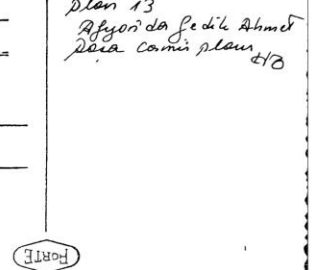
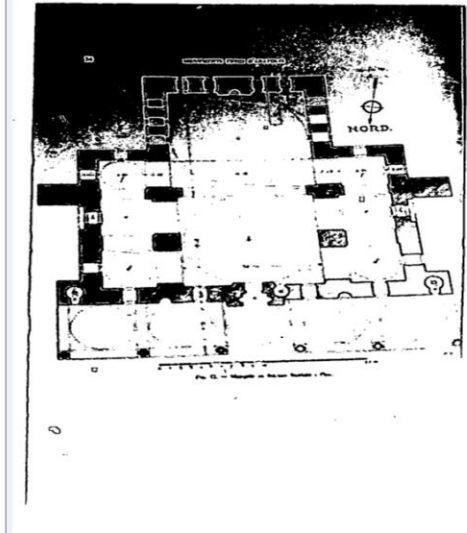
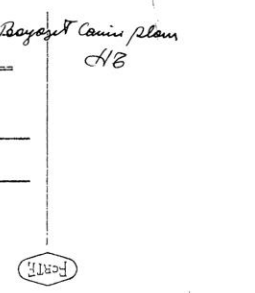
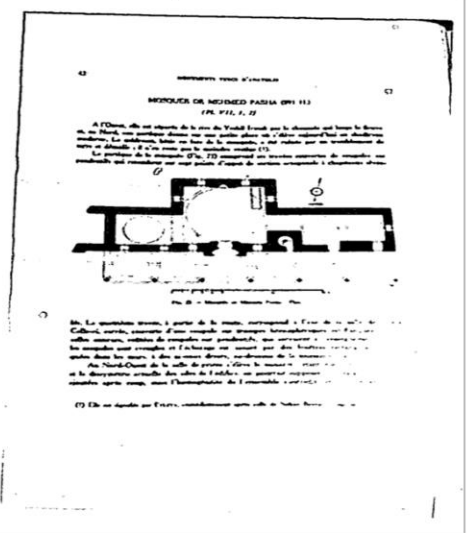
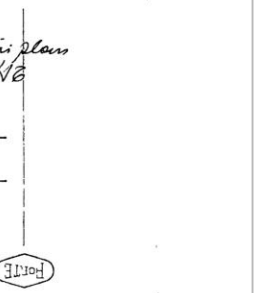
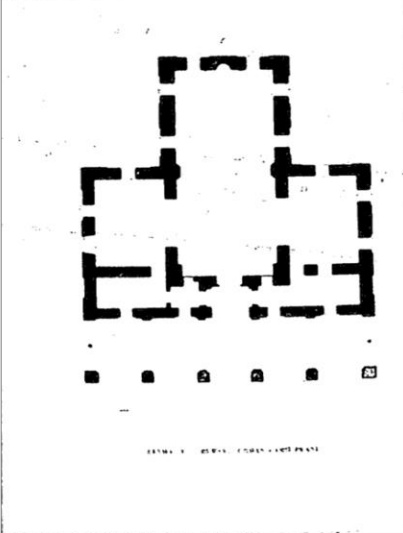
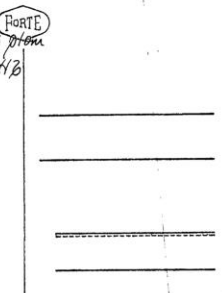
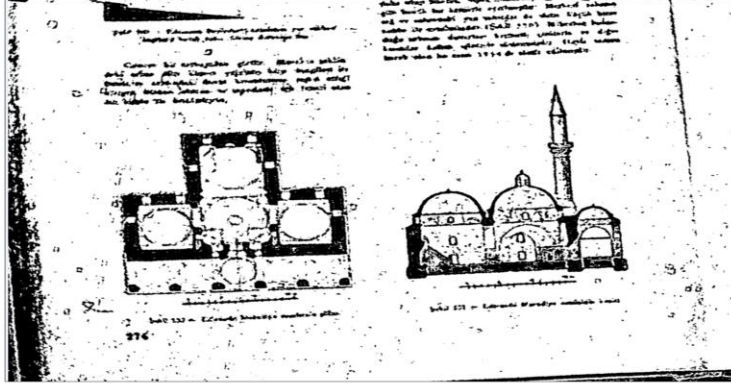
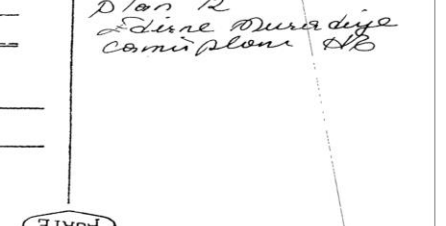
Tablo 3.60 “Amasya’da Bulunan Yan Mekanlı Camilerin Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 25-b, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 22 DOSYA NO: 216	TERFİ TEZİNİN ADI:	AMASYA'DA BULUNAN YAN MEKANLI CAMİLERİN OSMANLI MİMARİSİNDEKİ YERİ	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	HİKMET TAKAZ	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 25-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
 <i>Resim 17 Hatunya Camii Karesi: 1510</i>									
 <i>Resim 2 Cilehane Camii'nin İçten görünüşü</i> Porte									
 <i>Resim 18 Hatunya Camii genel görünüşü</i> Porte									
 <i>Resim 15 Mehmet Paşa Camii Minber Taşınması</i> Porte									
 <i>Resim 16 Mehmet Paşa Camii genel görünüşü.</i> Porte									
 <i>Resim 15 Mehmet Paşa Camii Minber Taşınması</i> Porte									

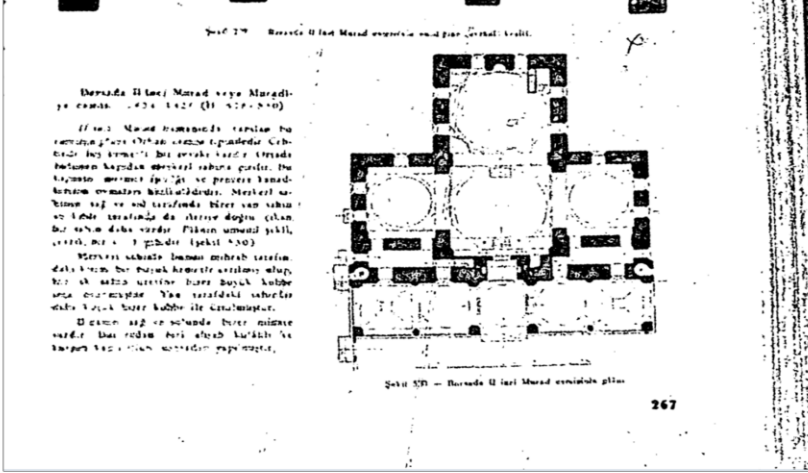
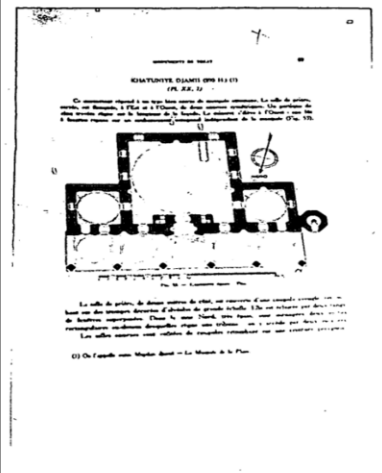
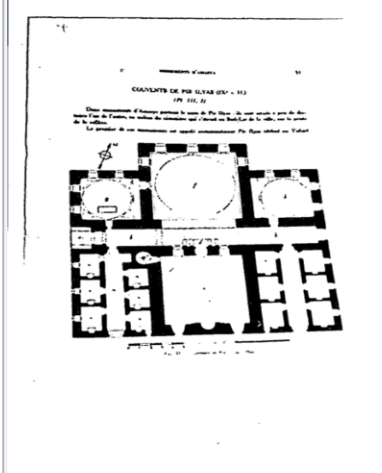
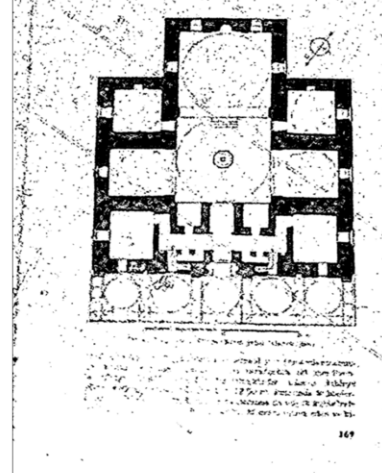
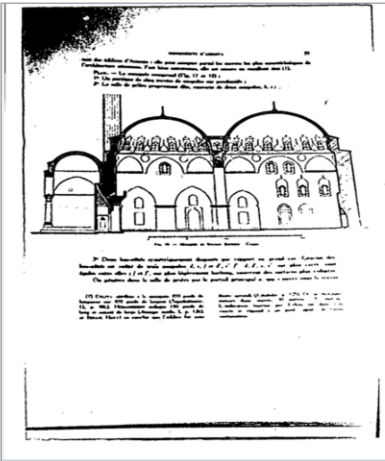
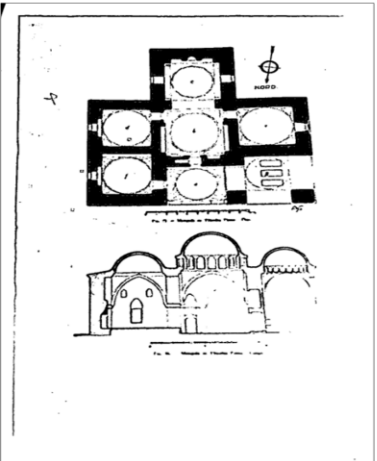
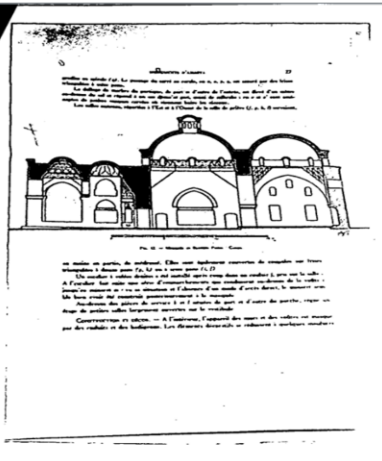
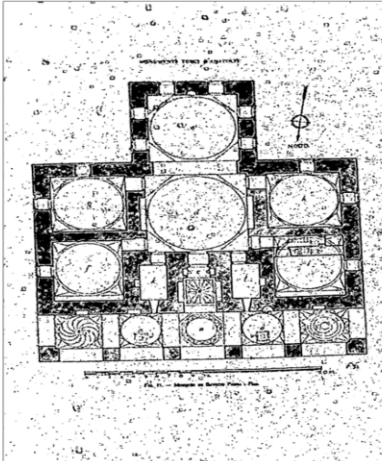
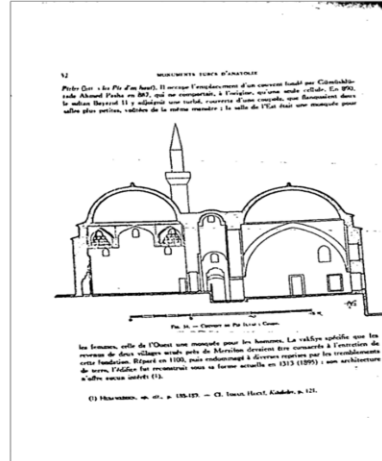
Tablo 3.61 “Amasya’da Bulunan Yan Mekanlı Camilerin Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 25-c, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 22 DOSYA NO: 216	TERFİ TEZİNİN ADI:	AMASYA'DA BULUNAN YAN MEKANLI CAMİLERİN OSMANLI MİMARİSİNDEKİ YERİ	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	HİKMET TAKAZ	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 25-c
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
 Resim 14a D. Sultan Bayazıt Camii Çarşısından HB									
 Resim 13 D. Sultan Bayazıt Camii Çarşısından HB									
 Resim 12 D. Sultan Bayazıt Camii Çarşısından HB									
 Resim 5-1 D. Sultan Bayazıt Camii Çarşısından HB									
 Resim 4 D. Sultan Bayazıt Camii Çarşısından HB									
 Resim 4 D. Sultan Bayazıt Camii Çarşısından HB									

Tablo 3.62 “Amasya’da Bulunan Yan Mekanlı Camilerin Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 25-d, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 22 DOSYA NO: 216	TERFİ TEZİNİN ADI:	AMASYA'DA BULUNAN YAN MEKANLI CAMİLERİN OSMANLI MİMARİSİNDEKİ YERİ	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	HİKMET TAKAZ	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 25-d
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
 Resim 3 Bayezid pasa Camii Sivri camii girişi girişinin raf. 4/B PORTE									
 Resim 2a Bayezid pasa Camii Mevlâ dâvâsı 9 cümle raf. 4/B PORTE									
 Resim 2b Bayezid pasa Camii a/ci dekoratif o cümle raf. 4/B PORTE									
 Plan 6 Bayezid pasa Camii Mevlâ dâvâsı 9 cümle raf. 4/B PORTE									
 Plan 5 Sultan Bayezid Camii planı 4/B PORTE									
 Plan 7 Mehmed Pasa Camii planı 4/B PORTE									
 Plan 9 Sultan Osman Camii planı 4/B PORTE									
 Plan 12 Edine Murad Camii planı 4/B PORTE									

Tablo 3.63 “Amasya’da Bulunan Yan Mekanlı Camilerin Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 25-e, (Bilgen 2018)

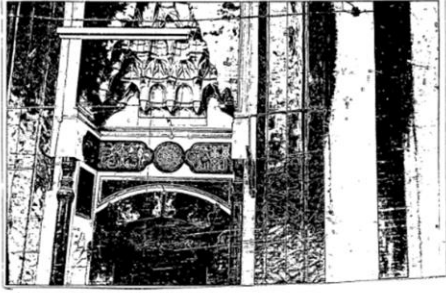
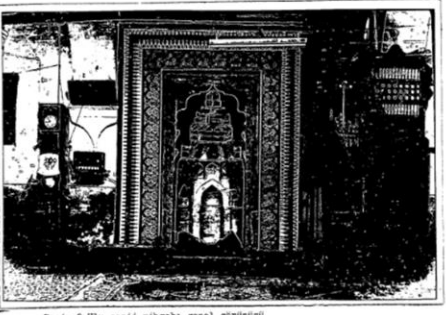
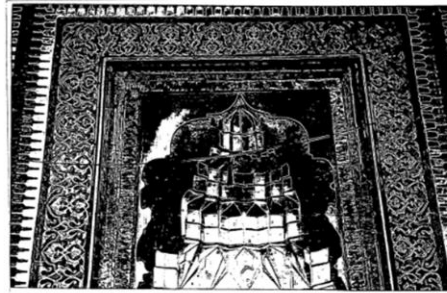
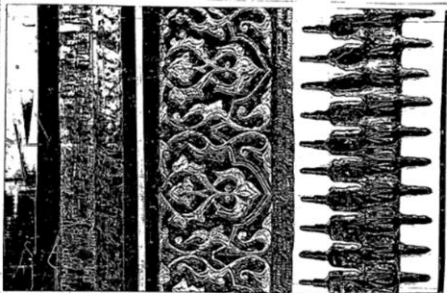
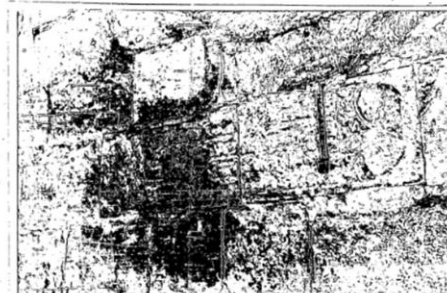
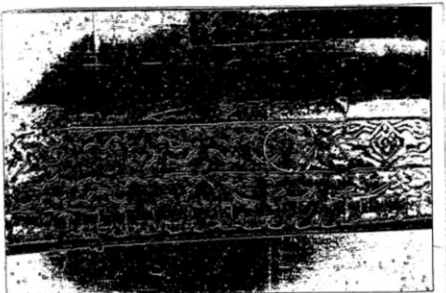
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 22 DOSYA NO: 216	TERFİ TEZİNİN ADI:	AMASYA'DA BULUNAN YAN MEKANLI CAMİLERİN OSMANLI MİMARİSİNDEKİ YERİ	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	HİKMET TAKAZ	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 25-e
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
									
Plan 10 Bursa'da D. Murad Camii planı 416									
									
Plan 14 Tokat Halı Camii planı									
									
Çelebi Camii planı 416									
									
Plan 11 Bursa Çelebi Camii planı 416									
									
Plan 6 Bursa Çelebi Camii planı 416									
									
Yazgı Bursa Camii planı No 4									
									
Plan 10 Bursa Çelebi Camii planı 416									
									
Plan 3 Bursa Çelebi Camii planı 416									
									
Çelebi Camii planı 416									

3.26 1970- Maraş'ta Dulkadiroğulları Mimarisi, Cengiz Köseoğlu

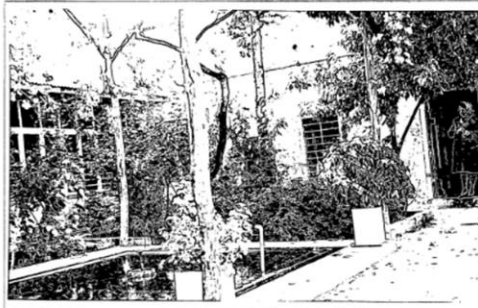
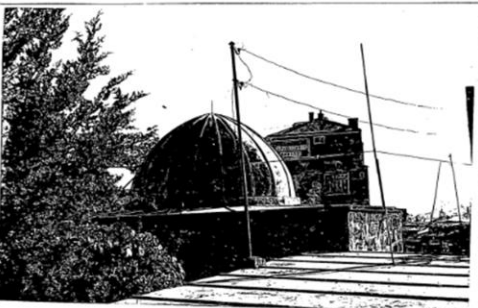
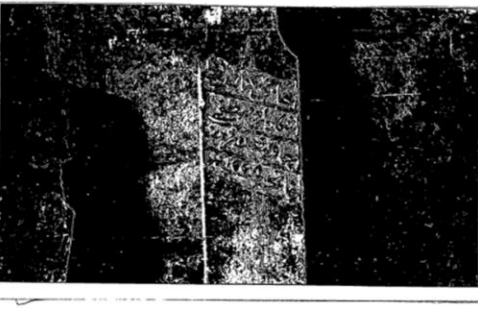
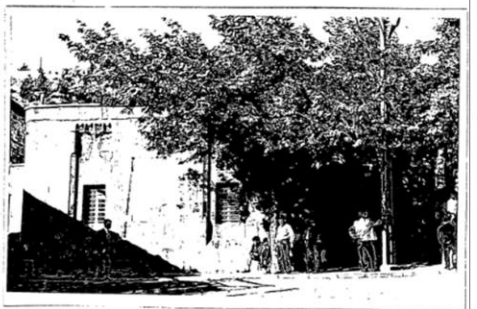
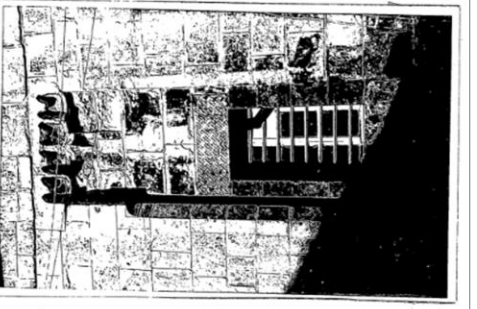
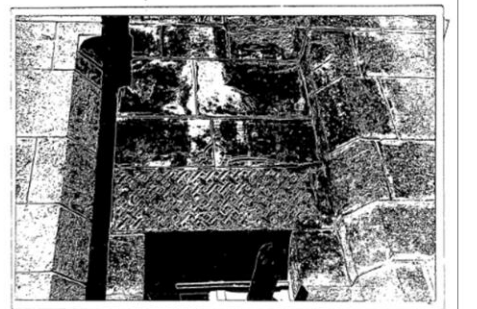
Tablo 3.64 “Maraş'ta Dulkadiroğulları Mimarisi” başlıklı terfi tezi katalog no: 26-a, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 10 DOSYA NO: 100	TERFİ TEZİNİN ADI:	MARAŞ'TA DULKADİROĞULLARI MİMARİSİ	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	CENGİZ KÖSEOĞLU	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 26-a
TEZ KAPAĞI: 		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:				TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR: Tez kapak sayfası dahil 32 sayfadır. Kapak sayfası daktilo ile değil, el yazısıyla yazılmıştır. Yazar, tezine sayfa numarası vermeye "Önsöz" bölümünden sonra sayfa 1'den başlamış ve numaralandırma işini sayfa 15'de sonlandırmıştır. Çok olmasa da çalışmada düzeltmelerin yapıldığı görülmektedir. Köseoğlu, dipnotlara yer vermiştir. Tezin 16 sayfası metinsel olarak hazırlanmış olup, geriye kalan 15 sayfasında sadece fotoğraf görselleri bulunmaktadır. Tezin içeriği şu başlıklara göre düzenlenmiştir: "Önsöz", "Ulu Camii (s.1-5)", "Hatuniye Camii (s.5-7)", "İklima Hatun Mescidi (Güdürcü Gücü) (s.8-9)", "Taş Medrese (s.10-12)", "Sonuç (s.13-14)" ve son olarak da "Bibliyografya (s.15)".			
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ: İstanbul Arkeoloji Müzesi asistanlığı ve Kahramanmaraş Müzesi müdürlüğü görevi yapan Cengiz Köseoğlu'nun hangi tarih aralığında Maraş Müzesi'nde müdürlük yaptığı net olmasa da Kahramanmaraş Müzesi'nden alınan bilgiye göre 1966-1967 ve 1968 senesindeki resmi yazışmalarda Müze Müdürü olarak imzası bulunmaktadır. Köseoğlu, terfi tezini yazdığı dönemde Tire Müzesi müdürlük vazifesini yürütmektedir. Tire Müzesi'nden alınan bilgiye göre ise, sadece 1969'dan 1973'e kadar Tire Müzesi müdürlüğü yaptığı, yeni müze müdürü tayin edilince oradan ayrıldığı bilgisi verilmiştir. Bunun dışında Köseoğlu hakkında her iki müzede de başka veriyse rastlanılmamıştır. Kaynak: Kahramanmaraş Müzesi yetkilisi Hulusi Ünsal ile 09.05.2018'de yapılan görüşme.						TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR: -			
YAZARIN YAYINLARI: (1964). Piyale Paşa Camii, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Lisans Tezi. (1979). Harem, (1979), Topkapı Sarayı Müzesi: 2,İstanbul. Sami Güner ile beraber yazmıştır. (1980).Hazine: The Treasury, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi: cilt 41, Türkiye Diyanet Vakfı, 2010. (1983). The Throne of Nadir Shah, (1983), History Throughout Years Periodical no:12, pp.35-41. (1987). The Topkapı Saray Museum: The Treasury, London. Michael Rogers ile beraber yazmıştır. (1987).Dolmabahçe Sarayı Hazine-i Hassa Dairesi, (1987), Milli Saraylar, Sayı:1, s. 34-41. (1988). Topkapı Sarayı Müzesi. Imperial Treasury, (1988) (1988). The Topkapı Saray Museum: Architecture, the Harem and Other Buildings, translated and ed. J. M. Rogers from the original Turkish by Kemal Çiğ. Sabahattin Batur and Cengiz Köseoğlu, Thames and Hudson, London. (1989). Topkapı Hazinesi'ndeki Tasviri Humayun, Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, 5-9. sayılar. (1989). Topkapı Sarayı İmparatorluk Hazinesi (Hazine-i Hümayun), Akbank Yayınları, İstanbul. (1993).Topkapı Sarayı'nda Arefe ve Bayram Törenleri, Türk Halk Kültürü Araştırmaları, Öztek Matbaası, 1993. (1986). Topkapı Sarayı Hazinesi'ndeki Bir Lavda Tarih ve toplum: avluk									

Tablo 3.65 “Maraş’ta Dulkadiroğulları Mimarisi” başlıklı terfi tezi katalog no: 26-b, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 10 DOSYA NO: 100	TERFİ TEZİNİN ADI:	MARAŞ'TA DULKADİROĞULLARI MİMARİSİ	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	CENGİZ KÖSEOĞLU	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 26-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
 Resim 1: Ulu Camii giriş kapısı Resim 2: Ulu camii mihrabı genel görünüşü Resim 3: Ulu camii mihrabından detay Resim 4: Ulu camii mihrap bordüründen detay Resim 5: Ulu camii mihrabı ve üstü sırtından bir görünüş Resim 6: Ulu camii minaresi genel görünüşü Resim 7: Hatuniye camii bahçe duvarı üzerindeki kitabe Resim 8: Hatuniye camii avlu kapısı üzerindeki kitabe Resim 9: Hatuniye camii iç mekanı ve türbenin üst kısmından görünüş Resim 10: Hatuniye camii türbe kapısı üzerindeki pencere bordüründen detay Resim 11: İklim Hatun meşidi giriş kapısı üzerindeki kitabe Resim 12: İklim Hatun meşidi son cemaat geri cephesi Resim 13: İklim Hatun meşidi giriş kapısının içten görünüşü Resim 14: İklim Hatun meşidi köşe türbelerinden biri Resim 15: İklim Hatun meşidi türbeyi giriş kapısı									

Tablo 3.66 “Maraş’ta Dulkadiroğulları Mimarisi” başlıklı terfi tezi katalog no: 26-c, (Bilgen 2018)

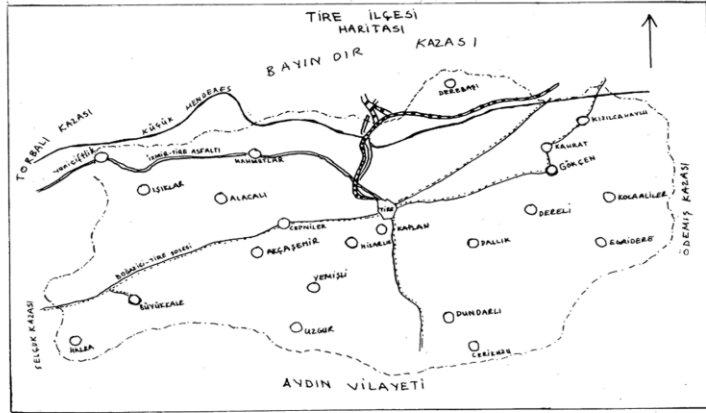
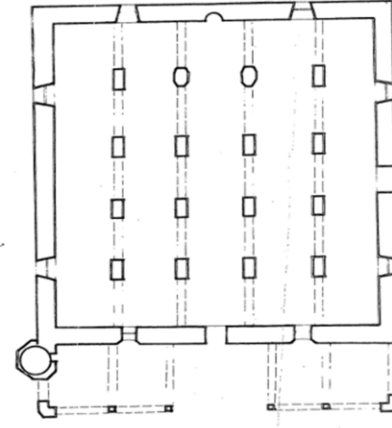
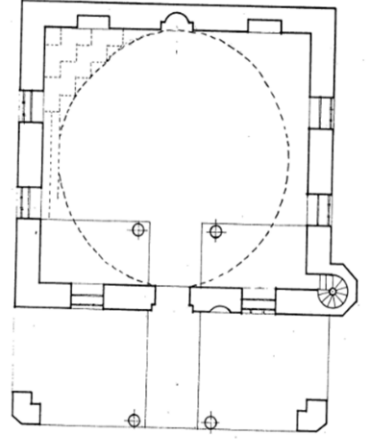
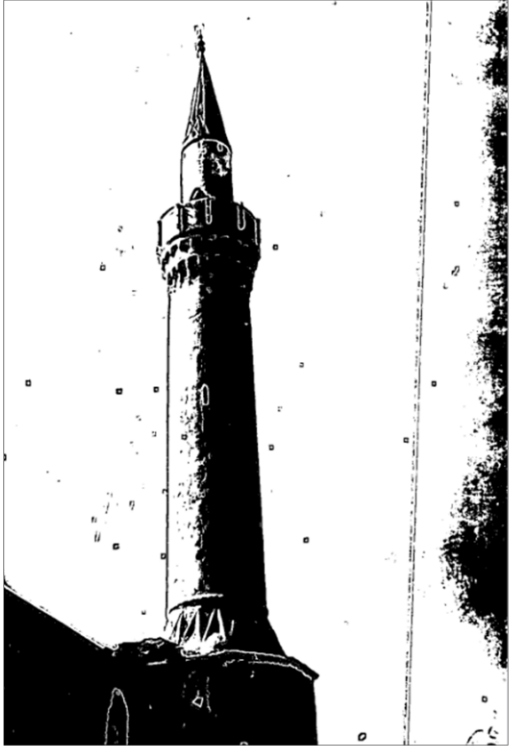
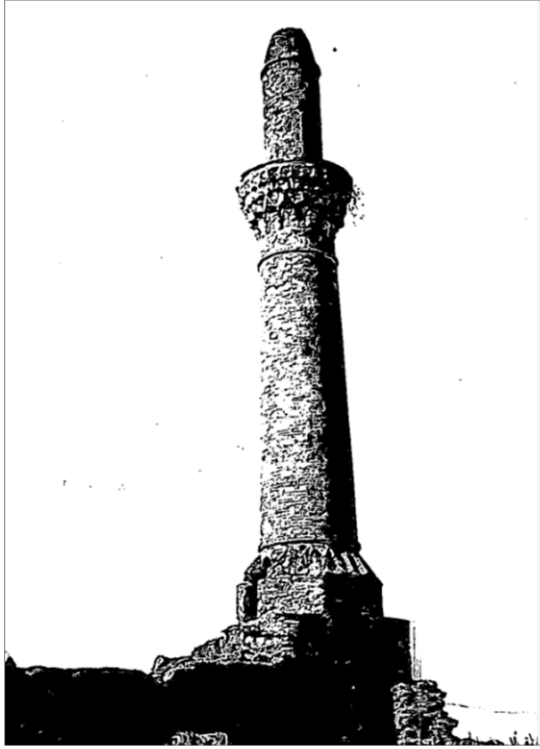
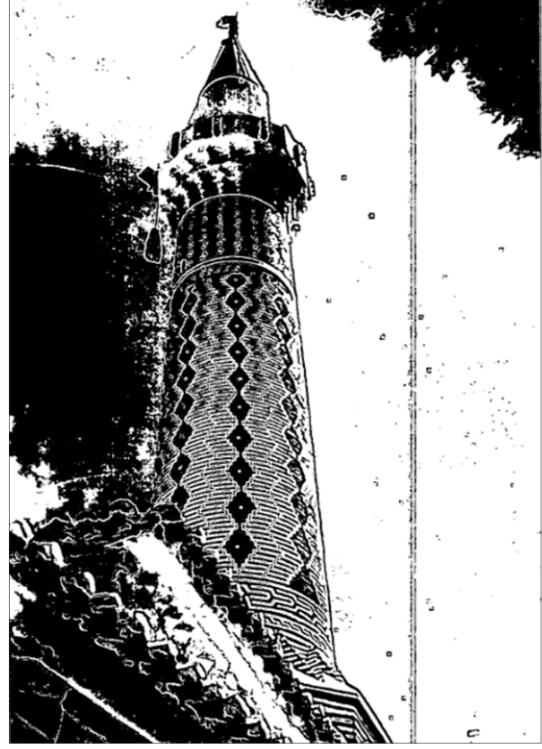
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 10 DOSYA NO: 100	TERFİ TEZİNİN ADI:	MARAŞ'TA DULKADİROĞULLARI MİMARİSİ	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	CENGİZ KÖSEOĞLU	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 26-c
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
 Resim 16: Taş medresenin genel görünüşü Resim 17: Taş medrese mescit giriş kapısı Resim 18: Taş medrese avlusundan bir görünüş Resim 19: Taş medrese mescit kubbesi Resim 20: Taş Medrese, türbenin piramidal çatısı Resim 21: Taş medrese türbenin giriş kapısı üzerindeki tezyini kemer ve kitabe Resim 22: Taş medrese türbe içindeki mezar taşlarından biri Resim 23: Taş medrese, türbe içindeki mezar taşlarının görünüşü Resim 24: Taş medrese mescidin arka duvarındaki pencereler Resim 25: Taş medrese, mescit dış duvarındaki pencereden detay Resim 26: Taş medrese mescit dış duvarındaki pencere üzerinde yer alan geyme motifli lent									

3.27 1970- Tire'deki Türk-İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri, Necla Çakmaklı

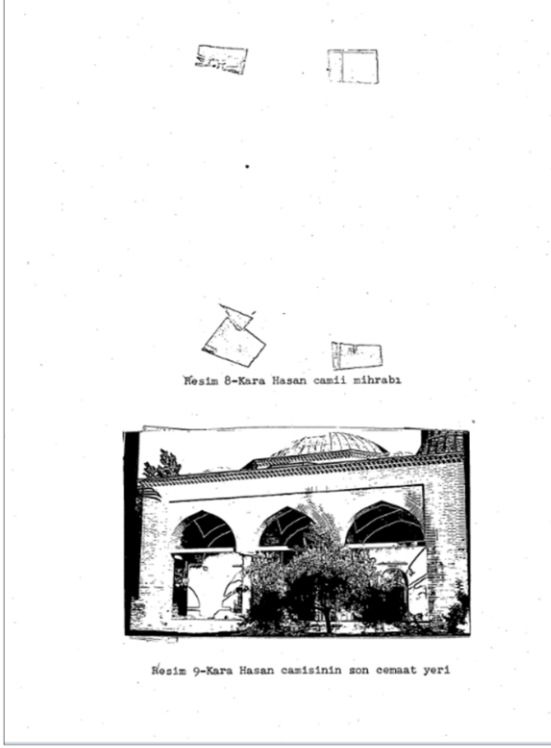
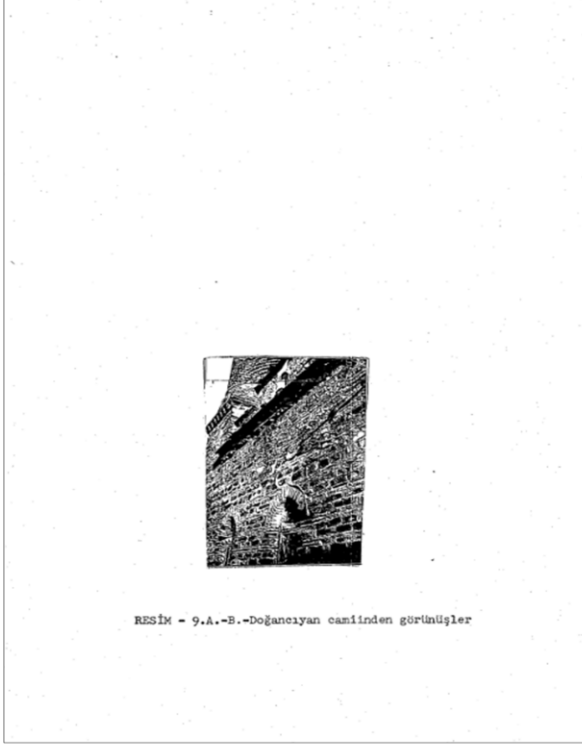
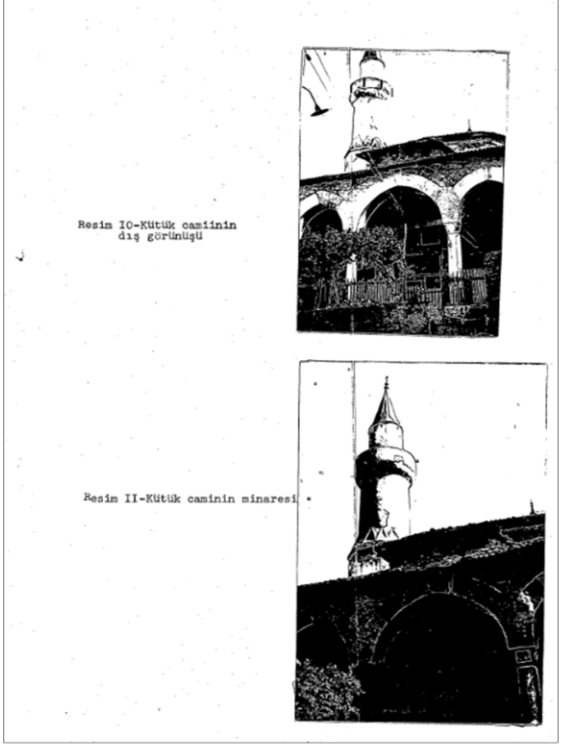
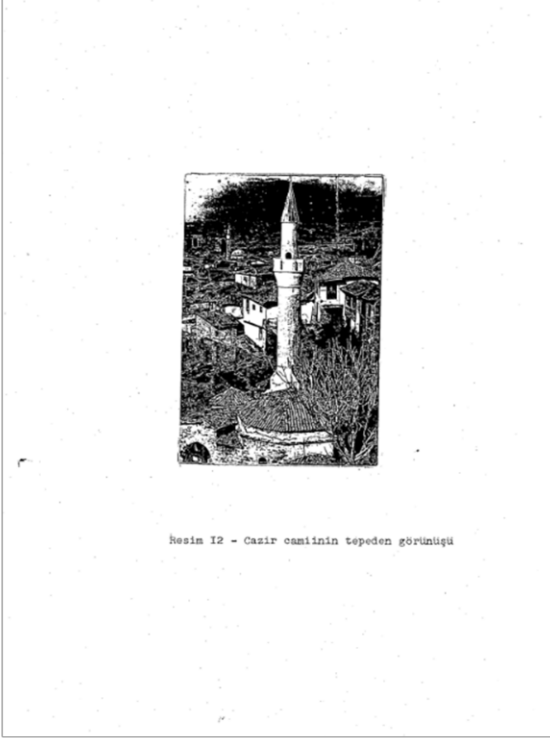
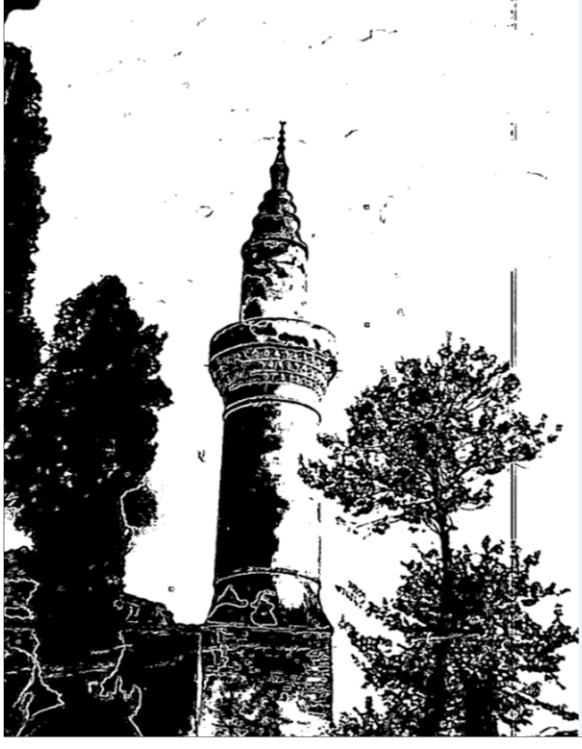
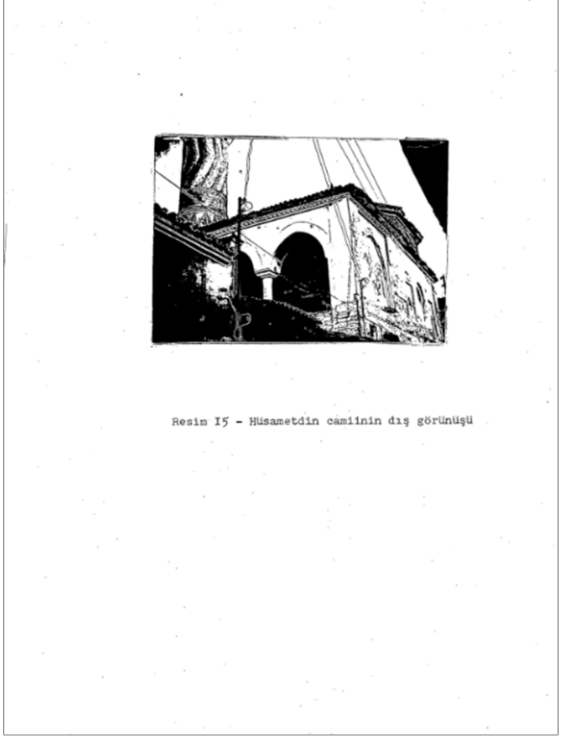
Tablo 3.67 “Tire'deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-a, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 12 DOSYA NO: 114	TERFİ TEZİNİN ADI:	TİRE'DEKİ TÜRK-İSLAM ESERLERİ VE OSMANLI MİMARİSİ İÇİNDEKİ YERİ	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	NECLA ÇAKMAKLI	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 27-a
TEZ KAPAĞI: 		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:							
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ: Necla Çakmaklı'nın özgeçmişine dair literatürde yapılan araştırmalarda herhangi bir bilgiye rastlanmamış olup, terfi tezini yazdığı zaman, tezin kapak sayfasında kendisinin de belirtmiş olduğu üzere Tire Müzesi'nde asistanlık görevini yürütmektedir. Kendisi hakkında bilgi bulunamayan Çakmaklı için, konuya ilişkin olarak Tire Müzesi ile görüşülmüştür. Müze de kendilerinde bir bilgi olmadığını, fakat Tire Müzesi Eski Müze Müdürü Orhan Bey'in Çakmaklı'yı tanıyabileceğini belirterek kendileri ile irtibata geçmiştir. Neticede 1972'de müzeye müdür olarak atanan Orhan Bey'in yanında uzman olarak çalışmaya başlayan Necla Hanım'ın müzede bilhassa hamam ve eser çizimleri yaptığı öğrenilmiştir. Çizim konusunda yetenekli olduğu belirtilen Çakmaklı'nın 1980-81 yılında İzmir'de ilk kurul kurulunca buraya tayin edildiği ve emekliliğine kadar kurulda çalıştığı bilgisi öğrenilmiştir. Kaynak: Tire Müzesi yetkili Fırat Çeşme ile 15.05.2018'de yapılan görüşme.		TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR: Tez kapak sayfası dahil 203 sayfadır. Yazar tezinin kapağına Tire'yi yansıtan görsellerden oluşan kolaj niteliğinde hazırlanmış bir fotoğraf eklemiştir. Tezine "Önsöz" bölümünden sonra "Tire'nin Coğrafi Durumu" bölümünden itibaren sayfa numarası vermeye başlayan Çakmaklı bunu belirli bir sistematik düzen içinde yapmamış, aralarda numaralandırmadığı sayfalar olmuş, ve görsellerin de olduğu sayfalar dahil tezini sayfa 85'de sonlandırmıştır. Tezde düzeltmelerin yok denecek kadar az olduğu, olanların da daha çok yazım hatasına bağlı düzeltmeler olduğu görülmektedir. Yazar dipnotlara çalışmasında önem vermiştir. Bu çalışmada diğer tezlere nazaran, metin kısımlarının arasına da görseller eklenmiştir. Çalışmanın oldukça kapsamlı hazırlandığı, yapıların mimarisinin detaylı incelendiği görülmektedir. Tezde 98 sayfada görseller bulunmaktadır. Bunlardan 82 tanesi yapılara ait fotoğraflar, 15'i Çakmaklı tarafından ölçekli olarak çizilmiş yapılara ait plan çizimleri ve diğer 1 çizim de Tire'nin haritası şeklindedir. Tezin içeriği ise; "İçindekiler" bölümü, "Önsöz", "Tire'nin Coğrafi Durumu (s.1)", "Tire Tarihi (s.2-5)", "Birinci Cihan Harbi Sonunda Tire (s.5)", "Şehrin Gelişim ve Yönetimi [Antik Devirde Şehir (s.6), Aydınogulları Devrinde Şehir (s.6), Osmanlılar Devrinde Şehir (s.6-8)]", "Aydınogulları ve Osmanlılar Devrinde Kalan Dini Mimari Eserleri", "Camiler", "Ulu Camii (s.10-11)", "Hafize Hatun Camii (s.12)", "Gürcü Melek Hatun Camii (s.13)", "Mehmet Bey Camii (s.14)", "Kara Hasan Camii (s.15)", "Doğanbey Camii (Doğançıyan Camii) (s.16)", "Karahayrettin Camii (Güdük Camii) (s.17)", "Cazir Camii (Kazir-Kazırzade Camii) (s.18)", "Suratlı Camii (s.19)", "Fadiloğlu Camii (s.20)", "Hüsamettin Camii (s.21)", "Kazanoğlu Camii (s.22)", "Hacı İsmail Ağa Camii (s.23)", "Hoca Sinan Camii (Narin Camii) (s.24)", "Sir Hatun Camii (s.25)", "Gucur Camii (s.26)", "Yahş Bey Camii (Yeşil İmaret) (s.26-28)", "Gazazhane Camii (Perraoğlu Camii) (s.29)", "Rum Mehmet Paşa Camii (Kestaneli Camii) (s.30)", "Molla Arap Camii (s.31)", "Molla Çelebi Camii (s.32)", "Yavukluoğlu Camii (s.33-34)", "Pir Ahmet Çelebi Camii (Leyse Camii) (s.35)", "Hasan Çelebi Camii (Neslihan Mescidi) (s.36)", "Karagazi Camii (Karagadı Camii-Üçlüleli Camii-Kocabıyık Camii) (s.37-38)", "Seyh Camii (s.39)", "Yalınayak Camii (s.40-41)", "Lütfi Paşa Camii (Paşa Camii) (s.42-43)", "Yeni Camii (s.44-45)", "Hamzaağa Camii (Yenicekçı Camii) (s.46-47)", "Hacı Mehmet Ali Ağa Camii (Ağa Camii) (s.48)", "Alay Bey Camii (s.49)", "Mescidler", "Tabakhane Mescidi (s.50)", "Yamukağa Mescidi (s.51)", "Çanakçı Mescidi (s.52)", "Aydınlı Galip Mescidi (s.54)", "İbadete Açık Olup Çeşitli Onarımlar Nedeniyle Sanat Değerini Yitiren Mescitler ve Yakın Yıllara Kadar İbadete Açık Olup Vakıflar İdaresince Şahsa Satılarak Ev Haline Getirilen Mescitler (s.55)", "Medreseler", "Ali Han Medresesi (Orta Medrese) (s.56)", "Türbeler", "Ali Han Türbesi (Alayhan- Ali Dede Türbesi) (s.57)", "Alamadan Dede Türbesi (s.58)", "Ayran Dede Türbesi (Beni Ayran Türbesi) (s.58)", "İbni Melek Türbesi (s.59)", "Süleyman Şah Türbesi (s.60)", "Çeşme Alanı Türbesi (s.61)", "Ali Baba Türbesi (s.62)", "Karagazi Camii Türbesi (s.63)", "Rum Mehmet Paşa Türbesi (s.64)", "Molla Çelebi Türbesi (s.66)", "Asri Mezarlık Türbesi (s.67)", "Toplama ve Mukayese (s.68)", "Tek Kubbeli Camiler (s.69-72)", "Medrese Mimarisi (s.73)", "Türbe Mimarisi (s.74)", "Değerlendirme (s.75-78)", "Dekorasyon (s.78-80)", "Netice (s.81)", "Bibliyografya (s.82-85)".							
YAZARIN YAYINLARI: (1974). Tire de El Sanatları Tire Müzesi Terfi Etüdü Çalışmaları. (1976). Tire'de Doğumdan Ölüme Kadar Yaşam ve İnanışlar,Tire Müzesi Terfi Etüdü. (1979). Tire'nin Adet ve İnanışlarından Derlemeler." Tire Müzesi Asistanı, Terfi Etüdü. (Basılmamış).		TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR: -							

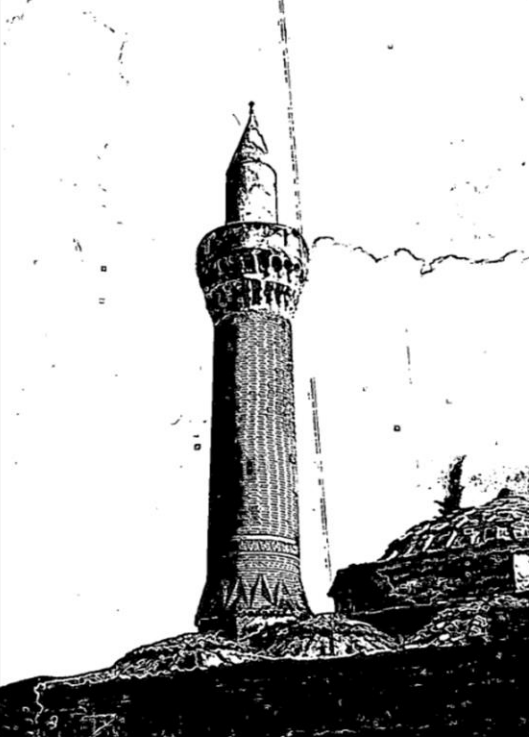
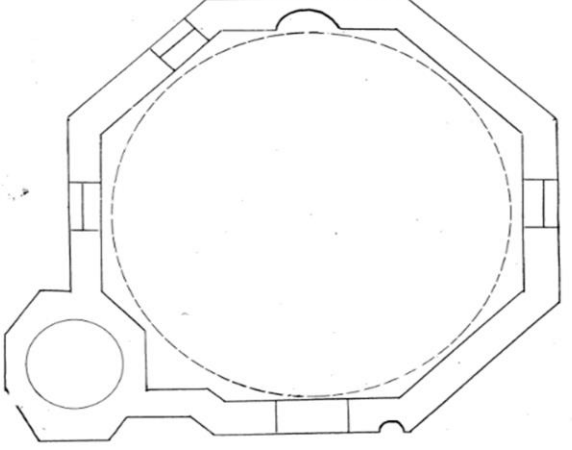
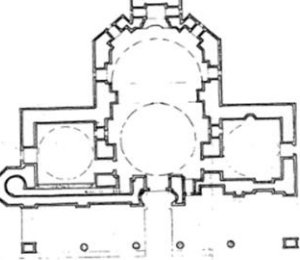
Tablo 3.68 “Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-b, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 12 DOSYA NO: 114	TERFİ TEZİNİN ADI:	TİRE'DEKİ TÜRK-İSLAM ESERLERİ VE OSMANLI MİMARİSİ İÇİNDEKİ YERİ	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	NECLA ÇAKMAKLI	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 27-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
 Resim 1-Tire ilçesinin Yeni cami yöresinden görünüşü ULU CAMİİ PLAN 1:200 Resim 3-Ulu caminin içten mihrap yönünden görünüşü Resim 4-Ulu caminin Son cemaat yeri. KARA HASAN CAMİİ RÖLEVESİ MİK: 1/100 									

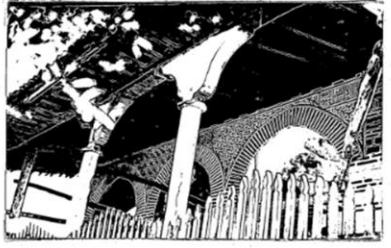
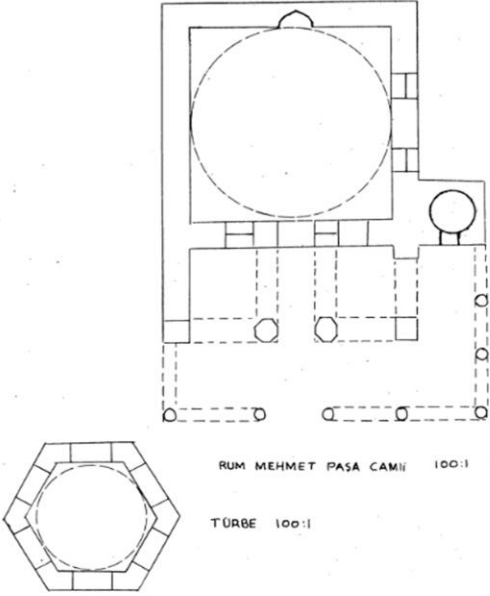
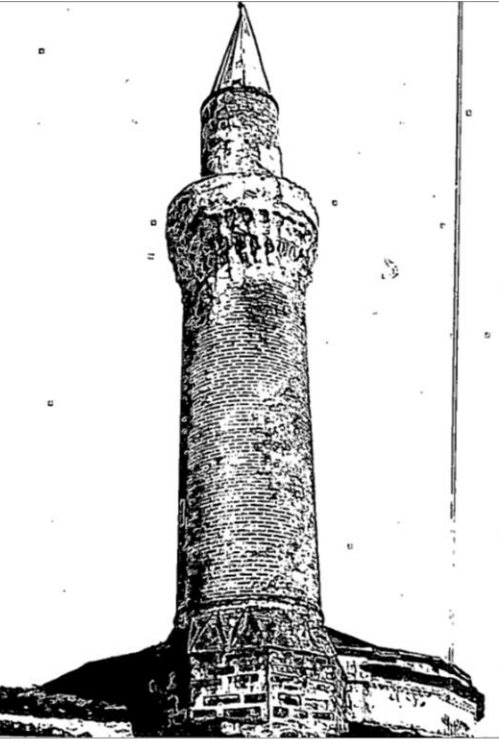
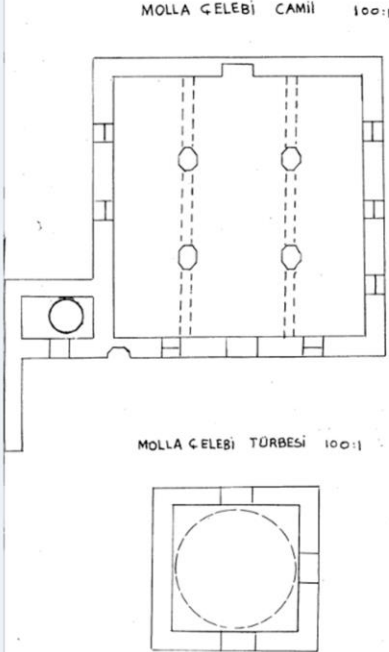
Tablo 3.69 “Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-c, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 12 DOSYA NO: 114	TERFİ TEZİNİN ADI:	TİRE'DEKİ TÜRK-İSLAM ESERLERİ VE OSMANLI MİMARİSİ İÇİNDEKİ YERİ	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	NECLA ÇAKMAKLI	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 27-c
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
									
									
									
									
									
									
									
									
									
									

Tablo 3.70 "Tire'deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri" başlıklı terfi tezi katalog no: 27-d, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 12 DOSYA NO: 114	TERFİ TEZİNİN ADI:	TİRE'DEKİ TÜRK-İSLAM ESERLERİ VE OSMANLI MİMARİSİ İÇİNDEKİ YERİ	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	NECLA ÇAKMAKLI	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 27-d
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
Resim 16 - Kazanoğlu Caminin dış görünüşü. 		 Resim 18 - Hacı İsmail Ağa caminin dış görünüşü				 KUCUR CAMİİ 50:1			
Resim 17 - Kazanoğlu caminin batı cephesinin görünüşü 		 Resim 20-Güçür caminin son cemaat cephesinden görünüşü		 Resim 21-Güçür caminin minare ve kubbesinden görünüşü.		 YEŞİL İMARET CAMİİ PLAN 1:200			
 Resim 22 -Yahşi Bey camisinin güney doğu cepheden görünüşü		 Resim 23-Yahşi Bey camisinin giriş kapısı		 Resim 24 - Yahşi Bey caminin merkezi kubbesinin ve yarım kubbenin dışta görünüşü		 Resim 25 - Yahşi Bey caminin merkezi kubbe,batı odasının kubbesi ve son cemaat yerinin kubbelerinin dıştan görünüşü			

Tablo 3.71 “Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-e, (Bilgen 2018)

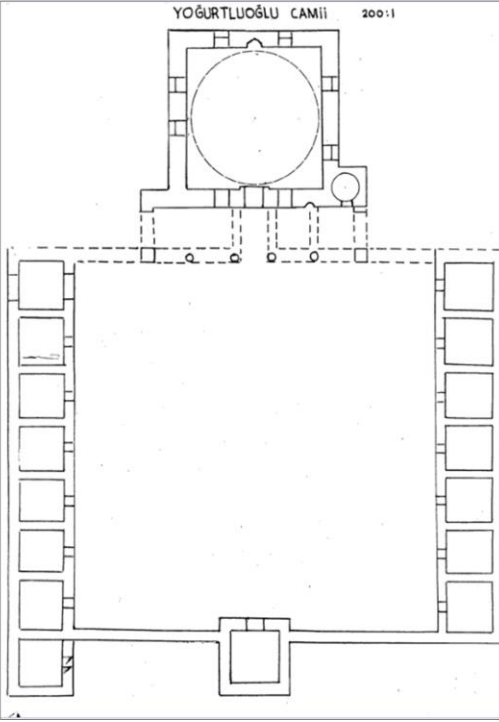
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 12 DOSYA NO: 114	TERFİ TEZİNİN ADI:	TİRE'DEKİ TÜRK-İSLAM ESERLERİ VE OSMANLI MİMARİSİ İÇİNDEKİ YERİ	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	NECLA ÇAKMAKLI	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 27-e
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
 Resim 26 - Tahşi Bey camisinin yarım kubbe mekânının iç görünüşü. Resim 27 - Gazazhane caminin dış görünüşü. Resim 28 - Rum Mehmet Paşa caminin batı cephesinin dış görünüşü. Resim 29 - Rum Mehmet Paşa caminin son cemaat tuğla dekorasyonundan görünüş. RUM MEHMET PAŞA CAMİİ 100:1 TÜRBESİ 100:1 Resim 31 - Molla Arap caminin son cemaat yerinin görünüşü. Resim 32 - Molla Çelebi camii nin son cemaat yeri. Resim 33 - Molla Çelebi camii minaresi. MOLLA ÇELEBİ CAMİİ 100:1 MOLLA ÇELEBİ TÜRBESİ 100:1									

Tablo 3.72 “Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-f, (Bilgen 2018)

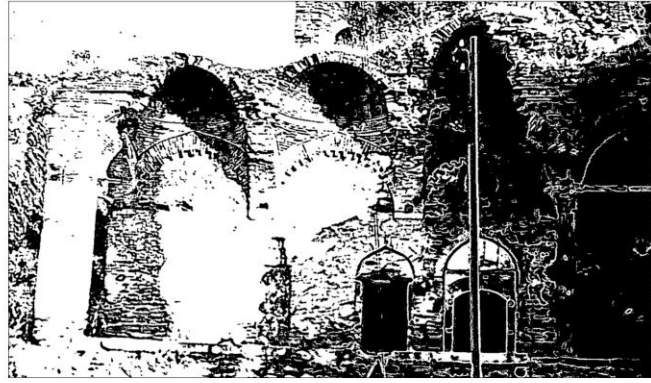
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 12 DOSYA NO: 114	TERFİ TEZİNİN ADI:	TİRE'DEKİ TÜRK-İSLAM ESERLERİ VE OSMANLI MİMARİSİ İÇİNDEKİ YERİ	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	NECLA ÇAKMAKLI	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 27-f
----------------------------	--------------------------------	-----------------------	---	------------	---------------------	----------------	----------	---	------------------------

TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:

YOĞURTLUOĞLU CAMİİ 200:1

Resim 36 - Yoğurtluoğlu caminin son cemaat yeri

Resim 37 - Yoğurtluoğlu caminin son cemaat yerinden görü
nüğü.

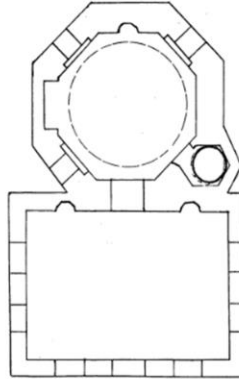
Yoğurtluoğlu caminin cümle
kapısı

Resim 37 - Yoğurtluoğlu caminin rasathane ve medrese odala
rından bir görünüşü.

LEYSE CAMİİ 100:1

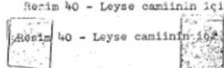
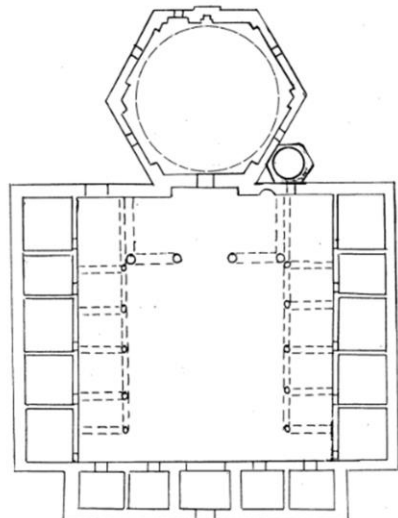
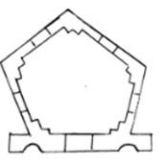

Resim 34 - Yoğurtluoğlu camii

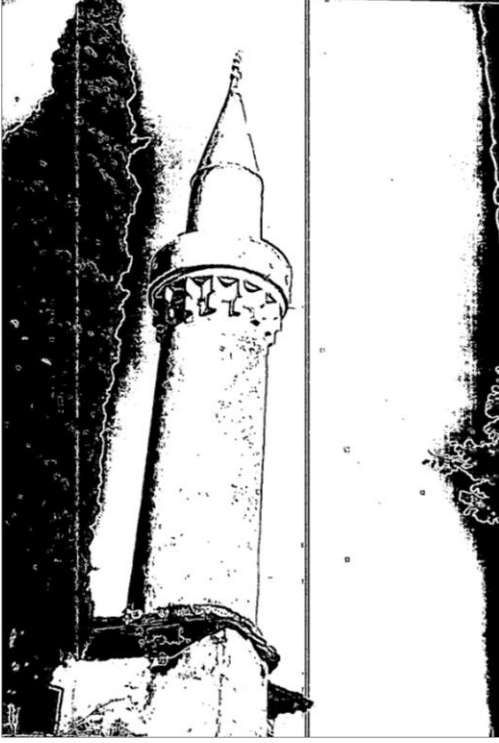
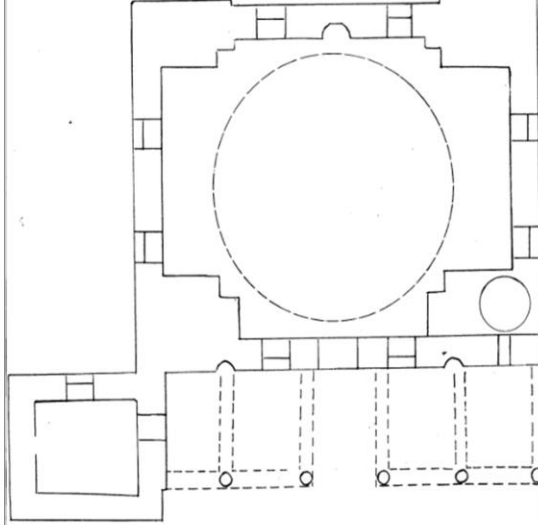
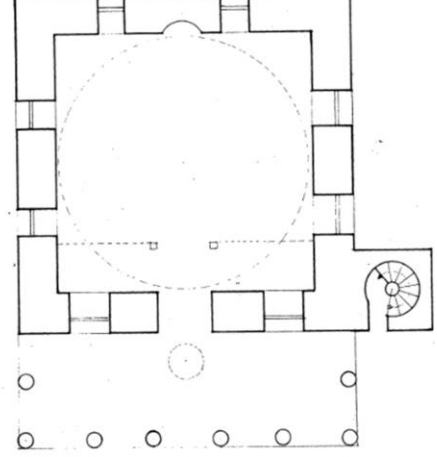
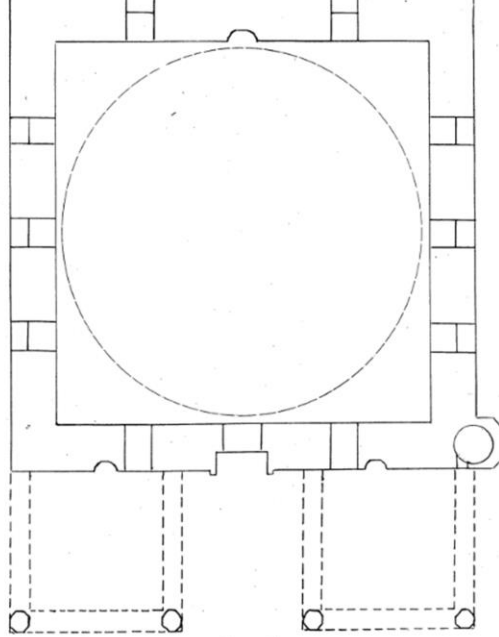

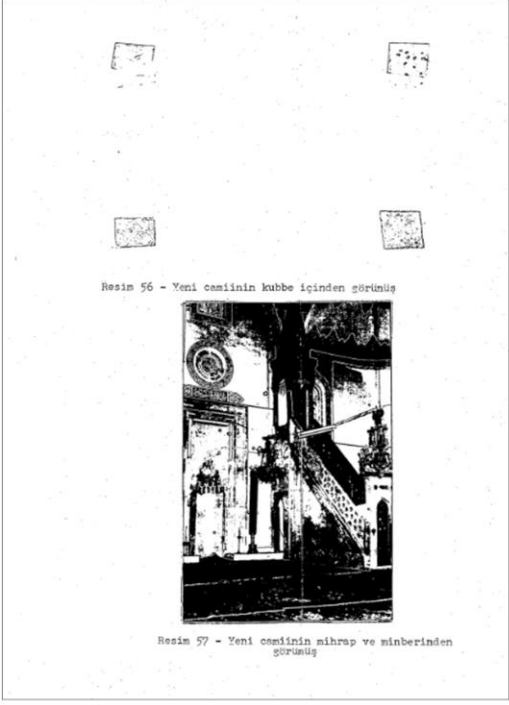
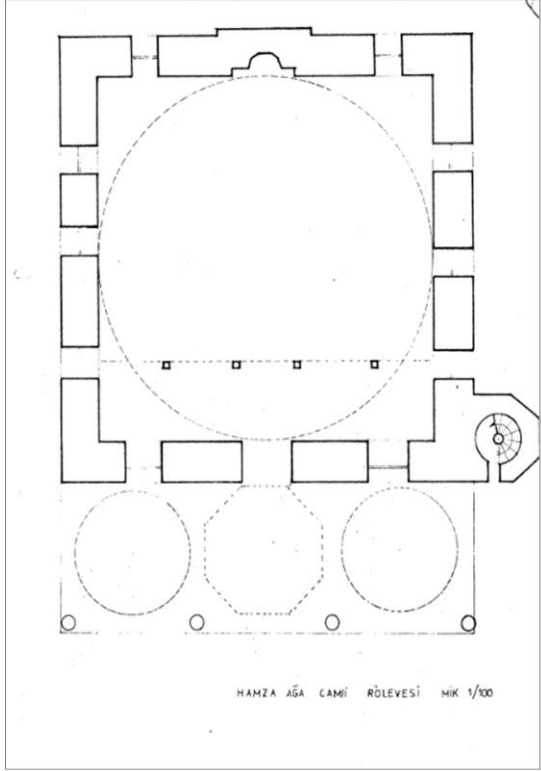
Tablo 3.73 “Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-g, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 12 DOSYA NO: 114	TERFİ TEZİNİN ADI:	TİRE'DEKİ TÜRK-İSLAM ESERLERİ VE OSMANLI MİMARİSİ İÇİNDEKİ YERİ	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	NECLA ÇAKMAKLI	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 27-g
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
 Resim 38 - Leyse camii Resim 39 - Leyse caminin doğu cephesi									
 Resim 40 - Leyse caminin içi Resim 41 - Leyse camii minaresi									
 KARAGAZİ CAMİİ 200:1 TÜRBE 100:1									
 Resim 42- Karagazi Camii ve giriş kapısı Resim 43 - Karagazi camii avlusundan bir görünüş									
 Resim 44 - Karagazi caminin kubbe görünüşü Resim 45 - Karagazi camii minaresi									

Tablo 3.74 “Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-h, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 12 DOSYA NO: 114	TERFİ TEZİNİN ADI:	TİRE'DEKİ TÜRK-İSLAM ESERLERİ VE OSMANLI MİMARİSİ İÇİNDEKİ YERİ	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	NECLA ÇAKMAKLI	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 27-h
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
									
		YALINAYAK CAMİİ 100:1		Resim 48 - Yalınayak camii		LÜTFÜ PAŞA CAMİİ RÖLEVESİ MİK: 1/100			
									
		Resim 52 - Lutfi Paşa caminin minberinin onarımdan önce ve sonraki hali		Resim 49 - Yalınayak caminin son cemaat yeri		Resim 54 - Yeni camii			
		Resim 53 - Lutfi Paşa caminin içi.		YENİ CAMİİ 100:1		Resim 55 - Yeni caminin son cemaat yerinden görünüşü			

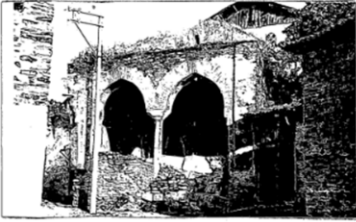
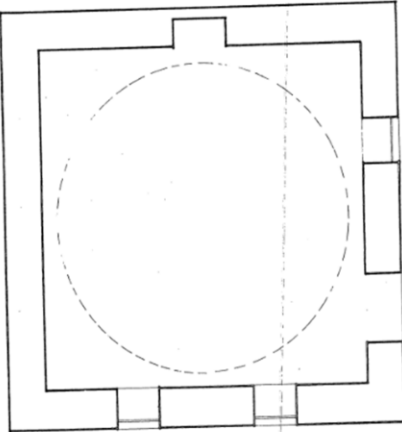
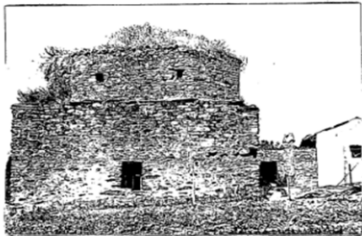
Tablo 3.75 “Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-1, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 12 DOSYA NO: 114	TERFİ TEZİNİN ADI:	TİRE'DEKİ TÜRK-İSLAM ESERLERİ VE OSMANLI MİMARİSİ İÇİNDEKİ YERİ	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	NECLA ÇAKMAKLI	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 27-1
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
       									

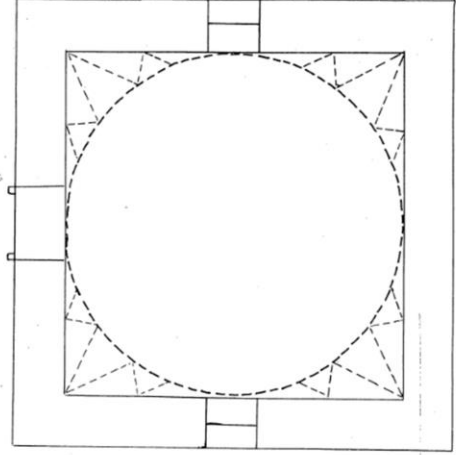
Tablo 3.76 “Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-j, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 12 DOSYA NO: 114	TERFİ TEZİNİN ADI:	TİRE'DEKİ TÜRK-İSLAM ESERLERİ VE OSMANLI MİMARİSİ İÇİNDEKİ YERİ	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	NECLA ÇAKMAKLI	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 27-j
----------------------------	--------------------------------	-----------------------	---	------------	---------------------	----------------	----------	---	------------------------

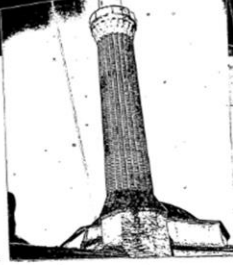
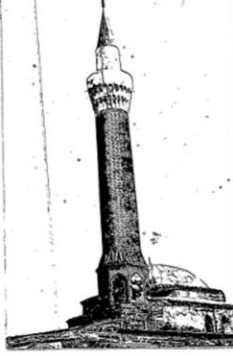
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:

 Resim 61- Hanza Ağa caminin minaresi Resim 62 - Hanza Ağa caminin mihrap ve minberi	 Resim 63 - Alay Bey camii minaresi Resim 64 - Alay bey camii	 Resim 67 - Yemüğe mescidi	
 ÇANAKCI MESCİDİ PLAN 1:50	 Resim 65 - Yunus Emre mescidi Resim 64 - İpekçiler mescidi	 Resim 69 - Alamedan dede türbesi	 Resim 70 - İbni Melik ve Süleyman Şah türbesi

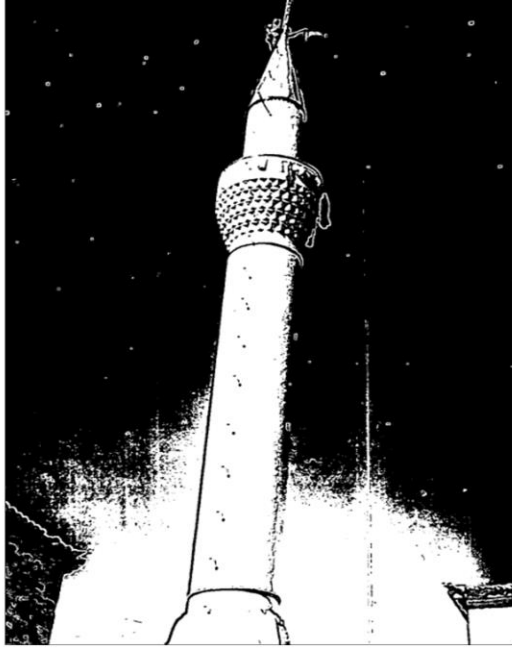
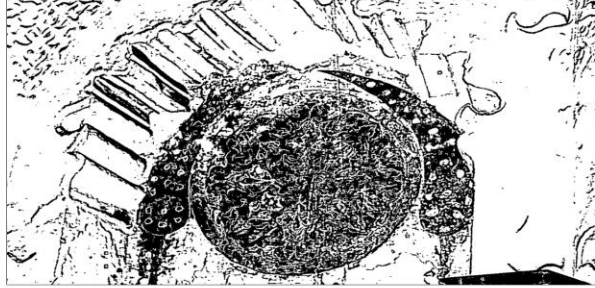
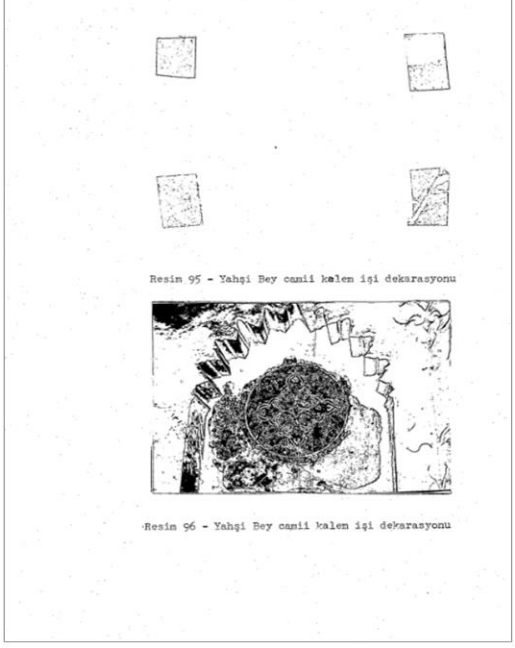
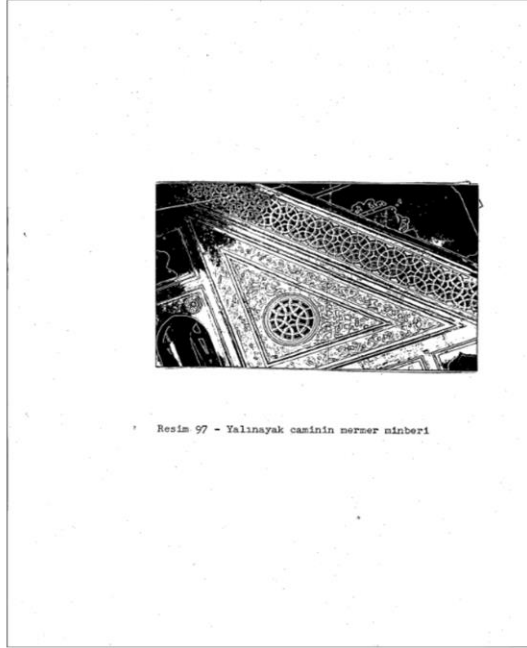
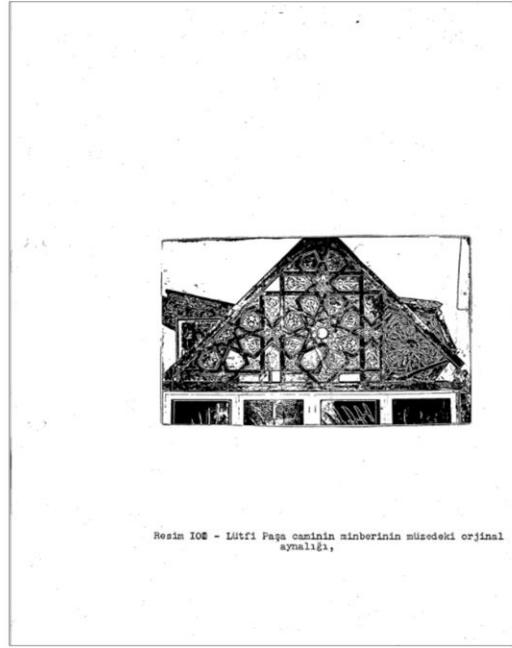
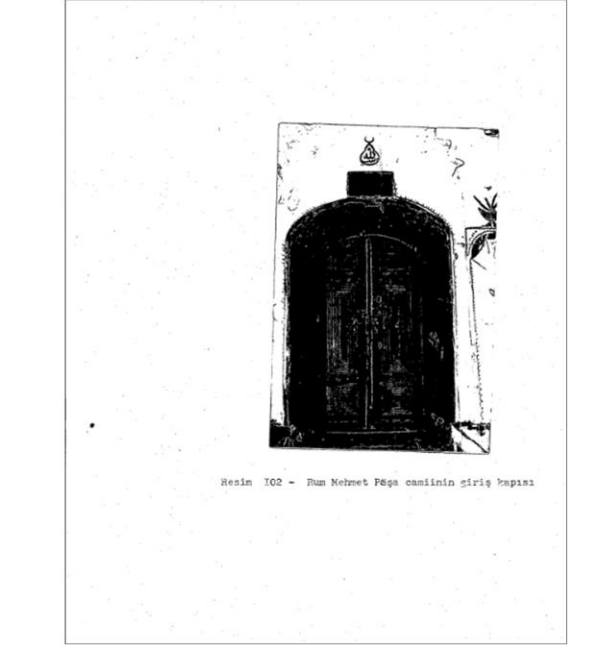
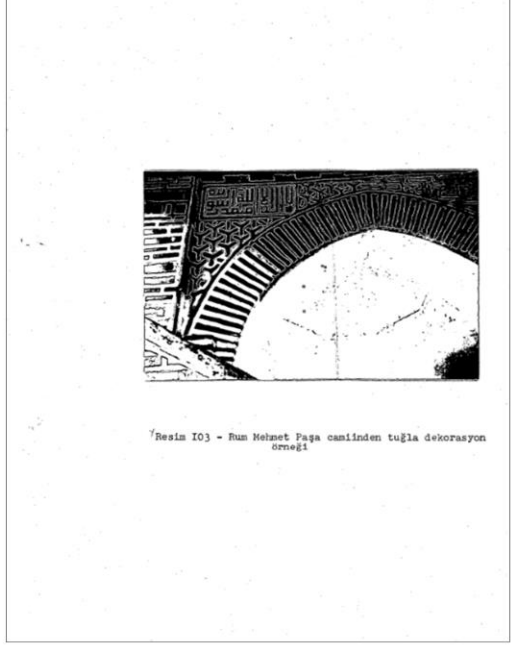
Tablo 3.77 "Tire'deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri" başlıklı terfi tezi katalog no: 27-k, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 12 DOSYA NO: 114	TERFİ TEZİNİN ADI:	TİRE'DEKİ TÜRK-İSLAM ESERLERİ VE OSMANLI MİMARİSİ İÇİNDEKİ YERİ	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	NECLA ÇAKMAKLI	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 27-k
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
 SOLEYMANŞAH TÜRBESİ									
 Resim 71 - Söleyman Şah türbesi, İbni Melek kitaplığı ve İbni Melek türbesinin 1956 yılı onarımından önceki hali. (İbni Melek kitaplığı bu arada ya kalmıştır.)									
									
 Resim 72 - Çeşme aları türbesi. Resim 73 - Çeşme aları türbesinin içi									
									
 Resim 74 - Ali Baba türbesinin güney cephesi Resim 75 - Ali Baba türbesinin kuzey cephesi									
 Resim 77 - Ali Baba türbesinin batıdan görünüşü									
 Resim 76 - Ali Baba türbesinin giriş kapısı.									
									

Tablo 3.78 “Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-I, (Bilgen 2018)

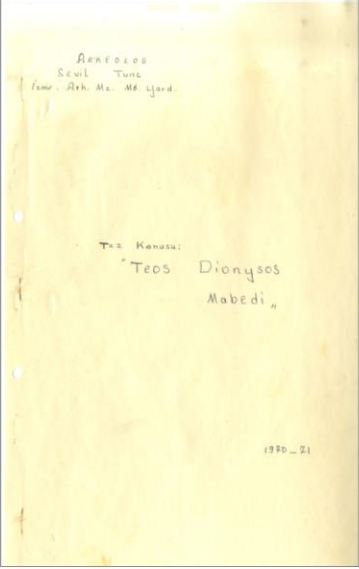
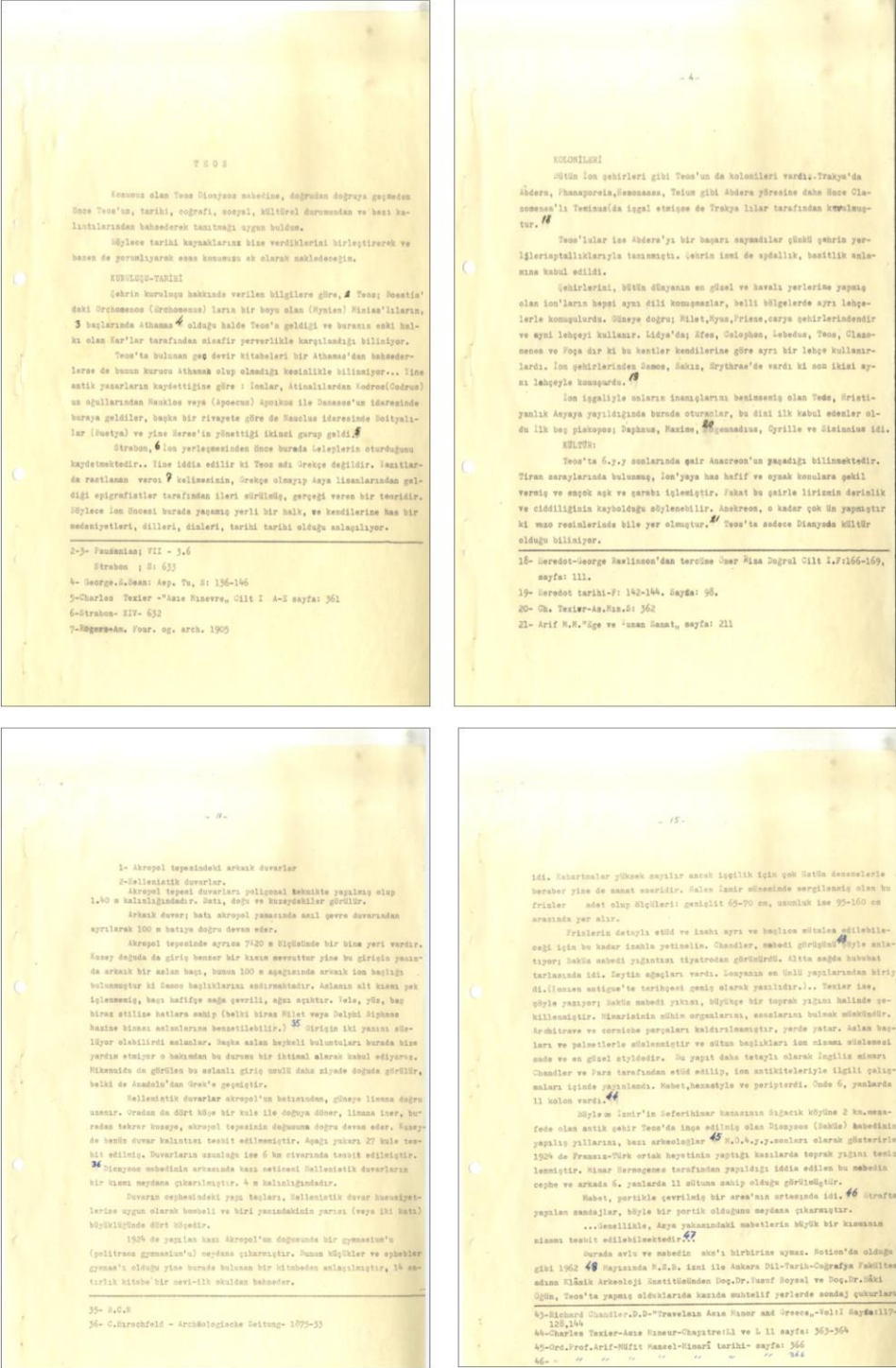
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 12 DOSYA NO: 114	TERFİ TEZİNİN ADI:	TİRE'DEKİ TÜRK-İSLAM ESERLERİ VE OSMANLI MİMARİSİ İÇİNDEKİ YERİ	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	NECLA ÇAKMAKLI	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 27-I
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
 Resim 83 - Molla Çelebi Türbesi									
 Resim 84 - Asri mezarlık türbesi.									
 Resim 85 - Kara Hasan camii minaresi.									
 Resim 86 - Dolanbey camii minaresi									
 Resim 87 - Tahtakale camii minaresi									
 Resim 88 - Çifir camii minaresi									
 Resim 89 - Mısırettin camii minaresi									
 Resim 90 - Mehmet bey camii minaresi									
 Resim 91 - Birgi Ulu camii minaresi									
 Resim 92 - Yahşi Bey camii minaresi									

Tablo 3.79 “Tire’deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 27-m, (Bilgen 2018)

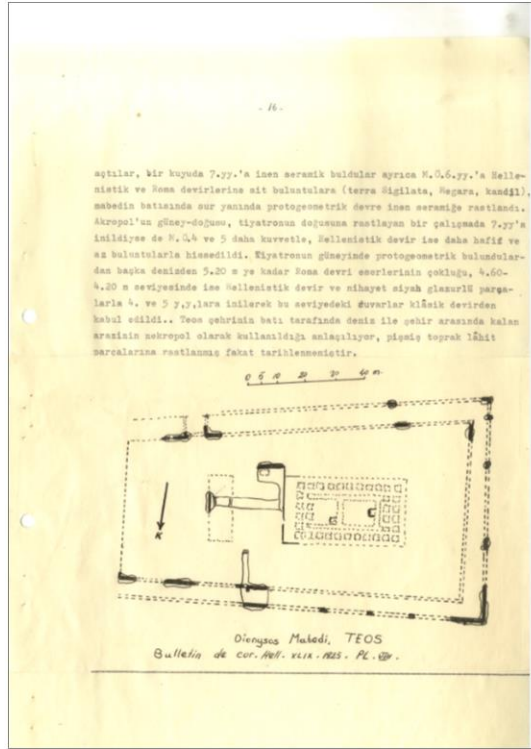
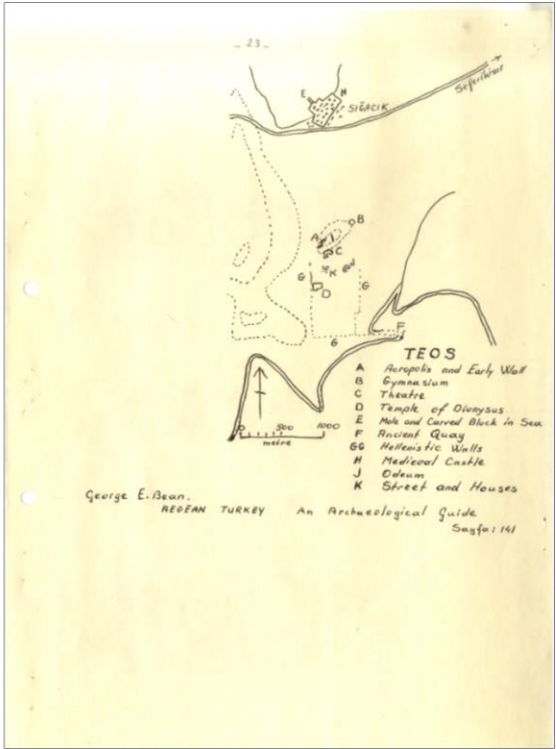
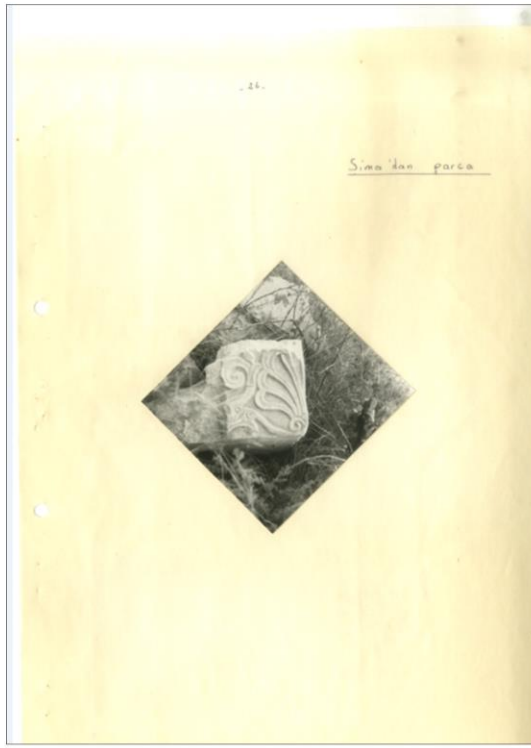
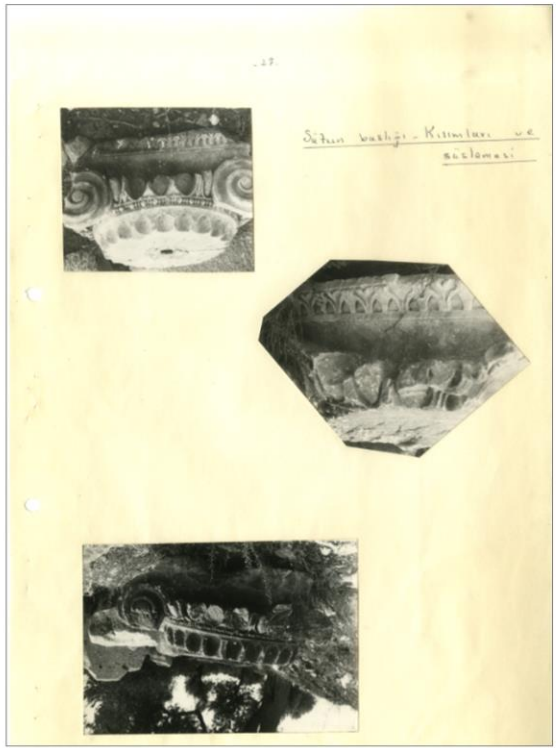
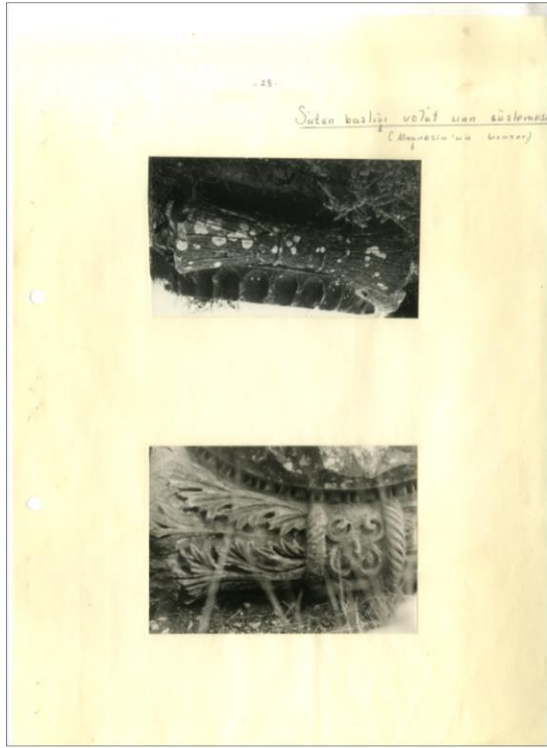
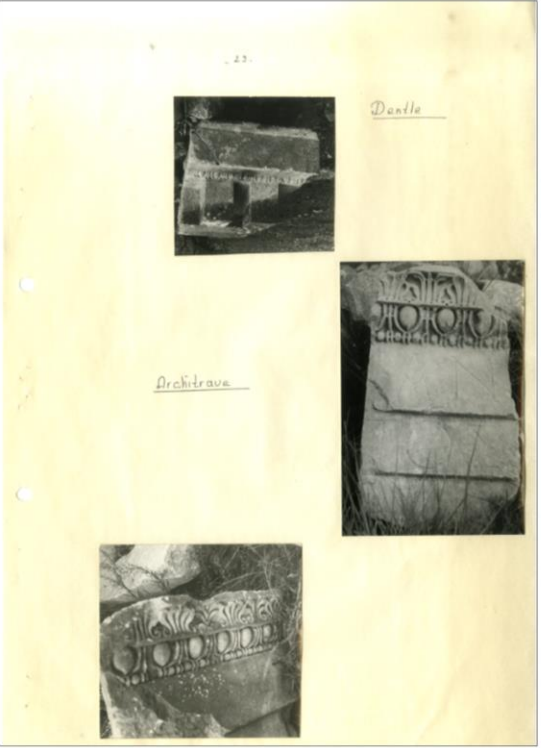
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 12 DOSYA NO: 114	TERFİ TEZİNİN ADI:	TİRE'DEKİ TÜRK-İSLAM ESERLERİ VE OSMANLI MİMARİSİ İÇİNDEKİ YERİ	YILI: 1970	TEZİ HAZIRLAYAN:	NECLA ÇAKMAKLI	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 27-m
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
									
									
Resim 97 - Yalınayak caminin mermer minberi		Resim 108 - Lütfi Paşa caminin minberinin müsedeki orijinal aynallığı,		Resim 102 - Rum Mehmet Paşa caminin giriş kapısı		Resim 103 - Rum Mehmet Paşa caminden tuğla dekorasyon örneği			

3.28 1970- 1971- Teos Dianysos Mabedi, Sevil Tunç

Tablo 3.80 “Teos Dianysos Mabedi” başlıklı terfi tezi katalog no: 28-a, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 14 DOSYA NO: 139	TERFİ TEZİNİN ADI:	TEOS DIANYSOS MABEDİ	YILI: 1970-1971	TEZİ HAZIRLAYAN:	SEVİL TUNÇ	MESLEĞİ:	ARKEOLOG	KATALOG NO: 28-a
TEZ KAPAĞI: 		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:					TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR: Tez kapak sayfası dahil 33 sayfadır. Tezin kapağını yazar el yazısıyla oldukça sade bir şekilde hazırlamıştır. Tezine "Önsöz" bölümüne yer vermeyen Tunç, "Teos" başlığıyla yazmaya başladığı bölümden hemen sonra sayfa 2 olarak numara vermiş, arada hata yapmış iki sayfayı atlamış ve tezini sayfa 35'de bitirmiştir. Tezde düzeltmeler yok denecek kadar azdır. Yazar çalışmasında dipnotlar vermeye özen göstermiştir. Tezin 18 çalışması tamamen metin olarak çalışılmış, 1 sayfasında hem metin hem de Dionysos Mabedi'nin başka bir kaynaktan alınarak teze eklenmiş plan çizimi, geri kalan 13 sayfada da görsellere yer verilmiştir. Bir sayfada yine başka bir kaynaktan kullanılarak eklenmiş Teos antik kentini gösteren çizim, başka bir sayfada bazı mabetlerle ilgili yüksek olasılıkla Tunç tarafından çizilmiş olan süsleme detaylarını gösteren çizimler yer almakta olup diğer sayfalarda ise Teos'a ait bazı fotoğraf görselleri bulunmaktadır. Tezin içeriği ise şöyledir: "Teos (s. -3)", "Kolonileri, Kültür (s.4-7)", "Ticaret (s.7-9)", "Şehir (s.9-13)" ve son olarak da "Dionysos (s.13-22)".		
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ: Sevil Tunç ile herhangi bir bilgiye yapılan araştırmalar neticesi dahilinde ulaşılamamıştır. Terfi tezini yazdığı 1970-71 yılları arasında kendisinin de belirtmiş olduğu üzere İzmir Arkeoloji Müzesi Müdür Yardımcılığı görevini yürütmektedir.							TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR: 1. (1972). İzmir Arkeoloji Müzesi Rehberi Fransızca La Musee Archeologique d'Izmir. 2. (1972). The Archeological Museum of İzmir. 3. (1975). Tarihi Çevre Korunması ve Örgütlenme, MTRE Bülteni, Sayı.4, (Tarihi Çevrenin Korunması Semineri Bildirileri Sayısı). 4. (1976).Tarihte Batı Anadolu, Ege, Ege Adaları. VIII. Türk Tarih Kongresi, 11-15 Ekim 1976, Ankara (I. Cilt).		

Tablo 3.81 “Teos Dianysos Mabedi” başlıklı terfi tezi katalog no: 28-b, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 14 DOSYA NO: 139	TERFİ TEZİNİN ADI:	TEOS DIANYSOS MABEDİ	YILI: 1970-1971	TEZİ HAZIRLAYAN:	SEVİL TUNÇ	MESLEĞİ: ARKEOLOG	KATALOG NO: 28-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:								
 ... 16 ... aptılar, bir kupa 7.yy.'a inen seramik buldular ayrıca M.Ö.6.yy.'a Hellenistik ve Roma devirlerine ait buluntulara (terra sigillata, fapara, kandel), mabedin batısında sur yanında protogeometrik devre inen seramiğe rastlandı. Akropolis'in güney-doğusu, tiyatrosun doğusuna rastlayan bir çalısmada 7.yy'a inildiyse de M.Ö.4 ve 5 daha kuvvetle, Hellenistik devir ise daha hafif ve az buluntularla biseedildi. Elyatronun güneyinde protogeometrik buluntulardan başta denizden 5,20 m ye kadar Roma devri eserlerinin çıktığı, 4,60-4,20 m seviyesinde ise Hellenistik devir ve nihayet siyah glazürlü parçalarla 4. ve 5 y.y.lara inilerek bu seviyedeki duvarlar kılsık devirden kabul edildi. Teos çehrinda batı tarafında deniz ile çehir arasında kalan araziine metropol olarak kullanıldığa anlaşılyor, pğmiş toprak 180it parçalarına rastlanms fakat tarihlenmemştir. q q q q q q q q Dianysos Mabedi, TEOS Bulletin de cor. 1967. xix. 193. Pl. 37.								
 ... 23 ... TEOS A Acropolis and Early Wall B Gymnasium C Theatre D Temple of Dianysos E Mile and Carved Block in Sea F Ancient Quay GG Hellenistic Walls H Medieval Castle J Odeum K Street and Houses George E. Bean. REGAN TURKEY An Archaeological Guide Sayfa: 141								
 ... 24 ... Süslemeye benzerlik ve 4 arkları Magnesia Artemis Mabedi - G. Babalima Süslemesi Teos Dianysos mabedi - Traianus sima Süslemesi Arrene - Athena mabedi - G. Babalima Süslemesi								
 ... 25 ... Abakos								
 ... 26 ... Sima dan parça								
 ... 27 ... Sütun başlığı - Kütüphane ve süslemesi								
 ... 28 ... Sütun başlığı ve üst kısmı (Magnesia'nın kütüphanesi)								
 ... 29 ... Dentelle Architrave								

Tablo 3.82 “Teos Dianysos Mabedi” başlıklı terfi tezi katalog no: 28-c, (Bilgen 2018)

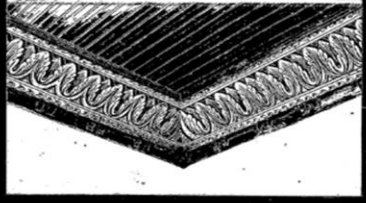
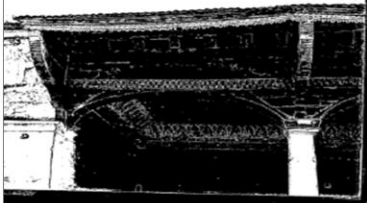
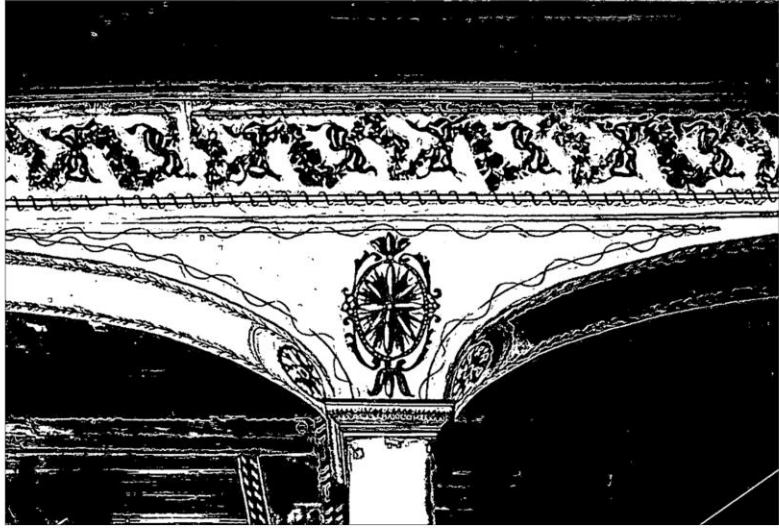
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 14 DOSYA NO: 139	TERFİ TEZİNİN ADI:	TEOS DIANYSOS MABEDİ	YILI:	1970-1971	TEZİ HAZIRLA YAN:	SEVİL TUNÇ	MESLEĞİ:	ARKEOLOG	KATALOG NO: 28-c
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:										
30. Cella en Hıms kapısı, bağlamalar. Tembel duvarı. 31. Abakos, plinthe, Stylobat — Sütun 32. Sütun başları Sütun klaktörün bağlaması 33. Frizler: Karyatida paraları 34. Friz 35. Friz										

3.29 1971- Ezine’de Osmanlı Devri Yapıları, Zümrüt Akşit

Tablo 3.83 “Ezine’de Osmanlı Devri Yapıları” başlıklı terfi tezi katalog no: 29-a, (Bilgen 2018)

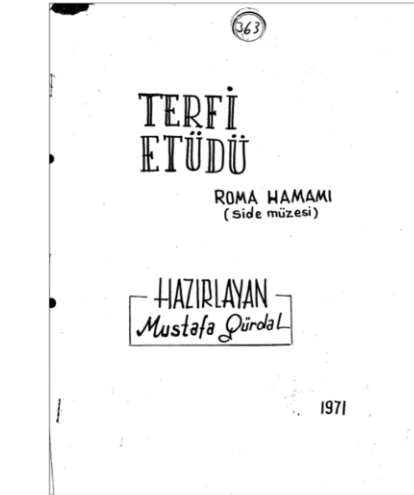
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 9 DOSYA NO: 86	TERFİ TEZİNİN ADI:	EZİNE'DE OSMANLI DEVRİ YAPILARI	YILI: 1971	TEZİ HAZIRLAYAN:	ZÜMRÜT AKŞİT	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 29-a
TEZ KAPAĞI: 		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:					TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:		
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ: Zümrüt Akşit terfi tezini hazırladığı zaman Çanakkale Müzesi Asistanlığı Görevi'ni yapmakta idi. Bu zamana kadar yapılan araştırmalarda kendisi ile ilgili başka herhangi bir veriye rastlanılmamıştır.		Abdürrahman Camii : Ulu Cami adıyla anılan bu cami Ezine'nin güney kenarındadır. Halk arasındaki bir rivayete göre bu cami (Abdürrahman) Karası Emareti yüksek beylerinden İsmâ, Ele geçen kayıtlardan Ulu Caminin Orhan Gazi devrinde olduğunu, banisinin Danişmentli Abdürrahman olduğunu ve yine Danişmentli Ayşe Hatunun da buraya ikinci bir imamlık vakfı tesis ettiğini anlatıyor. Cami, binası itibarıyla ilk eserlerden olduğunu ortaya koyar. Gayet basit ve ıspırdı maloz cephe örgüsü, alpak ve kalın duvarlar, üç sıra tuğla ile bir taştan mürekkep pencere kemerleri göze çarpıyor. Duvar yüzleri hiç düzeltilmemiş, Gayrimuntazam taşların arasında bir sıra tuğla dikkati çeker. Bu düzen batı cephesinde çok daha iyi incelenir. (R.1.) Minarenin başlangıcı kible duvarının içindedir. 30 cm. yüksekliğinde, 60 cm. genişliğindeki 18 basamaklı çatı seviyesine ulaşılır. Buradan başlayan ve dışardan görüldüğüne göre gövde yemidir. (R.2.) Cami 8 m.ye yakın bir son cemaat yeri ile alçak tavanlı bir harinden ibarettir. İç ebad 18 m. genişlik, 17,5 m. derinliğinde olduğu halde tavan yüksekliği 5,5 m. olup duvarları çok ilginçtir. (R.3.) Tahtadan oyna saçak duvarları ve saçak bulgu kemerler yapılmış olmasına rağmen hala güzeldir. (R.4.) Çatı ve tavan 50 cm. ye yakın kuturda dört eski mermer direğe oturur. Direklerden bir tanesi yivlidir. Hepsinin üzeri çirkin bir şekilde yağlı boya ile boyanmıştır. İçerde tavanı tutan 4 sütun vardır ki bunlar da yine kat kat yağlı boya ile örtülmüştür. (R.5.) Bina tadilat görmüş, tavan II. Sultan Mahmut devrinde asipir üslupla yapılmıştır. Sütunların ayırdığı bölümlerde üç çeşit motif görülür. Ayrıca sütunların tavanı taşıdığı üçgen bölümlerde de yuvarlak motifler dikkati çeker. (R.6-7-8) Mahfil kısmı tamamen yenilenmiştir. Herhalde eskiden de bunun yerinde bir mahfil vardı. Mihrabın ise yaprak kısmı ilk binaadan kalma olup güzel bir stalaktik örneği gösterir. Ne yazık ki tamiir görüşü ve kat kat boya ile örtülerek çirkin bir hal almıştır. Pencereler bir problemdir. Yapı tamiirat gördüğünde mekan daha fazla aydınlatmak için bazı ok pencereler konmuştur. Bina anında 6 tane üst pencere ile aydınlanırdı. Üstlerinde üç sıra tuğla bir sıra taştan müteakkil kemerleri mevcuttur. Yan cephelerde üstte görülen beyaz pencereler sonradan açılmıştır. Doğu cephesinin tam ortasında geniş brülmiş bir pencere vardır ki şimdi eski halıları koymaya yarayan bir depo vasıfasını görmektedir. Sefer Şah Mesçidi : Ezine kasabasının bu şahna çok kıymet ve ehemmiyet verilmekte, ilk fatihlerden olarak tanınmaktadır. Ele geçen vesikalarından Yıldırım devrinde Mısır da veya Mısır yolunda vefat ettiği anlaşılmaktadır. Ezine dedi mekan kabri olabilir. Yenilen diği için esaslı bir fikir vermekten uzaktır. Caminin inşaatında Bisanca parçaları kullanılmıştır. Küçük mekân ve çatılı bir binaadır. Kapsi sağdadır. Mihrap duvarında dört, kible duvarında da bir penceresi olup diğer yüzlerde pencere yoktur. Son cemaat yeri yemidir. Duvarları maloz taşıyla örülmüştür. Saçaklar kırık saçaktır. Minarenin kaid ve küpi sekiye attır. Gövde 1267 de yenilenmiş, korkuluklar 1307 de tamiir görüşü ve kaidi, vasoda çiçek motifleriyle panolar halinde süslenmiştir. Tepe kısmı rüzgârdan korunmuş yirik durunda idi. (R.9) Sonradan kurgunla kaplanarak tamiir edilmiştir. (R.10) Caminin yanındaki bahçede Sefer Şah'ın kabri bulunur. Dikili sütunda Sefer Şah Hazretleri, aşağıda Camii kerif ve banasının Mahfil yapıldır. (R.11) Kısırın üstüne sonradan konan tahta ise Sefer-i Şah hazretlerinin camii kerifi yapıldır. Herhalde bu taş caminin herhangi bir yerine konmuş isim levhası iken, yerinden kopmuş ve buraya bırakılmıştır. (R.12)					TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR:		
YAZARIN YAYINLARI: 1. (1980).Halıkarnassos ve Bodrum kalesi rehberi, Ayşe Ercan ile yazmıştır.		Ahî Yunus Zaviye ve Türbesi : Ahî Yunus, kasabada fatihlerden olarak tanınır. Gazi Süleyman Paşa'nın bütün Ezine peşerini bu satın şehride kurdu. Bu zaviye için vakfetmiş olması bu rivayeti doğrulamaktadır. Ayrıca bir tupa defterindeki satırlardan Ahî Yunus'a şehrin sahibi unvanı verildiği anlaşılmaktadır. Herhalde bu satın fetihteki rolü oldukça büyüktür. Türbesi ana caddede Seferşah Camii'nin karşısındadır. Son devirde yapılmış olup geniş ve büyük bir penceresi vardır. İçindeki üç sandukadan biri Ahî Yunus'a aittir, diğerlerinin de kardeşleri olduğu rivayet edilir. Zaviye şimdi yoktur. Fakat kabir levhasında ilk türbe ve zaviyenin Süleyman Paşa tarafından tesis edildiği ve Ahî Yunus'un da Ezine fatihi olduğu yazılmıştır.					1. (1974). Ezine hakkında notlar, s. 157-163 : Sanat tarihi yıllığı, s. 6.		

Tablo 3.84 “Ezine’de Osmanlı Devri Yapıları” başlıklı terfi tezi katalog no: 29-b, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 9 DOSYA NO: 86	TERFİ TEZİNİN ADI:	EZİNE'DE OSMANLI DEVRİ YAPILARI	YILI: 1971	TEZİ HAZIRLAYAN:	ZÜMRÜT AKŞİT	MESLEĞİ: ARKEOLOG	KATALOG NO: 29-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:								
 (R.1) Abdurrahman Camii Batı cephesi (R.2) Abdurrahman Camii Minaresi (R.3) Abdurrahman Camii son cemaat yeri tavan süsleri			 (R.4) Abdurrahman Camii son cemaat yeri kemerleri (R.5) Abdurrahman Camii son cemaat yeri (R.6) Abdurrahman Camii tavan süsleri					
 (R.8) Sefer Şah Mescidi'nin yüksek minaresi (R.10) Sefer Şah Mescidi'nin kadın odları minaresi (R.11) Sefer Şah'ın kabri			 (R.12) Sefer Şah mescidi'nin isim levhası (R.13) Sefer Şah Hamamı kadınlar giriş kapısı (R.14) Sefer Şah Hamamı tepeden görünümü			 (R.7) Abdurrahman Camii tavan süsleri (R.9) Abdurrahman Camii tavan süsleri		

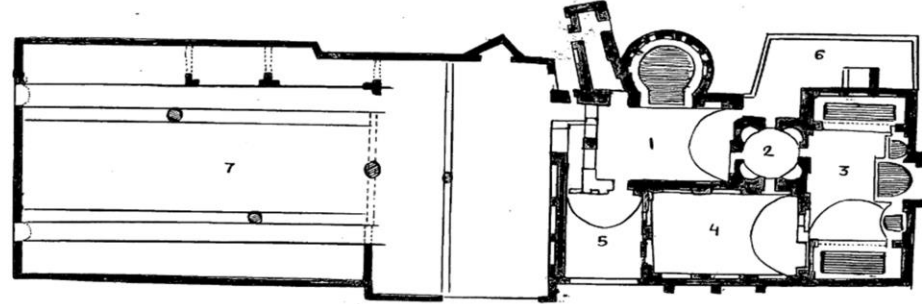
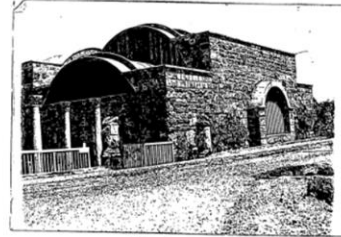
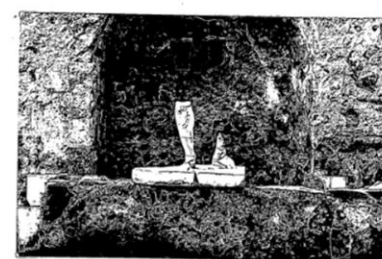
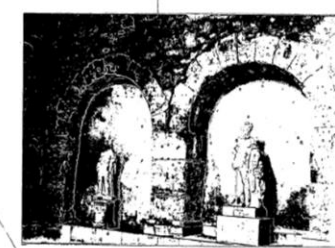
3.30 1971- Roma Hamamı, Mustafa Gürdal

Tablo 3.85 “Roma Hamamı” başlıklı terfi tezi katalog no: 30-a, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 14 DOSYA NO: 136	TERFİ TEZİNİN ADI:	ROMA HAMAMI	YILI:	1971	TEZİ HAZIRLAYAN:	MUSTAFA GÜRDAL	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 30-a
TEZ KAPAĞI: 		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:								
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ: Terfi tezini yazdığı dönem kendisinin de tez kapağında belirtmiş olduğu üzere Side Müzesi'nde görev yapmaktadır. Gürdal hakkında yapılan literatür araştırmasından herhangi bir bulguya ulaşılamadığından ötürü, tezi yazdığı dönemde çalışmış olduğu Side Müzesi ile irtibata geçilmiştir. Side Müzesi müdüriyeti tarafından verilen bilgiler doğrultusunda, 1940 doğumlu olan Gürdal Ankara Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi Antropoloji mezunu olduğu öğrenilmiştir. Önce Uşak Müzesi müze asistanlığı görevine başlamış, 1970'de buradaki görevinden ayrıldıktan sonra aynı sene Side Müzesi asistanlığı vazifesine getirilmiştir. Burada da iki sene çalışan Gürdal, 1972'de Antalya Müzesi'ne gitmiştir. Müzecinin Roma Hamamı kazısında görev aldığı Side Müzesi müdüriyeti tarafından aktarılmıştır. Kaynak: Side Müzesi Müdürü Güner Kazdere ile 16.05.2018'de yapılan görüşme.		TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR: Tez kapak sayfası dahil 20 sayfadır.Yazar tez kapağını el yazısıyla tasarlamıştır. Gürdal da aynen diğer müzecilerden Zümrüt Akşit gibi tez çalışmasında herhangi bir sayfa numaralandırması yapmamıştır. Çalışmada 1-2 yerde imla hatasına bağlı düzeltme dışında başka bir düzeltmeye rastlanılmamıştır. Dipnotların yer aldığı terfi etüdünün 9 sayfası metin olarak çalışılmış, geri kalan 10 sayfa ise görsellere ayrılmıştır. Bu görsellerden birisinde Gürdal tarafından çizilip çizilmediği net olmayan hamama ait plan çizimi ve diğer sayfalarda ise fotoğraflar yer almaktadır. Tezin içeriğine bakılacak olunursa; "Önsöz", "Roma Hamamı (Side Müzesi)", "Frigidarium", "Caldarium", "Tepidarium", "Avlu", "Cehennemlik ve Salon Tabanları Kalıntıları", "Külhan", "Su Deposu ve Kanal Kalıntıları", "Hamam Binasının Yapı Malzemesi", "Restorasyon" ve son olarak da "Bibliyografya".								
YAZARIN YAYINLARI: (1976). Antalya Yürükleri, Türkiye bibliyografyası, 6-8. sayılar, Devlet Basımevi. (1990). New Guide To Perge, translated by Nigar Alemdar and Chilton Watrous. - Side Tarihi ve Anıtları, Mustafa Gürdal, Manavgat Matbaası.		TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR: (1971). Side'de Roma Hamamı, Arkitekt, Cilt: 1971 Sayı: 1971-03 (343) Sayfa: 125-128 .								

Tablo 3.86 “Roma Hamamı” başlıklı terfi tezi katalog no: 30-b, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 14 DOSYA NO: 136	TERFİ TEZİNİN ADI:	ROMA HAMAMI	YILI: 1971	TEZİ HAZIRLAYAN:	MUSTAFA GÜRDAL	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 30-b
----------------------------	--------------------------------	-----------------------	-------------	------------	---------------------	----------------	----------	---	------------------------

TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
 PLAN 1.Frigidarium 2.Sudaterium veya Lacanicum 3.Caldarium 4.Tepidarium 1 5.Tepidarium 2 6.Odunluk 7.Avlu					 Res. 1		 Res. 3		
					 Res. 2		 Res. 4		
 Res. 5					 Res. 7				
 Res. 6					 Res. 8				
					 Res. 9				
					 Res. 10				
							 Res. 11		
							 Res. 12		

Tablo 3.87 “Roma Hamamı” başlıklı terfi tezi katalog no: 30-c, (Bilgen 2018)

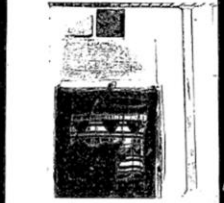
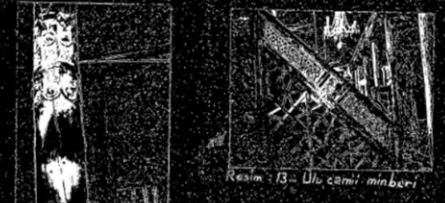
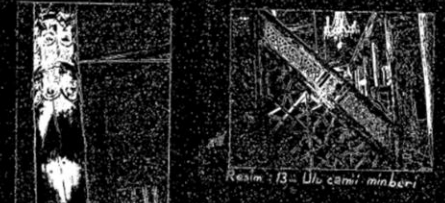
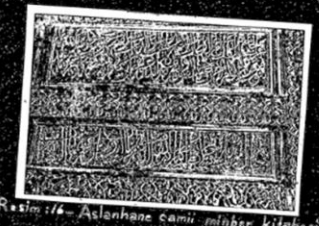
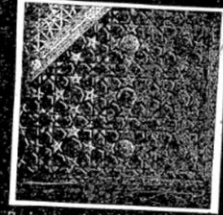
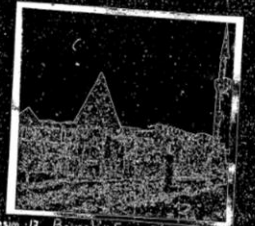
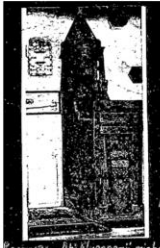
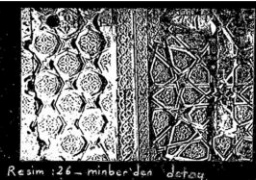
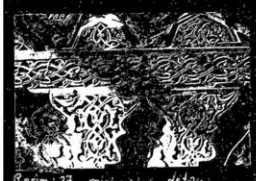
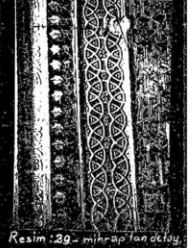
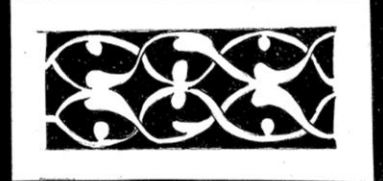
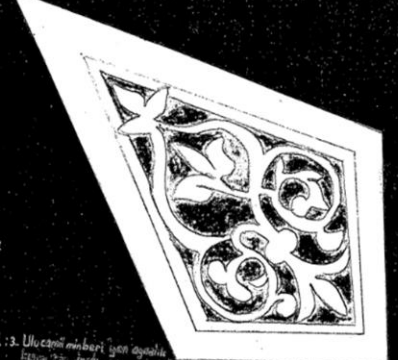
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 14 DOSYA NO: 136	TERFİ TEZİNİN ADI:	ROMA HAMAMI	YILI: 1971	TEZİ HAZIRLAYAN:	MUSTAFA GÜRDAL	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 30-c
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
									
Res. 13									
									
Res. 14									
									
Res. 15									
									
Res. 16									
									
Res. 17									
									
Res. 18									

3.31 1972- Anadolu Selçuklu Devri Ahşap Camileri, Gökseven Özüesen

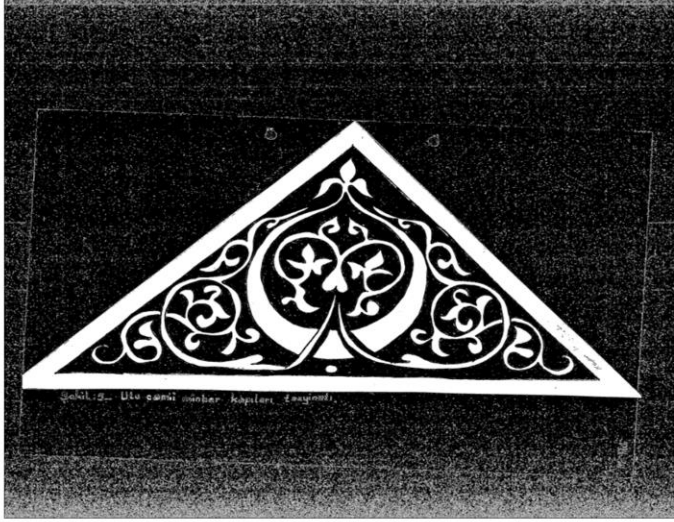
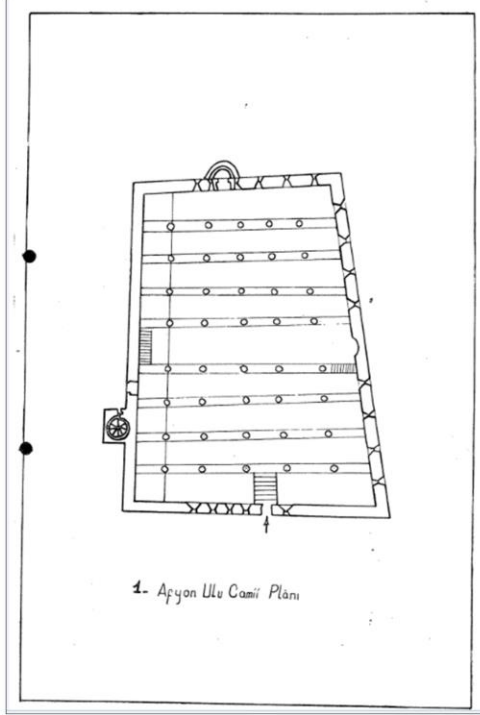
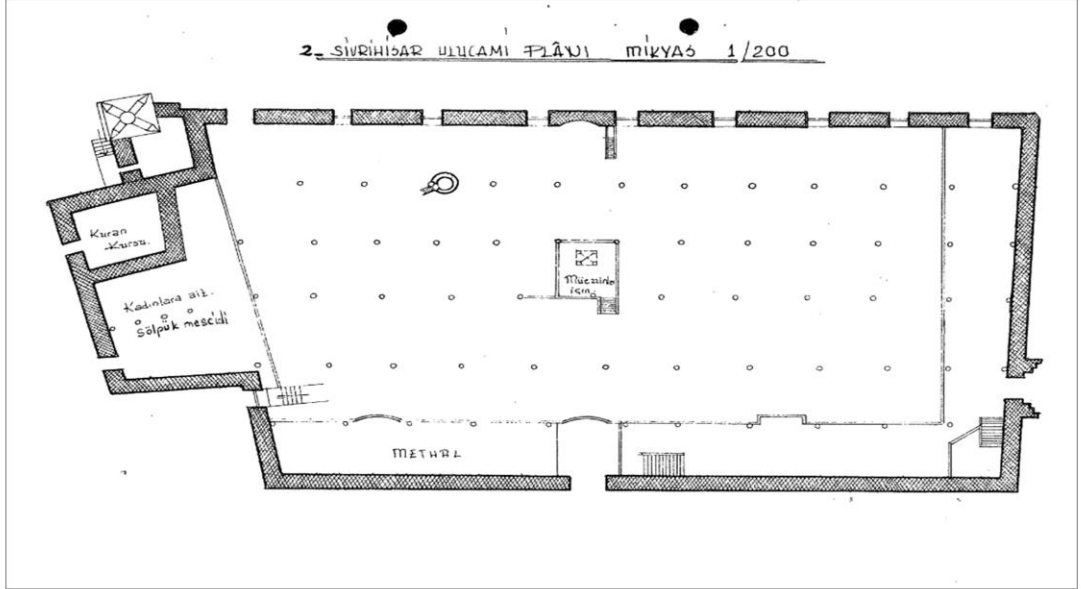
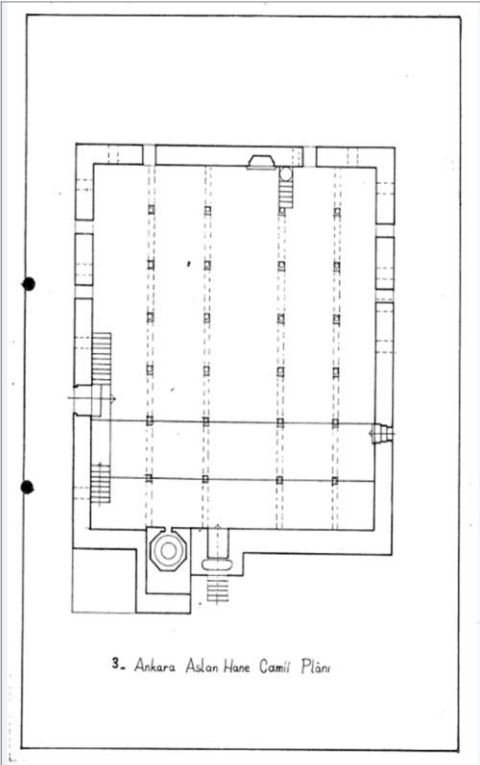
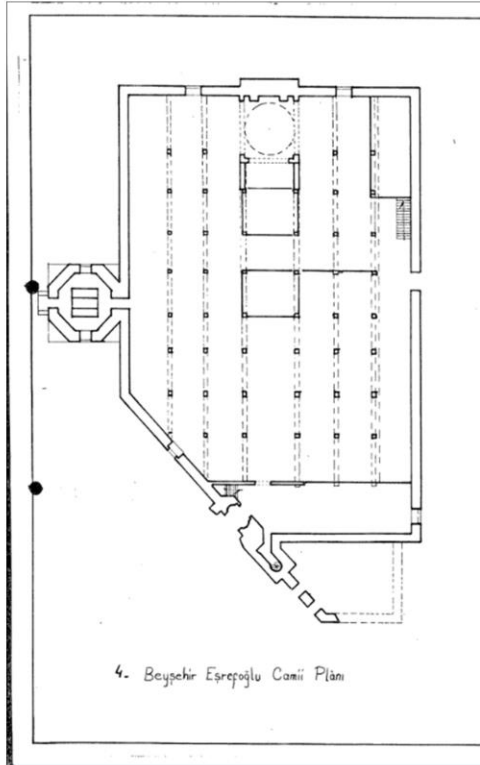
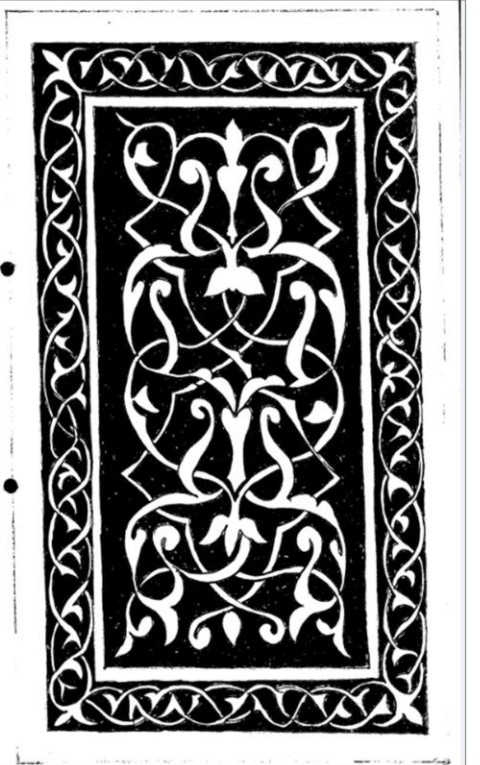
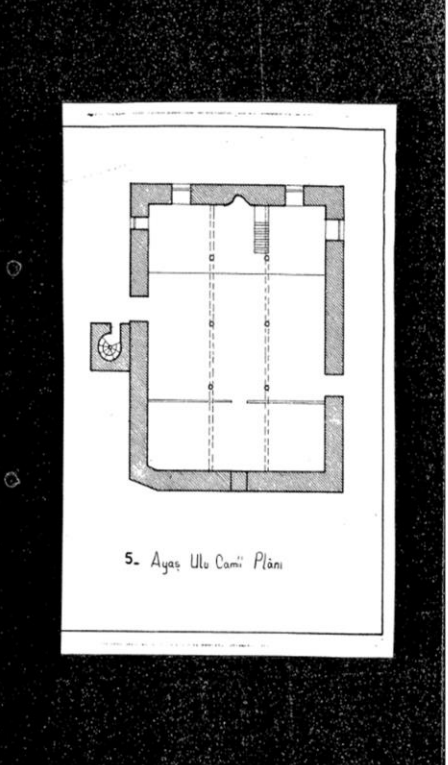
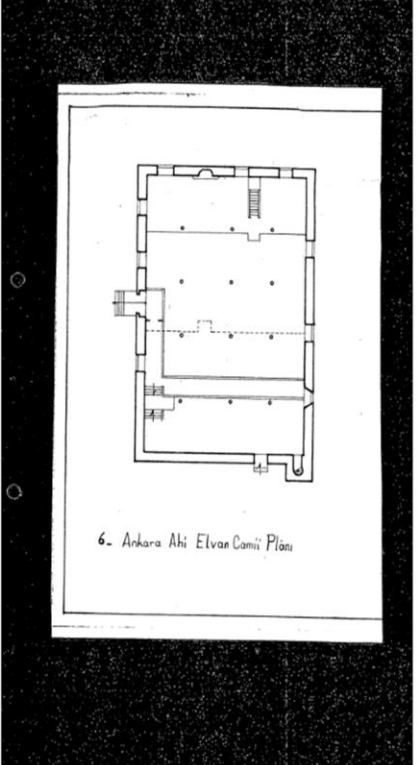
Tablo 3.88 “Anadolu Selçuklu Devri Ahşap Camileri” başlıklı terfi tezi katalog no: 31-a, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 16 DOSYA NO: 153	TERFİ TEZİNİN ADI:	ANADOLU SELÇUKLU DEVİRİ AHŞAP CAMİLERİ	YILI: 1972	TEZİ HAZIRLAYAN:	GÖKSEVEN ÖZÜESEN	MESLEĞİ: ARKEOLOG	KATALOG NO: 31-a
TEZ KAPAĞI: 		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:					TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR: Tez kapak sayfası dahil 33 sayfadır. Özüesen, bu çalışmasında herhangi bir önsöz ve içindekiler bölümü hazırlamamıştır. Tezine sayfa numarası vermeye ise kapak sayfasının ardından kısa bir metin olarak giriş yaptığı "Anadolu Selçuklu Devri Ahşap Camileri" başlıklı kısımdan sonra 2 olarak başlayan Özüesen, Bibliyografya ve görsellerin başladığı kısımlara kadar 12 olarak tamamlamıştır. Burada ilginç olan ise, "Bibliyografya" bölümünü ayrıca I olarak numaralandırmıştır. Bu tezinde düzeltmelerin olmadığı dikkat çekmektedir. Tezine giriş yaptığı bölümde ise yapılan düzeltme ise, kendisinin eklediğini düşündürmektedir. Yazar, bu çalışmasında da, dipnot kullanımına ve kaynakça bilgilerinin belirtmeye özen göstermiştir. Yazarın tezinin kurgusu başlıklara göre şöyle hazırlamıştır: "ANADOLU SELÇUKLU DEVİRİ AHŞAP CAMİLERİ", "A. AFYON ULU CAMİİ (s. 2): Minber ve Kitabe (s. 2), Mihrap (s. 3)", "B. SİVRİHİSAR ULU CAMİİ (s. 3-5): Mihrap ve Minber (s. 5), Sölpük Mescidi (s. 5-6)", "C. ANKARA ASLANHANE CAMİİ: (AHİ ŞEREF ÜD-DİN CAMİİ (s. 6-7), Tarih (s. 7)", "D.BEYŞEHİR EŞREFOĞLU CAMİİ (s. 8-9)", "E. AYAŞ ULU CAMİİ (s. 9)", "F. ANKARA AHİ ELVAN CAMİİ (s. 9- 10), Cami Kitabesi ve Minber (s. 10), Kitabeler ve Tarih (s. 11)", "G. KASABA KÖYÜ CAMİİ (s. 12)" ve "BİBLİYOGRAFYA (s. I)". Tezde var olan görsellerden bahsetmek gerekirse; Afyon Ulu Camii'nin iç ve dış cephelerine ait ve bezeme detaylarını gösteren 13 adet fotoğraf, Ankara Aslanhane Camisi'ne ait 3 adet iç cephe fotoğraf, Beyşehir Eşrefoğlu Camisi'ne ait iç ve dış cephelerden 3 adet fotoğraf, Ankara Ahi Elvan Cami'sinin iç ve dış cephelerini gösteren 10 adet fotoğraf, Afyon Ulu Camii plan çizimi, Sivrihisar Ulu Camii plan çizimi, Ankara Aslan Camii Hane plan çizimi, Beyşehir Eşrefoğlu Camii plan çizimi, Ayaş Ulu Camii plan çizimi bulunmaktadır.	
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ: Bknz: Katalog 22-a.		YAZARIN YAYINLARI: -					TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR: -	

Tablo 3.89 “Anadolu Selçuklu Devri Ahşap Camileri” başlıklı terfi tezi katalog no: 31-b, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 16 DOSYA NO: 153	TERFİ TEZİNİN ADI:	ANADOLU SELÇUKLU DEVRİ AHŞAP CAMİLERİ	YILI: 1972	TEZİ HAZIRLAYAN:	GÖKSEN ÖZÜESEN	MESLEĞİ:	ARKEOLOG	KATALOG NO: 31-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
A. Ayaz Ulu camii Resim 1: Ayaz Ulu camii genel görünüşü. Resim 2: Ulu camii ahşap süslenmiş ve tavan. Resim 3: Ulu camii mermer mihrabı Ali baba altı kayı. Resim 4: Ulu camii minber kapakları. B. Sivrihisar Ulu camii Resim 5: Sivrihisar Ulu camii umumî görünüşü. Resim 6: Ulu camii minaresi körüştüğü. Resim 7: Ulu camii batı portali. Resim 8: Ulu camii kuzey portali. Resim 9: Ulu camii doğu portali. C. Ankara Aslanhane camii Resim 10: Ulu camii güney-doğu portali ve kitabesi. Resim 11: Ulu camii sadırcan. Resim 12: Ulu camii minberi. Resim 13: Ulu camii minberi. Resim 14: Aslanhane camii minber kitabesi. Resim 15: Aslanhane camii minber detayı. D. Beyşehir Eski camii Resim 17: Beyşehir Eski camii umumî görünüşü. Resim 18: Beyşehir Eski camii iç portali. Resim 19: Ulu camii minberi. E. Ankara Ahî Evran camii Resim 20: Ahî Evran camii umumî görünüşü. Resim 21: Ahî Evran camii tavan kiremitleri. Resim 22: Ahî Evran camii mahfil kısmı. Resim 23: Ahî Evran camii sünni başlık ve kiremitleri. F. Sivrihisar Ulu camii Resim 24: Ahî Evran camii minberi. Resim 25: minber den detay. Resim 26: minber den detay. Resim 27: minber den detay. Resim 28: Ahî Evran camii mihrap. Resim 29: mihrap tan detay. G. Sivrihisar Ulu camii minberi Kiriş kısmındaki tesviyat. Şekil 1: Sivrihisar Ulu camii minberi Kiriş kısmındaki tesviyat. H. Sivrihisar Ulu camii minberi yön aygıtında süs tesviyatı. Şekil 2: Sivrihisar Ulu camii minberi yön aygıtında süs tesviyatı. I. Ulu camii minberi yön aygıtında süs tesviyatı. Şekil 3: Ulu camii minberi yön aygıtında süs tesviyatı. J. Ulu camii minberi yön aygıtında süs tesviyatı. Şekil 4: Ulu camii minberi yön aygıtında süs tesviyatı.									

Tablo 3.90 “Anadolu Selçuklu Devri Ahşap Camileri” başlıklı terfi tezi katalog no: 31-c, (Bilgen 2018)

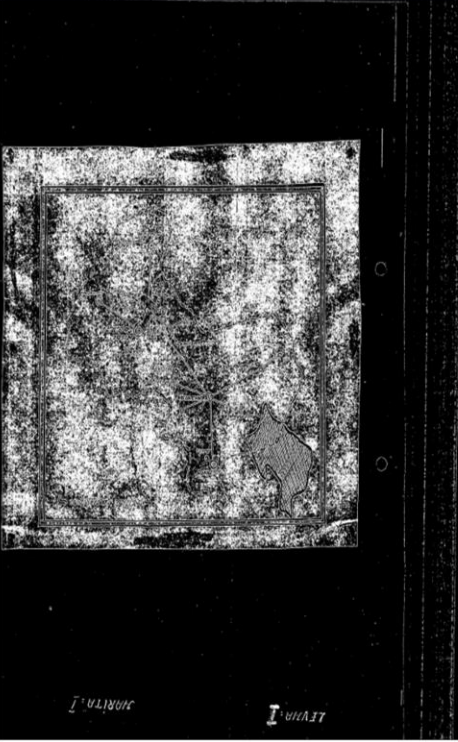
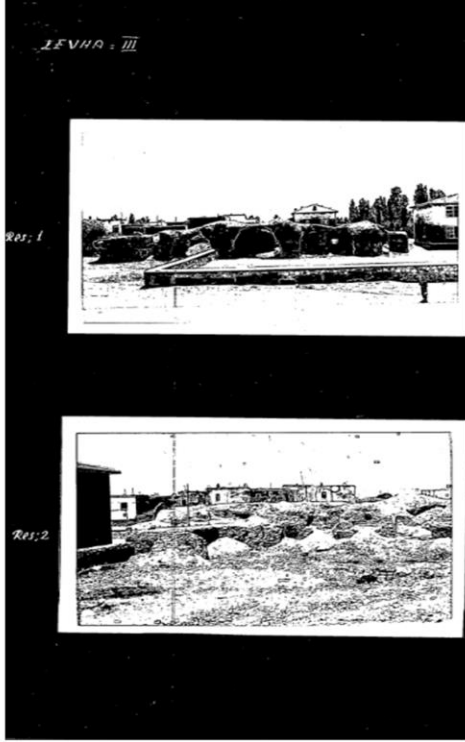
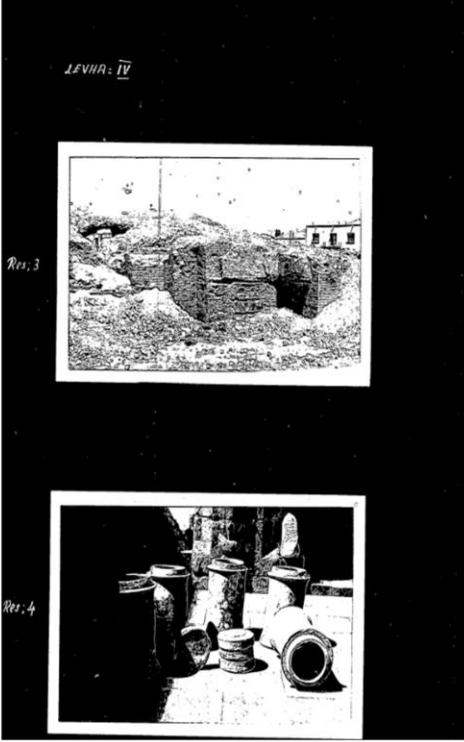
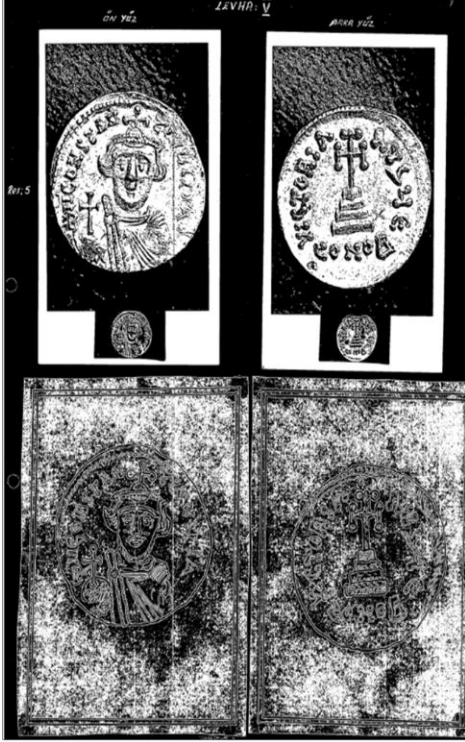
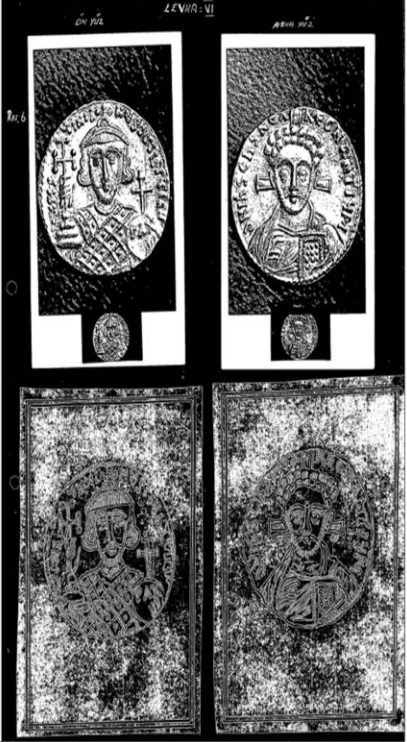
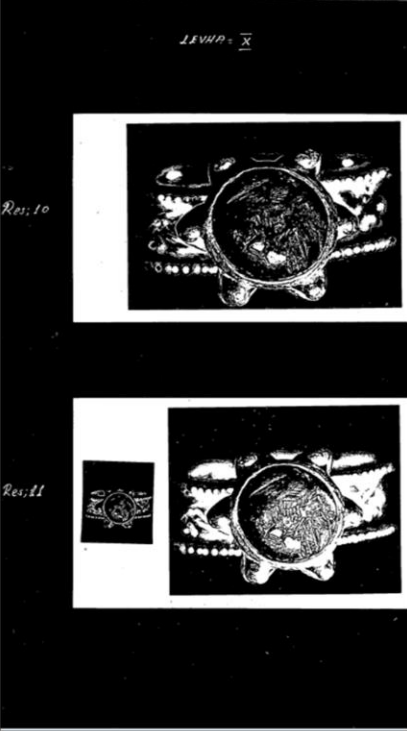
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 16 DOSYA NO: 153	TERFİ TEZİNİN ADI:	ANADOLU SELÇUKLU DEVRİ AHŞAP CAMİLERİ	YILI: 1972	TEZİ HAZIRLAYAN:	GÖKSEN ÖZÜESEN	MESLEĞİ: ARKEOLOG	KATALOG NO: 31-c
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:								
       								

3.32 1972- Kemerhisar Bizans Devri Hamam Kalıntı ve Buluntuları, Vural Sezer

Tablo 3.91 “Kemerhisar Bizans Devri Hamam Kalıntı ve Buluntuları” başlıklı terfi tezi katalog no: 32-a, (Bilgen 2018)

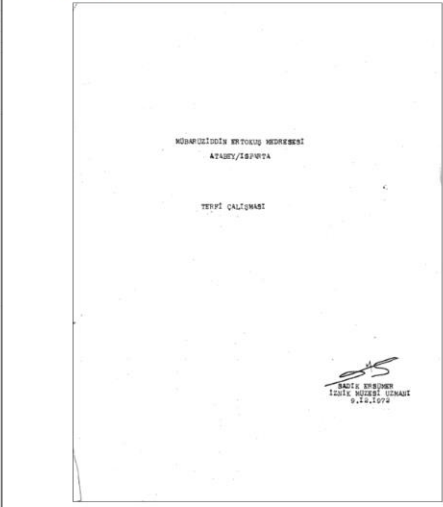
[illegible]

Tablo 3.92 “Kemerhisar Bizans Devri Hamam Kalıntı ve Buluntuları” başlıklı terfi tezi katalog no: 32-b, (Bilgen 2018)

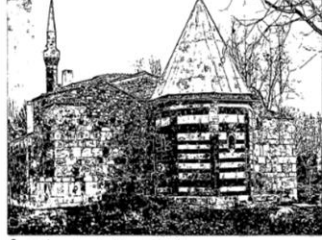
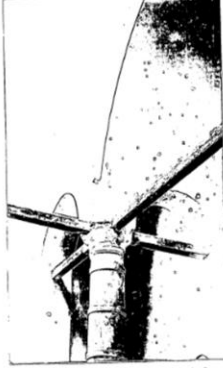
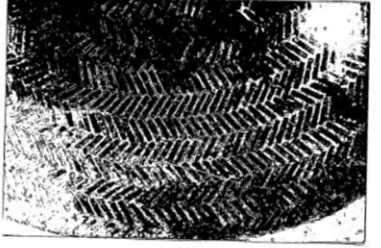
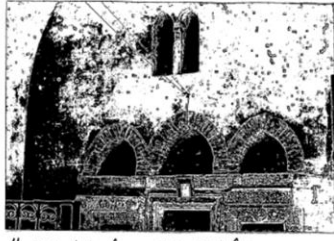
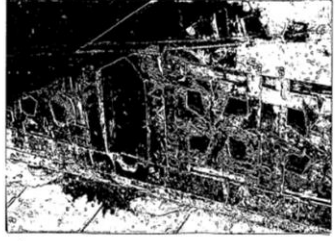
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 7 DOSYA NO: 68	TERFİ TEZİNİN ADI:	KEMERHİSAR BİZANS DEVRİ HAMAM KALINTI VE BULUNTULARI	YILI: 1972	TEZİ HAZIRLAYAN:	VURAL SEZER	MESLEĞİ: ARKEOLOG	KATALOG NO: 32-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:								
								
								
								
								
								
								
								
								
								

3.33 1972- Mübarüziddin Ertokuş Medresesi Atabey/Isparta, Sadık Ersümer

Tablo 3.93 “Mübarüziddin Ertokuş Medresesi Atabey/Isparta” başlıklı terfi tezi katalog no: 33-a, (Bilgen 2018)

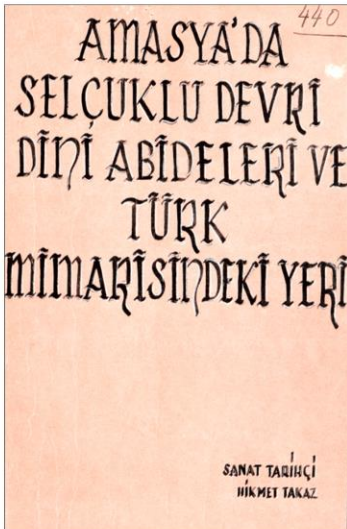
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 19 DOSYA NO: 187	TERFİ TEZİNİN ADI:	MÜBARÜZİDDİN ERTOKUŞ MEDRESESİ ATABEY/İSPARTA	YILI: 1972	TEZİ HAZIRLAYAN:	SADİK ERSÜMER	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 33-a
TEZ KAPAĞI:									
									
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ:									
1946 yılında Manisa'nın Turgutlu ilçesinde dünyaya gelen Ersümer, üniversite eğitimi İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde tamamladı. Uşak, İznik ve Mevlâna müzelerinde asistanlık yapan müzeci, sonradan TRT Ankara Televizyonu'nda görevle başladı. Tayin olduğu TRT İzmir Televizyonu'nda 21 yıl süre ile prodüktör olarak çalışan Sadık Ersümer, sürekli sarı basın kartı sahibi, evli ve iki çocuk babasıdır. İzmir Gazeteciler Cemiyeti (İGC) üyesi emekli TRT prodüktörü Ersümer, 2009 yılında, emekli olduktan sonra yerleştiği Marmaris'te vefat etti. 1. İnönü Zaferi - 1996, 2. İnönü Zaferi - 1995, 70. Yılda Türkiye - 1993 Belgesel, 00:20:00 (5 Bölüm), Atatürk İmparatorluktan Milli Devlete - 1985 / Nihat Onat, Sadık Ersümer, Kemal Demirel, Akarsularımız ve Barajlarımız - 1985, Anadolu Kültüründen - 1982 gibi belgesel filmlerin yönetmenliğini de yapmıştır. Terfi tezini yazdığı dönemde ise İznik Müzesi Uzmanlığı vazifesini yürütmekte idi. Kaynak: http://www.kameraarkasi.org/yonetmenler/sadikersumer.html.									
YAZARIN YAYINLARI:									
1. (1979). Hacım Sultan Türbesi, Uşak Halk Eğitimi Dergisi, Cilt. 1, Sayı. 10, s. 10.									

Tablo 3.94 “Mübarüziddin Ertokuş Medresesi Atabey/Isparta” başlıklı terfi tezi katalog no: 33-b, (Bilgen 2018)

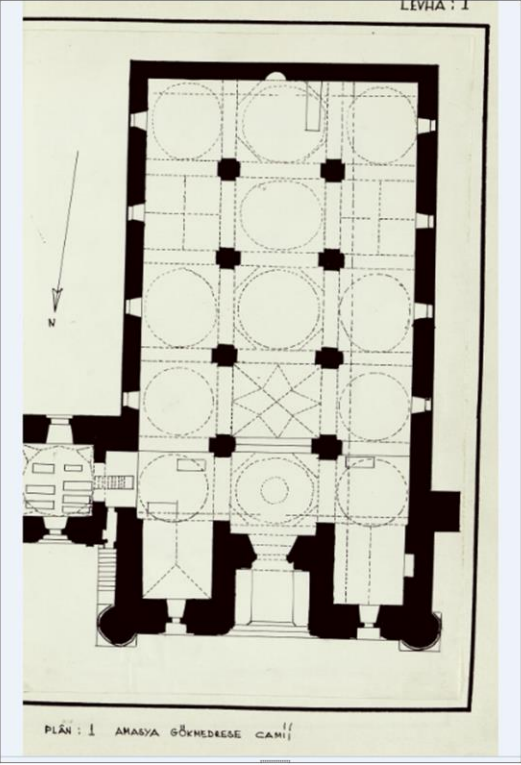
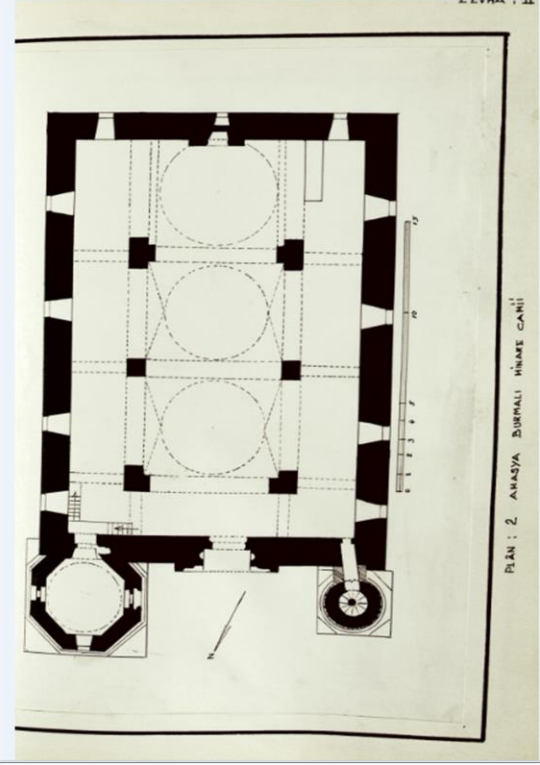
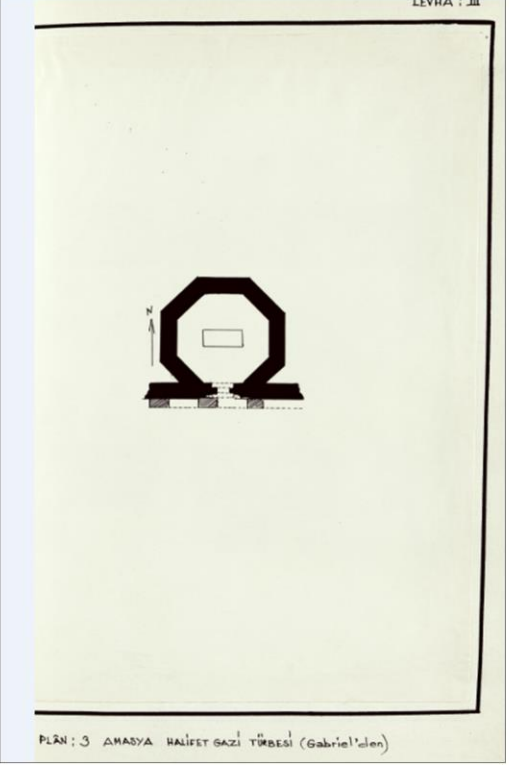
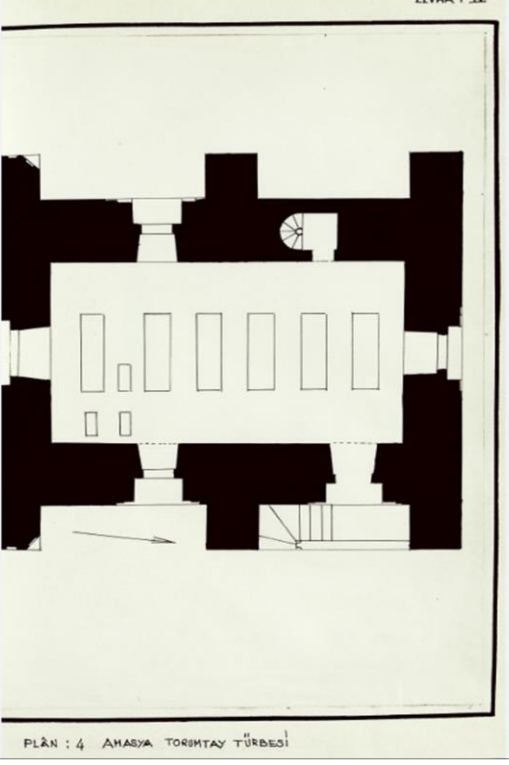
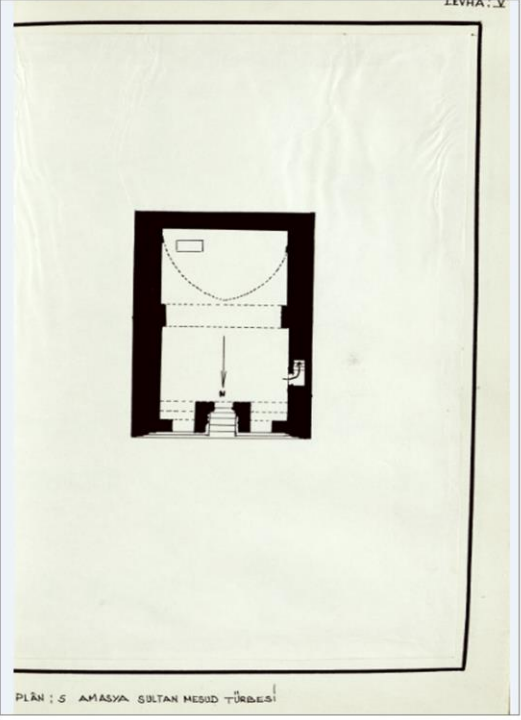
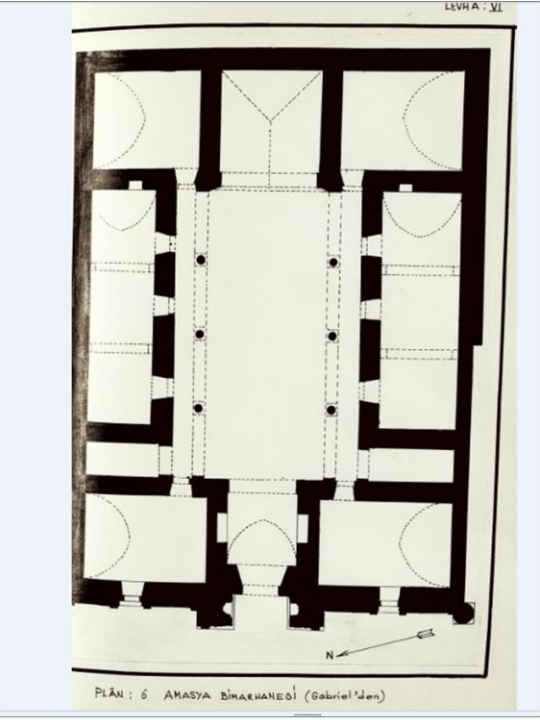
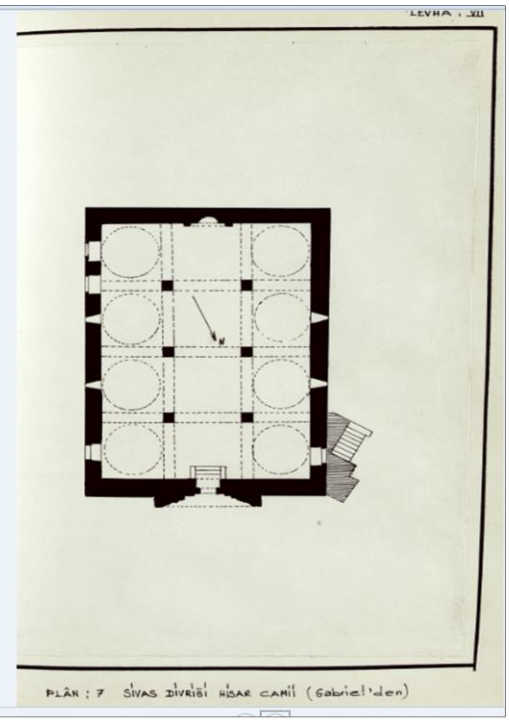
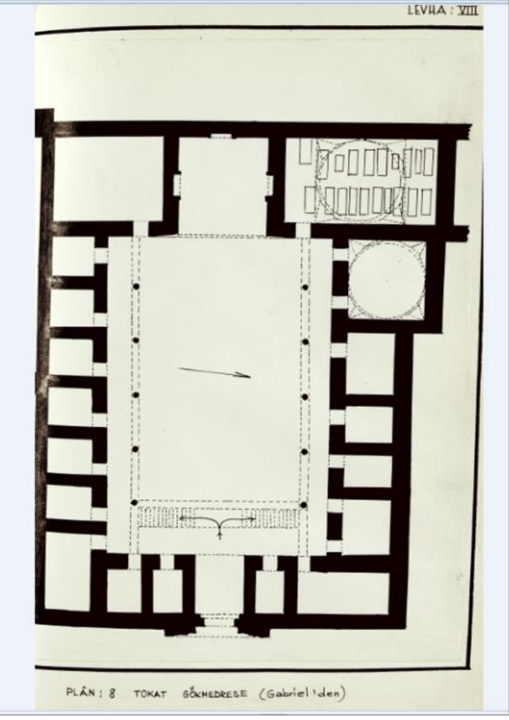
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 19 DOSYA NO: 187	TERFİ TEZİNİN ADI:	MÜBARÜZİDDİN ERTOKUŞ MEDRESESİ ATABEY/ISPARTA	YILI: 1972	TEZİ HAZIRLAYAN:	SADIK ERSÜMER	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 33-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
 1. Medresenin kitabesi 2. Medresenin portali 3. Medresenin bahçesinin görünüşü 4. Medresenin kütüphane girişini 5. Medresenin kütüphane girişini 6. Sütlük koridoru ve diğer kısımlar 7. Kütüphane odası ve diğer kısımlar 8. Girişdeki dört kapı. Kuvvetli olan sağ kapıdır. 9. Eyzanın sağ tarafındaki odanın kütüphane bölümü 10. Kuvvetli kapıları 11. Kuvvetli kapıları 12. Eyzanın ortasındaki kütüphane bölümü (Bina) 13. Giriş koridoru 14. Giriş koridoru 15. Giriş koridoru									

3.34 1973- Amasya'da Selçuklu Devri Dini Abideleri ve Türk Mimarisindeki Yeri, Hikmet Takaz

Tablo 3.95 “Amasya’da Selçuklu Devri Dini Abideleri ve Türk Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 34-a, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 26 DOSYA NO: 254	TERFİ TEZİNİN ADI:	AMASYA'DA SELÇUKLU DEVİRİ DİNİ ABİDELERİ VE TÜRK MİMARISİNDEKİ YERİ	YILI:	1973	TEZİ HAZIRLAYAN:	HİKMET TAKAZ	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 34-a
TEZ KAPAĞI:		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:								TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR:
		<u>AMASYA'DA SELÇUKLU DEVİRİ DİNİ ABİDELERİ VE TÜRK MİMARISİNDEKİ YERİ</u> 440 AMASYA'DA SELÇUKLU DEVİRİ DİNİ ABİDELERİ VE TÜRK MİMARISİNDEKİ YERİ SANAT TARİHÇİ HİKMET TAKAZ								Tez kapak sayfası dahil 113 sayfa olarak hazırlanmıştır. Yazar çalışmasına sayfa numarası vermeye "Önsöz" bölümünden hemen sonra gelen sayfaya 2'den başlayarak numaralandırma yapmış ve bunu sayfa 45'de sonlandırmıştır. Takaz'ın tezini büyük bir intizam ile tez yazım kurallarına uymaya çalışarak yazması dikkat çekicidir. Tezde düzeltmeler yok denemek kadar azdır. Yazarın dipnotlara da sık yer şekilde çalışmasında yer verdiği görülmektedir. Metin kısımlarındaki bazı eklemeler şekil ve resim çizimlerini refere etmektedir. Çalışmanın 48 sayfası sadece metin kısımlarından oluşmakta olup, geri kalan 14 sayfası yapılara ait fotoğraflara, 15 sayfası ise yapıların çizimlerine aittir. Takaz tarafından yapılan sadece 1 adet camii plan çizimi yer almaktadır. Bunun dışındakiler başka kaynaklardan alınmıştır. Görsellerin bulunduğu kısımlarda, fotoğraf ve çizimleri arka yüzlerinde ise yapılara ait künye bilgilerini yazar adeta bir kartpostal hazırlar gibi tasarlamıştır. Tezin bölümleri şöyle oluşturulmuştur: "İçindekiler", "Önsöz", "Amasya'nın Tarihi Durumu (s.2-3)", "Şehirdeki Abidevi Eserler ve Mahiyeti (s.4)", "Yan Mekanlı Camilerin Kaynağı (Ters T Planlı Cami Tipleri) (s.5-10)", "Yan Mekanlı Camilerin Kronolojik Sıraya Göre Kataloğu (A. Çilehane Camii [H.815- M: 1412-1413] (s.10-12)", B. Bayazıt Camii [1414-1419] (s.13-18), C.Yörgüç Paşa Camii [H.832- M.1429-1430] (s.19-21), D. II.Sultan Bayazıt Külliyesi [H.891- M.1485-86] (s.22-26), E. Mehmet Paşa Camii [H.891-M.1485-86] (s.27-29), F. Hatunya Camii [M.1510] (s.30-31)", "Toplama- Mukayese- Değerlendirme (s.32) (a. Eserlerin En Yakın Benzerleriyle Mukayese [I. Çilehane Camii (s.32-33), 2. Bayazıt Camii (s.34), 3. Yörgüç Paşa Camii (s.35), 4. II. Sultan Bayazıt Camii (s.36), 5. Mehmet Paşa Camii (s.37-38), 6. Hatunya Camii (s.38)], (b. Amasya'da Bulunan Yan Mekanlı Camilerin Birbirleriyle Mukayesesi (s.39-40)", "V. Netice (s.41-42)", "VII. Bibliyografya (s.43-45)".
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ:										TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR:
Bknz: Katalog 25-a.										1. (1973). "Amasya'da Selçuklu Devri Dini Abideleri ve Türk Mimarısındaki Yeri", Anadolu ve Rumeli'de gerçekleştirilen Ulusal ve yerel kongreler ve kongre kentleri bibliyografyası, T.B.M.M Sanat, Kültür ve Yayın Kurulu, 1993.
YAZARIN YAYINLARI:										
Bknz: Katalog 25-a.										

Tablo 3.96 “Amasya’da Selçuklu Devri Dini Abideleri ve Türk Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 34-b, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 26 DOSYA NO: 254	TERFİ TEZİNİN ADI:	AMASYA'DA SELÇUKLU DEVİRİ DİNİ ABİDELERİ VE TÜRK MİMARİSİNDEKİ YERİ	YILI: 1973	TEZİ HAZIRLAYAN:	HİKMET TAKAZ	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 34-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
 LEVHA : I PLÂN : 1 AMASYA GÖKMEDESE CAMİİ LEVHA : II PLÂN : 2 AMASYA BIRPALI HİME CAMİİ LEVHA : III PLÂN : 3 AMASYA HALİF GAZÎ TÜRBESİ (Gabriel'den) LEVHA : IV PLÂN : 4 AMASYA TOROSÎ TAY TÜRBESİ LEVHA : V PLÂN : 5 AMASYA SULTAN MESUD TÜRBESİ LEVHA : VI PLÂN : 6 AMASYA BİHÂRIHANESİ (Gabriel'den) LEVHA : VII PLÂN : 7 ŞİVAS ZİVRİSİ HİDAR CAMİİ (Gabriel'den) LEVHA : VIII PLÂN : 8 TOKAT GÖKMEDESE (Gabriel'den)									

Tablo 3.97 “Amasya’da Selçuklu Devri Dini Abideleri ve Türk Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi katalog no: 34-c, (Bilgen 2018)

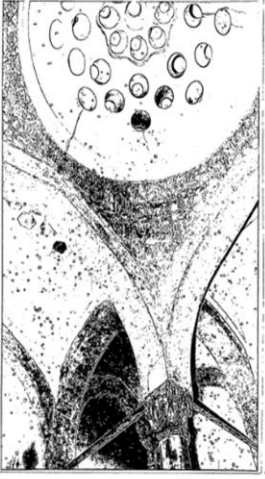
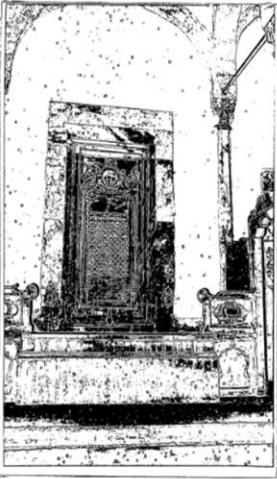
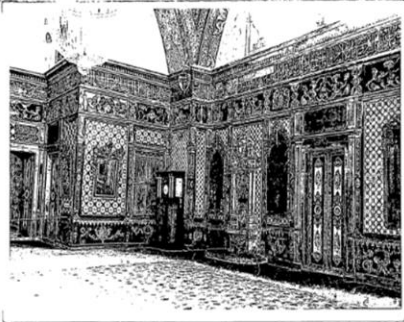
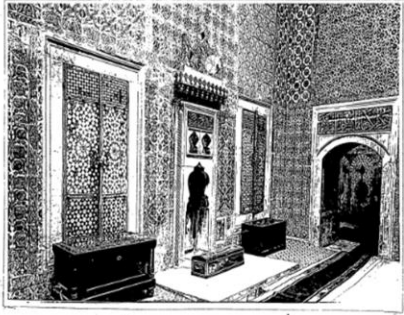
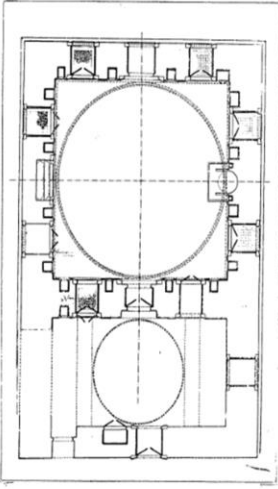
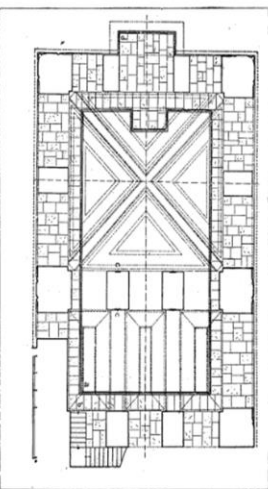
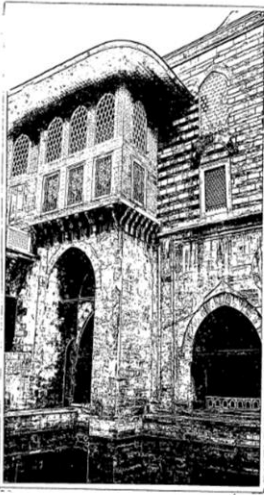
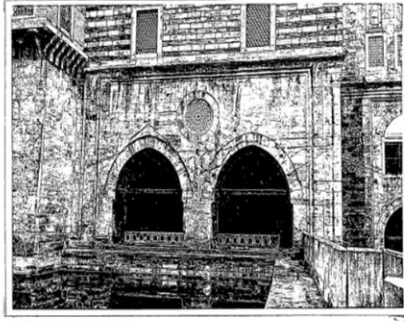
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 26 DOSYA NO: 254	TERFİ TEZİNİN ADI:	AMASYA'DA SELÇUKLU DEVİRİ DİNİ ABİDELERİ VE TÜRK MİMARİSİNDEKİ YERİ	YILI: 1973	TEZİ HAZIRLAYAN:	HİKMET TAKAZ	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 34-c
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
LEVHA : IX PLÂN : 9 ŞİHAS DİVRİĞİ TURAN MELİK ŞİFHA NESİ (Gabriel'iden) LEVHA : X PLÂN : 10 TOKAT NUREDDİN İBNİ ŞERİF TÜRBE Sİ (Gabriel'iden) LEVHA : XI RESİM : 1 GÖKME DRESE CAMİİN GENEL GÖRÜ NÜ SÜ RESİM : 2 GÖKME DRESE CAMİİNİN KUVVEYİ CEMESİ PENCERESİNDEN DETAY. LEVHA : XII RESİM : 3 GÖKME DRESE CAMİİ GİRİ Sİ KAPISI GÖKME DRESE CAMİİN İÇİ									
RESİM : 4 GÖKME DRESE CAMİİ KÜHBET Kİ SİMİ Şİ NİLERİNDEN DETAY. RESİM : 5 GÖKME DRESE CAMİİ KÜHBET Kİ SİMİNİN GENEL GÖRÜ NÜ SÜ. LEVHA : XIII LEVHA : XIV RESİM : 8 HALİMET GAZİ TÜRBE SİNDEN DETAY RESİM : 9 HALİMET GAZİ KÜHBETİ TE ZVİNİ CEMESİ LEVHA : XV RESİM : 10 TORUNTAY TÜRBE SİNİN GENEL GÖRÜ NÜ SÜ RESİM : 11 TORUNTAY TÜRBE SİNİN KUVVEYİ CEMESİNDEN TE ZVİNİ PAND-LARIN İÇİ LEVHA : XVI RESİM : 12 SULTAN MESUD TÜRBE Sİ GENEL GÖRÜ NÜ SÜ RESİM : 13 AMASYA DARÜ Şİ FASI GENEL GÖRÜ NÜ SÜ Sayfa 57 / 57									

3.35 1973- Topkapı Sarayı Harem Dairesindeki Mimar Sinan'ın Yapıları, Hülya Tezcan

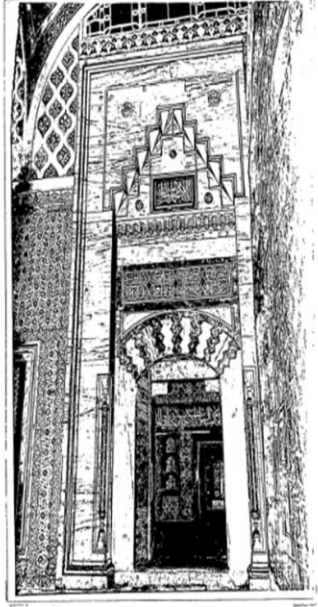
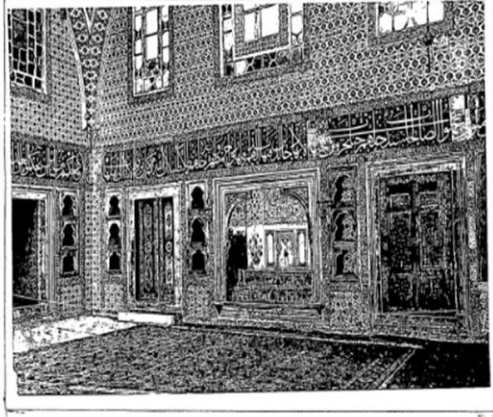
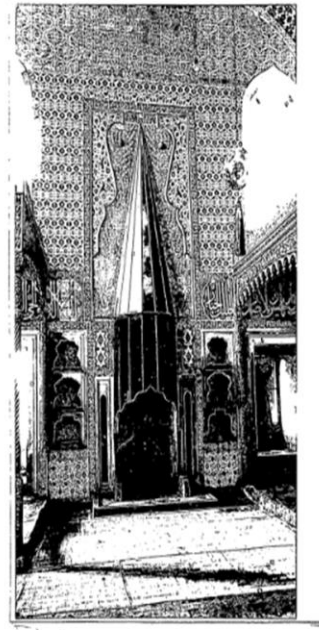
Tablo 3.98 “Topkapı Sarayı Harem Dairesindeki Mimar Sinan'ın Yapıları” başlıklı terfi tezi katalog no: 35-a, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 23 DOSYA NO: 220	TERFİ TEZİNİN ADI:	TOPKAPI SARAYI HAREM DAİRESİNDEKİ MİMAR SİNAN'IN YAPILARI	YILI: 1973	TEZİ HAZIRLAYAN:	HÜLYA TEZCAN	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 35-a
TEZ KAPAĞI: 		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:							
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ: 1945 yılında doğan Hülya Tezcan, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nden 1968 senesinde mezun olmuştur. 1971 yılında Topkapı Sarayı Müzesi'nde asistan olarak göreve başlayan Tezcan, 1978 tarihinden itibaren Padişah Elbiseleri Bölüm sorumlusu olarak çalıştı ve 2006 yılında Topkapı Sarayı Müzesi'nden emekli oldu. Müzeye başladığı yıllarda akademik kariyer yapmaya karar veren Tezcan, 1974-1983 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi bölümünde doktora yaptı. 1983 yılında sarayın Osmanlı öncesi arkeolojisini yani Bizans Dönemi arkeolojisi üzerine yaptığı alan araştırmasıyla doktor ünvanını aldı. Bu çalışma "Topkapı Sarayı ve Çevresinin Bizans Devri Arkeolojisi" ismiyle yayımlandı. 1997'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nde Doçentlik ünvanını alan Tezcan, 2011'den beri Profesörlük vazifesini yürütmektedir. 2015'den beri Niğantaşı Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi'nde görev yapmaktadır. Daha sonradan yaptığı araştırmaları, genellikle çalıştığı bölümlle ilgili olup, yüzün üzerinde makalesi, ansiklopedi maddesi, katıldığı ulusal ve uluslararası kongrelerde sunduğu bildirileri bulunmaktadır. Kaynak http://www.timas.com.tr/yazar/hulya-tezcan/ https://www.nisantasi.edu.tr/dosyalar/stf/ozgecmis/hulya_tezcan.pdf.		TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR: Tez kapak sayfası dahil 55 sayfadır. Tezcan tezini belli bir sistematik kurgu çerçevesinde yazmaya özen göstermiştir. Yazar, sayfa numaralandırmasına "Önsöz" bölümünden sonra ele aldığı "II. Giriş" bölümü itibarıyla 1 olarak vermeye başlamış, ve şekillerin yer aldığı bölüme kadar olan son sayfada 41 olarak sonlandırmıştır. Sık olmasa da tezde gerek imladan kaynaklı, gerek teknik birtakım tabirlerden dolayı düzeltmelerin yapıldığı görülmektedir. Tezcan, diğer birçok müzeci gibi dipnotlarla çalışmasını desteklemiştir. Etüdün 42 sayfası metin şeklinde hazırlanmış olup, geri kalan 11 sayfada ise görsel malzeme bulunmaktadır. Bu görsel malzeme içerisinde Sedat Hakkı Eldem'den alınarak kullanılan III. Murat Köşkü'ne ait hem zemin kat planı hem de üst kat plan çizimleri yer almaktadır. Diğer görseller Hünkâr Hamamı Halvet kubbesi, Hünkâr Hamamı Selsebili, Hünkâr Sofrası Genel görünüşü, Çeşmeli Sofa, III. Murat Köşk'ünün zemin katı, Köşkün girişi kapısı, III. Murat Has Odası ve Has Odası ocağını gösteren fotoğraflardan oluşmaktadır. Tezin içeriğine gelinecek olunursa; "Plan", "Önsöz", "II. Giriş [A. Topkapı Sarayı'nın Yeri ve Tarihçesi (s.1-2), B. Harem Dairesi Hakkında Genel Bilgi (s.2-3), C. Mimar Sinan, Hayatı ve Harem Dairesindeki Eserleri (s.4)]", "Katalog (s.5)", "A. Hamamlar [a. Hünkâr Hamamı: Soyunmalık, Ilıklık, Halvet Kısmı (s.6-9), b. Valde Sultan Hamamı: Soğukluk, Ilıklık, Halvet (s.9-11)]", "III. Murat Sofrası (s.13-14)", "III. Murat Has Odası (s.15-21)", "Hünkâr Sofrası (s.22-28)", "Çeşmeli Sofa (s.29-30)", "IV. Mukayese [A. Harem Dairesi Hünkâr Hamamı (s.31-32), B. III. Murat Köşkü ile Davut Paşa Hünkâr Kasrı Mukayesesi (s.32-33), C. Hünkâr Sofası ile Edirne Sarayı Hünkâr Sofası Mukayesesi (s.34), V. Değerlendirme [I. Hamamlar (s.35), II. III. Murat Sofası (s.36), III. III. Murat Has Odası ve Zemin Katı (s.36-37), IV. Hünkâr Sofası (s.37-38)]", "VI. Netice (s.39)", "VII. Bibliyografya (s.40)" ve son olarak da "VII. Resim Listesi (s.41)".							
YAZARIN YAYINLARI: (1986). The Topkapı Saray Museum Costumes Embroideries and Other Textiles, Schuler Verlagsgesellschaft. (1989). Topkapı Sarayı ve Çevresinin Bizans Devri Arkeolojisi, Turing. (1991). Türk Sancak Alemleri, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara. (1992). 19. yy Sonuna Ait Bir Terzi Defteri, Sadberk Hanım Müzesi Yayınları, İstanbul. (1993). Atlaslar Atlası. Pamuklu, Yün ve İpek Kumaş Koleksiyonu, Cotton, woolen and silk fabrics, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul. (2000). Fashion at the Ottoman Court: The Topkapı Palace Museum Collection, Portakal Art and Culture House Organisation, (Rafii Portakal ile beraber yazmıştır.) (2004). Ottoman Costumes From Textile to Identity, Eren. (2006). Osmanlı Sarayının Çocukları: Şehzadeler ve Hanım Sultanların Yaşamları, Giysileri, Aygaz, İstanbul. (2007). Anadolu Dokuma Mirası, International Conference on Oriental Carpets (Sumiyo Okumura, Kathleen Hamilton Gündoğdu ile beraber yazmıştır.) (2008). Tailors to the Court: M. Palma - D. Lena - P. Parma, Sadberk Hanım Müzesi Yayınları, İstanbul.		IV - MUKAYESE A - Harem Dairesi Hünkâr Hamamı ile Edirne Sarayı Yataak Hamamının Mukayesesi: Edirne Sarayında ki Yataak Hamamı hakkında malûmatı Rifat Osman Bey'den aldık. Bu hususta şöyle demektedir: "Harem Hamamı Kanunî Süleyman Han tarafından olup (Yataak Hamamı) ve (Sultan Hamamı) onları ile aşığ- hırdur. Hünkâr Sofrasıyla Valde Sultan Dairesi arasında teferruatı mu- samma onbir kurnalı cesin bir hamamdır. Halvetler dahil olduğu halde 625m. terbindedir. Aşık Ali Ağa hamamın teferruatı dahilîyesini med- ü senadan sonra mimarının Mimar Sinan olduğunu söyler." (1). Konusus olan Hünkâr Hamamı da Mimar Sinan tarafından ve muhteme- len Yataak Hamamına nasaran daha geç bir tarihte inşa edilmiştir. Her ikisinin yeri Hünkâr Sofrasıyla Valde Sultan dairesi arasındadır. Tu- karındaki tariften Edirnedeki Yataak Hamamının da çok süslü ve büyük ol- duğunu öğreniyoruz. Konusus olan Hünkâr Hamamı da çok süslüdür. Fakat E- dirnedeki hamam kadar büyük değildir. Ayrıca Edirne Yataak hamamının da bir çift hamam olarak mî yapıldığını biliyoruz. Aynı eserde "Hamama hiye-i dubulde geniş bir taşlığına girilmektedir ki taşlığın ortasına cesin ve mürtefi bir kubbe isabet eder. Kubbe mermerden mûşül 8 sûtuna istinat edip sûtunların kaideleri ortasında dairi ve 4 basamak mer- diven ile mûşül edilen bir havuz ve havuzun muhtinde mermerden masnu 4 aslan ağzına takılmış musluklar vardır. Bu bahann ilerisinde ve hamam dahilinin karşısında köşelerdeki halvetlerin beyindeki sofada 3 kademe li bir merdiven ile çıkılan bir set yapılaş ve 3 air'a irtifanda müş- gebeek madenî bir parkaklık ile meşûr set cephesi tahdit edilmiştir. (1)-Rifat Osman, Edirne Sarayı, T.T.K.No:30, Ank. 1957, S.93.							

Tablo 3.99 “Topkapı Sarayı Harem Dairesindeki Mimar Sinan’ın Yapıları” başlıklı terfi tezi katalog no: 35-b, (Bilgen 2018)

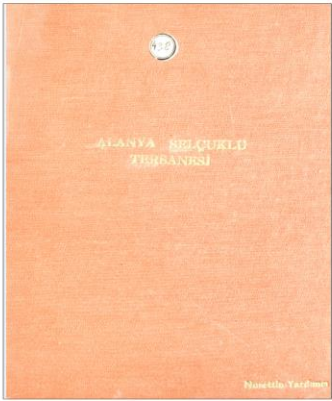
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 23 DOSYA NO: 220	TERFİ TEZİNİN ADI:	TOPKAPI SARAYI HAREM DAİRESİNDEKİ MİMAR SİNAN'IN YAPILARI	YILI: 1973	TEZİ HAZIRLAYAN:	HÜLYA TEZCAN	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 35-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
 RESİM NO: 1- HÜNKÂR HANIMI HALVET KUBBESİ									
 RESİM NO: 2- HÜNKÂR HANIMI SİĞİRCİLİ									
 RESİM NO: 3- HÜNKÂR SOFASI GENEL									
 RESİM NO : 4- ÇEŞNELİ SOFA									
 RESİM NO: 5- III. MURAT KÖKÜ ÜST KAT PLANI (S.H. Elçes)									
 RESİM NO: 6- III. MURAT KÖKÜ ZEMİN KAT PLANI (S.H. Elçes)									
 RESİM NO : 7- III. MURAT KÖKÜNÜN ZEMİN KATI									
 RESİM NO : 8- III. MURAT KÖKÜNÜN ZEMİN KATI									

Tablo 3.100 “Topkapı Sarayı Harem Dairesindeki Mimar Sinan’ın Yapıları” başlıklı terfi tezi katalog no: 35-c, (Bilgen 2018)

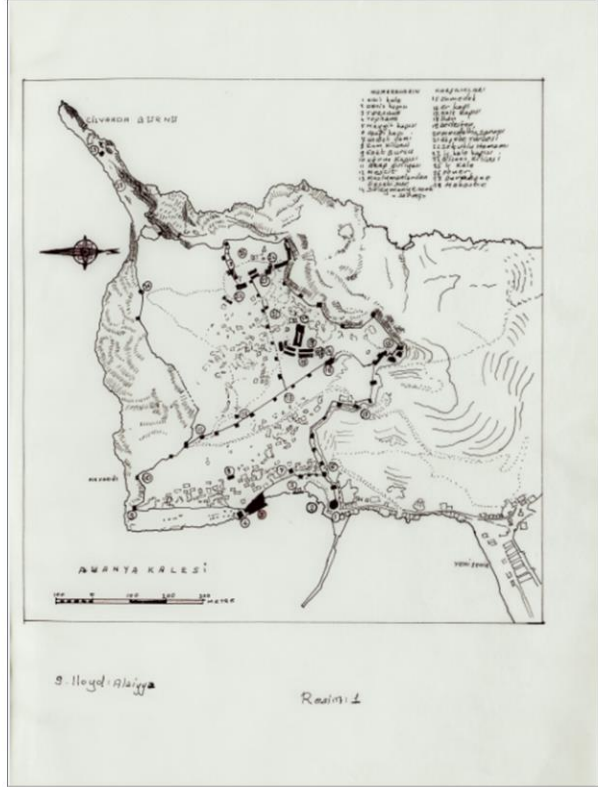
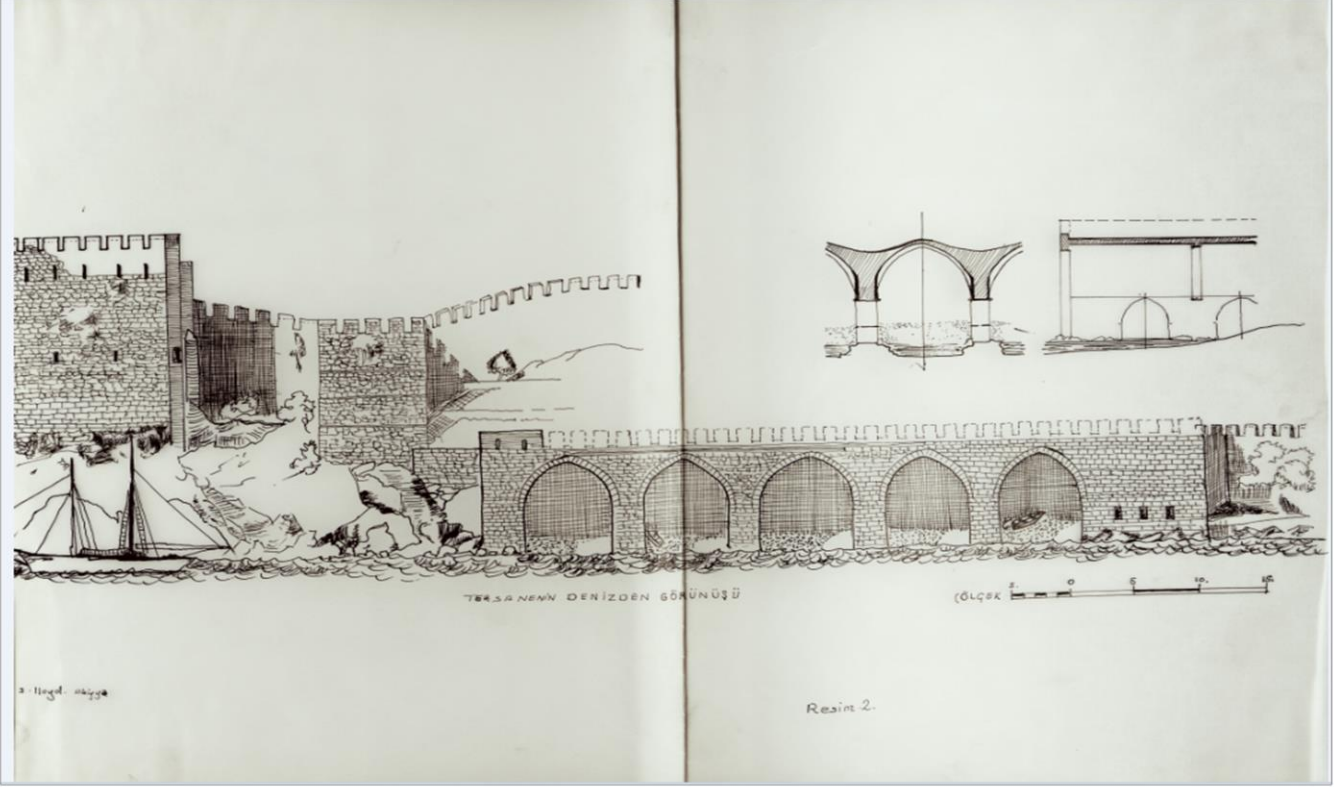
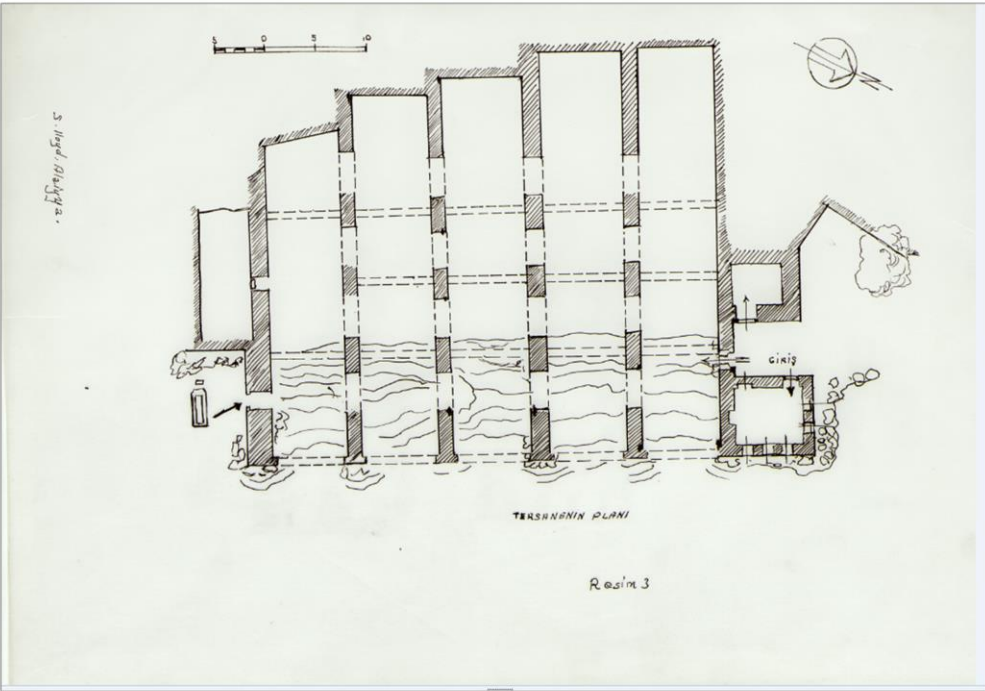
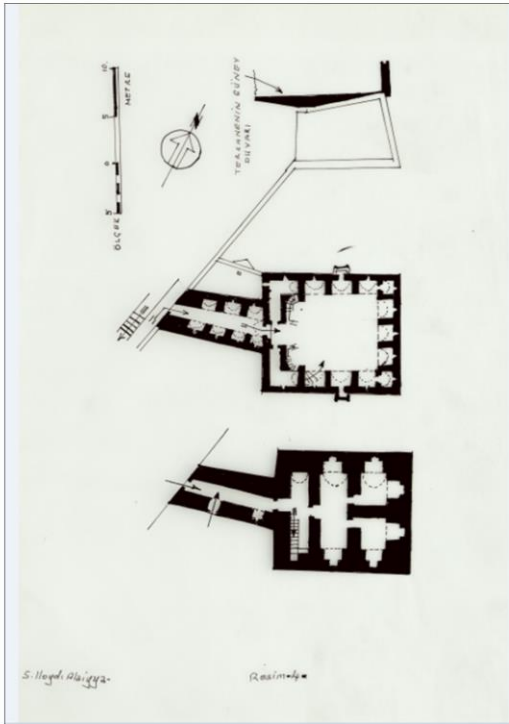
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 23 DOSYA NO: 220	TERFİ TEZİNİN ADI:	TOPKAPI SARAYI HAREM DAİRESİNDEKİ MİMAR SİNAN’IN YAPILARI	YILI: 1973	TEZİ HAZIRLAYAN:	HÜLYA TEZCAN	MESLEĞİ:	SANAT TARİHÇİSİ	KATALOG NO: 35-c
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
									
RESİM NO: 10- III.MURAT KÖŞKÜNÜN GİRİŞ KAPISI									
									
RESİM NO : II-III.MURAT HAS ODASI									
									
RESİM NO : 12- III.MURAT HAS ODASI OCAK									

3.36 1973- Alanya Selçuklu Tersanesi, Nurettin Yardımcı

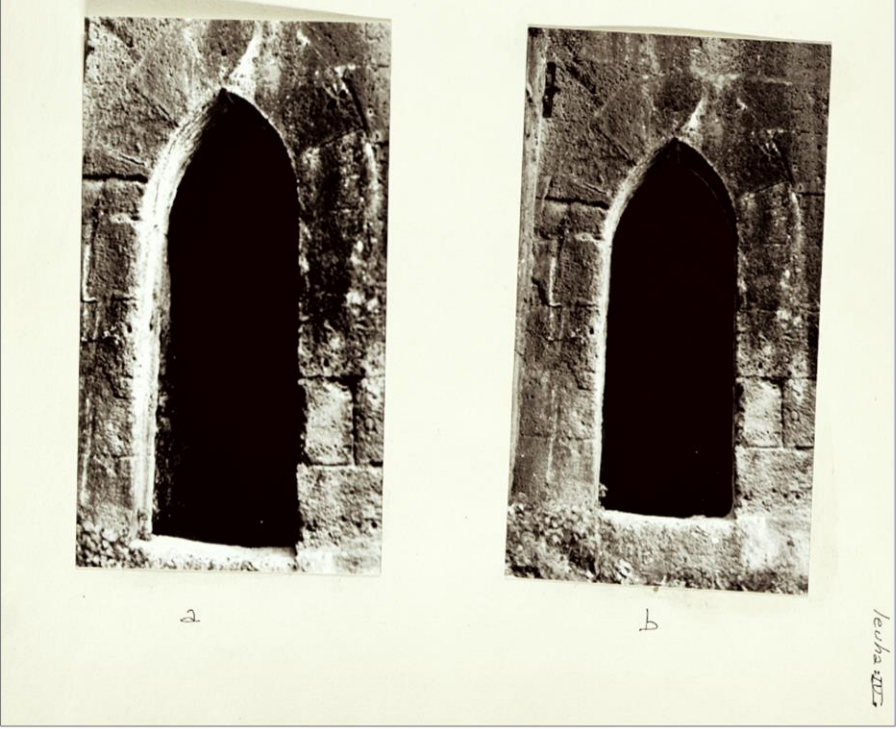
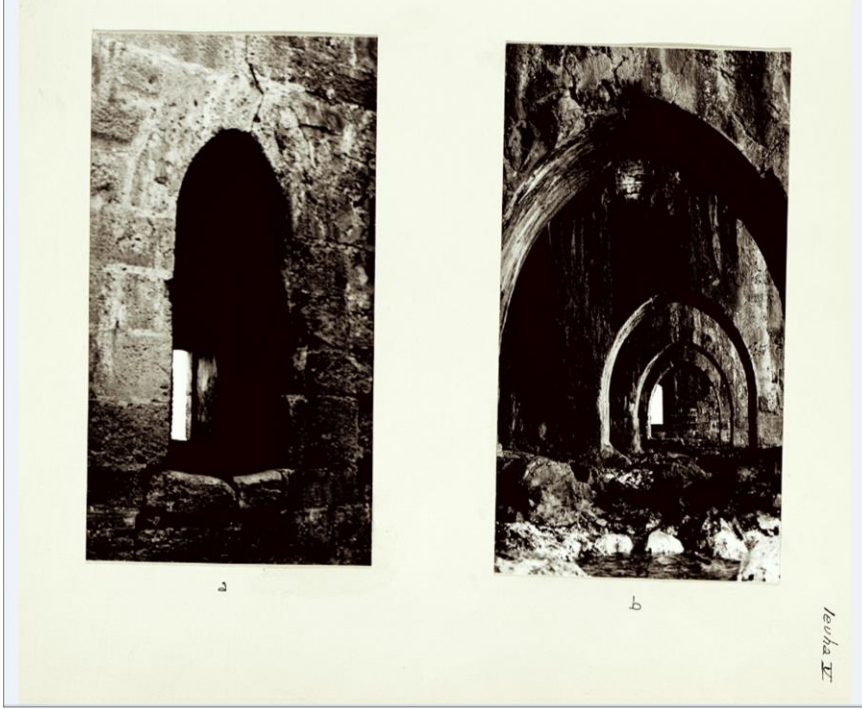
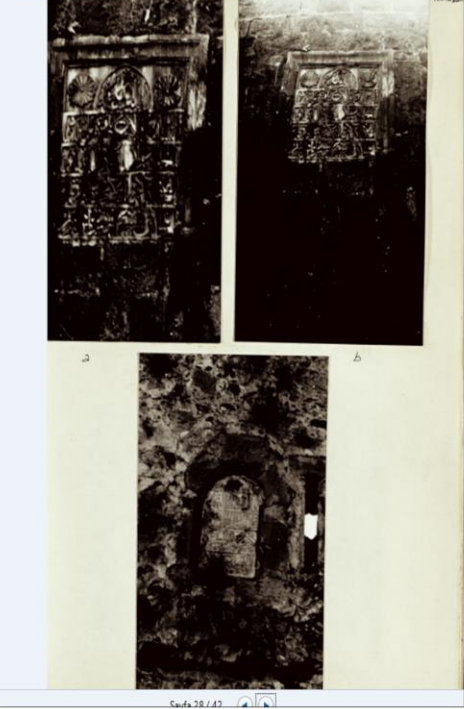
Tablo 3.101 “Alanya Selçuklu Tersanesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 36-a, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 26 DOSYA NO: 253	TERFİ TEZİNİN ADI:	ALANYA SELÇUKLU TERSANESİ	YILI: 1973	TEZİ HAZIRLAYAN:	NURETTİN YARDIMCI	MESLEĞİ: - BÜROKRAT	KATALOG NO: 36-a
TEZ KAPAĞI: 		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:					TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR: Tez kapak sayfası dahil 42 sayfadır. Tezi için ayrı bir kapak sayfası tasarlayan Yardımcı, tezini belli bir sistematik çerçeveye sadık kalarak yazmıştır. Yazar, iç kapak sayfasından sonra "İçindekiler" bölümünden itibaren roman rakamıyla, Önsöz bölümü de dahil 1'den V'e kadar sayfa numaraları vermiş. daha sonra "Giriş" bölümünden hemen sonraki sayfada 2'den başlamak suretiyle "Şekiller" bölümüne kadar numaralandırmayı 8'de bitirmiştir. Tezde önsöz bölümünde yapılan ufak bir düzeltme haricinde başka bir düzeltmeye rastlanılmamıştır. Yardımcı'nın, çalışmasında dipnot kullanımına ağırlık verdiği görülmektedir. Çalışmada görsel malzeme kullanımının zenginliği de dikkat çekmektedir. Çalışmanın içeriğini yazar: "İÇİNDEKİLER (s. I)", "ŞEKİLLERİN LİSTESİ (s. II)", "LEVHALARIN LİSTESİ (s. III)", "FAYDALANILAN ESERLER (s. IV)", "ÖNSÖZ (s. V)", "GİRİŞ (s. -2)", "TERSANENİN ADI, YERİ VE MİMARİ DURUMU [Tersanenin Adı (s. 3), Tersanenin Yeri (s. 3-4), Tersanenin Mimari Durumu (s. 4-7)]", "TERSANE CİVARINDAKİ YAPILAR (s. 8) [Tophane Kulesi (s. 8), Kızıl Kule (s. 8)], "ŞEKİLLER" ve "LEVHALAR" olarak hazırlamıştır. Şekil listesi olarak Alanya Kalesi'ni gösteren bir harita çizimi, Alanya Tersanesi'ni denizden görecekt şekilde çizilmiş görünüş ve kesit çizimleri, Alanya Tersanesi'nin plan ve kesit çizimleri eklenmiştir. Levhalarda ise, tersanenin birçok açıdan çekilmiş 45 adet fotoğrafı yer almaktadır. Tezde yer alan çizimlerin büyük bir ustalıkla yapıldığı ve görsel malzeme kullanımına büyük önem verildiği görülmektedir.	
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ: 5 Mart 1944'de Şanlıurfa'da doğmuştur. Terfi tezini yazdığı dönemde Alanya Müzesi Asistanlığı Görevi'nde bulunmakta idi. Ankara Üniversitesi Arkeoloji bölümünde doktorasını yapmıştır. Daha sonra sırayla Bodrum Müze Müdürlüğü, Kıbrıs Türk Federe Devleti Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü, Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdür Yardımcılığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Başmüşavirliği ve Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü yapmıştır. Cumhurbaşkanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve çeşitli kuruluşlardan takdimnameler almıştır. İtalya ve Belçika'dan Commandatore Devlet Nişanı verilmiştir. 2009'da kültür ilişkilerine katkılarından dolayı İtalya hükümeti adına Büyükelçi, törenle Dr.Nurettin beye Şövalye nişanı vermiştir.Dönemin Harran Üniversitesi Rektörü Prof.Dr.Uğur Büyükburç 2004 yılında Üniversite Senatosu kararıyla bilimsel çalışmalarından dolayı Dr.Nurettin Yardımcı'ya Fahri Doktora ünvanı vermiştir. Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü yaptığı dönemde, 1980'lerde Urfa Müzesi'ni büyütterek yeniden inşa ettirmiş, Tarihî Hacı Hafızlar Ev'i'ni restore ettirenek Devlet Güzel Sanatlar Galerisi olarak hizmete açılmasına vesile olmuş, bu evin caddenin yanında bulunan dükkânları kamulaştırıp yıkarak evin doğu cephesinin açılmasını sağlamıştır. Ayrıca Harran Höyük'te 1983 yılından bu yana sürdürdüğü arkeolojik kazılarda Harran'ın tarihini aydınlatmış, Harran Ulu Camii'nde yaptığı kazılarla caminin planını ve eşsiz taş süsleme elamanlarını sanat tarihi dünyasına kazandırmıştır. 1260 yılından beri merdivensiz olan Harran Ulu Camii minaresinin ahşap merdivenlerini orijinaline uygun biçimde yaptırmış, Harran iç Kalesi'ni ve Halep Kapısı'nı restore ettirmiştir. 4000 yıllık Harran adının bir ara "Altınbaşak" olarak değiştirilmesine tepki göstermiş ve büyük mücadelesi sonunda Harran adının geri verilmesini sağlamıştır. Harran Hayat el-Harrani Camii ve türbesini restore ettirmiştir.		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:					TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR: -	
YAZARIN YAYINLARI: 1. (1973). Bodrum (Halikarnassos) ve Müze Rehberi, İstanbul: TTOK Yayınları. 2. (1979). Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin Eski Eserleri Korumak İçin Almış Olduğu Tedbirler, VIII. Tarih Kongresi- Kongreye Sunulan Bildiriler, 1.cilt. 3. (1984). Harran Kazı ve Onarım Çalışmaları, VII Kazı Sonuçları Toplantısı. 4. (2004). Harran Ovası Yüzey Araştırması I-II / Archaeological Survey in the Harran Plain I-II, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları (in Turkish and English). 5. (2006).Harran: Mezopotamya'ya Açılan Kapı, İstanbul: Ege Yayınları (in Turkish).		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:					TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR: -	

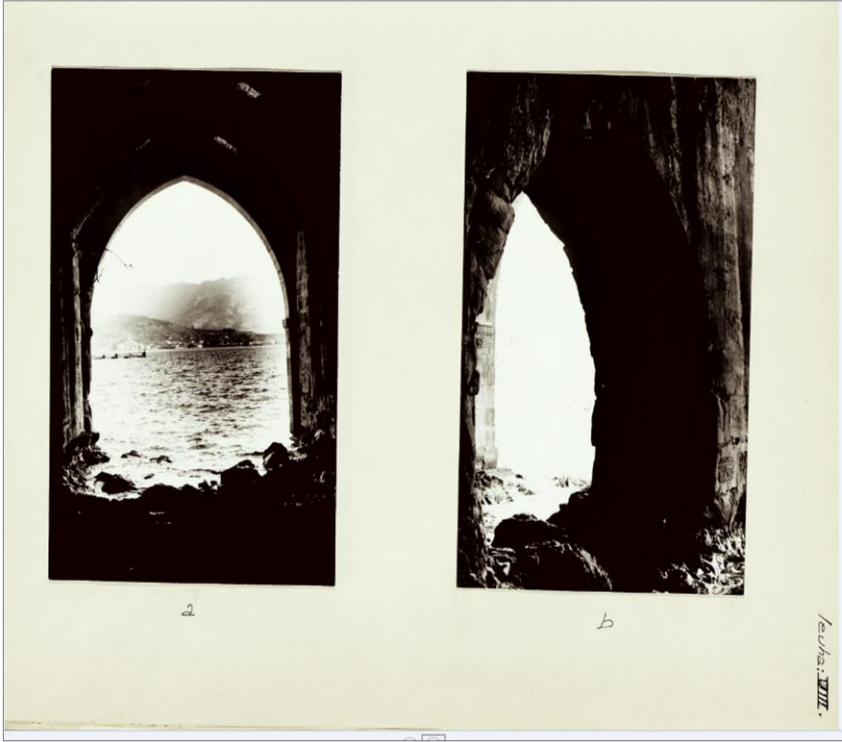
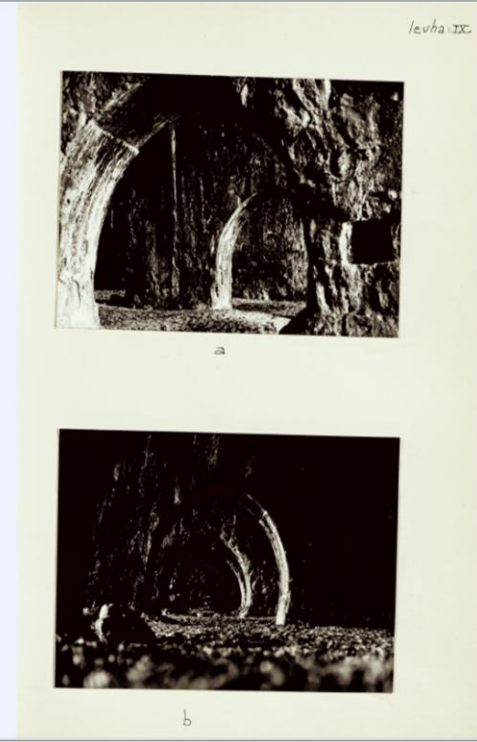
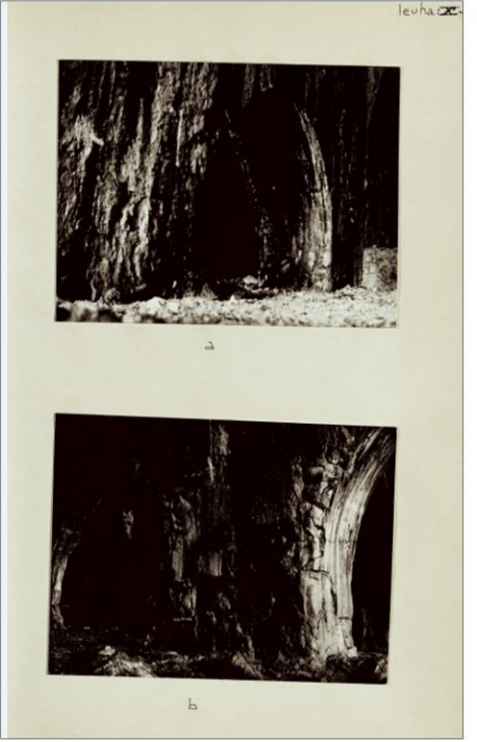
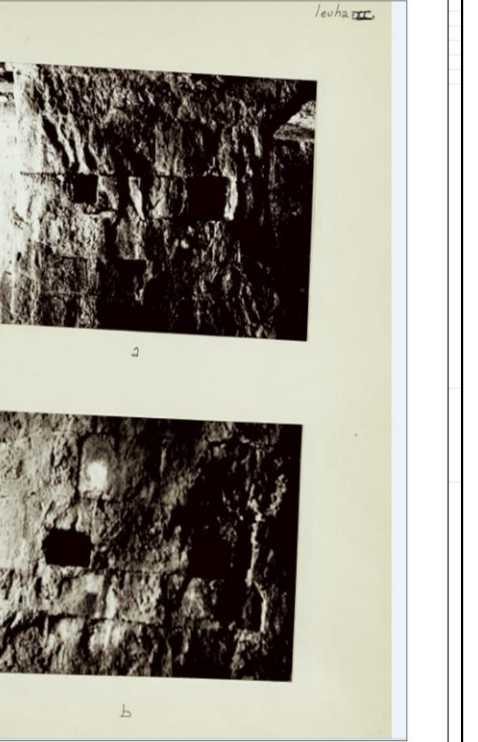
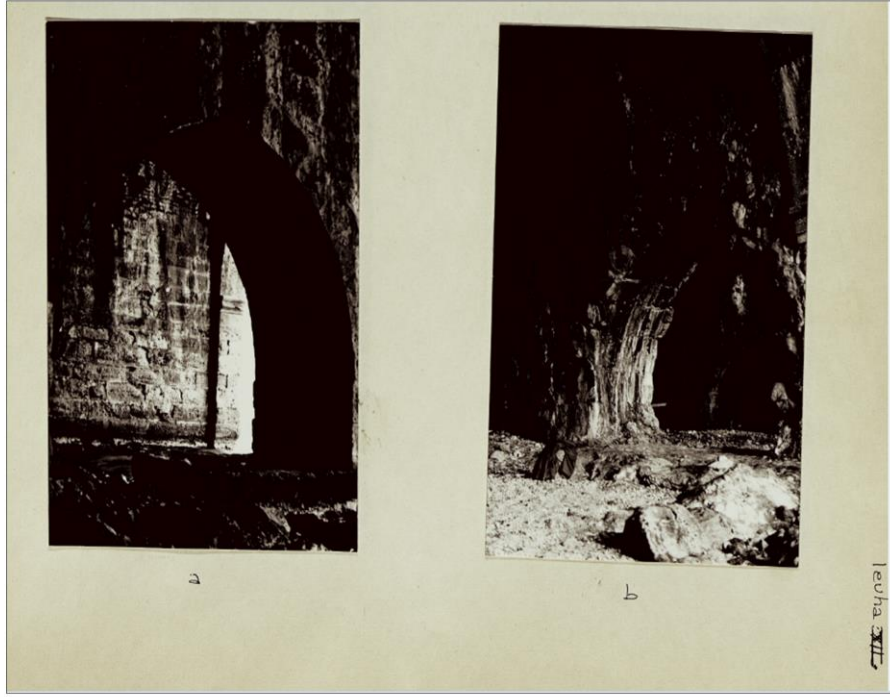
Tablo 3.102 “Alanya Selçuklu Tersanesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 36-b, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 26 DOSYA NO: 253	TERFİ TEZİNİN ADI:	ALANYA SELÇUKLU TERSANESİ	YILI: 1973	TEZİ HAZIRLAYAN:	NURETTİN YARDIMCI	MESLEĞİ:	ARKEOLOG - BÜROKRAT	KATALOG NO: 36-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
									
									
									
									
									

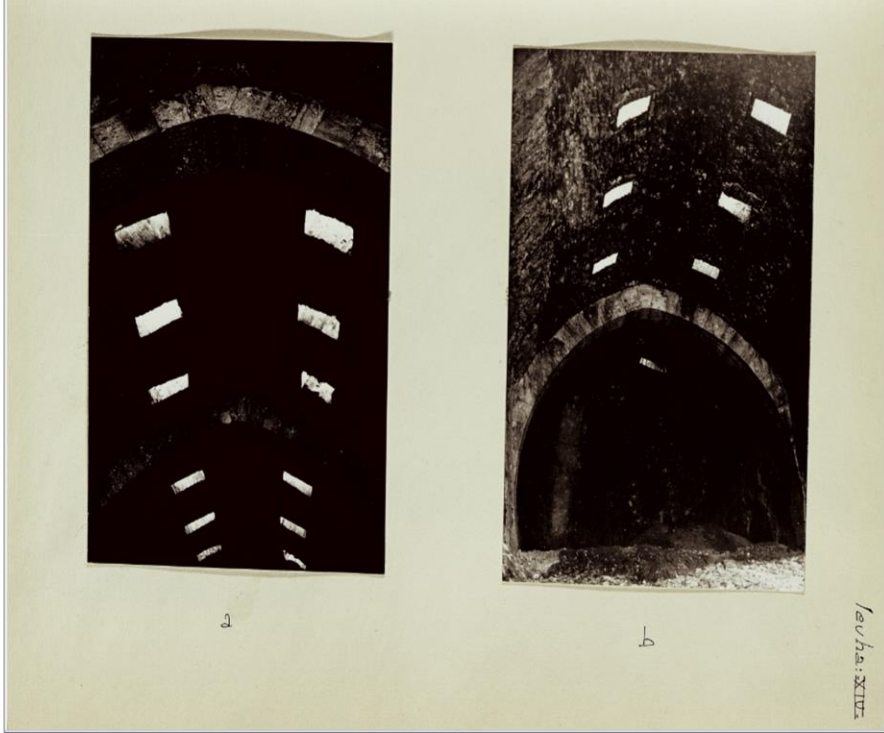
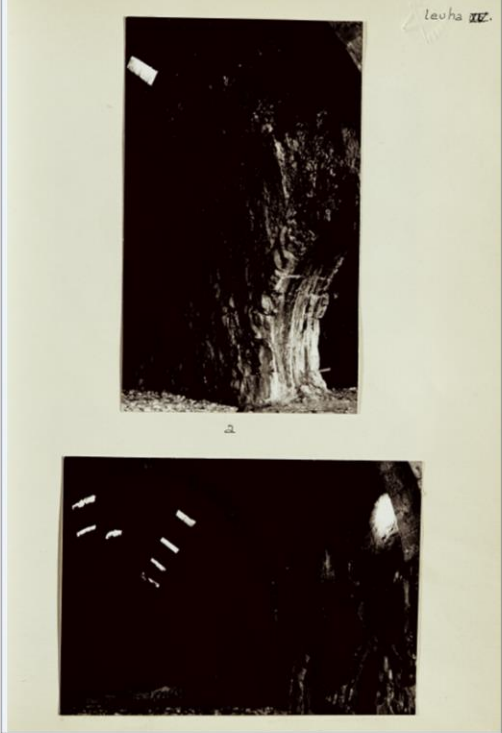
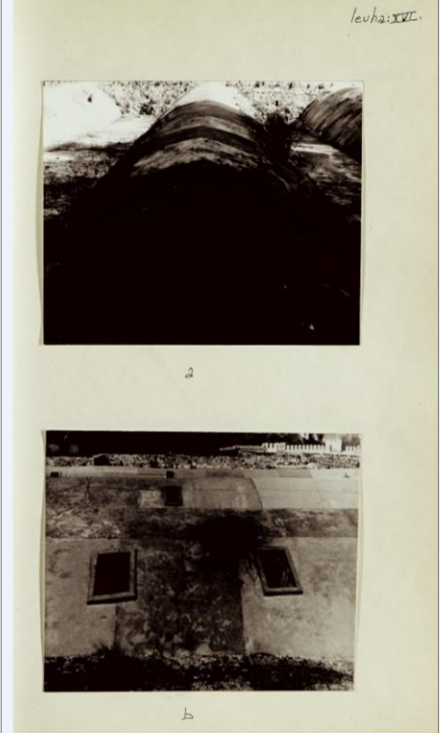
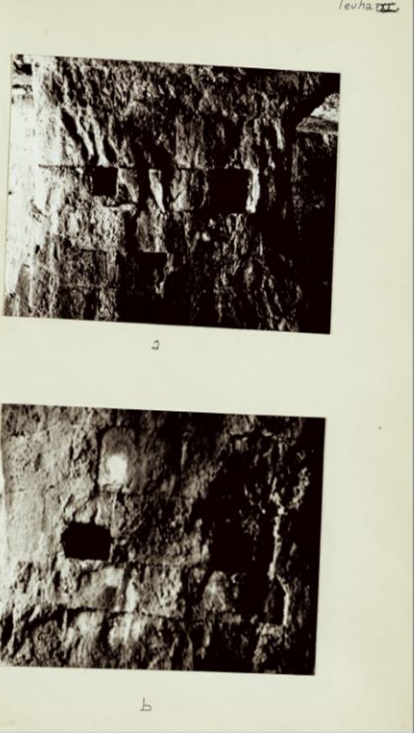
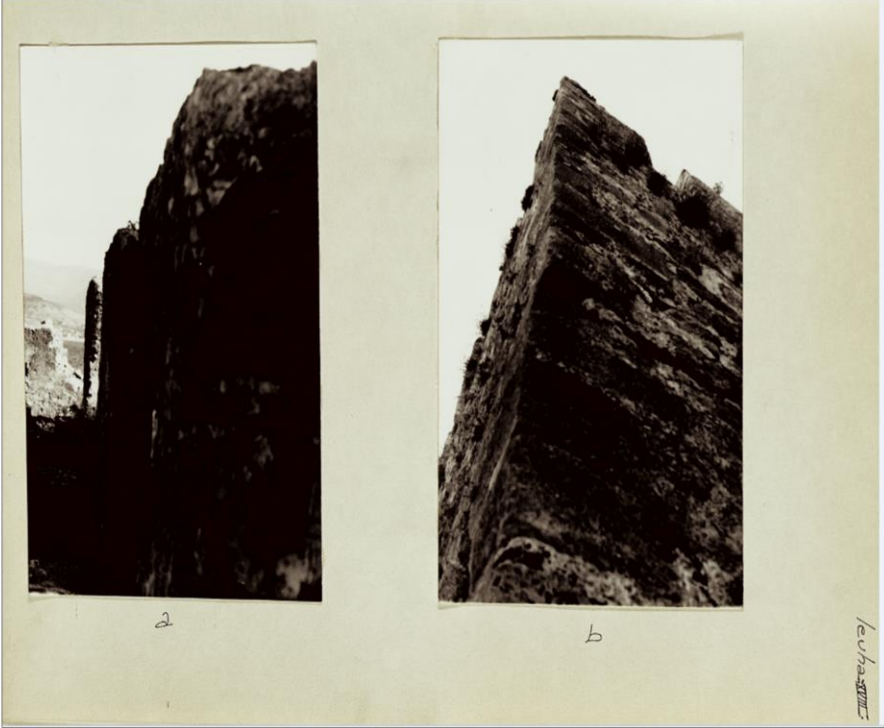
Tablo 3.103 “Alanya Selçuklu Tersanesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 36-c, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 26 DOSYA NO: 253	TERFİ TEZİNİN ADI:	ALANYA SELÇUKLU TERSANESİ	YILI: 1973	TEZİ HAZIRLAYAN:	NURETTİN YARDIMCI	MESLEĞİ:	ARKEOLOG - BÜROKRAT	KATALOG NO: 36-c
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
									
									
									
									
									
									

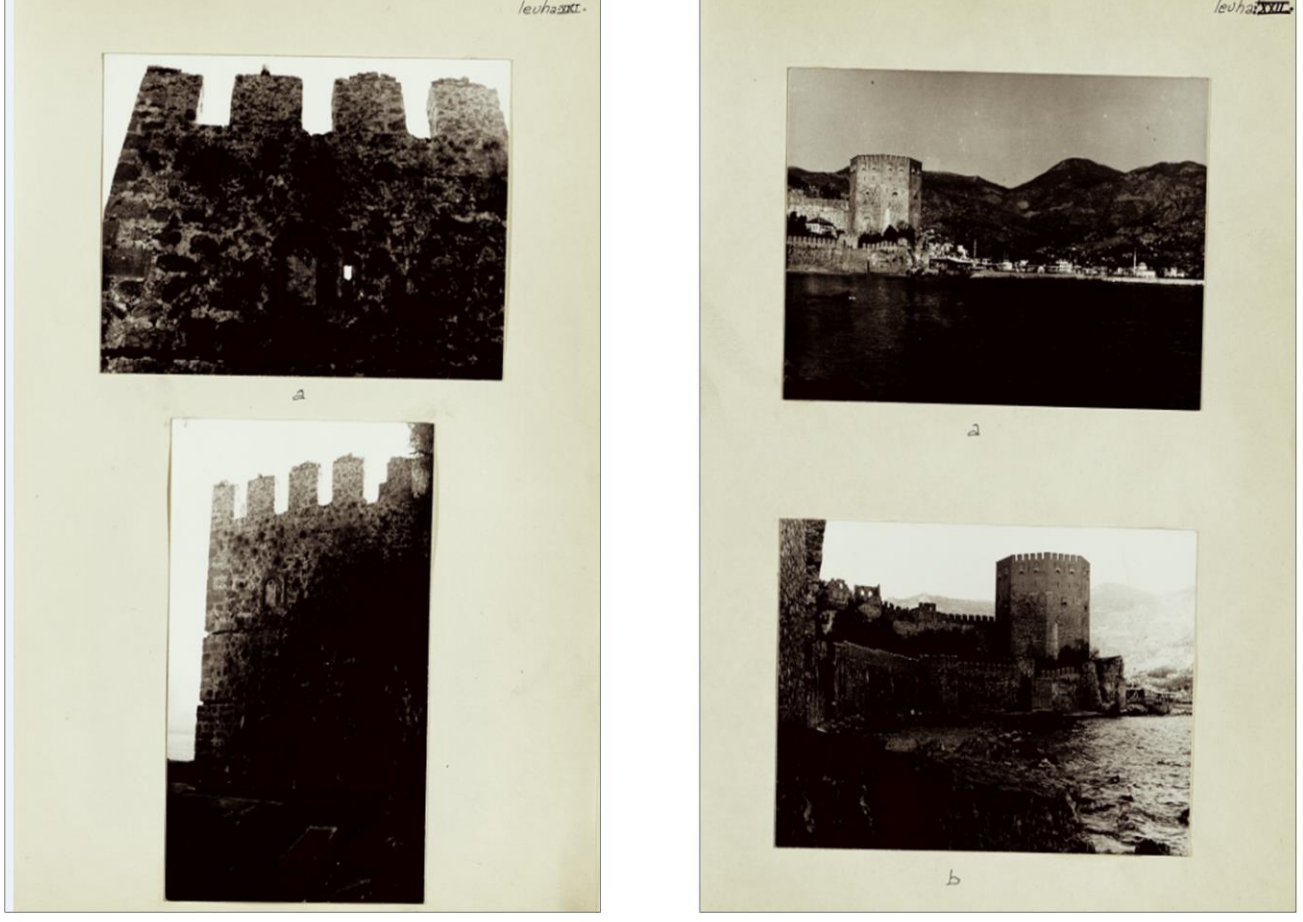
Tablo 3.104 “Alanya Selçuklu Tersanesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 36-d, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 26 DOSYA NO: 253	TERFİ TEZİNİN ADI:	ALANYA SELÇUKLU TERSANESİ	YILI: 1973	TEZİ HAZIRLAYAN:	NURETTİN YARDIMCI	MESLEĞİ:	ARKEOLOG - BÜROKRAT	KATALOG NO: 36-d
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
     									

Tablo 3.105 “Alanya Selçuklu Tersanesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 36-e, (Bilgen 2018)

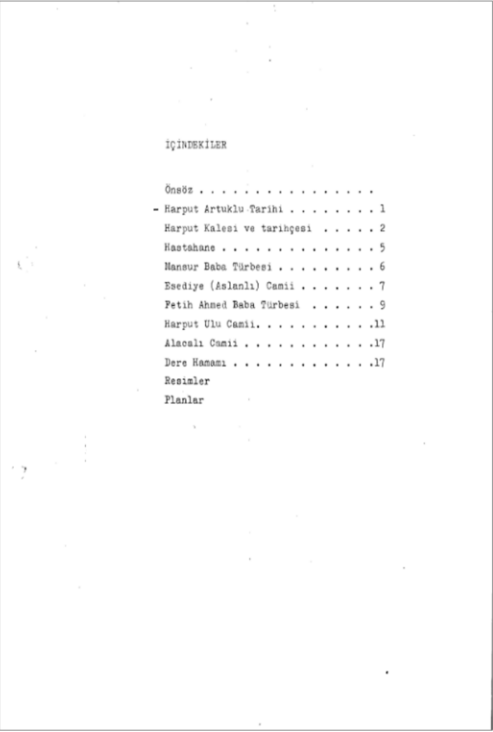
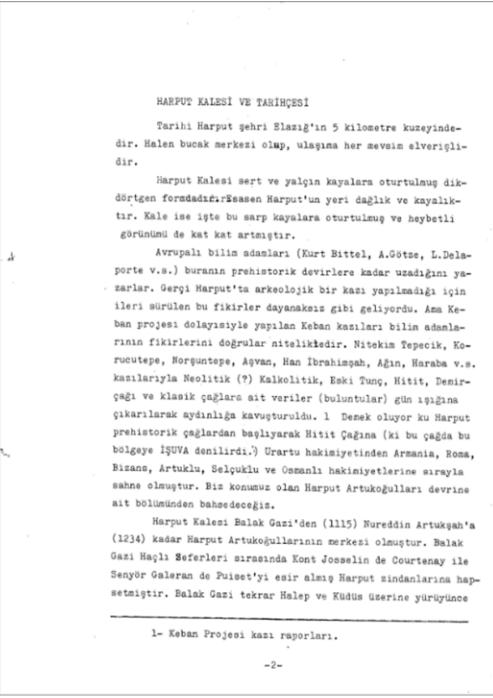
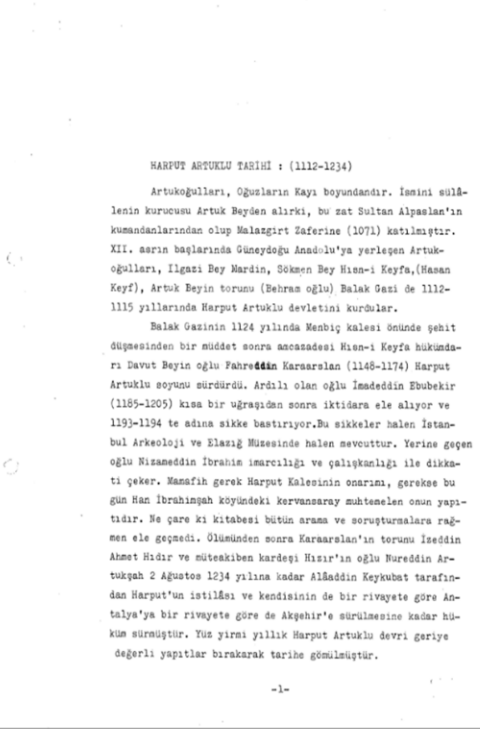
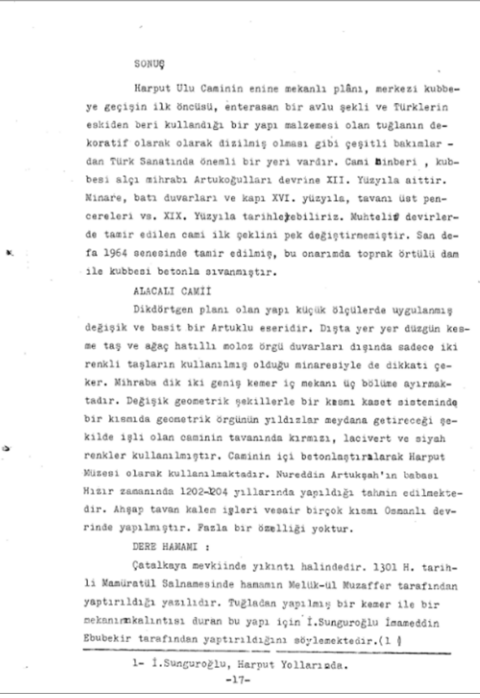
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 26 DOSYA NO: 253	TERFİ TEZİNİN ADI:	ALANYA SELÇUKLU TERSANESİ	YILI: 1973	TEZİ HAZIRLAYAN:	NURETTİN YARDIMCI	MESLEĞİ:	ARKEOLOG - BÜROKRAT	KATALOG NO: 36-e
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
									
									
									
									
									
									
									

Tablo 3.106 “Alanya Selçuklu Tersanesi” başlıklı terfi tezi katalog no: 36-f, (Bilgen 2018)

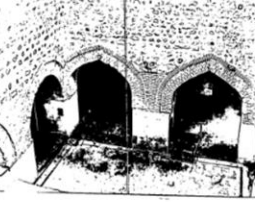
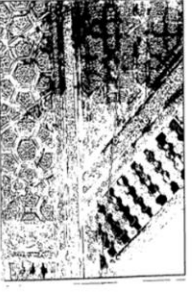
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 26 DOSYA NO: 253	TERFİ TEZİNİN ADI:	ALANYA SELÇUKLU TERSANESİ	YILI:	1973	TEZİ HAZIRLAYAN:	NURETTİN YARDIMCI	MESLEĞİ:	ARKEOLOG - BÜROKRAT	KATALOG NO: 36-f
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:										
										

3.37 1973- Harput Artuklu Eserleri, M. Kemal Can

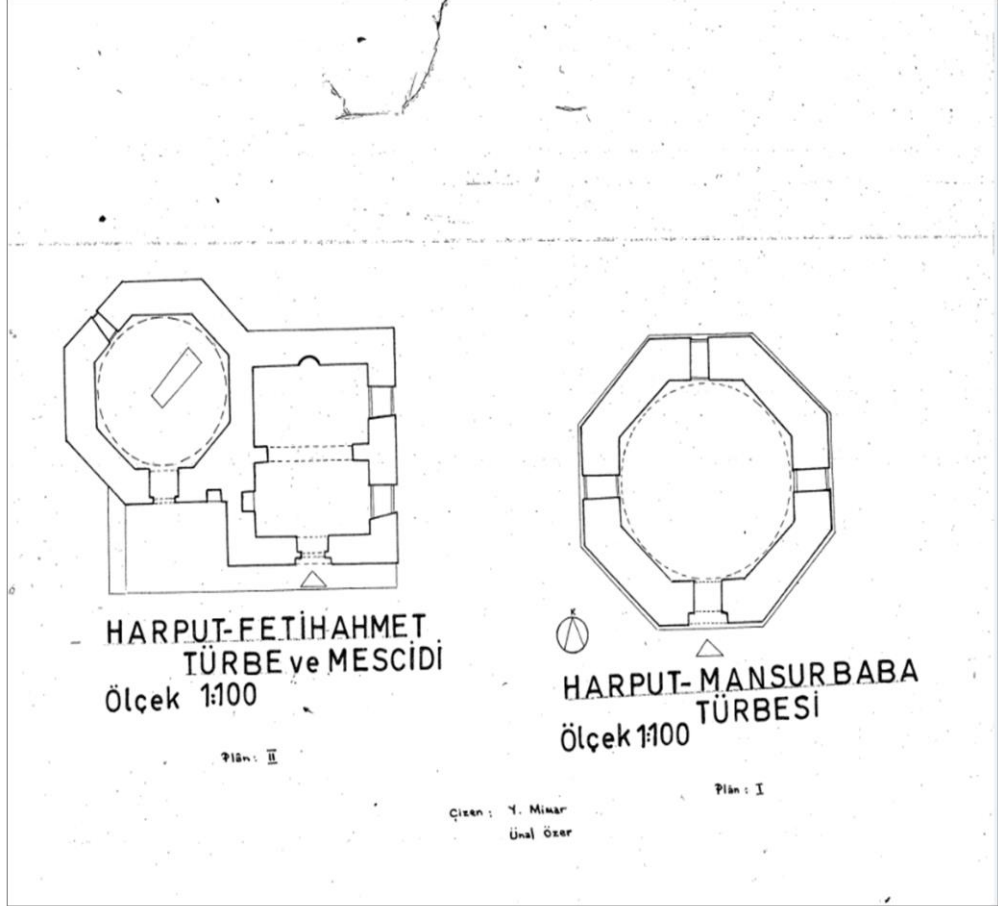
Tablo 3.107 “Harput Artuklu Eserleri” başlıklı terfi tezi katalog no: 37-a, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 27 DOSYA NO: 257	TERFİ TEZİNİN ADI:	HARPUT ARTUKLU ESERLERİ	YILI: 1973	TEZİ HAZIRLAYAN:	M. KEMAL CAN	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 37-a
TEZ KAPAĞI: 		TEZİN METİN SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:			TEZLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR: Tez kapak sayfası dahil 31 sayfadır. Oldukça sade bir kapak sayfası tasarlayarak çalışmasına başlayan yazar, "Önsöz", "Bibliyografya" ve "İçindekiler" bölümlerinden sonra 1'den başlayarak çalışmasına sayfa numarası vermeye başlamış ve görselleri eklediği bölüme kadar numaralandırma işini 17'de tamamlamıştır. Tez belli bir kurgu doğrultusunda hazırlanmıştır. Birkaç sayfada görülen düzeltmeler ağırlıklı olarak noktalama işaretlerinin düzeltilmesi ve eklenmesi şeklindedir. Çalışmada yoğun bir dipnot kullanımı görülmemekle beraber, yazar tarafından kaynakça bilgileri eklenmiştir. Tezde gerek fotoğraf gerekse çizim olarak görsel malzemenin kullanımına dikkat eden yazar tezini şu başlıklara bağlı kalarak yazmıştır: "ÖNSÖZ", "BİBLİYOGRAFYA", "İÇİNDEKİLER", "HARPUT ARTUKLU TARİHİ: (112-1234) (s. 1)", "HARPUT KALESİ VE TARİHÇESİ (s. 2-4)", "HASTANE (Maristan) (s. 5)", "MANSUR BABA TÜRBESİ ve Plan: (s. 6)", "ESEDİYE ASLANLI CAMİSİ (s. 7-8)", "FETİH AHMED BABA TÜRBESİ (s. 9-10)", "HARPUT ULU CAMİİ (s. 11) [Plan: (s. 11-13), Mihrap ve Mihrap Kubbesi (s. 13), Kubbe (s. 13), Alçı Mihrabı (s. 13-14), Ocaklar (s. 14), Minber (s. 14-15), Minare (s. 15-16), Tarihleme (s. 16), "SONUÇ (s. 17)", "ALACALI CAMİ (s. 17)" ve "DERE HAMAMI (s. 17)". Harput Kalesi'nin genel görünüşüne ait 2 fotoğraf görseli ekleyen yazar, bunun dışında tezinde ele aldığı yapılarla ilgili 16 adet fotoğraf daha eklemiştir. Lakin bu fotoğraflardan 3 tanesi dosyadan bir sebep ile çıkarılmıştır. Yani günümüze ulaşılabilirdiği haliyle çalışmada 15 fotoğraf mevcuttur. Ayrıca Harput Fetih Ahmet Türbe ve Mescidi ile Harput Mansur Baba Türbeleri'nin 1/100 ölçekli plan çizimleri yer almaktadır. Bu çizimler ise Yüksek Mimar Ünal Özer'e ait olup, teze eklenmiştir. TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR:				
YAZARIN ÖZGEÇMİŞİ: M.Kemal Can terfi tezini yazdığı dönem, kendisinin de terfi tezinin kapağında belirtmiş olduğu üzere Aydın Müzesi Asistanlığı görevini yürütmekte idi. Yazar hakkında yapılan araştırmalarda başka herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır.		 			 				
YAZARIN YAYINLARI: -									

Tablo 3.108 “Harput Artuklu Eserleri” başlıklı terfi tezi katalog no: 37-b, (Bilgen 2018)

TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 27 DOSYA NO: 257	TERFİ TEZİNİN ADI:	HARPUT ARTUKLU ESERLERİ	YILI: 1973	TEZİ HAZIRLAYAN:	M. KEMAL CAN	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 37-b
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
 Harput Kalesinin Genel Görünüşü Resim: 2									
 Resim: 3 Resim: 4									
 Resim: 5 Resim: 6									
 Resim: 7 Resim: 8									
 Resim: 9 Resim: 10									
 Resim: 11 Resim: 12									
 Resim: 13 Resim: 14									
 Resim: 15 Resim: 16									

Tablo 3.109 “Harput Artuklu Eserleri” başlıklı terfi tezi katalog no: 37-c, (Bilgen 2018)

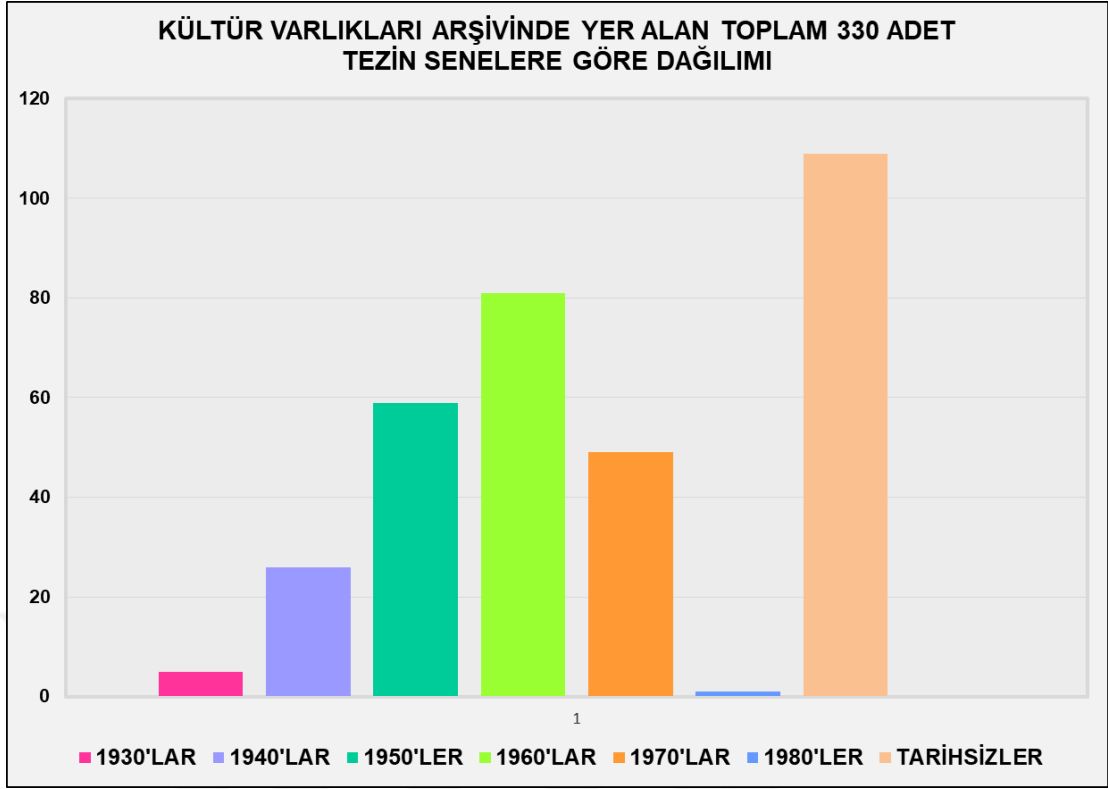
TERFİ TEZİ ENVANTER NO:	KLASÖR NO: 27 DOSYA NO: 257	TERFİ TEZİNİN ADI:	HARPUT ARTUKLU ESERLERİ	YILI: 1973	TEZİ HAZIRLAYAN:	M. KEMAL CAN	MESLEĞİ:	-	KATALOG NO: 37-c
TEZİN GÖRSEL SAYFALARINDAN ÖRNEKLER:									
 Resim: 17									
 HARPUT-FETİHAHMET TÜRBE ve MESCİDİ Ölçek 1:100 Plan: II HARPUT-MANSURBABA TÜRBE Sİ Ölçek 1:100 Plan: I Çizen: Y. Mimar Ünal Özer									

Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan Müze Çalışanlarına Ait Terfi Tezlerinin Değerlendirilmesi

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde hizmet veren Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşiv ve kütüphane bölümünde, 1931 ile 1955 yılları arasında yazılmış olan bir müze envanter defterine yönelik yapılan literatür taraması sırasında, Türkiye'nin dört bir yanındaki müzelerde farklı pozisyonlarla görevlendirilmiş ve değişik meslek gruplarından gelen müze memurlarına ait, kimi müellif tarafından "etüt" olarak adlandırılan ama Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşiv ve dökümantasyon bölümü tarafından arşiv envanterine "terfi tezi" olarak kaydedilen çalışmalar Giriş ve Literatür Bölümleri'nde de söz edildiği gibi, günümüze ulaşabildiği haliyle tam 330 adettir. En erken 1936'da yazımına başlanan, en geç ise 1985 yılına ait olan bu arşiv belgeleri, bağlı oldukları müze müdüriyetleri tarafından Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne eski adıyla "Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü"ne gönderilmiştir. Arşiv ve dökümantasyon bölümü yetkilileri, bu terfi tezlerinin özgün halinin sayıca 330'dan fazla olabileceği kanısında oldukları konusuna dikkat çekerek, şu anki mevcut haliyle 330 adet tezin kendilerinde olduğunu belirtmişlerdir. Yetkililer, bu terfi tezlerinin her birine farklı bir dosya numarası tanımlayarak, Klasör 1'den Klasör 34'e kadar tanzim etmek suretiyle genel dijital gerekse orjinal nüshalarını klasörleyerek arşivde muhafaza altına almışlardır (Tablo 4.1). Bu 330 adet tezin senelere göre dağılımına bakıldığında, 1930'larda 5 adet terfi tezi, 1940'larda 26 adet terfi tezi, 1950'lerde 59 adet terfi tezi, 1960'larda 81 adet terfi tezi, 1970'lerde 49 adet terfi tezi, 1980'lerde 1 adet terfi tezi yazıldığı tespit edilmiş olup, bir de tezde hiç tarih bilgisi olmayan 109 terfi teze rastlanılmıştır (Şekil 4.1).

Tablo 4.1 Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan Toplam 330 Adet Terfi Tezinin Senelere Göre Dağılımı, (Bilgen 2017)

KÜLTÜR VARLIKLARI ARŞİVİNDE YER ALAN MÜZE MEMURLARI TERFİ TEZLERİNİN SENELERE GÖRE DAĞILIMI									
KLASÖR NO:	DOSYA NO'LAR:	TOPLAM TEZ:	1930'LAR	1940'LAR	1950'LER	1960'LAR	1970'LER	1980'LER	TARİHSİZLER
KLASÖR 1	1'DEN 11'E KADAR	11	.	1	5	2	1	.	2
KLASÖR 2	12'DEN 20'YE KADAR	9	1	1	3	.	2	.	2
KLASÖR 3	21'DEN 28'E KADAR	8	.	1	1	4	1	.	1
KLASÖR 4	29'DAN 38'E KADAR	10	.	2	5	2	1	.	.
KLASÖR 5	39'DAN 50'YE KADAR	12	1	1	4	2	.	.	4
KLASÖR 6	51'DEN 60'A KADAR	10	.	.	1	5	1	.	3
KLASÖR 7	61'DEN 69'A KADAR	9	.	1	.	4	1	.	3
KLASÖR 8	70'DEN 79'A KADAR	10	.	2	1	1	2	.	4
KLASÖR 9	80'DEN 90'A KADAR	11	.	.	3	.	2	1	5
KLASÖR 10	91'DEN 101'E KADAR	11	.	2	1	2	3	.	3
KLASÖR 11	102'DEN 112'YE KADAR	11	.	3	1	2	2	.	3
KLASÖR 12	113'DEN 119'A KADAR	6	.	.	.	3	2	.	1
KLASÖR 13	120'DEN 127'YE KADAR	9	.	1	1	4	.	.	3
KLASÖR 14	128'DEN 140'A KADAR	13	.	1	3	1	3	.	5
KLASÖR 15	141'DEN 151'E KADAR	11	.	.	.	3	2	.	6
KLASÖR 16	152'DEN 162'YE KADAR	11	.	.	.	6	2	.	3
KLASÖR 17	163'DEN 171'E KADAR	9	.	1	2	3	1	.	2
KLASÖR 18	172'DEN 179'A KADAR	8	.	2	2	2	1	.	1
KLASÖR 19	180'DEN 191'E KADAR	12	.	.	2	2	1	.	7
KLASÖR 20	192'DEN 199'A KADAR	8	.	1	2	5	.	.	.
KLASÖR 21	200'DEN 211'E KADAR	12	.	.	2	5	.	.	5
KLASÖR 22	212'DEN 218'E KADAR	7	.	.	1	1	1	.	4
KLASÖR 23	219'DAN 230'A KADAR	12	.	.	1	2	1	.	8
KLASÖR 24	231'DEN 240'A KADAR	10	.	.	.	4	4	.	2
KLASÖR 25	241'DEN 251'E KADAR	11	1	1	3	2	2	.	2
KLASÖR 26	252'DEN 256'YA KADAR	5	.	.	.	1	3	.	1
KLASÖR 27	257'DEN 265'E KADAR	9	.	.	3	1	1	.	4
KLASÖR 28	266'DAN 274'E KADAR	9	.	2	2	.	3	.	2
KLASÖR 29	275'DEN 282'YE KADAR	8	.	.	1	2	1	.	4
KLASÖR 30	283'DEN 290'A KADAR	8	1	.	2	1	2	.	2
KLASÖR 31	291'DEN 298'E KADAR	8	.	.	2	1	1	.	4
KLASÖR 32	299'DAN 311'E KADAR	13	1	2	3	2	.	.	5
KLASÖR 33	312'DEN 321'E KADAR	10	.	.	1	2	.	.	7
KLASÖR 34	322'DEN 333'E KADAR	9	.	1	1	4	2	.	1
TOPLAM		330	5	26	59	81	49	1	109

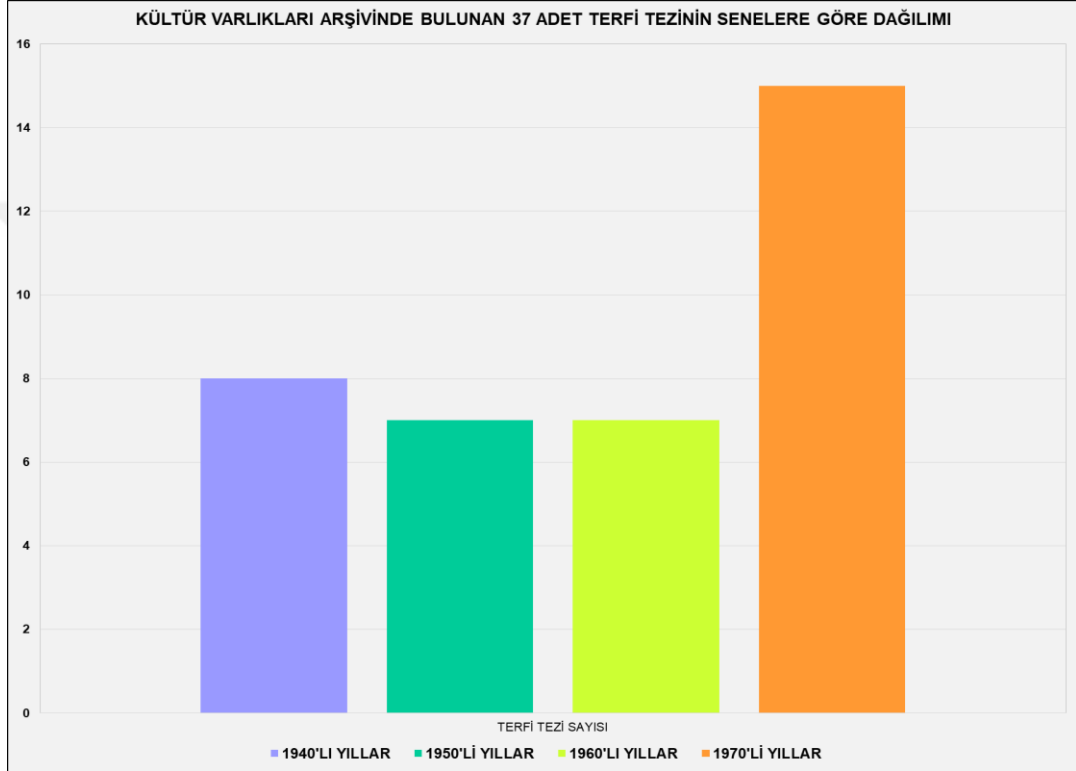
Şekil 4.1 Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan 330 Adet Terfi Tezinin Senelere Göre Dağılımını Gösteren Grafik, (Bilgen 2019)

1934’de yürürlüğe giren, 2530 sayılı “Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu” ile yazımına başlanan terfi süreci, tarih bilgisi olmayanları dahil etmezsek, 1970’lere kadar sayıca artış göstermiştir. Sadece müzeciliği ilgilendiren bir kanunun etkisi ile ülkenin müzeciliği ilerleyen zamanla beraber büyük gelişme kaydetmiştir. 1960’lı yılların, Türkiye’de müzeciliğin yeni müze binaları inşa edilmesi anlamında kırılma noktası olduğu düşünülecek olursa, yeni müzelerin açılması beraberinde yeni ve kalifiye müze memurlarının alımı neticesini doğurmuştur. Müzelerde her biri kendi alanında uzman müze personelinin artması ile beraber üzerinde çalışılması gereken yeni konular doğmuş, ve neticede bu durum terfi tezlerinin sayıca artış göstermesine sebep olmuştur. 1970’lere gelindiğinde ise, terfi tezlerinin sayısındaki azalma dikkat çekmektedir. Bu durumun böyle olmasında ise, dünya genelinde 1970’ler ile başlayan yeni bir müzecilik anlayışının doğması ve bu değişimin Türkiye’deki müzeciliğin gelişimine de farklı bir motivasyonla tesiri olduğu düşünülebilir. Ayrıca, daha önce bahsi geçtiği üzere 1970’lerle beraber sık değişen bakanlıklar ve yeni kurulan bakanlıklar bünyesinde müzecilik çalışmalarının

yürütülmeye çalışılması beraberinde birtakım aksaklıkları getirerek terfi tezlerinin yazılmalarını sınırlandırmış olabilir. En son terfi tezi ise, 1985 yılında yazılmıştır. Zaten Türkiye’de müzecilik faaliyetlerinin 1983 yılında yapılan yasal düzenlemeler ile yeniden tanımlandığı bilinmektedir. Resmi Gazete’de, 21.07.1983 tarihinde ilan edilen, 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”, müzecilik çalışmalarının yeniden ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Aynı tarihte, 18200 sayı ile yayınlanan “Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Müzesi Yönetmeliği”nin üçüncü bölümünde, Eğitim Müzesi Müdürlüğü Personelinin Görev, Yetki ve Sorumlulukları tarif edilmiş olsa da, mesleki yeterlilikleri ve eğitim konularından hiç bahsedilmemiştir. 1984’de 18289 sayı ile yürürlüğe sokulan “Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Özel Müze Kurma Hakkı Verilmesi” yönetmeliğine göre açılan müzeler, yeni beklentiler ve olanaklar yaratarak, ülkede yürütülen müzecilik çalışmalarının rotasını farklı yönlere çevirmiştir [98]. Ama terfi tezlerini 1980’lerde sonlandıran asıl gelişme, 27.10.1988’de kabul edilen, 08.11.1988’de Resmi Gazete’de, 19983 sayılı ve 3488 no’lu olarak yayınlanan “Uygulanma İmkânı Kalmamış Olan Kanunların Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun”un yürürlüğe sokulmasıdır. Bölüm 2’de bahsedildiği gibi, bu kanun Türk müzecilik tarihinde büyük bir reformun öncüsü olan ve terfi tezlerinin yazımını sağlayan 2530 sayılı 1934 tarihli “Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu” ile 1938’de yürürlüğe sokulan 3459 sayılı “2530 sayılı Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”larını tamamen yürürlükten kaldırmıştır. Dolayısıyla, 1988 tarihi, terfi tezleri için de bir kırılma noktası olmuştur.

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde tarihsizler de olmak üzere 1930’lardan 1980’lere kadar uzanan süreçte, Türkiye’nin dört bir yanındaki müzelerde farklı uzmanlık alanları ve farklı ünvanlarla çalışan müze memurlarının yazdığı 330 adet tezin içerisinden dönemsel kültür politikalarını da iyi okuyabilmek adına tarih bilgileri ve yazar bilgileri belli olduğu için konu olarak belirlenmiş 37 adet terfi tezinin, Bölüm 5’de tüm yönleriyle tek tek incelenerek, mimarlık ve sanat tarihi alanlarına ne boyutta katkı sundukları ele alınacaktır. Bu tezlere ait analiz, tezleri birçok açıdan tetkik etmek suretiyle yapılmıştır. Öncelikle 37 adet terfi tezine ait veriler tek bir tabloda bir araya getirilmiş ve bu tabloda; Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivine göre kayıtlı klasör numarası (klasör sırasına göre

başlayıp, birden fazla tezi olanlar art arda olarak), tez envanter sıra numarası, tezin yazıldığı tarih, tezin araştırma konusu, tezden yapılan yayın ya da yayınlar ve tezlerde bahsi geçen dönemler şeklinde oluşturulmuştur (Tablo 4.2). 330 adet terfi tezinin 1970'lerdeki düşüşünün aksine (Şekil 4.1), Tablo 4.2'den de anlaşıldığı üzere, 37 adet terfi tezinin 1970'li yıllarda 15 adet olarak hazırlandığı, 1940'lı yıllarda 8 adet, 1950'li ve 1960'lı yıllarda ise 7'şer terfi tezi şeklinde yazıldığı görülmektedir (Şekil 4.2).

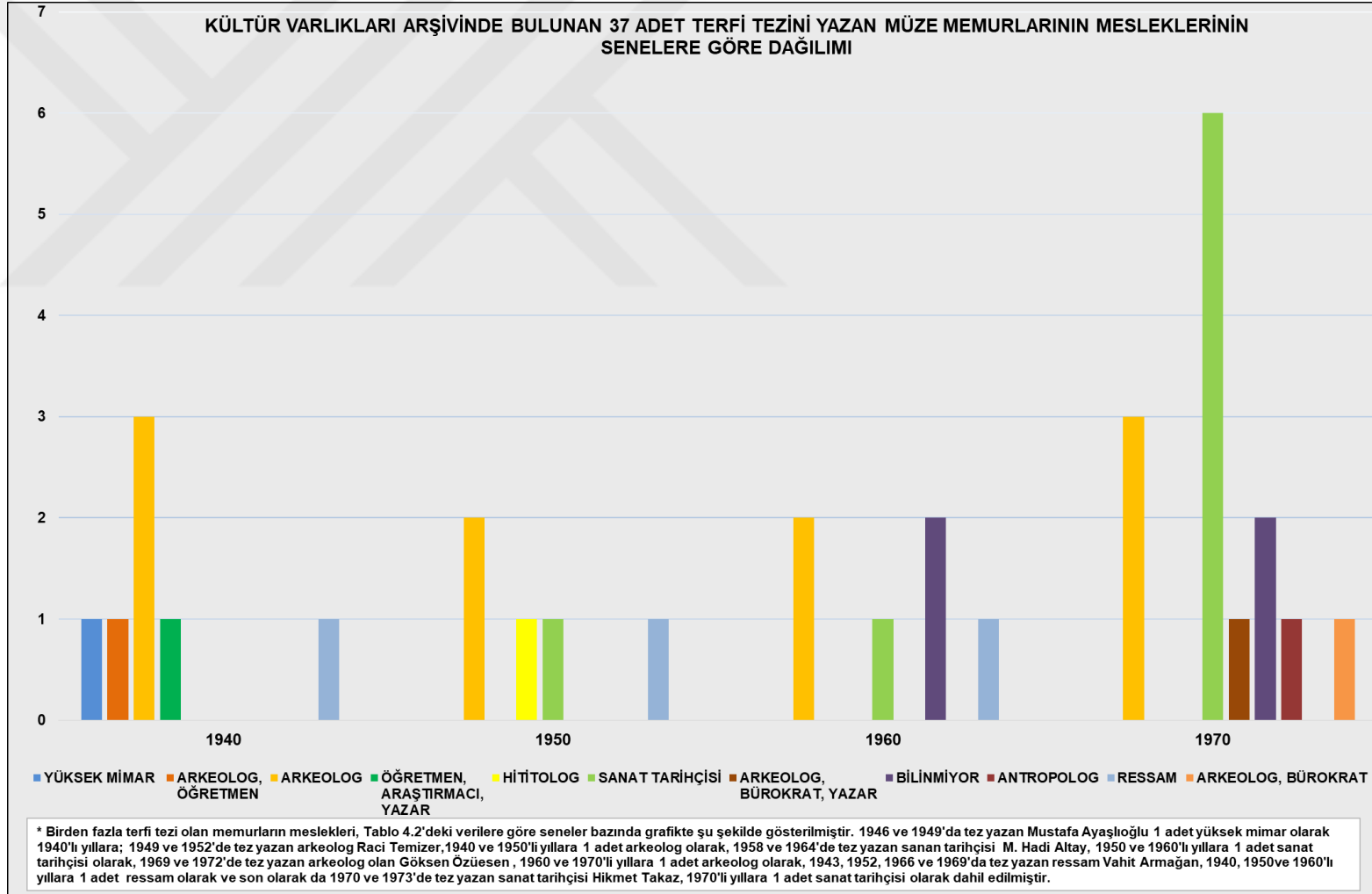
Şekil 4.2 Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan 37 Adet Terfi Tezinin Senelere Göre Dağılımını Gösteren Grafik, (Bilgen 2019)

Tablo 4.2 Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan Terfi Tezlerinde Doktora Tez Çalışmasında Ele Alınan 37 Tanesine Ait Bazı Veriler, (Bilgen 2019)

KÜLTÜR VARLIKLARI ARŞİVİNDE YER ALAN TERFİ TEZLERİNDEN DOKTORA TEZ ÇALIŞMASINDA ELE ALINAN 37 TANESİNE AİT BAZI VERİLER									
TEZİ YAZAN MÜZE MEMURUNUN ADI:	TEZİ YAZAN MÜZE MEMURUNUN MESLEĞİ:	TEZİ YAZAN MÜZE MEMURUNUN MEZUN OLDUĞU OKUL:	TEZİN YAZILDIĞI MÜZE:	TEZ SIRA NO:	TEZ KLASÖR SIRA NO:	TEZ ENYANTER YAZILDIĞI SIRA NO:	TEZİN TARİHİ:	TEZİN ARAŞTIRMA KONUSU:	TEZDEN YAPILAN YAYIN/YAYINLAR:
MUSTAFA AYAŞLIOĞLU	YÜKSEK MİMAR	İSTANBUL DEVLET GÜZEL SANATLAR AKADEMİSİ	ÇİMLİ KOŞK MÜZESİ	1	klasör 1	8	1946	İSTANBUL'DA MAHMUT PAŞA TÜRBESİ	(1949) Ayaşlioğlu, M. "İstanbul'da Mahmud Paşa Türbesi", <i>Güzel Sanatlar</i> , sayı 6, İstanbul, s. 148-158.
				2	klasör 18	178	1949	RÜSTEM PAŞA VE TÜRBESİ	
AHMET GÖKOĞLU	ARKEOLOG, ÖĞRETMEN	ANKARA DİL-TARİH VE COĞRAFYA FAKÜLTESİ	KASTAMONU MÜZESİ	3	klasör 2	17	1949	KASTAMONU ESKİ ESERLER KILAVUZU	1. (1952) Gököğlu, A. <i>Paphlagonia: Paphlagonia, Kastamonu, Sinop, Çankırı, Safranbolu, Bartın, Bolu, Gerede, Mudurnu, Işıkli, Bafra, Alaçam, ve civarı, gayri menkul eski eserleri ve arkeolojisi</i> , Cilt 1, Doğrusöz Matbaası. 2. (TARİHSİZ), Gököğlu, A. <i>Paphlagonia Bölgesi İlk Kültür Envanteri Çalışması Ahmet Gököğlu Not Defterleri</i> .
				4	klasör 2	14	1952	PAMPHYLIA VE ATTALEIA'NIN MEVCUT TARİHİ ANITLARI	
SABAHAT ÖĞRETMENOĞLU	ARKEOLOG	BİLİNİYOR	ANTALYA MÜZESİ	5	klasör 3	26	1949	KALINKAYA'DA BİR TÜMÜLÜS KAZISI	(1949) Temizer, R. "Kalinkaya Tümülüs Kazısı", <i>Belleken</i> , Cilt XIII, Sayı 52, s. 795-806.
RACİ TEMİZER	ARKEOLOG	ANKARA DİL-TARİH VE COĞRAFYA FAKÜLTESİ	ANKARA ARKEOLOJİ MÜZESİ	6	klasör 17	169	1952	AYAZMAYENİ KÖYÜ KAYAPINAR HOYUGU BULUNTULARI	(1953) Temizer, R. "Kayapınar Höyüğü Buluntuları", <i>Belleken</i> 071, Türk Tarih Kurumu, Ankara, s. 317-330.
				7	klasör 3	21	1953	SİVAS ANITLARI	(1953) Erdi, K. <i>Sivas rehberi</i> , Kamil Matbaası, Sivas.
KAHRİ ERDİL	ARKEOLOG	ANKARA DİL-TARİH VE COĞRAFYA FAKÜLTESİ	SİVAS MÜZESİ						
SÜLEYMAN GÖNÇER	ÖĞRETMEN, ARAŞTIRMACI, YAZAR	DARÜLMÜALLİM	AFYON ARKEOLOJİ MÜZESİ	8	klasör 4	36	1948	AFYON ARKEOLOJİ MÜZESİ RESİMLİ KILAVUZU	1. (1956) Gönçer, S. "Afyon Arkeoloji Müzesi", <i>Bilgi Dergisi</i> , Cilt. 10, Sayı: 115, s. 13- 14. 2. (1961) Gönçer, S. 10.06.1961 Otuzuncu Kuruluş Yıldönümü Müneasebetyile Afyon Arkeoloji Müzesine Toplu Bir Bakış, Zafer Matbaası, Afyon. 3. (1963) Gönçer, S. Afyon Arkeoloji Müzesi, Afyon Turizm Derneği Neşriyatı. 4. (TARİHSİZ), Gönçer, S. Millelerarası Müzeler Haftası Müneasebetyile Afyon Arkeoloji Müzesine Toplu Bir Bakış, Altun Yıldız Matbaası, Afyon.
HALİL ÜSTÜN	HİTİTOLOG	ANKARA DİL-TARİH VE COĞRAFYA FAKÜLTESİ	ERZURUM MÜZESİ	9	klasör 4	37	1950	ERZURUM SALTİKOĞULLARI	
MEHMET ÖNDER	SANAT TARİHÇİSİ	ANKARA DİL-TARİH VE COĞRAFYA FAKÜLTESİ	KONYA MÜZESİ	10	klasör 5	40	1953	KONYA'DA MÜZECİLİĞİN İNKİŞAFI VE YENİ MÜZELER AÇILMASI HAKKINDA KISA BİR RAPOR	
VURAL SEZER	ARKEOLOG	BİLİNİYOR	NİĞDE MÜZESİ	11	klasör 7	68	1972	KEMERHİSAR BİZANS DEVRİ HAMAM KALINTI VE BULUNTULARI	
ZÜMRÜT AKŞİT	SANAT TARİHÇİSİ	BİLİNİYOR	ÇANAKKALE ARKEOLOJİ MÜZESİ	12	klasör 9	86	1971	EZİNE'DE OSMANLI DEVRİ YAPILARI	(1974) Akşit, Z. <i>Ezine Hakkında Notlar</i> , s. 157-163, Sanat tarihi yaylığı, s. 6 (1974-1975)ye.
RÜSTEM DUYURAN	ARKEOLOG	ANKARA DİL-TARİH VE COĞRAFYA FAKÜLTESİ	İZMİR ARKEOLOJİ MÜZESİ	13	klasör 10	91	1943	AYASOFYA'NIN GARP AVLUSUNDA YAPILAN KAZILAR (A.MARIA)	
CENGİZ KÖSEÖĞLU	SANAT TARİHÇİSİ	BİLİNİYOR	TİRE MÜZESİ	14	klasör 10	100	1970	MARAŞTA DULKADİROĞLU MİMARİSİ	
MEHMET ESKİOĞLU	ARKEOLOG, BURUKRAT, YAZAR	ANKARA DİL-TARİH VE COĞRAFYA FAKÜLTESİ	KAYSERİ MÜZESİ	15	klasör 11	111	1970	KAYSERİ MÜZESİ KILAVUZU	(1973) Eskiöğlu, M. "Kayseri Tarihî Müzesi, Önen Yerleri, Eski Eserleri", <i>Kayseri İli Yıllığı</i> , sh 1-12, 99-118.
NECLA ÇAKMAKLI	BİLİNİYOR	BİLİNİYOR	TİRE MÜZESİ	16	klasör 12	114	1970	TİRE'DEKİ TÜRK-İSLAM ESERLERİ VE OSMANLI MİMARİSİ İÇİNDEKİ YERİ	
MUSTAFA GÜRDAL	ANTROPOLOG	BİLİNİYOR	SİDE MÜZESİ	17	klasör 14	136	1971	ROMA HAMAMI	(1971) Gürdal, M. "Sicide Roma Hamamı", <i>Arkitekt</i> , Cilt: 1971 Sayı: 1971-03 (343) Sayfa: 125-128.
SEVİL TUNÇ	ARKEOLOG	BİLİNİYOR	İZMİR KÜLTÜR PARK ARKEOLOJİ MÜZESİ	18	klasör 14	139	1971	TEOS DİANYSOS MABEDİ	
M.HADİ ALTAY	SANAT TARİHÇİSİ	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ	ADANA MÜZESİ	19	klasör 15	148	1964	ADANA RAMAZANOĞULLARINDAN KALAN ANIT VE ABİDELER	
N.BURHAN BİLET	SANAT TARİHÇİSİ	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ	TOPKAPI SARAYI MÜZESİ	20	klasör 17	167	1958	REVAN KOŞKU	
GÖKSEN ÖZÜSEEN	ARKEOLOG	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ SANAT TARİHİ ENSTITÜSÜ	SİVAS MÜZESİ	21	klasör 15	150	1970	SİVAS DARÜŞŞİFASI	(1990) Bilet, N. Burhan İ. İzzeddin Kaykavus Darüşşifası, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
AVNİ ERBABACAN	ARKEOLOG	BİLİNİYOR	ESKİŞEHİR MÜZESİ	22	klasör 16	153	1972	ANADOLU SELÇUKLU DEVRİ AHŞAP CAMİLERİ	
SADIK ERSÜMER	SANAT TARİHÇİSİ	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ	İSTANBUL ARKEOLOJİ MÜZESİ	23	klasör 20	192	1969	ESKİŞEHİR KURŞUNLU CAMİİ VE KÜLTÜRESİ	
VAHİT ARMAĞAN	RESSAM	İSTANBUL DEVLET GÜZEL SANATLAR AKADEMİSİ	BURSA MÜZESİ	24	klasör 18	179	1946	İSTANBUL SULARI	
				25	klasör 19	187	1972	MÜBARİZİDDİN ERTOKUP MEDRESESİ ATABEYİSPARTA	(1978) Ersümer, S. <i>İsparta ve Atabey'de Türk Mimarî Eserleri</i> , 1988.
FATMA ÖZORAL	ARKEOLOG	ANKARA DİL-TARİH VE COĞRAFYA FAKÜLTESİ	KONYA ASARI ATİKA MÜZESİ	26	klasör 20	197	1943	RUZBEHANI (HOROZLUHAN)	
				27	klasör 24	236	1969	SULTAN CEM, HAYATI VE TÜRBESİ	
HİKMET TAKAZ	SANAT TARİHÇİSİ	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ	AMASYA MÜZESİ	28	klasör 31	296	1966	SÜTÜN BAŞLIKLARININ KISA TARİHÇESİ	
				29	klasör 32	306	1952	MANİSA VE YÖRESİNDE ARKEOLOJİK İNCELEMELER	(1946) Armağan, V. <i>Manisa Arkeoloji Müzesi Kılavuzu</i> , CHP Manisa Halkı Yayınlardan, İstanbul.
HÜLYA TEZCAN	SANAT TARİHÇİSİ	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ	SİDE MÜZESİ	30	klasör 21	211	1969	PAMPHYLIA BÖLGESİ SÜTUNLU CADDELERİ	
GÜNER HAKKİBEYOĞLU	BİLİNİYOR	BİLİNİYOR	AMASYA MÜZESİ	31	klasör 22	216	1970	AMASYA'DA BULUNAN YAN MEKANLI CAMİLERİN OSMANLI MİMARISINDEKİ YERİ	(1993) Takaz, H. "Amasya'da Bulunan Yan Mekanlı Camilerin Osmanlı Mimarisindeki Yeri", <i>Anadolu ve Rumeli'de gerçekleştirilen Ulusal ve yerel kongreler ve kongre kenetleri bibliyografyası</i> , T.B.M.M Sanat, Kültür ve Yayın Kurulu.
NURETTİN YARDIMCI	ARKEOLOG, BURUKRAT	ANKARA DİL-TARİH VE COĞRAFYA FAKÜLTESİ	AMASYA MÜZESİ	32	klasör 26	254	1973	AMASYA'DA SELÇUKLU DEVRİ DİNİ ABİDELERİ VE TÜRK MİMARISINDEKİ YERİ	(1993) Takaz, H. "Amasya'da Selçuklu Devri Dini Abideleri ve Türk Mimarisindeki Yeri", <i>Anadolu ve Rumeli'de gerçekleştirilen Ulusal ve yerel kongreler ve kongre kenetleri bibliyografyası</i> , T.B.M.M Sanat, Kültür ve Yayın Kurulu.
M.KEMAL CAN	BİLİNİYOR	BİLİNİYOR	TOPKAPI SARAYI MÜZESİ	33	klasör 23	220	1973	TOPKAPI SARAYI HAREM DAİRESİNDEKİ MİMAR SINAVIN YAPILARI	(1977) Tezcan, H. "Topkapı Sarayı Müzesi Harem Dairesi ve Hamamları", <i>Kültür ve Sanat</i> , Sayı 5.
SUZAN ULUASLAN	BİLİNİYOR	BİLİNİYOR	ÇANAKKALE MÜZESİ	34	klasör 26	255	1967	NEVEŞEHİR KURŞUNLU CAMİSİ	
				35	klasör 26	253	1973	ALANYA SELÇUKLU TERSANESİ	
				36	klasör 27	257	1973	HARPUT ARTUKLU ESERLERİ	
				37	klasör 32	305	1968	BEHRAM CAMİİ	

1970'li yıllar her ne kadar müzecilik sahasında yeni gelişmelerin ve farklı motivasyonların dönemi olsa da, aynı zamanda eski eserlerin korunmasına yönelik önemli kanunların da yürürlüğe sokulduğu bir zamandır. 1710 sayılı “Eski Eserler” yasası tarihi eserlerin korunmasına yönelik atılmış en ciddi adımlardan biridir. Ama bunun da ötesinde 1970'ler, anıtsal yapıların tespit ve tescil işlemlerinin yoğun olarak yapıldığı bir dönemdir. Belki de o yüzdendir ki, özellikle mimarlık tarihi gibi bir alana hizmet eden tezlerin 1970'li yıllardaki yazılma oranı daha fazla olmuştur. 1940'lı yıllar ise, 1934 tarihli 2530 sayılı kanunun tesiri ve yine 1940'lı yıllarda taşınır taşınmaz kıymetli ve eski eserlerin korunmasıyla ilgili yasalarla kurumların oluşturulma süreci olduğundan bu dönemde yazılan terfi tezi azımsanamayacak sayıdadır.

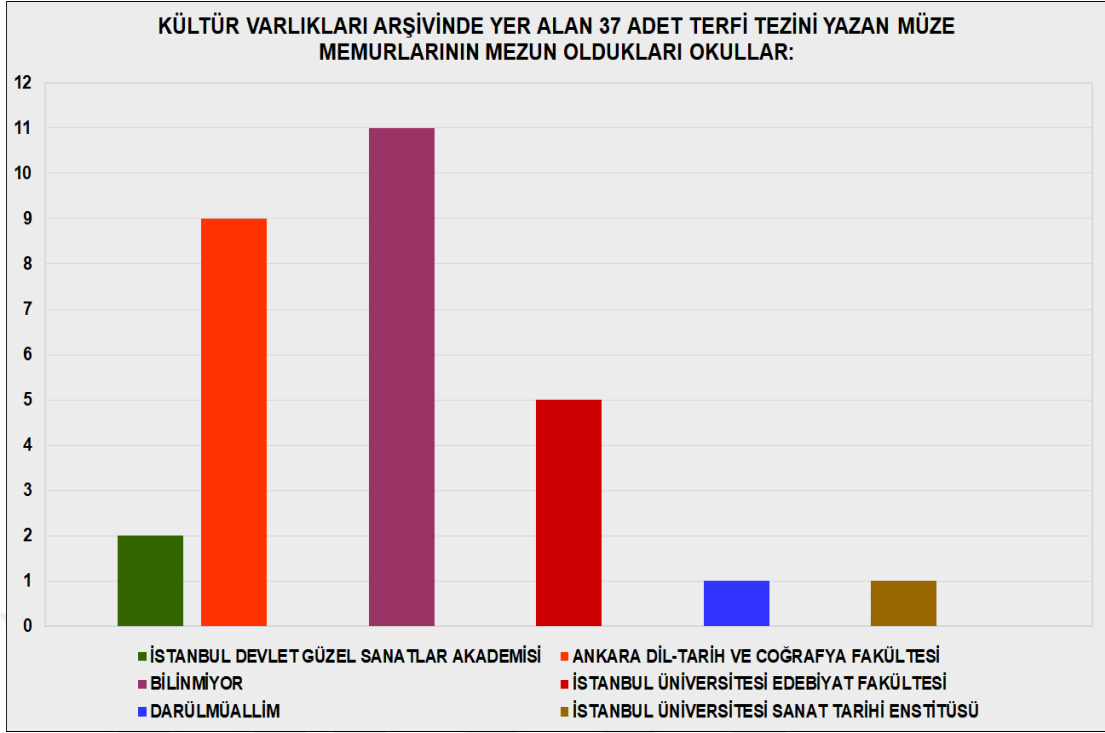
İkinci olarak, tablodaki veriler doğrultusunda 37 adet terfi tezinin meslek ve senelere göre dağılımı analiz edilmeye çalışılmıştır (Tablo 4.2). Meslek bilgilerine hiçbir şekilde ulaşılammış olan Güner Hakkıbeyoğlu, Suzan Uluaslan, Necla Çakmaklı ve M. Kemal Can haricinde meslek bilgileri belli olan müze memurlarından, öncelikle bu tezlerin meslek ve yıllara göre dağılımına bakılmıştır. Bu doğrultuda; 1940'lı yıllarda 1 kişi yüksek mimar, 1 kişi arkeolog- öğretmen, 3 kişi arkeolog, 1 kişi öğretmen- araştırmacı- yazar, 1 kişi ise ressam olarak hizmet vermiştir. 1950'li yıllarda ise, 1 kişi hititolog, 1 kişi sanat tarihçisi, 1 kişi ressam ve 2 kişi arkeolog olarak, 1960'lı yıllarda, 1 kişi ressam, 1 kişi sanat tarihçisi, 2 kişi arkeolog ve mesleği bilinmeyen 2 kişi ve son olarak 1970'li yıllara gelindiğinde ise, 1 kişi antropolog, 1 kişi arkeolog- bürokrat, 1 kişi arkeolog- bürokrat- yazar, 3 kişi arkeolog, 6 kişi sanat tarihçisi ve mesleği bilinmeyen 2 kişi terfi tezlerini hazırlamışlardır (Şekil 4.3).

Şekil 4.3 Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan 37 Adet Terfi Tezini Yazan Müze Memurlarının Mesleklerinin Senelere Göre Dağılımını Gösteren Grafik, (Bilgen 2019)

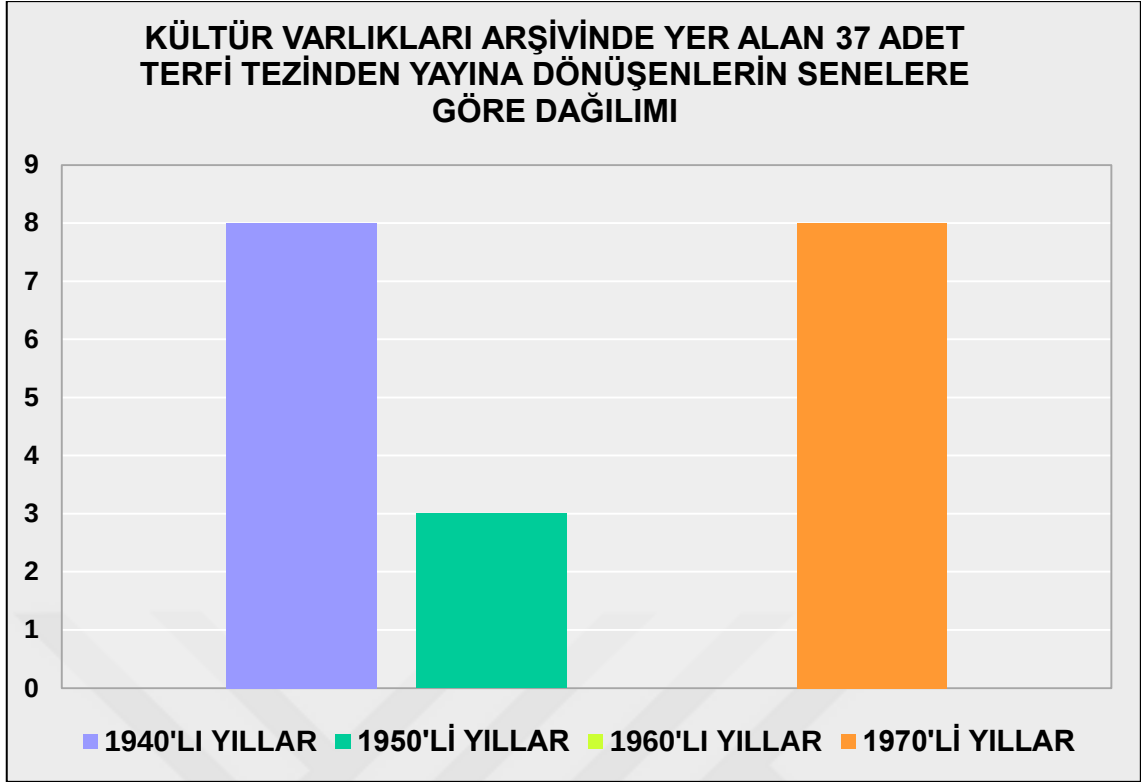
Cumhuriyet döneminde 1933 yılı itibariyle Ahlatlıbel ile başlayan ilk kazı çalışmaları, arkeolog Remzi Oğuz Arık ile arkeolog ve mimar Mahmut Akok'un yürüttüğü ve 1949'a kadar sürecek Alacahöyük kazısı ile devam etmiştir. Tüm bu kazı çalışmaları, arkeoloji eğitiminde bir okul misyonu üstlenmiştir. 1930- 1936 yılları arasında yurt dışına arkeoloji okumaları için gönderilen öğrencilerin ülkelerine dönüp hizmete başlamaları, üniversitelerde arkeoloji öğretiminin gelişerek kürsülerin kurulması ve yurt dışında yetişerek ülkesine dönmüş arkeologların üniversitelerde öğretim üyesi olarak vazife almaları ilerleyen süreçte arkeoloji öğreniminin de yaygınlaşmasını sağlamıştır. Arkeoloji bölümünden mezun olan kalifiye kişilerden kurulan ekiplerle Anadolu'nun zengin tarih öncesi ve arkeolojik ören yerlerinin kazıları hızlanmış, kazılardan elde edilen buluntuların artması ve tarihi eserlerin keşfi de müzelerde arkeologların sayıca daha fazla görevlendirilmesine sebep olmuştur. Dolayısıyla terfi tezlerini yazan arkeolog müzeciler sayıca daha fazladır. Aynı arkeoloji biliminin gelişimi ve yaygınlaşması gibi, sanat tarihinin de Türkiye'de bir bilim dalı olarak gelişimi, Cumhuriyet döneminde gerçekleşmiştir. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde 1943 yılında ilk Sanat Tarihi kürsüsü kurulmuş ve buradaki eğitim Türkiye'deki sanat eserlerini belgelemeyi amaçlayan bir metot ile verilmiştir. Bu metodolojiyle yetişmiş sanat tarihçilerinin varlığı ve daha sonrasında 1951'de Mimar Sinan Üniversitesi'nde, 1954'de Ankara Üniversitesi'nde ve 1965'de Hacettepe Üniversitesi gibi önemli kurumlarda sanat tarihi kürsülerinin kurulması ülkede sanat tarihçilerinin de giderek artmasına sebep olmuş ve bu sanat tarihçilerinin müzelerde de görev almasını sağlamıştır. Belgelemeye önem veren bir zihniyetle terfi tezini yazan memurların da sayıca sanat tarihçi olarak fazla olmaları bu sebeptendir. Yine terfi tezlerini yazan memurlar arasında bir yüksek mimar ve bir ressamın varlıkları dikkat çekmektedir. Mustafa Ayaşlıoğlu 1940'lı yıllarda Çinili Köşk Müzesi'ndeki memuriyeti esnasında 2 terfi tezi hazırlamıştır. Cumhuriyet döneminde yetişmiş mimar azlığı bulunmaktadır. Ayaşlıoğlu ise Güzel Sanatlar Akademisi'nden 1928 yılında mezun olan ender mimarlardan birisidir (Bknz. Tablo 3.9 ve Tablo 4.2). Dönemin kültür politikasının gereği eski eserlere yönelik restorasyon çalışmaları hızlandırılmıştır. Kendisi bir yandan Çinili Köşk Müzesi müdürlüğünü yaparken, aynı yıllarda İstanbul'daki birçok türbe ve hazire yapısının

onarımlarını da yürütmüştür. Konya Müzesi müdür muavinliği ile Bursa ve Manisa Müzeleri'nde müze müdürlüğü yapan Vahit Armağan'ın da tek ressam müzeci olarak farklı tarihlerde yazdığı 4 adet terfi tezi bulunmaktadır (Tablo 4.2). Armağan da Güzel Sanatlar Akademisi'nden 1932 yılında ressam olarak mezun olan sayılı kalifiye elemanlardan biri olarak müzelerde çalışmış ve terfi tezleri hazırlayarak Türk müzeciliğine büyük katkı sağlamıştır. Terfi tezini yazan müze memurlarının mesleklerine bakıldığı gibi, literatür taramaları sonucunda ortaya çıkan bulgulara göre müze memurlarının mezun oldukları okullar da tabloda incelenmiştir (Tablo 4.2). Ulaşılabilen bilgiler doğrultusunda, 1 tez müellifinin Darülmüallim'den mezun olduğu (Bknz. Tablo 3.11), 1 tez müellifinin İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Enstitüsü mezunu olduğu (Bknz. Tablo 3.51), 2 tez müellifinin İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi mezunları olduğu (Bknz. Tablo 3.4 ve Tablo 3.9), 5 tez müellifinin İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezunları olduğu (Bknz. Tablo 3.34, Tablo 3.58, Tablo 3.59, Tablo 3.93, ve Tablo 3.98), 9 tez müellifinin ise Ankara Dil- Tarih ve Coğrafya Fakültesi mezunu oldukları (Bknz. Tablo 3.1, Tablo 3.15, Tablo 3.17, Tablo 3.23, Tablo 3.31, Tablo 3.32, Tablo 3.48, Tablo 3.54 ve Tablo 3.101) tespit edilmiştir. Ne yazık ki, 11 tez müellifinin mezun oldukları okullar hakkında hiçbir veriye ulaşılamamıştır (Bknz. Tablo 3.6, Tablo 3.24, Tablo 3.42, Tablo 3.44, Tablo 3.64, Tablo 3.67, Tablo 3.80, Tablo 3.83, Tablo 3.85, Tablo 3.91 ve Tablo 3.107), (Şekil 4.4).

Şekil 4.4 Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan 37 Adet Terfi Tezini Yazan Müze Memurlarının Mezun Oldukları Okulların Dağılımını Gösteren Grafik, (Bilgen 2019)

Müze memurlarının bu terfi tezlerini yayına dönüştürme çabası ile yazdıklarını da söylemek hatalı olmaz. Literatür taramaları neticesinde, 37 adet terfi tezine bağlı olarak yayınlanmış 19 esere (Bknz. Tablo 3.9, Tablo 3.11, Tablo 3.15, Tablo 3.17, Tablo 3.26, Tablo 3.28, Tablo 3.31, Tablo 3.54, Tablo 3.58, Tablo 3.59, Tablo 3.83, Tablo 3.85, Tablo 3.93, Tablo 3.95, Tablo 3.98) rastlanmıştır (Tablo 4.2). Bu ortaya çıkan bulgu ışığında, ülkenin dört bir tarafındaki müzelerde mesleğini yapan müzecilerin, her ne kadar terfi etme gayesi de olsa, hazırladıkları çalışmalarının yayına dönüşeceği ihtimalini de düşündükleri tezlerinden anlaşılmaktadır. Genel olarak tezlerin özgün olarak seçilmiş konuları, içerikleri ve çalışma biçimleri incelendiğinde müzecilerin eserlerini yayına dönüştürmeyi hedeflemiş gibi göründükleri aşikardır. 37 adet terfi tezinden hem makale hem de kitap olarak üretilmiş olan 19 eserin dikkat çektiği husus, bu çalışmaların bir terfi tezinin ötesinde anlam taşıyan arşiv belgeleri olduğunu göstermesidir. Müze memuru olarak sorgulaması yapılan bu kişilerin, ağırlıklı olarak yazar kimlikleriyle de hizmet etmiş olmaları terfi tezine giden süreci hem daha anlaşılır, hem de daha anlamlı kılmaktadır (Şekil 4.5)

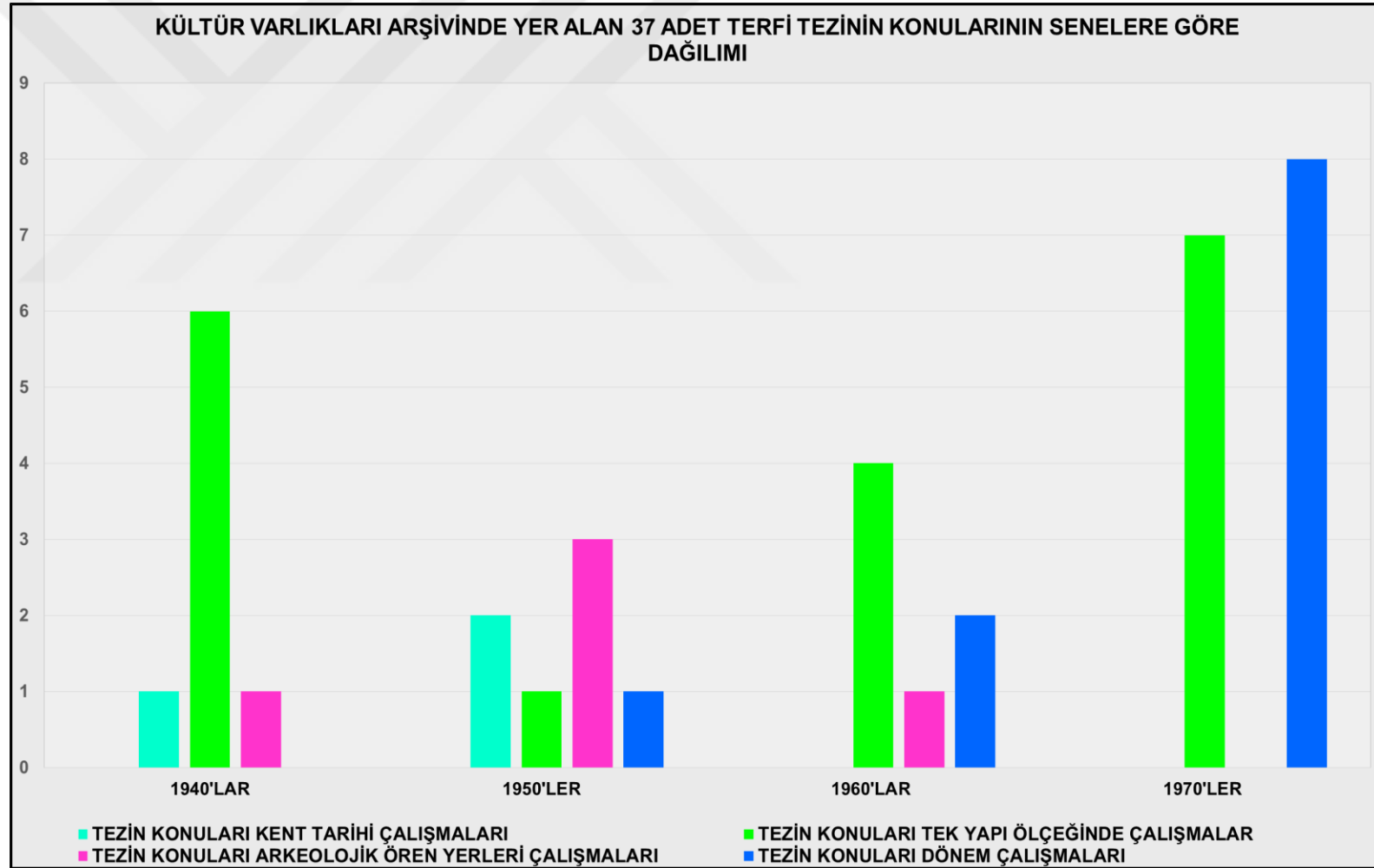

Şekil 4.5 Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan 37 Adet Terfi Tezinin Yayına Dönüşenlerin Senelere Göre Dağılımını Gösteren Grafik, (Bilgen 2019)

Terfi tezlerine çalışılan konular açısından bakıldığında, müze memurlarının tez çalışmalarında senelere göre hangi konuları ele aldıkları incelenmiştir (Tablo 4.3). Buna göre; 1940'larda 1 adet kent tarihi çalışması, 1 adet arkeolojik ören yeri çalışması ve 6 adet tek yapı ölçeği çalışması; 1950'lerde 1 adet tek yapı ölçeği çalışması, 1 adet dönem çalışması, 2 adet kent tarihi çalışması ve 3 adet arkeolojik ören yeri çalışması; 1960'larda 1 adet arkeolojik ören yeri çalışması, 2 adet dönem çalışması ve 4 adet tek yapı ölçeği çalışması; son olarak da 1970'lerde 7 adet tek yapı ölçeği çalışması ve 8 adet dönem çalışması hazırlandığı tespit edilmiştir (Şekil 4.6).

Tablo 4.3 Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan 37 Adet Terfi Tezinin Konularına Göre Dağılımı, (Bilgen 2019)

KÜLTÜR VARLIKLARI ARŞİNDE YER ALAN 37 ADET TERFİ TEZİNİN KONULARINA GÖRE DAĞILIMI										
								TEZİN KONULARI		
TEZ SIRA NO:	TEZİ YAZAN MÜZE MEMURUNUN MESLEĞİ VE ADI:	TEZİN ADI:	TEZİN YAZILDIĞI TARİH:	TEZİN SAYFA SAYISI:	KENT TARİHİ ÇALIŞMALARI	TEK YAPI ÖLÇEĞİNDE ÇALIŞMALAR	ARKEOLOJİK ÖREN YERLERİ ÇALIŞMALARI	DÖNEM ÇALIŞMALARI		
1	ÇEVİREN: ARKEOLOG RÜSTEM DUYURAN (ALFONS MARIA SCHNEIDER ESERİ)	AYASOFYA'NIN GARP AVLUSUNDA YAPILAN KAZI (KLASÖR NO:10, DOSYA NO:91)	1943	48		+				
2	RESSAM VAHİT ARMAĞAN	RUZBEHANI (HOROZLUHAN), (KLASÖR NO: 20, DOSYA NO: 197)	1943	26		+				
3	RESSAM VAHİT ARMAĞAN	MANİSA VE YÖRESİNDE ARKEOLOJİK İNCELEMELER II (KLASÖR NO:32, DOSYA NO:306)	1952	26			+			
4	RESSAM VAHİT ARMAĞAN	SÜTÜN BAŞLIKLARININ KISA TARİHÇESİ (KLASÖR NO:31, DOSYA NO:296)	1966	15					+	+
5	RESSAM VAHİT ARMAĞAN	SULTAN CEM, HAYATI VE TÜRBESİ (KLASÖR NO:24, DOSYA NO:236)	1969	18		+				
6	ARKEOLOG AVNİ ERBABAÇAN	İSTANBUL SULARI (KLASÖR NO:18, DOSYA NO:179)	1946	33		+				
7	ÖĞRETİMEN-ARAŞTIRMACI-YAZAR SÜLEYMAN GÖNÇER	AFYON ARKEOLOJİ MÜZESİ RESİMLİ KILAVUZU (KLASÖR NO:4, DOSYA NO:36)	1948	90		+				
8	ARKEOLOG RACİ TEMİZER	KALINKAYA'DA BİR TÜMÜLÜS KAZISI (KLASÖR NO:3, DOSYA NO:26)	1949	30			+			
9	ARKEOLOG RACİ TEMİZER	AYAZMENİ KÖYÜ KAYAPINAR HÖYÜĞÜ BULUNTULARI (KLASÖR NO:17, DOSYA NO:169)	1952	48			+			
10	ARKEOLOG- ÖĞRETİMEN (AĞAÇLI) AHMET GÖKÖĞÜLÜ	KASTAMONU ESKİ ESERLER KILAVUZU (KLASÖR NO:2, DOSYA NO:17)	1949	150	+					
11	YÜKSEK MİMAR MUSTAFA AYAŞLIOĞLU	İSTANBUL'DA MAHİMUŞ PAŞA TÜRBESİ (KLASÖR NO:1, DOSYA NO:8)	1946	22		+				
12	YÜKSEK MİMAR MUSTAFA AYAŞLIOĞLU	RÜSTEM PAŞA VE TÜRBESİ (KLASÖR NO:18, DOSYA NO:178)	1949	27		+				
13	HİTİTOLOG HALİL ÜSTÜN	ERZURUM SALTİKOĞULLARI (KLASÖR NO:4, DOSYA NO:37)	1950	40						+
14	ARKEOLOG SABAHAT ÖĞRETİMCİNOĞLU	PAMPHYLIA VE ATTALEANIN MEVCUT TARİHİ ANITLARI (KLASÖR NO:2, DOSYA NO:14)	1952	26			+			
15	ARKEOLOG KADRI ERÖL	SİVAS ANITLARI (KLASÖR NO:3, DOSYA NO:21)	1953	24	+					
16	SAVAT TARİHÇİSİ MEHMET ÖNDER	KONYA'DA MÜZECİLİĞİN İNKİŞAFI VE YENİ MÜZELER AÇILMASI HAKKINDA KISA BİR RAPOR (KLASÖR NO:5, DOSYA NO:40)	1953	12	+					
17	SAVAT TARİHÇİSİ M. HADİ ALTAY	RE'İANİ KÖŞKÜ (KLASÖR NO:17, DOSYA NO:167)	1958	48		+				
18	SAVAT TARİHÇİSİ M. HADİ ALTAY	ADANA RAMAZANOĞULLARINDAN KALAN MİMARİ ANITLAR (KLASÖR NO:15, DOSYA NO:148)	1964	87						+
19	ARKEOLOG FATMA ÖZAL	PAMPHYLIA BÖLGESİ SÜTUNLU CADDELERİ (KLASÖR NO:21, DOSYA NO:211)	1969	32			+			
20	ARKEOLOG GÖKŞEN ÖZÜŞEN	ESKİŞEHİR KURŞUNLU CAMİİ VE KÜLLİYESİ (KLASÖR NO:16, DOSYA NO:153)	1969	32		+				
21	ARKEOLOG GÖKŞEN ÖZÜŞEN	ANADOLU SELÇUKLU DEVRİ AHŞAP CAMİLERİ (KLASÖR NO:20, DOSYA NO:192)	1972	64						+
22	ARKEOLOG- BÜROKRAT- YAZAR MEHMET ESKİOĞLU	KAYSERİ MÜZESİ KILAVUZU (KLASÖR NO:11, DOSYA NO:111)	1970	46		+				
23	SAVAT TARİHÇİSİ N. BURHAN BİLGET	SİVAS DARÜŞŞİFASI (KLASÖR NO:15, DOSYA NO:150)	1970	9		+				
24	SAVAT TARİHÇİSİ HUKMET TAKAZ	AMASYA'DA BULUNAN YAN MEKANLI CAMİLERİN OSMANLI MİMARISİNDEKİ YERİ (KLASÖR NO:22, DOSYA NO:216)	1970	113						+
25	SAVAT TARİHÇİSİ HUKMET TAKAZ	AMASYA'DA SELÇUKLU DEVRİ DİNİ ABİDELERİ VE TÜRK MİMARISİNDEKİ YERİ (KLASÖR NO:26, DOSYA NO:254)	1973	57						+
26	SAVAT TARİHÇİSİ CENGİZ KÖSEÖĞLU	İMARŞTA DULKADIRÖĞULLARI MİMARİSİ (KLASÖR NO:10, DOSYA NO:100)	1970	32						+
27	ARKEOLOG SEVİL TUŇ	TEOS DİANYSOS MABEDİ (KLASÖR NO:14, DOSYA NO:139)	1970-71	35		+				
28	SAVAT TARİHÇİSİ ZÜMRÜT AKŞİT	EZİNEDE OSMANLI DEVRİ YAPILARI (KLASÖR NO:9, DOSYA NO:96)	1971	14						+
29	ANTROPOLOG MUSTAFA GÜRDAL	ROMA HAMAMI (KLASÖR NO:14, DOSYA NO:136)	1971	20		+				
30	ARKEOLOG VURAL SEZER	KEMERHİSAR BİZANS DEVRİ HAMAMI KALINTI VE BULUNTULARI (KLASÖR NO:7, DOSYA NO:68)	1972	22						+
31	SAVAT TARİHÇİSİ SADIK ERSÖMER	MÜBARİZÜDDİN ERTOKUŞ MEDRESESİ ATABEYİSPARTA (KLASÖR NO:19, DOSYA NO:187)	1972	15		+				
32	SAVAT TARİHÇİSİ HÜLYA TEZCAN	TOPKAPI SARAYI HAREMİ DAİRESİNDEKİ MİMAR SINAVIN YAPILARI (KLASÖR NO:23, DOSYA NO:220)	1973	55		+				
33	ARKEOLOG- BÜROKRAT- MURATTIN YARDIMCI	ALANYA SELÇUKLU TERSANESİ (KLASÖR NO:26, DOSYA NO:253)	1973	42		+				
34	MESLEĞİ BİLİNMİYEN GÜNER HAKKİBEYOĞLU	NEİŞEHİR KURŞUNLU CAMİSİ (KLASÖR NO:26, DOSYA NO:255)	1967	36		+				
35	MESLEĞİ BİLİNMİYEN SUZAN ULUASLAN	BEHRAN CAMİSİ (KLASÖR NO:32, DOSYA NO:305)	1968	8		+				
36	MESLEĞİ BİLİNMİYEN NECİLA ÇAKIRAKLI	TİREDEKİ TÜRK-İSLAMİ ESERLERİ VE OSMANLI MİMARİSİ İÇİNDEKİ YERİ (KLASÖR NO:12, DOSYA NO:12)	1970	203						+
37	MESLEĞİ BİLİNMİYEN M. KEMAL CAN	HARP UT ARTUKLU ESERLERİ (KLASÖR NO:27, DOSYA NO:257)	1973	31						+
TOPLAM					3	18	5			11

Şekil 4.6 Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan 37 Adet Terfi Tezinin Konularının Senelere Göre Dağılımını Gösteren Grafik, (Bilgen 2019)

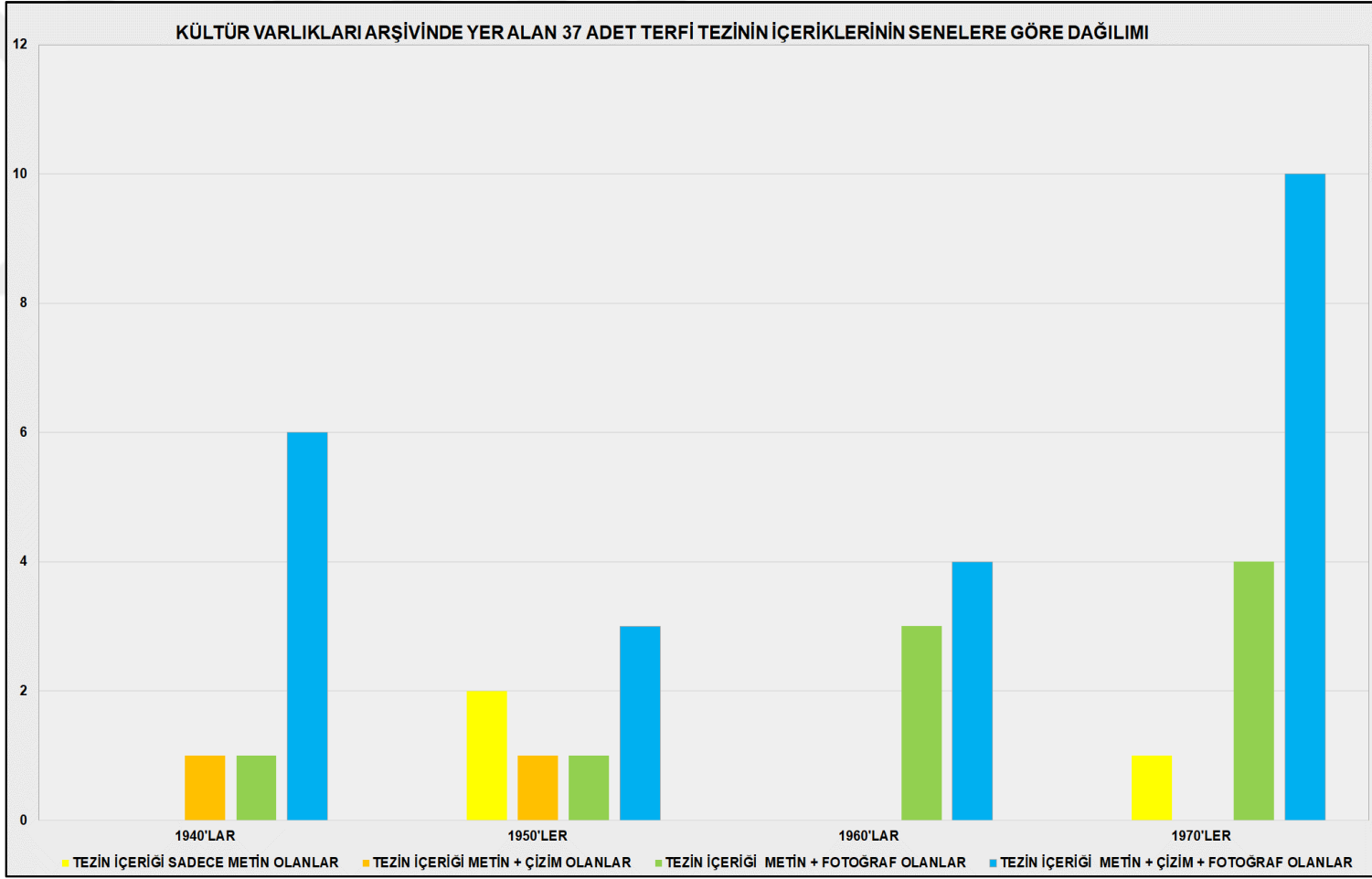
Özetlemek gerekirse; tez müellifleri 1940'lı ve 1960'lı yıllarda en fazla tek yapı ölçeği, 1950'lerde en fazla arkeolojik ören yerleri ve 1970'lerde ise en fazla belli bir dönemi tez konuları olarak belirlemişlerdir. Senelere göre belirli konu seçimlerinin neden tercih edildiğini yorumlamak gerekirse; 1940'larda Osmanlı'dan Cumhuriyet'e kalan ender kurumlardan biri olan Eski Eserleri Koruma Encümeni'nin çalışmalarının etkisinin terfi tezlerine yansımış olabileceğini ifade edebiliriz. Şöyle ki; encümen 1942 yılından 1949'a kadar 72 eserin tescilini yaparak, pek çok eseri yerinde incelemek suretiyle tespitlerde bulunmuştur. Yani Eski Eserleri Koruma Encümeni, tespit yapmaktan ziyade daha çok tek yapı ölçeğinde çalışmalar yapmıştır. Bu yapıların müzeciler tarafından belgelendirilmesi haliyle doğaldır. 1960'larda da en çok tek yapı ölçeğinde tezler hazırlanmasını, Türkiye'nin 1960'lı yıllara geçişiyle yeni bir döneme girmesine ve bu dönemin eski eserleri koruma konusundaki en mühim gelişmesi olan 1961 Anayasası'na bağlayabiliriz. İlgili anayasanın 50. Maddesine göre devletin tarih ve kültür değeri olan eser ve anıtları korumakla olan yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu bir devlet politikası olarak müzecilik işlerinde de kendini göstererek tek yapı ölçeğindeki çalışmaların 1960'larda da daha yoğun bir şekilde yazılmasına etken olabilir. Zaten 1960'larda anıtların tescil ve tespit işlemleri devam etmiştir. 1950'li yıllarda hükümetin kazı programında ne bir azalmadan, ne de kayda değer bir artıştan bahsetmek mümkün olmasa da, ülkede Cumhuriyet döneminin yetiştirmiş olduğu bilim adamlarının arkeolojik çalışmaları devam etmiştir. Hatta bu kazıların neredeyse hepsi Tarihöncesi, Yunan, Roma ve Bizans dönemlerine dönüktür. Dolayısıyla bu da kalifiye müzecilerin bu kazı alanlarına yoğunlaşarak, terfi tezi yazmalarına imkan sağlamıştır diye değerlendirmek mümkündür. 1970'lerde ise, daha çok dönem çalışmalarının konu olarak tercih edilmesinin sebebi birkaç hususa bağlanabilir. Şöyle ki, tarihi anıtların tek başlarına değil, çevreleri ile beraber düşünülmesi gerektiği ve "Sit" kavramı anlayışının yerleşmesi, tarihi değeri olan anıtsal ve sivil mimarlık ürünlerinin korunmasının yanında, bunlar ile bütünlük arz eden çeşme, eski sokak ve meydan vb. gibi kavramların da korumanın içinde yer alması yapıyı ve hatta çevre yapıları dönem içinde ele almayı beraberinde getirmiş olabilir. Yine "kentsel sit" in, yaşanan kentlerin belli bir dönemde sosyal, ekonomik, kültürel durumunu yansıtan, birçok açıdan olduğu gibi tarihi, arkeolojik ve etnografik

açılardan öneme sahip olmaları nedeniyle korunmaları ve yine tescillerinin yapılmasının gerekliliği gibi konular da 1970'li yıllarda müzelerde görev yapan müelliflerin konu seçimlerini daha ağırlıklı olarak dönemlerden seçmiş olabileceklerini düşündürmektedir.

Son olarak, tezlerin yazıldıkları seneler bazında içerikleri analiz edilmiştir. Bunun için hazırlanan tabloda içeriklerine sadece metin olanlar, içeriğinde hem metin hem çizim olanlar, hem metin hem fotoğraf olanlar ve metin, çizim ve fotoğraftan oluşanlar şeklinde bakılmıştır (Tablo 4.4). Bu tablodan çıkan netice doğrultusunda; 1940'larda tezin içeriği metin+ çizim olanlardan 1 adet, tezin içeriği metin+ fotoğraf olanlardan 1 adet, tezin içeriği metin+ çizim+ fotoğraf olanlardan 6 adet; 1950'lerde tezin içeriği sadece metin olanlardan 2 adet, tezin içeriği metin+ çizim olanlardan 1 adet, tezin içeriği metin+ fotoğraf olanlardan 1 adet, tezin içeriği metin+ çizim+ fotoğraf olanlardan 3 adet; 1960'larda sadece tezin içeriği metin+ fotoğraf olanlardan 3 adet ve tezin içeriği metin+ çizim+ fotoğraftan oluşanlardan 4 adet; son olarak da 1970'lerde tezin içeriği metin olanlardan 1 adet, tezin içeriği metin+ fotoğraf olanlardan 4 adet ve tezin içeriği metin+ çizim+ fotoğraftan oluşanlardan ise 10 adet hazırlandığı ortaya çıkmıştır (Şekil 4.7).

Tablo 4.4 Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan 37 Adet Terfi Tezinin İçeriklerine Göre Dağılımı 1-A, (Bilgen 2019)

KÜLTÜR VARLIKLARI ARŞİVİNDE YER ALAN 37 ADET TERFİ TEZİNİN İÇERİKLERİNE GÖRE DAĞILIMI TABLO 1-A										
MESLEKLERİ BELLİ OLANLARIN TEZLERİ					TEZİN İÇERİĞİ					
TEZ SIRA NO:	TEZİ YAZAN MÜZE MEMURUNUN MESLEĞİ VE ADI:	TEZİN ADI:	TEZİN YAZILDIĞI TARİH:	TEZİN SAYFA SAYISI:	SADECE METİN OLANLAR	METİN + ÇİZİM OLANLAR	METİN + FOTOĞRAF OLANLAR	METİN + ÇİZİM + FOTOĞRAF OLANLAR		
1	ÇEVİREN: ARKEOLOG RÜSTEM DUYURAN (ALFONS MARIA SCHNEIDER ESERİ)	AYASOFYA'NIN GARP AVLUSUNDA YAPILAN KAZI. (KLASÖR NO:10, DOSYA NO:91)	1943	48	+					
2	RESSAM VAHİT ARMAĞAN	RUZBEHANI (HOROZLUHAN), (KLASÖR NO: 20, DOSYA NO: 197)	1943	26				+		
3	RESSAM VAHİT ARMAĞAN	MANİSA VE YÖRESİNDE ARKEOLOJİK İNCELEMELER II (KLASÖR NO:32, DOSYA NO:306)	1952	26			+			
4	RESSAM VAHİT ARMAĞAN	SÜTÜN BAŞLIKLARININ KISA TARİHÇESİ (KLASÖR NO:31, DOSYA NO:296)	1966	15			+			
5	RESSAM VAHİT ARMAĞAN	SULTAN CEM. HAYATİ VE TÜRBESİ (KLASÖR NO:24, DOSYA NO:236)	1969	18			+			
6	ARKEOLOG AVNİ ERBABAÇAN	İSTANBUL SULARI (KLASÖR NO:18, DOSYA NO:179)	1946	33			+			
7	ÖĞRETİMEN-ARAŞTIRMACI-YAZAR SÜLEYMAN GÖNÇER	AFYON ARKEOLOJİ MÜZESİ RESİMLİ KILAVUZU (KLASÖR NO:4, DOSYA NO:36)	1948	90				+		
8	ARKEOLOG RACİ TEMİZER	KALINKAYA'DA BİR TÜMÜLÜS KAZISI (KLASÖR NO:3, DOSYA NO:26)	1949	30				+		
9	ARKEOLOG RACİ TEMİZER	AYAZMENİ KÖYÜ KAYAPINAR HÖYÜĞÜ BULUNTULARI (KLASÖR NO:17, DOSYA NO:169)	1952	48				+		
10	ARKEOLOG- ÖĞRETİMEN (ARAÇLI) AHMET GÖKOĞLU	KASTAMONU ESKİ ESERLER KILAVUZU (KLASÖR NO:2, DOSYA NO:17)	1949	150				+		
11	YÜKSEK MİMAR MUSTAFA AYAŞLIOĞLU	İSTANBUL'DA MAHMUT PAŞA TÜRBESİ (KLASÖR NO:1, DOSYA NO:8)	1946	22				+		
12	YÜKSEK MİMAR MUSTAFA AYAŞLIOĞLU	RÜSTEN PAŞA VE TÜRBESİ (KLASÖR NO:18, DOSYA NO:178)	1949	27				+		
13	HİTİTOLOG HALİL ÜSTÜN	ERZURUM SALTİKOĞULLARI (KLASÖR NO:4, DOSYA NO:37)	1950	40	+					
14	ARKEOLOG SABAHAT ÖĞRETMENOĞLU	PAMPHYLIA VE ATTALİANIN MEVCUT TARİHİ ANITLARI (KLASÖR NO:2, DOSYA NO:14)	1952	26		+				
15	ARKEOLOG KADRI ERDİL	SİVAS ANITLARI (KLASÖR NO:3, DOSYA NO:21)	1953	24	+					
16	SANAT TARİHÇİSİ MEHMET ÖNDER	KONYA'DA MÜZECİLİĞİN İNKİŞAFI VE YENİ MÜZELER AÇILMASI HAKKINDA KISA BİR RAPOR (KLASÖR NO:5, DOSYA NO:40)	1953	12				+		
17	SANAT TARİHÇİSİ M.HADİ ALTAY	REVAN KOŞKUSU (KLASÖR NO:17, DOSYA NO:167)	1958	48				+		
18	SANAT TARİHÇİSİ M.HADİ ALTAY	ADANA RAMAZANOĞULLARINDAN KALAN MİMARİ ANITLAR (KLASÖR NO:15, DOSYA NO:148)	1964	87				+		
19	ARKEOLOG FATMA ÖZÖRAL	PAMPHYLIA BÖLGESİ SÜTUNLU CADDELERİ (KLASÖR NO:21, DOSYA NO:211)	1969	32				+		
20	ARKEOLOG GÖKSEN ÖZÜESEN	ESKİŞEHİR KURŞUNLU CAMİİ VE KÜLLİYESİ (KLASÖR NO:16, DOSYA NO:153)	1969	32				+		
21	ARKEOLOG GÖKSEN ÖZÜESEN	ANADOLU SELÇUKLU DEVİRİ AHŞAP CAMİLERİ (KLASÖR NO:20, DOSYA NO:192)	1972	64				+		
22	ARKEOLOG- BÜROKRAT- YAZAR MEHMET ESKİOĞLU	KAYSERİ MÜZESİ KILAVUZU (KLASÖR NO:11, DOSYA NO:111)	1970	46				+		
23	SANAT TARİHÇİSİ N.BURHAN BİLGET	SİVAS DARÜŞŞİFASI (KLASÖR NO:15, DOSYA NO:150)	1970	9	+					
24	SANAT TARİHÇİSİ HİKMET TAKAZ	AMASYA'DA BULUNAN YAN MEKANLI CAMİLERİN OSMANLI MİMARISİNDEKİ YERİ (KLASÖR NO:22, DOSYA NO:216)	1970	113				+		
25	SANAT TARİHÇİSİ HİKMET TAKAZ	AMASYA'DA SELÇUKLU DEVİRİ DİNİ ABİDELERİ VE TÜRK MİMARISİNDEKİ YERİ (KLASÖR NO:26, DOSYA NO:254)	1973	57				+		
26	SANAT TARİHÇİSİ CENGİZ KÖSEOĞLU	MARPAŞTA DULKADİROĞULLARI MİMARİSİ (KLASÖR NO:10, DOSYA NO:100)	1970	32			+			
27	ARKEOLOG SEVİL TUNÇ	TEOS DİANYSSOS İMABEDİ (KLASÖR NO:14, DOSYA NO:139)	1970-71	35				+		
28	SANAT TARİHÇİSİ ZÜMRÜT AKŞİT	EZİNE'DE OSMANLI DEVİRİ YAPILARI (KLASÖR NO:9, DOSYA NO:86)	1971	14			+			
29	ANTROPOLOG MUSTAFA GÜRDAL	ROMA HAMAMI (KLASÖR NO:14, DOSYA NO:136)	1971	20				+		
30	ARKEOLOG YURAL SEZER	KEMERHİSAR BİZANS DEVİRİ HAMAM KALINTI VE BULUNTULARI (KLASÖR NO:7, DOSYA NO:68)	1972	22			+			
31	SANAT TARİHÇİSİ SADIK ERSÜMER	MÜBARİZİDDİN ERTOKLUŞ MEDRESESİ ATABEY/İSPARTA (KLASÖR NO:19, DOSYA NO:187)	1972	15			+			
32	SANAT TARİHÇİSİ HÜLYA TEZCAN	TOPKAPI SARAYI HAREM DAİRESİNDEKİ MİMAR SINAVIN YAPILARI (KLASÖR NO:23, DOSYA NO:220)	1973	55				+		
33	ARKEOLOG- BÜROKRATNURETTİN YARDIMCI	ALANYA SELÇUKLU TERSANESİ (KLASÖR NO:26, DOSYA NO:253)	1973	42				+		
					TOPLAM	3	2	8	20	
MESLEKLERİ BELLİ OLMAYANLARIN TEZLERİ										
TEZ SIRA NO:	TEZİ YAZAN MÜZE MEMURUNUN MESLEĞİ VE ADI:	TEZİN ADI:	TEZİN YAZILDIĞI TARİH:	TEZİN SAYFA SAYISI:	SADECE METİN OLANLAR	METİN + ÇİZİM OLANLAR	METİN + FOTOĞRAF OLANLAR	METİN + ÇİZİM + FOTOĞRAF OLANLAR		
34	GÜNER HAKKİBEYOĞLU	NEVŞEHİR KURŞUNLU CAMİSİ (KLASÖR NO:26, DOSYA NO:255)	1967	36				+		
35	SUZAN ULUASLAN	BEHRAM CAMİSİ (KLASÖR NO:32, DOSYA NO:305)	1968	8			+			
36	NECLA ÇAKMAKLI	TİREDEKİ TÜRK-İSLAM ESERLERİ VE OSMANLI MİMARİSİ (İÇİNDEKİ YERİ (KLASÖR NO:12, DOSYA NO:120)	1970	203				+		
37	M. KEMAL CAN	HARPUT ARTUKLU ESERLERİ (KLASÖR NO:27, DOSYA NO:257)	1973	31				+		
					TOPLAM	0	0	1	3	

Şekil 4.7 Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan 37 Adet Terfi Tezinin İçeriklerinin Senelere Göre Dağılımını Gösteren Grafik 1-A, (Bilgen 2019)

Yani 37 adet terfi tezinin her birinin gerek konusu ve kurgusu olsun, gerek formatsal özellikleri içeriği olsun, tamamen müze memurlarının kendi özgün seçimlerinin ve inisiyatiflerinin ürünleridir şeklinde yorum yapılabilir. Bu tutum, daha tezlerin en başında, müze memurlarının terfi tezleri için tasarladıkları kapak sayfasında kendini göstermektedir. Oldukça sade bir tasarımla ortaya konulan, bir daktilo yazısı ya da el yazısıyla oluşturulan tez kapakları görülebileceği gibi (Tablo 3.6, Tablo 3.9, Tablo 3.11, Tablo 3.15, Tablo 3.17, Tablo 3.23, Tablo 3.24, Tablo 3.26, Tablo 3.28, Tablo 3.31, Tablo 3.32, Tablo 3.34, Tablo 3.38, Tablo 3.40, Tablo 3.42, Tablo 3.44, Tablo 3.46, Tablo 3.48, Tablo 3.51, Tablo 3.54, Tablo 3.58, Tablo 3.59, Tablo 3.64, Tablo 3.80, Tablo 3.83, Tablo 3.85, Tablo 3.88, Tablo 3.91, Tablo 3.93, Tablo 3.95, 3.98, 3.101, 3.107) bir yapının çizimi ya da fotoğrafının eklendiği kapak sayfaları da karşımıza çıkmaktadır (Tablo 3.1, Tablo 3.4, Tablo 3.20, Tablo 3.67). Terfi tezine sade bir kapakla başlayan müzecilerin tezlerinin içeriğine bakıldığında görsel malzeme kullanımına çok yer verdiği örnekler olabileceği gibi (Tablo 3.7- Tablo 3.8, Tablo 3.10, Tablo 3.12, Tablo 3.13, Tablo 3.14, Tablo 3.16, Tablo 3.18- Tablo 3.19, Tablo 3.25, Tablo 3.27, Tablo 3.29, Tablo 3.30, Tablo 3.33, Tablo 3.35, Tablo 3.36, Tablo 3.37, Tablo 3.39, Tablo 3.41, Tablo 3.43, Tablo 3.45, Tablo 3.47, Tablo 3.49, Tablo 3.50, Tablo 3.52, Tablo 3.52, Tablo 3.53, Tablo 3.55, Tablo 3.56, Tablo 3.57, Tablo 3.61, Tablo 3.62, Tablo 3.63, Tablo 3.65, Tablo 3.66, Tablo 3.68, Tablo 3.69, Tablo 3.70, Tablo 3.71, Tablo 3.72, Tablo 3.73, Tablo 3.74, Tablo 3.75, Tablo 3.76, Tablo 3.77, Tablo 3.78, Tablo 3.79), Tablo 3.81, Tablo 3.82, Tablo 3.84, Tablo 3.86, Tablo 3.87, Tablo 3.89, Tablo 3.90, Tablo 3.92, Tablo 3.94, Tablo 3.96, Tablo 3.97, Tablo 3.99, Tablo 3.100, Tablo 3.102, Tablo 3.103, Tablo 3.104, Tablo 3.105, Tablo 3.106, Tablo 3.108, Tablo 3.109), terfi tezini sadece metin çalışmasıyla sınırlı bırakan müellifler de olmuştur (Tablo 3.23, Tablo 3.31, Tablo 3.58). Yani terfi tezi kapağı belli bir çizim ya da resim unsuru barındırıyor diye, tezin içeriğinde de görselliğe önem verilmiştir demek doğru olmaz. Her iki durumu kapsayan örnekler de bulunmaktadır. Ama istisnai bir örnek olarak 37 adet çalışma içerisinde, bir dönem incelemesine dönük çalışma yaparak kapsamını geniş tutan ve buna bağlı olarak da tezlerin içinde sayfa sayısı en fazla olan belgenin sahibi Necla Çakmaklı terfi tezinin kapağında Tire'ye özgü görsellerden bir derleme şeklinde yaptığı kolaj tasarımı ile dikkat çekmiş (Tablo 3.67), tezinin içeriğinde ise hem çizim hem de

fotoğraf görsellerini yoğun bir şekilde kullanmaya özen göstermiştir (Tablo 3.68, Tablo 3.69, Tablo 3.70, Tablo 3.71, Tablo 3.72, Tablo 3.73, Tablo 3.74, Tablo 3.75, Tablo 3.76, Tablo 3.77, Tablo 3.78, Tablo 3.79). Tezine insiyatif olarak belli bir tasarımı kapak olarak kullanan müelliflerin olması, terfi tezlerinin yazımında belli bir format kullanılmadığını düşündürmektedir. Terfi tezi kataloglarına işlenen veriler doğrultusunda, kronolojik bir sırada hazırlanan kataloglardaki bazı sonuçları değerlendirmek gerekmektedir. Arkeolog Rüstem Duyuran'a ait 1943 tarihli "Ayasofya'nın Garp Avlusunda Yapılan Kazı" başlıklı terfi tezi 37 adet tez içerisinde tek çeviri çalışması olarak hazırlanmıştır. İleri seviyede Almanca bilen Duyuran, Schneider'in Berlin'de yayınlanmış olan "Die Grabung im Westhof der Sophienkirche zu İstanbul" başlıklı eserini çevirmiştir. Terfi tezi 48 sayfadır. (Bknz. Tablo 3.1, Tablo 3.2, Tablo 3.3). Tezde dipnotlar ve düzeltmeler bulunmakta olup, ayrı bir kaynakça listesi yoktur. Tezde görsel eleman olarak sadece çizim kullanılmıştır. Bu da kapak sayfasındaki çizim dahil 21'dir (Tablo 4.5). Ressam Vahit Armağan'a ait 1943 tarihli "Ruzbehanı (Horozluhan)" başlıklı terfi tezi 26 sayfadır (Bknz. Tablo 3.4, Tablo 3.5). Tezde düzeltmelere rastlanmamış olup, dipnotlar ve ayrı bir kaynakça listesi yer almaktadır. Tezde kapak sayfası dahil 2 adet çizim, 1 adet fotoğraf görseli bulunmaktadır (Tablo 4.5). Arkeolog Avni Erbabacan'a ait 1946 tarihli "İstanbul Suları" başlıklı terfi tezi 33 sayfadır (Bknz. Tablo 3.6, Tablo 3.7, Tablo 3.8). Tezde dipnotlar ve düzeltmeler (bazı yerlerde de eklemeler şeklinde) olup, ayrı bir kaynakça listesi eklenmemiştir. Tezde görsel eleman olarak tek bir sayfada 1 çizim ve 12 adet fotoğraf görseli bulunmaktadır (Tablo 4.5). Yüksek Mimar Mustafa Ayaşlıoğlu'na ait 1946 tarihli "İstanbul'da Mahmut Paşa Türbesi" başlıklı terfi tezi 22 sayfadır (Bknz. Tablo 3.9, Tablo 3.10). Tezde dipnotlar ve düzeltmeler yer alıp, ayrı bir kaynakça listesi bulunmamaktadır. Tezde 6 adet çizim ve 6 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Öğretmen Süleyman Gönçer'e ait 1948 tarihli "Afyon Arkeoloji Müzesi Resimli Kılavuzu" başlıklı terfi tezi 90 sayfadır (Bknz. Tablo 3.11, Tablo 3.12, Tablo 3.13, Tablo 3.14). Tezde dipnotlar ve düzeltmelere yer verilmiş olup, ayrı bir kaynakça listesi eklenmemiştir. Tezde 60 adet fotoğraf görseli vardır (Tablo 4.5). Arkeolog Ahmet Gökoğlu'na ait 1949 tarihli "Kastamonu Eski Eserler Kılavuzu" başlıklı terfi tezi 150 sayfadır (Bknz. Tablo 3.15, Tablo 3.16). Tezde dipnotlar ve düzeltmeler yer almakta olup, ayrı bir kaynakça listesi eklenmemiştir. Tezde 13 adet çizim ve 22 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Arkeolog Raci Temizer'e ait 1949 tarihli "Kalınkaya'da Bir

Tümölüs Kazısı” başlıklı terfi tezi 30 sayfadır (Bknz. Tablo 3.17, Tablo 3.18, Tablo 3.19). Tezde dipnotlar ve düzeltmeler bulunmakta olup, ayrı bir kaynakça listesine yer verilmemiştir. Tezde 2 adet çizim ve 26 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Yüksek Mimar Mustafa Ayaşlıoğlu’na ait 1949 tarihli “Rüstem Paşa ve Türbesi” başlıklı bir diğer terfi tezi 27 sayfadır (Bknz. Tablo 3.20, Tablo 3.21, Tablo 3.22). Tezde dipnotlar, düzeltmeler ve ayrı bir kaynakça listesi vardır. Tezde kapak sayfası dahil 13 adet çizim ve 7 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Hititolog Halil Üstün’e ait 1950 tarihli “Erzurum Saltıkoğulları” başlıklı terfi tezi 40 sayfadır (Bknz. Tablo 3.23). Tezde dipnotlar, düzeltmeler ve ayrı bir kaynakça listesi vardır. Tezde hiç görsel malzeme yoktur (Tablo 4.5). Arkeolog Sabahat Öğretmenoğlu’na ait 1952 tarihli “Pamphylia ve Attaleia’nın Mevcut Tarihi Anıtları” başlıklı terfi tezi 26 sayfadır (Bknz. Tablo 3.24, Tablo 3.25). Tezde düzeltmeler ve ayrı bir kaynakça listesi yer almakta olup, dipnotlara yer verilmemiştir. Tezde sadece 10 adet çizim vardır (Tablo 4.5). Vahit Armağan’a ait 1952 tarihli “Manisa ve Yöresinde Arkeolojik İncelemeler II” başlıklı 2. terfi tezi 26 sayfadır (Bknz. Tablo 3.26, Tablo 3.27). Tezde dipnotlar ve düzeltmeler bulunmakta olup, ayrı bir kaynakça listesi yoktur. Tezde sadece 10 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Raci Temizer’e ait 1952 tarihli “Ayazmayeni Köyü Kayapınar Höyüğü Buluntuları” başlıklı 2. terfi tezi 48 sayfadır (Bknz. Tablo 3.28, Tablo 3.29, Tablo 3.30). Tezde dipnotlar, düzeltmeler ve ayrı bir kaynakça listesi bulunmaktadır. Tezde 36 adet çizim ve 36 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Arkeolog Kadri Erdil’e ait 1953 tarihli “Sivas Anıtları” başlıklı terfi tezi 24 sayfadır (Bknz. Tablo 3.31). Tezde düzeltmeler (bazı yerlerde ekleme şeklinde) olup, dipnotlara ve ayrı bir kaynakça listesine yer verilmemiştir. Tezde hiç görsel malzeme yoktur (Tablo 4.5). Sanat tarihçisi Mehmed Önder’e ait 1953 tarihli “Konya’da Müzeciliğin İnkişafı ve Yeni Müzeler Açılması Hakkında Kısa Bir Rapor” başlıklı terfi tezi 12 sayfadır (Bknz. Tablo 3.32, Tablo 3.33). Tezde dipnotlar ve düzeltmeler olup, ayrı bir kaynakça listesi mevcut değildir. Tezde 1 adet çizim ve 5 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Sanat tarihçisi M. Hâdi Altay’a ait 1958 tarihli “Revan Köşkü” başlıklı terfi tezi 48 sayfadır (Bknz. Tablo 3.34, Tablo 3.35, Tablo 3.36, Tablo 3.37). Tezde düzeltmeler olmayıp, dipnotlar ve ayrı bir kaynakça listesi vardır. Tezde 1 adet çizim ve 23 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). M. Hâdi Altay’ın 1964 tarihli “Adana Ramazanoğulları’ndan Kalan Mimari Anıtlar” başlıklı 2. terfi tezi 87 sayfadır (Bknz. Tablo 3.38, Tablo 3.39). Tezde dipnotlar, düzeltmeler ve ayrı bir kaynakça listesi

vardır. Tezde sadece 3 adet çizim vardır (Tablo 4.5). Vahit Armağan'ın 1966 tarihli "Sütun Başlıklarının Kısa Tarihçesi" başlıklı 3. terfi tezi 15 sayfadır (Bknz. Tablo 3.40, Tablo 3.41). Tezde dipnotlar, düzeltme ve ayrı bir kaynakça listesi yoktur. Tezde sadece 15 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Mesleği bilinmeyen Güner Hakkıbeyoğlu'na ait 1967 tarihli "Nevşehir Kurşunlu Camisi" başlıklı terfi tezi 36 sayfadır (Bknz. Tablo 3.42, Tablo 3.43). Tezde dipnotlar, düzeltmeler ve ayrı bir kaynakça listesi bulunmaktadır. Tezde 1 adet çizim ve 15 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Bir diğer mesleği bilinmeyen Suzan Uluaslan'a ait 1968 tarihli "Behram Camisi" başlıklı terfi tezi 8 sayfadır (Bknz. Tablo 3.44, Tablo 3.45). Tezde dipnotlar olmayıp, düzeltmeler ve ayrı bir kaynakça listesi yer almaktadır. Tezde sadece 8 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Armağan'a ait 1969 tarihli "Sultan Cem, Hayatı ve Türbesi" başlıklı 4. terfi tezi 18 sayfadır (Bknz. Tablo 3.46, Tablo 3.47). Tezde dipnotlar yer almakta olup, düzeltmeler ve kaynakça listesi yoktur. Tezde sadece 4 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Arkeolog Fatma Özoral'a ait 1969 tarihli "Pamphylia Bölgesi Sütunlu Caddeleri" başlıklı terfi tezi 32 sayfadır (Bknz. Tablo 3.48, Tablo 3.49, Tablo 3.50). Tezde dipnotlar, düzeltmeler ve ayrı bir kaynakça listesi bulunmaktadır. Tezde 2 adet çizim ve 26 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Arkeolog Göksen Özüesen'e ait 1969 tarihli "Eskişehir Kurşunlu Camii ve Külliyesi" başlıklı terfi tezi 32 sayfadır (Bknz. Tablo 3.51, Tablo 3.52, Tablo 3.53). Tezde dipnotlar, düzeltmeler ve ayrı bir kaynakça listesi vardır. Tezde 1 adet çizim ve 47 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Arkeolog Mehmet Eskioğlu'na ait 1970 tarihli "Kayseri Müzesi Kılavuzu" başlıklı terfi tezi 46 sayfadır (Bknz. Tablo 3.54, Tablo 3.55, Tablo 3.56, Tablo 3.57). Tezde dipnotlar yer almayıp, düzeltmeler ve ayrı bir kaynakça listesi bulunmaktadır. Tezde 9 adet çizim ve 35 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Sanat tarihçisi N. Burhan Bilget'e ait 1970 tarihli "Sivas Darüşşifası" başlıklı terfi tezi 9 sayfadır (Bknz. Tablo 3.58). Tezde dipnotlar ve düzeltmeler bulunurken, ayrı bir kaynakça listesi mevcut değildir. Tezde hiç görsel malzeme yoktur (Tablo 4.5). Sanat tarihçisi Hikmet Takaz'a ait 1970 tarihli "Amasya'da Bulunan Yan Mekanlı Camilerin Osmanlı Mimarisindeki Yeri" başlıklı terfi tezi 113 sayfadır (Bknz. Tablo 3.58, Tablo 3.59, Tablo 3.60, Tablo 3.61, Tablo 3.62, Tablo 3.63). Tezde dipnotlar, düzeltmeler ve ayrı bir kaynakça listesi yer almaktadır. Tezde 18 adet çizim ve 14 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Sanat tarihçisi Cengiz Köseoğlu'na ait 1970 tarihli "Maraş'ta Dulkadiroğulları Mimarisi" başlıklı terfi tezi 32 sayfadır (Bknz. Tablo 3.64, Tablo 3.65, Tablo 3.66). Tezde dipnotlar,

düzeltilmeler ve ayrı bir kaynakça listesi bulunmaktadır. Tezde sadece 27 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Meslek bilgisi bilinmeyen Necla Çakmaklı'ya ait 1970 tarihli "Tire'deki Türk- İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisindeki Yeri" başlıklı terfi tezi 203 sayfadır (Bknz. Tablo 3.67, Tablo 3.68, Tablo 3.69, Tablo 3.70, Tablo 3.71, Tablo 3.72, Tablo 3.73, Tablo 3.74, Tablo 3.75, Tablo 3.76, Tablo 3.77, Tablo 3.78, Tablo 3.79). Tezde dipnotlar, düzeltilmeler ve ayrı bir kaynakça listesi mevcuttur. Tezde 19 çizim ve kapak sayfasındaki dahil 98 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Arkeolog Sevil Tunç'a ait 1970- 71 tarihli "Teos Dianysos Mabedi" başlıklı terfi tezi 33 sayfadır (Bknz. Tablo 3.80, Tablo 3.81, Tablo 3.82). Tezde dipnotlar ve düzeltilmeler olup, ayrı bir kaynakça listesi eklenmemiştir. Tezde 5 çizim ve 28 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). 1971 tarihli "Ezine'de Osmanlı Devri Yapıları" başlıklı terfi tezi Zümrüt Akşit'e aittir. Yazar üniversite mezunu olup, mesleği sanat tarihçiliğidir. Terfi tezi 14 sayfadır (Bknz. Tablo 3.83, Tablo 3.84). Tezde dipnotlar, düzeltilmeler ve ayrı bir kaynakça listesi mevcut değildir. Tezde sadece 14 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Mesleği bilinmeyen Mustafa Gürdal'a ait 1971 tarihli "Roma Hamamı" başlıklı terfi tezi 20 sayfadır (Bknz. Tablo 3.85, Tablo 3.86, Tablo 3.87). Tezde dipnotlar, düzeltilmeler ve ayrı bir kaynakça listesi yer almaktadır. Tezde 1 adet çizim ve 18 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Özüesen'e ait 1972 tarihli "Anadolu Selçuklu Devri Ahşap Camileri" başlıklı 2. terfi tezi 33 sayfadır (Bknz. Tablo 3.88, Tablo 3.89, Tablo 3.90). Tezde düzeltilmeler bulunmayıp, dipnotlar ve ayrı bir kaynakça listesi vardır. Tezde 5 adet çizim ve 35 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Arkeolog Vural Sezer'e ait 1972 tarihli "Kemerhisar Bizans Devri Hamam Kalıntı ve Buluntuları" başlıklı terfi tezi 22 sayfadır (Bknz. Tablo 3.91, Tablo 3.92). Tezde düzeltilmeler (bazı yerlerde eklemeler şeklinde) ve dipnotlar bulunmakta olup, ayrı bir kaynakça listesi mevcut değildir. Tezde sadece 25 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Sanat tarihçisi Sadık Ersümer'e ait 1972 tarihli "Mübarüziddin Ertokuş Medresesi Atabey/Isparta" başlıklı terfi tezi 15 sayfadır (Bknz. Tablo 3.93, Tablo 3.94). Tezde dipnotlar mevcut değilken, düzeltilmeler ve ayrı bir kaynakça listesi bulunmaktadır. Tezde sadece 25 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Takaz'a ait 1973 tarihli "Amasya'da Selçuklu Devri Dini Abideleri ve Türk Mimarisindeki Yeri" başlıklı 2. terfi tezi 113 sayfadır (Bknz. Tablo 3.95, Tablo 3.96, Tablo 3.97). Tezde dipnotlar yok iken, düzeltilmeler ve ayrı bir kaynakça listesi vardır. Tezde 10 adet çizim ve 12 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Sanat tarihçisi Hülya Tezcan'a ait 1973 tarihli "Topkapı Sarayı Harem Dairesi'ndeki

Mimar Sinan'ın Yapıları" başlıklı terfi tezi 55 sayfadır (Bknz. Tablo 3.98, Tablo 3.99, Tablo 3.100). Tezde dipnotlar, düzeltmeler ve ayrı bir kaynakça listesi bulunmaktadır. Tezde 2 adet çizim ve 9 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Arkeolog Nurettin Yardımcı'ya ait 1973 tarihli "Alanya Selçuklu Tersanesi" başlıklı terfi tezi 42 sayfadır (Bknz. Tablo 3.101, Tablo 3.102, Tablo 3.103, Tablo 3.104, Tablo 3.105, Tablo 3.106). Tezde dipnotlar, düzeltmeler ve ayrı bir kaynakça listesi bulunmaktadır. Tezde 8 adet çizim ve 47 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Mesleği bilinmeyen M. Kemal Can'a ait 1973 tarihli "Harput Artuklu Eserleri" başlıklı terfi 31 sayfadır (Bknz. Tablo 3.107, Tablo 3.108, Tablo 3.109). Tezde dipnotlar, düzeltmeler ve ayrı bir kaynakça listesi yer almaktadır. Tezde 2 adet çizim ve 15 adet fotoğraf vardır (Tablo 4.5). Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde bulunan 37 adet terfi tezi ve bu terfi tezlerinin müelliflerine dair bütün bu incelemeleri tablolar üzerinden özetlemek gerekirse; bu 37 adet terfi tezinin toplam sayfa sayısı 1629 olup (Tablo 4.4), bu tezlerden 30'unda hem düzeltmelerin yapıldığı, yine 30'unda dipnotların eklendiği, 22'sinde de ayrı bir kaynakça listesinin yer aldığı görülmektedir. Ayrıca 37 adet tezde 192 adet çizimin ve 729 fotoğrafın yer alması da önemlidir (Tablo 4.5).

Tablo 4.5 Kültür Varlıkları Arşivinde Yer Alan 37 Adet Terfi Tezinin İçeriklerine Göre Dağılımı 1-B, (Bilgen 2019)

KÜLTÜR VARLIKLARI ARŞİVİNDE YER ALAN 37 ADET TERFİ TEZİNİN İÇERİKLERİNE GÖRE DAĞILIMI TABLO 1-B									
MESLEKLERİ BELLİ OLANLARIN TEZLERİ									
TEZ SIRA NO:	TEZİ YAZAN MÜZE MEMURUNUN MESLEĞİ VE ADI:	TEZİN ADI:	TEZİN YAZILDIĞI TARİH:	DÜZELTMELER:	DİPNOTLAR:	KAYNAKÇA LİSTESİ:	ÇİZİM(İ)LER ADET:	FOTOĞRAF(İ)LLER ADET:	
1	ÇEVİREN: ARKEOLOG RÜSTEM DUYURAN (ALFONS MARIA SCHNEIDER ESERİ)	AYASOFYANIN GARP AVLUSUNDA YAPILAN KAZI. (KLASÖR NO:10, DOSYA NO:31)	1943	+	+	-	21	-	
2	RESSAM VAHİT ARMAĞAN	RUZBEHANI (HOROZLUHAN). (KLASÖR NO: 20, DOSYA NO: 197)	1943	-	+	+	2	1	
3	RESSAM VAHİT ARMAĞAN	MANİSA VE YÖRESİNDE ARKEOLOJİK İNCELEMELERİ I (KLASÖR NO:32, DOSYA NO:306)	1952	+	+	-	-	10	
4	RESSAM VAHİT ARMAĞAN	SÜTÜN BAŞLIKLARININ KISA TARİHÇESİ (KLASÖR NO:31, DOSYA NO:296)	1966	-	-	-	-	15	
5	RESSAM VAHİT ARMAĞAN	SULTAN CEM, HAYATİ VE TÜRBESİ (KLASÖR NO:24, DOSYA NO:236)	1969	-	+	-	-	8	
6	ARKEOLOG ANNI ERBABAÇAN	İSTANBUL SULARI (KLASÖR NO:18, DOSYA NO:179)	1946	+	+	-	1	12	
7	ÖĞRETİMEN-ARAŞTIRMACI-YAZAR SÜLEYMAN GÖNÇER	AFYON ARKEOLOJİ MÜZESİ RESİMİ KLAVUZU (KLASÖR NO:4, DOSYA NO:36)	1948	+	+	-	-	60	
8	ARKEOLOG RACİ TENİZER	KALINKAYADA BİR TÜMÜLÜS KAZISI (KLASÖR NO:3, DOSYA NO:26)	1949	+	+	-	2	26	
9	ARKEOLOG RACİ TENİZER	AYAZMENİ KÖYÜ KAYAPINAR HÖYÜĞÜ BULUNTULARI (KLASÖR NO:17, DOSYA NO:169)	1952	+	+	+	36	36	
10	ARKEOLOG- ÖĞRETİMEN (ARAÇLI) AHMET GÖKOĞLU	KASTANONU ESKİ ESERLER KLAVUZU (KLASÖR NO:2, DOSYA NO:17)	1949	+	+	-	13	22	
11	YÜKSEK MİMAR MUSTAFA AYAŞLIOĞLU	İSTANBUL'DA MAHİUT PAŞA TÜRBESİ (KLASÖR NO:1, DOSYA NO:8)	1946	+	+	-	6	6	
12	YÜKSEK MİMAR MUSTAFA AYAŞLIOĞLU	RÜSTEM PAŞA VE TÜRBESİ (KLASÖR NO:18, DOSYA NO:178)	1949	+	+	+	13	7	
13	HİTİTOLOG HALİL ÜSTÜN	ERZURUM SALTİKOĞULLARI (KLASÖR NO:4, DOSYA NO:37)	1950	+	+	+	-	-	
14	ARKEOLOG SABAHAT ÖĞRETMENOĞLU	PAIMPHYLIA VE ATTALEIANIN MEVCUT TARİHİ ANITLARI (KLASÖR NO:2, DOSYA NO:14)	1952	+	-	+	10	-	
15	ARKEOLOG KADRI ERÖL	SİVAS ANITLARI (KLASÖR NO:3, DOSYA NO:21)	1953	+	-	-	-	-	
16	SANAT TARİHÇİSİ MEHMET ÖNDER	KONYADA MÜZECİLİĞİN İNKİŞAFI VE YENİ MÜZELER AÇILMASI HAKKINDA KISA BİR RAPOR (KLASÖR NO:5, DOSYA NO:40)	1953	+	+	-	1	5	
17	SANAT TARİHÇİSİ İLHADİ ALTAY	REYAN KÖŞKÜ (KLASÖR NO:17, DOSYA NO:167)	1958	-	+	+	1	23	
18	SANAT TARİHÇİSİ İLHADİ ALTAY	ADANA RAMAZANOĞULLARINDAN KALAN MİMARİ ANITLAR (KLASÖR NO:15, DOSYA NO:148)	1964	+	+	+	3	-	
19	ARKEOLOG FATMA ÖZÖRAL	PAIMPHYLIA BÖLGESİ SÜTUNLU CADELERİ (KLASÖR NO:21, DOSYA NO:211)	1969	+	+	+	2	26	
20	ARKEOLOG GÖKSEN ÖZÜŞEN	ESKİŞEHİR KURŞUNLU CAMİİ VE KÜLLİYESİ (KLASÖR NO:16, DOSYA NO:153)	1969	+	+	+	1	47	
21	ARKEOLOG GÖKSEN ÖZÜŞEN	ANADOLU SELÇUKLU DEVRİ AHŞAP CAMİLERİ (KLASÖR NO:20, DOSYA NO:192)	1972	-	+	+	5	35	
22	ARKEOLOG- BÜROKRAT- YAZAR MEHMET ESKİOĞLU	KAYSERİ MÜZESİ KLAVUZU (KLASÖR NO:11, DOSYA NO:111)	1970	+	-	+	9	35	
23	SANAT TARİHÇİSİ İL BURHAN BİLGET	SİVAS DARÜŞŞİFASI (KLASÖR NO:15, DOSYA NO:150)	1970	+	+	-	-	-	
24	SANAT TARİHÇİSİ HİKMET TAKAZ	AMASYA'DA BULUNAN YAN MEKANLI CAMİLERİN OSMANLI MİMARISİNDEKİ YERİ (KLASÖR NO:22, DOSYA NO:216)	1970	+	+	+	18	14	
25	SANAT TARİHÇİSİ HİKMET TAKAZ	AMASYA'DA SELÇUKLU DEVRİ DİNİ ABİDELERİ VE TÜRK MİMARISİNDEKİ YERİ (KLASÖR NO:26, DOSYA NO:254)	1973	+	-	+	10	12	
26	SANAT TARİHÇİSİ CENGİZ KÖSEÖĞLU	MARAŞ'TA DULKADİROĞULLARI MİMARİSİ (KLASÖR NO:10, DOSYA NO:100)	1970	+	+	+	-	27	
27	ARKEOLOG SEVİL TUNÇ	TEOS DİANYSOS İMABEDİ (KLASÖR NO:14, DOSYA NO:139)	1970-71	+	+	-	5	28	
28	SANAT TARİHÇİSİ ZÜMRÜT AKŞİT	EZİNEDE OSMANLI DEVRİ YAPILARI (KLASÖR NO:9, DOSYA NO:86)	1971	-	-	-	-	14	
29	ANTROPOLOG MUSTAFA GÜRDAL	ROMA HAMAMI (KLASÖR NO:14, DOSYA NO:136)	1971	+	+	+	1	18	
30	ARKEOLOG UURAL SEZER	KEİMERHİSAR BİZANS DEVRİ HAMAMI KALINTI VE BULUNTULARI (KLASÖR NO:7, DOSYA NO:88)	1972	+	+	-	-	25	
31	SANAT TARİHÇİSİ SADIK ERSÜMER	MUBARUZİDDİN ERTOKLUŞ MEDRESESİ ATABEYİSPARTA (KLASÖR NO:19, DOSYA NO:187)	1972	+	-	+	-	25	
32	SANAT TARİHÇİSİ HÜLYA TEZCAN	TOPKAPI SARAYI HAREMİ DAİRESİNDEKİ MİMAR SINAVIN YAPILARI (KLASÖR NO:23, DOSYA NO:220)	1973	+	+	+	2	9	
33	ARKEOLOG- BÜROKRAT/URETTİN YARDIMCI	ALANYA SELÇUKLU TERSANESİ (KLASÖR NO:26, DOSYA NO:253)	1973	+	+	+	8	47	
				27	26	18	170	593	
MESLEKLERİ BELLİ OLMAYANLARIN TEZLERİ									
TEZ SIRA NO:	TEZİ YAZAN MÜZE MEMURUNUN MESLEĞİ VE ADI:	TEZİN ADI:	TEZİN YAZILDIĞI TARİH:	DÜZELTİMLER:	DİPNOTLAR:	KAYNAKÇA LİSTESİ:	ÇİZİM(İ)LER:	FOTOĞRAF(İ)LLER:	
34	GÜNER HAKKİBEYOĞLU	NEVŞEHİR KURŞUNLU CAMİSİ (KLASÖR NO:26, DOSYA NO:255)	1967	+	+	+	1	15	
35	SUZAN ULUASLAN	BEHRAM CAMİSİ (KLASÖR NO:32, DOSYA NO:305)	1968	-	+	+	-	8	
36	NECLA ÇAKMAKLI	TİREDEKİ TÜRK-İSLAMİ ESERLERİ VE OSMANLI MİMARİSİ İÇİNDEKİ YERİ (KLASÖR NO:12, DOSYA NO:114)	1970	+	+	+	19	98	
37	M. KEHAL CAN	HARPUT ARTUKLU ESERLERİ (KLASÖR NO:27, DOSYA NO:257)	1973	+	+	+	2	15	
				3	4	4	22	136	
TOPLAM				30	30	22	192 ADET ÇİZİM	729 ADET FOTOĞRAF	

KÜLTÜR VARLIKLARI ARŞİVİNDE YER ALAN TERFİ TEZLERİNİN SANAT ve MİMARLIK TARİHİNE KATKILARI

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı eski adıyla Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü şimdiki adıyla Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde bulunan, müzeciler tarafından hazırlanmış 37 adet terfi tezi her ne kadar müze memurlarının terfiye hak kazanmasını sağlayan belgeler olsa da, bu belgelerin hazırlandıkları müzelere ve bu müzelerin yer aldıkları kentlere büyük katkıları olmuştur. Bunların da ötesinde, 1934 tarihinde 2530 sayılı “Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu”nun yürürlüğe girmesinin akabinde tezlerin, kalifiye ve yetişmiş müzecilere hazırlatılmasıyla ülkenin müzeciliğini kalkındırmaya yönelik büyük bir hamle olarak nitelendirilmesinin yanında, zengin bilgilere sahip bu arşiv belgelerinin sanat tarihi ve mimarlık tarihi alanlarına yadsınamayacak değerde katkıları olduğunu söylemek gerekmektedir. Türkiye’de müzelerin sanat ve mimarlık tarihi boyutunda oynadıkları rol çok büyüktür. Ama ne yazık ki, geçmişten günümüze Türkiye’deki müzeler bu rollerinin sanat ve mimarlık tarihi gibi alanlarda ne kadar etkin olduklarını özümseyemediklerinden, müzecilik adına yapılan çalışmaları, sanat ve mimarlık tarihi gibi alanlarda yorumlayan ve bu farklı alanları birbirleriyle ilişkilendirerek derleyen araştırmalar neredeyse yok denecek kadar azdır. Tam da bu noktada, ülkenin dört bir yanındaki müzelerde değişik meslek ve ünvanlardan gelen müze memurlarının tamamen kendi inisiyatifleriyle tasarladıkları kurguya hizmet ederek, yazdıkları bu terfi tezlerinin incelenmesi, sanat ve mimarlık tarihi gibi farklı disiplinlere ne gibi katkılar sağladığının tartışılmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, bu tez çalışmasının aslında gelecekte bu alanlarda yapılması planlanan bu tarz başka araştırmalara ve çalışmalara da ilham kaynağı olması amaçlanmıştır. Bu sorgulama ile, sadece doktora tez çalışmasına dahil edilen 37 adet terfi tezi değil, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü envanterine kayıtlı diğer tezler de, kendi alanlarında

çalışma yapan akademisyenler, bilim adamları, araştırmacılar vb. gibi ülkesine hizmet eden kişiler için, kendi alanları ile müzecilerin çalışmaları arasındaki ilişkiyi kuran belgeler olarak literatürde yer almaya başlayacaktır.

Bu bağlamlara da bağlı kalarak, her bir terfi tezinin ayrı ayrı incelenmesi, sanat ve mimarlık tarihine sundukları katkı boyutunda daha sağlıklı olacaktır. Çünkü her bir tez müellifinin terfi etmek maksadıyla ele aldıkları konuyu inceleyiş biçimleri, kurgulama yöntemleri, yorumlama tarzlarını eşdeğer tutmak doğru olmaz. Bu durum, müze memurlarının mezun oldukları okul, uzmanlık alanları, ilgi ve becerileri, araştırmaya olan merakları, mesleki deneyimleri ve tecrübeleri, çalıştıkları müzelerde sahip oldukları imkanları ve bağlı oldukları müzelerin yer aldıkları kentin onlara sağlayıp sağlamadıkları ve hatta ilgili merci, kurum ve buralarda çalışan yetkililerin tez müelliflerinden beklentileri, tezlerin yazıldıkları dönemin kültür politikası ve uygulanan kanunlar ile bile bağlantılıdır. Bu tartışmayı daha birçok perspektiften değerlendirmek ve bakış açısını genişletmek mümkündür. Terfi tezlerinin sanat tarihi ve mimarlık tarihi alanlarına sundukları katkının incelenmesi, Bölüm 3'ün ana başlığı olan "2530 Sayılı Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu İle Hazırlanan T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları Terfi Tezleri (1943-1973) Katalogları" başlığı altında incelenmiş tablolar ve sayfaları tek tek taranan terfi tezleri dosyaları aracılığıyla yapılmıştır.

5.1 Kent Tarihi Konusunda Yapılan Terfi Tezlerinin Sanat ve Mimarlık Tarihine Katkıları

Bu bölümde 37 adet terfi tezi içerisinde kent tarihi konusunda çalışılmış olan 3 adet tezin sanat ve mimarlık tarihine katkıları detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Tablo 4.3'de görüldüğü gibi; 10. terfi tezi sırasında yer alıp, 2 numaralı klasörün içinde ve 17. sırada bulunan 1949 tarihinde arkeolog, halkbilimci ve öğretmen Ahmet Gökoğlu tarafından yazılmış "Kastamonu Eski Eserler Kılavuzu" başlıklı terfi tezi (Bknz. Tablo 3.15 ve Tablo 3.16), kent tarihi çalışmaları anlamında oldukça kapsamlı bir içeriğe sahiptir. Sadece Kastamonu değil, Sinop, Çankırı, Zonguldak ve biraz da Samsun ve Çorum şehirlerini de içine alan kurgusuyla tarihi eserlerle ilgili yapılmış tam bir kılavuz belgedir demek yanlış olmaz. Bu tezde ilginç olan şudur ki,

çok ayrıntılı bir metin içeriğine sahip olan bu teze yazar tarafından hiçbir dipnot ve bir kaynakça listesi eklenmemiştir. Tez müellifi, eğer bütün bu metni kendi bilgi birikimi ve mesleki donanımı ile hazırladıysa, bu husus tez çalışmasının ne boyutta özgün olduğunun tartışılması gerektiği anlamına gelmektedir. Çalışmada tarihi eserler, bütün tarihi devirler işlenmek suretiyle incelenmiş, iki bölüm olarak ayrılan tezin ilk bölümünde Türk- İslam dönemi öncesi höyük, ören yerleri, kaya mezarları, kaya tünelleri, kaya mabetleri, kaya mihrapları, kaya kabartmaları ve tümülüsler, ikinci bölümde Türk- İslam eserleri olarak kaleler, türbeler, camiler, çeşmeler, hamamlar, kervansaraylar, hanlar, bedestenler, medreseler, imaretler ve köprüler incelenmiştir. Müellif çalışmasında ele aldığı bölgelerde bulunan tarihi yapıları ait oldukları devirlere göre sınıflandırarak alt başlıklar altında konumları, biliniyorsa banileri ve yapım tarihleri, inşa teknikleri ve yapım malzemeleri, mimari özellikleri vb. gibi birçok perspektiften analiz etmek suretiyle tezini hazırlamıştır. Gökoğlu'nun tüm yapı tiplerine ait örnekleri neredeyse hiçbir yapı bilgisi atlamadan vermesi, müellifin çalışmasını ciddi bir envanter gibi hazırladığını da düşündürmektedir. Aslında devirlere ayırarak yapı tiplerini incelemesi ve bu yapı tiplerine göre yapılarıyla ilgili bilgiler aktarması ve tezinin görseller bölümünden önce eklediği yapı listesi aynı zamanda tezi bir mimari kataloğa da dönüştürmüştür. Tezdeki fotoğraflar yazarın kendi seçtiği birkaç yapı örneğine aittir. Zaten bu kadar fazla yapı incelemesi yapılan bir tez çalışmasında, her yapıya ait fotoğraf ya da başka bir görsel malzemenin olması güçtür. Bu tezde maalesef birkaç fotoğraf görseli eksiktir. Bunun nedeni bilinmemektedir. Tezdeki çizimlere bakıldığında ise son derece az olduğu görülmektedir. Kastamonu merkezde bulunan bir kaya mezarına ait çizim, Damalar köyündeki bir mezara ait kabartma ve oymaları gösteren çizim, Baltacı Kuyucağı tümülüsünden bir mezar odasına ait çizim ve muhtemel yazar tarafından çizilmiş istikâr ve de embeşte teknesi olarak adlandırılan nesnelere ait serbest el çizimleri vardır. Daha çok höyüklere, kaya mezarlarına, tümülüs ve lahit fotoğraflarına yer veren yazar kendi seçtiği birkaç cami yapısı, çeşme, han, medrese, hamam ve imaret yapılarına ait fotoğraf görselleri de eklemiştir. Ama bilhassa Türk- İslam çağına ait örnekleri gösterdiği fotoğraflar tezden ya çıkarılmış ya da kaybolmuştur. Bu çalışmada her ne kadar birkaç görsel çizim ve fotoğraf dahi olsa tezin geneline metin bölümleri hakimdir. Yazar bütün derdini metin kurgusuna göre düzenleyerek

anlatmış ve bu haliyle de mimarlık ve sanat tarihi alanlarına bir kent tarihi çalışması incelemesi olarak önemli bir referans belge kazandırmıştır.

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi; 15. terfi tezi sırasında yer alıp, 3 numaralı klasörün içinde ve 21. sırada bulunan 1953 yılında yazılmış, arkeolog Kadri Erdil’e ait “Sivas Anıtları” konulu terfi tezi (Bknz. Tablo 3.31), bir başka önemli kent tarihi çalışmasıdır. Sivas ilinin tarihi bir kılavuzu mahiyetinde hazırlanan tezin metin bölümü oldukça uzundur. Metin içerisindeki fotoğraf görsellerine referans verilmişse de, tezin günümüze ulaşmış halinde hiçbir ekli fotoğrafa rastlanılmamıştır. Terfi tezi bir kentin tarihine ışık tutan bir sistematik çabanın ürünüdür diye düşünmek mümkündür. Zaten tezin içindekiler bölümü de bu düşüncüyü desteklemektedir. Sivas ilinin coğrafi yapısı, iklim özellikleri, bitki örtüsü, sanayisi, nüfusu, şehrin semtleri, gezilecek görülecek mesire alanları, kaplıcaları, milli eğitim hareketleri, Sivas’ın ilçeleri vb. gibi hususlarla çok geniş bir çerçevede şehrin ele alınmasından sonra Sivas’ın tarihi ile ilgili bölüme geçiş yapılmıştır. Bu anlatım üslubu kent tarihi incelemelerinde yaygın görülen bir üsluptur. Erdil’in, Sivas’ı seçmesinde, şehrin konumundan dolayı birçok medeniyete ev sahipliği yapması ve buna bağlı olarak Sivas’ın tarihi eserler bakımından çok zengin bir şehir olması ve yine Milli Mücadele yıllarında 4 Eylül kongresinin burada gerçekleşmiş olması gibi faktörler etkili olmuştur. Yazar, tüm bunlardan dolayı bu kentin tanınmasını arzu etmiştir. Sivas’ın bütün çağlarda kapsamlı incelemesini tezine taşıyan yazar, Sivas’ta yapılan arkeolojik kazılara da çalışmasında büyük yer vermiştir. Dönem incelemelerinde olaylar ve şahısları öyküleyici bir içerikle ele almıştır. Sivas’ta bulunan tarihi yapılarla ilgili mimari detaylar genel hatlarıyla verilmiş, yapılara özgü mimari unsurlar daha çok ifade edilmiştir. Sivas’ta bulunan kale ve surlar, şifahane ve medreseler, türbeler, camiler, han ve hamamlar uzun bir mimari anlatımla olmasa da yapılar hakkında fikir veren açıklayıcı bir aktarımla çalışmada yer bulmuştur. Buradaki amaç, zaten yapılara tek tek yoğunlaşmaktansa, Sivas ilinin bir bütün olarak tarihsel zenginliğini ortaya koymaktır. Bu terfi tezi de bu bağlamda bir kent tarihi kılavuzu olarak Sivas’ın mimarlık tarihine ışık tutan bir birikim ve donanımla hazırlanmıştır.

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi; 16. terfi tezi sırasında yer alıp, 5 numaralı klasörün içinde ve 40. sırada bulunan 1953 tarihli “Konya’da Müzeciliğin İnkişafı ve Yeni Müzeler Açılması Hakkında Kısa Bir Rapor” başlıklı terfi tezi (Bknz. Tablo 3.32 ve Tablo 3.33) sanat tarihçisi Mehmed Önder’e aittir. Önder, tezinin kapak sayfasında Konya’nın tarihi ve kültürel önemine vurgu yaparak, Selçuklu, Karamanoğulları ve Osmanlı Dönemleri’nden kalma mimari eserleriyle bir müzeler şehri olmasına, sanatsal ve tarihsel önemine ek olarak ise turistik bakımdan da Konya’nın gelişebilmesinin önemine dikkat çekmek istemiş, rapor olarak hazırladığı tezini bütün bu söylemlerini muhteva edecek şekilde kurguladığını ifade etmiştir. Yazar, ayrı bir önsöz bölümü eklemeyen tezinin kısa ve net düşüncelerini iki kısa paragrafla tezinin kapağında aktarmış ve içindekiler bölümüne yer vermeden direkt tez konusuna geçiş yapmıştır. Yine tipik bir kent tarihi anlatım tarzı olarak, Konya’nın Kısa Tarihçesi ana başlığı altında Eski Çağlarda Konya, Orta Çağlarda Konya, son olarak da Yeni ve Yakınçağlarda Konya alt başlıkları altında Konya’nın genel hatlarıyla tarihçesini incelemiştir. Daha sonra Konya’daki Eski Eserler Hakkında Kısa Bir Bilgi başlığı altında, Konya’nın eski eserlerini Gayriislami Eserler (Proto-Hitit, Hitit, Fyrig, Grec, Roma ve Bizans Dönemleri’ne ait eserler) ve İslami Eserler başlığı altında ise Selçuklular Devri Eserleri, Karamanoğulları Devri Eserleri, Eşrefoğulları Devri Eserleri ve Osmanlı Devri Eserleri olarak inceleyerek, Konya’nın anıtsal yapılarından örnekler vermiştir. Gayriislami eserleri ele aldığı bölümde, daha çok ören yerleri ve antik şehirlerin isimlerini tek bir paragrafta anlatmış, İslami Dönem’lere ait mimari yapılara dair aktarımlarını ise yine oldukça kısa tutarak, yapının kim zamanında yaptırıldığını, yapının banisini, biliniyorsa yapım tarihini/ yapının mimarını ve yapının mimari niteliklerini bir iki kısa cümle ile aktarmıştır. Yazar metin aralarında yoğun olmasa da dipnot kullanımına özen göstermiştir. Teze ait görselleri ise metinlerde ilgili bölümlerden sonra eklemeye dikkat eden yazar, Konya’nın dönemlerine göre ayırarak incelediği eserlerle ilgili bölümde Alaeddin Tepesi ve Camisi, İvrizade Hitit Kabartması, Selimiye ve Mevlevi Dergâhı’na ait fotoğraf görselleri ile Mevlâna Türbesi’nin türbe yapısını, semahane ve mescid yapılarını gösteren plan çizimini ve müzedeki çinili sandukalara ait bir fotoğraf görselini de paylaşmıştır. Eserinde incelemediği ama Konya’ya ait olan bazı cami ve mescit yapıları ile türbe ve kümbetleri de bir liste halinde bu bölümde sunmayı

ihmal etmemiş olması dikkat çekicidir. 1925’de Dergâhların kapatılmasına yönelik kararnâmenin ardından, 1927’de Konya’nın Eski Eserler Müzesi olarak açılan Konya Mevlevi Dergâhı’nın (Mevlâna Müzesi’nin) açılışına giden süreci ayrı bir bölümde inceleyen Önder, bu müzede teşhir edilen eserlere genel hatlarıyla değinmiştir. Daha sonra Mevlâna ve Türbesi ile ilgili birtakım bilgileri ayrı bir bölümde aktarmıştır. Burada Mevlanâ’nın hayatından ve eserlerinden bahsettikten sonra türbe yapısını içinde bulunan diğer mekanlarla incelemiştir. Yapının mimari niteliklerinden ise çok az bahsetmiştir. Yazar, Konya Müzesi hakkında düşüncelerini paylaştığı bölümde ise, tarihi değerlerinin yanında diğer birçok kültürel faaliyetinin zenginliği ile Konya’da yeni müzelerin açılmasının gerekliliğini ve müzelerin eski eserlerin depolandığı yerlerden ziyade ilim ve uzmanlık şubeleri gibi çalışması gerektiğini belirtmiştir. Mevlâna Türbesi’nin gerek Mevlâna’nın şahsiyeti, gerekse türbenin dikkat çeken mimarisi gibi önem arz eden detaylarından dolayı bir müzeye dönüşmesinin önemini anlatan Önder, Konya’da Beş Müze başlığı altında Tasavvuf veya Mevlâna Müzesi, Klasik Eserler Müzesi, Selçuklu Müzesi, Hat Müzesi ve Etnografya Müzesi gibi müzeler hakkında genel hatlarıyla bilgiler vermiştir. Önder’in tezinin sonuna eklediği Son Söz ve Netice bölümünde ise müzeciliğin öneminin halk tarafından da idrak edilmesi adına hazırladığı bu raporunun faydası olacağına olan inançla tezini hazırladığını ve eksiklikleri olduğunu düşündüğü tezinin Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü’nce ortaya çıkarılarak geliştirileceğini, halkın müzeciliğin gelişimi adına katkıda bulunmak amacıyla yaptığı katkıları dile getirerek tezini sonlandırmıştır. Çalışma daha ağırlıklı olarak Konya’nın müzeciliği incelenmişse de, Konya’daki eserleri ele alması ve Konya’nın tarihi anıtlarına gönderme yapması bakımından da kıymetli bir çalışma olmuştur. Terfi tezi, bir rapordan ziyade daha çok Konya iline ait bir tanıtım kılavuzu özelliği taşımaktadır. Zaten yazarın da belirttiği üzere, bu çalışmanın tarihi ve kültürel zenginliğe sahip Konya’nın turizmini kalkındırmaya yönelik bir rehber olarak da hizmet etmesi beklenmektedir. Aynı zamanda ülke müzeciliğini kalkındırmaya yönelik bir hareket olarak bir kentin müzeciliğini anlatması da, tezi önemli bir noktaya taşımaktadır. Tez, tüm bu yönleriyle mimarlık ve sanat tarihi alanlarına değer katmaktadır.

5.2 Tek Yapı Ölçeğinde Yapılan Terfi Tezlerinin Sanat ve Mimarlık Tarihine Katkıları

Bu bölümde 37 adet terfi tezi içerisinde tek yapı ölçeği konusunda çalışılmış olan 18 adet tezin sanat ve mimarlık tarihine katkıları detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi; 1. terfi tezi sırasında yer alıp, 10 numaralı klasörün içinde ve 91. sırada bulunan 1943 tarihli “Ayasofya’nın Garp Avlusunda Yapılan Kazı” başlıklı çalışma bir çeviri tezi (Bknz. Tablo 3.1, Tablo 3.2 ve Tablo 3.3) olarak arkeolog olan Rüstem Duyuran tarafından hazırlanmıştır. Duyuran, Alman arkeoloğu ve aynı zamanda İstanbul tarihi uzmanı olan Alfons Maria Schneider’in Berlin’de 1941 yılında yazdığı ve aynı sene 47 sayfa olarak yayınlanan “Die Grabung im Westhof der Sophienkirche zu İstanbul” başlıklı eserini 1943 yılında tercüme ettiği çalışmasını kendine tez konusu olarak belirlemiştir. Tezin kapak sayfasında Antoniades’e ait Ayasofya’nın plan çizimi kullanılmıştır. Ayasofya’nın bütün mimari detaylarını net bir şekilde aktaran ve büyük bir ustalıkla teknik yöntemlerin sergilendiği plan çiziminde, Ayasofya’nın geçirmiş olduğu dönemler bile çizim üslubuna yansıtılmıştır. Kapak sayfasında Ayasofya ile ilgili önemli çalışmalara imza atmış Antoniades gibi bir ismin plan çiziminin eklenmiş olması, tezin niteliğini en baştan gözler önüne sermektedir. Schneider’in özgün çalışmasındaki kısaltmaların mevcudiyeti, bu terfi tezinde de bunlara ayrı bir liste halinde açılımları ile beraber yer verilmesine neden olmuştur. Tezde kaynakça bilgileri ve detaylı notları ile yoğun bir şekilde kullanılan dipnotlar, tezin neredeyse geneline hakimdir. Duyuran tarafından Schneider’in 1941 yılında yayınlanmış eserinin bir çevirisi olarak ele alınan terfi tezinde, Ayasofya’nın garp (batı) cephesindeki kazının nasıl başladığına dair bir bölüm paylaşılmıştır. Kazının İstanbul Müzeleri Umum Müdürü olan Aziz Ogan’ın isteği üzerine 1935 senesinde bir deneme kazısı olarak başlaması ve bu yapılmak istenen kazı ile neyin hedeflendiği 2 madde ile anlatılmıştır. Bu maddelerin anlatılması, tezin mimarlık tarihinde sahip olduğu yeri göstermesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Şöyle ki, ilk maddeye göre, Ayasofya hakkında yayınlanmış eski yayımlarda bahsi geçen ama henüz tespit edilememiş Justinien Atrium’u ile net bulgulara ulaşabilmek ve o gün mevcut olmayan Kantharos’u, kule, çeşme ve birtakım ek yapıların akıbetini sorgulayabilmek; ikinci

maddeye göre ise, seviye farklılıkları sebebiyle mevcudiyetlerine inanılan bazı eski yapıların var olup olmadığını araştırabilmektir. Ayrıca tezde, kazı çalışmalarını aksatan zorluklardan, kazının beklentinin ötesine geçen masraflarından ve kazıda çalışan işçilerden bahsedilmiştir. Kazıda görev alan kişiler ise çok önemlidir. Dr. Krause mimar olarak çalıştığı kazının plan ve kesit çizimlerini yapmış, onun ayrılması üzerine ise Dr. Naumann, Justinien Atrium'un rekonstrüksiyonunu yapmıştır. Theodosien [Theodosius] cephesinin rekonstrüksiyonu ise Daecke Meyer'a aittir. Herr Fekete tarafından kazı alanından mimari parçalar taşınmış, K. Schrickel bu mimari parçaların fotoğraflama işini gerçekleştirmiştir. Türk Devri'ne ait seramik buluntularının ise incelemesini Dr. Otto Dorn üstlenmiştir. Sadece bu kazı faaliyetinde bahsi geçen kişiler ve Ayasofya'daki kazıya dair yaptıkları işler bile mimarlık ve sanat tarihi alanlarında bu tezin ne anlama geldiğini göstermektedir. Ayrıca bu tez, Erken Cumhuriyet Dönemi'ndeki kültür politikasının güzel bir tesiri olup, yabancı arkeolog ve bilim adamlarının ülkenin anıtsal yapıları ile ilgili envanterlerinin oluşturulabilmesi adına nasıl bir amaca hizmet ederek vazifelendirildiklerinin etkileyici bir örneğidir. Tez, kazının ilerleyiş sürecini ve elde edilen buluntuları akıcı ama bir o kadar da teknik bir anlatım tarzı ile bir kazı raporu takdim eder gibi bir üslupla ele almıştır. Theodosien [Theodosius] Portik'i kazısıyla ilgili metin aktarımlarında, kazının seyri, gelişimi, ulaşılan buluntulara dair birtakım çizimler ve eski yazılara da yer verilmiş, portiğe ait mimari unsurlar ve tetkikler ise oldukça teknik verilerle, detaylı çizimlerle ve mimari detaylar açısından zengin olmak suretiyle 13 maddede incelenmiştir. Aslında bu 13 maddeye bakıldığında, sadece inceleme demek yerine mimari elemanların derin bir analizi yapılmıştır demek daha doğru olacaktır. Bütün bu analiz, yerinde tespiti ve tetkiki ile beraber referans kaynakların ışığı altında sağlam bilimsel temellere dayanarak yapılmıştır. Portiğe ait olmayan mimari unsurlar ise ana başlık ve alt başlıklar altında düzenlenerek yorumlanmıştır. Daha sonra Justinien Atrium'u kazısı bahsine geçilmiş, burda da aynı mimari anlatım üslubu devam etmiştir. Bu bölümü de sırayla Kule, Türk Çeşmesi (Çukur Çeşme), Yan Taraflardaki İnşaat Şimal Kısmı (Didaskaleion) ve Topografik Denemeler kısımları takip etmiştir. Bu tezde sadece çizim görsellerine yer verilmiş, her biri ayrı profesyonelle yapılmış olan çizimler ait oldukları bölümlerin içerisine eklenmiştir. Yani bu çalışmada görsel olarak yer bulan çizimler

metin bölümleri kadar baskındır ve çalışmanın değerini oldukça arttırmaktadır. Öncelikle bu terfi tezi, 37 adet terfi tezi içerisinde tek çeviri tarzında yapılmış bir çalışmadır. Bir çeviri olarak orjinal bir dilden hazırlanan bu çalışmanın diğer önemi ise, ülkenin müzelerinde görev yapan bazı müzecilerin yabancı dili iyi bilmeleri ve hatta genel olarak müzecilerin yabancı dil öğrenmeleri gerektiğine parmak basmasıdır. Duyuran'ın Almanca dilini iyi bilmesi sayesinde, böylesine değerli bir arşiv belgesi envanterde yer alabilmiştir. Ülkenin en kıymetli yapılarından biri olan Ayasofya'da yapılan bir kazıyla ilgili mimarlık tarihini olabildiğince aydınlatan bu eserin araştırmalarda kullanılması çok büyük önem taşımaktadır. Şu da denilebilir ki, eser her yönden incelendiğinde birçok makaleye konu olabilecek hatta hakkında bilimsel bir tez hazırlanacak kadar büyük donanıma sahiptir.

Tablo 4.3'de görüldüğü gibi; 2. terfi tezi sırasında yer alıp, 20 numaralı klasörde ve 197. sırada bulunan Vahit Armağan'ın 1943 tarihli "Ruzbehanı (Horozluhan)" başlıklı terfi tezinde (Bknz. Tablo 3.4 ve Tablo 3.5), müze memurları içinde tek ressam olan müzeci, tez kapağında serbest el çizimi ile yaptığı han yapısının mimarisi anlamda oldukça yeterli bilgiler sunmaktadır. Armağan'ın bu han yapısını tez konusu olarak seçmesindeki en büyük etken, kendisinin de önsözünde belirttiği gibi hanlarla ilgili yapmış olduğu araştırmanın neticesinde Ruzbehan'ın Selçuklu döneminin ender han yapılarından biri olduğunu düşünmesi olmuştur. Yazar, hanların mimarisi ile ilgili yaptığı araştırmaları ve bu araştırmaları neticesinde bir döneme ait özellikleri mimari üslubuyla yansıtan bir han yapısını kendisine tez konusu olarak seçerek, mimarlık tarihine değer katan bir tavır sergilemiştir. Müellif tezini yazmaya başlamadan önce izlediği yöntemi tezinde aktarmıştır. Han yapılarının tarihçesinden genel hatlarıyla bahseden yazarın dönemlere göre hanların karakteristik mimari niteliklerini belirtmesi önemlidir. Ruzbehan'ın ismine, konumuna, tarihçesine, banisine, hanın farklı devirlerdeki kullanımına, tarihsel olaylarına vb. gibi birçok hususa değinmeyi ihmal etmeyen Armağan, tezinin üç sayfasında hanın mimarisini anlatmıştır. Bu da hanın mimarisini anlamak için yeterlidir. Çalışmasında tezini hazırladığı seneye ait hanın genel görünüşünü gösteren tek bir fotoğrafın yanında, yazarın kendisine ait bir ölçekli çizimi de mevcuttur. Armağan'ın terfi tezi de, bir han yapısını inceleyen arşiv belgesi olarak mimarlık tarihine kazandırılmalıdır.

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi; 5. terfi tezi sırasında olup, 24 numaralı klasörün içinde ve 236. sırada bulunan “Sultan Cem Hayatı ve Türbesi” başlıklı ve 1969 tarihli terfi tezi (Bknz. Tablo 3.46 ve Tablo 3.47), Vahit Armağan’a ait olup, müellife ait incelemesi yapılan terfi tezlerinin sonuncusudur. Bu terfi tezi de, tıpkı Armağan’ın diğer terfi tezleri gibi fazla detaylara girmeden müellifin tabiriyle önemli hususları ele alacak şekilde hazırlanmıştır. Armağan tez kapağına çalışmasının önsözünü eklemiş, burada Fatih Sultan Mehmed’in oğullarından biri olan Cem’in hayatını ele alarak onun politik vasıflarının önemine dikkat çekmiş, maceralarla dolu geçen hayatı hakkında yazılmış eserlerin birçoğunun Doğu’lu kaynaklar olduğunu, bu kaynakların da özünde Batı kaynaklarından esinlendiği ifade etmiştir. Kendisi bu tezini Türk- Osmanlı tarihçileri ve Batı kaynaklarından aldığı bilgilerle mukayese ederek çalıştığını belirtmiştir. Armağan farklı başlıklar halinde konusunu irdelemiştir. Sultan Cem’in annesinin kimliği, doğum yılı ve yeri, çocukluk yılları ve aldığı eğitimler, bildiği diller, Fatih Sultan Mehmet’in Uzun Hasan tarafından sürgün edildiğine yönelik çıkan asılsız haberler üzerine Sultan Cem’in İstiklâl teşebbüsü, Fatih Sultan Mehmet’in ölümü, bunun üzerine Sultan Bayezid ve Sultan Cem arasında yaşanan saltanat kavgaları, Yenişehir Savaşı, Sultan Cem’in ölümü, ailesi, çocukları ve son olarak da Sultan Cem’in Bursa’da bulunan türbe yapısını ele almıştır. Türbe yapısına çok genel bir mimari anlatım diliyle sade bir şekilde değinmiş ve türbenin mimari niteliklerini kısaca aktarmıştır. Terfi tezinin geneline Sultan Cem’in hayatı ile ilgili metin içeriği hakimdir. Yazar tezinde de belirttiği gibi farklı kaynaklara göndermeler yaparak tezini yazmış ve öyküleyici bir üslupla metnini oluşturmuştur. Sultan Cem’in türbesine ait Bursa’da Muradiye Külliyesi’ni de içine alan genel bir görünüm, türbe içerisinde bulunan Sultan Cem’in lahidi, türbenin iç mekanına ait bir duvar tezyinatı ve türbenin tavanına ait tezyinattan fotoğraf görsellerini tezinin sonuna eklemiştir. Ruzbehan başlıklı tezindeki gibi, bu türbe yapısı için de kendi yapmış olduğu görünüş ve plan çizimlerini tezine ekleseydi, tezlerinde görsel içerik adına da, ona özgü üslup devamlılığından bahsetmek mümkün olurdu. Ama bir yandan da, tezinin genel kurgusuna bakıldığında türbe yapısının değil, Sultan Cem’in hayatının daha baskın olduğu görülmektedir. Belki de bu yüzden, türbeye ait bir çizim yapmamıştır. Armağan’ın terfi tezi, her ne kadar daha çok tarihsel yönü ağırlıklı bir kurguya sahip olsa da,

türbe yapısını da ayrıca tezinde incelemiş olması önemlidir. Onun tezi tarihin ve mimarlık tarihinin iç içe olduğu bir formatta daha çok özet mahiyetindeki bilgilerle sunulmuştur ki, bu zaten müellifin eserlerini yazarken sergilediği yaklaşımdır. O farklı senelerde, belki de sürekli terfi alabilmek amacıyla sayıca çok tez yazmış olsa bile, yeni konular üretmiş ve ürettiği her konu bir arşiv dökümanı olarak literatüre geçmiştir. Bu çabanın takdir edilmesi gerekmektedir.

Tablo 4.3'de görüldüğü gibi; 6. terfi tezi sırasında yer alıp, 18 numaralı klasörün içinde ve 179. sırada yer alan 1946 tarihli "İstanbul Suları" başlıklı terfi tezi(Bknz. Tablo 3.6, Tablo 3.7 ve Tablo 3.8), yazdığı esnada hem İstanbul Arkeoloji Müzesi Başkâtipliği, hem de Eski Eserleri Koruma Encümeni Umumi Kâtipliği yapan arkeolog Avni Erbabacan'a aittir. Tezin başlığı ve içeriği oldukça özgündür denilebilir. İstanbul'da Bizans döneminden Osmanlı'ya kullanılan suların ölçülerine kadar kullanım alanlarını öyküleyici bir anlatım tarzında aktaran müellif, bu suların taşındığı yapı türlerinin envanterlerini ortaya koyan bir yaklaşım sergilemiştir. Bunları da yaparken bendler başlığı altında İstanbul'daki bentleri isimlendirerek anlatmış, özellikle İstanbul'da bulunan sular için Osmanlı döneminde yapılan ve onarımdan geçirilen birtakım su yollarına değinmiş, bunları yaparken vakfiye okumalarını da tezine eklemeyi ihmal etmemiştir. İstanbul çeşmeleri ise tezde kapsamlı bir yer tutmamaktadır. Müellif Büyük Çamlıca suyu ve çeşme yapısı, Kısıklı çeşmesi ve kuyusu, Küçük Çamlıca menba suyu çeşmesi gibi yapılara ait fotoğraf görsellerinin yanında bir tane Valide Bendine ve Sultan Mahmut Bentlerine ait birkaç fotoğraf vb. gibi görseller eklemiştir. Bu çalışmanın mimarlık tarihine sunduğu katkı, İstanbul'daki önemli memba sularının tarihsel gelişimi içinde hangi yapı birimleriyle ihtiyaçları karşıladığına dair örnek temsil etmesi ve vakfiyeler üzerinden suların taşınması için ne gibi yapıların inşa edildiği hakkında veri sunmasıdır. Tez sahip olduğu bu özgün bilgilerle bu konu üzerine yapılan araştırmalarda iyi bir kaynak olma vasfındadır.

Tablo 4.3'de görüldüğü gibi; 7. terfi tezi sırasında yer alıp, 4 numaralı klasörün içinde ve 36. sırada bulunan 1948 tarihli "Afyon Arkeoloji Müzesi Resimli Kılavuzu" başlıklı terfi tezi (Bknz. Tablo 3.11, Tablo 3.12, Tablo 3.13 ve Tablo 3.14), asıl mesleği öğretmenlik olan, bunun yanında araştırmacı ve yazar kimliğiyle de

karşımıza çıkan Süleyman Gönçer'e aittir. Gönçer'in terfi tezinde en dikkat çekici şeylerden biri, tezin kapağında bulunan "basılmak üzere gönderilmiştir." notudur. Lakin bu çalışmanın aynısı değil, ama bu terfi tezine bağlı olarak farklı tarihlerde çıkarılmış yayınlara ulaşılmıştır. Bu tez aynen basılamamış olsa da, birçok kaynağın öncülüğünü yapmış demek mümkündür. Terfi tezi özünde sanat tarihine çok büyük bir değer sunmaktadır. Aslen Afyon Müzesi'nin bir kılavuzu gibi hazırlanmıştır. Ama Afyon Müzesi'nin müdürü olarak atanan Gönçer'in Afyon İmaret Medresesi'ni müzeye dönüştürme gayesi, bir yandan müzesi için eski eser toplayıp bir yandan da Afyon ili ile tarihi araştırmalarda bulunması müellifin terfi tezinin boyutlarını bir müze kılavuzunun ötesine taşımaktadır. Zaten taş medresenin portalinin görselini, yazar çalışmasının içinde ayrı bir kapak sayfası olarak vermeye özen göstermiştir. Gönçer, Cumhuriyet döneminin eski eser ve müzecilik politikasının en güzel yansımalarından biri olan özellikle tarihi yapıların yeniden işlevlendirilerek müzeye dönüştürülmesi ve müzelerin bulunduğu yerlerdeki tarihi araştırmaların hızlı bir şekilde sürdürülmesi anlamında önemli bir şahsiyettir. Tezinde İnönü'nün 1943 yılındaki müzeye ziyareti esnasında beraber çekilmiş oldukları fotoğraf da özel bir yer tutmaktadır. Önsözünü çalışma yayına dönüştüğünde yazacağını belirten müellifin, Taş Medrese olarak da adlandırılan medrese yapısıyla ilgili bir tarihçe kısmı eklediği ve burada medresenin mimarisine dair daha çok planıyla ilgili bilgi verdiği görülmektedir. Bunun haricinde medresenin müze olarak kullanılmasına dair notların daha çok yer aldığı ve çevre kazılarında elde edilen buluntuların müzedeki teşhirine ilişkin detayların daha çok paylaşıldığı anlaşılmaktadır. Yazar teşhir salonları ile alakalı da çok kısa mimari veriler aktarmaya özen göstermiştir. Ama asıl olan farklı dönemlere ait olan sanat yapıtlarının müzede ne şekilde yer bulduğunun ayrıntılı tarifidir. Bunları da tezinin sonuna eklediği levha görselleri üzerinden izahatlarını yaparak göstermiştir. Terfi tezinde kendisine ait olup olmadığı net anlaşılamayan müze binasına ait ölçekli plan çizimi ve sergi salonlarını gösteren fotoğraflara da yer veren yazarın tezi, bir müze kılavuzu gibi görünse de, muhtevası bakımından mimarlık ve sanat tarihi açısından oldukça kritik öneme sahip bilgiler içermektedir. Cumhuriyet dönemi müzecilerinin hazırlamış olduğu envanter çalışmalarına da iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi; 11. terfi tezi sırasında yer alıp, 1 numaralı klasörün içinde ve 8. sırada yer alan 1946 tarihli “İstanbul’da Mahmut Paşa Türbesi” başlıklı terfi tezi (Bknz. Tablo 3.9 ve Tablo 3.10), yüksek mimar olan Mustafa Ayaşlıoğlu’na ait önemli bir belgedir. Ayaşlıoğlu’nun özellikle türbe mimarisine karşı daha ilgili olduğu gerek metindeki ifadelerinden, gerekse ikinci tez konusu olarak yine bir türbe yapısını seçmesinden anlaşılmaktadır. Türk mimarisinde büyük bir yere sahip olan türbelerin yazarın tabiriyle “*hurafe yuvası*” olarak anılması değil, mimari ve sanatsal bakımdan önemli tarihi anıtlar olarak bilinmeleri gerektiğine vurgu yapmıştır. Hatta Cumhuriyet döneminde bu konuyla ilgili 1926 tarihli kanunla türbelerin ziyarete kapatılıp, türbelerin sanatsal ve mimari öneminden dolayı türbelerin Milli Eğitim Bakanlığı’na devredilerek tespit ve akabinde tescil edilmeye başlandıklarına dikkat çekerek bazı türbe yapılarından örnekler vermiştir. Ayaşlıoğlu kendisi de birebir mimarlık eserlerinin restorasyonunda çalışan biri olarak, bu terfi çalışmasında da Eyüp’te bulunan Pertev Mehmet Paşa Türbesi, Kaptan-ı Derya Plak Mustafa Paşa Türbesi gibi türbelerin onarım öncesi ve sonrası fotoğraflarını ekleyerek çalıştığı türbe yapısı haricindeki türbelerin özgün mimarileri ve Cumhuriyet döneminin eski eserlere yönelik koruma anlayışının yapılara ne boyutta tesir ettiğini göstermek istemiştir. Dolayısıyla bu bağlamlarda, terfi tezi mimarlık ve sanat tarihi boyutunda önemli bir arşiv belgesi olma özelliğini göstermektedir. Müellif tez konusu olarak incelemiş olduğu Mahmut Paşa Türbesi’ni ise hem mimarisi, hem de tezyinatının zenginliğinden etkilenerek seçmiş, yine bir diğer terfi tezinde olduğu gibi türbenin banisi ve ait olduğu dönemle ilgili olayları kapsamlı bir şekilde anlatan bir yazım metodu izlemiştir. Türbenin mimarisini teknik terimlerle hiçbir detay atlamadan aktaran Ayaşlıoğlu, türbenin 1/25 ölçekli plan çizimini, 1/25 ölçekli kesit çizimini ve dış cephesindeki bezeme detaylarını büyük bir incelikle yansıttığı 1/25 ölçekli cephe çizimini, dış cephesine ait bezeme programını gösteren 1/10 ölçekli tezyinat detay çizimini ve kendisine ait büyük bir ustalıkla yapmış olduğu bu çizimlerine ek olarak Cornelius Gurlitt’ten alarak tezine eklediği yapının plan, dış cephe görünüş ve dış cephe tezyinat detaylarını da tezine tek bir pafta olarak eklemiştir. Terfi tezi adeta mimarın bu çizimleriyle bir mimari arşiv belgesi olarak kendini çok önemli bir boyuta taşımıştır. Kendi yapmış olduğu rölöve çizimleriyle, Gurlitt’ten alarak koyduğu rölöve çizimlerini mukayese ederek

yapıya dair mimari okumalar yapmıştır. Ayaşlıoğlu, bu türbe yapısını fotoğraf görsellerinden ziyade daha çok çizimleriyle yorumlayarak çalışmaya ayrı bir özen göstermiş gibidir. Mahmut Paşa Türbesi ile ilgili terfi tezinde sadece dış cepheden çekilmiş bir fotoğraf ve yapının korunmamasından dolayı bakımsız halini gözler önüne seren bir fotoğraf görseli eklemiştir. Yazarın tezinin yayınlanmış olması da, tezin önemini arttırmaktadır. 37 adet terfi tezinin müellifleri içinde tek mimar hatta yüksek mimar olma niteliğinde olan Ayaşlıoğlu'nun terfi tezinin özgün hali de, mimarlık ve sanat tarihine bambaşka bir değer katan önemli bir arşiv belgesi olarak raflardaki yerini almalıdır.

Tablo 4.3'de görüldüğü gibi; 12. terfi tezi sırasında yer alıp, Mustafa Ayaşlıoğlu'nun, Çinili Köşk Müzesi müdürlüğü görevini yaptığı sırada hazırladığı bir başka tez çalışması olan 18 numaralı klasör ve 178. sırada bulunan 1949 tarihli "Rüstem Paşa ve Türbesi" adlı tezi (Bknz. Tablo 3.20, Tablo 3.21 ve Tablo 3.22), önemli bir belgedir. Bir mimar yaklaşımı ile kendi çizdiği türbeye ait görünüş çizimini tezinin kapağında kullanması tezin irdelemesine geçmeden önce tezle alakalı bize bir ipucu vermektedir. Türbenin sanatsal ve mimari niteliklerine geçmeden önce, yapının banisi ve yaşadığı dönemle ilgili öyküleyici bir anlatımla metin hazırlaması, Erken Cumhuriyet Dönemi mimarlık tarihi yazımının tesirinde olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir. Türk mimari sanatı ifadesi kullanarak özellikle türbe yapılarının önemine gönderme yapan Ayaşlıoğlu, yapının mimari karakteristiğine titiz bir şekilde değinmiştir. Yapının inşa tekniği, yapıda kullanılan malzemelerin detaylandırılması ve türbenin süslemesine dair paylaştığı veriler, yapı hakkında güçlü bir kanaat uyanmasına sebep olmaktadır. Yapının geçirdiği onarımlardan bahsetmesi, türbenin özgünlüğü ile ilgili fikir vermesi bakımından oldukça önemlidir. Mimar olan tez müellifi, Rüstem Paşa Türbesi'ni, Şehzade Mehmet Türbesi ve Eyüp'te aynı dönem inşa edilmiş başka türbe örnekleri üzerinden mukayese ederek dönemin türbe mimarisi üslubunun öğrenilmesine yardımcı olmaktadır. Yazarın zaten bir Cumhuriyet mimarı olarak birçok önemli yapının restorasyon projelerinde yer almış olması, tezinde de yanlış restorasyon uygulamalarına gönderme yapmasına sebep olmuştur. Bir mimar olarak haliyle Ayaşlıoğlu kendi çizimlerine tezinde yer vermiştir. Mimari teknikle çizmiş olduğu türbenin 1/50 ölçekli plan ve kesit çizimleri, özellikle türbenin dış cephesine ait ve

bezemeleri net bir şekilde okunan rölöve çizimi ve türbenin tezyinatına ait bordür ve panolara ait çizimler fotoğraf görsellerine ayrı bir zenginlik ve teze de profesyonelce bir yaklaşım katmıştır. Bu yüzdendir ki, bu terfi tezinin mimarlık tarihi boyutunda kattıkları tartışmasız çok mühimdir.

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi; 17. sırada yer alıp, 17 numaralı klasörün içinde ve 167. sırada bulunan ve sanat tarihçisi M. Hâdi Altay’a ait 1958 tarihli “Revan Köşkü” isimli terfi tezinin (Bknz. Tablo 3.34, Tablo 3.35, Tablo 3.36 ve Tablo 3.37), önsözünde oldukça dikkat çekici ifadeler yer almaktadır. Yazar tezinde, çok önemli bir Osmanlı yapısı olarak belirttiği, mimari ve doğal güzelliklerinden övgüyle bahsettiği Topkapı Sarayı hakkında yazılanların fazla olduğunu ama buna rağmen sarayın içinde yer alan başka yapı birimlerine ait yazılanların yok denecek kadar az sayıda olduğunu Revan Köşkü’nün de bu yapılardan biri olduğunu vurgulamıştır. Müellif köşk yapısının mimarisi ve süslemesi bakımından çok önemli olduğunu belirtmiş, bu yapının birkaç makale dışında sanat tarihi literatüründe hak ettiği yeri bulamamasından yakınmış ve bu köşkü çalışmasının asıl sebebinin bu olduğuna dikkat çekmiştir. Dolayısıyla Altay’ın bu hassas yaklaşımı, köşk ile ilgili ciddi bir araştırma yapmak istemesi ve bunu terfi tezi olarak çalışması, terfi etme hakkının bile ötesinde anlamlara sahip olup, onun ve eserinin sanat ve mimarlık tarihi alanlarına ne kadar büyük bir katkı sunduğunu göstermektedir. Altay’ın, köşk yapısına geçmeden önce Osmanlı mimarisini üsluplarına göre farklı zaman dilimlerine ayırarak genel hatlarıyla değerlendirmesi, köşkü incelemeye başlamadan önce Osmanlı mimarisinin karakteristik özelliklerini dönemlere ayırarak tanımlaması ve Revan Köşkü’nün Klasik devire ait olduğunu aktararak o devrin mimari üslubunu dikkat çekici mimari yapılar üzerinden anlatması sanat ve mimarlık tarihi alanları için önemli bir paylaşım olarak kabul edilmelidir. Revan Köşkü’nün saraydaki konumunu sarayın diğer yapıları ile ilişkilendirirken bile mimari tabirler kullanmaya özen gösteren yazarın köşkün mimarından bahsederken oldukça kapsamlı bilgiler vermesi ise dikkat çekicidir. Yazar, köşkün inşa tekniğine ve inşasında kullanılan yapı malzemelerine, dış görünüşüne, plan özelliklerine, mekansal tesirine ve köşk yapısının mimari unsurlarına uzun uzadıya oldukça da teknik kavramlar üzerinden değinmiştir. Köşkün bezeme programına ise tezinde büyük yer veren müzeci, Revan Köşkü’nü yanında bulunan Bağdat Köşkü ile

kıyaslayamayı da ihmal etmemiştir. Yazarın mimari ve sanatsal açıdan bu kadar değere sahip bir yapıyı detaylı olarak tetkik etmiş olması, sanat ve mimarlık tarihi literatüründe bu yapıyla ilgili eksikliği giderme çabası, çalışmasının doğruluğu ve kapsamı bakımından oldukça ciddi bir arşiv araştırması yaparak kapsamlı bir kaynak kullanımı ile tezini yazmış olması, Altay'ın terfi tezini önemli bir konuma taşımaktadır. Bütün bunların yanında, terfi tezindeki görsel malzemenin zenginliği yazarın yapıyı ne kadar titiz bir yaklaşımla ele aldığını göstermektedir. Topkapı Sarayı'nın bir kaynaktan alınarak teze eklenmiş vaziyet planının yanında, Revan Köşkü'nün dış ve iç cephe fotoğrafları, yapının mimari elemanlarının detaylarını gösteren fotoğraflar ve özellikle de köşkün tezyinatına ait sayıca fazla fotoğraflar yapıyla ilgili çok değerli veriler sunmaktadır.

Tablo 4.3'de görüldüğü gibi; 20. terfi tezi sırasında olup, 20 numaralı klasörün içinde ve 192. sırada bulunan arkeolog olan Göksen Özüesen'in Eskişehir Müzesi'nde henüz asistanken 1969 yılında kaleme aldığı "Eskişehir Kurşunlu Camii ve Külliyesi" başlıklı terfi tezinin (Bknz. Tablo 3,51, Tablo 3.52, Tablo 3.53) önsözünde, geçmiş devirlere ait sanat eserlerinin değerinin önemine değinmesi ve Türk milletinin köklü geçmişinin yansımaları olan tarihi eserlerin korunmasının büyük bir sorumluluk olduğuna vurgu yapması bile müzecinin mimarlık tarihine olan bakış açısındaki hassasiyeti gözler önüne sermektedir. Cami yapısını oluşturduğu alt başlıklar altında tüm yönleriyle detaylı incelemiş ve mimari terimlerin kullanımına özen göstermiştir. Aslında müzecinin yapmış olduğu şey, caminin detaylı bir envanterinin mimari bir üslupla hazırlanması olmuştur. Yazarın aynı çabası Eskişehir Kurşunlu Camii Külliyesi'ni incelediği kısımda da titiz bir yaklaşımla görülmektedir. Külliyeyle ait olan yapılar mimari açıdan detaylı bir şekilde tetkik edilmiş, hatta yapıların mevcut durumları ve varsa geçirmiş olduğu restorasyonlar ile yapıların işlevleri hakkında da bilgi aktarılmıştır. Müellifin çalışmasına bir karşılaştırma bölümü ekleyerek, Mimar Sinan'ın Eskişehir Camisi ve Külliyesi ile yine Sinan'ın aynı dönemde inşa ettiği Gebze Çoban Mustafa Paşa Camii ve Külliyesi ile mukayese etmesi onun sanat ve mimarlık tarihine olan katkısının başka bir boyutunu göstermesi bakımından önemlidir. Çünkü yazar, çalışmasını sadece incelediği yapıyla sınırlı bırakmamış ve aynı dönem inşa edilen başka bir yapıyı da çalışmasına dahil ederek tezine zenginlik katmıştır. Müze memurunun tezinde

görsel malzeme kullanımının da özellikle fotoğraflar boyutunda daha yaygın olduğu görülmektedir. Yapıların genel görünüşlerinin yoğun olarak eklendiği çalışmada, hem cami hem de külliyesine ait yapı birimlerinin gerek süsleme açısından gerekse mimari üslup açısından nitelikli fotoğrafları çalışmaya dahil edilmiştir. Yazara ait camii ve külliyesinin 1/1000 ölçekli plan çizimi teknik bir çizim vasfında olmasa da, mesleği arkeolog olan müzecinin büyük ölçekli ve hatta kendisinin ölçü alarak çizdiği bir çizimine yer vermesi takdire değerdir.

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi; 22. terfi tezi sırasında olup, 11 numaralı klasörün içinde ve 111. sırada bulunan, yazar, bürokrat ve arkeolog olan Mehmet Eskioğlu, 1970 yılında kaleme aldığı “Kayseri Müzesi Kılavuzu” başlıklı terfi tezine (Bknz. Tablo 3.54, Tablo 3.55, Tablo 3.56 ve Tablo 3.57’de), direkt Önsöz bölümüyle başlamış ve aynı bölümü tezin içindekiler bölümünden sonra bir kez daha tezine eklemiştir. Yazarın bu tutumu, tezine başlamadan konu seçimini neye göre yaptığını ve tezinin önden kısa bir bilgisini vermek istediğine yorumlanabilir. Eskioğlu da, diğer birçok tez müellifi gibi aynı düşünce ile tezini yazmış, 40 yılı aşan bir geçmişe sahip Kayseri Müzesi için hiçbir rehber ya da katalog tarzı bir çalışmanın yapılmadığını, Kayseri Müzesi’ndeki eserlerin ilk bilimsel tasnifini ise Anadolu’ya kazı çalışmaları için gelen Prof. H. H. Von der Osten’in 1938 yılındaki gelişinde yaptığını söylemiştir. Eskioğlu’nun başka kaynaklardan edindiği bilgiye göre, Osten’in bu tasnif çalışması için, bir müze uzmanı müzede bulunan tüm eserlerin fotoğraf çekimini yapmış ve Osten’in hazırladığı bu katalog çalışması bir nedenle yayınlanamamıştır. Eskioğlu tezinde, eserlere dair aktarımlarında kronolojik bir düzen takip ederek, eserlerin bulunduğu yer ve ait oldukları dönemlere ait verileri de paylaşmıştır. Yazar, kendi hazırladığı ve kılavuz olarak tanımladığı bu çalışmasını ilk deneme olarak nitelendirmiş ve ilerleyen süreçte daha iyilerinin de yazılabileceğine vurgu yapmıştır. Müzeci, Kayseri Müzesi’ne yönelik olarak yaptığı envanterine başlamadan önce Kayseri Müzesi’nin Kuruluşu ve Gelişiminin Tarihçesi başlığı altında önemli bilgiler aktarmıştır. Tezindeki Bibliyografya listesine bakıldığında yazarın literatürden büyük ölçüde yararlandığı görülmektedir. Müzedeki farklı teşhir salonlarında sergilenen eserlere, ait oldukları dönemden de kısaca bilgi vermek suretiyle detaylarıyla değinen Eskioğlu’nun bazı teşhir eserlerine ait yapmış olduğu çizimleri dikkat çekicidir. Bunun haricinde müzenin genel görünümüne,

müzenin içinde ve dışında teşhir edilen eserlere ait fotoğraf görselleri ağırlıklı olarak çalışmada yer almaktadır. Tezin sonunda ise Kayseri Müzesi'nin ölçekli vaziyet planı ile kat planlarına ait çizimler bulunmaktadır. Tezin kurgusu bir müze envanteri gibi tayin edilmiş olsa da, tez höyüklerle ve antik kent kalıntılarına değinerek mimarlık tarihine kattığı katkı haricinde müzedeki eserlere de büyük bir özenle değindiği için, özellikle sanat tarihine de büyük değer sunmaktadır.

Tablo 4.3'de görüldüğü gibi, 23. terfi tezi sırasında olup, 15 numaralı klasörün içinde ve 150. sırada bulunan 1970 tarihli "Sivas Darüşşifası" başlıklı terfi tezi (Bknz. Tablo 3.58), Sivas Müzesi Müdürü olan sanat tarihçisi N. Burhan Bilget tarafından sadece 9 sayfa olarak yazılmıştır. Tezin kapak sayfasında tezin adı değil, müellifin kendi el yazısıyla kendi ismi, müzedeki pozisyonu ve tezin yazıldığı tarih mevcuttur. Tezde yapılan bilhassa imla yanlışlıklarına bağlı düzeltmelerin yoğun bir şekilde yapıldığı dikkat çekmektedir. Tezin son sayfasında ise, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Ankara Şube Müdürü H. Osman Sümer ismine ait bir kaşenin olması, tezin onun kontrolünden geçtiği kanısını uyandırmaktadır. Müellif Sivas'ta bulunan Darüşşifa yapısını incelemiş, bunun için de dipnotlardan da anlaşılacağı üzere farklı kaynaklardan yararlanmıştır. Bilget, tek ölçekli bir yapıyı incelediği çalışmasında, tipik bir anlatım tarzı olarak yapının konumu, yapının işlevi ve ne gibi başka amaçlar için kullanılmış olabileceği, yapının kim zamanında ve kim tarafından inşa ettirildiği, yapının kitabesi ve inşa tarihi, yapının plan şeması, inşa tekniği ve inşasında kullanılan malzemeleri, yapıya ait başka yapı birimleri ve mekanları, yapının mimari unsurları ve bunların özellikleri, yapının başka dönemlerdeki durumu ve geçirmiş olduğu onarımlar, yapının mevcut durumu, yapıya ait bezeme unsurları ve varsa başka yapılarla olan benzerliği vb. gibi birçok konuyu değerlendirmiştir. Müellifin, yapıyı birçok açıdan inceleyerek çalışmasını kurgulamış olması takdire şayandır. Fakat yapıya ait ne bir fotoğraf, ne de bir çizim görselinin çalışmaya eklenmemiş olması, tezi eksik göstermektedir. Ek olarak, yazarın tezinin sonuna bir mukayese bölümü yapması ve darüşşifa yapısının Anadolu'daki başka örneklerle kıyaslamasını yapması tezinin belge değerini arttırabilirdi yönünde tespit yapılabilir. Yine de terfi tezinin incelediği konu itibariyle ve metin içeriğiyle önemli bir arşiv belgesi olduğunu ve bu yapıyla ilgili mimarlık tarihine kattıklarını iyi değerlendirmek gerekmektedir.

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi, 27. terfi tezi sırasında olup, 14 numaralı klasörün içinde ve 139. sırada bulunan İzmir Arkeoloji Müzesi Müdür Yardımcısı arkeolog Sevil Tunç’un yazdığı 1970-71 tarihli “Teos Dionysos Mabedi” başlıklı terfi tezi (Bknz. Tablo 3.80, Tablo 3.81 ve Tablo 3.82), tek yapı ölçeğinde ele alınmış bir başka tez çalışmasıdır. Yazar, bu mabet yapısından bahsetmeden önce, genel bir dönem anlatısı olarak Teos’un tarihi, coğrafi yapısı, sosyal ve kültürel durumu ve şehirde bulunan başka kalıntılardan da bahsetmiştir. Kentin tarihini öyküleyici bir anlatımla ele alan tez müellifinin tezindeki yoğun dipnot kullanımı, yazarın literatürden etkin bir şekilde faydalandığını göstermektedir. Müzeci daha Teos Mabedi bahsine geçmeden evvel, başlıklar halinde incelediği metnini geniş kapsamda ele almıştır. Bu üslup, Teos kenti hakkında güçlü bir kanaat uyandırmaktadır. Teos’ta bulunan başka antik kalıntılara da çalışmasının ana parçasıymış gibi değinen Tunç, Yunan tanrısı Dionysos’dan uzun uzadıya bahsederek Teos Mabedi’ni incelediği bölüme geçiş yapmıştır. Mabedin yapım tarihi ve mimarı hakkında bilgilendirme yapan müellif, Teos’ta yapılan ve mabedin bulunuş sürecine giden kazı çalışmalarına da değinmeyi ihmal etmemiştir. Oldukça teknik bir anlatım dili olan eserde çok eski kaynaklara hatta Vitruvius’un eserine bile gönderme yapılması dikkat çekmektedir. Teos Mabedi ile ilgili mimari ve sanatsal özellikler eserde fazlasıyla anlatılmıştır. Tezde başka kaynaktan alınarak kullanılan plan çizimi, yine başka bir eserden teze eklenen Teos antik kentini gösteren çizim, Teos mabedine ve başka mabetlerde olan süsleme detaylarına ait fotoğraflar, sütun başlıklarına ve kaidelerine ait görseller, architrave, frizler vb. gibi daha birçok yapı elemanına ait fotoğraflar tezin geneline metin bölümü kadar hakimdir. Tunç’un kendisine tez konusu olarak seçtiği yapıyla ilgili yararlandığı referans kaynaklarının çok olması yazar için büyük bir avantaja dönüşmüş, kendi bilgi ve birikimini de ekleyerek tezini olmasını istediği noktaya taşımıştır. Tez hem kendi içeriğiyle, hem de önemli literatür kaynaklarının kullanımıyla oldukça bilimsel bir çalışma şeklini alarak mimarlık ve sanat tarihinde de kullanılabilecek güçlü bir referans kaynağı olma vasfına sahip olmuştur.

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi, 29. terfi tezi sırasında olup, 14 numaralı klasörün içinde ve 136. sırada bulunan ve meslek bilgisi belli olmayan Mustafa Gürdal’a ait 1971 tarihli “Roma Hamamı” başlıklı terfi tezini (Bknz. Tablo 3.85, Tablo 3.86 ve Tablo 3.87), tek yapı ölçeğinde çalışılmasına rağmen itinalı bir incelemenin ayrıntılarıyla

buluşturulmuştur halinde yorumlamak yanlış olmaz. Antik Side’de bulunan ve kentin terkedilişine kadar aktif olarak hizmet veren geç devir Roma Hamamı’nın önemi, Arif Müfid Mansel tarafından 1957- 1958 kazılarında bulunması, 1959- 1961 yılları arasında hamam yapısının müzeye dönüştürülmesi adına Devres ailesi tarafından restore edilmesi ve 1961 yılında ise Jale İnan’ın hazırladığı teşhir salonlarıyla müzenin ziyarete açılmasına dayanmaktadır. Tez müellifi incelediği hamam yapısını, tezinde bölgede bulunan diğer antik hamam yapıları ile kıyaslamak istediğini ancak yine bu hususla da ilgili olarak mevcut yayınların eksik olduğuna dikkat çekmiştir. Dolayısıyla diğer birçok müellifin çalışma konuları hakkında yaşadıkları literatür sıkıntısı, benzer bir durum olarak bu terfi tezinde de karşımıza çıkmaktadır. Yazar Roma Hamamı yani Side Müzesi’ni anlattığı bölümde hamamı bölümlerine ayırmış ve alt başlıklar altında hamamın mimari özelliklerini anlatmıştır. Bölümlerin plan şemaları, sahip oldukları yapısal elemanlar, farklı mekanlarla olan bağlantıları, inşa teknikleri ve malzeme bilgileri vb. gibi birçok veri tezde göz ardı edilmeden verilmiştir. Ayrıca yine hamam yapısının malzeme bilgilerine değinen müzeci çalışmasında, 1959- 1961 yılları arasında Devres’ler tarafından yapılan restorasyondan da kısaca bahsetmiştir. Tezinde hiçbir sayfa numarası olmayan müellifin özellikle kaynakçada Arif Müfid Mansel’in eserlerinden yararlanmış olması dikkat çekmektedir. Literatürel probleme parmak basan yazarın kaynakçasının da sınırlı olması olağandır. Hamamın bölümlerini gösteren ve tarifleyen plan çizimi, hamam yapısının genel görünümünü gösterir fotoğraflar, yapının bazı mimari unsurlarını gösteren fotoğrafları ve bir müze olarak işlevlendirilmiş hamamdaki sergileme elemanlarının da içinde olduğu görseller tezde önemli bir yer tutmaktadır. Çalışma bütün bu özellikleri açısından mimarlık ve sanat tarihi alanlarına hizmet sunacak değerli bir arşiv belgesidir.

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi, 31. terfi tezi sırasında olup, 19 numaralı klasörün içinde ve 187. sırada bulunan sanat tarihçisi Sadık Ersümer’in 1972 yılında kaleme aldığı “Mübarüziddin Ertokuş Medresesi Atabey/Isparta” başlıklı terfi tezi (Bknz. Tablo 3.93 ve Tablo 3.94), tek yapı ölçeğinde çalışılmış bir başka tezdur. Tezin metin bölümü oldukça kısa tutulmuştur. Yani birçok terfi tezin aksine, müellif tezini son derece sade bir kurguya göre düzenlemiştir. Sadece incelediği yapıya konsantre olmaya çabalamış olan Ersümer, Mübarüziddin Ertokuş Medresesi hakkında ayrıntı

aktarmaya özen göstermiştir. Yapının diğer adından, kitabesi ve türkçe anlamından, yapının banisi ve mimarından bahseden müzeci, medresenin mimari hususiyetleri ile bilgileri de net bir şekilde tezinde ifade etmiştir. Medresenin değerlendirmesini yaptığı bölümde, medreselerin fonksiyonlarına değinmiş, devirlere göre medreselerin mimari biçimlerini yorumlamış ve buna bağlı olarak birkaç medrese örneği üzerinden Mübarüziddin Ertokuş Medresesi'ni mukayese etmiştir. Ayrıca kümbet mimarisini de Atabey ve Boyalıköy'de bulunan kümbet örnekleri üzerinden kısaca anlatmıştır. Müellifin çalışmasında hiçbir çizim bulunmamasına karşın, medrese yapısına ait farklı cephelerden çekilmiş fotoğraflar ve medresenin mimari unsurlarının detay fotoğrafları tezde önemli bir yere sahiptir. Her ne kadar terfi tezi kısa bir belge niteliği taşısa da, tek bir yapı incelemesi adına örnek bir çalışma olarak kabul edilmelidir. İncelenilen medrese yapısı ile ilgili aydınlatıcı bilgilere sahip bu terfi tezi, mimarlık tarihine önemli ölçüde değer sunmaktadır.

Tablo 4.3'de görüldüğü gibi, 32. terfi tezi sırasında yer alıp, 23 numaralı klasörün içinde ve 220. sırada bulunan, sanat tarihçisi Hülya Tezcan'a it 1973 tarihli "Topkapı Sarayı Harem Dairesindeki Mimar Sinan'ın Yapıtları" başlıklı terfi tezi (Bknz: Tablo 3.98, Tablo 3.99 ve Tablo 3.100), bir diğer önemli çalışmalardandır. Tezcan'ın, bu konuyu çalışmasındaki en büyük etkenler, yazarın Topkapı Sarayı'nın apayrı bir müze mekanı gibi görülmesi gerektiğini düşünmesi ve harem dairesinin birçok yabancı seyyah tarafından görülmesinin mümkün olmadığı için, Harem Dairesi hakkında yapılan yabancı yayınların gerçeği yansıtmaması ve dolayısıyla müzecinin Harem Dairesi üzerine yerinde yaptığı tespitleri ve doğru bilgileri tezine aktarmak istemiş olmasıdır. Yazarın bu yaklaşımı, mimarlık ve sanat tarihi alanlarına yapı ile ilgili doğru bilgilerin sokulması adına takdirle karşılanması gereken bir çaba olarak değerlendirilmelidir. Bütün yapı birimleri ve mimarisindeki detaylarla üzerinde çalışılması gereken önemli bir saray mekanı olan Harem Dairesi hakkında yapılan araştırmaların sayısının artma beklentisi içinde olan Tezcan, terfi tezini de bu bağlamda bir öncü çalışma gibi kabul eden bir yaklaşım sergilemektedir. Topkapı Sarayı'nın konumuna, tarihçesine, harem dairesine ve Mimar Sinan'ın hayatına, Harem Dairesi'ndeki eserlere genel hatlarıyla değinen müellif konusuna bağlayıcı bir giriş yapmıştır. Yazar, Harem Dairesi'ndeki yapı birimlerini katalog başlığı altında ve alt başlıklar halinde tüm mimari detayları atlamadan incelemiştir. Bu

katalog bölümünde yapıları iyi bir şekilde tetkik ettikten sonra, yaptığı mukayese bölümünde bazı başlıklar altında yapıların kıyaslamasını yapmıştır. Örneğin, Harem dairesi Hünkâr Hamamı ile Edirne Sarayı'ndaki Yatak Hamamı'nı, III. Murat Köşkü ile Davut Paşa Hünkâr Kasrını ve Hünkâr Sofası ile Edirne Sarayı Hünkâr Sofrası'nı karşılaştırmalı bir şekilde anlatarak tezinin belgesel değerini arttıran bir katkıda bulunmuştur. Tezcan her ne kadar terfi tezinde çizim ve fotoğraf gibi görsellere yer vermiş olsa da, tezin metin kurgusunun daha kapsamlı olduğu dikkat çekmektedir. Sedad Hakkı Eldem'e ait III. Murat Köşkü zemin ve üst kat plan çizimleri haricinde başka bir çizim göremediğimiz tezde fotoğraf kullanımı da kısıtlıdır. Bu tutum, yazarın tez kurgusu ve buna bağlı anlatım üslubundan ileri geldiği gibi, özellikle çizimler bağlamında III. Murat Köşkü haricindeki diğer yapı birimlerine ait çizimlerin literatürde bulunmayışından da kaynaklanıyor olabilir.

Tablo 4.3'de görüldüğü gibi, 33. terfi tezi sırasında olup, 26 numaralı klasörün içinde ve 253. sırada bulunan terfi tezi, 1973 tarihinde arkeolog ve aynı zamanda bürokrat olan Nurettin Yardımcı tarafından "Alanya Selçuklu Tersanesi" başlığı (Bknz. Tablo 3.101, Tablo 3.102, Tablo 3.103, Tablo 3.104, Tablo 3.105 ve Tablo 3.106) ile yazılmıştır. Tez konusu olarak kendisine bir tersane yapısı seçen Yardımcı'nın tezini belli bir sistematik kurgu çerçevesinde hazırladığı görülmektedir. Tezindeki düzen dikkat çekici olup, yazarın ifadeleri de bir o kadar net ve anlaşılırdır. Önsözünde yüzyıllarca doğanın ve insanların tahribatına karşın ayakta kalabilmiş bir kale yapısının limanında bulunan ve 13. Yüzyılda *deniz hakimiyetinin bir sembolü* olarak Alanya'daki Selçuklu yapılarının en dayanıklısı ve en güzeli olarak nitelendirdiği tersane yapısını özellikle çalışmak istediğine vurgu yapmıştır. Yazarın tezi için birçok önemli kaynaktan yararlandığı ve yazılarında dipnot kullanımına özen gösterdiği anlaşılmaktadır. Giriş bölümünde I. Alaeddin Keykubat dönemine geçişi anlatırken, onun daha çok mimariye yönelik olarak yaptığı atılımlardan ve imar çalışmalarından ağırlıklı olarak bahsetmiştir. Yani Keykubat'ın yaşadığı döneme ait siyasal olayları anlatmaktan ziyade, onun Konya, Sivas, Kayseri gibi birçok şehirde yaptırdığı surlara, kalelere, Alaiyye (Alanya) şehrini kurmasına, ülkenin dört bir yanına inşa ettirdiği camilere, mescidlere, medreselere, okullara, köprülere ve kervanyollarına değinerek Selçuklu mimarisinin geldiği üst seviyeye dikkat çekmek istemiştir. Yardımcı, bu anlatım üslubu ile mimarlık tarihine katkı sağlamaktadır.

Alanya Selçuklu Tersanesi'nin Keykubat dönemi yapılarından biri olarak sembolik önemine gönderme yapan müellif, Tersane'nin Adı, Yeri ve Mimari Durumu ana başlığı altında tersane adının kökenine, tersanenin yerinden bahsettiği bölümde de Alaiyye (Alanya) Kalesi'ni altı iç bölüme ayırarak bu bölümlerdeki dönem ve yapı incelemesine, son olarak da tersanenin kaleye göre konumunun neresi olduğuna açık ifadelerle değinmiştir. Tersane'nin Mimari Durumu'nu ise, metin içinde tezinin sonuna eklediği görsellere de itinalı bir gönderme yaparak kapsamını geniş tutacak bir biçimde izah etmiştir. Yapının planını, mekansal bölüntülerini, kapı, pencere ve diğer açıklıklarını, taşıyıcı sistemini, mihrabını, nişlerini vb. gibi birçok mimari unsuru hiçbir ayrıntıyı atlamaksızın ve bunu da yaparken tersane yapısını bölümlere ayırarak ele alan yazar, tersanenin yapım tekniği ve inşasında kullanılan malzemeleri de detaylarıyla tezine taşımıştır. Yapının Osmanlı'daki kullanımından bahseden Yardımcı, tersanenin geçirdiği restorasyonları da metninde anlatmıştır. Müellifin çok önemli bir Selçuklu yapısı olarak değerlendirdiği ve hem Karamanoğulları hem de Osmanlı'da önemli bir ticaret ve deniz üssü olarak kullandığı bu yapıyı severek çalıştığı açıkça ortadadır. Çünkü tez sadece metinsel ağırlığı açısından değil, görsel malzemenin de gerek çizimler gerekse fotoğraflar bağlamında kullanımı açısından oldukça değerlidir. Yazar, Seton Lloyd'un 1964 tarihli Alanya (Alâiyya) eserinden aldığı Alanya Kalesi ve çevresini gösteren vaziyet plan çizimini, yine Lloyd'un muhteşem yorumuyla ölçekli olarak çizdiği Tersane'nin denizden görünüşünü gösteren görünüş ile kesit çizimlerini ve Lloyd'a ait ölçekli plan ve kesit çizimlerini tezine eklemiştir. Kendisine ait olan fotoğraf görsellerinde ise, tersanenin genel görünümü, iç ve dış cepheleri ve buna bağlı olarak özellikle açıklık ve duvarlar yer almaktadır. Yardımcı'nın tezi, metin ve görsel malzemenin etkili kullanımıyla oldukça önemli bir arşiv belgesidir. Gerçekten kendisinin bu konuyu severek ve ciddi bir literatür araştırması yaparak çalışmasını ne kadar önemseydiği net bir şekilde idrak edilmektedir. Lloyd'dan aldığı ve tersaneye ait büyük bir ustalıkla çizilmiş çizimlere yer vermesi ise, çalışmasının belge değerini de o oranda arttırmaktadır. Bütün bu yönleriyle, terfi tezi mimarlık ve sanat tarihi alanlarına bir tersane yapısı incelemesi adına büyük katkı sunan değerli bir belgedir. Tablo 4.3'de görüldüğü gibi, 34. terfi tezi sırasında yer alıp, 26 numaralı klasörün içinde ve 255. Sırada bulunan terfi tezini 1967 tarihinde, meslek bilgisi hakkında

bilgi olmayan Güner Hakkıbeyoğlu “Nevşehir Kurşunlu Camii” başlığıyla (Bknz. Tablo 3.42 ve Tablo 3.43) ele almıştır. Tezin geneline bakıldığında belli bir sistematik kurgu gözetildiği, tek bir yapı incelemesi yapılmasına rağmen kapsamı geniş tutularak özenli bir şekilde çalışmanın oluşturulduğu görülmektedir. Tezi yazdığı dönemde T.B.M.M. Müzesi Asistanı olarak görev yapan Hakkıbeyoğlu, tezin kapak sayfasından sonra tez konusunu şu ibareyle yeniden vurgulamıştır: “*Terfi etüdü konusu Nevşehir’deki Lâle Devri eserlerinden olan “Kurşunlu Camidir.”* Tek bir yapı ele almasına rağmen, itinalı bir içindekiler bölümü ile terfi tezine giriş yapan yazar, önsözünde terfi tezi olarak seçtiği bu yapı hakkında birçok yayından faydalanmasının yanında, kendisinin de bizzat Nevşehir’e gidip camiyi yerinde tetkik ederek caminin planını, yapım malzemelerini ve mimari niteliklerini inceleyerek yapının Osmanlı Dönemi mimarisindeki yerini yorumlamıştır. Müellif çalışmasında ona yardım eden, o dönemin T.B.M.M. Müze Müdürü olan Rıza Onaran ve Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü’ndeki yetkililere teşekkür etmeyi ihmal etmemiştir. Bu durum, onun bu yapıyı incelerken ciddi bir araştırma içerisine girdiğini, literatürden, arşivlerden ve kişilerden de mümkün olduğunca yararlanmaya çalıştığını göstermektedir ki, müzecinin tezini ne kadar hassas bir yaklaşım ve disiplinle ele aldığı açıkça ortadadır. Giriş bölümünde genel hatlarıyla Nevşehir ilinden bahsetmiş, Nevşehir’in Tarihi ve Coğrafi Durumu bölümünde ise, ildeki yaşamış uygarlıklara, Lâle Devri’nin yaratıcısı olan Damat İbrahim Paşa’nın önceden Muşkara Köyü olarak bilinen bu yerden olması sebebiyle bu köyün önemine ve Damat İbrahim Paşa’nın burada yaptırdığı çeşme, sebil, hamam ve Kara Camii yapılarına değinmiştir. Hakkıbeyoğlu, Muşkara’nın şehre dönüşmesi için Sadrazam’ın yaptığı çalışmaları aktararak, bilhassa onun şehre su getirtip Seferci, Damgacı, Morukçu, Tavukçu, Çekiç, Piroğlu, Bekdik vb. gibi birçok çeşme yaptırdığını ve burada bulunan kale yapısını tamir ettirip İstanbul’dan toplar ve muhafızlar gönderdiğini anlamıştır. Yine Sadrazam’ın burada yaptırmaya karar verdiği büyük cami yapısı için Mimar Başî Mehmet Ağa ve kalfası Sarkiz’i görevlendirip önce onları farklı yerlere gönderdiğini, oradaki eserleri inceleyerek burada da güzel bir eser meydana getirmelerini istediğini ve neticede Mimar Başî Mehmet Ağa ve Sarkiz’in Nevşehir’de 10 sene kalarak camii, han, hamam, kütüphane, medrese, imaret, sübyan mektebi ve çeşme yapılarından oluşan güzel

bir külliye şeklinde inşa edildiğini aktarmıştır. İbrahim Paşa, şehri büyük bir ticaret merkezine dönüştürmek için çevredeki aşiret ve Türkmenler'i buraya yerleştirerek onlara toprak ve işlemleri için orman arazileri vermiş, onları vergiden ve askerlikten muaf tutarak yeni bir şehir yaratmıştır. Yeni baştan kurulmuş olan bu şehrin adını Nevşehir olarak tayin eden Sadrazam, bununla ilgili hükmü de yazdırmıştır. 1954 yılında çıkartılan bir kanunla ise, Nevşehir Vilayet merkezi olmuştur. Daha sonra yazar, Nevşehir'in coğrafi konumunu ele almıştır. Bu tezde sadece önsöz bölümünde yer alan bilgiler bile başlı başına özellikle mimarlık tarihi ve sanat tarihi için çok büyük önem taşımaktadır. Nevşehir ilinin bir şehre dönüşme sürecindeki imar faaliyetleri, inşa edilen mimari yapıların yapım sürecine giden yol ve bu yolda görev almış çok önemli şahsiyetlerden bahsetmesi tezi büyük bir arşiv belgesi yapmaktadır. Bir şehrin yaratılış öyküsünü ve bu öykünün baş kahramanlarını, Hakkıbeyoğlu çok net ifadelerle ve değerli bilgiler vermek suretiyle aktarmıştır. Damat İbrahim Paşa ve Lâle Devri'ni incelediği bölümde Damat İbrahim Paşa'nın hayatına, kişiliğine, onun tarihteki rolüne, onun dönemindeki siyasal olaylara, Sadrazam'ın kültürel faaliyetlerine, onun devrinde inşa edilen yapılara oldukça açıklayıcı notlarla değinmiştir. Damat İbrahim Paşa Külliyesi'nin Yeri ve Ne Maksudla Yapıldığı'nı anlattığı bölümde, külliyenin konumu, plan şeması, külliyenin Muşkara köyünü şehre dönüştürmesi adına sağladığı büyük katkı incelenmiş ve sonrasında Kurşunlu Camii yapısını ele alınmıştır. Burada yapıya ait alt başlıklar halinde bir kurgu belirleyerek caminin tarihçesini, mevcut durumunu, planını, dışı başlığı altında son cemaat mahallini, kapılarını, duvarlarını, pencerelerini, kubbesini, minaresini ve içi alt başlığı altında ise mimari unsurlarını, dekorasyonunu ve ayrıca caminin mihrabını, minberini ve kitabelerini ayrı başlıklar halinde hiçbir mimari ayrıntıyı atlamadan tezine başarılı bir şekilde aktarmıştır. Yazarın tezi için belirlediği bu kurguya göre camiye ayrı mimari elemanlarına göre detaylandırarak incelemesi, akılda kalıcı olmasının yanında yapıyla ilgili ucu açık hiçbir noktanın kalmamasını sağlamıştır. Bu düzene göre, terfi tezinin metin kısımlarını Netice bölümüyle tamamlayan yazar burada, Lâle Devri'nin öneminden, bu devrin yarattığı kültür hareketinden ve bu akımın sanata ve mimariye olan yansımalarından, Lâle Devri'nin üslubundan ve bu üsluba güzel bir örnek teşkil eden Nevşehir Kurşunlu Camisi'nden bahsetmiştir. Terfi tezi sadece metin ağırlığıyla

değil, içerisinde bulunan görsel malzemeye de nitelikli bir eserdir. Yazarın görseller eklemeye önem vermesi zaten tezine ayrıca eklediği Resimler listesinden anlaşılmaktadır. Hakkıbeyoğlu, camiye ait 1/100 ölçekli plan çizimini fotoğraf görsellerinin başına koymuştur. Bu plan çiziminin önemi, sadece imzası bulunan İnşa Müdürü Yüksek Mimar biri ile yine Yüksek Mimar olan Özaktaş soyadlı mimarlar tarafından yani işinin ehllilerince 1944 yılında çizilmiş olmasına dayanmaktadır. Büyük bir olasılıkla, Hakkıbeyoğlu bu çizimi Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinden temin etmiş olmalıdır. Nevşehir’de Damat İbrahim Paşa’ya ait olan heykel, Kurşunlu Camii’ye ait genel görünüşler, caminin dış kapısı ve son cemaat mahalli, minaresi ve mahfelleri, caminin kubbeleri ve tonozları, minber ve caminin iç mekanına ait birkaç fotoğraf yer almaktadır. Yazar kaynakçasını ayrıca tezinde vermiştir. Hakkıbeyoğlu, tek bir yapıyı tez konusu olarak seçmesine rağmen, yapının ait olduğu dönem ve bu döneme ait üslup özelliklerinden tutun da, caminin yer aldığı şehrin gelişimine ve bu şehirdeki mimarlık ürünlerine kadar, caminin bütün mimari ayrıntılarını göz ardı etmeden tezini oluşturmuştur. Tez gerek metinsel, gerekse görsel zenginliği ile içeriği açısından kıymetli bir arşiv belgesi olup mimarlık ve sanat tarihi alanlarına muhakkak kazandırılmalıdır.

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi; 35. terfi tezi sırasında olup, 32 numaralı klasörün içinde ve 305. sırada bulunan terfi tezi, 1968 yılında “Behram Camii” başlığı ile (Bknz. Tablo 3.44 ve Tablo 3.45) Çanakkale Müzesi Müdürü olan ama uzmanlığının ne olduğu bulgusuna ulaşamayan Suzan Uluaslan tarafından yazılmıştır. Tezi sadece 8 sayfadan oluşan Uluaslan, tezinin yaklaşık 3 sayfasını metine, kalan sayfaları ise sadece yapıya ait fotoğraf görselleri için ayırmıştır. Tezi için yararlandığı kaynak bilgilerini ise, tezinin kapağında vermesi ilginçtir. Müzeci, Behram Camisi’ni fazla detaya girmeden genel hatlarıyla incelemiştir. Caminin konumunu, Vakıflar Memurluğu’nda bulunan vakfiyesine ait kayıt bilgisini ve kimin döneminde inşa edildiği bilgisini vermiş, inşa kitabesi olmayan cami yapısının plan şemasını, inşasında kullanılan malzemeleri, kubbesini ve geçiş elemanlarını, pencerelerini, mihrabını, camiye ait dekorasyon unsurlarını, minberini, son cemaat yerini, kemerlerini ve camide kullanılan devşirme elemanlarını yeterli bilgiler sunarak izah etmeye çalışmıştır. Metnin aralarında camiye ait birtakım mimari unsurları, başka

yapılar ve ait olduğu dönemlerden örneklendirerek anlatması önemlidir. Belki bu yorumları biraz daha genişletmek terfi tezinin de muhtevasını daha da güçlendirebilirdi diye değerlendirmek doğru olur. Yapının mevcut durumunu da yazısına taşıyan Uluaslan, Behram Camisi'ne ait genel görünüş, doğu ve batı cephesini gösterir fotoğraflar, harap bir halde bulunan son cemaat mahalli, caminin giriş kapısı, mihrap ve minberine ait görselleri paylaşmıştır. Kendi el çizimi olmasa bile, başka kaynaklardan bulması kuvvetle muhtemel camiye ait plan çizimini, terfi tezine ekleyebilse plan şemasına dair açıklamaları da çizim üzerinden daha net okunabilirdi diye yorum yapmak doğru olacaktır. Uluaslan'ın çalışması, Behram Camisi'ne ait birçok detayı paylaşan bir çalışma olması anlamında önemli bir belgedir. Sadece çalışmanın kapsamı biraz daha genişletebilse idi, belge değeri de ona göre daha farklı olabilirdi. Müellifin terfi tezi bu haliyle de, tek yapı ölçeğinde araştırma yapan ve bu yapıyı inceleyen mimarlık ve sanat tarihçilerine fayda sağlayacaktır.

5.3 Arkeolojik Ören Yerleri Konusunda Yapılan Terfi Tezlerinin Sanat ve Mimarlık Tarihine Katkıları

Bu bölümde 37 adet terfi tezi içerisinde arkeolojik ören yerleri konusunda çalışılmış olan 5 adet tezin sanat ve mimarlık tarihine katkıları detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Tablo 4.3'de görüldüğü gibi; 3. terfi tezi sırasında yer alıp, 32 numaralı klasörün içinde ve 306. sırada bulunan 1952 tarihinde yazılmış olan "Manisa ve Yöresinde Arkeolojik İncelemeler II" başlıklı çalışma (Bknz. Tablo 3.26 ve Tablo 3.27), ressam Vahit Armağan'ın kaleme aldığı bir diğer terfi tezidir. 1943 yılında Ruzbehani'nı yazan müzeci 1952 yılında ise bu tezi terfi etmek gayesiyle hazırlamıştır. Diğer terfi tezinin aksine tez kapağında kendine ait bir çizim kullanmayıp oldukça sade bir tez kapağı tercih eden yazarın yazım üslubu da diğer tez çalışmalarına benzer özellik sergilemektedir. Tezi için hazırladığı iki sayfalık önsöz bölümünde ise oldukça duygusal bir anlatım tarzı kullanan yazar, en eski devirlerden uzanarak Manisa'nın önemli medeniyetlere ev sahipliği yapmasına ve antik kalıntılarının çok olmasına, bu kalıntıların ise gün yüzüne çıkarılmamasına ve korunamamasına değinmiştir. Hatta Manisa'da tesadüfen gayri resmi olarak ortaya çıkarılan bu eserlerin Manisa

Müzesi'ne getirilmesine ve bu eserlerle ilgili yapılan tetkiklerin yeni çalışma konuları yaratılmasına imkan sağlamasına vurgu yapmıştır. Kendisinin de dahil olduğu, eski eserlerin bulunması ve korunması amacıyla Manisa ve çevresinde 1949 senesine kadar yürütülen çalışmalar kapsamındaki inceleme ve gözlemlerini esasında yayınlanmasını isteyerek hazırladığı “Manisa ve Yöresinde Arkeolojik İncelemeler” başlığıyla bir kitapta topladığını belirtmiştir. Armağan, *naçiz kitabım* olarak nitelendirdiği eserinin, daha nice çalışmalara öncülük yapacağına inanmış ve yüzlercesini üretmenin hayalini kurmuştur. Lakin kitabı yayınlanmayan yazarın, ifadelerinden büyük bir hayal kırıklığı yaşadığı anlaşılmaktadır. Yazar, kitap olarak düşündüğü eserine çok inanmış, çalışmasını oldukça önemli bir noktada görmüş ve inandığı bu çalışmasını başkalarının da görmesini istemiştir. Yazar, bu konuyu o kadar isteyerek ve belki de üzerinde günlerce çalışarak belirlemiştir ki, her ne kadar kitap olarak tamamladığı eseri yayınlanamamış da olsa, Manisa ve yöresiyle ilgili araştırmalarına devam etmiş, 1949 yılından sonra da bu araştırmalarını *kitapçık* olarak tanımladığı terfi teziyle ilgili makam ve kişilere bildirmek istemiştir. Müellifin arzusu, kitap olamamış bir eserin hayal kırıklığını sürdürerek bu konuyu çalışmayı bırakmak yönünde değil, tam tersine günden güne harap bir hale gelen antik kalıntıların o günkü halleri hakkında bilgi vermek, mevcudiyetlerini anlatmak, bu kalıntılardan çıkarılan eserlerle ilgili bilgilendirme yapmak, neticede bilime ve bilim adamlarına katkı sunmak yönünde olmuştur. Bu hassas düşünce ile zaten müellif büyük bir amaca hizmet ettiğini göstermiş, kendisi sahada tespitlerini yaparak tetkik ettiği eserleri verilere dökerek mimarlık ve sanat tarihi alanlarına değerli bir belge kazandırmıştır. Bu bağlamda, tezinde Clanudda şehrine ait bulgulardan, bu bulgulara göre Clanudda'nın bugünkü Kula olabileceği ihtimalinden, bu bölgede bulunan büyük hacimli bir lahitin ve müzeye nakli gerçekleşen dört aslan heykelinin varlığından bahsetmiştir. Aynı şekilde büyük bir şehir olduğu tespit edilen Silandus şehrine ait yapı temellerini, burada yaşaması muhtemel uygarlıkları, bir köprü yapısı, bir hamam enkazı, bir mezar yapısı ve yine bulunan başka eserleri tezinde dile getirmiştir. Emir Hamamları ve bu hamamda bulunan kabartmalardan, Lidya'ya ait olduğu düşünülen Maeonia şehrinden ve burada bulunan mimari unsurlardan, eski bir kaleden ve bulunan bir heykelden, Stao şehri ve burada bulunan harabelerden, hamam harabeleri, lahitler, mimari elemanlar (mermer kolon

gövdeleri, iri blok taşlar vb. gibi), tiyatro kalıntısından, tapınak olması kuvvetli ihtimal olan bir yapıdan, onun mimari niteliklerinden bahseden Armağan, birçok yapıdan alınan mimari parçaların köy evlerinin inşasında kullanılmış olmasından da metinlerinde ara ara yakınmıştır. Hisartepe’de bir şehre ait harabeleri, bir kale harabesi ve burada yıkılmış olan bir köprünün mevcudiyetini aktaran yazar, buradaki buluntuları da eserine taşımıştır. 1950 senesinde, o ve ekibi yapmış oldukları saha taramasında Alektien adında eski bir şehir izine rastlamışlar, bu araştırmalarında bazı bina temelleri, su tesisleri, seramik parçaları ve bazı bakır paralar bulmuşlardır. Eserlerin bir bölümünü Yunan Dönemi’ne, bir bölümünü de Roma Dönemi’ne tarihlendiren müzeci, buldukları bir heykelin de Roma Dönemi’ne ait olduğunu düşündükleri konusuna çalışmasında uzun uzadıya yer vermiştir. Son olarak da, Bir İkinci Nemrut Kale olarak tanımladığı bir kale yapısına, burada bulunan sarnıç ve kale duvarı kalıntısına da mimari özelliklerini aktarmak suretiyle yazısında değinmiştir. Hatta bu kale kalıntısından yabancıların birçok sanat eserini kaçırdıklarına da vurgu yapmıştır. Tezinin 3 sayfasını görsellere ayıran Armağan, bu fotoğraf görsellerinde sadece müzeye nakledilen bazı heykel, kabartma vb. gibi eserlere yer vermiştir. Esas mesleği ressam olan Armağan’ın bu tezinde kendisine ait hiçbir çiziminin olmaması ilginçtir. Yine tez görselleri oldukça azdır. Müzeci tezinde, gidip yerinde gördüğü kent kalıntılarına ait herhangi bir fotoğraf paylaşmamıştır. Bu durum, bir kitapçık olarak hazırladığı tezinde sadece metin bölümünü ekleyip kazılarında gördüğü ve tespit ettiği şeyleri bir rapor gibi sunmak istemiş olmasından ileri gelebilir. Dipnotu yok denecek kadar az olan çalışmanın, kaynakçası da yoktur. Kendisi ve belki de yanında bulunan ekibine ait fikir ve düşüncelerini yazısında paylaşmıştır. Tezi geneli itibarıyla çok değerli bilgiler takdim etmektedir. Ama ilk olarak “Manisa ve Yöresinde Arkeolojik İncelemeler” olarak adlandırdığı eserini bir kitap mahiyetinde kurguladığı düşünülecek olursa, bu eserinde çok daha kapsamlı bilgilerin yer aldığı ve sahaya yönelik bulgularına dair görsellerin sayısının da fazlaca olması kuvvetle ihtimaldir. Yazarın belki kendisine ait çizimlere bu tezde değil, ama kitap çalışmasında yer vermiş olabileceği kanısı güçlü görünmektedir. Bu terfi tezinden bir müze kılavuzu niteliğinde bir yayın çıkmış olsa da, bunun haricinde, Armağan’ın Manisa ve yöresine dair yapmış olduğu keşiflerine dair kapsamlı bir arşivinin olması yüksek olasılıktır. Eğer gerçekten

düşünüldüğü gibi bir arşive sahipse, ilerleyen süreçte buna dair bir kitap projesini hayata geçirmek adına bunları saklamış olabilir. Bütün bu ihtimaller dahilinde, Armağan'ın kitapçık olarak nitelendirdiği terfi tezi, bir bölgeye yönelik yapılan araştırma bulgularına dair çok kıymetli bilgiler barındırmaktadır. Bu yönüyle tez, gerek mimarlık tarihçilerine, gerek sanat tarihçilerine olsun, konuyla ilgili araştırma yapanlara büyük ışık tutmaktadır.

Tablo 4.3'de görüldüğü gibi; 8. terfi tezi sırasında bulunup, 3 numaralı klasörün içinde ve 26. sırada bulunan terfi tezi arkeolog olan Raci Temizer'in 1949 yılında yazdığı "Kalinkaya'da Bir Tümülüs Kazısı" başlıklı eseri (Bknz. Tablo 3.17, Tablo 3.18 ve Tablo 3.19) oldukça önemli ve Türk Tarih Kurumu tarafından Belleten dergisinde yayına dönüşmüş olan terfi tezlerinden biridir. Yazarın Ankara Arkeoloji Müzesi müdür yardımcısı iken ele aldığı bu çalışma Cumhuriyet dönemiyle büyük bir ivme kazanarak başlayan kazı programı içerisinde, Türk Tarih Kurumu bünyesinde yürütülen Kalinkaya kazısı gibi önemli bir kazıyı anlatmaktadır. Bu kazıyı önemli yapan bir diğer sebep ise, Raci Temizer ve Mahmut Akok'un kazı faaliyetlerini beraberce yürütmüş olmasıdır. Temizer, bu çalışmalarına ait bulgularını terfi tezinde derleyerek önemli bir arşiv belgesi yaratmıştır. Kalinkaya kazılarının ehemmiyeti 1935 yılından beri yürütülen Alacahöyük kazılarının akabinde bu höyüğü çevreleyen bölgedeki kazı alanının genişletilmesi neticesine dayanmaktadır. Höyüklerden elde edilen bulgular doğrultusunda, ait oldukları devirlerle ilgili daha aydınlatıcı bilgilere ulaşabilmek için tümülüslerde kazı yapılması gerektiği, bugüne kadar tümülüslerde yeterli kazı yapılmadığı, tümülüslerin örtülüş tekniklerinin ve Anadolu'da çokça olan bu tümülüslerin neye göre Anadolu topraklarında konumlandığı dahi araştırılmamıştır. Tümülüs kazılarını çok önemseyen Dr. Arif Müfid Mansel'in isteği üzerine Temizer, Kalinkaya tümülüsünde kazı faaliyetlerine başladığını belirtmiştir. Aslında bütün bu çaba, literatürdeki eksikliği doldurmak ve milliyetçilik duygusunun tesiriyle Anadolu coğrafyasındaki zenginliğin kökenini araştırmak istemenin bir neticesidir. Temizer'in terfi tezi bir kazı raporu gibi görünse de, detaylı anlatımı ve bilhassa kazı heyetinde hem mimar hem de arkeolog olarak görev yapan Mahmut Akok'un tümülüse ait çizmiş olduğu plan, kesit mezar odalarının restorasyonu ve tezde bahsi geçen ören yerlerine ait veri ve krokilerle mimarlık tarihine çok büyük katkı sunan

kıymetli bir eserdir. 1947 yılında başlanan kazıya dair kazı programının içeriğini anlatan, tümülüsün mimarisine değinen ve tümülüste bulunan lahitle ilgili kapsamlı veriler paylaşan müellif, tümülüsün ait olduğu devre ait analizlerini mukayese etmek suretiyle çalışmasına aktarmıştır. Yine aynı tümülüste bulunan iki mezar odasına değinen Temizer, bu odaların mimari niteliklerine dair net bildirimlerde bulunmuş ve kazı yapıldığı zamanki durumlarının ne olduğu hakkındaki tespitlerini ayrıntılı bir şekilde tezine taşımıştır. Kazıdan elde edilen her bulgu üzerinden devir sorgulaması yapmayı da gerek mimari gerekse sanatsal yönlerden tartışarak metnine yansıtan müzecinin yaptığı her yorum terfi tezinin değerini arttırmaktadır. Temizer her ne kadar kendisi birebir kazı yerinde çalışarak ve tespitlerde bulunarak bilgilerini terfi tezinde topladıysa da, oldukça ciddi bir kaynak listesinden de tezinde yararlanarak tezinin bilimselliğini arttırmıştır. Tezi görsel açıdan da mühim veriler içermektedir. Tümülüs alanının genel görünüşleri, kazıya başlamadan evvel ve kazıya başladıktan sonraki fotoğraflar, kazının içten ve dıştan fotoğrafları, tümülüste ulaşılan mezar odalarının fotoğrafları, tümülüste bulunan lahit, iskelet ve sikke vb. gibi eserlere ait önemli fotoğrafların yanında Mahmut Akok'un tümülüsün genel kesit ve görünüşünü gösteren çizimi ve son olarak da yine Akok'un o muhteşem yorumuyla mezar odalarının perspektif çizimi terfi tezine bambaşka bir belge değeri katmıştır.

Tablo 4.3'de görüldüğü gibi; 9. terfi tezi sırasında yer alıp, 17 numaralı klasörün içinde ve 169. sırada yer alan arkeolog olan Raci Temizer'in 1952 senesinde yazdığı "Ayazmayeni Köyü Kayapınar Höyüğü Buluntuları" başlıklı terfi tezi (Bknz. Tablo 3.28, Tablo 3.29 ve Tablo 3.30), sadece höyük kazısından çıkarılan sanat eserlerini işlemesi bakımından değil, aynı zamanda höyüğe dair dönemsel ve yapısal bilgilere de değinmesi açısından önemli bir çalışmadır. Temizer, höyüğün 1949 sırasında defineciler tarafından bulunduğunu ve kendisinin 1952 senesinde kazı alanına gittiğini ifade etmiştir. Bu tezde ilginç olan şudur ki, müellif höyük ile ilgili kritik önem arz eden birçok bilgiyi definecilerden öğrenmiş ve bu öğrendiklerini tezine aktarmıştır. Yazarın kendisinin yerinde tespitini yaparak paylaştığı veriler, sanat ve mimarlık tarihine büyük katkılar sunmaktadır. Temizer'in kazıdaki buluntuları sanatsal özelliklerinden ait oldukları devre, işlevselliklerinden ve başka höyük alanlarında çıkarılan eserlerle olan mukayeselerine kadar birçok perspektiften ele

olarak çalışmasında yorumlaması sanat tarihi ve arkeoloji gibi bilim dallarına büyük hizmet sunmaktadır. Müellifin bu tezi için ciddi bir literatürden yararlanması, höyüğün bulunduğu bölgenin harita çiziminin ve kazı alanına ait ustalıkla çizilmiş, oldukça donanımlı birine ait plan çizimini çalışmasına eklemesi ve yine aynı kişi tarafından höyüğe ait bir kesit çizimini koyması fotoğraf görselleriyle beraber teze büyük zenginlik ve değer katmıştır. Ayrıca tezde yine höyük kazısına ait eserlerin de gerek fotoğraf gerekse bazılarına ait kesit çizimlerinin yer bulması çok önemli bir çaba olarak kendini sergilemektedir. Temizer'in daha önce yazmış olduğu terfi tezi gibi bu çalışması da, Türk Tarih Kurumu tarafından Belleten dergisinde yayınlanmıştır. Bu husus da, Temizer'in çalışmasını mimarlık ve sanat tarihi alanlarında oldukça önemli bir noktaya taşımaktadır.

Tablo 4.3'de görüldüğü gibi; 14. terfi tezi sırasında yer alıp, 2 numaralı klasörün içinde ve 14. sırada bulunan arkeolog Sabahat Öğretmenoğlu tarafından 1952 yazılan "Pamphylia ve Attaleia'nın Mevcut Tarihi Anıtları" başlıklı terfi tezi (Bknz. Tablo 3.24 ve Tablo 3.25), Pamphylia bölgesi hakkında yapılan bir başka terfi tezidir. Antalya Müzesi müdürlüğü vazifesini yapan Sabahat Öğretmenoğlu, terfi tezini kısa ve öz ama çizimlere ağırlık veren bir kurguya göre hazırlamıştır. Bu müellifin tezinde fotoğraf görselleri bulunmamasına karşın itina ile çizilmiş harita, vaziyet planı, bazı yapılara ait plan, görünüş ve detay çizimleri metnin tümüne hakim olmuş ve ele alınan konuyla ilgili yazarın ne kadar hassas bir yaklaşım içerisinde olduğunu göstermiştir. Müellif tezini zaten bu bilinçle hazırlamış, tezini sanki bu çizimleri yapabilmek ve bunları kayıt altına alabilmek amacıyla kurgulamış gibidir. Zaten metnini kısa tutup kendi çizimlerine ağırlık vermesi yararlandığı kaynakça listesinin azlığından da anlaşılmaktadır. Her ne kadar tezin metin çalışması birçok terfi tezine kıyasla kısa tutulmuşsa da, üzerinde çalışılan konu hakkında yeterli ve net bilgiler sunmaktadır. Yazar, Pamphylia'nın sınırlarını ifade ettiği bölümde Attaleia şehrini en fazla tahribata uğrayan ve sürekli yapılaşma altında olan bir şehir olarak değerlendirmiş ve bu kenti çalışma konusu olarak bu sebeplerden dolayı seçmiş olduğunu ifadelerine yansıtmıştır. Çünkü kentte hala ayakta duran ve bütün bu tahribata direnen yapılar olduğunu da belirtmiştir. Attaleia'nın konumu ve hangi dönemleri yaşadığını belirterek bahsedeceği yapılara bir ön giriş yapmıştır. Şehrin tahkimatı yani askeri yapıları, Hadrian Kapısı, Hıdırlık Kulesi, Kesik Minare, Yivli

Minare Camii, Yivli Minare, Karatay Medresesi, ismi olmayan bir medrese yapısı ve İmaret yapılarını genel hatlarıyla mimari yönden incelemiş ve esasen kendi çizmiş olduğu Attaleia şehrini gösteren plan çizimi, kentte yer alan kulelerden birine ait malzeme ve mimari detayları net bir şekilde görünebilen görünüş çizimi, Hadrian Kapısı'nın ölçülerinin de yer aldığı plan çizimi, Hadrian Kapısı'nın içinde bulunan bir sütun kaidesinin yine ölçüleri üzerinde belirtilmiş olan görünüş çizimi, Hıdırlık Kulesi'ne ait plan çizimi, bazı ölçüleri verilmiş Kesik Minare'ye ait plan çizimi, Yivli Minare Camii plan çizimi ve imaret yapısına ait plan çizimleriyle terfi tezine önemli bir mimarlık tarihi arşiv belgesi olma vasfı kazandırmıştır. Yazarın çizimlerindeki teknik ustalık ise, tezin mimari yönünü oldukça kuvvetlendirmektedir.

Tablo 4.3'de görüldüğü gibi; 19. terfi tezi sırasında olup, 21 numaralı klasörün içinde ve 211. sırada bulunan arkeolog Fatma Özoral'a ait 1969 tarihli "Pamphylia Bölgesi Sütunlu Caddeleri" başlıklı terfi tezi (Bknz. Tablo 3.48, Tablo 3.49 ve Tablo 3.50), kritik önem arz eden detaylar içermesi ve Side Müzesi'nde asistan olarak göreve başlayan yazarın çalışmasını ne boyutta önemsediyini göstermesi bakımından dikkat çekici örneklerden biridir. Yazarın çalışmasında bulunan kaynakça listesi ve yoğun dipnot kullanımı da göz önüne alınacak olursa, incelediği konuyla ilgili eksik ya da hatalı bilgiye yer vermek istemediği açıkça ortadadır. Özoral, konusu ile ilgili detaylara geçmeden evvel sütunlu caddeler hakkında uzunca bir giriş bölümü yapmış ve buradaki anlatım tarzıyla kendisinin de mimari dili büyük bir ustalıkla kullandığını kanıtlamıştır. Bu yapmış olduğu giriş bölümü bile tek başına bize sütunlu caddelerle ilgili yeterli bilgiyi vermektedir. Daha sonra tez konusu olarak seçtiği Pamphylia Bölgesi Sütunlu Caddeleri başlığı altında olması gerektiği mimari anlatımla Pamphylia bölgesinin konumu ve bu bölgede bulunan sütunlu caddelerin yer aldığı şehirlerden Perge'yi ve Side'yi geniş bir mimari ve tarihi perspektifte yorumlayarak oldukça etkili bir mimarlık tarihi belgesi oluşturmaya çabalamıştır. Metin içinde yaptığı mimari tasvirlerini görsellere gönderme yaparak netleştirmesi dikkate değerdir. Özoral, Perge ve Side şehirlerini net bir şekilde yorumlayan plan çizimlerini kendi yaparak tezine eklemesiyle de çalışmasını görsel açıdan daha değerli bir arşiv belgesi haline getirmiş, hem Perge hem de Side'ye ait genel görünümelerini gösteren fotoğraflar haricinde özellikle de şehirlerin sütunlu caddelerini ve sütun detaylarını gösteren fotoğraflara da tezinde yer vermesiyle

sanat ve mimarlık tarihi alanlarına çalıştığı konuyla alakalı ne kadar değerli veriler sunduğunu açıkça ortaya koymuştur.

5.4 Dönem İncelemesi Konusunda Yapılan Terfi Tezlerinin Sanat ve Mimarlık Tarihine Katkıları

Bu bölümde 37 adet terfi tezi içerisinde dönem incelemesi konusunda çalışılmış olan 11 adet tezin sanat ve mimarlık tarihine katkıları detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi; 4. terfi tezi sırasında yer alıp, 31 numaralı klasörün içinde ve 296. sırada bulunan 1966 tarihli “Sütun Başlıklarının Kısa Tarihçesi” başlıklı terfi tezi (Bknz. Tablo 3.40 ve Tablo 3.41), yine bir diğer Vahit Armağan çalışmasıdır. Armağan’ın genel anlatım üslubu, bu tezde de kendini göstermektedir. Dipnot ya da herhangi bir kaynak listesi vermeden genel hatlarıyla konusunu irdeleyen yazar, tezini fazla detaya girmeden kısa ve net bilgilerle hazırlamıştır. Sütun Başlıklarının Kısa Tarihçesi bölümünde sütun başlığının tanımını, başlıkların mimari üslup ve nizamlara göre ne biçimlerde olduğunu ve farklı uygarlıklardaki sütun başlıklarını ele almış, Yunan Mimarisi başlığı altında Yunan döneminden Bizans dönemine kadar uzanan süreçte kullanılan sütun başlıklarını aralarda örneklendirdiği anıtsal yapılar üzerinden anlatmıştır. Her bir dönemin nizamına göre biçim alan sütun başlıklarını net bilgilerle aktardıktan sonra, tezine eklediği bazı listelerle konusuna daha da netlik kazandırmak istemiştir. Bu listelerde Arkaik Devir başlığı altında Dor, İon nizamlarına, Dor ve İon karışımına yapılardan örnekler vermiştir. Klasik Devir’de yine Dor ve İon nizamına, İtikal Devri’ne Dor, İon ve Korint, Hellenistik Devri’ne İon ve Karışık üsluptan yapı örnekleri aktarmıştır. Son olarak da Bursa Müzesi’nde bulunan farklı nizamlara ait sütun başlıklarından 15 adet fotoğraf görselini paylaşarak tezini sonlandırmıştır. Armağan tezlerini oldukça sade bir kurguya göre, fazla ayrıntıya girmeden hazırladığı için bu tezini de bu şekilde oluşturduğunu söylemek mümkündür. Tez konusuna göre aktardıkları, çalışılan konu hakkında yeterli veriler sunmakta olup, terfi tezi sütun başlıkları hakkında yapılan mimarlık tarihi ve sanat tarihi araştırmaları için iyi bir referans kaynak olma niteliğindedir.

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi; 13. terfi tezi sırasında yer alıp, 4 numaralı klasörün içinde ve 37. sırada bulunan hititoloji alanında uzmanlığını yapmış olan Halil Üstün’ün 1950 tarihli “Erzurum Saltıkoğulları” başlıklı terfi tezi (Bknz. Tablo 3.23), bir başka dönem çalışması örneğidir. Her ne kadar bir dönem incelemesi de olsa, tez oldukça kısa bir şekilde ve de hiçbir görsel malzeme kullanılmadan hazırlanmıştır. Yani terfi tezi, yazarın kurgusu doğrultusunda sadece metin olarak oluşturulmuştur. Bir hititolog olarak Erzurum Müzesi müdürlüğü yapan müellifin tez konusunu belirlemede, Anadolu’nun ilk Türk devletlerinden biri olan, merkezi Erzurum olan Saltıkoğulları Beyliği ile ilgili düzgün bir kaynağın olmaması ve bu beylikle ilgili literatürde olan bilgilerin ise çok dağınık bir halde olmasından yaşadığı hayal kırıklığının etkisi vardır. Bu kaygı, birçok terfi tezi yazarının konu seçimlerini belirleme kriterleriyle paralellik göstermektedir. Dolayısıyla yazar Saltıkoğulları beyliği ile ilgili derli toplu bilgilerden oluşan, beyliğin mimarisini ve tarihi anıtlarını anlatan bir tez çalışması ile fayda sağlayacağına olan inançla kendisine bu konuyu seçmiştir. Bu beyliğin Anadolu mimarisindeki yerini incelemeyi ve literatürdeki sıkıntıdan dolayı bir arşiv belgesi yaratmayı kendisine misyon edinmiş bir yazarın çalışması elbetteki mimarlık ve sanat tarihi alanları için çok anlamlıdır. Yazar, bir kent tarihi çalışmasına benzer bir kurguyla hareket ederek, beyliğin dönemini ve tarihi eserlerini ele almadan önce, Erzurum’un tarih öncesi devirlerini, Erzurum ilinin eski adlarını ve mevcut isminin ortaya çıkışını, Erzurum’un Türkler’den önce farklı medeniyetlerle olan ilişkisini, olaylar üzerinden Türkler’in Anadolu’ya giriş sürecini, Saltıkoğulları Beyliği’nin kuruluşunu ve yıkılışını, son olarak da Erzurum’da bulunan Saltıkoğulları Beyliği’ne ait mimari anıtları yeterli mimari verilerle açıklamaya özen göstermiştir. Metninde kendi el yazısıyla yazdığı Osmanlıca olan kitabeleri dikkat çekmektedir. Terfi tezini belli bir kaynak listesinden yararlanarak hazırlayan müellif, gerçekten hedeflediği gibi ele aldığı beylik yapısıyla ilgili bilgilerin toplanıp bir araya getirildiği bir çalışma hazırlamaya özen göstermiştir. Beylik döneminde inşa edilen tarihi anıtların mimari verileri çok kapsamlı olmasa da fikir vermesi açısından yeterlidir. Bu tezle ilgili beklenti ise, yazarın konusunu biraz daha görsel malzeme ile zenginleştirmesi şeklindedir.

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi; 18. sırada yer alıp, 15 numaralı klasörün içinde ve 148. sırada bulunan sanat tarihçisi M. Hâdi Altay’ın 1964 tarihinde yazmış olduğu “Adana

Ramazanoğulları'ndan Kalan Anıt ve Abideler" başlıklı tezi (Bknz. Tablo 3.38 ve Tablo 3.39), Altay'ın Adana Müzesi müdürü iken yaptığı bir diğer çalışmasıdır. Tezin başlığı ile ilgili kapak sayfasında tezi okuyan kişi ya da kurumlar tarafından bir revizyon yapıldığı ve tez başlığının el yazısı ile "Adana Ramazanoğullarından Kalan Mimari Anıtlar" olarak değiştirildiği dikkat çekmektedir. Ama bu çalışmaya tezin ismi, özgün halinde yani Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü envanterine kaydedildiği biçimiyle dahil edilmiştir. Tezin önsözüne geçmeden önce yazar tarafından eklenen bibliyografya listesindeki kaynak listesinin çokluğu önemlidir. Altay'ın terfi tezi kapsamında detaylı bir literatür taraması yaptığı ve önemli şahısların eserlerinden faydalanmak suretiyle tezini oluşturduğu görülmektedir. Altay'ın önsözü de, tezine dair aktardığı bilgiler bakımından oldukça önemlidir. O yüzden bu terfi tezine yönelik yapılan irdilemede, tezin önsözü üzerinde biraz durmak gerekmektedir. Yazar, Adana'da Ramazanoğulları Beyliği'ne ait "Ulucamii", "Ağca Mescit" ve "Hasanağa Camii" gibi en önemli yapılar hakkında bazen yerel dergi ve gazetelerde kısa makaleler yayımlandığını vurgulamış ve bunlar haricinde Adana'daki eserlere dair "Tarihte Adana" ve Turistik Adana" olmak üzere çizim, harita ve resim bakımından görsel elemanlar açısından zengin iki eserin turistik amaçlı kullanımının yanında konu ile ilgili araştırmalara da büyük ışık tuttuğunu belirtmiştir. Ayrıca bu eserlerin yanında Ramazanoğulları soyundan gelen ve Adanalı olan Kasım Ener'in farklı ülkelerin ünlü kütüphanelerinden ve Türkiye'de yapmış olduğu araştırmalardan elde ettiği bilgilerle hazırladığı "Tarih Boyunca Adana Ovasına Bir Bakış" adlı yapıtında müze memurunun tez konusu olarak seçtiği yapılardan bahsedildiği hususuna vurgu yapmıştır. Ama Altay yine de, Ramazanoğulları Beyliği döneminde inşa edilen yapıları anlatan detaylı bir eserin olmadığından yakınlıkla, Anadolu'daki tarihi eserleri yakından inceleyen Albert Gabriel ve Ernst Diez gibi isimlerin Adana'daki eserleri incelememiş olmalarına ise sitemkâr bir üslupla göndermede bulunmuştur. Hatta Türk Sanatı'na yönelik tarih kitaplarında bile beylik dönemi mimarisine ait eserlerden hiç bahsedilmemiş olmasına tepkisi, önsözündeki ifadelerinden anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Altay bu terfi tezini, literatürde gördüğü bu büyük boşluğu doldurmak ve bunun da ötesinde hazırladığı bu terfi teziyle onun tabiriyle etüt çalışmasıyla Türk Sanatı Tarihi'ndeki bu büyük açığı doldurup değerli bir katkı sunabileceğine olan inançla çalışmaya

karar vermiştir. Önsözünde, tezinin içeriği hakkında genel bilgiler vermiş ve son olarak eserlere ait plan çizimlerini Adana Müzesi teknisyenlerinden olan Ali Böge'nin yaptığını ifade ederek, hata ve eksiklerden dolayı özürlerini bildirmiştir. Altay'ın önsözü tezini doğru anlayabilmek ve yorumlayabilmek adına çok değerli bilgiler içermektedir. Müzeci tezini sanki iki sayfada özetlemiştir. Adana ilinin önemi, Ramazanoğulları Beyliği'nden miras kalan önemli eserleri, Adana ilindeki tarihi eserlere değinen yayınlanmış olan yapıtları, Ramazanoğulları Beyliği mimarisini anlatan eserlerin olmadığını ve sonuçta bu tezi yazma amacını, tezinde nelere yer verdiğini oldukça akıcı bir dille ifade etmiştir. Bu kaygıyla hazırladığı tezin kurgusu da haliyle sistematik bir düzende oluşturulmuştur. Ana bölümler ile bu bölümlerin altındaki ana başlık ve alt başlıklar halinde metin bölümlerini oluşturan müzeci öncelikle tezinde Birinci Bölüm altında yaptığı Giriş ve Adana İli'nin Coğrafi ve Tarihi Durumu'na değinmiştir. Adana'nın tarihçesini kapsamlı anlattıktan sonra Ramazanoğulları Beyliğini'nin tarihçesini tüm boyutları, şahısları ve olayları ile kronolojik bir düzende aktarmış, 2. Bölüme geçmeden evvel de beyliğin başına gelen kişilerin bir listesini sunmuştur. 2. Bölümde ise, Ramazanoğulları Anıt ve Abideleri'nin Osmanlı Mimarisi İçindeki Yerleri ana başlığı altında ilginç bir bilgi paylaşımında bulunarak öncelikle Celâl Esad Arseven'in Osmanlı Devri mimarisini tarih ve dönemlerine göre ayırdığı üsluplar üzerinden Ramazanoğulları Beyliği'ne ait yapıları incelemiş ve daha sonra asıl tez konusu olan beyliğe ait anıt ve abideleri ele aldığı bölümde, eserlerin isminden, konumlarından, inşa tarihleri ve kitabelerinden, varsa ve biliniyorsa banilerinden hatta mimarlarından, yapıların mimari unsurlarından ve özelliklerinden, son olarak da varsa geçirdiği onarımlardan itinayla bahsetmiştir. Özellikle yapıları ele alış biçiminde, anıt ve abidelerin mimarilerini incelerken, yazarın yoğun bir çaba gösterdiği görülmektedir. Bu durum kendisinin de bahsettiği gibi, bu yapılarla ilgili literatürdeki sıkıntıyı büyük ölçüde gidermektedir. Altay'ın terfi tezi bilhassa bu yönüyle mimarlık tarihine çok büyük katkı sağlamakta ve Ramazanoğulları'na ait mimariyle ilgili yapılan, sonradan yapılacak olan çalışmalara ışık tutmaktadır. Ayrıca tezinde bazı yapıların kitabelerini Osmanlıca olarak el yazısıyla yazmıştır. Yazar, Ramazanoğulları Beyliği'nden ayakta olan 15 yapıyı kapsamlı bir şekilde tezinde ele almıştır. Bir de bunlar haricinde Evliya Çelebi, bazı seyyahlar ve beyliğe

ait vakfiyelerden elde ettiği bulgulara göre birkaç yapı tipinden bahsetmiştir. Yazar, beyliğe ait mevcut olan ve mevcut olmayan yapıları aktarmasıyla, çalışmasını ne kadar  nemsemiğini de göstermektedir. Adana’da beylik mimarisi haricinde olan diğer mimari yapıları bir liste halinde hazırlayarak tezine eklemesi ise oldukça önemlidir. Yoğun dipnot kullanımı tezde ayrı bir yere sahiptir. Bu tezde ne yazık ki, 15 yapıya ait eklenmiş 52 adet fotoğraf görseli açıklamaları ve yerleri olmasına rağmen mevcut değildir. Bir sebeple tezd n çıkarılmış olmaları yüksek ihtimaldir. Halbuki yazar eklediği resimlerin açıklamalarını ayrı bir liste olarak sona eklemiştir. Aynı durum plan çizimleri için de geçerlidir. Tezin mevcut halinde müze teknisyeni olan Ali B ğe’nin çizmiş olduğu sadece Harem Dairesi’ne ait 1/100 ölçekli plan çizimi mevcuttur. Halbuki bunun haricinde yazarın çizimlere dair açıklamanın yer aldığı listeye göre Yağ Camii, Yağ Camii Medresesi, arşı Hamamı, Ulucamii, Ulucamii Medresesi, Cumafakıh Mescid ve Medresesi, Hasanağa Camii, Tahtalı Camii ve Irmak Hamamı yapılarına ait plan çizimleri de olmalıdır. Yazarın bir dönem mimarisine yönelik olarak hazırladığı bu arşiv belgesinde bahsi geçen görsellerin olmaması oldukça üzücü bir durumdur. Ama tez bu haliyle bile maksadına ulaşmış ve içeriğiyle önemli bir baş ucu kaynağı olma sıfatını kazanmıştır.

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi; 21. terfi tezi sırasında olup, 16 numaralı klasörün içinde ve 153. sırada bulunan “Anadolu Selçuklu Devri Ahşap Camileri” başlıklı terfi tezi (Bknz. Tablo 3.88, Tablo 3.89 ve Tablo 3.90), 1972 tarihinde yazılmış arkeolog Göksen  z esen’e ait ikinci ve son tez çalışmasıdır. İlk tezi olan Eskişehir Kurşunlu Camisi’ni yazdığında Eskişehir Müzesi Asistanı olan müellif, bu tezini Eskişehir Müzesi Müdürü olarak hazırlamıştır. Bu onun ilk tezi sonrası terfi aldığını göstermektedir. Zaten ilk tezinde sergilemiş olduğu nizam ve intizamını Özüesen, bu tezine de yansıtımıştır. Konusuna doğrudan Anadolu Selçuklu Devri Ahşap Camileri başlığı altında genel bir giriş yaparak başlamıştır. Bu döneme ait birtakım ahşap cami yapılarının detaylı bir şekilde incelenmediğini ve ahşap sütün üzerinde ahşap çatı örtüsüne sahip olmaları yönüyle Klasik Selçuklu Dönemi’nden ayrılarak mevcudiyetini korumuş cami örneklerini konu olarak seçtiğini ve bilhassa hakkında pek araştırma yapılmamış olan Sivrihisar Ulu Camisi’ni detaylı bir şekilde ele aldığını belirtmiştir. Bu genel bilgiden sonra direkt bir katalog yapar gibi cami yapılarına geçiş yapmıştır. Afyon Ulu Camisi’nin inşa tarihi, banisi, mimarı, farklı

dönemlerde geçirdiği onarımlar, plan şeması, yapım malzemeleri, taşıyıcı sistemi, tezyinatı, minberi, kitabesi ve anlamı, mihrabı; Sivrihisar Ulu Camisi'nin konumu, kim zamanında yaptırıldığı, banisi, geçirdiği onarımlar, plan şeması, portallerindeki ve minaresindeki anlamları ile kitabeleri, inşa malzemeleri, taşıyıcı sistemi, tezyinatı, mihrabı, minberi ve caminin doğu tarafında yapılmış 50 metre karelik alanda bulunan Sölpük Mescidi'ne ait künye bilgileri ile mimari nitelikleri; Ankara Aslanhane Camii'nin (Ahi Şeref Üd-Din Camii) konumu, inşa tarihi ve banisi, portalleri, plan şeması, taşıyıcı sistemi, tezyinatı, mihrabı, minberi ve kitabeleri anlamları ile; Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nin ait olduğu dönem, inşa tarihi ve banisi, medrese, türbe ve handan oluşan külliye'nin bir parçası olan caminin plan şeması, taşıyıcı sistemi, inşa malzemeleri ve tezyinatı, minberi ve kitabeleri; Ayaş Ulu Camisi'nin yapım tarihi, plan şeması, taşıyıcı sistemi ve kısaca malzemesi, minaresi ve mihrabı; Ankara Ahi Elvan Camisi'nin konumu, yapının ait olduğu dönem, inşa tarihi ve banisi, plan şeması, yapım tekniği ve inşasında kullanılan malzemeler, tezyinatı, geçirdiği onarım, anlamları ile kitabeleri, minberi ve anlamları ile kitabeleri; Kasaba Köyü Camisi'nin konumu, yapım tarihi, tezyinatı ve kısaca mihrabı hakkında bilgi vermiştir. Özüesen birçok kaynaktan yararlanmış ve metinlerinde dipnotlar vermeye özen göstermiştir. Görülen odur ki, yazar elde ettiği bulgulara ve literatür taraması neticesinde ulaştığı bilgilere göre, Anadolu Selçuklu Dönemi'ne ait olan ahşap camilerle ilgili her bilgiyi vermeye çalışmıştır. Yazar, camilere ait elinde olan her veriyi tezine iyi bir şekilde aktarmış ve seçtiği konu ile ilgili mimarlık ve sanat tarihi dallarına sunulması gereken önemli bir arşiv belgesi yaratmıştır. Ayrıca müellif tezinde görsel malzeme kullanımına da büyük önem vermiştir. Afyon Ulu Camisi'ne ait dış ve iç cephe fotoğrafları, Sivrihisar Ulu Camisi'ne ait dış/ iç cephe ve detay fotoğrafları, Ankara Aslanhane Camisi'nin minberine ait detay fotoğraflar, Beyşehir Eşrefoğlu Camisi'nin dış ve iç cephe fotoğrafları, Ankara Ahi Elvan Camisi'nin dış/ iç cephe ve detay fotoğraflarına ek olarak Özüesen'in kendi çizdiği Afyon Ulu Camii, Sivrihisar Ulu Camii, Ankara Ahi Elvan Camii plan çizimleri mevcuttur. Özüesen, diğer terfi tezinde olduğu gibi bu tezinde de bir yapının plan çizimini kendi yapmıştır ve bu sayede çizime yatkın bir profile sahip olduğunu göstermiştir. Onun bu çabası takdire değerdir. Bu çaba, onun

terfi tezinin belge değerini arttırdığı gibi, birçok yönden tamamlanmış bir dönem çalışması olarak konu ile ilgili yapılacak araştırmalara da ışık tutmaktadır.

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi; 24. terfi tezi sırasında olup, 22 numaralı klasörün içinde ve 216. sırada bulunan ve sanat tarihçisi Hikmet Takaz’ın 1970’de yazdığı “Amasya’da Bulunan Yan Mekanlı Camilerin Osmanlı Mimarisindeki Yeri” başlıklı terfi tezi (Bknz. Tablo 3.59, Tablo 3.60 ve Tablo 3.61, Tablo 3.62 ve Tablo 3.63), yazarın bu 37 adet terfi tezi içinde Amasya hakkında yazdığı ilk çalışmasıdır. Yazar Amasya hakkında iki terfi tezi hazırlamıştır. Özellikle her iki tezinde Amasya’yı seçmesindeki etken, bu terfi tezinin de önsözünde belirttiği üzere babasının uzun süre Amasya’da memurluk yapması sebebiyle burada yaşamış olmaları ve sonrasında kendisinin de askerliğini burada yapmış olması gibi sebeplerden dolayı bu kadar iyi bildiği bir şehrin müzesine asistan olarak atanmasıdır. Amasya’yı yakından tanıyan biri olarak, bu şehre müzeci olarak taşınması, onun için güzel bir şans olmasının yanında, Amasya hakkında literatürde yer almayan bir konuyu ele alarak mimarlık tarihine de katkı sağlayan bir avantaja dönüşmesine vesile olmuştur. Eski eserler bakımından dünyanın en zengin şehrini Amasya olarak nitelendiren yazar, konusuna geçmeden genel bir anlatım üslubu olarak Amasya’nın kısa tarihçesini ve şehirdeki önemli mimarlık abidelerinin en önemlilerini anlattığı bölümden sonra, yan mekanlı camilerin kaynağı ile ilgili yapmış olduğu bölümle dikkat çekmektedir. Öncelikle cami mimarisinin farklı medeniyetlerde ne şekilde geliştiğini ifade eden yazar, sonra yan mekanlı camilerin doğuşu ve gelişimi hakkında örnekler üzerinden giderek bazı detaylar vermiştir. Bu bölümde üniversite eğitimi gördüğü sırada hocaları olan Prof. Dr. Oktay Aslanapa ve Prof. Dr. Semavi Eyice’nin eserlerinden yoğun bir şekilde yararlandığı görülmektedir. Yan mekanlı camilerle ilgili çalışmasını mimari özellikler ve cami yapıları örnekleri üzerinden gruplandırarak anlattığı bölüm ise oldukça net bir anlatıma sahiptir. Amasya’daki yan mekanlı cami örneklerini ise kronolojik bir sırada ve katalog başlığı altında toplayarak incelemiştir. Camilerle ilgili hiçbir ayrıntıyı atlamadan aktarmaya özen gösteren müellifin mimari anlatım üslubu da cami yapıları hakkında çok değerli bilgiler sunmaktadır. Yan mekanlı camilerin 1522’ye kadar Osmanlı mimarisindeki önemine değinen Takaz, incelediği cami yapılarıyla ilgili bir karşılaştırma ve sonuç bölümleri yaparak tezinin muhtevasını daha da

kuvvetlendirmiştir. Takaz'ın terfi tezinde çok önemli akademisyenler ve bilim adamlarından yararlanması, Amasya'nın yan mekanlı cami mimarisi bağlamında mimarlık ve sanat tarihine çok anlam katmaktadır. Tezde yer alan cami yapılarına ait genel görünümlü dış cephe fotoğrafları ve iç cephelere ait birkaç fotoğraf, müzelerde hazırlanan yapı fişlerine benzer bir şekilde oluşturulup çalışmaya eklenmiş, yazarın kendi çizimi olan Hatuniye Camisi'ne ait ölçekli plan çizimi haricinde, diğer birçok caminin plan ve kesit çizimlerini ise Albert Gabriel'in 1934 tarihli "Monuments Turcs D'Anatolie" adlı eserinden aynen kullandığı dikkat çekmektedir. Bu tutum da yazarın, kendi çizimlerini yapamamış olsa bile tezinde önemli bir arşiv kaynağını kullanarak çizim görsellerini eksiksiz koyma çabasını gözler önüne sermektedir.

Tablo 4.3'de görüldüğü gibi; 25. terfi tezi sırasında yer alıp, 26 numaralı klasörün içinde ve 254. sırada yer alan "Amasya'da Selçuklu Devri Dini Abideleri ve Türk Mimarisindeki Yeri" başlıklı terfi tezi (Bknz. Tablo 3.95, Tablo 3.96 ve Tablo 3.97), sanat tarihçisi Hikmet Takaz'ın 1973 yılında yine Amasya ili hakkında yazdığı ikinci ve aynı zamanda ona ait olan son terfi tezi çalışmasıdır. Takaz kendi karakteristik el yazısıyla kapak tasarlayıp başladığı bu tezinin önsözünde de, aynı diğer tezinin önsözünde belirttiği gibi, Amasya gibi tarihi ve kültürel bir önemi olan bir şehir hakkında ilmi bir çalışmanın yapılmadığını, daha önceki tezi gibi bunun da Amasya adına yapılmış bir başka derleme olduğunu, çünkü konusu olarak seçtiği bu yapılarla ilgili de fazla bir yayın olmadığını belirtmiştir. Hatta teziyle ilgili resimlerin iyi çekilemediğini, ama buna rağmen yaptığı çalışmanın faydalı olacağını umarak, mutluluk duyacağını da son sözlerine eklemiş, önceki tezindeki gibi genel hatlarıyla Amasya'nın Coğrafi ve Tarihi Durumu'nu belli alt başlıklar halinde aktarmak suretiyle, Amasya'da bulunan anıtsal yapılardan da genel hatlarıyla örnekler sunduğu bölümden sonra doğrudan Gökmedrese Camisi yapısıyla tez konusuna geçiş yapmıştır. Sırasıyla Gökmedrese Camii ve Kümbeti, Burmalı Minare Camii ve Kümbet kısmını, Torumtay Türbesi'ni, Sultan Mesud Türbesi'ni ve Amasya Darüşşifası'nı bulundukları konum, eğer varsa kitabeleri, biliniyorsa inşa tarihi ve banileri, varsa başka isimleri, ait oldukları dönem, işlevleri, mimari karakteristik özellikleri bağlamında plan şemaları, taşıyıcı sistemleri, pencere ve portalleri, üst örtüleri, camilerdeki mihrap ve minberler, yapıların inşa tekniği ve inşalarında

kullanılan malzemeler, tezyinat unsurları, bazı yapılarla olan mukayeseler ve geçirdikleri restorasyonlara kadar daha birçok mimari açıdan değerlendirmelerde bulunmuştur. Ele aldığı eserlerle ilgili bir mukayese bölümü yapan ve tüm aktarımlarını bir Netice bölümü ile tamamlayan yazarın terfi tezi, onun da arzu ettiği üzere amacına ulaşmış gibidir. Zaten gerçekten Amasya'yı iyi bilen, orayı seven ve müzecilik işine duyduğu saygıyı çalışmalarına yansıtan biri olarak Amasya'ya yönelik oluşturduğu onun tabiriyle derleme olan çalışmaları mimarlık ve sanat tarihi alanları için göz ardı edilemez bir değere sahiptir. Aynı diğer tezindeki gibi, metnin yanısıra çizim ve fotoğraf görsellerine önem vererek tezini bir bütün halinde kurgulaması, onun bakış açısındaki profesyonelliği gözler önüne sermektedir. Gökmedrese Camii, Burmalı Minare Camii, Halifet Gazi Türbesi, Torumtay Türbesi, Sultan Mesud Türbesi, Bimarhane, Divriği Hisar Camii, Tokat Gökmedrese, Divriği Turan Melik Şifahanesi, Tokat Nureddin İbni Sentimur Türbesi gibi yapıların ölçekli plan çizimlerini Albert Gabriel'in eserinden kullanarak tezine dahil etmiştir. Yazar, tezine Gökmedrese Camisi'ne ait genel görünümünü, dış cephesindeki bir pencere detayını, caminin giriş kapısını, iç mekanını, caminin kümbet kısmında bulunan çinilere ait detayları ve kümbetin genel görünümünü içeren fotoğrafları, Halifet Gazi Türbesi'ndeki roma lahitini, tezyinatlı dış cephesini gösterir fotoğrafları, Torumtay Türbesi'nin genel görünümünü ve türbenin tezyinatlı cephesinden bir pano detayını içeren fotoğraflar ile son olarak da Sultan Mesud Türbesi ve Amasya Darüşşifası'nın genel görünümü gösteren fotoğraflar eklemiştir.

Tablo 4.3'de görüldüğü gibi; 26. terfi tezi sırasında olup, 10 numaralı klasörün içinde ve 100. sırada bulunan 1970 tarihli, "Maraş'ta Dulkadiroğlu Mimarisi" başlıklı terfi tezinin (Bknz. Tablo 3.64, Tablo 3.65 ve Tablo 3.66) yazarı ise sanat tarihçisi Cengiz Köseoğlu'dur. Tezini yazdığı sırada Tire Müzesi Müdürü olan yazarın çalışması, fazla ayrıntılardan arınmış sadece mimariye yönelik olarak yapılmış bir incelemenin ürünüdür. Yazarın önsözü ise, tezin irdelemesini yapmak adına önemli ifadeler barındırmaktadır. Köseoğlu, tezi için önce Maraş ili hakkında araştırmaya başladığını ve kendisine konu olarak seçtiği Dulkadiroğulları'nın Maraş'taki mimari eserlerine yönelik olarak yaptığı araştırmasında yeterli bilgiye ulaşamadığını belirtmiştir. Dolayısıyla az bir kaynaktan istifade ederek yazdığı tezini iddiası olmayan, ama beyliğin mimari eserlerini anlatan bir çalışma olarak nitelendirmiştir.

Maraş'ın Hititler'den itibaren Dulkadiroğulları ve Osmanlılar da dahil olmak üzere ender mimari eserlerle dolu olduğunu, şehrin bu yüzden incelenmesi gerektiğini, fakat ilgisizlikten dolayı birçok tarihi yapının harap olduğunu ve birçoğunun da yanlış restorasyon uygulamalarından ötürü özgün hallerini yitirdiğini üzülererek belirtmiştir. Hatta önsözünde özellikle Maraş Bedesteni olarak bilinen yapının akıbeti ile ilgili göndermelerde bulunmuş, mülk sahibi olan kişinin Bedesten'i ve inşa kitabesini tahrip ettiğini, daha sonra üzerine bir otel inşa etmeye kalkınca Cengiz Köseoğlu ve çalışma arkadaşları tarafından yapılan müdahale sonucu, inşaatın Danıştay kararıyla durdurulduğunu ve mülk sahibinin davayı kaybettiğini çalışmasına aktarmıştır. Bu mücadeleyi kazanmanın ve sonuçta bir tarihi eseri kurtarmış olmanın verdiği mutluluğu son satırına taşıyan yazarın bir müzeci olarak işini ne kadar önemseydiği tezindeki ifadelerinde bulunmaktadır. Köseoğlu aslında, hep anlatılmaya çalışıldığı gibi sorumlu bir müzeci ve yurttaş olarak ülkenin eski eserlerini korumak adına gösterdiği çabayı tezinde güzel bir mesaj olarak vermektedir. Dolayısıyla bu tez, sadece bir dönem ve o dönemin bir kentte yaptığı eserlerin anlatımından öte anlamlar da taşımaktadır. Maraş'taki yapıları başlıklar altında kapsamlı bir şekilde ele alan yazar sırasıyla, Ulu Camii, Hatuniye Camii (Şemsi Sultan Camii), İklima Hatun Mescidi (Güdürcü), Taş Medrese yapılarını incelemiştir. Ulu Camii'nin konumu, inşa tarihi, banisi, kitabesi, caminin mevcut durumu, mimari üslubu ve Anadolu'daki başka Ulu Camiler'le olan mukayesesi, pencere açıklıkları ve yapının geçirdiği onarımlar neticesindeki değişimleri ile yapıda bulunan kabartmaları, son cemaat yeri ve mimari nitelikleri, caminin portalleri, caminin plan şeması ve taşıyıcı sistemi, tezyinatı ve malzemeleri ile mihrabı ve minberi, minaresi ve caminin genel olarak süslemesi; Hatuniye Camisi'nin (Şemsiye Sultan Camisi) konumu, inşa tarihi ve banisi, kitabesi, caminin mevcut durumu, inşasında kullanılan malzemeleri, caminin içerisinde bulunan türbe yapısı ve mimarisi, caminin son cemaat mahalli, caminin geçirdiği onarımlar, caminin minaresi, cami ve türbede mevcut tezyinat ve başka yapılarla olan mukayesesi; İklima Hatun Mescidi'nin (Güdürcü) konumu, kimin adına ve ne zaman yaptırıldığı, kitabesi, mevcut durumu, yapının malzemeleri, yapıya ait olan türbe yapısı, son cemaat mahalli, taşıyıcı sistemi, planı, mihrabı ve yapının daha önceden bir Bizans Kilisesi olabileceği ihtimali üzerindeki varsayımlar, pencere

açıklıkları ve türbesiyle olan bağlantısı, Maraş'ın ilk ve tek tromplu yapı olmasına yapılan vurgu, mescit ve türbe yapılarındaki tezyinat; Taş Medrese'nin konumu, kimin adına yaptırıldığı hakkındaki rivayetler ile ait olduğu dönemle ilgili bazı değerlendirmeler, kitabesi, plan şeması, medreseye ait mekan ve yapı birimleri, medresenin Anadolu Selçuklu Devri'ndeki yeri ve Memlûklular ile olan benzerliği, mescit ve türbenin plan şemaları, taşıyıcı sistemleri, süslemeleri ve başka dönem kıyaslamaları vb. gibi daha birçok hususu gözeterek yapıları incelemiştir. Sonrasında da bütün bu analizlerinden çıkan neticeyi değerlendirdiği, Dulkadiroğulları Beyliği'nin Maraş'ta inşa ettirdiği ve günümüze kadar gelebilen yapıların mimari niteliklerini kısaca özetlediği iki sayfalık bir sonuç bölümü eklemiştir. Tezinde dipnot kullanan yazarın, çalışması için de önemli kaynaklardan yararlandığı görülmektedir. Terfi tezinde metin bölümü kadar fotoğraf görselleri de önemli bir yer tutmaktadır. Ulu Camii'nin genel görünümünden ziyade, daha çok caminin tezyinatının zengin olduğu mimari unsurlara ve iç mekanına ait detay fotoğraflar (giriş kapısı, mihrabı, minberi, örtü sistemi, minaresi), Hatuniye Camisi'nden yine bazı önemli gördüğü görseller (caminin kitabelerinden örnekler, iç mekanı ve türbeye ait üst görünüş, türbe kapısından süsleme), İklîma Hatun Mescidi'ne ait önemli görseller (giriş kapısı ve kitabesi, son cemaat mahalli, köşe trompu, türbesine ait giriş kapısı), Taş Medrese'nin genel görünümü ve medreseye ait bazı detay fotoğraflar (giriş kapısı, avlusu, mescidine ait kubbesi, türbesi ve üst örgüsü, tezde sadece yeri olup da bir sebeple çıkarılmış olan medresenin türbe yapısına ait giriş kapısı üzerindeki süslemeli kemer ve kitabesi, türbedeki mezar taşları, medresenin pencereleri ve dış cephesindeki bir pencereye ait motifli lento) müellif tarafından çalışmaya dahil edilmiştir. Öncelikle, yazarın Tire Müzesi'nde görev yapmasına rağmen başka bir il hakkında araştırma yapması takdirle karşılanması gereken bir durumdur. Bu durum, onun Maraş'ı merak etmesinin ötesinde mimari açıdan zengin olarak nitelendirdiği bir şehrin incelenmesi gerektiğini düşünmesinden ve orayla ilgili literatürdeki boşluğu doldurma isteğinden kaynaklanmış olabilir. Tez, genel hatlarıyla incelendiğinde, Köseoğlu'nun yapılara dair yorumlarını ince bir süzgeçten geçirerek aktardığı ve yapıların mimarisini en ufak bir ayrıntıya kadar inerek verdiği bir çalışma mahiyetinde olup, hatta müzecinin yapıların mimari özelliklerini başka yapı ve dönemlerle kıyaslama

çabası konusuna ne kadar hakim olduğunu ve ciddi bir araştırma yaptığını da kanıtlamaktadır. Yazar, metin dilinde teknik tabirlerin kullanımı konusunda itinalı olup, yapılara dair mimari okumaları oldukça net ifadelerle tezine taşımıştır. Bu hassas ve bir o kadar da bilimsel yaklaşım, terfi tezi için seçtiği yapı görsellerindeki detaycı yaklaşımı ve yapılara ait önemli mimari ayrıntılara odaklanarak tezine bunları ne boyutta taşıdığını göstermesi adına çok önemlidir. Müellifin tezi, bütün bu nitelikleri göz önüne alındığında, mimarlık ve sanat tarihi arşiv belgesi olarak çok mühim özelliklere sahiptir.

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi; 28. terfi tezi sırasında olup, 9 numaralı klasörün içinde ve 86. sırada bulunan ve arkeolog Zümrüt Akşit tarafından hazırlanmış 1971 tarihli “Ezine’de Osmanlı Devri Yapıları” başlıklı tez (Bknz. Tablo 3.83 ve Tablo 3.84), bir dönem çalışması incelemesidir. Tezin kapsamı dar tutulmuş ve kısa bilgilerle konu anlatılmaya çalışılmıştır. Yazar, Ezine ilçesinin konumu, coğrafi yapısı, tarihsel gelişimi ve Osmanlı dönemi mimari anlayışı hakkında tek sayfalık bir metin aktardıktan sonra direkt olarak ilçede bulunan Osmanlı dönemi yapılarını tek tek ele almıştır. Abdurrahman Camii, Ahi Yunus Zaviyesi ve Türbesi, Sefer Şah Mescidi ve Sefer Şah Hamamı gibi yapılardan genel hatlarıyla bahseden yazar, yapıların mimari özelliklerine kısaca değinmiştir. Yapıların güncel durumları hakkında da çok kısa paylaşımları olan Akşit’in tezinde çizim olmayıp, yapıların birkaç genel görünümüne ve yapılara ait birkaç süsleme detayına ait fotoğraflar yer almaktadır. Tez kurgusu itibariyle daha çok Ezine’deki Osmanlı yapılarını anlatan kısa bir tanıtım rehberi gibi görünmektedir. Yazarın üslubu uzun anlatımlardan uzak ve yeteri kadar görsel malzeme ile tezin desteklenmesi şeklinde gelişmiştir. Terfi tezi yine belge değeri olan ve irdedeği konuya dair bilgi veren bir kurgudur. Bu teze ilgili kritiği, yapılar bahsinin biraz daha genişletilmesi ve görsel malzemenin daha çok çizimlerle desteklenmesi yönünde yapmak mümkündür.

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi; 30. terfi tezi sırasında olup, 7 numaralı klasörün içinde ve 68. sırada yer alan 1972’de kaleme alınan arkeolog olan Vural Sezer’e ait “Kemerhisar Bizans Devri Hamam Kalıntı ve Buluntuları” bir başka önemli dönem çalışmalarına örnek teşkil eden terfi tezidir (Bknz. Tablo 3.91 ve Tablo 3.92). Yazar tezinin ana konusuna geçmeden önce, Kemerhisar’ın konumu, geçirdiği devirleri,

eski adlarını anlattıktan sonra Niğde'nin Kemerhisar köyünde yapılması planlanan sağlık ocağı inşaatı sırasında hafriyat yapılırken bir Bizans dönemi kalıntısına rastlandığını ve yapılan tetkikler sonucunda bu kalıntıların bir Bizans dönemi hamamı olduğunun anlaşıldığını metninde belirtmiştir. Sezer, hamam kalıntısının mimari niteliklerine kısaca değinmiştir. Sezer hamam yapısından daha çok, tezinde ağırlıklı olarak hamam kalıntıları esnasında bulunan sikkelere değinmiştir. Bu sikkeleri de kendince belirlediği bir katalog yöntemine göre izah etmiştir. Önce sikkelerin ait olduğu devrin imparatorundan ve dönemin olaylarından bahsetmiş, hemen sonrasında ise sikkelerle hatta bir başka buluntu olan altın yüzük ile ilgili detaylandırılmış envanter bilgilerini tezine eklemiştir. Metin içerisinde sık bir şekilde tezindeki görsellere göndermeler yapmaya özen göstermiştir. Dipnotlarını sık bir şekilde kullanan müellifin tez konusuyla ilgili literatürel sıkıntı yaşamadığı anlaşılmaktadır. Ama bu durum daha çok Kemerhisar'ın tarihi, kalıntıda bulunan sikkeler ve ait oldukları dönemler için söylenebilir. Tezde Kemerhisar bölgesini gösteren harita çizimine, Kemerhisar'da bulunan hamam kalıntılarına ait birkaç fotoğraf görseline, sikkelere ve altın yüzüğe ait görsellere yer verilmiştir. Çalışmada sergilenen genel tutuma bakıldığında, arkeolog olan müzecinin çalışmasını bir müze envanteri gibi hazırladığı ama bunu yaparken bilimsel araştırmaların ekseninde yapmaya büyük bir hassasiyet gösterdiği söylenebilir. Tezde kalıntılar esnasında bulunan eserler ve dönemler tezin bütününe hakimdir. Bu yüzden tezin sanat tarihine katkısının daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Müzecinin Kemerhisar'da hafriyat esnasında bulunan hamam kalıntısı hakkındaki bahsi ise mimarlık tarihine önemli bir değer sunmaktadır.

Tablo 4.3'de görüldüğü gibi; 36. terfi tezi sırasında olup, 12 numaralı klasörün içinde ve 114. sırada bulunan terfi tezini "Tire'deki Türk-İslâm Eserleri ve Osmanlı Mimarisi İçindeki Yeri" başlığı (Bknz. Tablo 3.67, Tablo 3.68, Tablo 3.69, Tablo 3.70, Tablo 3.71, Tablo 3.72, Tablo 3.73, Tablo 3.74, Tablo 3.75, Tablo 3.76, Tablo 3.77, Tablo 3.78 ve Tablo 3.79) ile meslek bilgisine literatürde ulaşamayan Necla Çakmaklı 1970 yılında yazmıştır. Tire'de Müze Asistanı iken yapmış olduğu terfi tezi, 37 adet tezin içerisinde sayfa sayısı bakımından en fazla olan çalışmadır. Bir dönem çalışması mahiyetinde olan ve 203 sayfa olarak hazırlanan terfi tezinin kapsamı oldukça geniş tutulmuş, tezde gerek metin gerekse görsel içeriğin zengin olmasına

ayrı bir önem verilmiştir. Çakmaklı'nın konusu hakkında ciddi bir literatür taraması yaptığı, çalışmasının içeriğinden anlaşılacağı gibi, kendisi de referans olarak kullandığı kaynakları birkaç sayfa olarak tezinde göstermiştir. Metinlerinde açıklayıcı notların ve kaynakların yer aldığı dipnotların kullanımı da ayrı bir yer tutmaktadır. Tez kapağı için de Tire'de bulunan birkaç anıtsal yapı ve yöreye özgü kıyafetleri taşıyan kişilerden oluşan fotoğraflardan bir kolaj tasarımı yapmıştır. Tezinin içindekiler listesini ekleyen yazarın önsözündeki ifadeler çok dikkat çekicidir. Yine birçok terfi tezi müellifi gibi, Çakmaklı da tez konusu olarak seçtiği Tire'deki Türk-İslâm eserleri hakkında Faik Tokluoğlu'na ait küçük çaplı hazırlanmış bir broşür ve Riefstahl'ın Tire'deki seyahatine dair tetkiklerini aktardığı gezi notlarından oluşan eseri haricinde başka kayda değer bir çalışmanın olmadığını belirtmiş ve ele aldığı 33 camii, 26 mescit, 2 türbe ve medreseleri ile Osmanlı Dönemi'ne ait mimari yapıların ilgisizlik, bakımsız ve bilinçsizlikten ötürü günden güne harabiyet durumlarının arttığını bazı yapılar üzerinden sitem ederek anlatmıştır. Bu yüzden şu can alıcı ifadelerle kendisinin neden bu konuyu seçtiğini izah etmiştir: *“İçten insafsız ellerin dıştan doğanın elele vererek yaptığı tahriplerle yıldan yıla hızla yok olmaya yüz tutan eserleri kağıt üzerinde olsun bugünkü haliyle toplamayı ayrıca dini eserler üzerinde tez hazırlamak amacı ile Tire'ye gelen özellikle kitabelerin okunmasında imkansızlıklarla karşılaşan arkadaşlarıma bir nebzecek yardımcı olabilmeyi kendime vazife bildim. Bütün arzum bir gün evvel ilgililerin harekete geçmesi Türk mimarisi içinde önemli bir yer tutan eserlerin layık olduğu değeri kazanmasıdır.”* Onun bu ifadeleri gerçekten birçok şeyi anlamamız adına çok kritik önem arz etmektedir. Öncelikle yazarın, Tire'deki eserlerle ilgili literatürel sıkıntının büyüklüğüne gönderme yapması, sonrasında Osmanlı Dönemi mimarisinin önemli anıtsal yapılarının mevcut durumlarındaki problemler ile bunların korunamamasından dolayı yazarın hissettikleri ve müellifin günden güne yok olan bu anıtsal yapıları kayıt altına alarak bir envanter hazırlamayı kendine misyon edinmesi ve son olarak da belki de onun tezinin tesiriyle bu yapıların derhal korunma altına alınmasını istemesi önemli hususlardır. Yazarın bu yaklaşımlarla tezini çalışması önemlidir. Bu tutum, onun milli tarihin önemine kendini adanmış gerçek bir müzeci olarak görev yaptığını ve kültürel varlıklara sahip çıkma konusundaki mesajını tezi ve icraatlarıyla da net bir şekilde verdiğini

göstermektedir. Çakmaklı'nın tezi de belli bir sistematik düzende ilerlemiştir. Tire'nin coğrafi konumuna değindikten sonra, Tire'ye ait kendi yapmış olduğu ilçe harita çizimini ve ilçenin panoramik bir fotoğrafını eklemiştir. Sonra Tire'nin Tarihi diye başlık attığı bölümde Tire'nin kuruluşundan Osmanlı Dönemi'ne kadar genel hatlarıyla açıklamalarda bulunmuş, I. Dünya Savaşı'nın bitimindeki Tire'yi ayrı incelemiştir. Tire'nin gelişim ve idaresini ele alırken şehri üç döneme (Antik Devir, Aydınogulları Devri, Osmanlılar Devri) ayırmış ve bazı dönemsel hususlara dikkat çekmek adına burada kısa ve öz bilgiler paylaşmıştır. Şehrin gelişimi, aslında yazarın tezinin ana konusunu teşkil eden ve şehirde bulunan İslâm Medeniyetleri'ne ait anıtsal yapılara geçiş adına bir giriş bölümü gibi kurgulanmıştır. Sonrasında ise doğrudan yapılara geçiş yapmıştır. Yazarın yapılar için hazırladığı metin kısmı ile yazarın kendi yapmış olduğu plan çizimi ve fotoğraflardan oluşan görselleri art arda eklemiştir. Bunu her yapı için göremediğimiz çalışmada, aslında yazarın kendi tez kurgusuna göre, bir yapıya dair bilgiler paylaşıldıktan hemen sonra, o yapıya ait görsellere yer verilmiştir. Bu durum da yapıya ait tüm verilerin takibini yapabilmek, yapıyı hem metin hem de görseller üzerinden değerlendirebilmek adına pratik ve daha verimli olmuştur demek mümkündür. Çakmaklı, Aydınogulları ve Osmanlılar Devrinden Kalan Dini Mimari Eserler ana başlığı, Camiler alt başlığı altında sırasıyla Ulu Camii (konumu, kitabesi, kimin yaptırdığı, Evliyâ Çelebi'nin yapıyla ilgili söyledikleri, 1/200 ölçekli plan çizimi, caminin ait olduğu döneme dair varsayımlar, mimari özellikleri ve malzemeleri, mihrabı, minberi, portalleri, son cemaat yeri, geçirdiği yangınlar ve onarımı, caminin iç mekan, son cemaat yeri ve minaresine ait fotoğraflar), Hafize Hatun Camii (konumu, vakfiye kayıtları, yapının mevcut durumu, planı, taşıyıcı sistemi, pencere ve portalleri, son cemaat yeri, minaresi ve mevcut durumu, yapının inşa malzemesi vb. gibi), Gürci Melek Hatun Camii (inşa tarihi, banisi ve kim adına yaptırıldığı, caminin yerine 1946- 1961 yıllarında yaptırılan mimari değeri olmayan başka bir yapının mevcudiyeti hakkında bilgi), Mehmet Bey Camii (konumu, banisi, inşa tarihiyle ilgili varsayım, geçirdiği restorasyon, planı, taşıyıcı sistemi, son cemaat yeri, onarım geçiren minberi vb. gibi, caminin minaresine ait fotoğraf), Kara Hasan Camii (konumu, banisi ve ait olduğu dönem, planı, taşıyıcı sistemi, mihrabı, kapıları, son cemaat mekanı, minaresi, camii bahçesinde yer alan mezarlık ve türbe yapısı, camide bulunan ve yıkılan medrese

odaları vb. gibi, 1/100 ölçekli olan çizimi, mihrabı ve son cemaat yerine ait fotoğraflar), Doğanbey (Doğancıyan) Camii (bilinen diğer adı, konumu, banisi hakkında varsayım, planı, taşıyıcı sistemi, mihrabı, pencereleri, son cemaat yeri, minaresi, inşa malzemeleri, caminin mevcut durumu vb. gibi, caminin dış cephesine ait fotoğraf), Karahayrettin (Güdük) Camii (bilinen diğer adı, konumu, restorasyonu, planı, taşıyıcı sistemi, mihrabı, son cemaat yeri, minaresi, yıkılan medresesi, inşa malzemeleri, mimarisine göre ait olabileceği dönem vb. gibi, caminin dış cephesine ve minaresine ait fotoğraflar), Cazir (Kâzırzade) Camii (konumu, banisi hakkında varsayımlar, planı, taşıyıcı sistemi, mihrabı, son cemaat yeri, minaresi, şadırvanı, avlusunda bulunan medrese ve mevcut durumu, mezarlıkları, caminin mevcut durumu vb. gibi, caminin genel görünümüne ait fotoğraf), Suratlı Camii (konumu, banisi, planı, taşıyıcı sistemi, mihrabı, son cemaat yeri, minaresi, mimarisine göre ait olabileceği dönem vb. gibi), Fadiloğlu Camii (konumu, banisi hakkında varsayım, planı, taşıyıcı sistemi, son cemaat yeri, kapı ve pencereleri, 1967 yılında geçirdiği onarım vb. gibi, caminin dış cephesine ve minaresine ait fotoğraflar), Hüsamettin Camii (konumu, banisi, 1948 yılında geçirdiği onarım, planı, taşıyıcı sistemi, mihrabı, son cemaat yeri, minaresi, ait olabileceği dönemler vb. gibi, caminin dış cephesine ait fotoğraf), Kazanoğlu Camii (konumu, banisi, planı, mihrabı, minberi, pencereleri, son cemaat mekanı, minaresi, caminin inşa malzemeleri, ait olabileceği dönem vb. gibi, caminin dış cephesine ait fotoğraflar), Hacı İsmail Ağa Camii (bilinen diğer adı, konumu, kitabesi, vakfiyesi, banisi, planı, taşıyıcı sistemi, mihrabı, minberi, pencereleri, son cemaat yeri, minaresi vb. gibi, caminin dış cephesine ait fotoğraf), Hoca Sinan (Narin) Camii (konumu, kitabesi, vakfiyesi, banisi, planı, taşıyıcı sistemi, mihrabı, caminin içinde bir boşluk mekanı, son cemaat yeri, minaresi, geçirdiği restorasyon, mezarlığı, caminin inşa malzemeleri, camideki medrese odaları, yapının ait olabileceği dönemler vb. gibi, caminin dış cephesine ait fotoğraf), Sir Hatun Camii (konumu, 1968 yılında geçirdiği onarım, mescidi ve türbesi vb. gibi, Gucur Camii (konumu, planı, taşıyıcı sistemi, yıkılan son cemaat yeri, minaresi, caminin mevcut durumu ve ait olabileceği dönemler vb. gibi, 1/50 ölçekli plan çizimi, caminin son cemaat yeri ile minaresine ait fotoğraflar), Yahşi Bey (Yeşil İmaret) Camii (konumu, Tire camileri içinde plan şeması ve Türk mimarisinde ilk yarım kubbenin burda kullanılmış olması yüzünden sahip olduğu önemi, banisi,

mimari özellikleri bakımından ait olabileceği dönemler üzerine farklı tarihçilere ait görüşler, plan şeması, taşıyıcı sistemi, genel olarak kubbeleri üzerine aktarımlar, kapıları, son cemaat yeri, caminin 1/200 ölçekli plan çizimi, caminin dış cephesini, girişini, kubbelerini, son cemaat mekanının dış cephesini, yarım kubbenin olduğu bölümü gösteren iç cephesini gösterir fotoğraflar, caminin minaresinin Birgi ve Manisa Ulu Camii, İznik Yeşil Camii'leriyle olan benzerliği, şadırvanı, camide daha önceden bulunan medrese odaları ile aşhanenin varlığından bahis, caminin 1966 yılındaki restorasyonu, caminin 1946 yılında Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nde devrinin akabinde 1969 yılına dek müze olarak kullanılması vb. gibi), Gazazhane (Ferraşoğlu) Camii (konumu, kitabesi, banisi, inşa tarihi, planı, yenilen mihrabı ve minberi, son cemaat yeri ve minaresi, caminin mevcut kullanımı vb. gibi, caminin dış cephesinin fotoğrafı), Rum Mehmet Paşa (Kestaneli) Camii (konumu, bilinen diğer adı, kitabesi, inşa tarihi ve banisi, planı, taşıyıcı sistemi, pencereleri, mihrabı, kapısı, son cemaat yeri, minaresi, şadırvanı ve cami ile aynı ismi paylaşan türbesi vb. gibi, caminin 1/100 ölçekli plan çizimi ile 1/100 ölçekli türbe plan çizimi, caminin dış cephesi, son cemaat yeri ve minaresini gösterir fotoğraflar), Molla Arap Camii (yapının konumu ve mevcut hali, vakfiyesi, özgün halinde çarşı, hamam, medrese ve dersaneleriyle külliye halinde inşa edilen ama geriye sadece medrese odaları ve harap bir hale gelen caminin banisi ve ait olduğu dönem, taşıyıcı sistemi, son cemaat yeri, minaresi, avludaki medrese odaları ve mimarisi, caminin inşa malzemesi vb. gibi, caminin son cemaat yerini ve minaresini gösteren fotoğraflar), Molla Çelebi Camii (konumu, banisi, baniye ait türbedeki kitabeye göre yapının ait olduğu dönem, caminin medresesi, türbesi ve mezarlığı olduğu bahsi, caminin planı, taşıyıcı sistemi, mihrabı, son cemaat yeri, minaresi, caminin inşa malzemesi ve o günkü vaziyeti vb. gibi, caminin ve türbenin 1/100 ölçekli plan çizimleri, caminin son cemaat mekanı ile minaresini gösteren fotoğrafları), Yavukluoğlu Camii (bilinen diğer adı, konumu, o günkü hali, banisi, caminin medrese, imaret ve rasathaneden oluşan bir külliye olarak Tire'nin en önemli yapı topluluğu olduğu bahsi, külliyenin planı, caminin o güne kalan mimari unsurları, planı, taşıyıcı sistemi, mihrabı, minberi, son cemaat yeri, medrese odaları, aşhane vb. gibi, caminin 1/200 ölçekli plan çizimi, son cemaat yeri ile medrese odalarını ve rasathaneyi gösteren dış cephe fotoğrafları, caminin genel görünümü,

taç kapısı, iç mekan fotoğrafları), Pir Ahmet Çelebi (Leyse) Camii (bilinen diğer adı, konumu, vakfiyesi, banisi, planı, taşıyıcı sistemi, mihrabı, yıkık bir halde olan son cemaat yeri, minaresi, pencereleri, kullanılmayan iki çeşmesi, caminin inşa malzemeleri, ait olduğu dönem vb. gibi, caminin 1/100 ölçekli plan çizimi, dış cephesi, iç cephesi ve minaresine ait fotoğraflar), Hasan Çelebi Camii (Neslihan Mescidi), (konumu, vakfiyesi, bilinen diğer adı, vakfiyesi, banisi, caminin ait olabileceği dönemler, mevcut hali, planı, taşıyıcı sistemi, mihrabı, minberi, son cemaat yeri, caminin inşa malzemeleri vb. gibi), Karagazi Camii (bilinen diğer isimleri, konumu, banisi, caminin medrese, türbe ve mezarlıkta oluşan bir külliyenin parçası olduğu bahsi, antik sütun başlıklı revaklı avlusu ve 1928 yılına kadar kullanılmış medrese odaları, son cemaat yeri, caminin planı ve taşıyıcı sistemi, caminin 1/200 ölçekli plan çizimi, türbenin 1/100 ölçekli plan çizimi, caminin dış cephesi, giriş kapısı, avlusu, kubbesi, minaresini gösteren fotoğraflar, minberi, mihrabı, minaresi, mezarlığı, cami ve türbe yapısının Anıtlar Yüksek Kurulu kararıyla 1969 yılında başlatılan restorasyon çalışması vb. gibi), Şeyh Camii (konumu, medrese, mektep, türbe ve hamam yapılarından oluşan bir külliyenin parçası olan caminin o günkü durumu ve diğer yapıların harabiyeti bahsi, 1948-1963 yıllarındaki restorasyondan minaresi haricinde özgünlüğünü yitirmiş olması bahsi, minaresi vb. gibi, minaresine ait fotoğraf), Yalınayak Camii (konumu, banisi, külliye olarak inşa edilen yapının geriye sadece camii ve hamam yapıları kalması bahsi, caminin 1940- 1949 ve 1960 yıllarında geçirdiği restorasyonlar ve yıkılan minaresinin 1949 yılında yeniden yapılmış olması bahsi, planı, taşıyıcı sistemi, pencereleri, mihrabı ve minberi, süslemeleri, caminin 1/100 ölçekli plan çizimi, caminin genel görünümü ve minaresine ait fotoğraflar, kadınlar mahfili, son cemaat yeri, minaresi, mezarlığı, caminin bahçesinde bulunan medrese odalarına ait kalıntılar, ait olabileceği dönem vb. gibi), Lütü Paşa (Paşa) Camii (konumu, bilinen diğer adı, inşa tarihi, banisi, camii bimarhane, imaret ve medrese odaları ile külliye şeklinde inşa edilen yapılar topluluğundan geriye sadece camii ve imaret yapılarının kaldığı bahsi, caminin planı ve taşıyıcı sistemi, pencereleri, mihrabı, minberi, son cemaat yeri, caminin 1/100 ölçekli plan çizimi, caminin minberinin restorasyon öncesi ve sonrası fotoğrafları ile, camiye ait bir iç mekan fotoğrafı, caminin kapısı, minaresi, avlusundaki şadırvanı, imareti, caminin inşa malzemesi vb. gibi), Yeni

Camii (konumu, Klasik Osmanlı mimarisinin Tire'deki en güzel tek kubbeli camisi olduğu yönündeki bahis, banisi, kitabeleri, inşa tarihi hakkındaki varsayım, planı, taşıyıcı sistemi, pencereleri, minber ve mihrabı, caminin 1/100 ölçekli plan çizimi, dış cephesi, son cemaat yeri, kubbesi, mihrabı, minberi, şadırvanına ait fotoğraflar, mihrap ve minberine ait tezyinat unsurları, kadınlar mahfili, son cemaat mekanı, minaresi, avlusundaki şadırvanı, caminin 1961 yılındaki restorasyonu vb. gibi), Hamza Ağa (Yeniköy) Camii (konumu, bilinen diğer adı, banisi, inşa tarihi, kitabeleri, Tire'nin en geniş mekanlı camilerinden biri olduğu yönündeki bahis, planı, taşıyıcı sistemi, pencereleri, mihrabı ve süslemeleri, caminin 1/100 ölçekli plan çizimi, caminin genel görünümü, minaresi (1949 yılındaki yıkılmış ve sonradan onarılmış durumları), mihrabı ve minberine ait fotoğraflar, minberi ve süslemeleri, son cemaat yeri, minaresi, şadırvanı, avluda bulunan iki mezar ve banileri, caminin inşa malzemesi ve 1968 yılındaki restorasyonu vb. gibi), Hacı Mehmet Ali Ağa (Ağa) Camii (konumu, banisi, kitabeleri, mektep ve medreseleri olan camiden geriye sadece camii kaldığı bahsi, planı, 1960 yılında yeniden inşa edilerek bütün özgünlüğünü yitirmesi yönündeki bahis), Alay Bey Camii (konumu, kitabesi, banisi, yeniden inşa edilerek bütün özgünlüğü yitirmiş olduğu yönündeki bahis, caminin genel görünümü ile minaresine ait fotoğraflar); Mescitler alt başlığı altında Tabakhane Mescidi (konumu, şu anki mevcut kullanımı, yapıdan geriye özgün olarak kalan kitabesi, inşa tarihi ve banisi), Yamuk Ağa Mescidi (konumu, planı, taşıyıcı sistemi, pencereleri ve kapısı, son cemaat yeri, yapının o günkü harap durumu ve depo olarak kullanımı bahsi, ait olabileceği dönem vb. gibi, mescidin genel görünümüne ait fotoğraf), Çanakçı Mescidi (konumu, kitabesi, inşa tarihi ve banisi, planı, pencereleri, mihrabı, kapısı, yapının o günkü harap durumu ve kapalı olması bahsi vb. gibi, mescidin 1/50 ölçekli plan çizimi), Aydınli Galip Mescidi (yapının bilinen diğer adları, konumu, vakfiye kayıtları, banisi, Vakıflar tarafından satılan mescidin ve son cemaat yerinin ayrı şahıslarda olması ve depo olarak kullanılmaları bahsi, mescidin planı ve taşıyıcı sistemi, mihrabı, son cemaat yeri, minaresi, mescidin inşa malzemeleri, o günkü bakımsız ve harap durumu hakkındaki bahis vb. gibi) ve bunlar haricinde ibadete açık oldukları halde onarımlardan dolayı özgünlüklerini tamamen yitirmiş ve Vakıflar tarafından şahıslara satılmış mescitlerin listesi ve bu bağlamda özgünlüklerini yitirmiş olan

Yunus Emre ve İpekçiler Mescitlerine ait fotoğraflar, Medreseler alt başlığı altında Ali Han (Orta) Medresesi (bilinen diğer adı, konumu, 1914'deki yangından dolayı yapıdan geriye sadece kalan üç odası bahsi, kitabesi, yapıldığı dönem, banisi ve inşa tarihi), Türbeler alt başlığı altında Ali Han (Alayhan- Ali Dede) Türbesi (konumu, planı, taşıyıcı sistemi, 2 katlı olan türbenin kime ait olduğu konusu, banisi, kapısı, içinde bulunan ocağı vb. gibi), Alamadan Dede Türbesi (konumu, türbenin o günkü harap hali, planı, taşıyıcı sistemi, inşa malzemesi, kapısı, penceresi, mimarisi bakımından ait olduğu dönem vb. gibi, türbenin genel görünümüne ait fotoğraf), Ayran Dede (Beni Ayıran) Türbesi (konumu, planı, taşıyıcı sistemi, kapısı, pencereleri, inşa malzemesi ve türbenin o günkü harap durumu), İbni Melek Türbesi (konumu, ait olabileceği dönem, 1956 yılındaki restorasyondan dolayı tamamen özgün halini yitirmiş olması bahsi, türbede yatan dört şahsın kim oldukları, İbni Melek Türbesine ait genel görünüm fotoğrafı), Süleyman Şah Türbesi (konumu, kitabesi, inşa tarihi ve banisi, planı, taşıyıcı sistemi, süslemeli kapısı, türbede yatan dört şahsın kim olduğuna dair varsayımlar, 1966 yılında geçirdiği restorasyon, türbenin plan çizimi, türbenin genel görünümü ile şu anda mevcut olmayan İbni Melek Kitaplığı ve İbni Melek Türbesi'nin 1956 yılı onarımından önceki halini gösteren fotoğraf, Çeşme Alanı Türbesi (konumu, yapının bilinen diğer adı, o günkü harap durumu, planı, taşıyıcı sistemi, mihrabı, türbedeki kabrin yok olması hakkındaki bahis, kapısı, inşa malzemesi ve ait olduğu dönem vb. gibi, türbenin iç ve dış cephesinden çekilmiş fotoğrafları), Ali Baba Türbesi (konumu, türbedeki kabre ait mezar taşından ait olabileceği dönem, 1956 ve 1957 yıllarındaki onarımı, planı ve taşıyıcı sistemi, pencere ve kapısı, 1956 yılındaki onarımda türbeye sonradan eklenen süslemeler, inşa malzemesi, türbenin o günkü kullanımı vb. gibi, türbenin genel görünümü ve giriş kapısı ile farklı dış cephelerine ait birkaç fotoğraf), Karagazi Camii Türbesi (konumu, planı, taşıyıcı sistemi, kapısı ve pencereleri, inşa malzemesi, harap bir halde olan türbenin Anıtlar Kurulu Kararı ile 1969 yılında Vakıflar tarafından başlatılan restorasyon çalışması hakkındaki bahis vb. gibi, türbenin dış cephesine ait fotoğraf), Rum Mehmet Paşa Türbesi (konumu, planı, taşıyıcı sistemi, kapısı, içinde bulunan iki türbenin varlığı ve kime ait olabilecekleri hakkındaki tespit, inşa malzemesi, o günkü harap hali vb. gibi), Molla Çelebi Türbesi (konumu, kime ait olduğu, planı ve taşıyıcı sistemi, kapı ve pencereleri, içinde bulunan üç

mezarın varlığı, inşa malzemesi, yıkılma ihtimali olan türbenin harap durumu ve külliye'nin bir parçası olduğundan dolayı acilen onarılmasının gerekliliği bahsi, türbenin genel görünümüne ait fotoğraf) ve son olarak da Asri Mezarlık Türbesi (konumu, planı, taşıyıcı sistemi, kapısı, türbenin o günkü depo olarak kullanımı hakkındaki bahis, ait olduğu dönem, türbenin dış cephesine ait bir fotoğraf) yapılarını incelemiştir. Bu kadar detaylı bir yapı listesi ele alan Çakmaklı bununla da yetinmeyip, Aydınogulları Devri eserlerini ve bu eserlerin Osmanlı mimarisine olan yansımaları ile Osmanlı Devri eserlerini ait olduğu dönem mimarisi içinde yorumladığı bir Toplama ve Mukayese bölümü de yapmayı ihmal etmemiştir. Burada farklı yapı örnekleri üzerinden üslupları irdelemiştir. Bu bölümün de geniş tutulması tezde dikkat çeken bir durumdur. Daha sonra ayrı bir başlıkta genel olarak türbe mimarisini ele alarak, Aydınogulları Beyliği ve Osmanlı Dönemi türbelerini örnekler üzerinden mukayese etmiştir. Müellif yaptığı Değerlendirme bölümünde ise, bir yapıya ait mimari öğeleri (mekan, mihrap, minber, örtü sistemi, intikal sistemi, paye ve sütun, son cemaat yeri, minare, kemer, pencere, portal, saçak, inşa malzemesi ve tekniği, farklı mimari unsurlarda incelenen dekorasyon ve tezyinat) ve bunu bazı yapı örnekleri üzerinden giderek yapmaya çalışmıştır. Aslında yazarın en başından beri yaptığı şey burada senteze dönüşmüştür. Yapıları ele alırken hangi kriterlere göre irdelediğini bu bölümde kısaca özetlemiş ve yapmak istediği şeyi burada da tekrar gözler önüne sermiştir. Tezinin son bölümüne geçmeden, Çakmaklı minaresi özellikle önem arz eden yapılar ile tezyinat unsurları açısından zengin olan bazı yapılardan derlediği fotoğraf görsellerini eklemiş, tezi için bütün bu veriler ışığında hazırladığı Netice bölümü ile çalışması dahilinde yararlandığı zengin kaynakça listesini ekleyerek terfi tezini tamamlamıştır. Müellifin terfi tezi, gerçekten üzerinde düşünülmüş ve gerek literatür taraması sonucunda elde edilen tüm bulguların gerekse yazarın kendi sahaya giderek tespit ettiği tüm verilerin belli bir düzene sadık kalarak aktarıldığı bir eser olmuştur. Bir dönem incelemesi olarak sadece mimari yönden önem arz eden yapılar ele alınmamış, özgünlüklerini yitirmelerinden dolayı sanatsal ve mimari nitelikleri anlaşılamayan yapılarla ilgili de ciddi bir bilgi aktarılmıştır. Yazar, bazı yapıların çizimlerini yaparak tezine ayrı bir arşiv değeri katmıştır. Günümüzde olmayan ama yazarın terfi tezinde olan yapılarla ilgili de bilgiye sahip olabilmemiz çok önemlidir.

Kısacası, Çakmaklı'nın terfi tezi, her yönden mimarlık ve sanat tarihi alanlarının yanı sıra restorasyon alanı için bile oldukça kritik öneme sahip kıymetli bir arşiv belgesidir.

Tablo 4.3'de görüldüğü gibi; 37. terfi tezi sırasında olup, 27 numaralı klasörün içinde ve 257. sırada bulunan 1973 tarihinde meslek ve uzmanlık bilgisi hakkında hiçbir veriye ulaşılamayan M. Kemal Can tarafından kaleme alınmış "Harput Artuklu Eserleri" başlıklı tez çalışması (Bknz. Tablo 3.107, Tablo 3.108 ve Tablo 3.109), incelemesi yapılan son terfi tezidir. Aydın Müzesi Asistanı olarak görev yapan Can'ın da tezini sistematik bir kurguya sadık kalarak hazırladığı görülmektedir. Artuklu Medeniyeti'nin ülkenin tarihi geçmişindeki oynadığı büyük role vurgu yaparak, milli tarihin gelişimi adına bu medeniyetin döneminde inşa edilen tarihi anıt ve abidelerin incelenmesinin, müzecilik görevini yapan uzmanların vazifesi olması gerektiğini belirtmiş ve kendisi de bu sebepten ötürü Harput'taki Artuklu eserlerini kendisine terfi tezi olarak seçmiştir. Bu yaklaşım hem onun müzeciliğin kalkınması adına sahip olduğu vizyonunu gösterirken aynı zamanda bir döneme ait tarihi eserleri araştırıp belgeye dökmesiyle de mimarlık ve sanat tarihine de katkı sunmasına neden olmaktadır. Tezi için literatürden de mümkün olduğunca yararlandığı görülen Can, tezine Harput Artuklu Tarihi başlığı altında Artukoğulları Beyliği'nin tarihçesini inceleyerek Harput'taki kuruluş süreci ve Harput'ta Artuklular tarafından yapılan imar hareketlerine kısa bir giriş yaparak başlamıştır. Daha sonra da Harput'ta bulunan Artuklu Dönemi'ne ait eserlere değinmiştir. Harput Kalesi ve Tarihçesi bölümünde kalenin yeri, kalenin mimari nitelikleri, Harput'ta yapılan kazıları ve farklı kaynaklarda burada yapılan kazılara dair yorumları, kalenin tanık olduğu siyasal ve tarihsel olayları, kalede yer alan kitabeleri ve bu kitabelere göre kaleye eklenen kısımları, kalede yer alan kabartmaları vb. gibi detayları bir süzgeçten geçirerek aktarmıştır. Daha sonra sırayla Hastane (Maristan) yapısını özellikle yapıya ait olan kitabeler üzerinden, Mansur Baba türbesini konumu, plan şeması, mimari unsurları ve mevcut durumu üzerinden, Esediye (Aslanlı) Camisi'ni vakıf kayıtlarında aynı isimli medresesinin varlığı, giriş kapısındaki aslan kabartmaları, Evliya Çelebi'nin camiye dair aktarımları, camiye ait mekanlar, plan şeması, taşıyıcı sistem, mevcut durumu vb. gibi ayrıntılar üzerinden, Fetih Ahmed Türbesi'ni konumu ve ait olduğu külliyesi, halkın bu türbeye yönelik

inancıları, Evliya Çelebi'nin türbeyle ilgili gözlemleri, plan şeması, taşıyıcı sistemi, yapıdaki değişiklikler ve inşa tarihi hakkındaki varsayımı üzerinden, Harput Ulu Camisi'ni görünümü, Vakıflar arşivindeki kaydı, kitabesi, plan şeması, inşa tekniği ve yapım malzemeleri, taşıyıcı sistemi, avlusu ve avlunun mimari nitelikleri, mihrabı, kubbesi, alçı mihrabı, ocakları, minberi kitabeleri ile sanatsal değeri, minaresi ve son olarak da caminin inşa edildiği devre ait başka Artuklu Dönemi cami yapılarından örnekler, sonuç olarak da caminin mimari özelliklerine göre ait olduğu yüzyıl ve geçirdiği onarımlar üzerinden, Alacalı Camisi'ni plan şeması, inşa tekniği, yapım malzemeleri, geçirdiği onarımlar ve mevcut haliyle müze olarak kullanımı, Osmanlı Dönemi'nde yapılmış ahşap kalem işi süslemeleri, Dere Hamamı'nı ise inşa tarihi ve banisi, inşa malzemeleri ve mevcut durumu üzerinden profesyonelce kullanmaya çalıştığı bir mimari dille değerlendirmiştir. Yazarın, yapılarla ilgili mimari özellikleri oldukça teknik bir dil kullanarak anlattığı ve ele aldığı yapıları hangi mimari yönleri daha baskınsa o hususlara daha çok yoğunlaştığı bir ifade tarzı benimseyerek tezine taşıdığı görülmektedir. Terfi tezinde görsellere ise çok fazla olmasa da yer verilmiştir. Tezde sadece Fetih Ahmet Türbe ve Mescidi ile Mansur Baba Türbe'sinin Yüksek Mimar Ünal Özer tarafından çizilmiş 1/100 ölçekli plan çizimlerinin yer aldığı görülmektedir. Diğer yapılara ait herhangi başka bir çizim tezde mevcut değildir. Bunun haricinde ise Harput Kalesi'ne ait fotoğraf, Hastane yapısına, Mansur Baba Türbesi'ne, Esediye (Aslanlı) Camisi'ne, Fetih Ahmed Baba Türbesi'ne ait fotoğraf yeri olmasına rağmen mevcut olmayıp, Harput Ulu Camisi'nin ise kitabesi yeri olmasına rağmen mevcut olmayıp, avlusu, mihrabı, kubbesi, son cemaat mahalindeki alçı mihrabı, minberi ve minaresine ait fotoğraf görselleri teze eklenmiştir. Son olarak değerlendirilmesi yapılan bu tez çalışması da, ele aldığı dönem ve o döneme ait mimari üslubu incelediği anlatım tarzıyla mimarlık ve sanat tarihi arşivlerinde yerini alması gereken bir belge niteliğindedir.

Doktora tez çalışmasında ele alınan, sadece kendi alanları olan müzeciliğe değil aynı zamanda mimarlık ve sanat tarihi alanlarına da büyük belge değeri katan ve bu bağlamlarda irdelemesi yapılan her bir terfi tezi, 1934 yılında kabul edilen 2530 sayılı "Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu"nun eseridir. Bu kanun özünde yalnızca Anadolu'nun müzelerinde hazırlanan terfi tezleri olarak değil, aynı zamanda 1930'lu yıllardan başlayarak 1960'lı yıllarda da etkisini gösteren bazı kent tarihi

kılavuzlarının yazılması ve hatta yayınlanmasına öncülük etmiştir. Bu kent tarihi kılavuzları müzeciler, yerli/ yabancı akademisyenler ve bilim insanları tarafından yazılmıştır. Konuyla ilgili tüm literatür taranmış ve kılavuzların varlığı hakkında sahaflarda gereken tüm araştırma yapılmıştır. Bu taramalar neticesinde en erken 1935’de, en geç ise 1967’de yayınlanmış olmak üzere 23 adet kılavuz tespit edilmiştir (Tablo 5.1). Bu kılavuzlardan 1935’de yayınlanan “Ayzani Kılavuzu” ve “İznik Kılavuzu” Kültür Bakanlığı’na bağlı Öntükler ve Müzeler Direktörlüğü Anıtları Koruma Kurulu aracılığıyla Ankara’da bulunan Çankaya Matbaası tarafından basılmış, 1936 tarihli “Niğde Kılavuzu” ve “Yalova Kılavuzu” ile 1937 tarihli “İzmit Şehrini Muntasar Tarihi” ve “Gâvurkale Kılavuzu” adlı tüm eserler Kültür Bakanlığı’na bağlı Antikite ve Müzeler Direktörlüğü Anıtları Koruma Kurulu kanalıyla Devlet Basımevi tarafından yayınlanmıştır. 1940’lı yıllara gelindiğinde ise, 1943 yılında yayınlanan “Tarsus Kılavuzu” ile yine aynı tarihli “Silifke Kılavuzu” ve 1944 basım tarihli “Urartu Kılavuzu” adlı kılavuz çalışmalar ise Maarif Vekilliği Antikite ve Müzeler Direktörlüğü Anıtları Koruma Kurulu aracılığıyla Maarif Matbaası’nda basılmıştır. 1948 tarihli “Priene Kılavuzu: Guide To Priene” adlı eser ise, Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü’ne bağlı Anıtları Koruma Kurulu yayınlarından olup, Milli Eğitim Basımevi’nde basılmıştır. 1950’lerde ise, 1951 tarihli “Efesos Kılavuzu”, 1951 tarihli “Didim’de Apollon Mabedi Kılavuzu” ve 1953 tarihli “Turuva Kılavuzu” başlıklı eserler, Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü yayınlarından olup Milli Eğitim Basımevi’ne bastırtmıştır. 1956’da ise “Sart Kılavuzu” ise, Maarif Vekâleti Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü yayınlarından biri olup Maarif Vekâleti doğrudan kendisi yayınlamıştır. 1960’lara bakıldığında, 1962’de yayınlanmış “Mevlâna Şehri Konya Tarihi Kılavuzu” adlı eseri Konya’da bulunan Yeni Kitap Basımevi basmıştır. Aynı senede yayınlanmış “Uzuncaburç ve Ura Kılavuzu”, Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü yayınlarından bir diğeri olup, Milli Eğitim Basımevi’nde basılmıştır. 1964 tarihli “Guide To Sardis: Sart Kılavuzu” ile 1965 tarihli “Milet Kılavuzu” adlı eserler, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü yayınları olup, Ankara Üniversitesi Basımevi’nde basılmıştır. 1965 tarihli bir diğ er kılavuz eser olan, “Alaca Höyük Kılavuzu: Guide D’Alaca Höyük” ise, Milli Eğitim Bakanlığı’nca basılmıştır. 1965’de

yayınlanan “Küçük Amasra Tarihi” ve 1966 tarihli “Guide De Xanthos: Xanthos Kılavuzu” ise yine T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü yayınlarından olup, Türk Tarih Kurumu Basımevi’nde bastırılmıştır (Tablo 5.1). Bu kılavuzları yayınlayan kurumlara bakıldığında, Kültür Bakanlığı, Maarif ve Milli Eğitim Bakanlıkları’ndaki kuruluş süreci ve değişimlerin de iyi okunduğu görülmektedir. Kurumlar isim değiştirmeye devam etse de, kılavuz çalışmaların yayının devamına önem verildiği anlaşılmaktadır. Hatta kılavuz eserlerin belli bir sıra numarası ve bazen de seri ile sıra numaralarıyla yayınlanmış olmaları, bunların yayınıyla ilgili esasların belirlendiği ve belli bir kurguya göre yayın sırasına alındığının da bir göstergesi olarak görülebilir. Ek olarak, istisnai durumlar haricinde kılavuz eserleri yayınlatan ve yayınlayan kurumlara da bakılacak olunursa, hem Maarif, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı bünyesindeki kurumların aracılığıyla yayınların üniversitede, bakanlığın kendinde, Türk Tarih Kurumu, Devlet Basımevi vb. gibi yerlerde bastırılmış olması, kurumların bu hususla alakalı birbirleriyle iletişim halinde olduklarını ve bu eserlerin yayına dönüşmesi için verilen hassasiyetin büyüklüğünü göstermektedir.

1930 ve 1960’lı yılları kapsayan zaman aralığında kentlerin tarihine ışık tutarak, mimarisi hakkında aydınlatıcı bilgilerle yazılmış olan [89], kent tarihi kılavuzlarının en erken tarihli olanları, tam da 1934’de kabul edilen 2530 sayılı Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu’nun akabinde, 1935 yılında yayınlanmıştır. Hatta Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivindeki 330 adet tezin de en erken tarihlileri 1936’da yazılan iki tezdır. Bir kanunun ardından, müzecilik ve eski eserlere yönelik olarak başlatılan, ülkenin köklü geçmişine ait değerleri kayıt altına almak, envanterler hazırlamak ve korumak amaçlı art arda yaşanan bir gelişmeler silsilesidir. Bu kılavuz eserlerle ilgili bahsi ilk olarak Ali Saim Ülgen, “Anıtların Korunması ve Onarılması” adlı eserinde dile getirmiştir. Ülgen, bu kılavuzların eski anıt ve abidelere bilgi ile bakabilmek adına önemli olduğunu belirterek, Antikiteker ve Müzeler yayınlarından bahsederken, kent tarihi kılavuzlarının yayınlanmasının önemine vurgu yapmıştır. Ülgen, bilhassa Maarif Vekilliği’nin kapsamlı bir yayın serisi şeklinde hazırladığı daha çok turistik amaçlı kent tarihi kılavuzları ile şu ilgili şu açıklamalarda bulunmuştur [90]: “*Belli mıntikalarda önce çıkmış ve yeniden*

bulunmuş olan eserleri bir bütün sayarak bu eserler hakkında tarih ve sanat bilgisi veren ve daha ziyade tasviri mahiyette olan küçük turistik kılavuzlar..."

Ülgen kitabını yazdığı dönemde, eserinde bahsettiği bu kılavuzları şu başlıklar altında toplamıştır [90]:

Basılmış Olanlar:

- 1- İznik Kılavuzu, Dr. Schede, Ankara 1935.
- 2- Ayzani Kılavuzu, Dr. Schede, Ankara 1935.
- 3- Niğde Kılavuzu, Halil Ethem Eldem, İstanbul 1936.
- 4- Yalova Kılavuzu, Dr. Arif Müfid Mansel, İstanbul 1936.
- 5- İzmit Kılavuzu, Clemens Bosch, İstanbul 1937.
- 6- Gâvurkale, H.H. von der Oster, 1937.

Basılmakta Olanlar:¹³¹

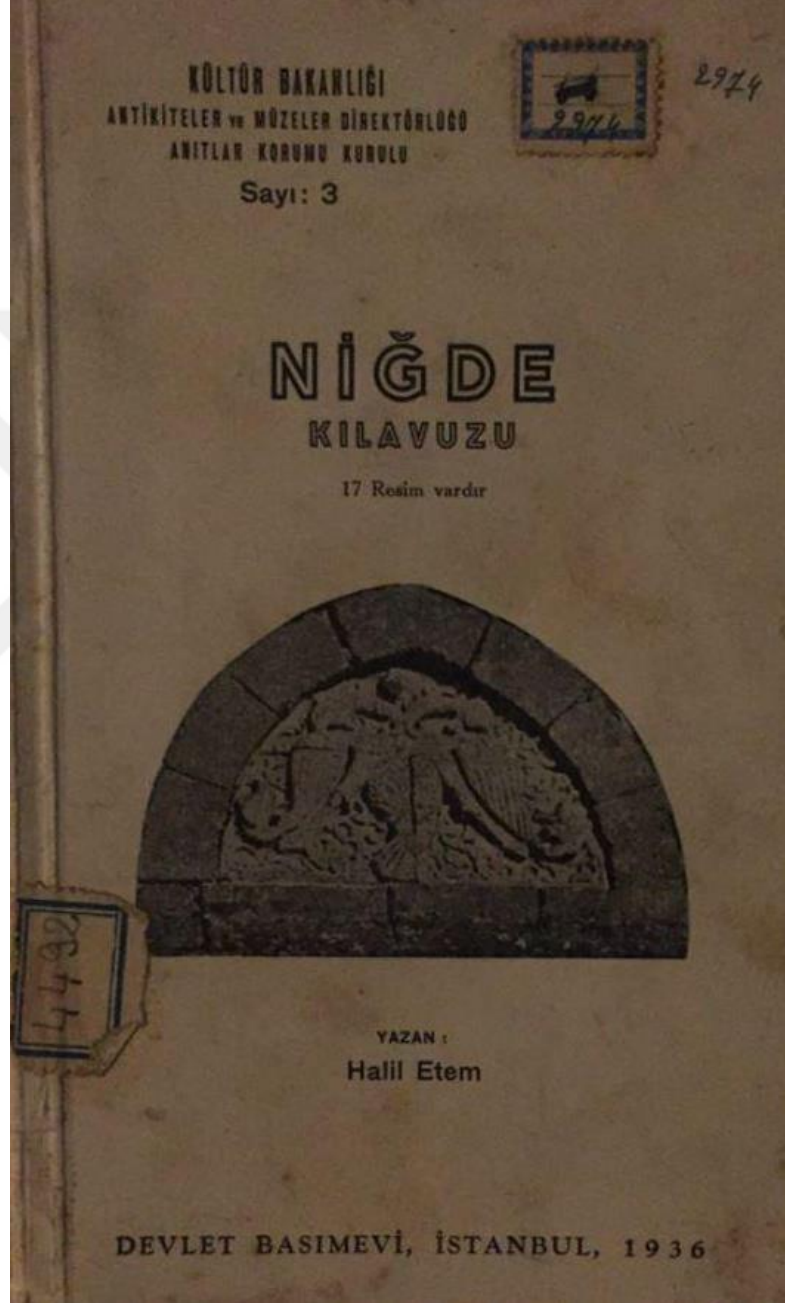
- 7- Tarsus Kılavuzu, Dr. Arif Erzen.
- 8- Silifke Kılavuzu, Dr. Arif Müfid Mansel.
- 9- Urartu Kılavuzu, Dr. Selçuk Ar.

Ülgen'in eserinde bahsi geçen kılavuzlar dahil, bütün literatür taraması neticesinde başka kılavuzlar da yayınlanmıştır. Bu çalışmada Niğde, Yalova, Silifke, Tarsus, Konya, Priene ve Efesos Kılavuzlarından örnekler kronolojik bir sırada, bazı notlar alınmak suretiyle verilmiş, başka tarihlerde yayınlanan kılavuzlar ise künye bilgileriyle liste halinde sunulmuştur. Bilhassa kılavuzların içerisinde terfi tezleri müelliflerinden olan Rüstem Duyuran ve Mehmed Önder gibi isimlerin de bulunması, bu eserlerin terfi tezleriyle beraber değerlendirilmeleri adına büyük önem taşımaktadır.

İlk olarak Halil Ethem'in yazdığı ve 1936 yılında 38 sayfa olarak yayınlanan "Niğde Kılavuzu"ndan bahsetmek gerekir (Şekil 5.1), [91]. Bu kılavuzda öncelikle "Niğde" başlığı altında kentin coğrafi konumu, nüfusu, tarihsel süreçte kentte bulunan uygarlıklar ve genel hatlarıyla mimarlık anıtları hakkında bilgi verilmiştir. Sonrasında sırasıyla "Selçuklular Devri", "İlhanlar Devri", "Karamanoğulları Devri"

¹³¹ Bu yayınlar sonradan basılmış, ve çalışmada görüleceği üzere Tarsus ve Silifke Kılavuzları incelenmiştir.

ve "Osmanlılar Devri" başlıkları altında her döneme ait mimari anıtlardan belli başlı örnekler incelenmiştir. Kitabın sonunda Niğde'nin genel görünümü ile kılavuzda bahsi geçen yapılara ait fotoğraflar yer almaktadır (Şekil 5.2). Kılavuzda ayrı bir bibliyografya listesi verilmemiş, referans kaynak dipnot olarak metnin altında gösterilmiştir [89].

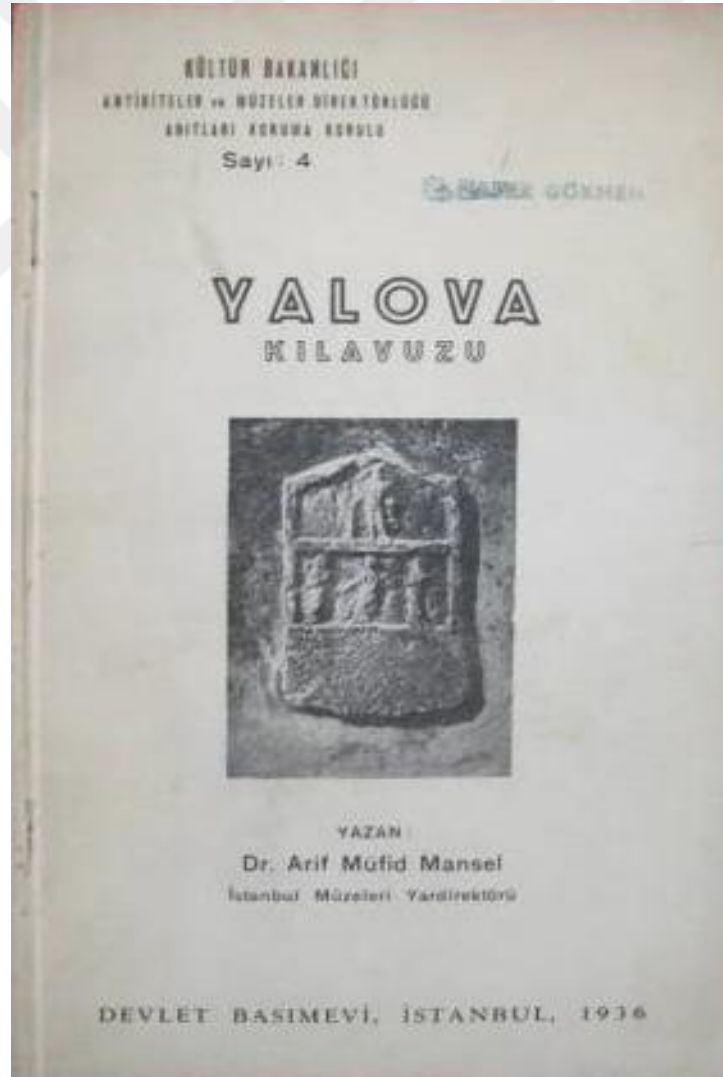

Şekil 5.1 Niğde Kılavuzu kapak sayfası, [91]

Şekil 5.2 Niğde Kılavuzu sayfalarından örnekler, [91]

Yine 1936 senesinde yayınlanmış akademisyen ve bilim insanı, Türk arkeolojisinin öncülerinden biri olan Ord. Prof. Dr. Arif Mufid Mansel'e ait 23 sayfa olan "Yalova Kılavuzu"nda (Şekil 5.3), [92]; "Yalova" başlığı altında Yalova'nın coğrafi konumu, iklimi, tabiatı, su kaynakları ile kaplıcaları ve tarihsel evreleriyle bu evrelerde yaşanan olaylar ile eski eserlerine genel hatlarıyla değinilmiştir. Bu kılavuzda dönemler ve bu dönemlere ait tarihi eserler ayrı başlıklar halinde verilmemiş, "Yalova" başlığının altında incelenmiştir. Özellikle Yalova'nın hamamlarından, Yunan- Roma ve Bizans döneminden kalma yapıların kalıntılarından bahsedilmiştir. Sadece tek bir kaynağın referans belge olarak dipnotta yer aldığı çalışmada, kılavuzun sonuna bahsi geçen eserler ile ilgili birkaç fotoğraf (Şekil 5.4) eklenmiştir [89].

Şekil 5.3 Yalova Kılavuzu kapak sayfası, [92]

Şekil 5.4 Yalova Kılavuzu sayfalarından örnekler, [92]

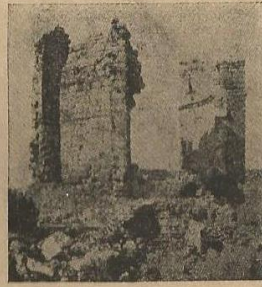
Bir diğer kılavuz çalışması da, yine Ord. Prof. Dr. Arif Mufid Mansel tarafından 39 sayfa olarak yazılmış ve 1943 yılında yayınlanmış olan Silifke Kılavuzu'dur (Şekil 5.5), [93]. Bu eserde; "Silifke" başlığı altında, Silifke'nin coğrafi özellikleri, Grek dönemi ve mimarisi, Roma dönemi, Bizans dönemi gibi dönemlerden bahsedilmiş, kentin Hristiyanlığın önemli merkezlerinden biri olduğu metinde açıkça belirtilmiştir. Ayrıca Selçuklu, Karamanoğulları ve Osmanlılar döneminde yaşanan tarihsel olaylar, bazı önemli mimarlık abideleri ve kalıntılar, farklı devirlerden kalma kabartma, sütun ve heykel vb. gibi sanat eserleri anlatılmıştır. 19. yy'dan itibaren arkeolog ve seyyahlar tarafından yoğun bir şekilde ziyaret edilen ve eserlere yönelik olarak tetkiki yapılan kente ait bu kılavuz çalışmasında, metin kısmından sonra, on kaynağa ait bilgilerin yer aldığı bir bibliyografya listesi ile plan çizimleri ve fotoğrafların ne olduğunu anlatan bir not eklenmiş, sonrasında listede belirtilen çizimler ve fotoğraflar eklenerek kılavuz sonlandırılmıştır (Şekil 5.6), [89].

MAARİF VEKİLLİĞİ
ANTİKİTELER ve MÜZELER DİREKTÖRLÜĞÜ
ANITLARI KORUMA KURULU
Seri: I Sayı: 8

SİLİFKE

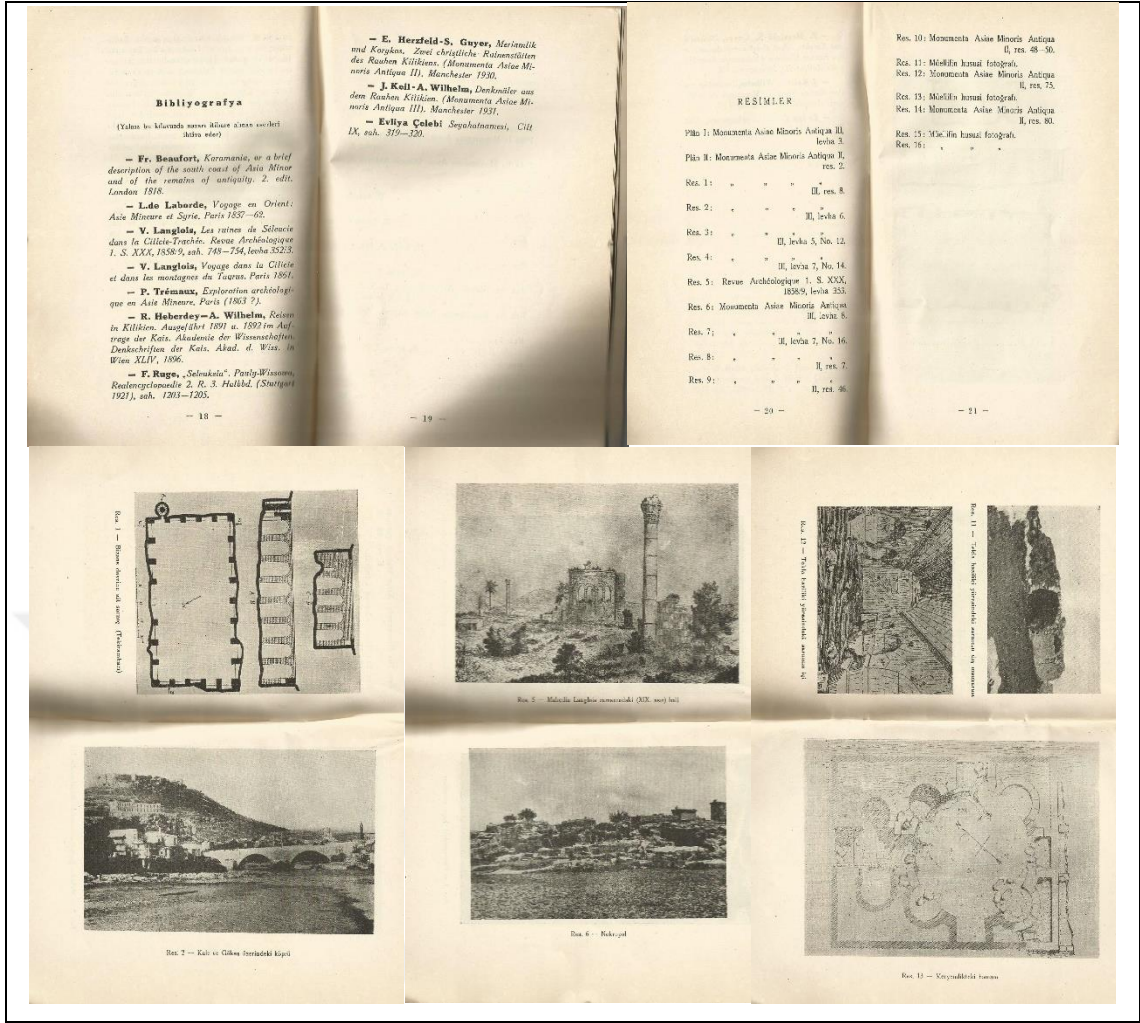
KILAVUZU

YAZAN:
Dr. Arif Müfid MANSEL
İstanbul Müzeleri Müdür Muavini ve İstanbul
Üniversitesi Tarih ve Arkeoloji Doçenti

İSTANBUL 1943 — MAARİF MATBAASI

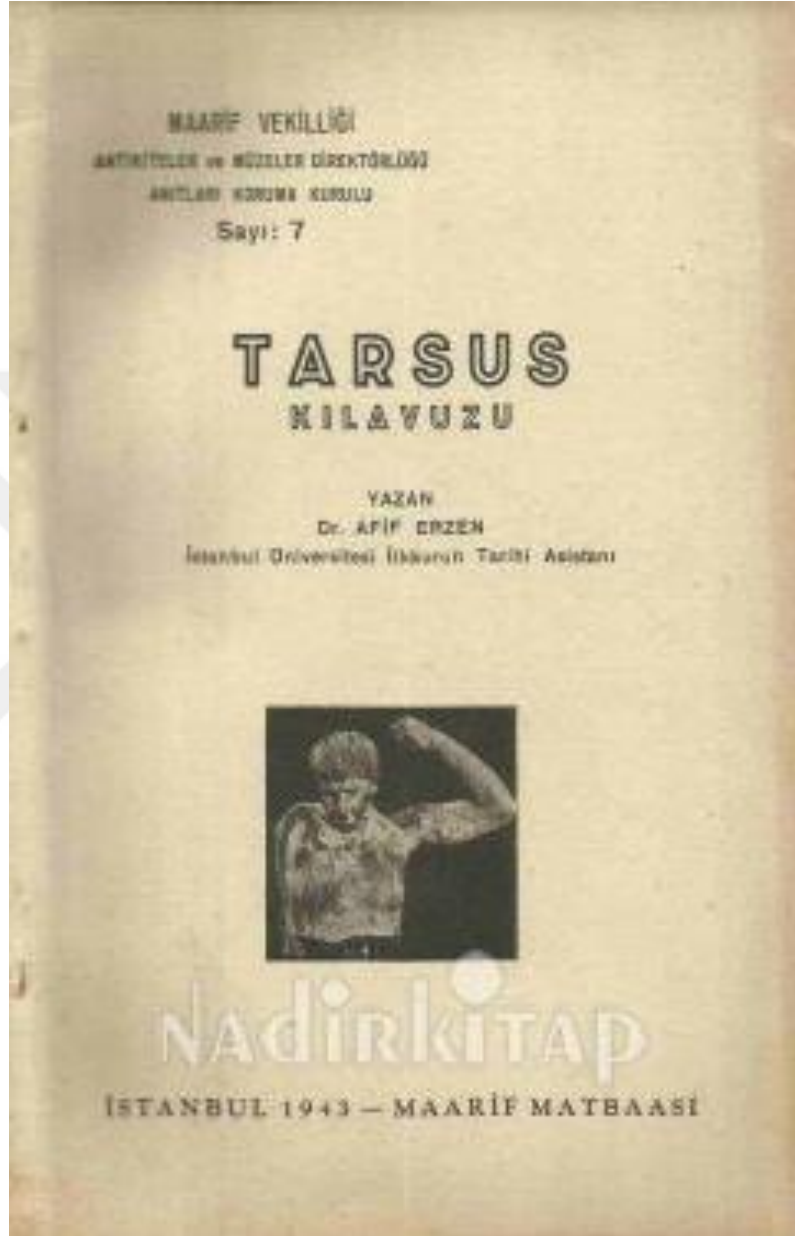
Şekil 5.5 Silifke Kılavuzu kapak sayfası, [93]

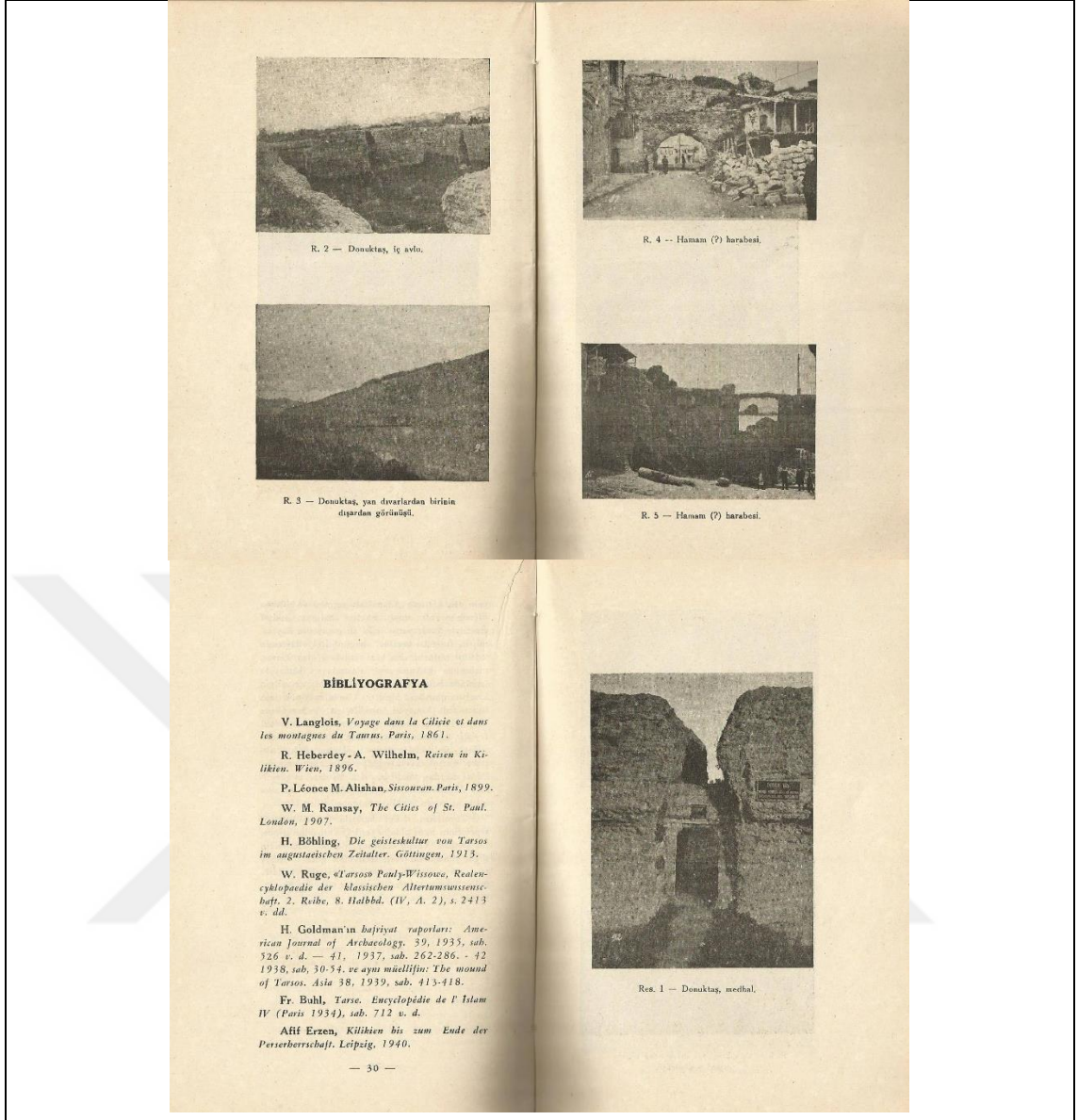
Şekil 5.6 Şilifke Kılavuzu sayfalarından örnekler, [93]

Arkeolog ve akademisyen olan Prof. Dr. Arif Erzen'in 30 sayfa olarak yazdığı, 1943 basım tarihli "Tarsus Kılavuzu"nda (Şekil 5.7), [94]; Tarsus'un coğrafi konumu, Helenistik- Yunan ve Roma dönemlerinde Tarsus kenti ve dönemlere ait bazı tarihsel olaylar, Kilikya ve Asur dönemleri, Büyük İskender'in Tarsus'a gelişi ve Persler'in Tarsus'u terkedişi, Makendonya hakimiyeti altındaki Tarsus'un durumu ele alınmıştır. Tarsus'ta yaşayan Stoik filozoflar ve edebiyatçılara da ayrıca yer verilen eserde, Tarsus'a hakim olan Yunan kültürü ve felsefesine gönderme yapılmıştır. Daha sonra Araplar ile Bizanslılar arasında süregelen muharebelerden, Anadolu Selçuklu Dönemi, İlhanlılar, bazı başka beyliklerin akınlarından ve kentin bir süre Osmanlı hakimiyetinde olan Ramazanoğulları Beyliği himayesinde kaldığı ve sonradan beyliğin ortadan kalkmasıyla beraber Tarsus'un merkeze bağlı bir vilayete dönüştüğünden bahsedilmiştir. Uzun uzadıya anlatılan bu tarihsel kısımdan

sonra, Tarsus'ta yer alan mimari yapılara değinilmiştir. Bu kısımdan sonra ise kılavuzun hazırlanma aşamasında bilgisine başvuru olan kaynakların yer aldığı dokuz yayından oluşan bir listeye yer verilmiş, kılavuz sonuna da kentte yer alan eserlerle ilgili fotoğraf görselleri eklenmiştir (Şekil 5.8), [89].

Şekil 5.7 Tarsus Kılavuzu kapak sayfası, [94]

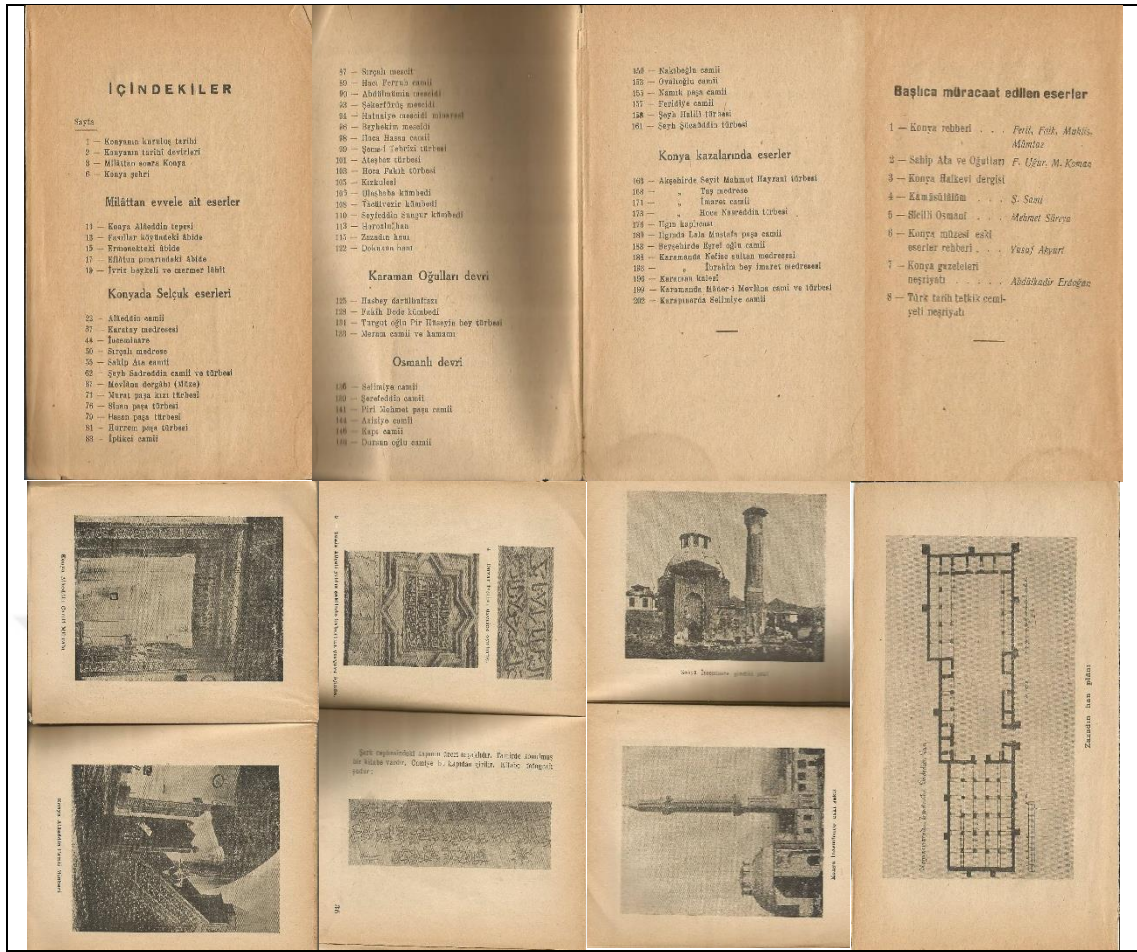
Şekil 5.8 Tarsus Kılavuzu sayfalarından örnekler, [94]

Emekli öğretmen ve eski Halkevi reisi olan Faik Soyman ve emekli müze memuru ve fotoğrafçı olan İbrahim Tongur tarafından 144 sayfa ve bir harita şeklinde hazırlanarak 1944 yılında yayınlanan "Konya Eski Eserler Kılavuzu"nda (Şekil 5.9), [95]; şu ana kadar incelen kılavuzlardan farklı olarak ayrı bir "İçindekiler" bölümü verilmiştir (Şekil 5.10). Ayrıca bir "Önsöz" kısmına yer verilen kılavuzda, bu bölümden hemen sonra kılavuz çalışmasında faydalanılan sekiz esere dair bilgiler paylaşılmıştır. Kılavuzun ilk bölümünde "Konya'nın Kuruluş Tarihi ve Adının Nereden Geldiği", "Tarihi Devirleri", "Milattan Sonra Konya" ve "Konya Şehri" başlıkları altında genel hatlarıyla bilgiler aktarılmıştır. İkinci kısımda ise, "Milattan

Evvele Ait Eserler" başlığı altında yapılar incelenmiştir. Üçüncü bölümde; "Konya'da Selçuk Eserleri", Dördüncü bölümde; "Karamanoğulları Devri", Beşinci bölümde; "Osmanlı Devri" ve son bölümde ise "Konya Kazalarında Eserler" başlıkları altında dönemlerin mimari yapılarına değinilmiştir. Yapıların fotoğrafları, el yazısı kitabeler ve fotoğrafları, yapılara dair iç ve dış cephe fotoğrafları ile mezar taşları vb. gibi ayrıntılar kılavuzun sonunda değil, bahsi geçen yapı ya da eserin altında incelenmiş, kılavuzun sonunda yanlış- doğru cetveli hazırlanmış ve kılavuzda yer alan bilgilerin bazılarında yapılan düzeltmeler bu cetvelde gösterilmiştir. Bir de bu kılavuza özgü bir durum olarak Konya ilinin büyük bir kent haritası son sayfaya eklenmiştir [89].

Şekil 5.9 Konya Eski Eserler Kılavuzu kapak sayfası, [95]

Şekil 5.10 Konya Eski Eserler Kılavuzu sayfalarından örnekler, [95]

Terfi tezi müelliflerinden biri olan arkeolog müzeci Rüstem Duyuran tarafından 52 sayfa olarak yazılan ve 1948 senesinde basılan "Priene Kılavuzu"nda (Şekil 5.11), [96]; metin bölümüne geçilmeden önce, "Kılavuz Hakkında Birkaç Söz" başlığı altında kılavuzun ön bir tanıtımı yapılmıştır. Sonrasında "Priene ve İonya Konfederasyonu" başlığı altında İonya medeniyetine genel hatlarıyla değinilmiş ve İonya'nın Priene şehrinden bahsedilmiştir. Bu aktarımların akabinde, "Priene'nin Mevkii, Önemi ve Tarihçesi" bölümünde bir metin çalışması yapılmış, sonrasında sırasıyla "Şehir Planı, Surlar ve Su Tesisatı", "Tapınaklar", "Agora, Ekkslesiasterion, Prytaneion", "Tiyatro, Stadyum ve Jimnazlar", "Evler", Bizans Yapıları", "Priene Harabelerinin Araştırılması" gibi alt başlıklar altında tarihi yapılar ve kalıntılar ele alınmıştır. Metin kısmından sonra kılavuzun sonuna, Priene ve çevresini gösteren coğrafi harita ve yapılara ait fotoğraflar ile beraber bazı çizimler eklenmiştir (Şekil 5.12), [89].

THAN AKSIT
Bodrum 1900-1901

İSTANBUL 1948 — MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

296

Şekil 5.12 Priene Kılavuzu sayfalarından örnekler, [96]

Son bir örnek olarak değerlendirilmesi yapılan, 1950 basım tarihli bir diğer antik kent olan Efes'e ait "Efesos Kılavuzu", yine tez müellifi Rüstem Duyuran tarafından 117 sayfa olarak yazılmıştır (Şekil 5.13), [97]. Bu çalışmanın başında kapsamlı bir içindekiler listesi verilmiştir. "İçindekiler" başlığı altında kılavuzda öncelikle bir "Önsöz" kısmı, daha sonra "Tarihçe: Efesos'un Adı, mevkii ve kuruluşu, İonyalı'lar zamanında Efesos, Krois'ton Lysimakhos'a kadar Efesos, Hellenistik- Roma- Bizans devirlerinde Efesos, Ayasuluk tepesindeki şehir: Efesos-Hagios Theologos-Ayasuluk-Selçuk", II. Bölümde "Yıkılar: Birinci grup yıkılar (su kemeri, mescit kalıntısı, kilise, camii, türbe vb.), İkinci grup yıkılar (stadyum, anatanrıça tapınak yeri, çifte kiliseler, liman hamamları, tiyatro, ev kalıntısı, çeşme yapısı, mezarlıklar, tapınak, celsus kitaplığı vb.), Üçüncü grup yıkılar (su yolları, bülbuldağı üzerindeki duvarlar vb.) gibi birçok farklı yapı tipleri ve yapı kalıntıları hakkında bilgiler verilmiştir. "Kazılar ve Müze" konusunda da Efesos ve Selçuk kazılarından bahsedilmiş, "Haşiyeler" başlığı altında metne dair dipnotlar aktarılmış, on dokuz kaynağın yer aldığı bir "Bibliyografya" listesi (Şekil 5.14) ve kılavuzda kullanılan yapılara ait fotoğraf ve çizimlerin (Şekil 5.14) kullanıldığı kaynakların detaylı paylaşıldığı "Fotoğraflar" başlığı altında ayrı bir kısım eklenmiştir. Kitabın sonunda, Efes'i havadan gösteren bir fotoğrafın, Efes ve çevresini gösteren bir coğrafi harita ile kent yerleşimine ait bir haritanın olması kılavuzda dikkat çeken önemli ayrıntılardandır. Yazar, ayrıca bütün bunlardan sonra bir de "Efesos ve Meryem" başlıklı metin çalışmasını ekleyerek kılavuz çalışmasını bitirmiştir [89].

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ESKİ ESERLER VE MÜZELER GENEL
MÜDÜRLÜĞÜ YAYINLARINDAN
Seri: I Sayı: XIII

EFESOS

KILAVUZU

YAZAN
Rüstem DUYURAN
İstanbul Arkeoloji Müzeleri
Müdür Muavini

İSTANBUL 1950 — MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

Şekil 5.13 Efesos Kılavuzu kapak sayfası, [97]

Fig. 1 — Karnak temple complex, general view.

Fig. 2 — Karnak temple complex, detail of the temple.

Fig. 3 — Karnak temple complex, detail of the temple.

Fig. 4 — Karnak temple complex, detail of the temple.

Fig. 5 — Karnak temple complex, detail of the temple.

Fig. 6 — Karnak temple complex, detail of the temple.

Fig. 7 — Karnak temple complex, detail of the temple.

Fig. 8 — Karnak temple complex, detail of the temple.

Fig. 9 — Karnak temple complex, detail of the temple.

Fig. 10 — Karnak temple complex, detail of the temple.

Fig. 11 — Karnak temple complex, detail of the temple.

Fig. 12 — Karnak temple complex, detail of the temple.

300

Diğer Yayınlanmış Kent Tarihi Kılavuzları:

- (1935). Ayzani Kılavuzu, Yazan: Dr. Schede (İstanbul Alman Öntükler Enstitüsü Direktörü), Kültür Bakanlığı Öntükler ve Müzeler Direktörlüğü Anıtları Koruma Kurulu, Sayı: 1, Çankaya Matbaası- Yeni Hâl, Ankara.
- (1935). İznik Kılavuzu, Yazan: Dr. Schede (İstanbul Alman Öntükler Enstitüsü Direktörü), Kültür Bakanlığı Öntükler ve Müzeler Direktörlüğü Anıtları Koruma Kurulu, Sayı: 2, Çankaya Matbaası- Yeni Hâl, Ankara.
- (1937). İzmit Şehrinin Muntasar Tarihi, Yazan: Dr. Clemens Bosch, Tercüme Eden: Osman Nuri Arıdağ, Kültür Bakanlığı Antikiteker ve Müzeler Direktörlüğü Anıtları Koruma Kurulu, Sayı: 5, Devlet Basımevi, İstanbul.
- (1937). Gâvurkale Kılavuzu, Yazan: H. H. Von der Osten, Kültür Bakanlığı Antikiteker ve Müzeler Direktörlüğü Anıtları Koruma Kurulu, Sayı: 6, Devlet Basımevi, İstanbul.
- (1944). Urartu Kılavuzu, Yazan: Dr. Mustafa Selçuk Ar (Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi İlmi Yardımcılarından), Maarif Vekillliği Antikiteker ve Müzeler Direktörlüğü Anıtları Koruma Kurulu, Seri: I, Sayı: 9, Maarif Matbaası, İstanbul.
- (1951). Didim'de Apollon Mabedi Kılavuzu, Yazan: Aziz Ogan, Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlarından, Sayı: XII, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- (1953). Turuva Kılavuzu: I. Tarih, II. Kazıların Tarihi, III. Kazıların Neticeleri, IV. Turuva'yı Nasıl Gezmeli?, Yazan: Remzi Oğuz Arık, Milli Eğitim Vekâleti Yayınlarından, Seri: I, Sayı: XIV, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- (1956). Sart Kılavuzu, Yazan: Ahmet Dönmez, Maarif Vekâleti Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü Yayınlarından, Maarif Vekâleti, İstanbul.
- (1962). Mevlâna Şehri Konya Tarihi Kılavuzu, Yazan Mehmed Önder, Yeni Kitap Basımevi, Konya.

- (1962). Uzuncaburç ve Ura Kılavuzu, Yazan: Dr. Yusuf Boysal, Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlarından, Seri: I, Sayı: 15, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- (1964). Guide To Sardis: Sart Kılavuzu, Yazan: Prof. Dr. George M. A. Hanfmann, Çeviren: Selma İnal, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlarından, Seri: I, Sayı: 17, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- (1965). Alaca Höyük Kılavuzu: Guide D'Alaca Höyük, Yazan: Dr. Hamit Zübeyr Koşay, Çeviren: Selma İnal, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Seri: I, Sayı: 16, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.
- (1965). Milet Kılavuzu, Yazan: Musa Baran, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlarından, Seri: I, Sayı: 18, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- (1965). Küçük Amasra Tarihi ve Eski Eserleri Kılavuzu, Yazan: Prof. Dr. Semavi Eyice, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlarından, Seri: I, Sayı: 19, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- (1966). Guide De Xanthos: Xanthos Kılavuzu, Hazırlayanlar: Prof. Pierre Demargne ve Prof. Henri Metzger, Çeviren: Selma İnal, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlarından, Seri: I, Sayı: 22, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- (1967). Side Kılavuzu, Yazan: Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlarından, Seri: I, Sayı: 21, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- (1967). Karain Kılavuzu (Antalya): Karain Führer Guide De Karain, Yazan: Prof. Dr. İ. Kılıç Kökten (Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Prehistorya Kürsü Profesörü), T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlarından, Seri: I, Sayı: 24, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Tablo 5.1 Kent Tarihi Kılavuzları (1935-1967) Yılları Arası, (Bilgen, 2019)

NO:	TARİH:	KILAVUZUN ADI:	SAYISI:	YAYINLATAN KURUM:/ YAYINLAYAN MATBAA:
1.	1935	Ayzani Kılavuzu (Dr. Schede)	Sayı: 1	Kültür Bakanlığı Öntükler ve Müzeler Direktörlüğü Anıtları Koruma Kurulu/ Çankaya Matbaası
2.	1935	İznik Kılavuzu (Dr. Schede)	Sayı: 2	Kültür Bakanlığı Öntükler ve Müzeler Direktörlüğü Anıtları Koruma Kurulu/ Çankaya Matbaası
3.	1936	Niğde Kılavuzu (Halil Ethem)	Sayı: 3	Kültür Bakanlığı Antikiteler ve Müzeler Direktörlüğü Anıtlar Koruma Kurulu/ Devlet Basımevi
4.	1936	Yalova Kılavuzu (Dr. Arif Müfid Mansel)	Sayı: 4	Kültür Bakanlığı Antikiteler ve Müzeler Direktörlüğü Anıtlar Koruma Kurulu/ Devlet Basımevi
5.	1937	İzmit Şehrinin Muntasar Tarihi (Yaz: Dr. Clemens Bosch, Çev: Osman Nuri Arıdağ)	Sayı: 5	Kültür Bakanlığı Antikiteler ve Müzeler Direktörlüğü Anıtları Koruma Kurulu/ Devlet Basımevi
6.	1937	Gâvurkale Kılavuzu (H. H. Von der Osten)	Sayı: 6	Kültür Bakanlığı Antikiteler ve Müzeler Direktörlüğü Anıtları Koruma Kurulu/ Devlet Basımevi
7.	1943	Tarsus Kılavuzu (Dr. Arif Erzen)	Sayı: 7	Maarif Vekilliği Antikiteler ve Müzeler Direktörlüğü Anıtları Koruma Kurulu/ Maarif Matbaası
8.	1943	Silifke Kılavuzu (Dr. Arif Müfid Mansel)	Seri: I Sayı: 8	Maarif Vekilliği Antikiteler ve Müzeler Direktörlüğü Anıtları Koruma Kurulu/ Maarif Matbaası
9.	1944	Urartu Kılavuzu (Dr. Mustafa Selçuk Ar)	Seri: I Sayı: 9	Maarif Vekilliği Antikiteler ve Müzeler Direktörlüğü Anıtları Koruma Kurulu/ Maarif Matbaası
10.	1948	Priene Kılavuzu: Guide To Priene (Rüstem Duyuran)	Seri: I Sayı: X	Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Anıtları Koruma Kurulu/ Milli Eğitim Basımevi

Tablo 5.1 Kent Tarihi Kılavuzları (1935-1967) Yılları Arası, (Bilgen, 2019)

(devamı)

11.	1950	Efesos Kılavuzu (Rüstem Duyuran)	Seri: I Sayı:XIII	Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlarından/ Milli Eğitim Basımevi
12.	1951	Didim'de Apollon Mabedi Kılavuzu (Aziz Ogan)	Sayı:XII	Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlarından/ Milli Eğitim Basımevi
13.	1953	Turuva Kılavuzu (Remzi Oğuz Arık)	Seri: I Sayı:XIV	Milli Eğitim Vekâleti Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlarından/ Milli Eğitim Basımevi
14.	1956	Sart Kılavuzu (Ahmet Dönmez)		Maarif Vekâleti Eski Eserler ve Müzeler
15.	1962	Mevlâna Şehri Konya Tarihi Kılavuzu (Mehmed Önder)		Yeni Kitap Basımevi
16.	1962	Uzuncaburç ve Ura Kılavuzu (Dr. Yusuf Boysal)	Seri: I Sayı: 15	Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlarından/ Milli Eğitim Basımevi
17.	1964	Guide To Sardis: Sart Kılavuzu (Yaz: Prof. Dr. George M. A. Hanfmann, Çev: Selma İnal)	Seri: I Sayı: 17	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlarından/ Ankara Üniversitesi Basımevi
18.	1965	Alaca Höyük Kılavuzu: Guide D'Alaca Höyük, (Yaz: Dr. Hamit Zübeyr Koşay, Çev: Selma İnal)	Seri: I Sayı: 16	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü/ Milli Eğitim Bakanlığı
19.	1965	Milet Kılavuzu (Musa Baran)	Seri: I Sayı: 18	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlarından/ Ankara Üniversitesi Basımevi
20.	1965	Küçük Amasra Tarihi ve Eski Eserleri Kılavuzu (Prof. Dr. Semavi Eyice)	Seri: I Sayı: 19	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlarından/ Türk Tarih Kurumu Basımevi

Tablo 5.1 Kent Tarihi Kılavuzları (1935-1967) Yılları Arası, (Bilgen, 2019)

(devamı)

21.	1966	Guide De Xanthos: Xanthos Kılavuzu (Prof. Pierre Demargne ve Prof. Henri Metzger, Çev: Selma İnal)	Seri: I Sayı: 22	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlarından/ Türk Tarih Kurumu Basımevi
22.	1967	Side Kılavuzu (Ord. Prof. Dr. Arif Müfid Mansel)	Seri: I Sayı: 21	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlarından/ Türk Tarih Kurumu Basımevi
23.	1967	Karain Kılavuzu (Antalya): Karain Führer Guide De Karain (Prof. Dr. İ. Kılıç Kökten)	Seri: I Sayı: 24	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlarından/ Türk Tarih Kurumu Basımevi

Sonuç olarak, bu kılavuz eserler de, tıpkı terfi tezleri gibi Türkiye’de sadece müzecilik adına yapılmış önemli çalışmalar olmakla kalmamış, ilgili makamlarca yayınlanarak mimarlık tarihi, sanat tarihi, arkeoloji, restorasyon vb. gibi birçok alandaki araştırmalar için kaynak olmuştur. Cumhuriyet dönemi idealizmi ile yayına dönüşen bu kılavuz eserler de, terfi tezleri gibi, ülkenin tarihi ve kültürel değerlerine ne şekilde sahip çıkıldığını, bu anlamda yürütülen eski eser politikasını ve bu politikanın ışığı altında vazifelendirilen uzmanlar ve bilim adamları tarafından ülkedeki kültürel varlıkların büyük bir titizlikle ne şekilde kayıt altına alındıklarını göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde yapılan araştırmalarla başlayan bir süreçte, karşılaşılan terfi tezleri sonucunda ufuk a an bir çalışma olarak nitelendirilebilecek olan bu tez ortaya konmuştur. Arşivden sorumlu duyarlı yetkililerin çöpten alarak kurtarabildiğ  ve tasnifini yaptıkları haliyle 330 adet tez olarak arşivde yerini alan bu belgeler, çalışmanın ikinci bölümünde de aktarıldığı üzere, Osmanlı İmparatorluğ  dönemine kadar uzanan, ama esasen Cumhuriyet dönemiyle başlayan ve Kültür Bakanlığı'nın kuruluş sürecine kadar gelen eski eserlere yönelik kayıt ve belgeleme yapılması ve buna bağlı olarak envanterlerin hazırlanması gibi bir ülkenin kültürel mirasının korunmasına yönelik büyük bir çabanın yansımasıdır. Osman Hamdi Bey dönemi ile başlayan eski eserlere bakış açısındaki değişim, ülkenin milli değerlerini koruyan ve kayıt altına alan yeni bir zihniyetin doğmasına vesile olmuştur. Dönemin sergilediğ  envanter ve kayıt yapma hususundaki itinalı yaklaşım, bir yandan yabancı arkeolog ile bilim adamlarının bilgi ve donanımından yararlanan, bir yandan da ülkesindeki kültürel ve tarihi değerleri batı dünyasına karşı gözeten bir anlayışla şekillenmiştir.  lke topraklarında bulunan geçmiş dönemlere ait izlerin ortaya çıkarılması ile başlayan ve m zeciliğın modern bir yolda ilerleyeşine vesile olan arkeoloji bir bilim dalı olmanın ötesinde, ülkenin milli kimlik kavramının yerleşmesine aracılık etmiştir. Dolayısıyla, ülkenin taşınır- taşınmaz eski eserlerinin nicelik ve niteliğ  ile ilgili bilgilerin toplanması, Osmanlı'dan bu yana yönetimlerin yürüttüğü kültür politikasında yer almıştır. Osmanlı'da başlayan bu değişim hareketi, Cumhuriyet idaresine geçiş sürecinde de etkisini göstererek büyük bir ivmeyle hız kazanarak devam etmiş, taşınır- taşınmaz kültür varlıkların korunması ve m zeciliğın kalkındırılması adına alınan kararlar, yürürlüğü giren kanunlar ve bu bağlamlarda yürütülen hükümet politikalarının hep var olmasına sebep olmuştur. Kurtuluş Savaşı gibi bir travma sonrasında ülkenin ağır yaraları sarılırken, bir yandan da Mustafa Kemal Atatürk'ün emriyle tarihi eserlerin kaydı, yeni müzelerin açılması ve

buralarda vazifelendirilecek personelin sorumlulukları belirlenmiş olması bile, savaş sonrası koşullarda bile ülkenin kültürel değerlerinin kayıt altına alınmasının ehemmiyetine dikkat çekmektedir. Cumhuriyet'in ilanıyla beraber ülkenin müzeciliğinde art arda büyük gelişmeler yaşanması ile beraber ülke ölçeğinde bir kültür envanteri hazırlanması hususunda yapılan faaliyetler, 1930'lu yılların ilk kapsamlı ve örgütlü çalışması olarak Cumhuriyet tarihine geçmiştir. Erken Cumhuriyet'in kurumsallaşması yönünde atılan her adım gibi, eski eserler ve müzecilik sahalarında yapılan atılımlar iyi okunmalı, bu atılımlarda kuruldukları andan beri ülkenin müzeciliğini çağdaş bir seviyeye ulaştırma gayretiyle bıkıp usanmadan emek harcayan Halkevleri ve Türk Ocakları gibi teşkilâtların oynadıkları roller ise asla unutulmamalıdır. Ülkenin her bakımından kalkınması adına çalışan bu teşkilâtlar, bir yandan ülkede milli tarih bilincinin oluşmasını sağlarken, diğer yandan da bu bilincin tesiriyle eski eserler ve müzecilik konusunda halkın bilinçlendirilmesi yönünde de büyük girişimlerde bulunmuşlardır. Atatürk'ün Konya'daki gezisinde yapıların vahim halini görmesi sonrası İnönü'ye gönderdiği telgrafın hemen akabinde ülkenin eski eser ve müzeciliği adına soluksuz başlayan yeni çalışmaların hızlıca ülkenin dört bir yanına yayılması, Cumhuriyet idealizmiyle beslenip büyüyen bir ülkede, 1933 yılında 3500 anıta ait envanter fişlerinin yapılması ve onarılması gereken 250'den fazla anıtın yer aldığı bir listenin yayınlanmış olması çok büyük hadiselerdir. Ülkenin milli değerlerini sadece onararak koruyan bir zihniyetin yanında, ülkede metin, çizim ve fotoğraflarla da kayıt altına alarak kalıcı olarak yaşatmak isteyen bir kültür politikası hakimdir. Atatürk'ün talimatıyla, Cumhuriyet'in 10. yılında hükümetin iş programında, eski eserlerle ilgili tüm ülke ölçeğini kapsayacak etkinliklerin dahil edilmesi, 1938'lere kadar süren yerli ve yabancı bilim adamları tarafından yürütülen arkeolojik kazılar, 1933- 1935 yılları arasında, Anıtlar Koruma Komisyonu'nun başlattığı ve ağırlıklı olarak müzelerce oluşturulan envanter kayıtlarına bağlı kalınarak oluşturulan onarım programı ve bu onarım programının ilerleyen süreçte Vakıflar İdaresi'nin kendi yürütmüş olduğu onarım çalışmalarına da ilham vermesi, Cumhuriyet rejimini bir yönetim sistemi olmasının ötesine taşımaktadır. Cumhuriyet yönetiminin gereği olan bilimsellik, Türk resmi tarih anlayışını etkileyen Alman ve Fransız tarihçiliği, Osmanlı tarihselciliği ve Türk milliyetçiliği gibi kavramlara da izin vermiş, bu

kavramlar Türk tarih yazımının gelişiminde büyük rol oynamışlardır ki, çağdaşlaşabilmek ve bilimsel olabilmek bunu gerektirmektedir. Bu dışı açık modern tutum, Türk tarihinin araştırılması ve Türk kimliğine bağlı milliyetçi bir zihniyetle birçok kurumun oluşmasına ve bu kurumlar tarafından önemli yayınların çıkarılmasına zemin hazırlamıştır. II. Meşrutiyet'in ilanı ile âdeta bir dönüm noktası sürecine giren Türk milliyetçi tarih anlayışı, laikleşme yolunda atılan adımlarla bir yandan Osmanlı öncesi Türkler'in geçmişi inceleyen, bir yandan da daha modern tarih yazım yöntemleri ekseninde gelişmeye başlamıştır. Bu anlayışla birçok dönem tarihi incelenmeye başlanmış ve buna paralel olarak da daha yenilikçi perspektifle tarih alanında yapılan özgün yayınların sayısında artış olmuştur. Tüm bunlar, Türk Tarih Tezi olarak adlandırılan resmi bir tarih yazımı projesinin yaratılmasına öncülük eden gelişmelerdir. Afet İnan'ın Türk Tarih Tezi'ni ortaya atması ve akabinde Türk Tarih Heyeti'nin kurulması, milliyetçi bir ruh ile Türk kültürel mirasının antik değerlerinin araştırılması ve bunların kayıt altına alınmasının ehemmiyeti ortaya çıkmıştır. 1931 yılında kurulan Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, Türk Ocakları'ndan devralınan mirasa sahip çıkmış, Türk milletinin tarihini ilmi belgelerle tespit etmeye ve elde ettiği verileri yayınlamaya devam etmiştir. 1932'de "Türk Tarihinin Ana Hatları Kitabı"nın yeniden yazılması ve I. Türk Tarih Kongresi'nin yapılması, Türk kültür tarihindeki dönüm noktalarıdır. Atatürk'ün isteği üzerine, 1935'de Türk Tarih Kurumu olarak adı değiştirilen Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, bünyesine aldığı bilim adamlarıyla günden güne büyüyerek, ülkenin kültürel mirasının korunması ve bu mirasa ait eserlerin ortaya çıkarılması adına büyük girişimlerde bulunarak, bu eserlerin envanterlerinin hazırlanabilmesi için müzelere ve ilgili kurumlara uygun koşulları sağlamıştır. Türk Tarih Kurumu tarafından yürütülen yoğun kazı faaliyetleri ile ülkenin antik değerleri bir yandan gün yüzüne çıkarılmış ve her buluntunun kayıt altına alınması yönünde ayrı bir çaba harcanmıştır. Ülkenin eski eser ve müzeciliğinde etkin rol oynayan tüm resmi kurumlar birbirleriyle koordineli olarak çalışarak ülke müzeciliğini ileri medeniyetler seviyesine taşımak için büyük emek harcamışlardır. Cumhuriyet'in ülkeye aşladığı en önemli düşüncelerden biri, bir milletin geçmişini öğrenmenin sahip olduğu önemdir. Aynı Atatürk'ün ifade ettiği gibi: *"Büyük devletler kuran ecdâdımız büyük ve şümullü medeniyetlere de sahip olmuştur. Bunu aramak, tetkik*

etmek, Türklüğe ve cihana bildirmek bizler için bir borçtur. Türk çocuğu ecdâdını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır."¹³² Bu felsefenin ışığı altında, tarih sahnesinde yeni kırılma noktası yaratan 1934 tarihli 2530 sayılı Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu ile ülkenin müzeciliğinin kalkınmasında ve savaş sonrası kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin elindeki kültür varlıklarının tespitinde etkin rol oynayacak olan müzecilerin terfi esasları belirlenmiş ve bu terfi tezlerinin bu kanunun çatısı altında şekillenerek yürütölmeye başlandıkları gibi önemli bir bulguya ulaşılmıştır. Ülkede günden güne açığa çıkarılan eser sayısının artışı ve bunların müzeye nakledilmesi ile müzeciler için yeni çalışma konuları doğmuştur. Müzeler sadece eski eserlerin teşhir edildiğı yerler değil, aynı zamanda ülkeye ait olan eserlere yönelik bilimsel çalışmaların yapıldığı ve bunların yayına dönüşmesine vesile olacak kurumlara dönüşmüşlerdir. Bu kanunla ayrıca Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi kurumlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun aksine artık liyakat esasına göre terfi ve atama yapılacağı anlaşılmaktadır. Atatürk dönemiyle yetişmiş bilim adamlarının, Türk Tarih Kurumu ve Kültür Bakanlığı gibi kurumlarda görev alması, onun düşüncelerini yaşatmak ve ülkesi adına yapmak isteyip de yapamadıklarını sürdürebilmek adına çok önemlidir. Dolayısıyla 1940'lar ve 1950'ler müzeciliğı, Atatürk'ün çizdiği yol haritasına bağılı kalarak gelişim göstermeye devam etmişlerdir. Demokrat Parti'nin seçimleri kazanıp 10 yıl iktidarda kalması, eski eserler ve müzecilikte bir takım aksamalara sebebiyet vermiş olsa da, UNESCO Milli Komisyonu'nun çalışmaları, ICOM Türkiye Milli Komitesi'nin kurulması, Türkiye'de müzeciliğın çağdaş müzecilik ilkelerine uygun bir biçimde ilerleyerek yol almasını sağlamıştır. 1970'lerdeki Türkiye müzeciliğı de ister istemez, küreselleşen dünyadaki değişimlerden nasibini almış, müze araştırmaları farklı disiplinlerin etkileşimi çerçevesinde yürütölmeye başlanmıştır. Her ne kadar, Osmanlı'dan günümüze kadar bakanlığın sık değişmesi ve birleşmesi yüzünden yaşanan aksaklıklar bilhassa 1970'ler müzeciliğında daha baskın olarak kendini gösterse de, bu durum Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde bulunan 1943 ve 1973 yılları arasında yazılan 37 adet terfi tezini etkilememiştir. Çünkü her bir belge, 1934 tarihli 2530 sayılı "Müze ve Rasathane Teşkilât

¹³² (1930). Afet İnan, Atatürk Hakkında H.B., s. 297.

Kanunu”nun talimatıyla yazılan ve bu kanunun istediği kriterlere sadık kalınarak hazırlanan Cumhuriyet döneminin ürünleridir.

Tezin üçüncü bölümünde, 37 adet terfi tezi için ait yapılan toplam 109 katalogla, Bölüm 5’de her bir terfi tezinin mimarlık ve sanat tarihi alanlarına sundukları katkının sorgulamasına dönük bir giriş yapılmıştır. Yine terfi tezi yazarlarının, sadece bulundukları müzede ve hazırladıkları konular dışında ne yaptıklarını öğrenerek aslında Türkiye müzelerinde görevlendirilmiş kişilerin de neye göre seçildiği ve müzeciliğin gelişimine sundukları katkı görülmek istenmiştir. Bu kataloglar sayesinde terfi tezlerinin uzmanlık, meslek ve donanım doğrultusunda mı belirlendiği ve içeriğinin de buna bağlı olarak mı hazırlandığı bulgusu daha okunur hale gelmektedir. Kataloglar üzerinden yapılan okumalar yardımıyla, müze memurlarının hazırladıkları terfi tezlerinin bütün sayfaları incelenmese bile, tezler hakkında genel bir kanaata varmak mümkün olabilmektedir. Bütün terfi tezlerinin yazım maksadı aynı olsa bile, 1934 tarihli 2530 sayılı müzecilik kanununun tezlerin belli bir formatta ve kurguda yazılması konusunda herhangi bir talimatta bulunmadığı anlaşılmaktadır. Her ne kadar bazı terfi tezlerinin birbirleriyle benzer kurgulara sahip olduğunu söylemek mümkün olsa da, hiçbiri için standart bir formatta ve kurguda yazıldığından bahsedilemez. Üçüncü bölümde yapılan bu kataloglar, bu hususu da aydınlatması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Tezin dördüncü bölümünde sunulan tablolar ve bu tablolardaki verilerden yola çıkılarak hazırlanan grafiklerden önemli neticelere ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, tezlerin ait olduğu dönemlerin kültürel politikasındaki değişimlerle de büyük paralellik göstermektedir. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde bulunan 330 adet tez içerisinde en fazla paya sahip olan 1960’lar birçok müze binasının yapılması ve buralarda birçok müze memurunun görev alarak terfi tezlerindeki sayının artış göstermesine etken olmuştur denilebilir (Tablo 4.1). 1980’lerde tek bir tezin olması, 1983 yılı ve sonrasında uygulanan kanunlarla terfi tezlerinin sonlandırıldığı bir döneme girişin başlangıcı olmuştur (Şekil 4.1). Bu tezler içerisinde çalışma kapsamına dahil edilen, 37 adet terfi tezinin ise en çok 1970’lerde yazıldığı, en az ise 1950’li ve 1960’lı yıllarda yazıldığı tespit edilmiştir (Tablo 4.2) ve (Şekil 4.2). 1970’lerde her ne kadar Kültür Bakanlığı’nın kuruluşu ile

ilgili istikrarsızlık kendini hep göstermiş olsa da, 1710 sayılı Eski Eserler yasası gibi önemli bir kanunun ülkede var olması, terfi tezlerinin sayısında olumsuz bir değişime neden olmamıştır. 1950'li ve 1960'lı yıllardaki Türk müzeciliği ise birbirine benzer motivasyonla gelişme kaydetmiştir. 37 tezin müelliflerinden meslek bilgisi bilinenler doğrultusunda yapılan değerlendirmede, 1940'lı yıllarda en az mimar, ressam ve öğretmen olanların, en fazla ise arkeolog olanların tez yazdığı görülmektedir (Tablo 4.2) ve (Şekil 4.3). Dönemin yetişmiş kalifiye eleman azlığı dikkate alındığında bu durum kabul edilebilir olmaktadır. Atatürk döneminde alınan kararların önemli bir gereği olan yürütülen eğitim politikası çerçevesinde ülkenin arkeolog sayısında artış yaşanmış ve bu artış müzelere taşınmıştır. Bu yüzdendir ki, 1950 ve 1960'larda da terfi tezi müelliflerinin en fazla arkeolog olduğu görülmektedir. 1970'li yıllardaki tez müellifleri ise en fazla sanat tarihçisi olanlardır (Tablo 4.2) ve (Şekil 4.3). 1970'ler Türkiye'nin UNESCO ve ICOM'la yakınlaşmasıyla beraber, sanatın bir disiplin olarak programlara dahil edildiği ve müzecilik gibi kurumlarda da daha fazla sanat tarihçisinin çalıştırılmaya başlandığı yıllardır. Bütün bunlar, 1970'lerdeki terfi tezi müellifinin sayısını da etkilemiş olabilir. Tez müelliflerinin 1940'larda daha çok sırasıyla anıtsal yapı, arkeolojik ören yerleri ve kent tarihi gibi konulara dönük çalışmalar yapmış olması (Tablo 4.3), (Şekil 4.6), Cumhuriyet'in ilanının ardından, Türk ulusunun antikitesini ortaya çıkarmak amaçlı yapılan tespit çalışmaları, envanter kayıtları ve ivedilikle yürütülen arkeolojik kazılardan kaynaklı olabilir. Ülke üniversitelerinde arkeoloji ve sanat tarihi gibi kürsülerin kurulması ve bu bölümlere olan ilginin artması sayesinde buralardan mezun olup da müzelerde çalışanların 1950 ve 1960'lı yıllardaki tezlerini neden arkeoloji alanında yazdıklarına iyi bir açıklama getirebilir (Tablo 4.3) ve (Şekil 4.6). 1961 anayasası ile belirlenen anıtsal yapılara dönük koruma hükümleri, 1960'larda müze memurlarının daha fazla tek yapı ölçeğinde konular üzerine yoğunlaştıklarını açıklayabilir (Tablo 4.3) ve (Şekil 4.6). 1970'lerde dönem çalışmalarının çok fazla tercih edilmesinin arkasında, (Tablo 4.3), (Şekil 4.6), "Sit" kavramının gelişimi ve buna bağlı olarak müzecilerin tezlerinde tarihi yapıları inşa edildikleri dönem ve çevreleriyle beraber ele almaları gerektiği yönünde bir düşünce yatabilir. Terfi tezlerinin 1940'lı yıllardan 1970'li yıllara kadar uzanan süreçte içerikleri incelendiğinde, tez müelliflerinin ağırlıklı olarak kurgularını metin kısımlarını, çizim

ve fotoğraf görselleriyle destekleyecek yönde belirlemiş olmaları (Tablo 4.4), (Şekil 4.7), onların uzmanlık alanları ve bu uzmanlık alanlarına bağlı olarak aldıkları eğitimle ilişkilendirileceği gibi, aynı zamanda bu kişilerin çalıştıkları konu ile ilgili daha çok veri aktarabilme çabalarından da ileri gelmiş olabilir. Birçok müellif bu verileri aktarırken sık bir şekilde kaynaklardan yararlanmaya, dipnotlar vermeye, çizim ve fotoğraf gibi görsel malzemeye tezlerini kurgulamaya özen göstermiştir (Tablo 4.5). Müelliflerin, bu tezleri mümkün olduğunca bilimsel bir çerçeveye oturtarak hazırlamalarında, bu terfi tezlerinin değerlendirmesini Eski Eserler ve Umum Müdürlüğü tarafından görevlendirilen önemli müzeci, akademisyen, bilim adamları vb. gibi bilirkişilere yaptırmasının da büyük payı vardır. Her ne kadar terfi tezlerini hazırlayan müzeciler ihtisas sahibi kişiler de olsa, yine de terfi tezlerinin doğruluğu belli bir aydın kesim tarafından kontrol edilmeli ve tezlerin bilimsel bir dayanağı olmalıdır. Diğer yandan, birçok müellifin, inceledikleri konu ile ilgili literatürde yaşadıkları sıkıntı, onların tezlerini bu açığı doldurma düşüncesiyle yazdıklarını ve sonuçta bu tezlerin literatüre kazandırılması yönünde bir istek ile emek harcadıklarının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Dolayısıyla müellifler çalışmalarını kurgularken bilimsel olma yönündeki yaklaşımı hep göz önünde tutmuşlardır. Onların bu düşüncelerinden yola çıkarak, tezlerine bağlı olarak üretilen yayın ya da yayınlar olup olmadığına bakıldığında, 37 adet terfi tezinden 19 adet yayın üretilmiş olması çok da şaşırtıcı olmamaktadır (Tablo 4.2), (Şekil 4.5). Daha önce de bahsedildiği üzere, 24 müze memurunun tezleri haricinde birçok yayını olduğu bulgusuna da ulaşılmıştır. Bu da demektir ki, sadece müzeci olarak değil aynı zamanda yazar vasfıyla da karşımıza çıkan müelliflerin hazırladıkları her bir çalışma yayına dönüşebilecek bir potansiyele sahip olmalıdır. Bu durum, onların terfi tezleri için de geçerli olmuştur.

Tezin son bölümü olan beşinci bölümünde, 37 adet terfi tezi tek tek detaylı bir şekilde incelenmiştir. Birçok müzecinin terfi etmek gayesiyle hazırladığını bildiği çalışmasının yanında, yapılan görüşmeler neticesinde özellikle de 1970'lerde görev yapan müzecilerin neden bu çalışmaları yaptıkları konusunda bir fikir sahibi olmayarak yazdıkları tezlerin sadece müzecilik alanına değil, mimarlık ve sanat tarihi gibi çok önemli alanlara da büyük katkıları olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Kimi memur tezini terfi etmek için yazmış, kimi memur bağlı olduğu müze

müdüriyeti ondan istediği için belki de çalışmasının sicilinde yer alıp almayacağını hiç bilmeden yazmıştır. Her bir terfi tezinin ayrı bir hikayesi ve hikayesine başlamasının ardında farklı gerekçeleri vardır. Özünde bir müze memurunun terfi etmesi için yapması gereken bir çalışma gibi olsa da, müellifler bunun anlamını farklılaştırmışlardır. Literatürde yaşadığı sıkıntıları dile getirerek neden bu konuyu seçtiğini anlatan olduğu gibi, gerçekten merak ettiği için o konuyu çalışmak istediğini belirten ya da bağlı olarak çalıştığı müzede çalışılmadığını tespit ettiği bir konuyu ele alan da vardır. Ya da bir dönem yapısını gerçekten önemli bulduğu için seçen ve üzerine çalışan, ya da yaşadığı şehrin değerlerini kendi çalışmasıyla yaşatmak isteyen bir memura da rastlamak mümkündür. Benzer kaygılar ve benzer kurgularla yazılmış olsalar bile, her bir terfi tezi ayrı ayrı incelendiğinde çok değerli bilgiler barındırmaktadır. Ele alınan yapılara dair aktarımlarıyla, kentlerin geçmişini birçok yönden inceledikleri bakış açılarıyla, arkeolojik ören yerlerini ve kazılarla ilgili gelişmeleri belgelemeye verdikleri değerle ve bir dönemin mimarisini ele alırken o döneme ait bütün izleri anlatmayı istemeleriyle müzeciler tarafından hazırlanan bu arşiv belgeleri birçok araştırmaya ışık tutacaktır. Tezlerde yer alan bilgiler, bu bilgilerin aktarılış biçimi ve bu bilgilerin paylaşımı ile hedeflenen şey müellifler tarafından açıkça ortaya konmuştur. Öncelikli hedefleri, haliyle mensubu oldukları kurumda bir üst seviyeye yükselmek gibi görünse de, çalışmaya başladıkları andan itibaren sergiledikleri yaklaşım, konularını özümsemeleri ve ele aldıkları konularına olan hakimiyetleri sayesinde farklı bir misyona bürünmüşlerdir ve bu misyon sayesinde tezlerinde oldukça değerli bilgiler sunmuşlardır. Buradaki maksat, tezlerin doğruluğunu tartmak değil, bu tezlerin müzeciliğin dışında mimarlık tarihine ya da sanat tarihine, hatta restorasyon ve de arkeoloji gibi disiplinlere hangi yönleriyle neler sunduklarını tartışmaktır. O yüzden ki, beşinci bölümde 37 adet terfi tezinin her birinin ayrıntılı bir analizi yapılmıştır. Erken Cumhuriyet Dönemi politikasının en dikkat çekici vesikaları olarak, eski eserler ve müzeciliğin gelişimine kattıklarının yanında, bu arşiv belgelerinin mimarlık ve sanat tarihine kattıklarının değeri de çok büyüktür. Aynı terfi tezleri gibi, Türkiye’de müzecilik adına yapılmış ve yayına dönüşmüş eserler olarak karşımıza çıkan “Kılavuz” eserlerde de ülkenin gün yüzüne çıkarılan antik mirası kayıt altına alınmıştır. Müzecilik mesleğinden gelen ve ağırlıklı olarak akademik kökenli kişiler

tarafından bilimsellik çizgisinden kopmadan hazırlanarak yayına dönüştürülmüş bu eserler, mimarlık ve sanat tarihine büyük katkı sunan ender çalışmalar olarak görülmelidir.

Sonuç olarak, 1943 ve 1973 yılları arasında yapılmış olan ve tez kapsamında incelenen 37 adet terfi tezinin, Cumhuriyet Dönemi'nde, sadece müzecilik alanında çıkarılmış 2530 sayılı bir kanuna göre müze elemanlarının terfileri için Eski Eserler ve Umumlar Müdürlüğü tarafından istendiği ve bu tezlerin konularının seçimlerinde Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren Mustafa Kemal Atatürk'ün *"Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kùltürdür."* sözünün etkisi olduğu ve Türk Tarih Tezi kapsamında Türk kùltürünün yapı ve kentlerinin tespit edilmesiyle Türk kùltür sanat ve mimarlığının önce Türk ulusu sonra da tüm dünyada tanınıp anlaşılabilmesi konusundan yola çıktığı söylenebilir. Bu çalışmalar, milliyetçi bir felsefenin ışığı altında, tüm ülkenin geçmiş değerlerinin ve kùltür varlıklarının kayıt altına alındığı eserlerdir. Dolayısıyla günümüzde Kùltür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü arşivinde muhafaza altında bulunan bu eserlerin başka çalışmalara da yol gösterebilmesi ve ilham kaynağı olabilmesi için aynı kent tarihi kılavuzları gibi yayına dönüştürülmeleri gerekmektedir. Bilimsel araştırmalarda referans kaynak olarak kullanılabilmelerinin önemi büyük olan bu belgeler, restorasyon projelerinde ve kazı çalışmalarında da büyük faydalar sağlayabilir. Bu tarihi vesikaların koruma kurullarından üniversite kütüphanelerine kadar eski eserler ve müzecilikle ilgili her yere dağıtımının yapılması araştırmacı, akademisyen, bilim adamları ve müzecilerin hizmetine sunulması gereklidir. Bunun gerekliliği, aslında Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı gibi büyük bir savaştan çıkarak, yokluklarla mücadele ederek kurulmuş olan yeni bir devletin savaş sonrası elinde olan kùltür varlıklarının tespitini de sağlayan vizyoner bakış açısının ve Cumhuriyet rejiminin açmış olduğu yolda ilerleyişin bir devamlılığı gibi kabul edilmelidir.

-
- [1] Atasoy, S., (1983). "Türkiye’de Müzecilik", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 6, (yay. Haz. Mücteba Anğ vd.), İletişim Yayınları, İstanbul.
- [2] Bilgin, A.G., (2010). İstanbul Müzeleri, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul.
- [3] Önder, M., (1995). Türkiye Müzeleri, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- [4] Çal, H., (1997). "Osmanlı Devletinde Âsâr-ı Atıka Nizamnâmeleri", Vakıflar Dergisi, 26: 391-400.
- [5] Gerçek, F., (1999). Türk Müzeciliği, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- [6] Mumcu, A., (1969). "Eski Eserler Hukuku ve Türkiye", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XXVI, S. 3—4, Ayrı Baskı, Sevinç Matbaası, Ankara.
- [7] Şahin, G., (t.y.). Avrupalıların Osmanlı Ülkesindeki Eski Eserlerle ilgili İzlenimleri ve Osmanlı Müzeciliği, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/831/10505.pdf>, 23 Ekim 2017.
- [8] Günaydın, G.G., (t.y.).Türk Müzeciliğinin Doğuşu ve Tarihsel Gelişimi, Müzecilikte Yeni Açılımlar, https://www.academia.edu/26063457/Türk_Muzeciliginin_Dogusu_ve_Tarihsel_Gelismisi_Muzecilikte_Yeni_Acilimlar, 24 Ekim 2017.
- [9] Yaman, Z.Y., (t.y.). Sanat Müzelerinin Tarihi Kimlikleri ve Sorumlulukları Üzerine, <http://www.sanatmuzesi.hacettepe.edu.tr/zeynep.htm>, 24 Ekim 2017.
- [10] Mansel, A.M., (1960). "Osman Hamdi Bey", TTK Belleten, Cilt: XXIV, Sayı: 94, Ankara, 209-332.
- [11] Türkseven, H., (2010). Osmanlı Devleti’nde Eski Eser Politikası ve Müze-i Humayun’un Kuruluşu, T.C. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
- [12] Çal, H., (1990). Türkiye’nin Cumhuriyet Dönemi Eski Eser Politikası, I.Cilt, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- [13] Yücel, E., (2006). "Müze", TDV İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, Cilt 32, Ankara, 240-243.
- [14] Shaw, W.M.K., (2004). Osmanlı Müzeciliği, İletişim Yayınları, İstanbul.
- [15] Şimşek, F., ve Dinç, G., (2009). "XIX. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nda Eski Eser Anlayışının Doğuşu ve Bu Alanda Uygulanan Politikalar", U.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:10, Sayı:16, 101-127.
- [16] Çal, H., (2009). "Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Müzeler", Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 7, Sayı 14, 2009, 315-333.

- [17] Eyice, S. (1995). "ELDEM, Halil Ethem", TDV İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, Cilt 32, Ankara, 18-21.
- [18] Ünar, Ş., (t.y.). 1923-1938 Yılları Arasında Türk Arkeolojisi, <https://www.academia.edu/6656276>, 22.10.2018 16:48, 1-20.
- [19] Madran, E., (1996). "Cumhuriyet'in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi- I", ODTÜ MFD (16:1-2), 59-97.
- [20] Kahya, N. C., Şen, D. E., Sarı, R. M., Özgen, S., Zorlu, T., ve Sağsöz, A., (2017). "Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Koruma Kavramının Gelişimi", Tarihi Eserlerin Güçlendirilmesi ve Geleceğe Güvenle Devredilmesi Sempozyumu-1 Bildiriler Kitabı, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası, Ankara, 171-174.
- [21] Önder, M., (1989). "Atatürk ve Müzeler", IX Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler (3), 1837- 1841.
- [22] Kaplan, E., (t.y.). Türkiye'de Müzeciliğin Tarihçesi, <http://www.bilgiustam.com/turkiyede-muzeciligin-tarihcesi/>, 27.11.2017.
- [23] Bilgen, Ç. (2014). Erken Cumhuriyet Dönemi'ne Ait Bir Kitap Taslağı: Tokat Kent Tarihi Çalışmaları Tokat Müzesi Örneği, T.C. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- [24] T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü Yayınlarından, (1945)., Eski Eserler ve Müzeler Birinci Danışma Komisyonu Çalışmaları (15.11.1945-23.11.1945), Maarif Matbaası, Ankara.
- [25] Arık, R., (1953). Türk Müzeciliğine Bir Bakış, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- [26] Başar, E., (2004). Milli Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1920-1960), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- [27] T.C. Kültür Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı., (1990). 1920-1989 T.C. Hükümet Programlarında Kültür Politikası, Yayın No.2, Ankara.
- [28] Bingöl, B., (2007). Türkiye'de Cumhuriyet Rejimin Kurulmasında Eğitimin Rolü , T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- [29] Öztürk, K., (1968). T.C. Hükümetleri ve Programları, Ak Yayınları, İstanbul.
- [30] Gülekli , N. C., (1948). Eski Eserler ve Müzelerle İlgili Kanun Nizamname ve Emirler, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- [31] Ogan, A. (1947). Türk Müzeciliğinin 100'üncü Yıldönümü, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu İstanbul Sevenler Grubu Yayınları, İstanbul.
- [32] Müzeler ve Atatürk, (t.y.). <http://www.cankirimuzesi.gov.tr/>, 24.11.2017.
- [33] Karaduman, H., (2007). "Türk Ocakları ve Hars Müzeleri", Vakıflar Dergisi, Aralık 2007, Sayı.XXX, Ankara, 503-518.
- [34] Üstel, F., (2010). İmparatorluktan Ulus-devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931), İletişim Yayınları, İstanbul.
- [35] Önder, M., (1989). Atatürk Konya'da, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

- [36] Çığ, M., (2006). "Mustafa Kemal Atatürk ve Türkiye’de Arkeoloji", Belgelerle Türk Tarihi Dergisi; Dün/Bugün/Yarın (Özel Sayı), İstanbul, 209-212.
- [37] Turan, Ş., (1996). Türk Devrim Tarihi: Yeni Türkiye'nin Oluşumu: 1923-1938, Ankara.
- [38] Erzincan, T., (2007). Cumhuriyetin Kuruluşundan 1950'ye Sergiler ve Müzeler İlişkisi, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- [39] Yıldız, Ş. K., (2010). Kültürel Miras ve Koruma Bağlamında Erken Cumhuriyet Dönemi Kültür Politikaları, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlanmış Uzmanlık Tezi, Ankara.
- [40] Arıkan, Z., (1999). "Halkevleri'nin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", Atatürk Yolu Dergisi, Cilt.VI, S.23, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 261-281.
- [41] Nasır. A., (1991). Türk Mimarlığında Yabancı Mimarlar, T.C. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul.
- [42] Gökberk, M. (1983). Aydınlanma Felsefesi, Devrimler ve Atatürk: Çağdaş Düşüncenin Işığında Atatürk, Dr. Nejat F. Eczacıbaşı Vakfı, İstanbul.
- [43] Özdemir, A. ve Aktaş, E., (2011). "Halkevleri (1932'den 1951'e)", A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi [TAED] 45, Erzurum, 235- 262.
- [44] Oğuz, E. S., (2010). Türkiye’de Kültür Politikaları ve Kütüphaneler 1923- 1980, T.C. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara.
- [45] Arık, R. O., (1947). Halkevlerinde Müze, Tarih ve Folklor Çalışmaları Kılavuzu, Ulus Basımevi, Ankara.
- [46] CHP., (1947). XV.Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, 1947, Ankara.
- [47] CHP., (1935). Halkevleri 1932-1935: 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı, Ankara.
- [48] CHP., (1940). Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, Ankara.
- [49] Durukan, A. ve Uraz, T.U., (2008). "Cumhuriyetin Kültür Kurumu Olarak Halkevi Binaları", İtü Dergisi/a Mimarlık, Planlama, Tasarım, Cilt.7, Sayı.1, İstanbul, 38- 49.
- [50] Güzel, E. C., (2006). Türkiye’de 1950- 1960 Arasında Kültür Politikaları ve Müzelere Etkileri, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- [51] Çal, H., (t.y.). Türkiye'de Cumhuriyet Devri Taşınmaz Eski Eser Tahribatı ve Sebepleri, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1249/14313.pdf>, 30.01.17.
- [52] Yücel, E., (1999). Türkiye’de Müzecilik, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- [53] Arık, R., (1953). Türk Müzeciliğine Bir Bakış, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

- [54] Arkeologlar Derneği., (2015). Atatürk'ün Arkeoloji ve Müzeciliğe Olan Sevgisi, <http://arkeologlarderneği.org/4367/ataturkun-arkeoloji-ve-muzecilige-olan-sevgisi/> 01.12.2017.
- [55] Tüzün, D., (1998). "Atatürk ve Çağdaş Müzecilik", Arkeoloji ve Arkeologlar Derneği İletişim Bülteni, Mayıs-Ekim 1998, Sayı: XIII.
- [56] Gökalp, L. (t.y.). "Erken Cumhuriyet Dönemi (1930-1940) Orta Anadolu Bölgesi Türk Kazıları ve Değerlendirilmesi", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research Cilt: 7 Sayı: 34, Volume: 7 Issue: 34, 466-492.
- [57] Yıldırım, R., (1996-1997). "Atatürk'ten Günümüze Eskiçağ Tarihi ve Arkeoloji Çalışmaları", Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Sayı 6- 7, Cilt II, 33- 47.
- [58] Kaderli, L., (2014). "Kültürel Miras Koruma Yaklaşımlarının Tarihsel Gelişimi", TÜBA- KED 12, 29- 41.
- [59] Cengiz, H., (2010). "İstanbul Müzeleri Literatürü", Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 8, Sayı 16, 277- 332.
- [60] Ortakçı, A., (t.y.). "Halkevleri Müze ve Sergi (Tarih) Şubesi'nin Faaliyetlerinde Halk Kültürünü Koruma Düşüncesi", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:7, Sayı:30, Volume:7, 182- 189.
- [61] Arık, M., (2015). Türk Müzeciliğinin Tarihsel Gelişimi, T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- [62] Madran, E., (1997). "Cumhuriyet'in İlk Otuz Yılında (1920-1950) Koruma Alanının Örgütlenmesi- II¹", ODTÜ MFD (17:1-2), 75-97.
- [63] Bayraktar, H., (2006). Konya Merkezindeki Müzelerin ve Tarihi Mekanların Tarih Öğretiminde Kullanılmasına İlişkin Lise Tarih Öğretmenlerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi, T.C. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- [64] T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü Yayınlarından, (1945)., Eski Eserler ve Müzeler Birinci Danışma Komisyonu Çalışmaları (15.11.1945- 23.11.1945), Maarif Matbaası, Ankara.
- [65] Ögüt, K. A., (2009). Cumhuriyet'ten Günümüze Kültür ve Turizm Bakanlığının Kültür Politikasının Bir Parçası Olarak Yayın Politikaları, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler Ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Ankara.
- [66] Sunar, İ., (t.y.). Demokrat Parti ve Popülizm, 2076- 2086. <http://www.ata.boun.edu.tr/>, 08.12.2017.
- [67] Dünyada ve Türkiye'de Müzeciliğin Tarihsel Gelişimi, <http://www.sanatokulu.com/>, 13.12.2017.
- [68] Keleş, V., (2003). "Modern Müzecilik ve Türk Müzeciliği", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 2, Sayı 1-2, 1- 17.
- [69] UNESCO Türkiye Milli Komisyonu., (1956), UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yönetim Kurulu Raporu 1955 – 1956, Maarif Basımevi, Ankara.

- [70] UNESCO Türkiye Milli Komisyonu., (1957), UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yönetim Kurulu Raporu 1956 – 1957, Maarif Basımevi, Ankara.
- [71] Çınar, Y. K., (2009). Müzecilik Eğitiminde Yeni Eğilimler Türkiye’de Müzecilik ve Mesleki Eğitim, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- [72] Sade, F.Ö., (2005). Türkiye’de Tasarlanmış Müze Yapıları, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- [73] Yıldız, E., (2001). Türkiye’de Müze Yapılarında Uygulanmış Tip Projelerin Koleksiyonlar Ve Coğrafi Farklılıklar Açısından İncelenmesi, T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- [74] Özsoy, V., ve Mercin, L., (t.y.). “Sanat (Resim) Eğitiminde Müzelerin Kullanılmasında İlgili Kurum ve Kuruluşların Karşılıklı Görev ve Yükümlülükleri, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/256447>.
- [75] Ekelik, H.G., (2010). Sosyal Bilgiler Derslerinde Müze Faaliyetlerinin Programlanması (Konya Müzeleri Örneği), T.C. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- [76] Kültür Bakanlığı., (1990). Türkiye Cumhuriyetleri Hükümet Programlarında Kültür, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- [77] Balçık, M., (2005). Kültür Bakanlığı’nın Cumhuriyet Dönemi Teşkilatlanma Tarihi, T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara.
- [78] Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü., (t.y.). Genel Müdürlüğün Kuruluş ve Tarihçesi, <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR-43034/tarihce.html>, 08.11.2018.
- [79] Özkasım H., ve Ögel. S. (2005). “Türkiye’de Müzeciliğin Gelişimi”, İtü Dergisi/ B Sosyal Bilimler Cilt:2, Sayı:1 , İstanbul, 96-102.
- [80] Eren, G., (2008). Türkiye’de Yerel ve Küresel Kültür Politikaları “Kültür Bakanlığı Örneği”, T.C. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale.
- [81] Uluskan, S. B., (2017). Atatürk’ün Sosyal ve Kültürel Politikaları, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.
- [82] Behar, B. E., (1996). İktidar ve Tarih: Türkiye’de Resmi Tarih Tezinin Oluşumu, Afa Yayınları, İstanbul.
- [83] Akman, Ş. T., (2011). “Türk Tarih Tezi Bağlamında Erken Cumhuriyet Dönemi Resmî Tarih Yazımının İdeolojik ve Politik Karakteri”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 1(1), Ankara, s. 80-109.
- [84] Akkuş, Z., ve Efe, T., (2016). “Türkiye’de Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı Müzelerin Güvenliği ve Polisin Rolünün Değerlendirilmesi”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(1), DOI:10.1501/sbder_0000000117, s. 204- 226.

- [85] Ayverdi, İ., (2011). "Pantürkizm", Misalli Büyük Türkçe Sözlük, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul.
- [86] Yılmaz, M. E., (2016). "Pantürkizm'den Ulus-devlete Yusuf Akçura", İhtimal Dergisi, Eylül/Ekim, Ankara, s. 32- 38.
- [87] Demir, Z. S., (2013). "Halk Bilimi Müzeciliğinde Deneysel Yaklaşımlar: Yaşayan Müze", Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 8/9, Ankara, p. 1111-1125.
- [88] Kervankiran, İ., (2014). "Dünyada Değişen Müze Algısı Ekseninde Türkiye'deki Müze Turizmine Bakış", Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 9/11, Ankara, p. 345- 369.
- [89] Bilgen, Ç., (2014). Erken Cumhuriyet Dönemi'ne Ait Bir Kitap Taslağı: Tokat Kent Tarihi Çalışmaları Tokat Müzesi Örneği, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- [90] Ülgen, A.S., (1943). Anıtların Korunması ve Onarılması I, Maarif Matbaası, Ankara.
- [91] Etem, H., (1936). Niğde Kılavuzu, Kültür Bakanlığı Antikiteler ve Müzeler Direktörlüğü Anıtlar Koruma Kurulu Yay., Sayı. 3, İstanbul.
- [92] Mansel, A., (1936). Yalova Kılavuzu, Kültür Bakanlığı Antikiteler ve Müzeler Direktörlüğü Anıtları Koruma Kurulu Sayı. 4, Devlet Basımevi, İstanbul.
- [93] Mansel, A., (1943). Silifke Kılavuzu, Maarif Vekilliği Antikiteler ve Müzeler Direktörlüğü Anıtları Koruma Kurulu Seri I Sayı. 8, Maarif Matbaası, İstanbul.
- [94] Erzen, A., (1943). Tarsus Kılavuzu, Maarif Vekilliği Antikiteler ve Müzeler Direktörlüğü Anıtları Koruma Kurulu Sayı. 7, Maarif Matbaası, İstanbul.
- [95] Soyman, T., ve Tongur, İ., (1944). Konya Eski Eserler Kılavuzu, Konya Yeni Kitapevi, Konya.
- [96] Duyuran, R., (1948). Priene Kılavuzu, Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Anıtlar Koruma Kurulu Seri.1 Sayı. X, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- [97] Duyuran, R. (1950). Efesos Kılavuzu, Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınlarından Seri.1 Sayı. XIII, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- [98] Erbay, F., (2017). "Türkiye'de Müzecilik Eğitiminin Üniversitelerde Kurumlaşması", Milli Eğitim, Sayı. 214, s. 105- 122.
- [99] <http://www.meb.gov.tr/meb/>, 10.11.2017.
- [100] <https://acikders.ankara.edu.tr/>, 21.12.2017.

A

RESMÎ GAZETELER, KANUN LÂYİHALARI ve MAARİF ile BÜTÇE ENCÜMENLERİ MAZBATALARI

A.1 2530 Sayılı Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu (23.VI.1934), (03 Temmuz 1934 Tarihli Resmi Gazete)

— 871 —

Müze ve rasathane teşkilât kanunu

(Resmî Gazete ile neşir ve ilân : 3/VII/1934 - Sayı : 2742)

No.
2530

Kabul tarihi
23 - VI - 1934

BİRİNCİ MADDE — Maarif vekâletine bağlı umumî müzelerle rasathanenin teşkilâtı bu kanuna bağlı (A) işaretli kadro cetvelinde gösterilmiştir.

İKİNCİ MADDE — Umumî müzelerle rasathanede çalışan vazife sahipleri dört sınıfa ayrılırlar:

- a) Birinci sınıf mütehassıslar,
- b) İkinci sınıf mütehassıslar,
- c) Üçüncü sınıf mütehassıslar,
- d) Memurlar.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Müze ve rasathane kadrolarına dahil vazifelerden, işin yapılması hususî ve ilmî bir hazırlığa ihtiyaç gösteren ve vazife sahibinin oradan uzun zaman ayrılınması işe vukuf, ehliyet ve emniyet bakımından Devletçe menfaati müstelzim bulunan işlere (İhtisas memuriyetleri) denir. Bu memuriyetlerde istihdam olunanlara (Mütehassıs) unvanı verilir ve bu mütehassıslar işbu kanun mucibince müddetlerini doldurdukça yerlerinde terfi ederler. Bunlar müze ve rasathane mütehassısları olmak üzere iki zümreye ayrılırlar. Bu kanuna bağlı (A) işaretli cetvelde yazılı vazifelerin hangilerinin ihtisas memuriyetleri oldukları, sınıflarile birlikte gösterilmiştir.

DÖRDÜNCÜ MADDE — İhtisas memuriyetlerinde vazife alan mütehassıslar menşe ve ehliyetlerine göre zümreleri dahilinde ayrıca üç sınıfa ayrılırlar :

A) Üniversite veya yüksek bir mektep mezunu olmakla beraber doktora yapmış ve kendi ihtisası sahasında orijinal bir eser vücutte getirmiş ve en az bir garp diline vâkıf bulunmuş olanlar birinci sınıf;

B) Yalnız Üniversite veya yüksek mektep mezunu olanlar ikinci sınıf;

C) En az lise veya ikinci derecede bir orta ihtisas mektebinden mezun olanlar üçüncü sınıf mütehassıs zümresine dahil olabilirler.

Yukarıdaki şartlardan başka mütehassıslarda aranacak umumî ve hususî evsalla bu şartlara ait tafsîlât bir nizamname ile tesbit olunur.

Üçüncü veya ikinci sınıftan bir mütehassıs kendinden daha yukarı olan mütehassıs sınıfına ait evsafı iktisap edince münhal bulunduğu takdirde daha yukarı sınıfa nakil ve terfi olunur.

BEŞİNCİ MADDE — Umumî müzelerle rasathanede çalışan mütehassıslar, bu kanunla tayin edilen vasıfları haiz bulunanlar arasından Maarif vekâletince tayin olunurlar. Diğer umumî müzelerle rasathanede çalışacak memurlar ise, memurin kanununun dördüncü maddesinde yazılı vasıfları haiz olanlar arasından yine Maarif vekâletince tayin olunurlar.

Maarif vekâletince zaruret görülen hallerde ikinci sınıf bir mütehassısın, aynen kendi maaş derecesini ve sıfatını muhafaza etmek üzere birinci sınıf bir ihtisas vazifesinde, keza üçüncü sınıf bir mütehassısın aynı suretle ikinci sınıf bir ihtisas vazifesinde istihdamı caizdir.

ALTINCI MADDE — Birinci sınıf mütehassısların maaşları 35 liradan başlar

ve her üç senede bir, aynı memuriyette kalmak üzere birer derece terfi olunarak 125 liraya kadar çıkar.

Birinci sınıf bir mütehassısın maaşının bir derece yükselmesi için o terfi müddeti içinde muvaffakiyetle iş görmüş olduğunun mertebe sırasile mafevkleri veya Maarif vekâleti müfettişi tarafından tasdik edilmiş bulunması ve tettebbu mahsulü olmak üzere en az bir eser neşretmiş olması lâzımdır.

YEDİNCİ MADDE — İkinci sınıf mütehassısların maaşları 25 liradan başlar ve her üç senede bir birer derece terfi olunarak 90 liraya kadar çıkar. Bir garp diline vukufunu imtihanla ispat edenler bir derece daha yukarı maaşla tayin olunur, veya bu imtihanı memuriyeti esnasında vermiş olanların maaşları bir derece yukarı çıkarılır.

İkinci sınıf bir mütehassısın maaşının bir derece yükselmesi için o terfi müddeti içinde muvaffakiyetle iş görmüş olduğunun mertebe sırasile mafevkleri veya Maarif vekâleti müfettişleri tarafından tasdik edilmiş bulunması ve tettebbu mahsulü olmak üzere en az bir eser neşretmiş bulunması şarttır.

SEKİZİNCİ MADDE — Üçüncü sınıf mütehassısların maaşları 20 liradan başlar ve her üç senede bir, bir derece terfi olunarak 55 liraya kadar çıkar.

Üçüncü sınıf bir mütehassısın maaşının bir derece yükselmesi için o terfi müddeti içinde muvaffakiyetle iş görmüş olduğunun derece sırasile mafevkleri veya Maarif vekâleti müfettişleri tarafından tasdik edilmiş olması lâzımdır.

DOKUZUNCU MADDE — Mütehassıslar, mensup oldukları zümre içinde diğer ilmi veya idari bir ihtisas vazifesine nakilleri takdirinde de aynı suretle terfi ederler. Zümre haricinde vazife alanlar o vazifeye ait hükümlere tâbidirler.

ONUNCU MADDE — Bu kanuna bağlı (A) cetvelile derecesi ve maaş miktarı tayin edilmiş olan ihtisas vazifelerine tayin olunanlar kadroya göre değil kıdem ve sınıflarına göre maaş alırlar ve bu kanuna göre terfi ederler. Bunlardan kidedine göre alması lâzımgelen maaşlar bu kanuna bağlı (A) cetvelile tayin olunan miktarların üstüne çıkması iktiza edenlerin maaş farkları ve bu farklara göre teşkilât kadrosunda vukua gelecek olan değişiklik her sene bütçesile teklif olunur.

ON BİRİNCİ MADDE — 1452 numaralı kanuna bağlı 2 numaralı kadro cetvelinin müzelerle rasathaneye ait kısmı ve diğer kanunların bu kanuna uymayan hükümleri bu kanuna bağlı (A) cetveline dahil vazifeler hakkında tatbik olunmaz.

MUVAKKAT BİRİNCİ MADDE — Bu kanunun neşrinde müstahdem olan memurların müktesep haklarına hâlel gelmez. Ancak yerlerinde terfi edebilmeleri için bu kanunda gösterilen mütehassısılık şartlarını kazanmaları lâzımdır.

MUVAKKAT İKİNCİ MADDE — Bu kanunun neşri tarihinde iş başında bulunup ta mütehassıs vasfını haiz olanlardan hizmet müddetine göre fazla maaş alanlar, kanundaki müddeti dolduruncaya kadar terfi etmezler.

MUVAKKAT ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanunla tesbit edilen ihtisas memuriyetlerinden açılacak yerlere, bu kanunda gösterilen vasıf ve şartları haiz mütehassıs memur bulunamadığı takdirde, bu vazifelere eski kadrodaki derece maaşı üzerinden ve umumî hükümler dairesinde muvakkat mahiyette memur tayini caizdir.

MUVAKKAT DÖRDÜNCÜ MADDE — Bu kanuna bağlı (A) işaretli cetvelde yazılı memuriyetlerden (B) işaretli cetvelde derece ve adetleri gösterilenler

1934 malî senesi muvazenei umumiye kanununun 12 nci maddesine bağı (L) cetveline alınmıştır.

ON İKİNCİ MADDE — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

ON ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanunun hükümlerini icraya Maliye ve Maarif vekilleri memurdur.

28 haziran 1934

A - CETVELİ

MÜZELER

Derece	Memuriyetin nevi	Adet	Maas
<i>Ankara arkeoloji müzesi</i>			
7	Müdür (I. Mütchassıs)	1	55
11	» muavini (II. Mütchassıs)	1	30
16	Depo ve hesap memuru	1	16
<i>Ankara Etnoğrafya müzesi</i>			
6	Müdür (I. Mütchassıs)	1	70
14	Yazı ve hesap işleri memuru	1	20
14	Depo ve nakliyat memuru	1	20
<i>İstanbul Arkeoloji müzesi</i>			
4	Umum müdür (I. Mütchassıs)	1	90
7	» muavini (I. »)	1	55
9	Başkâtip, Eski eserleri koruma encümeni umumî kâtibi (II. Mütchassıs)	1	40
13	Ecnebi lisanlar kâtibi	1	22
11	Dosya ve hesap memuru	1	30
16	Kâtip ve mutemet	1	16
14	Nakliyat ve hafriyat memuru (III. mütchassıs)	1	20
11	Dahiliye müdürü, duhuliye ve katalog satış memuru	1	30
17	Bilet M. ve nakliyat M. muavini	1	14
18	Başmuhafız	1	12
9	Epigrafist (I. Mütchassıs)	1	40
10	Nümizmat (I. »)	1	35
10	Arkeolog (I. »)	1	35
9	Eski şark eserleri mütchassısı (I. Mütchassıs)	1	40

Derece	Memuriyetin nevi	Adet	Maaş
10	Eski şark eserleri mütehas-sısı (I. mütehas-sıs)	1	35
11	Fotoğraf atelye şefi (II. Mütehas-sıs)	1	30
10	Kütüpaneci (II. Mütehas-sıs)	1	35
11	» (II. »)	1	30
10	Müzeler mimarı (II. Mütehas-sıs)	1	35
<i>Türk ve Islâm eserleri müzesi</i>			
9	Müdür (I. Mütehas-sıs)	1	40
11	» muavini (II. Mütehas-sıs)	1	30
17	Kâtip ve dahiliye memuru	1	14
14	Başkâtip	1	20
<i>Topkapı sarayı müzesi</i>			
6	Müdür (I. Mütehas-sıs)	1	70
8	» muavini (I. Mütehas-sıs)	1	45
14	Kâtip (Daktilo)	1	20
10	Başkâtip, envanter şefi	1	35
14	Bilet memuru ve mutemet	1	20
13	Dahiliye müdürü	1	22
17	Hesap memuru ve kâtip	1	14
11	Kütüpaneci (II. Mütehas-sıs)	1	30
15	Bilet memuru muavini	1	17,5
11	Hazine başmemuru (II. Mütehas-sıs)	1	30
13	» » muavini (III. Mütehas-sıs)	1	22
13	Emanet dairesi şefi (III. Mütehas-sıs)	1	22
14	» » şef muavini (III. Mütehas-sıs)	1	20
14	Üçüncü Sultanahmet kütüphane me-muru (III. Mütehas-sıs)	1	20
14	Yeni kütüphane memuru (III. Mütehas-sıs)	1	20
14	Çini hazinesi şefi (III. »)	1	20
14	Harem dairesi şefi (III. Mütehas-sıs)	1	20
14	Silâh müzesi şefi (III. »)	1	20
15	Birinci sınıf salon memuru	13	17,5
16	İkinci » » »	9	16
17	Üçüncü » » »	23	14
19	Dördüncü » » »	10	10
16	Gece muhafızı şefi	1	16
17	» » »	1	14
18	Köşkler muhafızları	4	12
19	» » »	3	10

Derece	Meriuriyetin nevi	Adet	Maaş
17	Kapı başmuhafızı	1	14
19	» ve korular muhafızı	12	10
19	İtfaiye memuru	2	10
18	Makinist ve elektrikçi	1	12
19	Gece muhafızı	8	10
<i>İzmir müzesi</i>			
7	Müdür (I. Mütéhassıs)	1	55
16	Yazı ve hesap işleri memuru	1	16
14	Depo, nakliyat memuru	1	20
<i>Konya müzesi</i>			
7	Müdür (I. Mütéhassıs)	1	55
11	» muavini (II. Mütéhassıs)	1	30
16	Depo ve hesap memuru	1	16
13	Muhafız ve mutemet	1	22
<i>Bursa müzesi</i>			
10	Müdür (I. Mütéhassıs)	1	35
16	Muhafız ve mutemet	1	16
<i>Adana müzesi</i>			
10	Müdür (II. Mütéhassıs)	1	35
16	Muhafız ve mutemet	1	16
<i>Antalya müzesi</i>			
10	Müdür (II. Mütéhassıs)	1	35
16	Muhafız ve mutemet	1	16
<i>Bergama müzesi</i>			
11	Müdür (II. Mütéhassıs)	1	30
<i>Sivas müzesi</i>			
16	Muhafız ve mutemet	1	16
<i>Efes müzesi</i>			
16	Muhafız ve mutemet	1	16
<i>Edirne müzesi</i>			
16	Muhafız ve mutemet	1	16

Derece	Memuriyetin nevi	Adet	Maaş
RASATHANE			
5	Müdür (I. Mütchassis)	1	80
7	Muavin (I. »)	2	55
8	» (I. »)	1	45
10	Başmülâzim (II. Mütchassis)	1	35
11	» (II. »)	1	30
12	Mülâzim (II. »)	4	25
13	Müstahzır (III. »)	1	22
11	İdare memuru	1	30
9	Mütchassis teknisiyen (III. Mütchassis)	1	40
9	» saatçi (III. Mütchassis)	1	40

B - CETVELİ

7	Muavin (I. Mütchassis)	1	55
8	» (I. »)	1	45
10	Başmülâzim (II. Mütchassis)	1	35
12	Mülâzim (II. »)	1	25

Cumhuriyet Reisliğine yazılan tezkerenin tarih ve numarası : 25 - VI - 1934 ve 1/1044
Bu kanunun neşir ve ilânının Başvekilliğe bildirildiğine dair Cumhuriyet Reisliğinden gelen tezkerenin tarih ve numarası : 28 - VI - 1934 ve 4/690
Bu kanunun müzakerelerini gösteren zabıtların cilt ve sayfa numaraları : Cilt Sayfa
22 244
23 204,260,284:287

**A.2 Müze ve Rasathane Teşkilâtı Hakkında 1/1044 Numaralı Kanun Lâiyhası
ve Maarif ve Bütçe Encümenleri Mazbataları, (TBMM Resmi Web Sayfası)**

Sıra No 247

**Müze ve rasathane teşkilâtı hakkında 1/1044 numaralı
kanun lâiyhası ve Maarif ve Bütçe encümenleri
mazbataları**

*T. C.
Başvekâlet
Kararlar müdürlüğü
Sayı: 6/1487*

24-V-1934

B. M. M. Yüksek Reisliğine

Maarif vekilliğince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 24-V-934 te Yüksek Meclise sunulması kararlaştırılan Müze ve Rasathane Teşkilât kanun lâiyhası esbabı mucibe ve cetvelle birlikte arz edilmiştir efendim.

*Başvekil
İsmet*

Esbabı mucibe lâiyhası

Millî kültürün inkişafına ve medenî varlığımızın bütün kıymetile tanınmasına hizmet bakımından mühim vazifeler üstüne almış bulunan millî müzelerimizin ve bunların rolüne yakın bir işi bulunan rasathanemizin kendilerinden istenen hizmetleri hakkile görebilmeleri için kendi ihtisas şubesinde tecrübe ve vukuf sahibi unsurlara malik bulunmaları lâzımdır. Ancak bu sayede bir bu şubelerde yetişmiş kifayetli ilim ve ihtisas adamları kazanmak suretile bu müesseselerimizin muasır milletlerin mümasil teşkilâtları arasında hususî bir kıymet ve ehemmiyet elde etmeleri mümkün olabilecektir.

Halbuki 1452 numaralı maaşların tevhit ve teadülüne ait kanuna bağlı kadro cetvelile teşkilâtları tesbit edilmiş olan bu müesseselerde bugünkü umumî mevzuat dahilinde liyakatli bir kimsenin kendi vazifesine bağlanıp mensup olduğu ihtisas şubesinde ilerlemesi ve işinden ayrılmadan aynı vazifede terfi ve terakki etmesi imkânı yoktur. Bu müesseselerin vaziyeti tamamen hususî ve ilmi mahiyette bulunduğundan 1452 numaralı teadül kanununun onuncu maddesinin tanzimini emrettiği kanunla da vaziyetlerinin halli mümkün değildir. Bugün bir çok yüksek tahsil görmüş ve bu şubelerde kendilerinden pek çok istifade edilmesi memul bulunan gençler, muallimlerin kendi meslekleri içinde terfi ve terakki etmeleri kabil olduğu için kendi ihtisaslarına en yakın orta tedrisat muallimliği zümresini tercih etmektedirler. Bu yüzden en mühim ve değerli bir çok hizmetleri kifayetleri bu işe yetmeyen bir takım unsurlar elinde bırakmak veya her iki üç senede bir acemi unsurlarla doldurmak ve onların tam yetişecekleri sırada yine yerlerine diğer acemilerini almak zarureti karşısında kalınmaktadır. Bunun için bu müesseselerin teşkilâtlarının ve bu teşkilâtta çalışacak unsurlara ait meslekî evsafın hususî bir kanunla tesbitine lüzum görülmüş ve merbut lâyiha bu maksatla tanzim ve teklif edilmiştir.

Maaşların tevhit ve teadülüne dair 1452 numaralı kanunun onuncu maddesi mucibince vezifedarlarının yerlerinden uzun müddet ayrılmamaları iktiza eden memuriyetlerin, istilzam ettirdikleri ihtisas hazırlığına ve tahsil seviyesine göre üç sınıfa ayrılması muvafık görülmüştür.

Birinci sınıf mütehasıslara Üniversitede çalışan ordinaryüs ve profesörlerin, ikinci sınıf mütehasıslara orta tedrisat muallimlerinin terfi ve inkişaf imkânları verilmiştir. Bazı memuriyetlerin üçüncü sınıf ihtisas vazifesi olarak tefrikına amil olan cihet bilhassa « vazife sahibinin oradan uzun zaman ayrılmaması Devletin işe vukuf ve emniyet bakımından menfaati » meselesidir.

Bu lâyiha ile aynı zamanda Müzelerin kadrolarında ilmi ve idari ihtiyaçlara göre ufak bazı ilâveler yapılmış ve umumiyetle bazı vazifelerin kadro maaşları tezyit olunmuştur.

Maarif encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Maarif encümeni

Karar No. 11

Esas No. 1/1044

27 - V - 1934

Yüksek Reisliğe

Müze ve rasathane teşkilâtına ait olup Başve-kâleti Celileden gelen 24 mayıs 1934 tarih ve 1484 numaralı tezkere ve ilişiği olan kanun lâyihası encümende Maarif vekili Hikmet Beyefendinin huzur ile tetkik ve müzakere edildi.

Gerek lâyihanın tetkikinden ve gerek Vekil Beyin izahatından anlaşıldığına göre bu lâyihada iki maksat istihdaf edilmektedir: Birisi müzeler ve rasathanede çalışan memurların bir teşkilâta ve bir kadroya bağlandırılması, ikincisi de mevcut veya sonradan alınacak memurların ihtisas ve tettebbüllerini artırmak ve yerlerinde alkoyarak yeniden kazandıkları ihtisas ve tettebbüllerinden mahrum olmamaktır. Lâyihada ilişik olan cetvel-ler ayrı ayrı tetkik edilmiş ve en çok kısmını ha-len mevcut memuriyetler teşkil ettiği anlaşılmış-tır. Yalnız Ankaradaki Etnoğrafya müzesine de-po ve bir nakliyat memuru ve İstanbuldaki rasat-haneye de üç yeni memuriyet ilâve edilmiştir. Bunlar rasathanenin muhtelif şubelerindeki mü-tehasısların yanlarında çalışacak muavinlerdir. Mevcut bazı memuriyetlerin de yalnız unvanları değişmiştir.

Memurların ihtisaslarını artırmak ve yerlerin-de alkoymak için de yerlerinde terfi esası düşü-nülmüştür. Bu esas yeni bir mevzu değildir. Maaşatın tevhit ve teadülü kanununun onuncu maddesi iktizasıdır. Bu maddede «mafevkî olma-yan veya ilmi fennî ve meslekî bir ihtisasa ihti-yaç gösteren veya uzun müddet şahsî tebeddül etmemesi Devletçe menfaati müstelzim olan me-muriyetlerde bulunan memurlara her terfi müd-deti geçtikçe bütçelere konacak tahsisat dairesin-

de bir zam verilir » denilmektedir. Bu lâyiha mütehasısları üç sınıfa ayırmıştır. Birinci sınıf mütehasıs olabilmek için yüksek bir mektep me-zunu olmakla beraber doktora yapmış olmasını ve ihtisası dahilinde orijinal bir eser yazmasını ve en az bir garp dili bilmeyi şart koymuştur. Bu vasıfları haiz olanlar Üniversite ordinaryüsleri derecesinde olduklarından bunlar derecesinde ter-fia tâbi olacaktır. İkinci sınıf mütehasısların da orta tedrisat mekteplerinin muallimlerinde ara-nılan vasıflar aranılacak ve terfileri de aynı ola-caktır. Üçüncü sınıf mütehasıslarda lise veya o derecedeki mektep mezunlarıdır. Memurlar da memurlar kanununun ahkâmına tâbidir.

Milli harsımızı inkişaf ettirecek müzelerle ra-sathanede çalışacak birinci sınıf mütehasısların ordinaryüs ve ikinci sınıf mütehasısların da or-ta mektepler muallimleri derecelerinde tutulma-sı ve kendilerinde bu evsafın aranılması ve bin-netice aynı haller ve şartlar dairelerinde yerlerin-de terfi edebilmeleri encümenimizde muvafık görülerek lâyiha aynen kabul edilmiş ve yalnız bi-rinci muvakkat maddesindeki müktesep haklar meselesile ikinci muvakkat maddedeki terfi sıra-sının tayini vazih görülemediğinden bu madde-ler değiştirilmiş ve Yüksek Meclisin tasvibine su-nulmuştur.

Mf. E. R.	M. M.	Kâtip	Aza
Erzurum	Afyon	Sinop	
	Haydar	İ. Alâettin	Refet
Aza	Aza	Aza	Aza
Ordu	Trabzon	Muş	
Hamdi	Halil Nihat	K. O. Hakkı	

Bütçe encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Bütçe encümeni
M. No. 161
Esas No. 1/1044

13 - VI - 1934

Yüksek Reisliğe

Maarif vekilliğince hazırlanan ve Başvekâletin 24 mayıs 1934 tarih ve 1487 numaralı tezkeresile Yüksek Meclise sunulan müze ve rasatane teşkilât kanunu lâyihası ile merbutu bulunan cetveller encümenimize havale buyurulmakla Maarif vekili Hikmet Beyin huzur ile tetkik ve müzakere olundu.

Hükümetin esbabı mucibesinde verilen malûmata ve vekil Beyin verdiği izahata nazaran bu kanun lâyihası müzelerde ve rasatanede çalışan memurları bir teşkilâta ve kadroya bağlamak, bu müesseselerde ihtisas sahibi memur kullanılmasını mümkün kılmak maksadile hazırlanmış ve bu cihet için temini için maaşatın tevhit ve teadülüne dair olan kanunun 10 uncu maddesi hükmüne tevfikân mütehasıs memurların yerlerinde terfii teklif olunmuştur.

Bu esasları tasvip eden encümenimiz kanun lâyihasının maddelerini ve kanuna merbut bulunan cetvelleri tetkik etmiş, 3, 4, 10 ve 12 nci maddelerde cüzi değişiklikler yapmış, muvakkat birinci maddeyi Maarif encümeninin hazırladığı şekilde aynen ve muvakkat ikinci mad-

deyi yine Maarif encümeninin teklifi veğhile ve diğer maddeleri ve kadroyu aynen kabul etmiştir.

Kadronun tetkikinde mevcut memurlara adet ve derece itibarı ile cüzi bir miktarda zam yapıldığı görülmüş ve bu zamların bu sene bütçesine yapacağı tesir müzeler için 6584 ve rasatane için 1824 lira olarak hesap edilmiştir.

Lâyiha müstacelen müzakere edilmek üzere Umumi Heyetin Yüksek tasvibine arz olunur.

Reis	Reis vekil	Bu M. M.
Burdur	Isparta	Konya
M. Şeref	Mükerrem	A. Muzaffer
Aza	Aza	Aza
Bursa	Elâziz	Erzurum
Dr. Galip	H. Tahsin	Aziz
Aza	Aza	Aza
Erzurum	Giresun	İzmir
Asım	Kâzım	Kâzım
Aza	Aza	Aza
Kırklareli	Manisa	
M. Naki	Turgut	

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Müze ve rasathane teşkilât kanunu lâyihası

MAARİF ENCÜMENİNİN TADİLİ

BİRİNCİ MADDE — Maarif vekâletine bağlı umumî müzelerle rasathanenin teşkilâtı bu kanuna bağlı (A) işaretli kadro cetvelinde gösterilmiştir.

İKİNCİ MADDE — Umumi müzelerle rasathanede çalışan vazife sahipleri dört sınıfa ayrılırlar:

- a) Birinci sınıf mütehassıslar,
- b) İkinci sınıf mütehassıslar,
- c) Üçüncü sınıf mütehassıslar,
- d) Memurlar.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Müze ve rasathane kadrolarına dahil vazifelerden, işin yapılması hususî ve ilmi bir hazırlığa ihtiyaç gösteren ve vazife sahibinin oradan uzun zaman ayrılmaması Devletin işe vukuf, ehliyet ve emniyet bakımından menfaatini müstelzim bulunan işlere (İhtisas memuriyetleri) denir. Bu memuriyetlerde istihdam olunanlara (Mütehasıs) ünvanı verilir ve bu mütehasıslar işbu kanun mucibince müddetlerini doldurdukça yerlerinde terfi ederler. Mütehasıslar müze ve rasathane mütehasısları olmak üzere iki zümreye ayrılırlar. Bu kanuna bağlı (A) işaretli cetvelde yazılı vazifelerin hangilerinin ihtisas memuriyetleri oldukları sınıflarile birlikte gösterilmiştir.

DÖRDÜNCÜ MADDE — İhtisas memuriyetlerinde vazife alan mütehasıs memurlar menş ve ehliyetlerine göre zümreleri dahilinde ayrıca üç sınıfa ayrılırlar:

- a) Üniversite veya yüksek bir mektep mezunu olmakla beraber doktora yapmış ve kendi ihtisas sahasında orijinal bir eser vücade getirmiş ve en az bir garp diline vâkıf bulunanlar birinci sınıf,
- b) Yalnız Üniversite veya yüksek mektep mezunu olanlar ikinci sınıf,
- c) En az lise veya ikinci derecede bir orta ihtisas mektebinden mezun olanlar üçüncü sınıf mütehasıs zümresine dahil olabilirler.

Yukarıdaki şartlardan başka mütehasıslarda aranacak umumî ve hususî evsafa bu şartlara ait tafsilât Maarif vekâletince bir talimatname ile tesbit olunur.

BÜTÇE ENCÜMENİNİN TADİLİ

*Müze ve rasatane teşkilât kanunu
lâyihası*

MADDE 1 — Aynen kabul edilmiştir.

MADDE 2 — Aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3 — Müze ve rasatane kadrolarına dahil vazifelerden, işin yapılması hususî ve ilmi bir hazırlığa ihtiyaç gösteren ve vazife sahibinin oradan uzun zaman ayrılmaması işe vukuf, ehliyet ve emniyet bakımından Devletçe menfaati müstelsim bulunan işlere «ihtisas memuriyetleri» denir. Bu memuriyetlerde istihdam olunanlara «Mütehasıs» unvanı verilir ve bu mütehasıslar işbu kanun mucibince müddetlerini doldurdukça yerlerinde terfi ederler. Bunlar müze ve rasatane mütehasısları olmak üzere iki zümreye ayrılırlar. Bu kanuna bağlı (A) işaretli cetvelde yazılı vazifelerin hangilerinin ihtisas memuriyetleri oldukları sınıflarile birlikte gösterilmiştir.

MADDE 4 — İhtisas memuriyetlerinde vazife alan mütehasıslar menşee ve ehliyetlerine göre zümreleri dahilinde ayrıca üç sınıfa ayrılırlar:

A) Üniversite veya yüksek bir mektep mezunu olmakla beraber doktora yapmış ve kendi ihtisası sahasında orijinal bir eser vücade getirmiş ve en az bir garp diline vâkıf bulunanlar birinci sınıf;

B) Yalnız Üniversite veya yüksek mektep mezunu olanlar ikinci sınıf;

C) En az lise veya ikinci derecede bir orta ihtisas mektebinden mezun olanlar üçüncü sınıf mütehasıs zümresine dahil olabilirler.

Yukarıdaki şartlardan başka mütehasıslarda aranacak umumî ve hususî evsafa bu şartlara ait tafsilât bir nizamname ile tesbit olunur.

Hâ.

M. E.

Üçüncü veya ikinci sınıftan bir mütehasşıs kendisinden daha yukarı olan mütehasşıs sınıfına ait evsafı iktisap edince münhal bulunduğu takdirde daha yukarı sınıfa nakil ve terfi olunur.

BEŞİNCİ MADDE — Umumi müzelerle rasathanede çalışan mütehasşıs lar bu kanunla tayin edilen vasıfları haiz bulunanlar arasından Maarif vekâletince tayin olunurlar. Diğer umumi müzelerle rasathanede çalışacak memurlar ise memurin kanununun dördüncü maddesinde yazılı vasıfları haiz olanlar arasından yine Maarif vekâletince tayin olunurlar.

Maarif vekâletince zaruret görülen hallerde ikinci sınıf bir mütehasşıs ın, aynen kendi maaş derecesini ve sıfatını muhafaza etmek üzere birinci sınıf bir ihtisas vazifesinde, keza üçüncü sınıf bir mütehasşıs ın aynı suretle ikinci sınıf bir ihtisas vazifesinde istihdamı caizdir.

ALTINCI MADDE — Birinci sınıf mütehasşıs ların maaşları 35 liradan başlar ve her üç senede bir, aynı memuriyette kalmak üzere birer derece terfi olunarak 125 liraya kadar çıkar.

Birinci sınıf bir mütehasşıs ın maaşının bir derece yükselmesi için o terfi müddeti içinde muvaffakiyetle iş görmüş olduğunun mertebe sıras ile mafevkleri veya Maarif vekâleti müfettişi tarafından tasdik edilmiş bulunması ve tettebbu mahsulü olmak üzere en az bir eser neşretmiş olması lâzımdır.

YEDİNCİ MADDE — İkinci sınıf mütehasşıs ların maaşları 25 liradan başlar ve her üç senede bir birer derece terfi olunarak 90 liraya kadar çıkar. Bir garp diline vukufunu imtihanla ispat edenler bir derece daha yukarı maaşla tavin olunur, vevâ bu imtihanı memuriveti esnasında vermiş olanların maaşları bir derece yukarı çıkarılır.

İkinci sınıf bir mütehasşıs ın maaşının bir derece yükselmesi için o terfi müddeti içinde muvaffakiyetle iş görmüş olduğunun mertebe sıras ile mafevkleri veya Maarif vekâleti müfettişleri tarafından tasdik edilmiş bulunması ve tettebbu mahsulü olmak üzere en az bir eser neşretmiş bulunması şarttır.

SEKİZİNCİ MADDE — Üçüncü sınıf müte-

B. E.

Üçüncü veya ikinci sınıftan bir mütehasşıs kendinden daha yukarı olan mütehasşıs sınıfına ait evsafı iktisap edince münhal bulunduğu takdirde daha yukarı sınıfa nakil ve terfi olunur.

MADDE 5 — Aynen kabul edilmiştir.

MADDE 6 — Aynen kabul edilmiştir.

MADDE 7 — Aynen kabul edilmiştir.

MADDE 8 — Aynen kabul edilmiştir.

Hü.

M. E.

hassısların maaşları 20 liradan başlar ve her üç senede bir, bir derece terfi olunarak 55 liraya kadar çıkar.

Üçüncü sınıf bir mütehasssın maaşının bir derece yükselmesi için o terfi müddeti içinde muvaffakiyetle iş görmüş bulunduğu derecede sırasile mafevkleri veya Maarif vekâleti müfettişleri tarafından tasdik edilmiş olması lazımdır.

DOKUZUNCU MADDE — Mütehasssılar, mensup oldukları zümre içinde diğer ilmi veya idari bir ihtisas vazifesine nakilleri takdirinde de aynı suretle terfi ederler, zümre haricinde vazife alanlar o vazifeye ait hükümlere tâbidirler.

ONUNCU MADDE — Bu kanuna bağlı (A) cetvelile derecesi ve maaş miktarı tayin edilmiş olan ihtisas vazifelerine tayin olunanlar kadroya göre değil, kıdem ve sınıflarına göre maaş alırlar ve bu kanuna göre terfi ederler. Bunlardan kıdemine göre alması lâzımgelen maaşlar bu kanuna bağlı (A) cetvelile tayin olunan miktarların üstüne çıkması iktiza edenlerin maaş farkları senesi bütçesile teklif ve bu fıkralara göre teşkilât kadrosunda vukua gelen değişiklik aynı sene bütçesine raptedilen bir cetvelle tesbit olunur.

ON BİRİNCİ MADDE — 1452 numaralı kanuna bağlı 2 numaralı kadro cetvelinin müzelerle rasathaneye ait kısmı ve diğer kanunların bu kanuna uymayan hükümleri işbu kanuna bağlı (A) cetveline dahil vazifeler hakkında tatbik olunmaz.

ON İKİNCİ MADDE — Bu kanunun hükmü 1 haziran 1934 tarihinden başlar.

ON ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanunun hükümlerini icraya Maliye ve Maarif vekilleri memurdur.

MUVAKKAT BİRİNCİ MADDE — Kanunun neğrinden evvel bu kanunla tayin edilen ihtisas vazifelerinde istihdam edilmekte olan memurlardan üçüncü maddede zikredilen vaziyette bulunanlar, liyakatlerine göre Maarif vekâletince işbu kanunda zikredilen ihtisas sınıflarına ayrılırlar.

MUVAKKAT BİRİNCİ MADDE — Kanunun neğrinde müstahdem olan memurların müktesep haklarına hâle gelmez. Ancak yerlerinde terfi edebilmeleri için bu kanunda gösterilen mütehasssırlık şartlarını kazanmaları lazımdır.

B. E.

MADDE 9 — Aynen kabul edilmiştir.

MADDE 10 — Bu kanuna bağı (A) cetvelile derecesi ve maaş miktarı tayin edilmiş olan ihtisas vazifelerine tayin olunanlar kadroya göre değil kıdem ve sınıflarına göre maaş alırlar ve bu kanuna göre terfi ederler. Bunlardan kıdemine göre alması lâzımgelen maaşlar bu kanuna bağı (A) cetvelile tayin olunan miktarların üstüne çıkması iktiza edenlerin maaş farkları ve bu farklara göre teşkilât kadrosunda vukua gelecek olan değişiklik her sene bütçesile teklif olunur.

MADDE 11 — Aynen kabul edilmiştir.

MADDE 12 — Aynen kabul edilmiştir.

MADDE 13 — Aynen kabul edilmiştir.

MUVAKKAT MADDE 1 — Maarif encümeninin tadili veçhile kabul edilmiştir.

Hü.

MUVAKKAT İKİNCİ MADDE — Müzelerle rasathanede ihtisas vazifelerinden birinde istihdam olunanlardan hizmet müddetleri, bu gün almakta oldukları maaşa bu kanuna göre istihkak için kazanılması lâzımgelen kıdemden eksik olanlar o derecenin maaşına hak kazanıncaya kadar sıra beklerler.

Mf. E.

MUVAKKAT İKİNCİ MADDE — Bu kanunun neşri tarihinde iş başında bulunup ta mütehasıs vasfını haiz olanlardan hizmet müddetine göre fazla maaş alanlar kanundaki müddeti dolduruncaya kadar terfi etmezler.

24 - V - 1934

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.	Da. V.
İsmet	Ş. Saracoğlu	Zekâi	Ş. Kaya
Ha. V. V.	Mal. V.	Mf. V.	Na. V.
Ş. Kaya	Fuat	Hikmet	Ali
İk. V.	S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
M. Celâl	Dr. Refik	Ali Rana	Muhlis

B. E.

MUVAKKAT MADDE 2 — Maarif encümeninin tadili veçhile kabul edilmiştir.

MUVAKKAT MADDE 3 — Bu kanunla tesbit edilen ihtisas memuriyetlerinden açılacak yerlere bu kanunda gösterilen vasıf ve şartları haiz mütehassıs memur bulunamadığı takdirde bu vazifelere eski kadrodaki derece maaşı üzerinden ve umumî hükümler dairesinde muvakkat mahiyette memur tayini caizdir.

MUVAKKAT MADDE 4 — Bu kanuna bağlı (A) işaretli cetvelde yazılı memuriyetlerden (B) işaretli cetvelde derece ve adetleri gösterilenler 1934 malî senesi muvazenei umumiye kanununun 12 nci maddesine bağlı (L) cetveline alınmıştır.

Hükûmetin teklifine bağlı

A - CETVELİ

MÜZELER

Derece	Memuriyetin nevi	Adet	Maaş
<i>Ankara arkeoloji müzesi</i>			
7	Müdür (I. Mütihassıs)	1	55
11	» muavini (II. Mütihassıs)	1	30
16	Depo ve hesap memuru	1	16
<i>Ankara Etnoğrafya müzesi</i>			
6	Müdür (I. Mütihassıs)	1	70
14	Yazı ve hesap işleri memuru	1	20
14	Depo ve nakliyat memuru	1	20
<i>İstanbul Arkeoloji müzesi</i>			
4	Umum müdür (I. Mütihassıs)	1	90
7	» muavini (I. »)	1	55
9	Başkâtip, Eski eserleri koruma encümeni umumî kâtibi (II. Mütihassıs)	1	40
13	Ecnebi lisanlar kâtibi	1	22
11	Dosya ve hesap memuru	1	30
16	Kâtip ve mutemet	1	16
14	Nakliyat ve hafriyat memuru (III. mütihassıs)	1	20
11	Dahiliye müdürü, duhuliye ve katalog satış memuru	1	30
17	Bilet M. ve nakliyat M. muavini	1	14
18	Başmuhafız	1	12
9	Epigrafist (I. Mütihassıs)	1	40
10	Nümizmat (I. »)	1	35
10	Arkeolog (I. »)	1	35
9	Eski şark eserleri mütihassısı (I. Mütihassıs)	1	40
10	» » (I. »)	1	35
11	Fotoğraf atelye şefi (II. Mütihassıs)	1	30
10	Kütüpaneci (II. Mütihassıs)	1	35
11	» (II. »)	1	30
10	Müzeler mimarı (II. Mütihassıs)	1	35

Derece	Memuriyetin nevi	Adet	Maaş
<i>Türk ve İslâm eserleri müzesi</i>			
9	Müdür (I. Mütihassıs)	1	40
11	» muavini (II. Mütihassıs)	1	30
17	Kâtip ve dahiliye memuru	1	14
14	Başkâtip	1	20
<i>Topkapı sarayı müzesi</i>			
6	Müdür (I. Mütihassıs)	1	70
8	» muavini (I. Mütihassıs)	1	45
14	Kâtip (Daktilo)	1	20
10	Başkâtip, envanter şefi	1	35
14	Bilet memuru ve mutemet	1	20
13	Dahiliye müdürü	1	22
17	Hesap memuru ve kâtip	1	14
11	Kütüpaneci (II. Mütihassıs)	1	30
15	Bilet memuru muavini	1	17,5
11	Hazine başmemuru (II. Mütihassıs)	1	30
13	» » muavini (III. Mütihassıs)	1	22
13	Emanet dairesi şefi (III. Mütihassıs)	1	22
14	» » şef muavini (III. Mütihassıs)	1	20
14	Üçüncü Sultanahmet kütüphane memuru (III. Mütihassıs)	1	20
14	Yeni kütüphane memuru (III. Mütihassıs)	1	20
14	Çini hazinesi şefi (III. »)	1	20
14	Harem dairesi şefi (III. Mütihassıs)	1	20
14	Silâh müzesi şefi (III. »)	1	20
15	Birinci sınıf salon memuru	13	17,5
16	İkinci » » »	9	16
17	Üçüncü » » »	23	14
19	Dördüncü» » »	10	10
16	Gece muhafızı şefi	1	16
17	» » »	1	14
18	Köşkler muhafızları	4	12
19	» »	3	10
17	Kapı başmuhafızı	1	14
19	» ve korular muhafızı	12	10
19	İtfaiye memuru	2	10
18	Makinist ve elektrikçi	1	12
19	Gece muhafızı	8	10

Derece	Mezuriyetin nevi	Adet	Maaş
<i>İzmir müzesi</i>			
7	Müdür (I. Mütchassıs)	1	55
16	Yazı ve hesap işleri memuru	1	16
14	Depo, nakliyat memuru	1	20
<i>Konya müzesi</i>			
7	Müdür (I. Mütchassıs)	1	55
11	» muavini (II. Mütchassıs)	1	30
16	Depo ve hesap memuru	1	16
13	Muhafız ve mutemet	1	22
<i>Bursa müzesi</i>			
10	Müdür (I. Mütchassıs)	1	35
16	Muhafız ve mutemet	1	16
<i>Adana müzesi</i>			
10	Müdür (II. Mütchassıs)	1	35
16	Muhafız ve mutemet	1	16
<i>Antalya müzesi</i>			
10	Müdür (II. Mütchassıs)	1	35
16	Muhafız ve mutemet	1	16
<i>Bergama müzesi</i>			
11	Müdür (II. Mütchassıs)	1	30
<i>Sivas müzesi</i>			
16	Muhafız ve mutemet	1	16
<i>Efes müzesi</i>			
16	Muhafız ve mutemet	1	16
<i>Edirne müzesi</i>			
16	Muhafız ve mutemet	1	16
<i>Rasathane</i>			
5	Müdür (I. Mütchassıs)	1	80
7	Muavin (I. »)	2	55
8	» (I. »)	1	45
10	Başmülâzim (II. Mütchassıs)	1	35
11	» (II. »)	1	30
12	Mülâzim (II. »)	4	25
13	Müstahzır (III. »)	1	22

Derece	Memuriyetin nevi	Adet	Maaş
11	İdare memuru	1	30
9	Mütehassıs teknisiyen (III. Mütehassıs)	1	40
9	» saatçi (III. Mütehassıs)	1	40

Hükûmetin teklifine bağlı

B - CETVELİ

Rasathane kadrosundan (L) cetveline konulacak kısım

7	Muavin (I. Mütehassıs)	1	55
8	» (I. »)	1	45
10	Başmülâzim (II. Mütehassıs)	1	35
12	Mülâzim (II. »)	1	25

A.3 3459 Sayılı Müze ve Rasathane Teşkilât Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (17.6.1938), (28 Haziran 1938 Tarihli Resmi Gazete)

28 HAZİRAN 1938		(Resmî Gazete)		Sayfa : 10121	
Madde 11 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.		Müze ve Rasathane Teşkilât Kanununda değişiklik yapılmasına dair kanun		Kanun No: 3459 Kabul tarihi: 17/6/1938	
Madde 12 — Bu kanun hükümlerinin icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.		23/6/1938		Madde 1 — Müze ve rasathane teşkilâtı hakkındaki 28 haziran 1934 tarih ve 2530 sayılı kanunun 10 uncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:	
2/5867 Mühendislik ve mimarlık ruhsatnamelerine dair olan ve 6758 sayılı kararname ile mecliyette kanun talimatnamesi tadil eden kararname		Düster Tertib	Cild	Sahife	Resmî Gazete Sayı
1035 Mühendislik ve mimarlık hakkındaki kanun		3	18	243	3520
2077 Mühendislik ve mimarlık kanununa ek kanun		3	18	162	3489
6758 Mühendislik ve mimarlık verilecek ruhsatnameler hakkında talimatname		3	9	1099	947 948
7490 Mühendislik ve mimarlık verilecek ruhsatnamelere dair olan talimatnamenin 4 ve 7 nci maddelerinde değiştirilen kararname		3	10	190	1096
491 Mühendislik ve mimarlık hakkındaki kanuna dair Meclis kararı		3	10	579	1160
1000 Mühendislik ve mimarlık hakkındaki 1035 sayılı kanunun birinci maddesinin teferruce mahul olmadığı hakkında Meclis kararı		3	18	1161	3627
10308 Mühendislik ve mimarlık hakkındaki kanuna aid talimatnamenin bazı maddelerinde değiştirilen kararname		3	12	15	1685
10524 Mühendislik ve mimarlık ruhsatnamelerinin usulü itinaına dair maddeler talimatnamenin 4 üncü maddesinde mevaddi müteferrika kımında bazı tashihât icrasına dair kararname		3	12	61	1729
13677 Mühendislik ve mimarlık hakkındaki kanuna aid talimatnameye bir madde tazyiline dair kararname		3	12	1248	1900
14193 Mühendislik ve mimarlık hakkındaki talimatnamenin 4 üncü maddesinde islihi bekkinde kararname		3	14	485	2387
23/6/1938		Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.		Madde 3 — Bu kanunun hükmünü icraya Maliye ve Maarif Vekilleri memurdur.	
Kanun No.		Başlığı		Düster Tertib	
7530		Müze ve rasathane teşkilâtı kanunu		3	
				Cild	
				15	
				Sahife	
				1292	
				Resmî Gazete Sayı	
				2742	

İ L Â N L A R

Nafia Vekâletinden:

Eksiltmeye konulan iş :

1 — Nazilli'de Çürük Sudan Sarayköy Ovasının sulanması için açılacak kanal ve sınaî imalât, keşif bedeli (400 008) dört yüz bin sekiz liradır.

2 — Eksiltme 13/7/1938 tarihine rastlayan çarşamba günü saat 15 de Nafia Vekâleti Sular Umum Müdürlüğü Su Eksiltme Komisyonu odasında kapalı zarf usulü ile yapılacaktır.

3 — İstekliler, eksiltme şartnamesi, mukavele projesi, Bayındırlık İşleri Genel şartnamesi, fennî şartname ve projeleri (20) lira mukabilinde Sular Umum Müdürlüğünden alabilirler.

4 — Eksiltmeye girebilmek için isteklilerin (19 750) liralık muvakkat teminat vermesi ve (70 000) liralık Nafia su işlerini veya buna muadil Nafia işlerini taahhüd edip muvaffakiyetle bitirdiğine ve bu kabil Nafia işlerini başarmakta fennî kabiliyeti olduğuna dair Nafia Vekâletinden alınmış müteahhidlik vesikası ibraz etmesi, isteklilerin teklif mektuplarını ikinci maddede yazılı saatten bir saat evveline kadar Sular Umum Müdürlüğüne makbuz mukabilinde vermeleri lazımdır.

Postada olan gecikmeler kabul edilmez.

§

İstanbul - Edirne yolunda Asfalt kaplamalı
Şose inşaatı eksiltme ilânı

1 — İstanbul - Edirne yolunun Lüleburgazdan itibaren Edirne istikametinde takriben 38.700 metre uzunluğundaki kısmı tesviye, sınaî imalât, şose ve asfaltlı kaplama ve teferruatı inşaatı mevcut projesine ve yeniden yapılan keşif evrakına göre kapalı zarf usulü ile eksiltmeye çıkarılmıştır. Bu inşaat ile bir senelik mütemadi tamiratının bedeli (1.739.648) lira (64) kuruştur.

2 — Eksiltme 14/7/1938 tarihine müsadif perşembe günü saat 12 de Nafia Vekâletinde Şose ve Köprüler Reisliği Eksiltme Komisyonu odasında yapılacaktır.

3 — Eksiltme şartnamesi ve buna müteferri diğer evrak 43 lira 50 kuruş mukabilinde mezkûr Reislikten alınabilir.

4 — Eksiltmeye girmek isteyenlerin 65.939 lira 46 kuruş muvakkat teminat vermeleri ve Nafia Vekâletinden alınmış müteahhidlik vesikası ile

bir defa en az 400.000 lira bedelli asfalt kaplamalı yol veya mümassili inşaatı muvaffakiyetle imkâl etmiş olduğuna dair resmî vesika ibraz etmeleri lazımdır.

5 — İsteklilerin 2490 sayılı kanunun tarifâtı dairesinde hazırlayacakları kapalı zarflarının ikinci maddede yazılı vakitten bir saat evveline kadar Komisyon Reisliğine makbuz mukabilinde vermeleri muktazidir. Postada olacak gecikmeler kabul edilmez.

145/4-1

Ankara Valiliğinden:

1 — Vilâyet çiftçilerine dağıtılmak üzere 335 aded sap arabası kapalı zarf usulü ile satın alınacaktır.

2 — Arabaların muhammen bedeli 24455 liradır.

3 — İhale 11 temmuz 1938 pazartesi günü saat 15 de Vilâyet Daimî Encümen tarafından yapılacaktır.

4 — Şartnameleri Ankara, İstanbul, Eskişehir, Bursa, Adapazarı ve İnegöl Ziraat Müdür ve memurluklarında görülebilir.

5 — Eksiltmeye iştirak için talibler muhammen bedelin % 7,5 tutarı olan meblâğa aid banka mektubu veya hususî muhasebe vesnesine yatırılan depozito akçesi makbuzu ile birlikte gösterilen günde saat 15 de Vilâyet Encümenine gelmeleri ilân olunur.

126/4-3

DEVLET DEMİRYOLLARINDAN

Muhammen bedeli 16.000 lira olan 10 aded lâvaz tesisatı malzemesi 12/8/1938 cuma günü saat 15.30 da kapalı zarf usulü ile Ankara'da İdare binasında satın alınacaktır.

Bu işe girmek isteyenlerin 1200 liralık muvakkat teminat ile kanunun tayin ettiği vesikaları ve Nafia müteahhidlik vesikası ve tekliflerini aynı gün saat 14.30 a kadar Komisyon Reisliğine vermeleri lazımdır.

Şartnameler parasız olarak Ankara'da Malzeme Dairesinden, Haydarpaşada Tesellüm ve Sevk Şefliğinden dağıtılacaktır.

130/4-1

A.4 3459 Sayılı Müze ve Rasathane Teşkilât Kanununun 10'ncu Maddesinin 2'nci Fıkrasının Kaldırılması Hakkında Kanun Lâyihası ve Maarif ve Bütçe Encümenleri Mazbataları (1/1056), (TBMM Resmi Web Sayfası)

S. Sayısı : 238

Müze ve rasathane teşkilat kanununun 10 ncü maddesinin 2 nci fıkrasının kaldırılması hakkında kanun lâyihası ve Maarif ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/1056)

T. C.
Başvekâlet
Kararlar müdürlüğü
Sayı : 6/2132

18 - V - 1938

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

2530 sayılı kanunun 10 ncü maddesinin ikinci fıkrasının kaldırılması hakkında Maliye vekilliğince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetinin 16 - V - 1938 tarihli toplantısında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesile birlikte sunulmuştur.

Başvekil
C. Bayar

Esbabı mucibe lâyihası

2530 sayılı kanunun 10 ncü maddesinin 1 nci fıkrasıyla müze ve rasathane teşkilâtı dahilindeki ihtisas vazifelerine tayin olunanların, 6, 7, ve 8 nci maddelerdeki esaslar dairesinde terfi etmeleri ve maaşlarını kadrolarına göre değil, kıdem ve sınıflarına göre almaları kabul edilmiş olduğundan, bu husus için her sene muvazenei umumiye kanununa bir madde ilâvesi cihetine gidilmesi için 10 ncü maddenin 2 nci fıkrasının kaldırılmasına lüzum sâsıl olmuş ve bu maksadla ilişik kanun lâyihası tanzim edilerek takdim kılınmıştır.

Maarif encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Maarif encümeni
Esas No. 1/1056
Karar No. 13

23 - V - 1938

Yüksek Reislığe

2530 sayılı müze ve rasathane teşkilât kanununun 10 ncü maddesinin ikinci fıkrasının kaldırılması hakkında Maliye vekâletince tanzim olunub Başveketin 6/2132 sayılı ve 18 - V - 1938 tarihli tezkeresiyle encümenimize havale buyurulan kanun lâyihası vekil Saffet Arıkan ve Yüksek Tedrisat umum müdürü Cevad oldukları halde tedkik ve müzakere edildi.

Müze ve rasathanede ehliyet ve liyakatleri görülenlerin 2530 numaralı kanun dairesinde Devletin diğer dairelerinde olduğu gibi vaktinde terfi edebilmeleri için her sene mahsus cetvelin değiştirilmesi bir külfet olduğundan bunu tahmil eden fıkranın kaldırılması muvafık görülmüş ve lâyiha aynen kabul edilerek müstacelen müzakeresi dileğile Yüksek Meclise su-

nulmuştur.			Antalya	Afyon K.	Diyarbakır
Maarif En. Reisi	M. M.	Kâtib	T. Örs	İzzet U. Aykurd	Tevfik Bülge
Kars	Afyon K.	Trabzon	Giresun	Ordu	Trabzon
F. Köprülü	H. Çerçel	Seniha Hızal	T. Onay	Ali Canib Yöntem	Halil N. Boztepe

Bütçe encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Bütçe encümeni
Mazbata No. 135
Esas No. 1/1056

7 - VI - 1938

Yüksek Reisliğe

Müze ve rasadhane teşkilât kanununun 10 neu maddesinin ikinci fıkrasının kaldırılması hakkın-
da olub Başvekâletin 18 mayıs 1938 tarih ve
6/2132 sayılı tezkeresiyle Yüksek Meclise sunulan
kanun lâyihası Maarif encümeni mazbatasile
birlikte Encümenimize verilmiş olmakla Maarif
vekili hazır olduğu halde okundu ve konuşuldu :

Lâyiha ; müze ve rasadhane teşkilâtına dahil
ihtisas vazifelerini görenlerden terfi edeceklerin
maaş farkları ve bu farklara göre teşkilât kad-
rosunda vukua gelecek olan değişikliğin her
sene bütçesile teklif olunması hakkındaki mez-
kûr kanunun 10 neu maddesinin ikinci fıkrası
hükümünü kaldırmak maksadile sevk edilmiştir.

Müze ve rasadhane teşkilât kadrosunda ihtisas
mevkii olarak gösterilen memuriyetleri ifa eden-
lerin ne suretle terfi edecekleri 2530 sayılı ka-
nunun 6, 7 ve 8 nei maddelerinde gösterilmiş ve
icabında kadro ile tesbit edilen maaşın yükse-
ğinde de maaş alabilecekleri yine bu kanunun
10 neu maddesinin birinci fıkrasile kabul edil-
miştir. Bu suretle kadro fevkinde maaş vermek
prensibi esas itibarile kabul edilmiş olduğuna

göre kadroda yapılacak değişikliğin her yıl büt-
çesinde teklif olunması maaş farkının istilzam
eylediği tahsisatın teminine matuf bir hüküm
olduğundan bu farkın maaş tasarrufatından kar-
şılanacağına dair maddeye bir kayid ilâvesi su-
retile mezkûr hükmün kanundan çıkarılmasında
Encümenimizce de mahzur görülmemiştir. Bu
suretle yeniden hazırlanan kanun lâyihası Umu-
mî Heyetin tasvibine konulmak üzere Yüksek
Reisliğe sunulmuştur.

Reis	Reis V.	M. M.
Burdur	Isparta	Trabzon
M. Şeref Özkan	Mükerrem Ünsal	R. Karadeniz
Kâtib		
İstanbul	Kırklareli	Maraş
F. Öymen	Ş. Odül	A. Tırıdoğlu
Mardin	Ordu	Seyhan
R. Erten	H. Yalman	N. Eldeniz
Siird	Sivas	Trabzon
M. Mayakon	Remzi Çiner	Sırrı Day
Yozgad		
S. İçöz		

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

2530 sayılı kanunun 10 ncu maddesinin ikinci fıkrasının kaldırılması hakkında kanun lâyihası

MADDE 1 — 2530 sayılı kanunun 10 ncu maddesinin ikinci fıkrası kaldırılmıştır.

MADDE 2 — Bu kanun neşri tarihinden mu-teberdir.

MADDE 3 — Bu kanunun hükmünü icraya Maliye ve Maarif vekilleri memurdur.

16 . V - 1938

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
C. Bayar	Ş. Saracoğlu	K. Özalp
Da. V.	Ha. V.	Ma. V.
Ş. Kaya	Dr. T. R. Aras	F. Ağralı
Mt. V.	Na. V.	İk. V.
S. Arıkan	A. Çetinkaya	Ş. Kesebir
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
Dr. H. Alataş	Rana Tarhan	F. Kurdoğlu

BÜTÇE ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

Müze ve rasadhane teşkilât kanununda değişiklik yapılmasına dair kanun lâyihası

MADDE 1 — Müze ve rasadhane teşkilâtı hakkındaki 23 haziran 1934 tarih ve 2530 sayılı kanunun 10 ncu maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

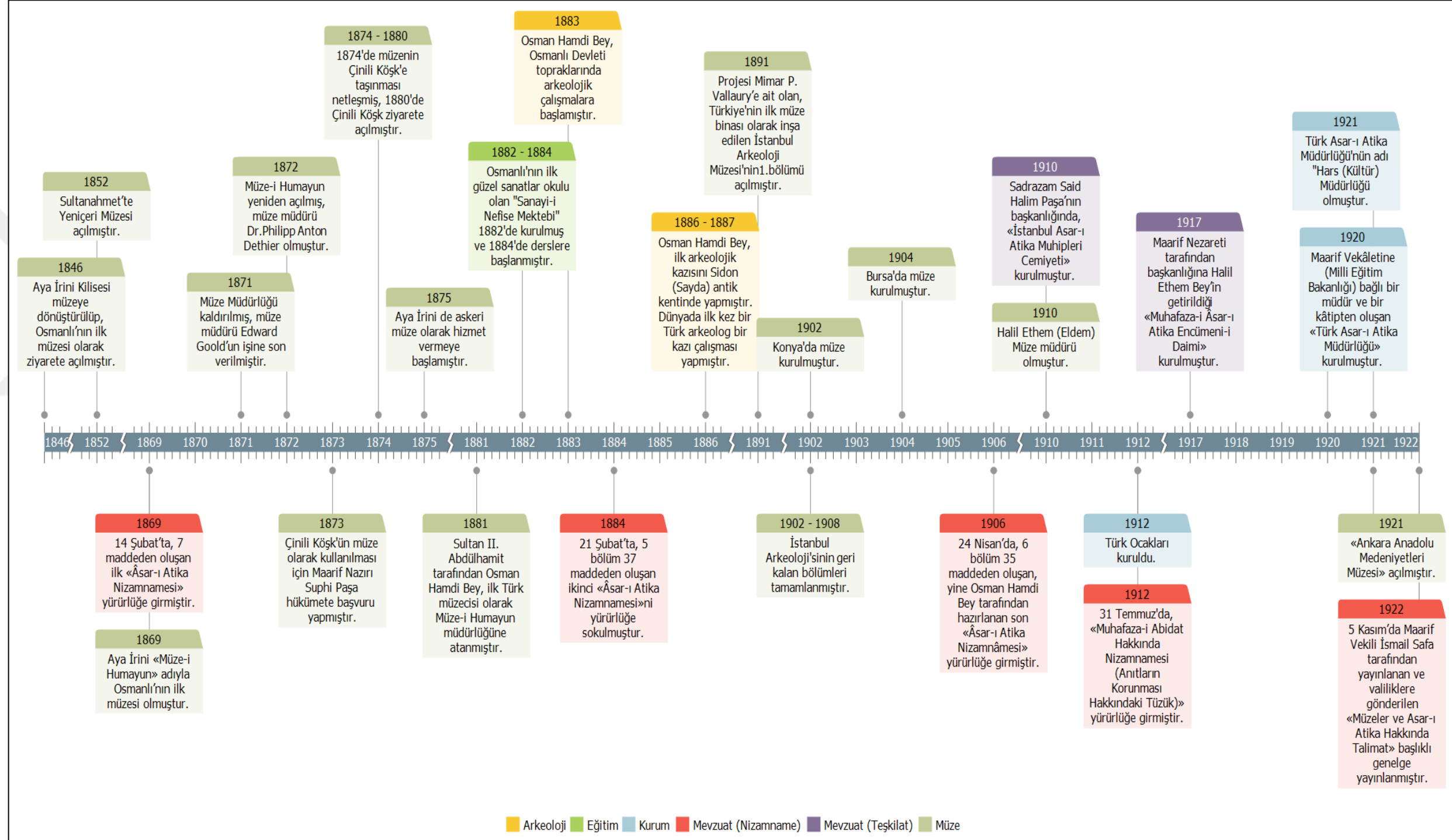
(Bu kanuna bağlı (A) cetvelile derece ve maaş miktarları tayin edilmiş olan ihtisas vasifelerine tayin olunanlar kadroya göre değil kıdem ve sııflarına göre maaş alırlar ve bu kanuna göre terfi ederler.

Bu terfilerin istilzam eylediği maaş farkları Maarif vekâleti bütçesinin maaş tertibi tasarru-fatından karşılanır).

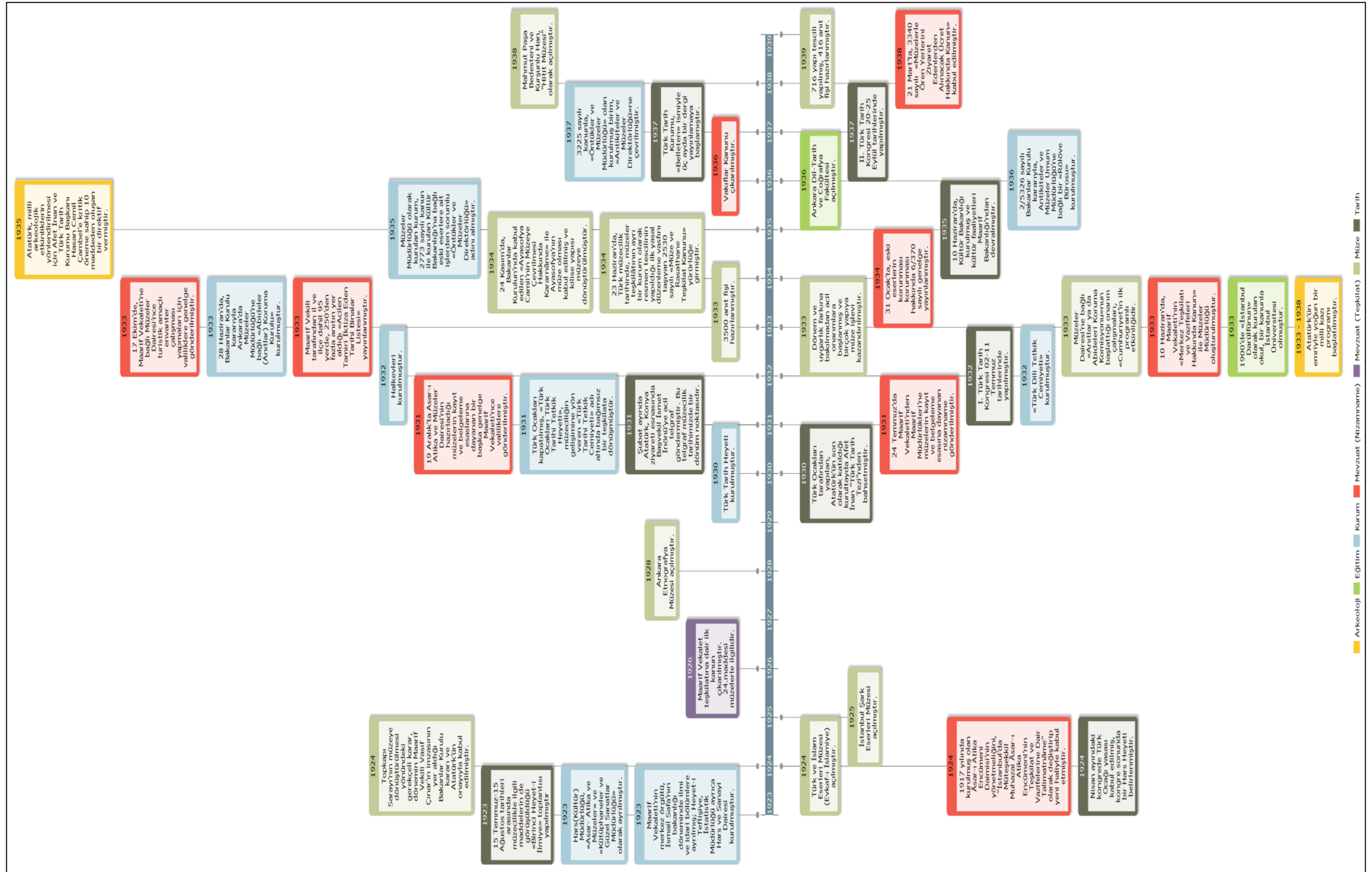
MADDE 2 — Aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3 — Aynen kabul edilmiştir.

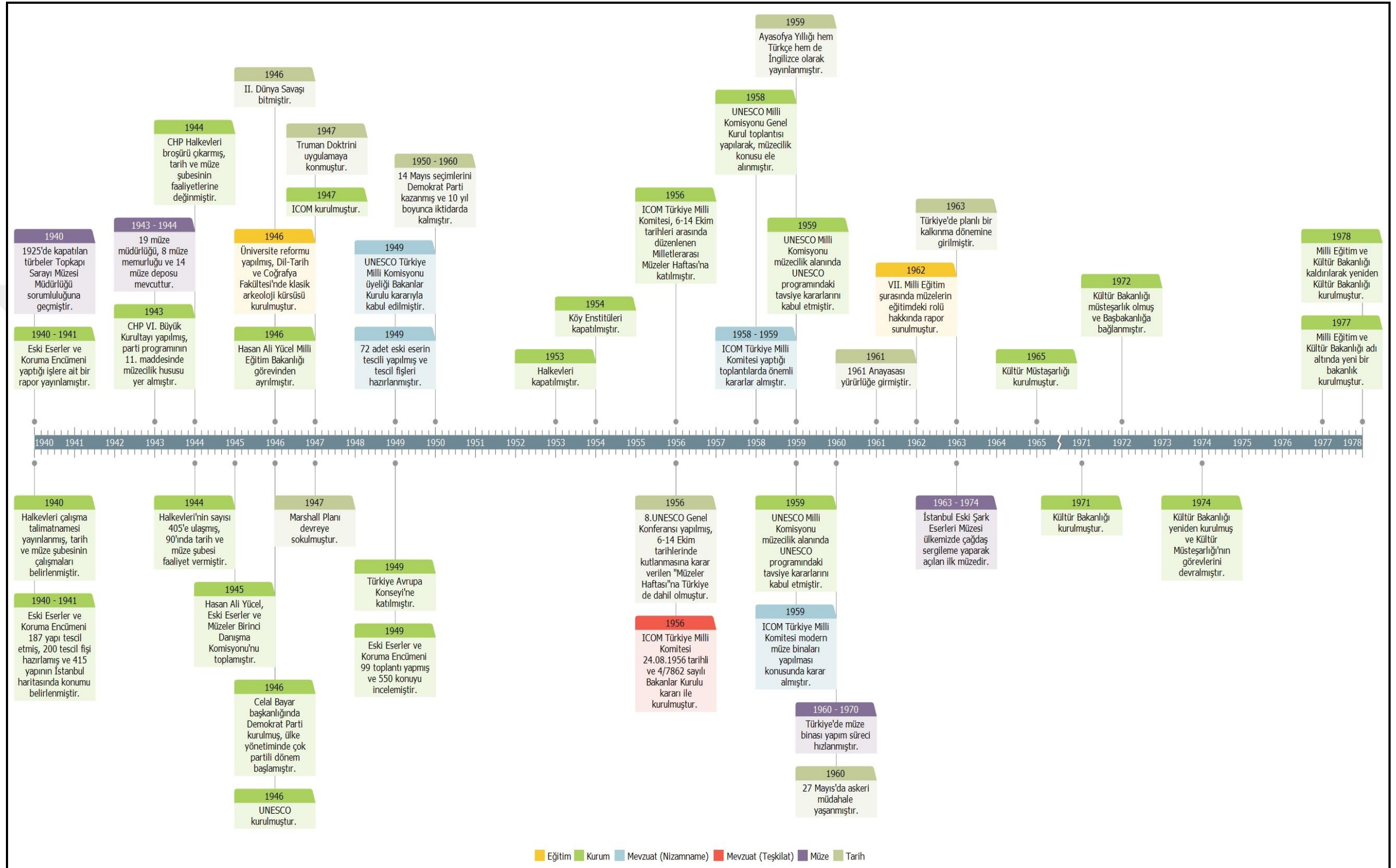
B.1 Türk Müzeciliği (Cumhuriyet'in İlanına Kadar Olan Dönem), Bilgen 2019

B.2 Türk Müzeciliği (Cumhuriyet'in İlanından 1940'lara Kadar Olan Dönem), Bilgen 2019

B.3 Türk Müzeciliği (1940'lardan 1970'lere Kadar Olan Dönem), Bilgen 2019

İletişim Bilgisi: cigdemaratbilgen@yahoo.com

Makaleler

1. Bilgen, Ç. ve Urfalıoğlu, N., (2019). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları Arşivindeki Müzecilere Ait Terfi Tezlerinin Yüksek Mimar Mustafa Ayaşlıoğlu Örneğinden İncelenmesi, The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS), Number: 76, p. 529-549, Autumn 2019.

Konferans Bildirileri

1. Bilgen, Ç. ve Urfalıoğlu, N., (2019). Müze ve Rasathane Teşkilât Kanunu'na (1934) Göre Sanat ve Mimarlık Tarihi Alanlarında Yazılmış Müzecilere Ait Terfi Tezlerinden Örnekler (1943-1973), I. Mimarlık ve Şehircilik Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı 28-29 Mart 2019, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, s. 135-136.